

74

R. 27.663
v. de p. de Arias

BIBLIOTEC	OP
61	AL
Sala:	
Estante:	
1981	

Y...

8
1
152

14-054

64234625

del collegio de la comp^a de jhu de granada

Homiliarum do- Ba

CTISSIMI VIRI IOAN-

NIS ECKII, GNAVISSIME FI-

dem catholicam, atque ad eò veritatem

Euangelicam cõtra hæreticos asse-

rentis, super Euãgelia de tem-

pore à Pascha vsque ad

Aduentum.

TOMVS SECVNDVS.

Si quid vnquam legisse iuuit, hoc iuuerit.

de la comp^a de jhu de granada

• P A R I S I I S,

Ex officina Petri Galteri, via ad diuum
Iacobum, sub insigni Vincæ.

• 1 5 4 9 •

INDEX HOMILIARVM TOMI
secundi secundum dominicas & folia.

Dominica resurrectionis Euag.	Homiliae dua.	93
Dum transisset sab. Mar. 16	In secunda homilia prolixè tra-	
Homiliae quinque.	1 Statur materia hæresis, & quomo-	
Quarta & quinta sunt de resurre-	do intentio, protestatio, ignorantia, &c. non excuset.	
ctioe nostra.		
In secundis feriis Paschæ, Euan.	In die sacrosancta Pent. Euang.	
Duo ex discipulis. Lucæ 24	Si quis diligit me. Ioan. 14.	
Homiliae dua.	15 Homiliae dua.	104
In tertiis feriis Paschæ,	Feria secunda Pentec. Euang.	
Euange. Stetit Iesus in medio.	Sic deus dilexit mundum. Ioan. 3	
Lucæ 24	Homiliae dua.	111
Homiliae dua.	22 Feria tertia Pentec. Euang. Qui	
Dom. octauæ Paschæ, Euange.	non intrat per ostium. Ioan. 10	
Cum sero esset die illo. Ioan. 20	Homiliae tres.	116
Homiliae sex.	27 Dom. sanctissimæ Trinitatis, E-	
Quinta & sexta sunt de clauibus.	uangel. Erat homo ex pharisæis.	
Dom. I I post Pascha, Euangel.	Ioannis. 3	
Ego sum pastor bonus. Ioan. 10	Homiliae tres.	125
Homiliae dua.	43 Dom. II. post Pentec. Euang.	
Dom. I I I post Pascha Euang.	Homo quidam erat diues, Luc. 16	
Medicum & iam nõ videbitis me	Homiliae quatuor.	136
Ioannis. 16	Dom. I I I post Pentec. Euang.	
Homilia vna.	51 Homo quidam fecit cenã. Luc. 14	
Dom. I I I I post Pascha.	Homiliae tres.	149
Euangel. Vado ad eum qui misit.	Dom. I I I I post Pentec. Euang.	
Ioannis. 16	Erant appropinquantes. Luc. 15	
Homiliae quatuor.	53 Homiliae tres.	159
Dom. V. post Pascha, Euange.	Dom. V. Post Pentec. Euang.	
Si quid perieritis. Ioan. 16	Estote misericordes. Luc. 6	
Homiliae tres.	68 Homiliae tres.	167
In diebus rogationum, Euang.	Prima est de eleemosyna.	
Quis vestrum habebit. Luc. 11	Dom. V I post Pentec. Euang.	
Homiliae sex.	15 Cum turbæ irruerent. Luc. 5	
Quatuor sunt de oratione.	Homiliae tres.	177
Dom. post Ascensionem. Euang.	Dom. V I I post ferias Pent. Euã.	
Cum venerit paracletus. 1. Ioan-	Nisi abundauerit. Matth. 5	
nis.	15 Homiliae quatuor.	186

Vltimæ homiliae sunt de ira.	Homilia vna.	269
Dom. V I I I. post Pentec. Euang.	Dom. XIX. post Pentec. Euang.	
Iterum cum turba multa. Marc. 8	Accesserunt ad Iesum. Marc. 12	
Homiliae dua.	196 Homiliae tres.	27
Dom. I X. post Pentecost. Euang.	Dua homiliae de dilectione dei.	
Attendite à falsis prophetis.	Dom. X X. à fe. Pentec. Euange.	
Matthæi. 7	Ascendens Iesus in nauiculam.	
Homiliae tres.	201 Matth. 22	
Multa hic de hæresibus.	Homiliae dua.	282
Dom. X. post Penteco. Euange.	Dom. XXI post Pentec. Euang.	
Homo quidam erat diues. Luc. 16	Simile est regnum cælorum hemi-	
Homiliae dua.	ni regi, qui fecit nup. Mar. 22	
Dom. X I. post Penteco. Euang.	Homiliae quatuor.	288
Videns ciuitatem. Luc. 19	Dom. XXII post Pentec. Euang.	
Homiliae dua.	Erat quidam regulus Ioan. 4	
De excidio Hierosolymitano.	Homilia vna.	300
Dom. X I I. post Pentec. Euange.	Dom. XXIII. post Pentec. Euan.	
Dixit ad quosdã qui in se. Luc. 18	Simile, &c. regi, qui voluit ratio.	
Homiliae tres.	224 Matth. 18	
Vltima homilia est de decimis.	Homiliae tres.	304
Dom. X I I I. post fe. Pent. Euan.	Vltima de inuidia.	
Exiens Iesus de sinibus. Matth. 7	Dom. XXIII post Pent. Euan.	
Homiliae dua.	235 Abeuntes Pharisæi. Matth. 22	
Dom. X I I I I. post Pent. Euan.	Homilia vna.	315
Beati oculi qui vident. Luc. 10	Adiectus est tractatº de supremo	
Homiliae tres.	238 dominio & seruitute, quem aliàs	
Secunda homilia est de dilectione	peculiari libello extendi.	
Proximi.	Dominica XXV. post Pentec.	
Dom. X V. post Pentec. Euang.	Euang. Loquente Iesu ad turbas.	
Di iret Iesus in Hierusalẽ. Luc. 17	Matth 9	
Homilia vna.	249 Homiliae dua.	324
Dom. X V I. post Pentec. Euang.	Dominica vltima ante aduen-	
Nemo potest duobus dom. Mat. 6	tum Euang. Cum videritis abo-	
Homiliae tres.	252 minationem. Matth. 24	
Dom. X V I I. post Pent. Euang.	Homiliae quatuor.	330
Ibat Iesus in ciuitatem quæ dici-	Insunt de tempore Antichristi	
tur Naïm. Luc. 7	multa.	
Homiliae dua.	262 Summa homiliarum Tomi se-	
Dom. X V I I I. post Pent. Euan.	cundi. 107	
Cum introisset Iesus. Luc. 14	Omnes sunt. 203. homiliae.	

INDEX.

Aronis virga quid signifi-	Apostoli nihil petierunt à Chri-
cet. 120	sto. 72
Abſoluerè poteſt pecca-	Appropinquare deo. 159
tor. 41.42	Arrius magnus hæreticus & ſedi-
Adam ſignificat hominem. 223	tioſus. 108.& deinceps
Adam. 290	Arbor bona fructus bonus. 209
Adiutorem ſeu cooperatorem ſu-	Athanaſius conſtans in fide. 109
ſcipere. 183	Attentio in oratione. 87.88
Amare rem vnam plus altera. 164	Attentio ad verba, ſenſum. ſinè. ibi.
Amor dei. 273.& deinceps	Aures quid ſignificant. 235
Amicos veros habere rarum. 76	Auari. 138.133.154.254.256.269
Amen. 70	Aprifmus magnificèdus
Animam ponere pro ouibus. 44	B 127
Angeli apparuerunt veſpere. 28	Baptifmi virtus. 133
Angeli offerunt orationes noſtras. 83	Baptifmi figura. 137
Angelis ſe homo commendat. 139	Baptifmus puerorum. 129
Angeli ſunt oues & amici dei. 167	Baptifmus non reiteretur. 128
Angeli lætantur ſuper nos. 164	Beati egrediuntur videre dāna-
Angeli circa ſepulchrū Chriſti. 4	tos. 125
Antichriſti figura. 337	Beati hac vita quomodo. 240
Antichriſtus nō diu regnabit. 337	Benedictio dei vtilis. 198
Antichriſti aduentū præcedēt. 331	Blaſphemia cōſiſtit in tribus. 285
Antichriſti templum vbi. 331	Arnes prohibito tempo-
Antichriſtus natus Iudæus. 332	re comedere. 203
Antichriſtus quādiu regnab. 337	Carthuſianorū laus. 198
Anthropophagi quō reſurgēt. 12	Casus reſeruati. 39
Apoſtolorū iuſtitia. 190. & dein.	Catholici vnde dicantur. 199
Apoſtolorū clauſæ ianux. 28	Cautio quam debemus. 215
Apoſtoli beati, quia Chriſtum vi-	Cæcorū duces. 215.& deinceps
derunt. 239. & deinceps	Cæcitas bona. 175. (ibi linea. 19
Apoſtoli teſtes Chriſti. 21.95	pro ſanctitas, cæcitas legi poſ-
Apoſtoli bis receperunt ſpiritum	ſer, niſi primitiuum exemplar
ſanctum. 34.35. & dein.	repugnaret.
Apoſtoli confirmati. 32	Centurionis fides maior quàm re
Apoſtoli ſemifacerdotes in cœna	guli. 301
39	Cenſus Cæſaris Romani. 313
Apoſtoli gaudentes de Chriſto. 55	Cœna quid ſignificet. 150
Apoſtoli triftes. 56	Cæremonia eccleſiæ. 234
Apoſtoli nō poterant portare ver-	Cerdonis cuiuſdā exemplū. 270
bum Chriſti. 63	Charitas dei, vide Amor.

INDEX.

Charitatis fructus. 279	Chriſti ſepulchrum. 3
Charitatis laus. ibid.	Chriſtus quomodo egreditur &
Character baptifmi. 125 (cuius pa-	ingreditur. 124
gelle ver. 4. à fine, vide num pro	Chriſtus loquitur ſine ſcriptura. 232-133.
charitate, caractere legi poſſit,	Chriſt⁹ ſolus aſcēdit in cœlū. 134
tameſſi archetypon repugnet)	Chriſti ſymbolū ſerpens æneus.
Chriſtus pro apoſtolis non roga-	ibidem.
uit, quomodo. 74	Chriſtus eſt homo & leo. 135
Chriſti promiſſiones. 31	Chriſtus diligenter quærit perdi-
Chriſtus potēs opere & ſermone.	tam ouem. 162.165
17	Chriſt⁹ portat ouē in humeris. 163
Chriſtum oportuit pati. 19	Chriſtus cum gladio paſſus. ibid.
Chriſtus teſtimonium habet ex	Chriſtus impleuit legē de ira. 19
Moyſe & prophetis. 20	Chriſtus fleuit. 258
Chriſtus cur ſterit in medio. 22	Chriſtus eiecit de tēplo venden-
Chriſt⁹ oſtēdit manus & latus. 24	tes. 223
Chriſtus quomodo reſurgens co-	Chriſtus ſuſpexit & ingemuit. 235
medit. 25	Chriſtus quō nos reſpicit. 250
Chriſtus cur cicatrices tenuit. 30	Chriſt⁹ apparuit in Galilæa. 269
Chriſtus miſſus eſt à ſpū ſancto. 31	Chriſti tangere erat efficax. 269
Chriſtus miſſus à patre miſit diſci-	Chriſtus eſt filius dei. 237
pulos. 32	Chriſtus ciuitas. 238
Chriſtus eſt apoſtolus apoſtolorū	Chriſtus ſanatos non retinuit pe-
ibidem	nes ſe. ibidem
Chriſtus in ſufflauit in diſcipu. 33	Chriſtus ſemper habet ſeruos e-
Chriſtus eſt paſtor, ouis, ianua. 44	uangelicos. 288
Chriſtus cur nō dedit ſpiritū ſan-	Chriſtus ſemper mittit prædica-
ctum in terris viuens. 58	tores. 294
Chriſtū oculis vidiffe non cupia-	Chriſtus nunquā reſiſtit poteſta-
mus. ibidem	ti. 313. & deinceps
Chriſtus apoſtolis non dixit om-	Chriſtus iuit ad filiam Iairi, nō re
nia. 63	guli. 325
Chriſtus eſt mediator noſter. 70	Chriſti imago Cæſareæ. 235
Chriſtus parabolis vſus. 74	Chriſtus hic & illic. 262
Chriſtus orauit diligenter. ibid.	Chriſtiani moniti ante excidium
Chriſtus venit ad cuiuſque mor-	Jeruſalem. 200
tem. 63	Chriſtiani ſoluant tributa & ad-
Chriſtus venit in iuſtificationem	ditus. 112
noſtram. 112	Chriſti aduentus duplex. Ibid.
Chriſti aduentus duplex. Ibid.	Chriſtianorū libertas 7

I N D E X.

cum obedientia.	315	De ^o irascitur nō declinatib ⁹ . ibi.	
Christiani fugiēt tempore Anti-		Deus punit nō declinantes. ibid.	
christi.	ibidem	Deus videt, de ^o odit, de ^o punit. 47	
Claustales mali.	9	Deus videt oīa opera nostra. ibid.	
Claustra & monasteria diripere.		Deus dat panē, pisces & ova. 79	
	103	Dei causa aliquid facere. 111	
Claues apostolorum.	38	Dei magnus amor erga nos. ibid.	
Claues Christi.	ibidem	Dei bonitas. ibid.	
Claues sacerdotal.	41. 284. 285	Deus vocat multos. 150	
Cœmeteria extra oppid.	264	Dei iustores. 307	
Colligere bonos & malos.	292	Deus habet noīa creaturaru. 293	
Cōicare sicut ab antiquo.	22. 23	Deum nemo edit. 254	
Cōpellere homines ad bonū. 157		Deum contemnere. ibid.	
Confessionē nō esse liberam chi-		Deo confitendum est. 260	
uis ad audiendum.	40	Deus super oīa diligendus. 275	
Confessio à Christo instituta.	41	Diabolus maximē tētat moriturū	
Consulere minorem.	197	110	
Consultatio villicorum.	212	Diabolus iudicatus à sancto spiri	
Consilium Iadgorum impium.	313	tu. 62	
Contiuari.	138	Diabolum sustinere. 253	
Contemptus dei, peccatum.	228	Diabolus venit ad mortem Chri-	
Cogitationes malæ ascendunt in		sti. 109	
corda, bonæ descendunt.	24	Diabolus fur. 125	
Conserui fumus omnes.	308	Diabolus odit charitatem. 289	
Corrigere alium quis debeat.	45	Diabolus spoliavit hominē. 245	
Coruus.	261	Dies tres mysticē significant. 197	
Coronatio regum.	88	Digitus dei. 235	
Curtifani aliqui maligni.	47	Discipuli in Emaus receperūt sa-	
Curiositas mala.	154	cramentum. 21	
		Diuitia. 256	
Amnati nō vellēt cōsan-		Diuites nō retineāt frumēta. 198	
D guineos damnari.	147	Diues epulo. 136	
Damnatorum pœna du-		Diuites non omnes mali. ibidē.	
plex.	209	Diues epulo fuit in inferno con-	
Debitores fumus omnes.	214	tra Lutherum. 146	
Decem leprosi.	251	Docere secundum capacitātē au-	
Decimas dare est vtile.	231	ditorum. 64	
Decimarum cause.	ibid.	Dominorum distinctio & origo.	
Decima minuta.	ibidem	315	
Deliberare.	213	Donec.	309
Desertum significat cœlum.	161		

I N D E X.

Cclesiæ magnitudo con-		Fides crescit.	303
E tra Lutherum.	27	Fidē relinquere. 332. & deinceps	
Ecclesiam deserere & fu-		Fideles iudicabuntur.	113
gere.	47. & deinceps.	Fructibus quem agnoscere.	113
Ecclesia habet bonos & ma.	297	Fugere pestem.	48
Eccle. iudicat de scripturis.	197	Fugere ex ciuitate Lutherana.	48
Eccle. significata per mulierē.	166	Fugere in hyeme vel sab.	305
Ecclesiam persequi.	140	Fures permittere in patib.	307
Eccle. non est apud hereticos.	255	Futura certo prædicere acsi essent	
Ecclesia parit filios.	53	præterita.	66
Ecclesiæ fides vera.	65	Alilæa quid significet.	10
Ecclesia ex Christo, sicut Eua ex		G Gaudium mundanum.	53
Adam.	290	Gaudiū bon. & mal.	53
Ecclesiam ingredi.	224	Gaudium super peccatore.	207
Eccle. persecuciones. 62. & dein.		Genua flectere in oratione.	76
Ecclesiæ erunt desertæ.	333	Gentiles facti oues.	50
Eleemosyna.	334. & deinceps	Gieziæ qui.	120
Eleemosynam repedit deus.	198	Abitus quid sit in aſo.	88
Eleemosyna de malè quæſitis.	217	H Hæretici symbolum.	152
Elifeus sanauit Naaman.	86	Hæreticorum baptisma va-	
Emaus hodie Nicopolis.	16	let.	129
Enoch & Elias contra Antichri-		Hæreticorum excusationes.	99
stum.	341. 342	Hæreticorum spina.	205
Epheta.	235	Hæretici quærunt speluncas.	27
Euagatio mentis in oratione.	89	Hæretici fugiūt disputatiōes.	272
Euangelium excellit legem.	24	Hæretici dispergūt sicut lupi.	48
Euticetis error.	26	Hæ. oēs conueniunt in fine.	208
Exaltans se humiliabitur.	230	Hæretici fiunt ex duobus.	97
Exaudiri ad voluntatem, & exau-		Hæretici non reuocant ex aſo.	98
diri in salutem.	71. & deinceps	Hæreticus scienter.	98
Exaudit nos deus aliquando, ali-		Hæretici sunt leprosi.	251
quando non.	71	Hæreticos iudicat ecclesia.	98
Exaudiuntur aliquando mali.	7	Hæretici moriuntur in pertina-	
Excusationem quærere in pecca-		cia.	102
tis, malum.	152. & deinceps	Hæretici sunt vespertiliones.	102
Ides euacuabitur in pa-		Hæretici super omnia contēnunt	
F tria.	73	prælatos ecclesiæ.	103
Fides sola inutilis.	196	Hæret. nō veniunt ad lucem.	114
Fides vera.	80	Hæretici sunt cæci.	117
Fides præcedat intelligentiā.	101	Hæ. carēt ianitore Christo.	120

Hæretici sunt latrones. 120
 Hæretici comburantur 108.209
 Hæretici olim præ se ferebāt honestatem vitæ. 240
 Hæretici sunt falsi propheta. 102
 Hære. licet ioseph hodie viuunt. 102
 Hæreticorum fides vacua charitate. 113
 Hæresis venit ex superbia & auaritia. 102.103
 Hæresis Arriana infecit imperatores & reges. 109
 Hæresibus ab initio est resistendum. 207 vide neochristia.
 Honorare vicissim. 2
 Hora septem mysticæ. 303
 Humilitas. 270
 Hypocrita malus. 314
 Eiunare est salubre. 227
 I Ieiunii hois sputum. 227
 Ierusalê excidium. 262
 Iesus nomen sanctum. 71
 Ignorantia ificit aliquando actû. 96
 Imago dei in anima. 166
 Incredulitas punita. 60 & dein.
 Infantibus prodest aliquando mori. 221
 Infirmos & defectuosos non contemnere. 14
 Infirmari ex visione dei. 35
 Infirmitas puenit multis ex causis. 144 (sis 281
 Intelligentia nostra parua. 35
 Intentio triplex. 87
 Intentio bona differt ab intentione recta. 97
 Intrusi. 120
 Inuidia diu durans. 282.283
 Inuidia est diabolicum peccatû. 310. & deinceps.

Inuidia deo displicet. ibidem
 Inuidia peccatum sine volup. ibi.
 Inuidia nemini parcat. ibidem
 Inuidia potest esse bona. ibidem
 Inuidus orat, pater noster. ibidem
 Iob vxor cur seruata. 71
 Ira est contra humanam naturâ. 193, & deinceps.
 Ira nocet corpori. ibidem
 Ira quando est peccatum. ibidem
 Iraisci debet aliquando magistratû. 215
 Iubileus. 215 (ibidem
 Iudæis nõ permittenda vsur. 245
 Iudæi occiderunt prophetas. 296
 Iudæorum zelus malus. 96
 Iudæi miseri. 229
 Iud. occisi in Ierusal. & vediti. 218
 Iudæi vocati ante gentes. 296
 Iudæi maligni. 281
 Iudæorum proximi. 245
 Iudæor. sacrificia cessarunt. 331
 Iudæi increduli. 331
 Iudicium ecclesiæ contra hæreticos. 99, & deinceps.
 Iurisdictio ecclesiasticorum. 40
 Aborare debemus. 26
 L Lazari & epulonis differentia 142, & deinceps
 Lazari parabola fuit factum. 316
 Lazarus pauper. 136
 Letania sanctorum. 69
 Liberum arbitrium in nobis. 283
 Limbus patrum. 142
 Lingua faciliter peccat. 143
 Literæ obligationis nostræ &c. 25, & deinceps
 Lucas iuit in Emaus. 16
 Lupi. 46.48
 Lux mundi in lucem venire, lucê odire. 114, & deinceps

Lutherus fenestram aperuit nequitia. 115
 Luther comêdat cõfessionem. 41
 Luther docet latam viam. 102
 Luther aduersatur magistrati. 118
 Magistratû irascatur aliqñ. 192
 M Magistratus à deo institutus. 315, & deinceps.
 Magistratû venerad° etiâ mal°. 318
 Magistratui fidelem esse & obedientem. 319
 Magistratui pèdere tributa & vctigalia. 319
 Magistratus durus. 323
 Mali hic premiabuntur. 142
 Mali sunt tolerandi. 298
 Mammon. 312
 Manus leuare in oratione. 86
 Mandata seruare. 104
 Mandata dei non æqualia. 273
 Mandatum magnum. 273
 Mandata Iudæorum. 187
 Manichæi. 24.123
 Maria intercedit pro nobis. 170
 Mariæ plures. 2
 Mare huius mundi. 178
 Marcus euangelista. 23
 Martyres gauisi in martyrio. 162
 Matrimonia licita. 155
 Mendici aliquando malè petût. 130
 Mercenarij triplices. 46
 Meum & tuum. 36
 Miracula sunt testimonia dei. 117
 Miracula Antichristi. 292
 Missa Germanica. 89
 Misericordia dei. 145.201
 Misericordem esse. 167, & dein.
 Mysteria non reueland. 64
 Monica. 94
 Monachi mali. 9

Monasteria & ecclesias diripere. 103
 Moneta Iudæorum. 314
 Mors triplex damnatorum. 141
 Mortui sciunt de viuis. 146
 Mortuos deslere. 264
 Mortui tres resuscitati significât. 267, & deinceps.
 Mortuis tibicines cõducere. 327
 Mors impij mala. 141
 Mortuorû comitari exequias. 281
 Moysen audire. 148
 Mulierum dolor in partu. 54
 Mulier hamorrhosa. 326
 Mûd° comedia & theatrû dei. 321
 Murmurare aduersus deum. 233
 N Ascii ex carne. 220
 N Nauicula Petri. 185
 Neutrales in fide pessimi. 255
 Neochristiani communicant sob vtraque specie. 21
 Neochristiani diuitiis elati, bella quærunt. 21
 Neochrist. nihil volunt pati. 19
 Neochristiani negant spiritus nõ scu apparete. 25
 Neochristiani iactitât ecclesiam suam in angulis. 27
 Neochristiani clamant cõtra peccitentiam sicut Iudæi. 38
 Neochristianorum stulta confessio & absolutio. 41
 Neochristiani per vim prohibent missam. 48
 Neochristiani ieiunium & preces reiciunt. 46
 Neochristiani contradicunt clauibus ecclesiæ. 39.276
 Neochristiani sciuntur in plu-

INDEX.

Pisces quid significant.	203	Regnū cœlorum	58.129
Pisces aliqui mali.	183	Reges à deo instituti.	316
Præsacerdotalis duplex.	38.39	Regulus venit ad Christum.	300
Prædicatio vtatur scriptura p̄prie		Regeneratio mystica.	127
& (vt aiunt) in forma	183	Regula de exemplis & parabolis.	
Predicatores debent esse missi.	32	Regula de mutis & inanimatis.	
Predicatores attendant capacita-	64	Regula de promissionibus Chri-	
tem auditorum.	64	sti.	35
Prædicare verbū dei non suū.	106	Regula in omni oratione	72
Prædicare sine fructu	106.107	Remittere peccatum, proprium	
Prædicationes, fugere.	115	dei.	38
Prædicatores scriptur. afferāt.	294	Resurrectio mulieris.	13
Prædicatores veri qui sint.	178.	Resurrectio mutilatorum	14
Prædicator vtatur reti Petri.	182	Resurrectio simultanea oīm.	14
Prædicator non superbiat.	ibidē	Resurrectio Christi mysticē expo-	
Prædicator adiutorem accire po-	183	sita.	8
test.	183	Resurrectiōis dies sanissima.	10
Prædicator propter populū	261	Resurrectio pueri.	13
Prædicatione meliorē fieri.	272	Resurrectio hermaphroditorum.	
Prælati intrusi.	120	Resurrectio utilis	102
Princeps huius mundi	119	Resurrectio Christi causa nostræ	
Principes adhærebūt Antich.	333	resurrectiōis.	ibidem
Prophetæ falsi.	203	Resurrectio hominum quomodo	
Prophetæ aliqui mali.	42	11	
Prophetæ vsq; ad Ioan.	204	Resurrectio in qua atate fiet.	13
Prophetæ iterpreses scriptu.	204	Rete prædicationis.	183
Prophetiæ super destructione Ier-	219	Rogationum septimana.	68
rusalem.	219	Sacerdotes pauci.	123
Profunditas	180	Sacerdos absoluit.	38
Proprietas & dominiū rerum.	316	Sacerdoti se ostendere.	
Prudentiæ propria inniti	66	Sacerdotum ordinatio	33.39
Punit deus per homines qui nesci-	221	Sacerdotalis potestas duplex.	38
unt se esse v̄rgam dei.	221	Sacerdotes nō omnes audiant cō-	
Punit deus tardē filios.	ibidē	sessionem.	39
Ationem sæpe accipere	251	Sacerdos communis persona ec-	
R bonum	259	clesiæ.	41.42
Rationē reddere deo.	213		
Reconciliari fratri.	190		
Rectores reip. vide magistratus.			
Resectio populi qd significet.	20		

INDEX.

Sacerdotalis dignitas.	42	Spiritus san. docet omnem verita-	
Sacerdotibus debetur victus.	46	tem, clarificat Christū.	ibid.
Sacerdotes mali nō cōrēnātur.	46	Spirituum apparitio.	24
Sacerdotū malitia, ruina populi.	223	Sputo vti in baptis. pueri.	237
Sacrilegi.	158	Subditi quid tenētur dominis.	317
Sadducei s impositum à Christo		Suffraganei.	45
silentium.	272	Superbia pharisaica.	225
Samaritanus.	157. & dein.	Superstitiones varia.	156
Sanctorum reliquiæ.	326	Suspicio quādo sit peccatum.	173
Sancti exaudiūtur à Deo.	72	Enebra exteriores.	299
Sanctos inuocare pro temporalibus	261	Testamentum vetus fuit si-	
quale.	261	gurale.	173
Scripturam iudicat ecclesia.	208	Testamentū verus fuit bonū.	18
Scripturas scrutari.	242	Templi in Hierusalē non reādis-	
Seditio est mala.	319. & dein.	cabitur.	333
Seditiosos punit Deus.	ibidē	Teloneum defraudantes.	320
Senes sēt iuuenes in resurrectione	13	Telonarius.	139
ne.	13	Thomas apostolus absens ordina-	
Septultura antecessorum.	261	tus.	41
Sermonem Christi seruare.	104	Tributū imponere.	319
Seruitus hominū.	315. & dein.	Tributa Romanorum.	313
Serui à Deo missi.	150. & dein.	Tribulati inuocant deū.	156
Seruitus venit ex peccato	321	Tribulorum remedium	141
Seruire duobus dominis.	254	Trini nobiscū mansiōē facit.	105
Sigillum nō sit lucrosū.	321	Tutela angelorū petenda.	139
Simoniaci.	110	Urbi dei septem proprietates.	196
Simulatio quando est peccatū.	20	Verbū significat rem.	26
Sinus Abraham.	140	Veritatem facere.	112.116
Solicitū esse pro tēporalibus.	254	Veritas non semper dicenda.	188
Somnus mortuorum.	327	Vestes ouīū in lupis.	52. & dein.
Spes. 181.		Vestium vanitas.	136
Spūs sanctus.	104	Via mundi periculosa.	115
Spūs sanctus à filio procedit.	67	Villam emere.	153
Spiritus veritas.	213	Visione terreri.	24
Spiritu nasci.	130	Vocatio dei varia.	156
Spiritus sanctus bis datus aposto-		Vox dei.	109
lis.	33. & dein.	Vsuarij.	154
Spūm sanctū recipere.	57. & dein.	Vxorem Iob cur illæsam reliquit	
Spiritus sancti officium.	60	diabolus.	71
Spūs. docet ecclesiā.	61.65.106.		

REVERENDO IN CHRISTO PA
tri & domino D. Gervyico Plarer, Abbati celebris
monasterij montis S. Martini de vmeis, sereniss.
Romanorum, Hungariae & Boemiae regis
consiliario, litterarum & literato-
rum Mecœnati,

IOANNES MENTZINGERVS PHILOSO
phiæ professor, & theologiæ auditor, salutem
precatur & felicitatem.

Eum immortalem, quâ tum habet hoc & laudis &
D dignitatis, Reuerende in Christo pater, quum de
quocunq; studiorum in vniuersum omnium bonarumq;
artium genere, tum verò de pietatis maximè profectu, & hoc
quidem seculo præcipuè bene mereri, quod tum omnium ma-
ximè beneficiorum laus appareat amplior, & dignitas splendi-
dior, quâ necessitas maior exigit, quâ quis neget nunc esse
grauissimâ in sacrosanctâ theologiæ totiusque pietatis stu-
diis, qui modò videre nihil esse iis quod non in dubium vo-
cent, & in controuersia ponant homines quidam corrupti
mente & reprobi, vt inquit Apostolus, circa fidem quorum tñ
iam insipientia paulatim manifesta fit, & est omnibus, dñ non
desunt qui partim conatus eorum infringant, partim ad resi-
stendū alios fortiter exhortentur. In quorum numero R. pa-
ternitas tua sibi quoque locum vendicabit faciliè præcipuum,
quando nec laboribus vllis, neque conatibus parcit in hoc,
vt tandem hæreses quæ nostris iis temporibus enatae sunt
euellantur, ecclesiæque Christi denudò repurgetur. Id adeò
vel hoc vno omnium manifestissimè declaratum est, cum R.
P. T. excellentissimum Theologum Ioanem Eckium, præ-
ceptorem nostrum obseruandissimum, qui abhinc triennio,
Christianissimorum Bauariæ ducum iussu sermones aduersus
Lutheranos per circulum anni in lingua Germanorum ver-
nacula edidisset, feliciter essi adhortata, vt disceret illos la-
tinè loqui, & in latinum verteret. Vnde & opus hoc velut v-
nicè ad te pertinere, & studiosi doctique omnes plurimum
se tibi debere fateantur. Quamuis enim ad hanc latinâ edi-

tionè iam antea Reuerendissimus in Christo pater & prin-
ceps D. Albertus Cardinalis Moguntinus Elector &c. ip-
susq; germanus frater & princeps illustrissimus Ioachimus
Marchio, Brâdembrugen. itidè Elector, Reuerendissimus
quoque in Christo pater & D. D. Philippus à Eleshaim Spi-
rensis Episcopus, D. Eckium nostrum adhortati sunt, eandè
feriò ab ipso exoptulantes, tua tamen R. P. illum alioquin
laboribus theologicis obrutum & grauiter occupatū tandè
persuasit, imò vt verius dicâ impulsit & adegit. Atq; meritò
quidem R. P. tua paruit ille, neq; vel restitit diutius, vel de
suscipiendo prosequendoq; labore longius dubitauit, eo qd
R. P. tua tum imperialibus comitiis, tum quoque in Sueuici
fœderis plurimis conuentibus prælatorum multorum nomi-
ne interfit, nunc verò serenissimi etiam Romanorum regis
consiliis adfit. Qua igitur prudentia quamq; solerti est R.
P. tua in rebus omnibus ingenio, nunquam sanè tam operosè
latinâ illam editionè ab Eckio exegisset, nisi eadem quam-
plurimum fore vtilissimam perspexisset. Vnde quid reliquū
esse dicamus, nisi vt docti omnes, & quotquot laborè illud
sibi vsui fore cognoscent (plurimum autem cõducent omni-
bus catholicis) gratias habeant & agant P. tua longè maxi-
mas, quòd tuis monitis primùm, deinde impulsib⁹ opus hoc
in lucem prodierit. Cæterùm quod ad me attinet, nemo sa-
nè nisi iniquus rerum omnium æstimator & iudex, temeri-
tatis me alicuius reprehendet in translationis huius susce-
pto labore, quando ipse virium mearum & tenuitatis non
ignar⁹, noui me nò eum esse, qui fesso labore succurrâ, hume-
rosq; subiiciam Atlâti. Vnde & datū mihi negocium illud
primū recusare cœpi, imparè me tâto ratus esse labori. De-
inde verò ob multas serias & honestissimas causas eo luben-
tius consensi, quòd animum mihi quoque addebat Socrates.
Is enim cuidam cupienti quidem ire ad Olympia, sed mole-
sto longi itineris labore deterrito persuasurus perfectionè,
obiecit quòd domi sæpenuero totos propè dies ambula-
ret, nūc ante prandium, rursus post cœnam: si itaq; domesti-
cas illas ambulationes proferret ad quinque sexve dies, futu-
rū vt faciliè pueniret ad Olympia. Quo dicto docere vti
que voluit vir ingeniosus id ipsum quod homines in aduēdis
terret laboribus, imaginationè poti⁹ esse quàm laborè. Hinc
igitur eo quoq; recepto animo, ipse mecū laboris quidè &

negotij tum prolixitatem expendi, tum difficultatem: sed tam vicissim cōsideravi vbi que valere ingenij, modo quis intenderit, sedulitate quoque quantula cunq; futurum vt laboris immēsitatem fallerem. Maximè verò omnium cūm perspexissem innumeros penè præceptoris illius nostri labores, & eos maximos, iam publicè theologiam accuratissimè & diligentissimè prælegendo, iam ad populū declamando, iam verò subinde alia ex aliis pro fide catholica meditādo & scribendo, præter reliquam illam lectionem frequentissimam planeq; continuam. Vnde quātum vtilitatis vniuersè ecclesie, quantum fructus studiosis doctisq; omnibus, quantum gloriæ & laudis gymnasio nostro accedat, quis est obsecro qui ignoret? Accepis itaque ex suo ipsius autographo: sanctorum patrum allegationibus, subij labore hunc & tyrocinium feci, suo tamen iudicio & correctioni omnia subiiciens. Inde quoque quid profectus mihi meisq; theologis studiis accesserit, nō est huius loci referre. Equidem bonis omnibus, & catholicis hominibus, quotquot hac nostra opera vrentibus, velim eam esse vtilissimam, neque grauior de cætero, si modò per occupationes licuerit, simili labore subleuare præceptorē, vt ille noua semp meditetur, pro S. Romanæ & apostolicæ ecclesie incremento, fideiq; Christianæ & fidelium omnium ædificatione. Sed nunc iam foeliciter valeat R. P. tua, & mea hæc scripta in optimā partem suscipiat, simulq; sibi me habeat cōmendatum. Datum Ingolstadtij, in ipsiis feriis Paschalibus.

Anno M. D. XXXIII.

EVANGELIUM IN

DIE FESTO PASCHÆ.

MARCI XVI.

N ILLO TEMPORE. *Cum Mat. 28*

transisset sabbatum, Maria Magdalene, et Luc. 24

I Maria Iacobi, & Salome emerūt aroma- Ioan. 20

ta, vt venientes vngerēt Iesum. Et valdè

manè vna sabbatorum veniunt ad monu-

mentum, orto iam sole. Et dicebant ad inuicem, Quis reuol-

uet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes vi-

derunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè. Et

introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem

in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui

dicit illis, Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum

crucifixum? Surrexit. Non est hic. Ecce locus vbi posuerunt

eum. Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet

vos in Galilæam. Ibi eum videbitis sicut dixit vobis.

HOMILIA PRIMA.

D Ici non potest, quanta animi alacritate, quāta cum Hieron.
latitia sanctissimus pater Hieronymus hodie exul-
tat, cum in tā sancta festiuitate in hæc verba erum-
pit. Post sabbata tristia foelix irradiat dies, qui primatū in
diebus tenet, luce prima in eo lucescente, & domino meo
cum triumpho resurgente atque dicente: Hæc est dies quam
fecit dominus, exultemur & letemur in ea. At nos de tan-
diei solennitate deinceps dicturi, nunc solummodo expona
mus euangelium, vbi tamen prius adhuc gestientem sancti
patris spiritum animumq; exultantem vobis paulò apertius
declarauerimus. Ille enim super caput hoc scribens, primo
statim limine sic inquit. Nunc aromatibus redolentibus
cum sponsa & adolescentibus, quæ currunt post eam, con-
spergimus librum & cubiculum mentis nostræ nunc intro-

ducit nos rex in cellaria sua, nunc surgit amica Maria, hyme abijt, pluuia recessit, flores visi sunt in terra, vox turturis audita est in terra nostra, vinee florentes odorem dederunt, redijt sponsus de vmbra sub qua dormiuit in meridie. Quod si tam letabundus optimi patris exultauit calamus, quanto feruentior illius animus fuit? quanto spiritus extitit ardentior glacioreq;? Sed nos iam textum euangelicū aggrediamur. Vbi primo statim loco considerat, cur tandē hodierno die, qui dierum omnium longe sanctissimus est, euangelium ex Marco, non quolibet alio legatur euangelista. Eius rei ratio nem perspecturus, ad memoriā reuoca visionem illā propheticā Ezechielis, qua vidit iste in spiritu facies quatuor animalū, hominis, leonis, vituli, & aquilae. Idē nō paulo perspicacius vidit sanctus Ioānes, conspiciatus animalia hęc plena esse vndiq; oculis, eademq; dare honorem, gloriā & benedictionē sedenti super thronum. Per hęc autē communi omnium doctorum cōsensu quatuor intelligūtur euangelista, à quibus etiā quatuor illa descripta euangelia tantum recepta sunt ab ecclesia, nō sine numine & instinctu spiritus sancti. Sic factū est vt ista quatuor animalium figurā, & ante Hieronymum & post illum

Ezech. 1
Apo. 4

Augusti. semper tribuerentur quatuor euāgelistis (Augusti. singular. tract. trigesimo septimo super Ioannē, & de consensu euāgelistarū lib. primo, cap. 6.) Quia facies hominis Matthaeū designat, figura leonis Marcum representat, Lucam vitulus exprimit, in aspectu aquilę Ioānes intelligitur: sicut late super hoc disserit Hieronymus, scribēs super Ezechielem, & in præfatione gloss. super Matthaeū, similiter & Gregorius super Ezechielem Ambrosius in prologo Lucę. At nos hic cęteros mittimus, tantum leonem assumimus, qui Marcum designat, eo quod in illo vox auditur rugiētis leonis in deserto, vox inquam clamantis in deserto, Parate viam domino. Et sicut ille euangelium suum inde inchoauit, ita totū proprietatibus accommodauit leonis, quod ad longum hic diduci posset. Quis autem animalium facile robustissimū est leo, iuxta dictum Sapientis, recte illi comparatur Christus, qui sicubi aliās, certe in resurrectione fortitudinē suā omnium manifestissime declarauit. Vt iam, sicut olim Philistię enigma soluētēs Sansoni dixerunt, Quid melle dulci? quid leone fortius? nos quoque optimo iure dicere possu-

mus, quis fortior est & robustior leone illo nostro Christo domino, qui deuicta morte de diabolo triumphās ipsas etiam, inferorū portas cōfringit? sicut in spiritu vidit Ioannes quādo dixit: Ecce vicit leo de tribu Iuda. Potest idē ex leonis natura cognosci: sicut enim ille apertis dormire solet oculis, ita leo noster Christus, cum secundum naturā humanā obdormisceret, triduum totū in in sepulchro recumbēs, vigilauit tamen secundum diuinitatem. Deinde cum leuena enixa est leūculos suos, illi non secus ac si demortui essent, altissime dormiunt: tandemq; peracto triduo, superueniēte leone, totiq; viribus conuiescēte, vegetari incipiūt, & se mouere. Ad eūdem nanq; modum leo hic noster tertia à morte sua die nos liberauit in resurrectione gloriosa, iuxta illud Osee: Viuificabit nos post duo dies, in die tertia suscitabit nos. Qui igitur nomine & aspectu leonis iam olim Marcus designatus est ab Ezechiele, & deinceps à Ioāne, Christūq; ad eō fortitudinē suę specimen summum instar leonis in sua resurrectione exhibuit cōsulto visum est spiritui sancto, per vniuersam ecclesiam illud Marci euangelium in hoc solenni die legi debere.

2 Quod trasijssē iam sabbatum Marcus dicit, manifestius liquet ex Luca: siquidē sepulto iam domino in die Pasceus, statim mulieres inuiferunt sepulchrū, & quomodo in eo repositus esset dominus. deinde domū reuersę, paratis aromatibus, interquieuerunt per sabbatū. erat enim magnus dies ille sabbati propter festiuitatē Pasche, quā obrem nihil in eo operari poterant. Sed quia festum ex vespera durabit in vesperam, finita festiuitatis vespero, coemerūt aromata, vt ea haberent summo mane alterius diei parata ad vngendum corpus dominicum, vt habet quādam glossa Bedę. Nam quis dubitet illas, quo erāt feruore, quaque ardentissima erga Christum dilectione, nisi sabbati prohibita fuissent magnitudine & insigni sanctimonia, iā antea corpus domini perūcturas fuisse, maxime quod cum in fide adhuc non satis essent perfecte circa diuinā omnipotentiam Christi, illum quē nil nisi hominē purum credebant, ex more Iudæorū etiam quanto cyus vngere properabant? Nō sic autē virgo mater Maria quę & illuminata erat in fide, & ideo certam filij sui resurrectionem expectabat. Idcirco & euāgelista tres illas hic nominatim expri-

Apo. 5.
Gregor.
Hom. 4.
Super
Ezech.

Osee. 6.

Luce. 23.

Mat. 28.

Beda.

Ioan. 19.

mit mulieres, Mariam Magdalenam, Mariā Iacobi, matrē scilicet Iacobi apostoli, quā aliās Mariā Cleophæ vocat Ioannes, sororem illam virginis matris, cui filij fuerunt Iacobus minor, Simon & Iudas & Ioseph (quanuis aliqui contēdant Mariā Zebedæi, fuisse Mariam Iacobi à Iacobo maiore appellatum.) & Mariam Salomæ, scilicet filiā, qui maritus fuit Annæ: illa autē cōtracto cū Zebedæo piscatore matrimonio, mater facta est duorum apostolorū Ioānis & Iacobi maioris. Et has quidem tres hic Marcus cōmemorat. Matheus duarum tantum meminit, Ioannes vnus, Lucas plene nullius. Vnde cōstat, euangelistas illas tantū nominatum appellasse mulieres, quæ & præcipuæ & feruentiores ceteris in charitate & dilectione Dei fuere: nam plures earum fuisse quis ambigat: Marthem quoq; inter fuisse huic pompæ quis neget? Omnes autem ille emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum ex more Iudeorum, qui honorē huiusmodi defunctus quos amauerant, deferre solebāt, ne statim tæbet putredine absumerētur. Didiscerātq; hoc illi à Ioseph, qui patrem suum Iacob optimis & pretiosissimis aromatibus perunxit. Nunc verò, vt reliqua sacra, ita hæc quoq; funebria interciderunt, præcipuè inter Neochristianos: qui quatulum obsecro est quod tum sanctis in cœlo, tū ipsi Deo impendunt cultus & honoris? Aliter longè maiores nostri, & qui adhuc viuunt catholici boni, sentiunt, qui bona magnaq; resurrectionis futuræ spe, iusta, exequias & cætera funebria sacra, mortuis diligenter impendunt.

3 Porro euangelista narrare pergit, quomodo mulieres istæ venerint ad monumentum in quadam die sabbati, prima videlicet illa à sabbato, quæ nobis iam dies est dominica: idq; valde mane, iam primū orto sole.

Mat. 26. Sed & hic diuersum narrare videntur euangelistæ, dum

Luc. 24. Matheus venisse eas dicit vesperi, Lucas valde mane, Ioā-

Ioan. 20. nes cū adhuc tenebræ essent, Marcus hic orto iam sole. Ne-

Mar. 16. que tamen alicuius contrarietatis insimulandus est spiritus

August. sanctus: atque ideo concordiam illorum Augustinus in li-

cap. 24. bro tertio de consensu euangelistarum, sic parat & persuadere conatur, vt dicat mulieres vesperi quidem vnguenta

parassē, ac deinde noctu egressas simul cum aurora exurgente peruenisse ad monumentum: nō tamen quod iam tū sol fuerit ortus, sed quia aurora tunc cœlo rutilabat ab al-

ro. Et sic omnes euangelistæ rem eandem diuersis tātum verbis descriperunt. Matheus enim cum dicit, Vesperi sabbati quæ lucefcit in prima sabbati, satis manifeste ostēdit, quoniam nō velit proprie eas venisse vesperi, sed in illa vespera, quæ iam lucere incipit ad diem solis, quæ nos dominicum iam dicimus: & ideo de vespera sic loquitur, vt de nocte tota, sedulitatem per hoc monstrare volens mulierum, quæ tam curiosam super vnguentis diligentiam habuerūt, vt ea pararet vesperi, vel in ijs parandis totā etiā assumpserint noctem. Et hoc est quod Hierony. dicit, factum id esse diluculo, quod inter tenebras noctis & diei claritatē tempus intermedium est, quo salus generi humano venit diuinitus. In ipso etiam tum itinere loquebatur mulieres ad inuicem, dicētes, Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Tam illas in cōsideratas feruor efficiebat charitatis, vt iam nil nisi Christum cogitarent, immemores lepidis qui insigniter magnus erat. Quanuis id quoq; dispensatione diuina factum credi potest, vt sic ab omni suspicione immunis haberetur resurrectio Christi, dum & lapide magno præmunitum, & militari custodia circumseptum sepulchrum illius fuisse cōstaret. Videntes autem illæ & respicientes, ecce subito intuetur reuolutum lapidem, idq; teste Mattheo, ab angelo, preuio tamen magno terræ motu, descendens enim angelus, & lapidē reuoluit, & super illū sedit. Non tamen hic suspiceris tu fecisse hoc angelū in obsequiū Christi, vt sic ille referato surgere & exire posset sepulchro: nam q; ille & iam ante resurrexerat, & angelici ministerij beneficio in hoc nō indigebat, qui propria virtute resurrexerat: q; virtute deinde ascendit in cælum: iuxta illud psalmi Exaltre dñe in virtute tua. Quid quod Christus, ipsa Dei virtus (vt inquit Paulus) existens, nullo hic opus habere potuit angelorū obsequio? Aut cur tandem tanti fecisset Paulus cognitionem Dei & virtutem resurrectionis, si in hac Christi⁹ adiut⁹ fuisset ab angelis? Neq; temere est quicquid est, quod in spiritu iam olim præiuderat David ruinam inferni, confractāque portas illius, & veles dirutos, dum ipsum fortem & potentem vocat, dominūque virtutū & regem gloriæ. Credendum itaque cuilibet christiano est, non aliter Christum clauso resurrexisse sepulchro, sicut exinmerato natus est virginis utero, & clausis ad discipulos suos

Hieron.

Mat. 28.

Psal. 29.

1. Cor. 1.

Philp. 3.

Psal. 20.

Ioan. 20.

foribus ingressus est. 4 Tandem quoq; ingressæ sunt mulieres in monumentum, quod quo potuerit modo fieri, esset quidem dubitatio aliqua, si sepulchrū Christi fuisset tale, cuiusmodi iam nostra sunt ex effosso terræ agere: sed alia longe illius ratio extitit, ut ipseretur propheta Esaiæ, quæ dicit, Qui erit sepulchrum eius gloriofum. Forma aut sepulchri Christi huiusmodi fuit: Primū omnium cauerna ibi quædam fuit in petra incisa, ad octo pedum longitudine simul & latitudinem: ad eam ingressus patuit per humilē ianuam ab oriente: post ingressum ad dexteram, versus septentrionē in pariete, altitudine triū spithamarum à terra sepulchrum fuit in petram excisū, in quo positus est dñs. foramini autē quo patebat ingressus lapis iste magnus aduolutus erat. Atq; sic constat dictum illud à Beda, Quoniā in troeuntes mulieres domū illam rotūdā, quæ in petra est excisa, viderunt angelum sedentem ad meridianā partē loci illius, ubi positū fuerat corpus Iesu. Quando audis intrasse mulieres in monumentū, intellige ingressas eas in cryptā siue cauatam cameram illam, in qua sepulchrū erat in petra excisum totū: totumque opacum & sine fenestris, sicut adhuc in hodiernū diem cernitur, & lampades in ea videntur ardentes Hierosolymis. Matthæus porro vnicum tantum angelum cōmemorat, qui & infederit lapidi, quā reuoluerat ab ostiō: Marcus meminit angeli cuiusdam, qui sederit in ipso monumento ad dexterā: Lucas angelos duos cōmemorat, eosq; stantes. Ioannes refert Mariam Magdalenam angelos duos vidisse sedētes: alterū, ad caput: ad pedes alterū. Conciliaturus ista Augustinus, dicit angelum vnum extra monumentū fuisse, de quo Matthæus scribit, alium in ipso sedisse sepulchro, sicut Marcus cōmeminit: qui tamen ambo mulieribus illis aperte resurrectionem domini annunciarunt: nō alij vtq; quam quos Lucas etiam & Ioannes, quomodo vnus apud Matthæum & Marcum fuerit angelus, & quod lapis reuolutus in crypta ipsa iacuerit, super quem & angel⁹ sedit iuxta Matthæum: idque ad dextram, teste Marco. Sed quid multa? cū cōstat quia nato domino, angelus vnus pastoribus apparuit, annuncians eis natiuitatem Messie, & statim postea multitudine quoque visa auditaq; est angelorum psallentium, piē cre-

Esai. 11.
Forma
sepul-
chri do-
minici.

Beda.

Mat. 28

Mar. 16

Luc. 24.

Ioan. 20

Augu. de
cōf. euā.

li. 3. c. 24

Lu. 2. 2

dédum est, etiam hic in dominica resurrectione, cōplures apparuisse angelos, nuncios resurrectionis tā splendide & gloriose, quando & ipse tū Christus à monumento nō abfuit, & mulieres ac Maria Magdalena maximē curiosæ & nimium sollicitæ circūcurfitebāt, ne angelis quidem subinde visis inter quiescētes, semperq; metuētes, ne à Iudæis furtim sublatum esset corpus domini. Et vt maximē primū sederint angeli, sicut Ioannes refert, tamen idē surgere statim potuerunt, vt verum sit quod Lucas cōmemorat: quoniam modis omnibus credere debemus, istas angelorū apparitiones factas esse singulas, ita vt singuli euāgelistæ pro se quisq; peculiare aliquid ex historia sint cōplexi: quorum si scripta singula coniungas, iā totum simul habes Iustoriæ filiū iusto ordine contextū. Sic multis in locis testatur August. morem hunc fuisse euāgelistis, vt quod vnus intermisit, id ipsum suppleuerint alij. Quod dñs nāq; multi angeli apparuerūt Iacob in ipsa via, iam ex Mesopotamia reuertēti domū, quando dicebat, Hæc sunt castra Dei: quāto rectius credi & potest & debet, plures angelos ad Christū etiā venisse post resurrectionē suam: Cui cū affuerint in deserto, quādo cū diabolo congregiebatur, quanto magis nunc triūphatori astiterunt ex tanta præcipue angelorū multitudine: de qua Daniel Milia, inquit, milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. Vt iā nulla omnino sit hic vel leuiter saltem suspicanda euāgelistarum cōtrarietas, in tam exiguo præsertim numero angelorum: quoniam exprimi verbis non potest, quantū angeli sint gaudij de resurrectione Christi domini regisq; sui: & de ruina aduersarij. Atq; sic deinceps ceteros etiam angelos gaudij huius voluerūt esse participes, sicut nunc quoq; lætabūda cōcinit ecclesia, in resurrectione tua Christe Alleluia, cœlū & terra letentur Alleluia. Et nobis igitur quoque gloriose resurrectionis suæ gaudia cōcedere dignetur. Christ⁹, quatenus sic nos etiam leti resurgentes in die nouissimo, post hanc vitam ab ipso illam suscipere mereamur æternam, Amen.

HOMILIA SECVNDA IN DIE

sancto Pascha.

E Cce adest nobis dominus noster Iesus Christus à contractis inferorum portis triumphator & victor robustissimus, dicens: Ego soporatus sum

Ioan. 20.

Aug. li. 1
de conse.
euā. ca. 7.
Gene. 32.

Mat. 4.
Dan. 7.

Ecclesia.

Psal. 137 & exurrexi, quia dominus suscepit me. Ecce mulieres, quae nihil tamen magnū nihil dignū adhuc deitate Iesu sapientes, affident sepulchro, & emunt vnguēta, vt ait Theophylactus, eadē illi vt mortuo & sepulto parant, cui diē solennē & gaudia constituere debebāt, tanquā triumphatori de morte fortissimo: quoniam Deus probauit eū & cognouit, nec sessionem illius tātū, sed & resurrectionem nouit, hoc est, glorificationē, quae sibi vt merito suo debebatur, ita data est. Venerūt ad monumentū mulieres, ingressae sunt in illud, viderunt lapidē illū magnum reuolutū, conspexerunt insuper adolecentem à dextris sedentē, amictū stola & veste praelōga. Adolecēs hic, angelus Dei fuit, in assumpto corpore visibili visus: & adolecēs quidē apparuit, designaturus post resurrectionē in beatis omnibus aetate fore iuuenilem vegetam, semperq; florentem: quia erunt illi sicut angeli Dei, eo pertinet, quod etiā Christus transfiguratus in veste alba apparuit, erat enim vestimētū illius candidum sicut nix. Sed quid hoc, inquit forsitan, sibi vult, quod vbi primū cœlo delapsus angelus super lapidē sedit, factus est aspectus ei⁹ sicut fulgur? Hoc nimirū: quia custodes volebat deterrere, mulieribus autē letus apparuit, quoniam illas veniebat cōsolari. Sicq; angeli corporibus dominabatur assumptis, vt possint ea pro suo lubitu trāsmutare.

Iohan. 20. Quomodo habitu hortulani Magdalena visus est domin⁹, & duob⁹ discipulis eū in Emaus facie peregrini. Quāuis autē forma corporis assumpta apparebant angeli, tamē exterritae sunt per hoc mulieres, & de facto illo multū admiratae, lapis, quē iam iam ante ostium viderant monumenti, reuolutus erat, sanctum Christi corpus in sepulchro nō inueniebatur, tantū faciē aderāt & sudaria, affidebat hic angelus, magnus & ardēs erat mulierū animus in dilectione Christi, sed quod eis acciderat, magnū erat & insolitū, vnde expauescebāt, super ijs nimirum, vt inquit Hierony. quae nec oculus viderat vnquam, neque audierat auris, neque in cor vllius vnquam hominis ascenderat.

2 Videns igitur angelus expauescere ex visione mulieres, ait illis, Nolite expauescere, idq; sane signum angeli boni extitit, cuiusmodi apparitio etiā Zachariae visa est, cui & dixit angelus, Noli timere Zacharia, exaudita est oratio tua, sic Gabriēl loquutus est ad Mariā, Ne timeas Ma-

Marc. 9. raturus in veste alba apparuit, erat enim vestimētū illius candidum sicut nix.

Luc. 24. Quomodo habitu hortulani Magdalena visus est domin⁹, & duob⁹ discipulis eū in Emaus facie peregrini.

Hierony. 1. *Cer.* 2. quae nec oculus viderat vnquam, neque audierat auris, neque in cor vllius vnquam hominis ascenderat.

Luc. 1. ratio tua, sic Gabriēl loquutus est ad Mariā, Ne timeas Ma-

ria, inuenisti gratiā apud dominum. Ira hic angelus mulieres quoq; consolatus est, iussitque nihil metuere, quasi dicere vellet, Paueant illi qui non amant aduētum supernorum ciuium, pertimescāt qui carnalibus desiderijs pressi, ad eorum se societate pertingere posse desperant. Vos autem quum pia sitis, quū Christum ametis, vt quid expauescitis? Sic principio, inquit Theophyl. eas à metu libera, deinde bonū illud de resurrectione nūcium affer. Vide autē quam prudenter integre & proprie angelus mulieribus loquēs, paucis, adeo verbis, plurima complectitur. Primum omnium eis animū, affectumque bonū parit, dum dicit, Nolite expauescere: deinde obsequium illarum erga Christū cōmemorat, inquit, Quia Iesum quaeritis: & ne hic quoq; aliquis maneret scrupus, addit, Nazarenum: neque cruentem domini sui reformidās, citra pudorem subdit, crucifixum, iam enim glorificata crux fuerat, iā morte Christi erat cōhonestata, in qua ille salutē totius generis humani operatus erat, quemadmodum Paulus quoq; pacificata per Christū esse omnia scribit in cœlo, & super terrā in sanguine illius, sed ne inquisitio vestra sit fiatq; frustra, en nūciū quod vobis nouum affero & lætū. Surrexit ille, id vt adeo vobis probem manifeste, ecce non est hic, in eius rei fidē & argumentum, ipsa quoq; venite & videte locum, in quo positus ille à Iosepho & Nicodemo fuit. Et sicut illi nūcij ego vobis angelus & apostolus aduenio, denūcians vobis gloriosam Christi resurrectionē: ita vicissim vos abite, & nunciā atq; adeo apostola estote, Petro, & fratribus cæteris. Et in signum illius certum, ecce praeceperat vos in Galileam gaudete itaq; quia ibi eum adhuc corporaliter etiam videbitis. Omnia autem hæc ne differatis credere: quoniam & ipse praeceperat vobis. Tu hic mihi considera, quam lætū, quamque festiuum & alacre sit illud nūcium angelorū, qui Deū immortalem, perturbata mulierum pectora, animosq; tristes, quanto, quamque subito & insperato gaudio, responso isto vnico perfuderunt: vt sic qui iam è monumento suo: egressus erat dominus, in illarum etiam cordibus resurgeret. Nolite expauescere, inquit angelus, quia mœrore vos confectas video nolite, perturbari amplius, quia quem amissum putabatis, quem quaerebatis, ille iam à vobis inuentus est, ait Hieronymus. Ecce autem quantum & quot parasanguis

Gregor.
Theoph.
Pucher-
ima hu-
ius con-
textus ex-
plicatio.

Pondera-
tu literā
in aly e-
tiam si-
militer.

Hierony. distat inquisitio vestra ab inuento. Quæritis enim crucifixū, & illū desideratis vngere. Nō eger ille iā vnctione vestra. Surrexit etenim, & viuit iā potēter ac præualide multum vos de illo doluistis, parātes vnguēta, quinimo iā gaudete, quoniā resurrexit ille. Iemplera nūc est pphētia Deuidis, Ad vesperū demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Surrexit iam, nō est hic. Ac si aperte dicat, Quid quæritis viuētē cum mortuis? Promisit enim illi Deus corporis sui cōseruationē, & ab omni putredine immunitatē, sicut in persona eius Dauid dixit ad dominum, Non dabis sanctum tuum videre corruptionē. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo.

Hierony. Cam iam resurrectionem Christi mulieribus denūciasset angelus, & radicē illam crucis amaram euānuisse, florē verō vitæ cū fructibus erupisse prædixisset, vt inquit Hieronymus, iamq; cōstaret, quia hic nō esset per præsentiam corporis, qui tamen nusquā deerat per præsentiam maiestatis, deinceps ille mulieribus quædā tāti miraculi præbet argumenta. Nam & locum commonstrat, quo à Iosepho & Nicodemo posit⁹ erat: ibi præter fascias & sudariū nihil comparebat, & idē quōd viderint denunciare iubet discipulis Christi & Petro, quos ille præcessurus sit in Galilæa.

Pulchre Hierony. Mulieribus, inquit Hieronymus, dicitur vt annūciant apostolis: quia per mulierem mors annūciata est, per mulieres vita resurgens. Sed hic iam mussitantem quendam audio, secumque tacito obmurmurantem. Cur tandem præ cæteris apostolis solū hic cōmemorat Petrū euāgelista? huic nō ego, sed sanctus respondebit Gregorius, sic dicēs, Quia si hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magistrū negauerat, venire inter discipulos nō auderet. Quis enim dubitet Petrum iam nunc seipsum etiam indignū apostolatu reputasse, qui proprium abnegauerat magistrū? Et tamē hic nos docet angelus, atque per angelū Christus, magnum quoddam & peccatoribus omnibus qui pristina vitæ pœnitentia dicuntur, obseruandum mysterium, quod vno verbo complexus est Hieronymus, quum ait, Peccata, peccata inquam non nocent, quādo non placent. Addit igitur angelus, & Petro: quoniam hic alioqui mulieribus nō credidisset, dixisset potius, Equidem iam illius non sum discipulus, quem etiam negaui. Quapropter omnis illa peccati

Hierony. distat inquisitio vestra ab inuento. Quæritis enim crucifixū, & illū desideratis vngere. Nō eger ille iā vnctione vestra. Surrexit etenim, & viuit iā potēter ac præualide multum vos de illo doluistis, parātes vnguēta, quinimo iā gaudete, quoniā resurrexit ille. Iemplera nūc est pphētia Deuidis, Ad vesperū demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Surrexit iam, nō est hic. Ac si aperte dicat, Quid quæritis viuētē cum mortuis? Promisit enim illi Deus corporis sui cōseruationē, & ab omni putredine immunitatē, sicut in persona eius Dauid dixit ad dominum, Non dabis sanctum tuum videre corruptionē. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo.

sui absolutio, totiusque negationis remissio quid putas fuit aliud, quā si angelus mulieribus dixisset istud, quod Paulus ad Corinthios, Obsecro, inquit, vos, vt confirmetis illū in charitate, ne forte abundantiori tristitia absorbeat, qui eiusmodi est. Non defunt qui aliam adhuc reddant eius rei rationē, quōd addit angelus & Petro: Hanc scilicet; quia per hoc, insinuare voluerit Petrum cæteris apostolis excellentiorem dignioremque; esse dum eum ab illis separauit. Sic Theophylactus dicit, Petrum ab alijs discipulis, vt præcipuum segregat angelus, ac ob excellentiam nominat præ alios, sicut statim deinceps illum communem vniuersæ ecclesiæ præfecit pastorem. Audis Luthere?

Denunciauit itaque angelus per mulieres discipulis Christi & Petro, quia præcessurus eos sit ille in Galilæam. Quo verbo quid sibi voluerit angelus quærūt hic doctores. Marcus enim trinam etiam Christi referens apparitionē, id ipsum nō commemorat. At hæc hodierno diē discipulis decem apparuit quidē, sed nō in Galilæa, verum in Hierosalem, tantum aut hæc ab illa distabat, antore Augustino, vt nō poterant discipuli vnus diei tinere à Galilæa venire Hierosolymā. Neque vero dici potest, dominū in spatio octidui cuiquā apparuisse in Galilæa, eo quōd octauo denique ab hinc die apparuit Thomæ, qui tunc in Hierosalem erat cum cæteris fratribus. Quid quod apparitio ista aliquanto tempore post facta non est? siquidem Ioannes refert Christū tertio apparuisse discipulis suis ad mare Tiberiadis, vbi tamen non omnes, sed tantum septem affuere discipuli, inter quos adhuc Nathanael quoque fuit, & ipse nō apostolus, si modo non alij affuerint inter septem istos extra gregem apostolorū. Quid igitur sibi vult quod de Galilæa prænunciat angelus? qui se de Hierosalem (vbi nō semel suis apparuit Christus) dixisset, nōne lætius hoc eis fuisset?

Iam igitur ad hæc omnia responsionem meditemur, & afferamus, si tamen prius verbum illud Hieronymi super hoc attendendum vobis proposuerimus, Quia brevis hæc sententia est in syllabis, sed ingens in quantitate promissionis. Si quidem hic Augustinus commemorat illud ad litteram quoque esse impletum, sicut clare testatur Matthaus, qui non reticuit apostolos vndecim abiisse in Galilæam super montem quo ire iusserat eos dominus. Id licet diu

2. Cor. 2

Theoph.

Mar. 16

Aug. li. 3
de conse.
euā. c. vi.
Galilæa.

Ioan. 21.

Hieron.

August.

post resurrectionem factum sit, quid tamen hoc interest, modo de facto constet: eo maxime, quod angelus etiam locum tantum, non tempus eis designauit, nec numerum apparitionis illius prescripsit, nihil addens, primo ne an tertio, aut quarto, futura esset. Tantum Galileam nominauit angelus, & in ea apparitum illis Christum praedixit. Quod & factum est, sicut Matthaei testatur euangelium. Quod si quaeris, cur Galilaeae tantum meminerit angelus, & illius quae in ea facta est apparitionis, caeteras omnes tacuit, quae & citius illa & propinquius acciderunt. Ad hoc quoque respondeo & dico, colligi id facile posse, quia Christus antea discipulis suis septies apparuit iuxta certum historiae euangelicae fide, antequam videretur ab illis in Galilaea, sicut eis hic promiserat angelus. Eius autem ratio reddi potest, quoniam septem illae apparitiones factae sunt ad fortius confirmandam resurrectionis illius fidem, ut testatur Lucas, cum ait, Praebuit ille seipsum vium post passionem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Sed quando in Galilaea apparuit illis, iuxta promissum angeli potestatem dedit eis & promissionem diffundendae per vniuersam terrarum orbem fidei euangelicae: sicque, fore, ut & religio sancta Dei per apostolos toto mundo diffunderetur, & ille suam ecclesiam nunquam relinqueret. Potestatem etiam tunc eis contulit praedicandi, baptizandi, administrandi, & singula quae ab ipso accepissent mandata manutenendi, quem admodum promiserat se cum illis mansurum usque ad consummationem saeculi.

Mat. 28

Augusti.

vbi supra

Hieronymo.

Hebraei-

cc.

Mat. 28

Augusti.

vbi supra

Hieronymo.

Hebraei-

cc.

Mat. 28

Augusti.

vbi supra

Hieronymo.

Hebraei-

cc.

Beatus Augustinus tandem aliam adhuc dat responsionem, dicens, Quia vox ista sit non euangelistae narrantis, quod ita factum sit: sed euangelistae aut narrantis, quod ita ab angelo & a domino dictum sit, propheticum dictum accipiendum est: quoniam Galilaea Hebraeis transmigracionem significat, qua est loco in locum commigratur. Sicque, illud quod angelus dixit Praecedet vos in Galileam, designabat fore, ut gratia Christi ex populo Israel aliquando commigraret & transiret ad gentes. A gentibus autem doctrina apostolorum nec suscepta esset, nec credita, nisi prius Christus illos praecessisset in cordibus eorum: atque ideo sequitur, Ibi eum videbitis. Viderunt enim utique dominum in cordibus infidelium, adeo ut obstupuerint inde, sicut de Petro legitur, & Iudaeis: quoniam Christum inter gen-

tes inuenturi essent, iuxta vaticinium Esaias, quod sic habet: *Esai. 9*
Trans Iordanem Galilaeae gentium, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbrarum mortis lux orta est eis. Quae etiam causa est, cur in Galilaea praedicare coepit dominus, quem audisset in vinculis detineri Iohannem. Eodem pertinet quod etiam praedicandi munus in Galilaea tradidit discipulis, ut sic conueniret vltima primis. Praeterea Galilaea reuelatio exponi solet & dici, tuncque intelletus ille sic sibi constat, quod Christus praecessurus eos fuerat in Galilaea, hoc est in diuinae maiestatis suae reuelatione, non secundum humanitatem: sicut in eo cicatrices vulnerum viderunt & palparunt, sed secundum diuinitatem. Et merito id quidem: quia iuxta naturam diuinam Christus lux summa est, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: lux vera quae lucet etiam in Cimmerijs tenebris, & eo nos praecessit ille, qui tamen nos nunquam dereliquit. fiet autem reuelatio ista diuinitatis suae, tunc quando iam similes illi facti fuerimus, ipsamque videbimus sicuti est. Haec illa nimirum praecessio spiritalis est, qua Christum visuri sumus in Galilaea, vera scilicet sui reuelatione, quo non videbunt illum impij & peccatores. auferetur enim impius, ne videat claritatem domini, sicque impij non videbunt lumen. Prior tamen intelletus, literarum & contextui huic non paulo similior est, quod angelus dixerit mulieribus, praecessurum dominum discipulos suos in Galilaea, ita ut factum est deinceps: quia illi eum viderunt in monte, sicut praedixerat eis, & hic per angelum, & alibi apud Iohannem, iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Haec illa Christi verba etiam oportebat impleri quia certo dictum est ab ipso. Coelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Nos iam suppliciter dominum deprecemur, quatenus ille nos quoque praecedat in Galilaea, quando commigraturi iam sumus ex hoc mundo, ut sic nos etiam tunc laeti videamus dominum Iesum Christum in aeterna patria. Id adeo nobis concedere dignetur Deus aeternus & omnipotens, in saecula benedictus, Amen.

Mat. 4

Augusti.

Ioan. 1

1. Ioan. 3

Ioan. 16

Mat. 5

HOMILIA TERTIA IN DIE sancto Paschae.

N Emini utique christiano dubium est, omnia hodie sic accidisse, ut euangelica narrat historia. Veruntamen res illa gesta aliquid in sancta ecclesia signat

Grego. gerendū. Sic quippe nescire est, vt audiamus quæ facta sunt quatenus cogitemus etiam quæ nobis sint ex eorum imitatione facienda. Quod ergo emerunt mulieres aromata, cū q̄; illis venerūt vngere Christum, hoc suo exēplo nos etiā docuerunt, vt in eū qui mortuus est credētes, & odore virtutum referti, sic cum opinione bonorum operū dominū quærentes, eodem modo ad monumentū illius cum orationib⁹ veniamus. Omnino autē mulieres has tres tibi presua de esse cuiuslibet boni christiani animā, quæ ad Christi sepulchrū properans: triplicia secū ferat aromata siue vngēta sanctarū virtutū, bonorū operū, & piarum orationum: sicque summo mane veniat ad monumentum illius. vix dum orto sole. Mane surgendū est, mane veniendū, in ipsa statim iuuentute, quando bonum est homini portare iugū domini ab adolescentia sua, & tamē vt iam tunc sol ortus sit, quoniā in hoc nobis datur exemplū, illuminata facie, decurrisq̄; vitiorū tenebris, odorem bonorū operū domino & orationū suauitatem offerre, secundum quod Dauid iubet, declina à malo, & fac bonū. Plene enim prius discuti oportet & euanescere tenebras peccatorū, quā illucescat sol iustitiæ in operibus bonis.

Thren. 3
Beda. Sepulchrū in quo recumbit dominus, ipsa sancta est scriptura. hic aduolutus est lapis insigniter magnus, puta vela men intellectus legis veteris secundū literā, quoniā & lex illa tabulis lapideis inscripta fuit. Sic in veteri testamento lapis ad monumentum Christi positus erat, quia sacramēta Christi abscondita fuerunt, Iudæisq̄; omnes latuerūt. lapi dem hunc in hodiernum diem vsque seruant Iudæi; neque reuolunt à sepulchro domini, dum nequeunt intelligere Christi sacramēta, sub legali veteris testamenti cortice latētia: quod & Paulus professus de eis est, dicens, Vsque in hodiernū diem, cū legitur Moyses, velamē positū est super cor eorum. Cum autē conuersi fuerint ad dominum, auferetur velamen. Lapis iste quoq̄; à monumēto reuolutus nondum erat duobus illis discipulis, cū irent in Emaus, tantisper dū adueniens Christ⁹ ipse, manus admoueret lapidi huic. incipetq̄; à Moysē & prophetis eis explicare scripturas omnes, quæ de se erant. Nunc vero in hunc vsque diem lapis iste reuolutus est à sepulchro dominico, quoniā gloria resurrectionis Christi potēter est manifestata, & per eā pri-

stina mors profigata, vitæque nobis promissa sempiterna: & plane verū est illud Pauli, quia si Christus resurrexit, & nos 1. Cor. 15 vti que resurrecturi sumus.

Secundo. Veniunt ad monumentum mulieres, vident reuolutum ab ostio lapidem, ingrediuntur & vident angelū sedentem ibi in albis &c. Quorsum hæc, inquires, Horsum scilicet, quia animæ sanctæ etiā ingrediuntur in monumentum, seq̄; cōsepeliunt Christo, mortificātes quicquid in ipsis est cōcupiscētiæ prauæ, & omnino cōmortuæ Christo vt Paulus inquit, Mortui estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. Mortificate ergo mēbra vestra quæ sunt super terram: quia quisquis sic cum Christo vna sepelitur, cū eodem etiā letus resurget. Sic enim Paulus, Cum Christus inquit, apparuerit vita vestra, & vos parebitis cum ipso in gloria. Et quod angelum viderūt, eo pertinet, quod homines pij ferētes secum odorem suauitatis & aromata virtutū, vnguēta bonorum operum & sanctæ orationis, intuetur ciues cœlorū, cum meditantur & concupiscunt in atria domini. Non absurdum est quod hic Bernardus in- *Bernard.* fert, Sicut angeli in ipso Christi sepulchro etiam post illius resurrectionē visi sunt, sic iam quoque adsunt quotidie altaribus christianorū q̄n eucharistia conficitur. Verum quod ad dexterā sedere visus est angelus, & ipsum mysterio non caret. Quid enim per sinistra, nisi vita præsens, & per dex- *Gregor.* terā quid aliud, quā vita perpetua designatur? Quia ergo redēptor noster iam corruptionem carnis superauerat, & vetæ huius euicerat trāsitum, merito in monumento suo angelus apparuit à dextris, qui nūciare venerat vitam illius sempiternam: poteratque sic mulieribus dicere, quod. *Roma. 6* Paulus Romanis, Resurrexit à mortuis CHRISTVS, neque iam amplius moritur, mors illi vltra non dominabitur: quod enim viuit, viuit Deo. Et cōueniētem esse hunc de dextera sensum, ipsa etiam Christi sponsa nos docet, cū ait, Sinistra illius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Sinistra nāque Dei ecclesia, prosperitatem videlicet præsentis vitæ, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit.

In hoc etiam angelus stola candida coopertus apparuit, quia festiuitatis nostræ gaudia nunciauit, festum annunciauit nostrum simul & angelorum: nostrum quidem, *Gregor.*

eo q̄ nos illo ad vitā reduci sumus immortalem: angelorū verò, quoniam reuocatis iam hominibus ad cœlum, impleta sunt ruine angelorum, quorum pars tertia cum Luciferò corruerat. 3 Dixit autē angelus mulieribus, Nolite expauescere, Martatus ait, aspectum angeli fuisse instar fulguris. Marcus addit ipsum sedisse hic amictū albis. In fulgure terror timoris est, in niue blandimētū cādoris. Hinc parer, Christum horribilem quidem esse peccatoribus, sed bonis placibilem & mitem: quando etiā angelus, qui Christi annunciauit, resurrectionem, gemina specie vilus est.

Gregor.
Exod. 13. Eodem pertinet, quod Deus populum Israēl præcessit in deserto, noctu quidē in specie colūne igneae, interdū autē nubis cādida. Noctu exarsit ignis, ignis qui terret homines. Nox enim vitam significat marolum: nubes autem impedimentū & obstaculum designat visionis, & dies vitam bonorum. Sic ergo consolari solēt angeli homines pios, & iubere ne quid expauescāt: sicut angelus dixit Mariæ, Zacharię & Gedconi: Pax tecū, ne timeas, non morieris: & Danieli, Noli timere vir desideriorum, pax tibi, confortare & esto robustus. Præterea ait angelus ad mulieres, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. Proh deum atque hominum fidem, quā multi quærunt illū Iesum Nazarenum, hoc est floridū, quandiu fortunate ipsis omnia succedunt, nec aliqua exercentur tēpestatis procella: tunc enim satis quidē quærūt Nazarenum, sed non illum crucifixum: qui tot persecutiones sustinuit, cum sane non quærūt: sed statim afflāte aliqua vel minimā tentationis & tribulationis aura, deficiūt, & non perseverant. Usque adeo delicatuli martyres, vt nil magis habeāt in votis, quā hic in mundo latātes, & gauisos, se tandem quoque regnare cum CHRISTO, non attendentes fieri id nullo modo posse: quia iuxta Paulinum illud, per multas tribulationes ingrediendum est in regnum cœlorum. Atque ideo Christus se sequi volentes, nō delicate viuere & genio iussit indulgere: sed crucē tollere, & sic ipsum sequi. Hoc enim illud est, quod hic angelus dixit mulieribus, I E S V M quæritis Nazarenū, crucifixum. Surrexit, inquit angelus, non est hic, Venite & videte locum vbi posuerūt eum. Referrī hoc commodē potest ad religiosos, qui monasteria incolunt. Est enim cœnobitū locus, in quo à sanctis patribus repositus

est dominus, cum disciplina morum & sanctimonia vitæ. Nunc verò, cum refrixerit charitas multorū, tam in cœnobijs quā in mundo, surrexit inde Christus, neque amplius est illic. Adsunt quidem ibi adhuc fasciæ & sudaria, quibus inuolutus fuerat. Inuenias etiam nunc in cœnobijs virgas, habitus, flagella, funes, coronas, & id genus alia quædā, nō deest in illis fuc⁹ exterior, videas in multis hypocrisis magnam & speciem tantū pietatis: verū non est ibi Iesus, nec aliqua in cordibus eorum charitas vera, nec sancta ordinis disciplina. De malis loquor, bonos (cuiusmodi adhuc vti que supersunt nō pauci) inculpatos volo. Quauis Neochristianorum monachi & moniales non Christum tantū, sed & fascias & sudaria, & ipsum quoque iam amiserunt domini cum sepulchrū, dum monasteria dereliquerūt, in quibus piē & sanctē viuere debebant, seruiētes Deo, illiq; soli viuentes, & omninō mortui mundo: abiecerunt insuper pannos, habitum ordinis sui, cucullam & coronam capitis. Iamq; viuunt in omni peruersitate, & cœno vitiorum prooluuntur impudētes, & perfrictæ frontis: iuxta illud Hieremiæ, Frons mulieris meretricis facta est tibi, & noluisi erubescere. O miserandum genus hominum, profugos monachos, periuros monachos, apostatas & votifragas nōnas. O vitam quam viuunt, extremis deplorandā gemitibus, & suspirijs. Sed hæc aliās. 4 Neque ijs verbis contentus angelus, insuper illas ablegat: Ite, inquit, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæā, vbi eum videbitis. Galilæa, commigrationē sonat, & è loco vno transiit in alium. Vult itaque dominus noster Iesus Christus præcedere nos in Galilæam, quā iam ipse transigrarit ab hac vita per supplicium crucis ad gloriam resurrectionis, à cruce in lymbum, & rursus ad sepulchrum, à morte ad vitā, à poena ad gloriā. Et rectē Iesus à discipulis suis videtur in Galilæa: quia & nos resurrectionis illius gloriā post læti videbimus, si modo à vitiis ad virtutum celsitudinē transigremus. Ita nos quoque docemur hodierna die vitam esse geminam, mortalem hanc & caducam, quis est nostrum qui nō rognoscat: illam verò immortalem quotusquisq; est qui intelligat: Christus autem qui mediator Dei est & hominū, illam subiit & suscepit, neque passionēs eius exhorruit: hanc verò resurrectione sua nobis commonstrauit, qui

Aduer-
sus mona-
chos ma-
los.

Apostata.

Hiere 3.

Gregor.

1. Tim. 2.

si istam carnis resurrectionem promississet tantū, neq; etiā ipso facto declarasset, non credidisset ei. Sic autem humiliatus ille vltro mori voluit, & potēter de morte triumphans, resurrexit. Atque licet solus mortuus sit, solus tamen non surrexit, sed multa insuper corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt cum illo. Et nos igitur sedulo dominum oremus, vt ipsi quoque cum eo resurgamus, & in perpetuum cum ipso viuamus in cœlestibus, Amen.

Plures homilias de sanctimonia, & excellentia huius festiuitatis, & gestis diei illius, inuenies parte tertia, de festiuitatibus, & sanctis.

HOMILIA QUARTA IN DIE SANCTO
Paschæ, de resurrectione nostra futura in die nouissimo.

1. Thes. 4. *Si credimus quia Iesus mortuus est, & resurrexit:
ita & Deus eos qui dormierunt per Ie-
sum, adducet cum eo.*

Roma. 6. *Tsi dies ille solēnis omnib' aliis totius anni festi-
uitatibus lōgē eminētior est, eo q' hodierno die do-
minus Iesus Christus potēter & præualidē trium-
phauit de diabolo, & morte, animaq; adeo illius benedicta
ardentissimo quodā desiderio, sicut ante à corpore sanctis-
simo discesserat in cruce: ita nūc vicissim vnita est illi vin-
culo indissolubili: quoniam qui semel mortuus est, denuoq;
de morte triumphans surrexit, illi vltra mors nunquā do-
minabitur. magna enim & immēsa huius diei dignitas est,
quæ & figuram gerit diei illius sempiternæ semperq; dura-
turæ, quam obrem festiuitas nostrā à sabbato Iudæorum in
diem dominicum translata est: tamen vel eò dignius nobis
dies iste est celebrandus, maioriq; honore colendus, quod
per illam Christi resurrectionem securitas nobis facta est
resurrectionis nostræ. Et quāuis fidei nostræ catholicæ ar-
ticuli plures sint, magni vtique & sublimes, cuiusmodi iste
est de vnitāte essentiæ diuinæ, itē trinitate personarū, nul-
lus tamē ex omnibus est ad nos pertinentibus, qui tam ar-
duus sit vt iste de resurrectione carnis, quā firmiter in fi-*

de nostra profitemur. Nam si ipsis nostram nō crederemus resurrectionem esse futuram, sicut oēs penē Ethnicī nō crediderunt, & hæretici Iudæorum Sadducæi, atque nonnulli christiani in Corintho, Vana esset, vt inquit Paulus, omnis fides nostra. Atque adeo si non resugūt mortui, vt quid periclitamur omni hora: Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui nō resurgunt? Ita nos quoq; dicere possumus, Quorsum assidua nostræ vigiliæ, quorsum preces pertinebunt, elemosynæ, & omnia opera bona quid nobis proderunt, si non ex morte nostra resurgemus? Quin potius edamus, ludam', potem': cras enim moriemur. Imo si Christus resurrexit autor nostræ resurrectionis, operemur bonum, laboremus diligenter & cum fiducia: quia cum Christo resurgemus, & nos modo sic viuamus, vt tandem nos quoque dormientes Deus per Iesum ad se adducat sicut à principio ex Paulo dicere cœpimus, Quoniam si Christum credimus mortuum, & resurrexisse, &c.

*Aue Maria.
Salue festa dies, toto venerabilis æuo.*

Breuiter nos iam per hanc homiliam dicere pergamus primū, quomodo Christus per suam gloriosam resurrectionē autor nobis sit resurrectionis nostræ: deinde pauca, quantū licebit per gratiā omnipotētis Dei, de resurrectione, nostra principio resurrectionem Christi hodie factam causam esse resurrectionis nostræ, fundamentum sane firmū assero esse fidei nostræ. Id adeo luce clarius ex verbis Pauli liquet, quum ait, Si mortui non resurgēt, neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Iam itaq; quū resurrexit à morte Christus, primitiæ dormientiū, constat quia sicut ex vno homine (Adā) prouenit peccatum: ita per vnū hominem Christum est resurrectio mortuorū. Vnde patet, resurrectionem Christi nostræ resurrectionis esse causam. Quod & Glossa quædam testatur super illud Pslami. Ad vespèram demorabitur fletus: dicent resurrectionem Christi in causa esse, quod & nos resurgemus: hic quidem in anima, tunc autem etiā cū corpore. quāuis enim illa quoque futura in nouissimo die resurrectio virtute fiet diuina, ea tamē

IN DIE

virtus etiam voci Christi comunicabitur? iuxta illud, Mortui audiāt vocem filij Dei, & qui audierint, uiuent: quoniam sic implebitur propheta Dauidis, dicens: Dabit voci suae vocē virtutis. Sic dicit Glossa: quaedam super epistolam ad Hebr. 6. Hebreos, Nisi quis credat resurrectionē illam Christi operari hanc nostram, nullum habet fundamentum cui superaedificet. Quia ergo Deus pater omne iudicium dedit filio, & filius voce sua suscitabit mortuos: necessariō sequitur, Christum sua resurrectione nobis quoque resurrectionis nostrae esse authorem. 2. Præterea hodiernam illam Christi resurrectionem nostrae resurrectionis causam esse, probatur ex effectu coniuncto: quoniam testante Martho, sepulchra mortuorum aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormierant, resurrexerunt, & ē monumentis exierunt post Christi resurrectionem, atque in ciuitate sancta apparuerunt multis. Quare manifeste virtutis suae potētiam declaruit Christus, nosque simul admonere voluit, quatenus ex rebus præteritis moneamur persuadeamurque ea quae futura sunt, credere facilius: & omnino certū habere, quod sicut ille tunc resuscitauit mortuos quosdam, ita tempore iudicij nouissimi resuscitaturus sit omnes defunctos nāque id sane, licet aliquanto ferius fiet tamen certo eo ipso die, quem & extremum nos dicimus, & in hoc iam olim diuina destinauit providentia: secundum illud quod Iob dixit, Non euigilabit homo donec atteratur coelum. An autem sancti nonnulli iam ante nouissimum diem resurrexerunt præter eos qui hodie cum Christo surrexerunt patres? non nostri est instituti iam prosequi.

Pulchrum est quod hic doctores docēt, planeque ad oculum subiiciunt, quomodo resurrectio Christi nostrae resurrectionis sit causa. Duplex enim sustinatio, detētio siue cōseruatio est, animarum quidē in lymbo, corporum verō in ipsa terra: in qua ex quibus natū compactumque erat pulueribus, in eisdem dissoluitur, id utrūque ex peccato Adæ contractum est. Christus itaque, ut animas patrum eriperet, descendit in lymbum: ut corpora in terris detēta ab hoc vinculo dissolueret, ipse tertia die resurrexit a mortuis. Quod si dicis, Christum passione sua resurrectionem nostram promeruit nobis, quid igitur resurrectio illi? facit ad nostram hanc? Respondeo verum esse quidē, quod passione sua Chri-

stus omne bonum promeruit, sicut Paulus dicit, nos quum inimici essemus, reconciliatos esse Deo per mortē filij sui quauis itaque Christus per passionē suam resurrectionē nobis nostram promeruit, tamē & nostrā resurrectionem per suam operatur, sicut ibidem Glossa dicit: Saluari sumus per passionē ab ira, & reconciliati patri, nondum tamē restitui per effectum felicitati. Sicut ergo in Adam oēs mortui sunt, ita & in Christo omnes uiuificabuntur.

Reliqua ad resurrectionem Christi pertinentia vide in sermonibus de festo. Nos iam rursus accingimur, de vniuersali hominum resurrectione plura dicturi.

3. Credendum firmiter est omnibus christianis, singulos homines resurrecturos, idque omnipotenti virtute Dei. Qui sane fidei nostrae articulus nō minimus est, ab ipso Iuda Thaddæo constitutus, & in vniuersa scriptura fortissimē fundat. Esaias namque dicit, Mortui resurgent, & qui sunt in monumentis, resurgent, idque secundum Septuaginta: nos enim sic legimus, uiuent mortui tui, interfecti mei resurgent. Paulus quoque, Ecce, inquit, mysterium dico, omnes nos resurgemus, sed nō omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. Et iterū, Nolo vos ignorare de dormientibus, ut nō contristemini, sicut gētes quae spem nō habēt. Si enim credimus quod Iesus mortus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierūt per Iesum, adducet cum eo. Et infra, Etiam dominus ipse in iussu & voce archageli, & in tuba Dei descēdet de caelo: & mortui qui sunt in Christo, resurgēt primi, diinde & nos. Idem hoc tot retrō seculis firmiter crediti vnicū illud patientiae exemplar Iob, adeo ut diceret, Scio quia redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, rursusque cunctabor pelle mea, & in carne mea videbo dominum meū quem visurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei cōspēcturi sunt, & non alius, reposita est haec spes in sinu meo. Crediti id ipsum iam olim etiam Martha, quae locū ad Christum de lazaro suo, Scio, inquit, quia resurget in nouissimo die. Christus quoque vcturam prædixit horam, qua omnes qui fuerint tunc in monumentis, audient vocem filij Dei. Profecto autem nisi id ita esset, plerique hominum qui vix hoc modo patientiā seruant, qua sunt iniquitate, penē ad insaniam vsque indignē ferrēt, tam iniquē multa com-

Roma. 5.

Esai. 26

1. Cor. 15

1. Thes. 4

Iob. 19.

Ioan. 11.

Ioan. 2.

parata esse in terris, adeo multa multis impunè licere: quæ tamen aliquando singula puniantur oportet, aliàs clamarèt illud propheticum, Vbi est Deus iudicij? Constat igitur & satis manifestè patet, omnes homines resurrekturos corpore, & anima, in nouissimo die, præter eos qui antea miraculo se resurrexerunt. 4 Quâuis difficilè creditu, & semper fuerit, & sit etiam nunc multis, quomodo in eodem planè quo mortuus est corpore, resurrekturus sit homo, tamen id sane fide nostra docemur esse verissimè, quæ nobis subinde ingerit illud angeli, Non est impossibile apud Deum omne verbum. Omnino enim credere hic debemus ipsi Iob, propriè adeo ossa sua, carnem quoque & pellem commemoranti. Magnum est, nobisque adeo diligenter attendendum, quòd Christus promissit capillum quoq; non perituum de capite nostro. Vnde sequitur non satis sibi constare sententiã eorum, qui putarunt materiã quidem, corporis redituram, sed non in eadem membra in quibus antea fuerunt. Sic August. quemadmodu, inquit, statua cuiuslibet solubilis metalli aut igne liqueceret, aut conteretur in puluerem, aut confunderetur in massam, & eam quis vellet rursus ex illius materiae quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatè, quæ particula materiæ, cui mēbro statua redderetur, dum tamè totu ex quo constituta fuerat, restituta resumeret. Veruntamen hæc ipsa Augustini similitudo nō adeo vrget me, vt dissuaderi possim, quin credã ex superioribus sacræ scripturæ locis illud, quod eò maius & excellentius est, quòd etiã possit id quod minus. At Deus per suã omnipotentiã cadauer hominis vel ex quatuor vêtis seu partibus terræ cōgregare potest: an ne singulas materiæ partes singulis partibus corporis (quo quælibet loco prius fuerint) accommodare nō poterit? Non est tamen quòd putes oēm illã humani corporis carnè, quæ in illo per totu vitæ decursum fuerit, resurrekturam: quoniã hoc modo gigantes resurgerèt oēs homines. Verum calor ille naturalis nō cessat, vel ad momentu, quin aliquid absumat de viuente: cui tamè quicquid sic deperit, cōtinuis alimentis id rursus restauratur: nãq; assiduo ex cibo & potu sanguis nouus nouaq; caro adnascitur, & adgeneratur. Redibit in resurrektione oīs illa caro quæ ex ipso matris utero sumpta est, quæq; deinceps ex cibo & potu adcreuit, ad iustã magnitudinè & proportionè cōsequendã. Hinc

August.
i Enchi.
2. 39. &
11. 22. de
ciuitate
Dei. c. 19.

quicquid superest, vel restaurãdo deperdito à natura deputatum, nō est qd simul cum reliquo corpore resurgat totum. Quorsum enim faceret, vt quis in capite suo etiã resectos sibi per omne vitam capillos iteru fecu afferret resurgens? Aut nō turpe foret aliquè sic pilosum incedere instar arboris, quæ late patētibus, tū ramis, tū folijs, in omnes partes diffunditur? Sequitur hinc costã Adæ, vnde Eua producta est, nō in Adamo, sed in Eua resurrekturã, eo quòd costã illa in Adam superflua fuit, quo ad indiuiduū quidem vt in scholis loquimur, sed non quantu ad speciem. Et si in Adam etiã non abudasset, tamè quia latus illius Deus impleuit carne, caro iã illa loco costæ in corpore Adæ resurget. Quid autè, si homines duo ex eadem materia corp^o habuissent: cuiusmodi est quod de antropophagis passim fertur. Et quid si fiat homines, qui solis vescatur carnibus humanis? quomodo hic illa cōstabit resurrektio? aut i vitro resurget caro comesta? in vorante ne, an deuorato?

Hic sane sunt qui putent nunquã omnino futurum, vt homines duo carnè habeant eandem pertinentem ad suæ substantiæ veritatè, eo quo iam nos diximus modo. Quòd si tamè, inquit Augustinus, quispiam confectus fame, atque compulsus, vescatur cadaueribus hominum quod malū aliquoties accidisse, & vetus testatur historia, & nostrorum tēporū infelicia experimēta docuerūt: tunc caro etiam illa comesta in eius corpore resurget, quis ipsã habuit pri^o, nō qui per alimentum in sui corporis substantiã cōuertit. Et si caro illa per omnia sic deperisset, vt nusquam aliqua ipsius materia supperesset, tamè Deus, quæ est omnipotentiã, vnde cunq; vellet, eãdem restauraret, sicut costã locum in Adã carnibus suppleuit. Designauit id ipsū aperta visione Ezechiel propheta, etiã contra Augustinū, clarè ostendens singula mēbra suam materiã habitura. videns enim in spiritu nostræ resurrektionis formã, sic inquit, Accesserūt ossa ad ossa, vnumquoq; ad iuncturam suam. In omnibus autè ijs multa sibi præseruauit Deus, quæ nos misillos latèt, sicut pro sua tū sapiētia, tū omnipotentiã, omnia iudicaturus est.

3 An autem sigula in homine membra denuò resurrektura sint, caput, intestina, viscera, pulmo, hepar, à nēculis hic ambigi solet. Et si autè, vt iam iam professi sumus, nō omnia hic scire queamus, attamè quantum ex sacris literis

Aug. li.
22. pe ci-
uitate
Dei, cap.
20.
4. Re. 6.

Eze. 37.

Lucæ. 21. per spiritū sanctum nobis inspiratis, scire licet, omnia utique cum homine membra resurgēt: quia sic Christus dixit
Mat. 10. capillum etiam de capite nullum perituum. Et iterū, numeratos esse capillos capitis nostri. Quod si igitur etiā capilli redibunt, quantum magis cetera membra in quibus plus quam in capillis positum est: hoc tamē modo, quem Augustinus annotauit, quia indecorum aliquid nō erit: sed quicquid futurum est, hoc decebit. Tantumq; erit in capite & barba pilorum, quantum formæ corporis erit decorum, testante id ipsum Augustino. Sic Rasas viscera sua utraq; manu proiecit in medium populū, protestatus & deprecatus dominatorem vitæ & spiritus, ut illa sibi restitueret, scilicet in resurrectione, sicq; sepultus est. Sic sanguis, inquit Ambrosius in quadā homilia de martyribus, resurget in corpore, cæteri que humores ad complexionem illius pertinentes: quoniam aliās anima corpus inhabitare nō posset, eo quod sanguis quoque non nihil habet corpulentū & animæ conducibile: sicut scriptum est, Sanguis eorum pro animo est.
Deut. 11. Quamobrē præcepit Iudeis Deus, ne sanguine vescerētur.
1. Cor. 15. Et ille sane sensus est Glossæ sup istud Pauli, Mortui resurgent incorrupti, inquit Glossa, sine omni defectu membrorum. Vbi quilibet christianus pro sui intellectus modulo & capacitate, immēsam illam cōsideret diuinæ maiestatis omnipotentiam, quæ potēter ad eod mundū hunc vniuersum gubernat, pro suo beneplacito omnia disponens. Ipsi honor & gloria in secula seculorum, Amen.

HOMILIA QUINTA ET VLTIMA IN
 die sancto Paschæ de nostra resurrectione.

1. Thes. 4

I credianus, inquit Paulus, quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierūt per Iesum, adducet cū eo. Ex hoc ex cōsimilibus sacræ scripturæ locis manifestē patet, omnes homines resurrecturos. Et hic quidem circa nostram resurrectionem dubitationes nōnullæ supersunt, eas breuiter explicemus. Principio autem queri solet, quam ætate resurrecturus sit homo in die nouissimo. Respondeo & dico primō, nō agere hic de ætate illa annorum, quæ minutis supputatur à principio ex quo cœpit esse, sed ætatem hic accipimus bonam corporis dispositionem, & valetudinem. Et in hanc sententiam responderet Augustinus homines resurre-

cturos in die nouissimo ea corporis firmitate & ætate, in qua Christus resurrexit: hoc est, ex cōmuni doctorū cōsensu, ætate annorum triginta triū, & mensum trium. Idq; a deo colligitur ex illo Pauli dicto, Occurrem⁹ omnes in vrum perfectū, in mēsurā ætatis plenitudinis Christi. Hinc colligunt doctores, omnes nos resurrecturos ad extremum ea corporum perfectione, qua vel fuerimus, vel futuri eramus, hoc ipso annorum numero quo resurrexit Christus. Quisquis igitur nimia sibi senectū cōfessus videtur, ne doleat, ne tristetur: neq; enim sic vetulus & mucidus, sed vegetus resurget, qualis fuit in ipso ætatis flore circa annū trigessimū tertium. Sicque tum in paradiso implebitur illud Davidis, Renouabitur ut aquilæ iuuentus tua. Tunc iuuenili aspectu videbūtur in cœlo omnes. Tu ergo qui senio premeris, sæpiusque te annis quereris esse grauatum, optas pristinam iuuetutem, desine id ipsum facere, te ipsum torquere noli. Quinimo bene viuere in omni paciētia & benignitate Dei, atque repuerasces in resurrectione tua. Neq; aliter paruulus qui à baptismo statim moritur, resurget in tali corporis sui proceritate, ac si annum attingeret trigessimū tertium. Quod si quaris, vnde corpus tantum tantillus sibi sumere poterit paruulus, ego vicissim ex te quæro, tuq; adeo mihi responde, vnde factum sit, quod Christus quinq; milia hominum quinque panibus satiauit, & duobus piscibus. Quauis autem omnes homines & præcipuē boni (quia de damnatis nulla cura) resurgent in plenitudine ætatis Christi, tamen nō eadem & æqualis omnium erit magnitudo, superabit enim alter alterū corporis proceritate pro sua quisque complexione, & naturæ dispositione. Atque ideo Augustinus inquit, Quilibet mensuram suam accipiet, quam vel iuuetute sua habuit, vel habiturus erat si adeandem pertigisset. Et licet corona dignitatis sit senectus, propter experiētiam rerum multarum & plurimam rationē, quomodo in senibus sapientia est, & in multo tēpore prudentia: tamē quia beati omnes sapientiā habituri sunt & prudentiā, pulchrē cōuenit illos in florida resurgere iuuenture: quā sui quædam seculi homines doctissimos circa triginta annos defuolimus, satis magn⁹ testis extitit Augustin⁹. Quid multa hic annorū ratio, nullus nec proceritatis, nec respectū⁹ habebitur, sed sola ista plena dispositio.

Aug. li. 22. de ciuitate Dei cap. 15.

Ephe. 4.

Psal. 101.

Ioan. 6.

August.

Preu. 16.

Ioan. 12.

Senectus.

Eph. 4. annorum. Quamobrem proprie adeo Paulus dixit, In mensuram ætatis plenitudinis Christi: nec aliquam facit naturæ vel corporis, vel longitudinis mentionem.

Rom. 8. 2. Porro quod ibidem ait Paulus, occursum nos Christo in virum perfectum, & alibi etiam inquit conformes fore nos, imaginis filij sui, à nonnullis queri solet, in quoniam sexu resurrecturi sint omnes homines, eo quod testante Augustino, non defuerat, qui affirmarent mulieres quoque sexu virili esse resurrecturas: siquidem sic in paradiso solus masculinum ex terra produxit, mulierem ex costa viri. Sed diuersum sentiunt patres sancti, attendentes quia natura est, non vitium sexus fœmineus, & quod vtriusque sexus autor est Deus, vterque etiã ante lapsum fuit in paradiso terrestris itaque in cœlesti etiam erit vterque, vbi nullum porro fieri poterit peccatum. Probat hoc Augustinus ex illo Christi respõso, quo Sadduceis ipsum de muliere, quæ viros multos habuerat interrogatibus, non respondit eam in cœlo mulierem amplius non futuram: sed quia non erunt illic nuptiæ neque coniugium.

Gene. 2. Quid quod ex hac domini responsione palam constat, mulieres futuras in cœlo? Ait enim quia non nubent, nubere autem mulierum tantum est. Conueniunt itaque in hoc iam doctores omnino, quod quia nulla mala & carnalis erit in cœlo concupiscentia, ista sexuum diuersitas nihil titillationis seu irritationis pariet ad libidinem. Solummodo omnes immensam illam Dei laudabunt sapientiam, & bonitatem.

Gene. 1. Caterum si quis sciolus quærat, quid tunc de hermaphroditis sit futurum, respondeo huiusmodi vitium, quia ex errore naturæ contingit, nullum in cœlo, vbi omnes naturæ defectus cum corriguntur, tum verò penitus auferuntur, futurum. Quisquis autem hic hermaphroditus fuerit, is in eo resurget sexu, qui prædominari in illo videbitur. Quod si neuter alterum superet, neque alter magis præcipuus habeatur altero, is indigni, puta virili, resurrecturus est. 3. Præterea, quia plures adhuc sunt in homine defectus, alij naturæ vitio, alij morborum granitate, alij aliud contracti, queri potest cuiusmodi illorum etiã futura sit resurrectio. Sanè id genus vitia multa sunt. reperies enim homines gibbosos, cæcos, surdos, claudos, bicipites, sed digitos, aut etiã quatuor manus habentes.

1. Cor. 15. Responderet ergo, quia Paulus ait, mortuos resurrecturos incorruptos, eosdem etiam immunes fore ab omni vitio, labe,

defectu, & membrorum imperfectione. Quicquid ergo tunc erit in quo natura deliquit, id omne autor naturæ castigabit, defectus omnes perficiet, singulas deformitates naturæ integrati restituet. Idque adeo de resurrectione sanctorum certissimum est: quoniã nihil coinquinatum, nihil inordinatum intrabit in regnum cœlorum.

Quod autem ad malos attinet in hoc & consimilibus casibus, iubet nos beatus Augustinus non esse sollicitos. ait enim, Fatigare nos non debet incerta datorum habitudo vel pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna donatio. Sunt tamen ex doctoribus qui dicant: quoniã nullus apud inferos ordo, sed sempiternus horror inhabitat, opus non esse ut eorum defectus restarentur, eo quod quantacumque sint deformitate, satis habeant quo inferni decorerent, Nec absurdum est, ut quorum nec conditio mutatur, nec status eorum etiam corpora à priori labe non redimantur. Verum nos hinc discamus infirmos homines & imbeciles nos ridere, nos continere. quos enim scit qui hic alget & laborat, quomodo habiturus sit illic, quando non mirum videri debet cuiquam, eum qui hic claudicat, forsitan illic rectissimum fore, & porcerum & vicissim qui hic bene habet, merasque rosas spirat, & lilia, eum isthuc perpetuo cum Lucifero periturum? Discant rursus hic qui egent patientia, & spiritum suum redigere in Deum quem sciunt quicquid in eis natura intermisit, præfaturum simul & huberti supplementum in ipsorum resurrectione, in qua quicquid curuum ante a fuerat, rectum fiat, quicquid in ipsis defecerat, redintegretur.

Iob. 20. Vade tandem cum Dauide dicere possunt, Tu perfecisti domine pedem meum sicut ceruorum. Et quis tandem credere non lit, multos qui nunc mundo habentur contemptissimi, tunc pulchriores ornatioreque futuros plerisque, qui nunc sibi & mundo videntur pulcherrimi? 4. Adhuc tamen superest hic dubium, an omnes mortui simul sint resurrecturi in die nouissimo. Ad quod responderetur, verba illa Pauli esse quidem difficilima, cum dixit, Hoc vobis dicimus in verbo domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu domini, non praueniemus eos qui dormierunt: quoniam ipse dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëre, & sic semper cum domino erimus.

Apo. 21.
Aug. En-
chic. 94.

Iob. 20.

Psal. 17.

Hieron. Ex iis verbis apostoli, inquit Hieronymus, errorem istū sibi exuerunt quidam, ut putarent eos qui imminente iam vltimi iudicii tempore adhuc in terra superstites viuerent, non morituros. Verū hoc non ipsa tantū verba nō inuuant, sed aperte etiā repugnāt Paulo, qui alibi omnes nos clamat morituros, alibi in Adā omnes perhibet mori. Quauis igitur multa hic dici possent, tamē quia bona eorū pars scholis est relinquēda, breuiter dicimus, Omnes homines simul in momēto, & in ictu oculi, ut Paulus ait, resurrecturos, nisi quibusdam à Deo ob singularem dignitatem priuilegiū aliquod peculiare collatum esset. Hoc addimus propter virginem matrē, quæ (ut piè credendum est) non longē à morte sua corpore & anima resurrexit, ac forsitā quidam etiam alij sancti. Quod primo loco diximus, confirmat ipsa sancti Pauli autoritas: qui Corinthiis scribit resurrectionē istam in momēto futuram, atq; adeo in ictu oculi. Ut iam nulla futura sit hic dilatio, nulla vel minima morula, vno simul omnia tempore fient. Verba autem Pauli ad Thessalonicēses non sic intelligenda sunt quasi alij aliis prius posteriusue resurgēt: sed hic illorum sensus est, quod qui vīcturi adhuc sunt tēpore iudicij, iamā futuri ex reliquijs Antichristi, illi nihilo vel citius vel tradius vīcturi sunt ad iudiciū, quā qui longo antea tempore sunt demortui, iamq; dudū pulueribus consumpti. Et quod deinde sequitur, eos qui in Christo dormierint, resurrecturos primos, id quoq; nō sic accipiēdū est, quasi prius aliis sint resurrecturi, sed quia ibi boni prius resurgent, quā rapiantur obuiam Christo (ita ut sit ordo nō resurrectionis ad resurrectionē, sed resurrectionis ad raptū: quia soli boni rapiētur obuiā Christo.) At que ideo nō dixit Paulus quia postea & nos resurgemus, & cum illis simul obuiā Christo rapiemur: sed hoc vnū euincere voluit ut persuaderet Iudæis, ne suspicarentur eos, qui ante plura secula defuncti essent, ut Adā, Abel, & c. tardiusculē resurrecturos, sed vno omnes momento simul: sicq; futurum, ut vna etiā rapiantur obuiā Christo in aëra. Et omnes igitur & singuli pro se quisq; vno tēporis momēto resurgēt. Sed quo tēpore, id sane De⁹ nouit, qui disponit cōmnia pro beneplacito suo, omnia gubernat pro sapiētia sua. Porro quia tūc cœlū stabit, & proinde tēpus qđ latione cœli metimur, nullū erit, nō indiget res hęc dubitatione. Tātū

1. Cor. 15

Rom. 8.
Hieron.

nos, quod ut alibi, ita in hac re apprimē necessariū est, orems dominum nostrum Iesum Christum, quaten⁹ dignetur nobis resurrectionem donare omnibus gaudijs plenissimā, postquam nos cum illo in vita viuamus aeterna, Amen.

NOTA, in scholis sequutus sum aliam sententiam verborū Pauli, quod loquatur de beatis iam in anima & corpore, qui nihilominus venient ad illud vniuersale iudiciū.

PRAETEREA DE RESURRECTIONE
nostra habes multa, parte prima, circa Dominicam
secundam Aduentus, in materia de
iudicio extremo.

FERIA SECUNDA PASCHAE
EVANGELIUM.
LYCAE XXIII.

In illo tempore: Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emaus, & ipsi loquebantur ad inuicē de ijs omnibus quae acciderāt.

I

Mar. 16.

Et factum est dum fabularentur, & secum quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorū tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos, Qui sunt ijs sermones quos confertis ad inuicem, ambulantes, & essis tristes? Et respondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti quae facta sunt in illa ijs diebus? Quibus ille dixit, Quae? Et dixerunt, De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo

Et omni populo, Et quomodo cum tradiderunt summi sacerdotes Et principes nostri in damnationem mortis, Et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israël. Et nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hæc facta sunt. Sed Et mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, Et non inuento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt cum vivere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, Et ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non inuenerunt. Et ipse dixit ad eos, O stulti Et tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophete. Nonne hæc oportuit pati CHRISTVM, Et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moysè Et omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquauerunt castello quò ibant, Et ipse finxit se longius ire. Et coegerunt illum, dicentes, Mane nobiscum domine: quoniam aduesperascit, Et inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis. Et factum est dum recumberet cum eis, accepit panem Et benedixit, ac fregit, Et porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, Et cognouerunt, Et ipse euauit ex oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, Et aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, Et inuenerunt congregatos undecim, Et eos qui cum illis erant, dicentes quòd surrexit dominus verè, Et apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, Et quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

HOMILIA PRIOR.

Vangelium hoc, charissimi, quauis sit longum, tamen quia & meram continet historiam, & illum saluberrimū vtique Christi sermonem, quem cum discipulis iis duobus habuit, cōplectitur: sed breuitate saltem transcurremus. Duo ex discipulis domini abierunt in Emaus, quorū alter tantū nomine explicatur. Cleophas enim erat, alterum ipsum Lucam doctores credunt fuisse, eo q̄ ille dum alterū etiam ex nomine appellauit proprio, se ipsum tacito tamen nomine voluerit insinuare: quia auctore Gregorio, moris est scripturæ sacræ, vt ipsi qui scribūt, sic de se in illa quasi de aliis loquantur, sicut Moyses & Ioannes, ipseque adeo etiam Paulus spiritus sancti instinctu fecerunt, namque sic Paulus, Scio, inquit hōinem in Christo: & tamen ipsemet erat homo ille, estque hæc communis doctorum sententia, quanuis Ambrosius alterum istum vocat Ammaon, quia siue autoritate, siue fide, non nobis constat, & si in ea quoque re parum positum sit, quando satis est nobis verū esse, Euangelista narrat, duos ex discipulis Christi abiisse in Emaus. Castellum hoc deinde dici cœpit Nicopolis, post excidium ipsius sub Marco Antonino Imperatore, & in eodē natus fuit Cleophas iste, qui ideo forsitan ex nomine suo hic exprimitur. In textu porrò latino hic distantia castelli huius à Hierusalē stadiis numeratur ab Hercule inuentis. stadium autē maius, pedes continet quingentos vigintis sex: minus tantū centum viginti quinq; quanuis in hoc ita multum positum non est, nisi quātum facit ad sensum mysticū. Et tamē hæc stadia sexaginta omnia, quorū fit hic mentio, non duo integra efficiunt miliaria Germanorum. Egressi itaque discipuli isti duo Cleophas & Lucas ex Hierusalem, in ipso itinere (ita vt sit) colloquuti sunt super iis quæ recens acciderant cū Iesu. Admirabatur enim re illā, ignari omnino, & incerti, de cogitatione sua, fuit tamen hoc in ipsis præclarū magnæ pietatis specimen, & exemplar, quòd de sanctis rebus mutua miscebant colloquia, non de leuitatibus & vanitatibus mūdi huius: vnde & digni habiti sunt, quibus in ipso itinere appareret Christus. Id nos quoque facere addecer, hoc cum primis tam sancto tēpore. Colloquentibus ergo illis inuicem, & de Christo interrogantibus mutuo, cū adhuc veram fidem nō haberent, & tamen ardentēs erāt CHRISTI amatores, ecce

Gregor. in praef. Ibc.

Theoph. super Luc. Hiero. in epitaph. Pauli.

2. Cor. 13. Ambros. super Luc. c. 17. c. 57. lib. 10. c. 107.

Beda.

- Gregor.* accensurus ille in eis verum lumen fidei, venit ad eos ipse quoniam & ipsi apud semetipsos intus amabāt, simul & dubitabāt, ideoq; fidē resurrectionis suæ in cordibus eorū venit accēdere, & simul latenter per præsentiam maiestatis insinuare, quod antea promiserat, Vbicunque duo vel tres fuerint cōgregati in nomine meo, ibi in medio eorū sum. Vsq; adeo non derelinquit dominus suos, etiam si deficiat in aliquo. solummodo enim si pius sit affectus, adiuuat ille eos viam ostendit, ipse aduenit & dirigit illos. Sic si nostrates Neochristiani verē Deū amarēt, pij essent & syngeri, quales se iactant, nō desereret eos dominus. Plurimū isti quidē in ore versant Christum, Deum, euāgelium, sed hæc omnia frustra: imō ista quoq; quæ iactant, nihil omnino sunt quam mera superbia, & insolentia, priuatum commodum, & insignem temeritatē spirantia. Quibus omnibus dū abundāt, quibus potius expectēt q̄ Christum, hic certē ad eos (si sic pergant viuere) non veniet. Illis autem appropinquans dominus, deinde simul ambulauit cum illis: quorū tamē oculi tenebātur, ne agnoscerent ipsum. Talem enim se eis exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mēte: & sicut ipse de Deo dubitabāt, ita vicissim se præbuit illis tanquā peregrinū & ignotū. Quod ipsum significare volens Marcus ait illum eis ostensum esse in alia effigie. Quæres aut, quomodo factum sit, vt oculi istorum præseruati sint, quo min⁹ viderent Christum, factum id sane esse constat etiā antea
- Gen. 19.* sapius, quia sic Sodomitæ propter peccata sua puniti sunt & afflicti, ne apertis etiam oculis duos illos viderēt adole-
- 4. Reg. 6.* scētes (agrifia.) Sic qui missi erāt ad capiendū Eliseū, execrati sunt, ne viderent quicquam. Simile quid etiam Sapiēs cōmemorat. Verūm hic quomodo id factum sit, manifestē expressum nō est, nisi q̄ Marcus innuit ipsum illis apparuisse in alia effigie: & illud forsā extitit, quod aspectū eorū sefellit, & effugit 3 Neque verō tantūm ad eos accessit dñs: alloquutus etiam insuper est, & interrogauit quinā essent sermones, quos mutuo conferebant, non ignarus utiq; loqui eos de doctrina magistri sui, sed vt inde occasionem arriperet increpandi incredulitatem eorum. Ait enim, Qui sunt ij sermones, quos confertis adinuicem ambulantes, & estis tristes? responditq; ei alter Cleophas nomine, Tu solus peregrin⁹ es in Hierusalē, & ignoras quæ facta sunt in il

la his diebus? Quasi dicere vellet, Adeo ne tu ignotus es in Hierusalē, adeo rerum omnium ignarus, vt etiam insigne illud factum nescias, quod iis diebus contigit, quod aliorū nemo ignorat, sed penē pueri in cōpitis & triuuis prædicat? Peregrinū eū vocāt, quoniam is erat in eorum cordibus quidem: simulq; hic peregrinū dici se voluit Christus nobis in exemplum, vt omnes nos incolas, vt Dauid inquit, hospites, aduenas & peregrinos, vt Paulus, profiteamur super terram agnoscetes nullam nos hic habere ciuitatem manentem, sed inquirere futuram. Sic nos Petrus quoq; admonet, Obsecro, inquit, charissimi, vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militat aduersus animam. O fœlicem hominem, o sancta paschalia festa, illi qui nunc recolit peregrinum esse se, ac proinde ardentī cœlestis patriæ desiderio ducitur: quoniā quam diu in hoc corpore sumus & permanemus, peregrinamur utriusque à dño. Hoc nimirū est quod peregrinum se dominus discipulis illis duobus exhibuit, vt exemplo suo nos doceret esse peregrinos. De officiis porro peregrinorū super se deo hic plura dicere, eo q̄ doctor Kayser Spargius materiā illā toto opere tractauit. 4. Iam deniq; peregrino narrare occupiunt discipuli facta de Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone corā Deo, & omni populo. In qua narratione, quum multa sint præclara & obseruanda, tum verō primū hoc est, quod et si in fide satis obfirmatū animū nō habebant, egregium tamen Christo testimoniū dabant. Virum enim & quidē potentem in opere & sermone appellant, simulq; etiā prophetam, ostendentes per hoc esse in se scintillam adhuc aliquam fidei: filium autē Dei tacent, vel quod nondū perfectē credebāt, vel ita solliciti, ne incidērēt in manus Iudeorum persequentium, eo maxime, quod illum, qui cum loquebantur, non agnoscerentur. Et tamen magnum hoc est, quod prophetam etiā cōfessi sunt, sicut illum Moyses prophetando vocarat: & merito, quoniā præterita, præsentia, & futura omnia cognoscebat. Quod si verō Ioannes ille Baptista plus quam propheta fuit, quātō magis Christus prophetarum omnium dominus extitit, cuius instinctu prophetæ omnes locuti sunt? Sed hæc Iudeorum erat consuetudo, vt si quando aliquē præclarē laudaturū essent, & amicū Dei designaturū, prophetam appellarēt:

Psal. 119.
Heb. 11.
1. Pet. 2.

2. Cor. 5.

Beda.

Dent. 16.

Mar. 11.

- Lucæ. 7.* quomodo turbæ Christū, & post illud in quinq; panib⁹ exhibitum miraculū, & in ingressu Hierusalem deinceps, acclamando prophetā nuncuparunt. Addunt deinde potentiam illius in opere, & sermone: nomine operis, virtutē intelligunt miraculorum, quæ ille operatus fuerat, quæ & testimoniuū dabant suæ diuinitati, iuxta istud Nicodemi, Nemo potest facere signa quæ tu facis, nisi sit Deus cū eo. Neque minus potēs fuit dominus in verbo prædicationis: quoniam & turbæ admirabātur stupebantq; super doctrina illius: siquidē nō, vt scribæ & pharisæi, docebat ipse, sed cum autoritate, & quasi qui potestatē haberet. Sic ministri principum & pharisæorum dicebant, neminem vnquam sic loquutum, vt differebat ipse. Atque vt plenius esset testimonium eorum, inquirunt potentiam istam suam exhibuisse illum corā Deo & omni populo. Prædixerat iā olim id ipsum Sapiens ille Ecclesiastes de domino, quia, inquit, omne quod voluerit, faciet, & sermo illius potestate plenus est. Oportet autem esse potentem corā Deo, & tunc corā populo: quia placere prius debemus Deo, deinde dāda opera, vt & inter nos sine macula viuamus, quantum fieri potest, sicut
- 2. Cor. 2.* Paulus dicit, Prouidentes bona non tantum corā Deo, sed etiam corā omnibus hominibus. Turpe enim est ita viuere aliquem, vt publico à cūctis incessatur odio, ingratus & iniustus oībus: cuiusmodi est q; de Olibrio vulgo fertur, Molestus Deo, & hominibus. Hoc modo igitur opus præcedit sermonem, quum nullus etiam sermo doctoris sit firmus, nullaque doctrina valida, nisi id, quod docet, opere etiam ipso declaret ille. prius autem oportet præcedat opus, deinde il luminatio sequetur & contemplatio: iuxta illud euangelicum, Beati mundo corde (at vnde ista mūdities, nisi ex opere?) quoniam ipsi Deum videbūt. Ecce finem contemplationis: in qua ita planē sit, vt in speculo se res habet: speculum nisi polias, & bene extergas, nihil de se emittit lucis & radiorū. Post plenum illud de Christo testimoniuū, opprobrium & malignitatem commemorat Iudæorum, dicentes, summos sacerdotes, & principes eorum in mortem illū tradidisse, ac crucifixisse. Quæ sane causa extirpit tristitiā ipsorum & meroris. Atqui id ipsum sic erat vt dicebant, quia Christum seniores populi curarūt per Iudam vendi, à ministris capi, tandemq; liberato Barabba, cruci adiudicatum dam-

nari & occidit. Vnde Pilatus quoq; dixit, Gēs tua & pontifices tui tradiderūt te mihi. Deinde aiunt sperasse se ex illis redemptionem Israël, quæ vox est desperatium & eorum qui seipos temeritatis arguūt & diffidentia: quasi te merē sperauerint illum redempturū Israël, qui ipse omnis opis expers fuerit, alienæ redemptionis indigus, quomodo sibiannates illum Iudæi dixerunt, Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Verūm ex hoc iam constat, duos etiā illos discipulos in ista falsa fuisse sententia cum alijs Iudæis omnibus, vt putarēt Christū liberaturū Israël à temporali iugo, & imperio Romanorum, sicq; regem futurū & regnaturum in terris, sicut in hodiernū diem de suo Messia cæci, & perfidi, credūt Iudæi. Illi igitur quasi sua iam se frustrati, meritō incedebant tristes: quia & seipos quodammodo arguebant, quod in illo redemptionē sperauerant, quem iam mortuū viderant: neque resurrecturū sperabant, qui tamen, quia innocentē illum sciebant, optimo iure de ipsius morte contristati doluerunt. Et tamen aliquam adhuc sibi esse scintillā fidei declarāt, dū illum diē tertium cōnumerāt à factō isto, forsītā rati futurū, vt sicut prædixerat dñs, ita certō in diē tertiuū resurregeret. Quod si tamē verba ipsorum bene ponderas, videbis esse mera hominum consilia, & eorū quidē maximē, qui etiā quid agerent ignorabāt. Addunt insuper à mulieribus diligenter etiā inquirētibus non inuentū esse corpus suū, angelum tamen illis visū. Exterritæ sunt mulieres, non quidē ex angelo viso, sed ob non inuentū corpus dñicum, putātes ac mentientes furtiuo illud esse sublatū. Quod ipsum quoq; argumentū fuit infidelitatis, dū plus horrēt & exterrētur ex non inuēto corpore, quā vīso angelo gauisæ fuerint ob annūtiationē resurrectionis. Deinceps inferūt quosdam ex ipsis, Ioannē scilicet & Petrū, fuisse apud monumentū: omniāq; sic inuenisse, vt renūciatū fuerat à mulierib⁹. Sic etiam isti duo quē præsentem secū habebant comitē Iesum, nō tamē inuenerūt: quibus ille tamen in habitu peregrini apparuit ob incredulitatem eorū. Dñs noster Iesus Christ⁹ nobis quoq; gratiā suā cōcedere dignetur, qua suscētemur & fulciamur sēper: nec vnq; in aliquā sanctissimæ fidei dubitationē incidam⁹, mortis maximē tēpore: qui pot⁹ ille nos in fide sua cōfirmet & charitate, vt & ipsi suę re-

surrectionis mereamur fieri participes in gaudijs felicitatis æternæ. Idque adeo potèter præstare dignetur, qui in secula est benedictus, Amen.

POSTERIOR HOMILIA

Feria secundæ Pascha.

Discipuli illi duo Lucas & Cleophas, in ipso resurrectionis die egressi Hierosolimam, abierunt in Emaus: ibique se illis manifestauit dominus, sed non adeo aperte, quin sub peregrini specie eis se ingereret. Atque dum isti quæ de Iesu Nazareno contigissent in illis diebus, enarrarent, de mulieribus etiam quidnam circa monumentum ipsius vidissent, & in ipsis omnibus infidelitatem ipsi suam proderent, spiritus de eo omnes ante à conceptam, nunc se amississe querentes, duriter ab illo increpati, audiverunt sibi dici, O stulti & tardi corde ad credenda omnia quæ locuti sunt propheta. Et merito stultitiæ eos arguit dominus, quod tandem cum ipso versari, nihil adhuc solidi didicissent: poteratque hic ille dicere eis hæc Pauli verba, Cum deberetis magistrum esse propter tempus, rursum indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus late opus sit, non solido cibo. Et rectè eos primum stultos vocat, & tardos nimirum, quod scripturam, quæ toties de sua resurrectione loquitur apertissimè, intelligere noluerunt. **Quid** quod ex scripturis subinde multa à Christo audierant, nec quicquam obseruarat? Cuiusmodi adhuc plerique sunt, qui cum multa audiunt, parum tamen intelligunt, boni plane nihil operantur. 2. Increpat deinde ipsos etiam ex eo, quod qua fuerint ad credendum tarditate, mulieribus quoque credere recusarunt, ipsique adeo Christo & angelis. Hic igitur ait Beda, nobis non vllas scripturas interpretandi, sed geminas ipsos humiliandi necessitas incubit: qui neque scripturas quantum oportet edoceri, neque ad implenda quæ discere fortè potuimus quantum decet, sumus intenti. Si enim de Christo, Moyses, & propheta omnes loquuti sunt, atque prædixerunt illum per passionem ingressurum in gloriam, quo tandem modo fieri potest, ut quisquam christianus tam sublimi & sancto gaudeat nomine, nolit tamen neque pro sua virili scripturas de Christo prædictas scrutari, neque ad gloriam Christi quam appetit, per passionem & tribulationem venire desi-

Heb. 5

Bep. 5

deret? Fortiter quoque & præualidè hic Manichæorum & quorundam Neochristianorum errorè explosit dominus, qui vetus testamentum recusant acceptare, non attendentes discipulos istos à Christo per Moysen & prophetas esse edoctos, secundum quod & petrus dicit, De salute exquisierunt atque scrutati sunt propheta, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes quod vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi, prænuncians eas quæ in Christo sunt passionis & posteriores glorias. Ecce tria hic prophetis tribuit Petrus, prophetiam de gratia fidelium, deinde de passione Christi, postremò de posteriori gloria. 2. Aut nonne (inquit deinceps ad illos dominus) oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam? Multa hic dici possent, quomodo oportuisset Christum pati, cum tamen omnis illa necessitas ex beneplacito Dei profecta sit, & immensa misericordia ipsius. Siquidem quum noller Deus vniuersum hominum genus interire, vel ob solam hominis dignitatè, qui ad imaginem & similitudinem Dei iam olim creatus erat: eundem tamen nullus purus homo à seruitute diaboli liberare & peccatorum vinculis eripere poterat, hinc nimirum factum est, quod oportebat filium Dei redimere rursus, & saluare hominè. Et quanuis Deus absolute ex illa immensa potestate sua hominem liberare poterat, eo quod cuncta suæ omnipotentia æqualiter subiacerent, modum tamen sananda miseriae nostræ conuenientiore nullum fuisse, nisi ut sic diabolum cum ipsa iustitia & æquitate superaret, sicque innocentem Christum diabolus occidisset, rursus fieret, ut ille potestatem suam super fideles Christi seruos amitteret. Præterea modus hic redempti hominis, dici non potest, quantum in nobis ardoris comitetur & charitatis erga Deum, dum illum couisideramus pro nobis morti traditum. Et rursus nobis Deum facit propitium magis, multoque in omnibus donis & muneribus sacris liberaliorè, iuxta illud Pauli, Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit ipsum, quomodo non cum illo donauit omnia nobis? Atque ad hunc modum ex omnibus vijs redimendi generis humani, quæ plurimè esse poterat, una hæc & comodissima, & dilectioni diuinæ conuenientissima visa est, ut Paulus inquit, Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odore suauitatis. Cum itaque omnia equè diuinæ subiaceant potestati, poterat Deus

1. Pet. 1.

Aug. de
trin. li. 2
cap. 10.

Roma. 8.

Eph. 5.
August.

Gregor. in moral. ille omnipotens plurimis alijs modis humanæ redēptioni consulere: sed tamen huic nostræ miseræ sanandæ constar aliū cōmodiorē nec fuisse, nec esse oportuisse. Aut qui dubitar quod minus ille, qui fecit nos existere de nihilo, reuocare etiā sine morte & passione nos potuerit? Veruntamē & hic ille viam elegit cōmodiorem, secundum quod Paulus dicit, Decebat eū propter quē omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum, per passionem consummari. Et hoc est quod hic ait, oportuisse Christū pati. Hoc etiam quod alibi dixit, Si possibile est, transeat à me calix iste. Ad lōgum hic doctores declarant, quomodo passio sua ianua gloriæ fuerit. Quoniā hoc ipso supplicio suo flammē gladiū à paradisi cūctō dia ademit, suaque illa humilitate tāta immēsam adedō gloriā consequutus est: quia propterea Deus exaltauit eum, & dedit ei nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, *Philip. 2. Act. 4.* Idē cognouit etiam Petrus, inquitens non aliud nomen etiā sub cœlo datum esse hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vsq; adedō enim nobilis & præclara est hominis anima, vt nihil iā tūc ex multis seculis esset super terram, quo redjmi potuisset, nisi sola illa Christi passione & morte. Idcirco idipsum diligēter fideles præmonuit Petrus, vt cōsideraret se nō corruptibilibus auro vel argēto redēptos de vana sua cōuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculari, Christi. Cūmq; scriptura diuinitus sit inspirata, iuxta illud Petri, Nō volūtate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei hoīes. Et in illis inter præcipua Christi passio manifestē est designata, sicut in Esaia, Zacharia & Dauide patet. Oportuit igitur impleri scripturas, testāte idipsum domino, quādo in mōte Oliueti dixit Petro. *Mat. 26* Et quō implebūtur scripturæ? At vbi delicatuli hic nostri sunt martyres, qui etiā propter Christū nihil, ne minimum quidē pati volunt: qui voluptates tantū sectantur & ocia, vanāque gaudia mūdī? Quibus tamē non paulō deteriores sunt Neochristiani isti, qui præterquā quod à malo sibi nō cauent, etiā bonum facere contēnunt, rati se tum demum esse (liceat mihi in re hac sic loqui) euāgelicissimos, si feria sexta & in quadragesima carnes vorent, eo ipso canibus *Hebr. 2.* nihilo inferiores. Audiant isti quid Paulus dicat, Videmus

Iesum per passionem mortis gloria & honore coronatū. Audiant illi dicentē sibi Christum, quod olim dixit filijs Zebedei, Potestis bibere calicē quē bibiturus sum? Audiat insuper Iacobū, velut ex oraculo, sic inquitē; Beatus vir qui sustert tentationē, quoniā cū probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus ijs qui diligunt illū. Nēmīni ex nihilo & vacuo aduenit regnū Dei, quāuis omnes etiam huius temporis passiones, non æquari poterunt gloriæ illi quæ reuelabitur in nobis: quoniā quod in præfenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modū in sublime æternū gloriæ pondus operatur in nobis. *Mat. 20. Ia. ob. 1.* Quisquis igitur es qui hic affligeris, age patiens esto: quoniā habebis perleueratiæ tuæ largissimū remuneratorē Deum. *Rom. 8. 1. Cor. 4.* 3. Tam verò incepit à Moyse dominus per omnes prophetas explicare illis omnia quæ de se scripta erāt. Scripsit enim de Christo Moysen & in aperto atq; cōfesso est, & vel hinc liquet, quod Iudæis dixit Christus, Quia si Moysi crederetis, fortasse & mihi crederetis, cum de me scripserit illa sicut & prophetæ. At cur illam tu nobis lectionē Christi nō descripsisti sanctissimē Luca, qua ipse tibi & Cleophe arcana sacræ scripturæ reuelauit, vt sic facilius hereticis obuiare possemus? Verū hoc beneplacitū fuit corā domino Deo, vt sic ipsi vrgeremur scrutari scripturas nōsq; simul & iutellectū nostrum exercere, vt tandem vitam consequeremur æternam: sicut sapiens in persona sacræ scripturæ ait, Qui me elucidant, vitam æternam habebunt. *Eccle. 24. Mat. 17. Mar. 9.* Habuisse autem Christum validissima, ex Moysē & prophetis, testimonia, ipsa illius testatur trāsfiguratio, in qua Moyses & Elias visi sunt in mōte, ad designandū quia ille ex lege (quam Moyses tulit) & prophetis, quos Elias significauit, haberet testimonium. Interea verò dū Christus in scripturis exponendis pergit, appropinquarūt simul castello, vbi simulabat se dominus longius iturum eō tantūm, quia adhuc in eorū cordibus peregrinus erat à fide. Atque ideo nulla falsitas hic fuit, dum ille se longius ire finxit, quoniam talem se erga eos exhibuit in corpore, quales ipsi erāt in mente. Quomodo potest iuterdum bonus aliquis simulare se aliū quā sit: sicut Iosue ante ciuitatem Hai simulauit fugam cū suis. *Iosue. 7. 1. Reg. 2.* Similiter & Dauid coram Achisrege Geth prociēds in terram, tundeat fores, spūto coinquinās & conspuens barbā.

Gene. 27 Sic Iacob quoque pellibus circum manus alligatis simula-
bat se esse Esau. Eo facit quod inquit Sapiens, Et iustus, qui
Eccle. 19. inclinat faciem suam, & fingit non videre se quod ignora-
tum est: neque interim tamen fictio talis peccatum est, nisi ma-
Sapient. 1. lo fiat affectu, aut hypocrisis quadam, & in imposturam alio-
rum, cuiusmodi hominē sicut fugere solet spiritus sanctus,
Isque adeo affectus bonus, quem hic habuisse demetrius legi-
gitur de simulato transitu, sic accipiendus est: quia ideo finge-
bat se longius abiturum, ut fortius isti eum vigerent & in-
uitarēt manere, ut inuitatione ista non nihil pro mererentur
Gregor. & tūc ex merito ille se eis manifestaret. Simulanti enim se
progressiuium dicebant, Mane nobiscum domine: quoniam
aduecti perascit, & inclinata est iam dies. Coegerunt autē eū,
ut habet textus, ex quo exēplo colligitur, quia proximi ad
hospitium non solū inuitandi sunt, sed etiam trahendi. Sic
Hebr. 13. Paulus quoque, Hospitalitatis, inquit, nolite obliuisci, quia
per hanc quidam placuerunt Deo, etiam angelis hospiti-
Gene. 18. receptis: sicut Abraham angelos ad se inuitauit, homines esse
19. ratus, & Loth in Sodoma. O homo qui per omnem vitam
sua decursum, hospitem hunc ad te nunquam inuitasti, qui
ad iuuentute Deo non seruisti, inclinata iam die vel tandem
in extremo annorum tuorum tempore resipisce, hospite il-
lum ad te inuita, dominum tuum Iesum Christum, ut gratiam
Psal. 70. illius impetres. Clama cum Dauide, Ne reicias me in tempo-
re senectutis meae: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas
me. Sed Deum immortalem, quam pulchrum, quem nouum
omnibusque inuisum Neochristianorum euangeliū: in quo
illi eam inueniunt omnino peregrinos esse debere, alienum
mendicum nullum fouendum esse.

4 Et factum est cum recumberet cum eis, accepit panem,
benedixit, & fregit. Apertique sunt oculi eorum. Hunc sane
morem antiquum suum seruauit dominus. Semel etiā chris-
tiani reliquit exemplū, ut ante cibum gratias agerēt Deo,
& orarent. Atque aperti tunc sunt oculi eorum, ut eum quē
in sacra scriptura expositione non cognouerant, in panis
Gregor. fractione cognouerūt. Ex audita scripturarū interpretatio-
ne illuminati non sunt, & subinde quod audierāt factio præ-
Roma. 8. stare incipientes illustrauit dominus: quoniam non audito-
res legis, sed factores iusti sunt coram Deo. Quilibet itaque,
qui cupit quod audiuit intelligere, festinet id ipsum factio

præstare. Ecce enim isti loquentem dominū, & de scriptu-
ris differentem cognoscere non potuerunt, eundemque pau-
lō post cum placuerent ac cibarent, cognouerunt.

Dices, Quomodo aperti sunt oculi eorum? an ne in via ni-
hil viderunt? Imo oculi eorū tenebātur, quod minus cogno-
scerent illum: quoniam plurimum apud eos faciebat metus
ille, & timor, horrorque conceptus ex recenti factio. Ad hac
facit, quod Christus eis in quacunque specie apparere po-
tuit, siquidem Marcus etiam dicit ipsum in aliena specie eis
apparuisse. D. Augustinus vir præ cæteris doctoribus in sa-

cris literis illuminatus, duo hic pulchra insinuat: alterum,
cum ait, Non congruenter accipimus hoc impedimētum in
oculis eorum, à Sathana factum fuisse, ne agnosceretur Ie-
sus, quando id meruerunt incredulitate sua: Alterum, quod
tamen hæc à Christo facta est permissio vsque ad sacramē-
tū panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri in-
telligantur impedimēta inimici, ut Christus possit agnosci.

Neque enim simplicem hic panē manducarunt, sed benedi-
ctionem panis, ipsius sanctissimi corporis Christi consecra-
tionem fuisse, sicut hodie in missa fit. Ecce quomodo in hac
sententia est Augustinus, ut putet Christum discipulis illis
duobus sacramentum corporis sui dedisse, qui tamen pres-
byteri non erant, & quidem sub altera specie tantum. Quid
igitur clamant isti insani: sed quorsum istud (Neochristiani
dicere volebant) aduersus ecclesiam catholicam, contendē-

tes laicis etiam hominibus dandam esse eucharistiam sub
vtraque specie? cū tamen contrarium hic videant in Christo?
Et sicut de fractione panis loquitur euangelista, ita deinde
moris fuit in primitiua ecclesia, sicut clarè idē Lucas testa-

tur in Actis apostolorum. Eiusdem sententiæ est & Theoph.

Oculi, inquit, eorum qui benedictum panem assunt, a-
periuntur, ut agnoscant illum. Magnam & ineffabilem vim
habet caro domini. Et quidem sub altera tantum specie ip-
sum dedisse eis hic collige, quod Lucas inquit, factio statim
panem, illum euauisse ex oculis eorum, & aliās nusquam le-
gimus Christum post resurrectionem bibisse cum discipulis
suis, tantum comedisse. Atque ut apud Cornelium memi-
nit Petrus, ipse in cœna dixit dominus, A modo non bibam
de genimine vitis huius vobiscum, vsque in diem illum quo
bibam nouum illud in regno patris mei. Idem quoque sen-

Augu. in
de ascen-
su euang.
li. 3. ca. 25

Augu. in
serm. de
verbis eu-
angel.
serm. 14.

Acto. 2.
Theoph.

Luc. 22.

Mat. 26.

Chrys. tit in quadam homilia Chrysoſtomus, volēs Chriſtum huic Cleophae & comiti ſuo ex manu propria dediffe panem nō benedictionis tantū, ſed qui ſit ipſa ſanctificatio. Ne igitur porō oblatrent Neochriſtiani iſti aduerſus eccleſiā ſanctā Dei, de vtraq; ſpecie ſacramenti etiam laicis cōferenda. Vi deant potius alteram tantūm hic Chriſtum duobus dediffe diſcipulis, ſicuti poſt alios doctores etiā hic Beda ſuper Lucam ſentit. ¶ Simul atque iam euanniſſet dominus, dixerunt diſcipuli, Nōne cor noſtrum ardens erat dum loqueretur in via? Nimirum ſane Chriſtus cor eorum verbo ſuo accenderat, quod nō parum feruoris habet, vel Dauide teſtante, Ignitum eloquium tuum vehemēter. Statim quoque ſurrexerunt & reſreſſi ſunt in Hieruſalem, vt euangelium illud ſceliſſimumque nuncium apoſtoliſ denunciant, & nō ſecus ac leproſi, iſti dicerent, Hęc eſt dies boni nunciij, ſi tacuerimus & noluerimus nunciare vſque manē, ſceleris arguemur. Eamus & nunciemus illud. Inueneruntque vndecim iſtos, vtique etiam inter illos Thomam, atque cum ipſis alios quosdam homines pios congregatos. Cūque nunciare vellent eis apparuiſſe ſibi dominum, præuēti ab ipſis, audierūtque viſum iam illum eſſe Simoni Petro. Id quando aut quomodo factum ſit, nuſquam ſcriptum legitur. Tantūm quia hoc illi iā imminēte nocte dixerunt, cōſtat quōd ipſo reſurrexerunt die apparuit ei, ex omnibus viſis, vt teſtatur, primō. Neq; tacuit idipſum fideliffimus aſſecla Petri Paulus, commemorans Chriſtum mortuū, ſepultumque, reſurrexiſſe deinde & apparuiſſe Cephae atque aliis vndecim. His auditis, illi duo viciffim eis retulerunt quæ acciderant ſibi, & quomodo dominum cognouerint demum in fractione panis. Verūm in omnibus illis Thomas, nec mulieribus, nec Petro credidit, neque illis duobus. Vnde Marcus addit, iis quoque creditum non eſſe. Nos iam læti glorioſam illam Chriſti reſurrexerunt triumphali carmine veneremur, canentes.]

Lactant. *Salue feſta dies, toto venerabilis æuo,
Qua Deus infernum vicit, & aſtra tener.
Legibus inferni oppreſſis, ſuper aſtra canentem,
Laudant ritē Deum, lux, polus, arua, fretum.*

FERIA TERTIA PASCHAE EVANGELIUM.
LYCAE XXIII.

I N illo tempore, Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum, & dixit eis, Pax vobis, ego ſum, nolite timere. Conturbati verō & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum, palpa te & videte, quia ſpiritus carnem & oſa non habet, ſicut me videtis habere. & cū hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit, Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi & fauam mellis. Et cū manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis, & dixit ad eos, Hęc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moysi & prophetis & pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes. *Act. 17.*

HOMILIA PRIMA,

Q Via euangelium hoc cum illo Ioannis vigeſimo, quod dominica proxima legetur, vnam & eandē complectitur hiftoriam, breuiter explicabimus

illud. Colloquentibus inter se mutuò discipulis Christi de resurrectione sua, aliisque credentibus, Thomas ex omnibus vnus nolens credere, abijt: sicque indignū ipse se fecit, qui dominum videret, eo quòd in consortio sanctorum inuenitur dominus, sicut inquit Dauid in cōcilio iustorū, & cōgregatione magna opera domini. Et meritò quidē ait euāgelista stetit ibi dominū. Verè enim stetit, qui per passionē mortalitatis amplius se inclinare nō poterat. Stetit, qui totus reclusus erat, & in cœlum versus. Stans in quā in terra, vsque ad cœlum pertingebat. Stetit hic ille, qui rectitudinē omnē cum veritatis, tum iustitiæ adimpleuit. Stetit, qui nullam omninò in se curuitatē admisit, qui de omnibus hostibus suis fortissimè triumphauit. Loquentibus ergo de Christo discipulis, medius illorū stetit Iesus. Vbi diligētè obseruandū est, tum demum Christum in medio discipulorū stetit sic quando de se loquerentur, sicut iam ante omnibus fidelibus promiserat: Vbi cūque duo vel tres congregati essent in nomine suo, ibi se medium fore. sicque ad confirmandā fidem nostram ille etiam corporaliter tunc apparere voluit. Neque verò stetit inter illos tantū, sed eos idē amicissimè salutauit: Pax, inquit, vobis. O salutationē piā, o verbū sanctissimum omnibus meritò christianis obseruandū, in ore semp habendū. Idem illud valè dixerat Christus ante passionem suam & mortem, iam iam a cœna vltima abiturus ad supplicium: dicēs, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Vnde etiā Paulus didicit, quòd deinceps in omnibus epistolis suis illis ad quos scribit, hoc primū precatur, Gratia & pax à domino nostro Iesu Christo. Hinc laudatissimus ille episcoporū mos fluxit, quòd celebrātes sacrum missæ officii, astantem populum sic salutāt, Pax vobis. Hinc etiā est quòd sacerdotes omnes priusquā eucharistiā sumāt: dicūt, Pax domini sit semper vobiscū, & iterū, Habere vinculum pacis & charitatis. Sed vos hic mecū, dilectissimi in Christo fratres, per ipsum immortalē Deum considerate, quantum pietas christianorū, & seruo charitatis defecerit. In primitiua quòdā ecclesia quotquot missæ solēnibus aderant omnes etiā cōmunicabāt: & vsque adeò illud strictè obseruabatur, vt omnes qui cōmunicare volebant, cogebātur templum exire sub consecrationē sacramenti, & illā immensam altissimi mysterij cōfessionem: solum enim ad offerēda in-

terfuerunt, & tunc exierunt cum cathecumenis. Deinde eò ventum est, vt singulis tantū diebus dominicis cōmunicarent. Neque hic tamen pietas & deuotio substitit christianorum, insuper tribus tantū modo festiuitatibus soliti sunt cōmunicare, Paschæ, Pentecostes, & Natalis domini. Post hæc sanctissima illa corporis & sanguinis cōmunio ad tempus Paschale solūmodo relegata est: quauis nūc ea hominū pueritas est, vt ne semel quidē in anno multi christianorū, frigidī nimitū, & aridī, de cōmunionē cogitēt. Iam verò cū illud venerabile sacramentū euidēs sit signū mutæ inter christianos charitatis & dilectionis, adeò vt quotquot istud inscipiūt, non tantū tori corpori Christi inserātur, verū etiā inter se vicissim pacis & charitatis vinculum seruare teneantur irruptum: laudatissima quondam fuit christianorum cōsuetudo, vt postquam in missa dixerat sacerdos, Pax domini sit semper vobiscū, mutuò illi si se osculabantur: qui mos adhuc vestigiū sui reliquit in ecclesia circa missam pontificis summi, quo celebrante astantes à summo ad infimum sese mutuò osculantur, semper altero dicēte, Pax tecum: respondet alter, & cum spiritu tuo.

Et quia amicè adeò discipulo suos salutauit hic dominus, dicēs, Pax vobis, rectè hic pōderant doctores pacem illam Christi speciale quoddam esse pignus salutis, ac vitæ. Quā obrem & angeli, nato statim domino, gratiam sublimis nationis huius annūciarunt pastoribus, cū gaudio canentes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Neque id sane cuiquam mirum videri debet, quādo quicquid in carne operatus est saluator noster, recōlitiatio mundi fuit: cuius gratia & homo factus est, & tanta supplicia passus, & ad extremū turpissima morte mortuus: vt sic nos qui per peccatū in iram Dei veneramus, illi rursus reconciliaret, iram suam auertēdo, & pacem cum ipso mutuam nobis restituendo. Quo nomine à propheta futuri seculi pater, & princeps pacis, appellatur, & idem penè scribit Paulus ijs, qui ex gētibz vocati sunt ad christianismū. Memores, inquit, estote quòd aliquando vos eratis gentes in carne: nunc autem in Christo Iesu, vos qui aliquando eratis lōgē, facti estis propè in sanguine Christi, ipse enim pax nostra, ipse enim veniens euāgelizauit pacem vobis, quoniam per ipsum accessum habemus ad patrem.

De cōse.
dist. 2. c.
tribus. c.
ois ho. c.
ois vtriusq;
de pa.
cy remi.

Osculum
pacis.

Beda.
Luc. 2.

Esai. 9.
Eph. 2.

1 Multa hic de pace dici possent, quoniã pacẽ habere de-
 bebamus cū Deo, cū angelis & sanctis Dei, pacẽ etiã cum con-
 scientia nostra & proximis nostris. O cor inquietũ & per-
 petuis procellarũ fluctibus iactatũ, eius qui in peccatis flu-
 ctuat demersũs. O quã verũ est, quod per prophetã dicit
 dominus, Non est pax impijs. Ille demũ pacem verã habet,
 cui peccata tecta sunt & remissa, cui Deus est propitijs &
 clemens, conscientia peccata, & proximis bene cõciliatus.
 Quomodo Paulus ad Philippẽses scribens precatur, vt pax
 Dei quæ superat omnẽ intellectũ, custodiat corda eorum.
 Pax autem mundi huius, vt nõ semper bona est, ita non ra-
 rø nocet, sicut zelauit iustus pacem peccatorũ videns. Aut
 nõne putas multos qui tẽporali iam pace gaudet, efferrĩ &
 luxuriantibus animis rebus plerunq; secundis, etiã bellũ
 mouere & arma contra ecclesiã, aduersus sacramenta Dei,
 ipsumq; ad eò Deum & sanctos in cõlestibus? Quid ita in-
 quies, quoniã nimitũ sunt fortunati, diuites, & potetes, hinc
 libido, neglectus diuinorũ, & lasciuiã tanta. Quoniã ple-
 runque ita fit, vt cũ valent optimẽ homines, tũ lasciuiãt &
 peccet maxime. Cũ quibus deinde sic eueniũt oĩa, vt Moy-
 ses dicit, Incrassatus est dilect⁹ meus, impinguarus, & recal-
 citrauit, incrassatus, dilatatus: dereliquit Deũ factorẽ suũ,
 & recessit à Deo salutari suo. Quanto satius erat & melius
 hominibus huiusmodi, pacẽ tẽporalẽ nunq; habuisse, vt in
 pace Dei manerent, sicut in libris Iudicum legere licet, q̃
 Deus in terra promissionis populos quosdã reliquit gẽtri-
 liũ, quorũ assidua infestatione Iudæorũ, exerceretur animi,
 neq; omninò elãguesceret otio. Ita enim habet textus, Di-
 misit eos, vt in ipsis experiretur Israële, vtrũ audirẽt mada-
 ta domini, quẽ præceperat patribus corũ per manũ Moysi,
 an non? Quãuis periculũ est, ne & ea ipsa pax tẽporalis nõ
 satis futura sit diuturna: iuxta illud Pauli, Cũ dixerint pax
 & securitas, tunc repẽtinus eis superueniet interitus: neq;
 vel minimũ à carnalibus suis prædicatorib⁹ adiuuabũtur,
 de quibus domini per prophetã dicit, Quoniã ipsi dece-
 perunt populum meum, dicentes, Pax pax: & non est pax.
 3 Deinde dicit iterũ discipulis, Ego sum, Ecce proprio
 Dei nomine seipsum vocat, sicut iam supra sepe fecerat,
 loquens Iudæis: quamobrẽ lapidare eum cupiebant, simul-
 que illos hic, certos facit, se verã ipsi pacem afferre, quo-

Deute. 13
 Nonnun-
 quã bonũ
 est pace
 carere.
 Iudic. 3.

1. Thes. 5

Hier. 13

Ioan. 8.

niam ipse sit. Neque tamen incertũ est, illis tum sermonem
 tum aspectũ Christi fuisse notissimũ: vnde eum timore &
 horrore afficiebatur, merito cõsolatus est ipsos, Nolite, in
 quiens, timere, sicut & antea post cõnã dixerat, Cõfideite,
 ego vici mundũ. Siquidẽ & ipse quem nihil latet, ignarus
 nõ erat quanto timore percussĩ essent & cõmoti. Sape igitur
 cõsolatus est eos dicens, Non turbetur cor vestrum ne-
 que formidet. Sequitur in textu, Conturbati & conterri-
 ti, existimabãt se spiritũ videre. Quod hæretici, inquit Be-
 da, Manichæi de Christo suspicantur, quod nõ erat vera ca-
 ro, sed spiritus erat, hæc prima cogitatio surrexit in cordi-
 bus apostolorum. Crediderunt tamen apostoli Christũ dũ
 videret, verũ habuisse corpus, neq; carnem fictitiã: sed hoc
 tantũ ipsis videbatur creditu difficile, quomodo ille cum
 iam post tridũ resurrexisset à mortuis, verã adhuc carnem
 haberet. Sed C H R I S T V S simul & illorũ falsas reprimat
 cogitationes, & perfidũ Manichæorum confutat errorẽ. Tu
 tamẽ caue animũ inducas, vt credas omnes in hac sententiã
 fuisse apostolos, vtique eũ Petrus id nõ sensit, cui iam ante
 apparuerat dominus: neque illi duo, qui vna abierũt in E-
 maus, sed tantũ quidam alij exterriti, putauerunt spiritũ
 se videre, non aliter atque tunc fecerunt, quando videbant
 dominum prætereuntem se in mari, nanq; & tunc dixerunt,
 quia phantasma est. Sic etiã puella ista dicente Petrũ astare
 pra foribus, dixerunt alij angelum eius esse, insanam il-
 lam prædicãtes quæ Petrum esse crederet. Ad eundem mo-
 dum etiam hodie quibus boni spiritus apparent, horrẽt, &
 exterriti velut lupo priore viso, consternantur, & summo
 afficiuntur stupore: tandemque tamen ad se reuersi, gaude-
 re rursus & lætari incipiũt. Sicut Moyses etiã & Paulus at-
 toniti, obstupuerũt, idipso Paulo attestãte, cũ ait, Ita terri-
 bile erat quod videbatur. dixit enim Moyses, Exterritus
 sum & tremebũdus. neq; enim aliter isti etiã cũ horrerẽt
 primulum, paulatim tũ ad se redierũt, & gauisi sunt. Sicque
 quod hic Lucas cõmemorat, p̃ncipio factũ esse cõstat, quã-
 do perturbati sunt. Vicissim tũ post consolationẽ & visionẽ
 domini cõrigit quod Ioanes narrat, Quia gauisi sunt disci-
 puli, viso dño. Bene autẽ & circũspecte vir doctissimus ille
 Hieronym⁹ Emser, scelicis memoriẽ obseruauit hic quiddã
 contra Neochristianos: dum admonet ex illo discipulorum

Ioan. 16

Ioan. 14.

Beda.

Mat. 14.

Act. 12.

Heb. 12.

Exod. 19.

Ioan. 20.

Hieron.

Emser.

metu & trepidatione colligendū esse, quia & olim spiritus apparuerint hominib⁹, aliis enim quomodo apostoli id ipsum cogitare & vereri potuissent? Explodendus itaque omnibus modis vitandus error est hæreticorū, qui istos nescio quomodo tumultuarios spiritus vocāt, quando magnū est quod per hoc assument, vel potius astruere conātur, quia purgatorium nō credunt, omnes etiā historias abnegant & recusant credere, quæ in apparitionib⁹ spiritū rot modis, tanq[;] pendē innumeris hominibus acciderunt. Stolidissimi ipsi utique, & planē vesani homines, qui dum apertæ veritati credere nolunt, sua mendacia obtrudere oibus, & persuadere cogitant. Neque mirum etiā q[;] purgatoriū negāt, qui omnibus vniuersæ vitæ, tum officii, tum actionib⁹ viā certam sibi ad inferos sternunt. 4 Vanam fallaciā; istā discipulorum suspicionem iam deinceps dñs verbis factisq[;] reprehendit. Verbis quidē cū ait, Quid turbati estis, & cogitationes ascendūt in corda vestra? bene sane, inq[;], ascendunt, eo q[;] illæ non veniebant de super: sed ex humana formidine natæ, mentes eorū perturbabant. Factis autē, dum triplici externorū sensuum probatione ipsos ad sui cognitionē reuocat. dicit etiā, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum, Neque interim sine causa manus suas & pedes potius q[;] vultū quē equē nouerāt, eos videre ac recognoscere iubet: vt visis clauorū signis, quibus cruci erat affixus, nō solū corpus esse quod videbāt, sed vt ipsum dñi sui corpus, quod crucifixum nouerāt, intelligere possent. Atq[;] vt magis adduceretur illud ita credere, corpus insuper suū iam immortale, mortalibus istorum manibus palpatū exhibuit. Cuius rei multæ quidem assignari possunt rationes, quibus iuuetur, & confirmetur hominum deuotio. Certē enim manus ipsi suas ostendit, quibus tot & tanta operatus fuerat miracula in sanatione egrotantium, sicut Dauid inquit, *Dextera domini fecit virtutem. Manus hæ nimirū ille fuerunt, in quibus ipse signa charitatis & dilectionis erga nos sue immensa cōscripsit, sicut in persona sua propheta euāgelicus dicit, In manib⁹ meis descripsi te. Manus in quā istæ, quibus nos à morte eripuit, & è quibus nos neminem abripere posse professus est, dicens, Non rapiet eos quisquā de manu mea. Quid multa? aut quid nos immoramur, referre. do singula? Manus illa discipulis ostēdit, quibus nos obtu-*

Beda.

Psal. 117.

Esa. 49.

Ioan. 10.

lit Deo patri. Cæterū quia testes ipsos resurrectionis sue facere & instituire volebat, eos etiam adhuc certiores reddidit, inquit, Palpate & videte, quia spiritus carnē & ossa nō habet, sicut me videtis habere. Ecce vt quā maxime proprium dare possent sue resurrectioni testimonium, diligenter ipsos prius in omnibus instruit. Testem namq[;] resurrectionis dominicæ futurū etiam illum testatus est Petrus, quisquis duobus in locum Iudæ præuaricatoris subrogaretur. Sic idem ille Petrus in concione sua ad Iudæos, Iesum, inquit inter cætera, quem Deus suscitauit, cuius nos testes sumus. Similiter deinde cū venisset Cæsariā, dixit, Et nos testes sumus omnium eorum quæ fecit. Et hæc omnia merito quidem: quoniam & ipse dominus abiturus in die ascensionis sue, sic dixerat illis, Vosque aded mihi testes eritis in Hierusalem, in Iudæa, Samaria, & usque ad vltimum terræ.

Act. 1.1

Act. 2.

Act. 10.

Act. 1.

Sanè veracissimi illi testes extitere, qui quod testati sunt, viderant, audierāt, palparant. sicut sanctus Ioānes maxima utiq[;] fiducia, auditores deinceps suos docuit mysteria fidei & veritatis quæ sequantur. ait enim, Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ cōtrectauerūt de verbo vitæ. Et infra, Quod vidimus & testamur, annunciamus vobis. Quod ergo verbis docuit Christus, idem planē factis exprimit, dū manus eis & pedes ostendit utq[;] dubitationis vulnera sanaret, vulnera ipsis sua exhibet. Et nos igitur gloriosæ & super omnia benedictæ resurrectionis suæ participes facere dignetur, qui ipse est benedictus in æuum, Amen.

1. Ioan. 1.

ALTERA HOMILIA SVPER EVANGELIUM FERIE TERTIÆ PASCHÆ.

Psæ etiam nocte sanctissima, quæ gloriosum diē resurrectionis dominicæ infecuta proximè est, dominus noster Iesus Christus apparuit discipulis suis,

I I surrectiōis dominicæ infecuta proximè est, dominus noster Iesus Christus apparuit discipulis suis,

illisq[;] manus & pedes suos ostendit, vulnera etiā & cicatrices monstrauit, vnde cognoscerent illū in proprio corpore resurrexisse, eodemq[;] planē, in quo passus fuerat: neq[;] tamē sic crediderunt, sed tantū præ gaudio admirati sunt, & obstupuerunt attoniti. Quodq[;] sic ex apostolis quidā non crediderunt, factū est (autore Gregorio) dispensatiōe, in utilitatem & eruditionem nostram: certē enim isterum dubitatio non tam propria eorum infirmitas, quàm nostra futura

Gregor.

firmitas fuit. Sic minus nobis profuit Magdalena quæ citò credit, quàm Thomas dū diu dubitavit, qui eo ipso quod in tanta ambiguitate etiam cicatrices vulnerum cōtrectavit, vulnera dubitationis à nostris cordib⁹ amputavit. Et tamen aliquantulum ad meliorem frugē reuerſi videntur apostoli, qui quantum tantæ maiestatis nouitatem non intelli-gebant, tamen iam admirari incipiebāt, videntes se præ pe-ctoris sui imbecillitate credere nondū posse. Verū hic nihil ambiguitatis mitissimus relinquere volēs, insuper etiā post multā consolationē cum eis manducare dedignat⁹ nō est, vt sic corporali cibo corporis sui veritatem efficacius demonstraret. Dixit ergo, Habetis hic aliquid quod manducetur. Nō sanē eo querit, q̄ ignoret quem nihil latet: sed vt per hoc, quod isti cibum domino quem sanē verū crede-bant obtulerunt, veritatē deinceps dominicæ resurrectionis crederent. Et in hac re, inquit Beda, cauenda est hære-sis stulta Cherintianorum, ne quis videlicet pueriliter defi-piens, æstimer mediatoris Dei & domini nostri corpus ex-citatuū à mortuis, sustentaculo eguisse ciborū. Sed neq; nos illo post resurrectionē nostrā indigebimus, sicut clarē testa-tur magus illa futura felicitatis inquisitor & desiderator, quū ait, Ego iniustitia apparebo conspectui tuo, satia-bor quum apparuerit gloria tua. Quo pertinet & illud Phi-lippi, Ostēde nobis domine patrē, & sufficit nobis. Creden-dum igitur aduersus Cherintianos hæreticos nobis firmi-ter est, Christum post resurrectionē suā nullo quidē ciborū indiguisse alimento: & tamen manducandi potestatem ha-buisse. Quantum is cibus ille nullum omnino sanguini præsti-tit alimentū, sed sicut guttula aquæ igni iniecta statim ab-sorpta consumitur: ita etiam cibus ille à Christo manduca-tus, virtute ipsius dicto citius assumptus fuit.

Vnde etiam colligitur errasse Euticē, qui inter cætera pu-tauit corpora post resurrectionem aëre & vëto futura sub-tiliora, & quod tangi omnino nō possent, cum tamen Chri-stus iam à resurrectione corpus suum discipulis palpandum prebuerit. Itaq; & nostra corpora post resurrectionē quan-tuis subtilia erunt & agilia, eiusmodi tamē futura sunt etiā quæ palpari possint & contrectari: quoniā in veritate verā & ipsissimam, vt sic dicam, corporis naturam retinebunt.

2 At illi, inquit euangelista, obtulerunt ei partem pi-

scis assi & fauim mellis. Iuxta literam quidem eis tanquā piscatoribus cibus hic magis erat familiaris: & quia idipsum quoque à dño didicerant, cum quo pisces manducare soliti erāt. Quoad significatiōnē autē, potest ille piscis assus Chri-stum ipsum designare, aut certē quemlibet hominem Chri-stianum, qui tribulationibus & ærumnis velut assatur ad ignem charitatis diuinæ & perfectæ fidei. Et quia imperfe-ctam fidem & habebant apostoli, rectē etiam alteram tan-tū piscis partē, neq; totum domino piscem obtulerunt. Mel autē dulcedinē significat æternæ felicitatis, quomodo & Sapiens, Spiritus, inquit, meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauim. Quamobrem pij homines, qui à longē odorē mellis huius percipiunt, apes vocantur. (Facile enim est latissimē hic expatiari in theologia symboli-ca, quod sacra litera pro magna parte versantur in symbō-lis. Potest ergo vel mediocriter exercitat⁹ duos aut tres ser-mones facere de piscibus, melle & fauo.) Dominus autem eū manducasset coram eis, sumens reliquias, dedit eis. man-ducavit ille quidē, quia potuit, non quod indiguit: & deinde ipsi etiā manducauerūt discipuli, sicut Petrus dicit, Dedit eū Deus manifestū fieri, nō omni populo, sed testibus præ-ordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus eū il-lo, postq̄ resurrexit à mortuis. Ac benē quidē apostolis etiā nō nihil de pisce asso porrexit, quia enim piscis ille Christū designat, qui in aquis seu flumine natus humanæ naturæ, captusq; est reti mortis nostræ, & assatus igne passionis suæ ac mortis. Vis scire quō discipulis quoque suis de hoc præ-buit, qm̄ nimirū dixit ad illos, Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Illos itaque demū ad quietē & vitā assu-mit æternā dñs, qui hic propter Deū patientiā, tribulatiō-nē & persequitiōnē sufferre nō recusant. 3 Post esū corpo-ris, saluari etiam estā animos eorum pascens, sic dicit, Hæc sunt verba, quæ locutus, sum vobis, quū adhuc essem vobiscū. Vbi per verba, nō ipsa verba, sed quod verbis designatur intellige: sicut & Esa. verbū nullū dicit fuisse in domo ei⁹, volēs Ezechiam nihil nō ostēditse legatis regis Babylonie. Nō erat, inquit, verbū, id est, nulla res verborū (forte ex Hæbrao vbi רבך rem & verbū significat.) Ita hic dñs ait, Hæc sunt verba mea, hoc est, hæc sunt, quæ verba mea oīa sibi vō-auerunt & designarūt, quæ antea de passione mea & morte

Beda.

Beda.

Psal. 16.

Ioan. 14.

Ioan. 6. 41

Eccle. 24

Act. 10.

Beda.

Mat. 20

Esa. 39.

Mat. 16 loquutus sum vobis. Ex ijs pleraq; descriperūt Matthæus, Marcus, & Ioannes. Apud Matthæum enim aliquāto obfcurius quidem, sed ita tamen, vt intelligeret facilē, prædixit eis supplicia quæ sibi imminerēt, adeo etiā vt cōmotus ijs verbis Petrus, diceret, Absit hoc à te domine, dissuadere volens illū ab instituto. Apertius deinde idē ostēdit eis Matthæi 20. & Marci 8. neq; semel etiā in vltima cœna, quomodo vnus è duodecim se traditurus esset, quo pacto alii insuper oēs offendiculū passuri essent ex se vna nocte, & q̄ per cussio pastore, omnes diffugiturae essent oues. Atq; ad extremum in vltima sua concione multis mirisq; modis, tū præmonere ipsos voluit, tum quibusdā velut armis instruere, quatenus in omnibus tribulationibus, miserijs, ærumnis, periculis & persecutionibus essent paratissimi. Eaque omnia hoc tandē verbo cōclufit, Hæc loquutus sum vobis; antequā fiant, vt cū facta fuerint, credatis. Simul atque ergo dominus resurrectionis simul & corporis sui veritate declarata, ex pisce asso nō nihīl manducasset, quod reliquū erat reddidit illi, dicens, Hæc sunt verba quæ loquutus sum vobis, cū adhuc eram vobiscū, scilicet in corpore mortali, quoniam oportebat impleri scripturas, sicut duobus illis in Emaus euntibus etiam dixerat in via. Nanque & hic trium tantūmodo veteris testamenti partium commemorat, legis, prophetarum & psalmorū: in quibus quæcunq; de ipso scriptæ erāt, oportebat impleri: iuxta illud, Ne iota quidem minimum vel apex peribit ex lege, donec omnia fiant.

Math. 5.

Beda.

2. Iam verò dominus postquam ad confirmandam resurrectionis suæ fide in se ipsum viuum discipulis præbuit, verba exhortationis attulit vestigia passionis non solum intuenda, sed & palpanda monstrauit: cū ipsis manducauit, ne quiscquam calumniari posset, eum sensibus illorum imposuisse, & tanquam phantasma fuisse. Nunc etiam scripturas aggreditur, vt omnem omnibus tum Iudæis tū Gentibus auferat cauillandi occasionē: quoniam vt maximè discipulos (quod absit tamē vel dicere vel cogitare) videndo & palpando se fellisset, eos tamē in scripturarum infallibili veritate fallere non potuit: quoniam ista de eo scriptæ fuerant, antequā nasceretur, aut natus quicquam pateretur. Et qui tandem scriptores illos in formare potuerit, qui tot retrò seculis ante eū demortui fuerāt: Rectè itaque Lucas, Aperuit, inquit,

illis sensum, vt intelligeret scripturas, & dixit, Quoniam sic scriptū est, & sic oportebat Christū pati & resurgere à mortuis. Oportuit in quā pati mori q; Christū, non quod mortē quam spontē subibat, vitare nō potuisset, absolute loquendo: sed quoniam, vt inquit Aug. ex multis alijs modis liberandi hominis etiā possibilibus Deo, hic vnus cōuenientissim⁹ erat: quo ille in hūmilitate nostræ mederetur, eo q̄ in isto summa Dei misericordia summa coniuicta iustitiæ, sit manifesta. Ex sacris itaque literis docuit dominus quod præterierat, mortē suam & resurrectionē inde confirmauit. Iam verò quod futurū erat, porrò eis annuntiat, quantū ad ipsos pertinebat, scilicet quod in nomine suo prædicari deberet pœnitentiā & remissio peccatorū in omnes gentes. Idque adeo deinceps impleuit Petrus, quū prædicaret & diceret, Quod illi omnes prophetæ testimoniū perhibent, accipere remissionē peccatorum in nomine suo. Et iterum, Pœnitentiā agite, vt deleantur vobis peccata vestra. Commendat igitur hic ipsis officium prædicationis, simulque quid omnino prædicare debeant, docet, & qui futurus sit prædicationis finis. vti que enim non priuatum commodū, non fastus, non liuor, sed pœnitentiā, & remissio peccatorū. id incipiendo quidē à Hierosolymis, sed tamen nō in sola Iudæa, verū in omnes gentes. Beda hoc etiam aduersus hæreticos exponit, Non latret, inquit, rabies hæreticorū de angulo. Toto terrarū orbe diffusa est ecclesia. oēs gentes habēt ecclesiā, nemo nos fallat. Nihil nos Lutherani moueāt, nihil perturbēt nos Zuingliani. Nec quicquā audeant aduersus ecclesiā Catapactista. à Hierusalem illa iā olim cœpit, & creuit in vastū illum & immensū orbem terrarū, vñque ista iā gaudet Deo Christo illo Messia suo. frustra sunt omnia, quæ sibi in suis somniāt hæretici cōciliabulis. Audi autē quid super hoc iam olim dominus per prophetā dixerit, Ego dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea ab extremis terræ. In hoc sanē & apostolis deinde commisit euangeliū prædicare omni creaturæ. Sic Aug. Donatistas quoque eludit, qui putabant spiritū sanctū penes se tantū esse, quauis & ipsi plurimas per vniuersam Africam habebant ecclesias. Ridet ergo & merito redarguit eos Aug. vnde iste fastus eis & insolentia tanta, quod se solos pro vniuersali iactent ecclesia. Quid iam Aug. in hæc nostra red iij

Aug. li. 13. de tri.

Act. 10 Act. 3.

Beda.

Esa. 49. Mar. vi. August.

diens secula, nostrares videat Neochristianos? quid si eorū tumidam conspiciat superbiā? qui vbi duas aut tres seduxerint ecclesias, suisque perditissimis adiunxerint erroribus, statim tument, & turgidi elatiq̄ue, totum sibi mandū conciliaſse videntur, se sōlos christianos esse gloriātur, totāque se putant constiturere ecclesiam. Impudentes & stolidi immenſum & omnipotentē illum vniuersi mundi conditor ac redemptor, hīc angustijs includere volunt & arctissimis sūo lemine cryptis. Nō sic, vtique nō sic, Nondū enim adſunt illa tēpora, quibus hāreditas Christi quam accepit à patre suo, in istas angustias redigatur. Superſūt adhuc christiani in Italia, Gallia, Hispania, Angliā, Scotiā, Polonia, Hūgaria, Græcia, Aethiopia, India, & Armenia. Hāc vniuersam Christi hāreditatē nō seducēt illi, vtique fures isti latrones & raptores. Quinimo sicut hic Christ⁹ discipulis suis prädixit fore, vt in nomine suo prädicaretur penitētia & remissio peccatorū, ita in hunc hodiernū vsq; diē indulgētia peccatorū omnibus annūciatur per nomē dñi nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula seculorū, Amē.

DOMINICA A F E S T O P A -
S C H A E P R O X I M A E V A N G E -
L I V M I O A N . X X .

Luc. 24.

N illo tempore: Cum sero esset die illo vna sabbatorum, & fores essent clausae, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudeorum, venit Iesus & stetit in medio, & dixit eis, Pax vobis. Et cum haec

dixisset, ostendit eis manus & latus. Gaudisi sunt ergo discipuli, viso domino. Dixit ergo eis IESVS iterum, Pax vobis. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Haec cum dixisset, insufflauit, & dixit eis, Accipite spiritum sanctum. Quorum remisseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autem, vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis

Mat. 16.
& 18.

quando venit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli, Vidi mus dominum. Ille autem dixit eis, Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorū, & dixit eis, Pax vobis. Deinde dicit Thomae, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas & dixit ei, Dominus meus & Deus meus. Dicit ei Iesus, Quia vidisti me Thoma, credidisti, Beati qui non viderunt & crediderunt.

HOMILIA PRIMA.

Harissimi in Christo fratres, hoc illud euangeliū est aquilæ in sublime euolantis, sanctissimi scilicet Ioannis, quis quomodo non nouum & præ ceteris admirandum quid nobis apportet? Nos modo paulò diligentius exploremus & inquiramus, quid dilectus ille domini discipulus, qui & supra peccat⁹ ipſus in cœna recubuit, in hac narratiōe sibi velit. Cū sero, inquit, esset die illo vna sabbatorū. Dies hic ipse fuit dominicæ resurrectionis, in cuius manē apparuerat Mariæ Magdalena, & eadē deinde rursus cū alijs mulieribus, tādē Petro. Quod die etiā cū illis duobus iuit in Emaus, iisdem etiā sub vesperū reuerſis domum, atque alijs discipulis quæ viderant, enarrantibus, tum demum hāc historia, de qua hic noster Ioannes, accidit. Vbi sciendum est, eandem esse apparitionem quam hic Ioannes describit, & cuius meminit Lucas, quū de pisce affo & fauo mellis manducasse dominū cōmemorat. Sicque Ioannes, qui postremus ex omnibus scripsit euangeliū, legens aliorū euāgelia, quæ eūque omiserūt illi, supplicuit, & veluti supplementū quoddam scripsit euangeliōrū. Cū ergo sero esset, quæ nimirū hora est vespertina orationis, quo tēpore vt plurimū pijs hominibus quōdam apparere soliti sunt angeli, sicut in Danièle legimus, quia sub ipsa serotini sacrificij hora venire consueuerit ad illū Gabriël, & exposuerit ei visiones.

Ioh. 20.
Mat. 16.

Luc. 24.

Dan. 8.

Luc. 11. Quomodo ad Mariam quoq; idem angelus eodem tempore aduentasse creditur. Sed hic clausæ erant fores, ubi erant discipuli propter metum Iudæorum, eodem planè in cœnaculo, in quo cum ipsis Christus cœnauerat ultimo in nōte Sion. Quam quidam putāt domum fuisse Lazari. Ibi ingressus est dominus. In quo omnipotētia illius designatur, qui clausis etiā ædium foribus ingredi poterit, quod sanè naturam rerum superat, vt duo corpora in eodē sint loco. Id igitur quum possit Deus, quomodo non facere poterit etiā, vt idem corpus in plurimis sit locis, sicut in sacramento eucharistiæ fieri credimus omnes? *Theoph.* vult eum ideo clausis apparuisse foribus, vt ostēderet illis, quod ita etiā conclusio surrexisset sepulchro, supraposito lapide. Et rectè quidem expectauit vesperum, vt plures tunc cōuenirent discipuli, qui interdū ob metū Iudæorum dispersi, alij alibi latitabāt. Quo ad literā, clausæ fuerūt ianuæ propter metum Iudæorum, & tamen eius quoque rei rationē & significationem aliquam doctores afferūt: ac primū quidē illam, vt hinc nos discamus tempore deuotionis amoue omne impedimentū impetus & tumultus, ne distrahatur ab officio & intēione. sic nos orare volētēs iustur spiri
Mat. 6. fit Christus ingredi cubiculū, atque illius quoq; ianuā claudere, vt tunc demū exaudiamur à domino. Deinde ne etiā à contemplatione auocetur animus per strepitū & exteriorum sensuum vanitatem, quando facile affectus à pietate distrahitur, dū se turpia offerunt, & vana quedam ac lasciuia, ipsum statim auditum suo pruritu titillant. Quomodo etiā Deus per Esaiam dicit, Vade populus meus, & intra in cubicula tua, claudere ostia tua super te, abscondere modicam ad monumentū, donec pertrāseat indignatio mea. Præterea ad literam quoque intelligendo, constat discipulos clausisse fores, si quando conuenirent oratum seu meditatam, propter nōnullos tū ex Iudæis animaduersores, tum falsos christianos, de quibus Apostolus dicit, Titum nō esse coactum circūcidi: sed ppter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu: sicut nunc quoq; inter christianos vsu veni re solet. Venit ergo ad discipulos suos dilectissimos dñs, sicut promiserat eis, Vbicunq; duo aut tres congregari fuerint in nomine suo, ibi se mediū fore. Et deinde post cœnā,

Vos quidem nunc tristitiam habetis, sed ego iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Et rursus, iterum veniam ad vos, & assumam vos ad me ipsum. *Ioan. 16.*
Ioan. 14.

2 Stans autē in medio illorum, salutauit eos, & dixit, Pax vobis. Hunc salutandi modum in vsu habuerūt Iudæi, vt dicerent inter se, Sahlom lecha, Pax tibi. Docuit idem discipulos suos Christus, & iussit, vt in quamcūque domū intraret, primū statim diceret, pax domui huic. Ita sanè hic quoque dominus pacificū volens ostendere ingressum suum, dixit, Pax vobis. Pacem hanc omnes habere debēt christiani, pacem inquā in Christo, in conscientia quisq; sua, in gratia Dei & gloria. Hinc etiā lex (inquit Cyrillus) quedā ecclesię tradita est. in sanctis enim cōgregationib⁹ hoc sapi⁹ ad inuicē dicimus, Quia pacē ad nos & ad Deū habere, fons & origo bonorū omniū est. Ita sane vsurpauit etiā Paulus, ita

Esa. 26. Esaias, Seruabis pacem: quia in te sperauimus. Vsq; eadē igitur decuit, vt sic Christus salutaret suos, quoniā solus ille pacis largitor est verus, qui & testimonio scripturę ipsissima pax est. Magnum fratres & salutare quiddam pax est, quā Deus ipse quotidiano instinctu nobis inspirat: iuxta illud Davidis, Audiā quid loquatur in me dñs Deus, quoniā loquetur pacem in plebem suā. Pacem ipse etiam Christus docuit in terra, iubens suos pacem habere inter se mutuo.

Mar. 9. Moriturus quoque iam, pacē illis suam dedit, & pro memoriali reliquit. Quumque resurrexisset, prima statim salutatione pacem apostolis annunciauit. Pacem illam gentibus quoque per apostolos suos prædicauit, teste Propheta,

Ioan. 14. Pacem loquetur gentibus. Et profecto res eximia, sancta, præclara, maximeq; salutaris pax illa est, quantumuis rarissima hoc præcipue seculo, in vniuerso etiā christianismo. Quantum præstaret, quantumq; referret nos pacem fouere sedulo, vt sic plus gratię consequeremur à Deo: Certè enim verum est illud Augustini, quod qui seruat pacem cum proximo suo, ei trinitas tota cū vniuerso exercitu cœlestiū benedictionem confert. Hinc David dicit, Ecce quā bonum & quā iucūdam, habitare fratres in vnum. Quoniā illic misit dominus benedictionem & vitam vsque in seculum. Vbicunq; ergo pax, ibi Deus est: vbi contentio & discordia, ibi diabolus. Tantum autem est bonum pacis, vt ca etiā hospitio excipiat Christum, testāte Paulo, sedulo vti-

Augus. 1. benedictionem confert. Hinc David dicit, Ecce quā bonum & quā iucūdam, habitare fratres in vnum. Quoniā illic misit dominus benedictionem & vitam vsque in seculum. Vbicunq; ergo pax, ibi Deus est: vbi contentio & discordia, ibi diabolus. Tantum autem est bonum pacis, vt ca etiā hospitio excipiat Christum, testāte Paulo, sedulo vti-

Psal. 133.

1. Cor. 13. que illo ad sectandam pacem exhortatore, quum ait, Habete pacem, & Deus pacis erit vobiscum. O Deum immortalē, si vere christiani essemus, nō tot essent inter nos bella, dissidia, contentiones, homicidia, odia, inuidiæ, & quid deniq; non omne penitus malorum genus. Verūm nō est qui velit alteri obsequi, & non nunquā cōdescendere ex amore Dei & pacis: sed quisque sibi iudex esse cupit, nec cuiquam propter Deum remittere noxam. Hinc nimirum tanta malorū congeries in mundo, hinc tot scelera, hinc tam infinita incumbunt regnis, regionibus, oppidis, penēq; vicis & vicinijs omnibus incommoda & damna. Sed hic tu mihi audi
- Eccle. 25. Sapientē, In tribus placitū est spiritui meo, quæ sunt probata corā Deo & hominibus, Concordia fratrum & amor proximorū, vir & mulier bene sibi cōsentientes. Quisquis enim animo & affectu christiano verē dimittit proximo suo, nec cum ipso quicquam contendit, omnia Deo offerens, is demum & hic pacis commoda sentiet, & illic æternum remunerabitur à Deo, iuxta illud Mosaicum, Mihi vindictam, & ego retribuā. Sic qui Deo honorem dat, deseruiens beneplacito illius, iste vicissim honorem apud eum merebitur. Vos itaque hic dilectissimi, per Deum immortalem ipsiusque nomine admonitos volo, viuite pacificē, pacem sectemini cum omnibus: neminem vobis temerē malē conciliatum credite, ne sitis obsecro tam contentiosus, atque ad pacificandum improbi adeo & cōtumaces, vt Ethnicus, nec vobis vindictam & ultionē in omnibus sumite. Mementote christianos esse vos, ad animum reuocate, quod oratis quotidie, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittim⁹ debitoribus nostris. Multum magnumq; hoc est, beneplacitum Deo & acceptum: ideoque tibi eo magis erit propitius, & peccata clementius dimittet, secundum quod dixit, Si dimiseritis hominibus, dimittet vobis etiam peccata vestra pater vester, qui in cœlis est: quia quacunque mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Estote igitur pacifici: quoniam pax illa vobis corpore & animo bonisque etiam externis plenē redundabit. Aut quid inde tibi commodi, si tibi etiam omnes homines inuitos & pessimē conciliatos reddideris, vnde non rarō tamen plus ipse tibi, quàm inimicis tuis noceras: taceo detrimentum corporis & valetudinis, quod imminet inde pronē, autoribus medicis. Audite benignissi-

mam Iesu Christi salutationem, quum dixit, Pax vobis. Vos quoque agnoscite Christum, credite illum in medio vestrum stare & dicere, Pax vobis.

3 Quumque iam salutasset illos dominus, ostēdit eis manus & pedes: quoniam exterriti erant, nimiumque trepidabant, rati phantasma se videre, istamque suspiciōē fallam declinare volēs dominus, manus atque pedes ostēdit eis & clauorū vulnera, vt sic cognoscerent idē illud corpus resurrexisse, quod clavis & lancea perfoctū fuerat. Qua in re duo mira & iuxta humanam rationē sibi valde contraria ostēdit, dum post resurrectionē corpus suum incorruptibile, & tamen palpabile demonstrauit. Nam & corrupti necesse est quod palpatur, & palpari non potest quod nō corrumpitur. Verūm id omne miraculosē & virtute tantū diuina factum, est. Quapropter ne innitatur ratio nostra naturæ, sed potius magnificet & laudet immensam illā virtutē Dei creatoris. Sanē igitur intelligendus est Gregorius. Tu vide doctores, Gregor. Monstrauit illis dominus manus suas, hoc est, vulnera manuum simul & pedum, ac cicatricem vulneris in latere: & gaudiū sunt deinde viso domino, qui antea perturbati fuerant & tristes, etiam ex aspectu domini, dum putarent phantasma videre se. Verūm vulnerum cicatricibus visis, quantum prius ex morte domini contristati fuerant, tantum iam rursus gaudebant & exultabant. Aut quis non gestiret etiā præ gaudio, spectaculū videns pietatis & misericordiæ? Manus, igitur ostēdit eis cruci affixas clavis præacutis, & extensas: pedes quoque & latus sanctissimum tanto erga genus humanum pietatis vulnere tactum, vt cor etiam ipsum lancea transfodi sineret, in euidentis charitatis suæ & dilectionis signū. Ecquis ergo non letetur tot & tanta conspiciens amoris pietatisq; insignia? Sanē enim impletū est hic illud prophetæ vaticinium, Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum. Esa. 60.

4 Hinc redō & nobis ratio patet, quor dominus etiā Cicatrices glorificato corpore vulnerū suorum retinuerit cicatrices Christi. Primū nanque ideo seruauit, vt vulnera illa suis monstrans discipulis, ipsorū sanaret in delictatis vulnera. Quāobrem etiam Thomæ dixit, Mitte digitos tuos in loca clauorum, & manus tuas in latus meum. Iohn. 20.

2 Deinde etiam ideo retinuisse creditur, vt Deo patri

ostendere queat, quæ & quanta pro nobis sit passus supplicia, si quædo secundum humanitatem suam pro nobis Deum precatur, sicut ait Ioannes, Aduocatum habemus apud Deum patrem dominum nostrum Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. In hoc etiam nos clamamus ad Deum, Respice domine in faciem Christi tui, o Deus adiutor & protector noster. Idem pulchre inducit Bernardus: dicens, Per Mariam securum habemus accessum ad filium dominum Iesum, & per filium accessum ad patrem. Mater ostendit filio peccatum ubi requieuit Christus, & habera quæ suxit: filius ostendit patri latus & vulnera, quæ propter hominem passus est. Nulla itaque hic esse potest petitionis repulsa, ubi tam & multa & omnino dignissima sunt charitatis & pietatis argumenta. 3 Ad hæc ideo factum est, ut sic Christus iustis & sanctis suis ostendere possit, quæ pro ipsis sit passus: & quam misericorditer eos redemerit morte sua propria, quomodo in Threnis legimus, Spiritus oris nostri Christus dominus, captus est in peccatis nostris: cui diximus, in umbra tua uiuimus in gentibus. 4 Præterea in hoc seruauit dominus cicatrices uulnerum ut eas tandem monstrare queat damnatis ad aggravandam eorum ignominiam & damnationem, ut hic videant quam iuste damnentur. videbunt enim iuxta Zachariam hic illum, in quem pupugerunt. Et iterum dicitur ei, Quæ sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicit, His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Ita peculiariter dominus malis & danatis ostendet vulnera sua in die nouissimi mo. quod & Ioannes cognouit, dicens, Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Etiam pene sententia Bedæ est. 5. Adhuc aliam affert rationem Ambrosius, dicens, Christum in hoc sibi perpetuum seruasse trophæum, non secus ac miles aliquis & beluator aliquis egregius, qui ex vulnere pro patria pugnando fortiter suscepto, malit chirurgicum ita se curare, ut reliqua maneat cicatrix, quam ut plane consolidetur & adnetur cutis, ut sic cicatrix euidens sit fortitudinis & probitatis signum. Hoc enim Germanorum quorundam multa præclara extant & fortia facta, etiam testatur historia, de quodam viro nobili & forti, Dapifero Hérico à Vualtburg: qui a Romano rege Philippo duce Sueuorum, Bambergæ vulneratus est, cicatricem que quæ pro domino suo susceperat, per omnem vitam cum magna gloria gerebat. Sic plane Christus vulnera sua pro nobis suscep-

pta celo inferre maluit, abolere noluit, ut Deo patri præcia libertatis nostræ ostenderet. Talem sibi pater ad dexteram locat, trophæum nostræ salutis amplectens. Quæ ratio est, cur martyres quoque sancti uulnerum & suppliciorum suorum cicatrices habituri sunt in æterna patria. Nos Deum suppliciter oremus, quatenus ille nobis gratiam suam donare dignetur, ut & nos post resurrectionem nostram læti aspiciamus cicatrices sanctissimorum uulnerum Christi, sicque lætissimam illam audire, mereamur sententiam benedictionis & felicitatis æternæ.

HOMILIA SECUNDA SUPER EVANGELIO EIUSDEM DOMINICÆ PRIMÆ.

Plo adhuc dominicæ resurrectionis vespero, apparuit dominus discipulis suis, & salutauit eos, dicens.

I Pax vobis, Deinde ostendit eis manus & pedes, atque gauisi sunt. Iterumque salutauit eos, Pax vobis, inquit, quæ sane iteratio quædam confirmatio est, autore Augustino,

cuiusmodi & illud propheticum est, Faciet pacem mihi, Pacem faciet mihi. D. Chrysostr. alium hic ordinem instituit, dicens, Quomodo bellum implacabile cum Iudæis haberet. pacem eis dicit, ut parem bello consolationem afferat. Vicissim ergo viris propter bellum pacem, mulieribus propter moerorem lætitiā annunciat. Alij volunt eo Christum bis illis pacem nunciasset, quod geminam passuri essent persecutionem, à Iudæis videlicet & Gætibus. Sunt rursus qui id ideo factum putant ad designandum geminam esse pacem, aliam hic in terris temporalem, aliam in cælestibus æternam. Quo pertinet quoniam & episcopus inter celebrandum bis salutatur astantes hoc verbo, Pax vobis. Pacem illam hic in gratia & isthic in æterna gloria agnoscere verè nemo potest, nisi qui & expertus est. siquidem nec requies neque pax est impio & peccatori, cum cor impij sit instar maris ebullientis & efferuentis assiduò.

2 Deinceps ait illis, Sicut me misit pater, ita & ego mitto vos. Quæ verba August. omnia secundum humanitatem Christi, qua ille mediator est Dei & hominum, ab eo vult esse dicta, ita tamen quod etiam filius Dei secundum diuinitatem suam missus sit à patre, quoniam ipse dixerat, Exiui à patre, & veni in mundum. Quomodo apostolus etiam dicit, quia misit Deus filium suum factum ex muliere. Atque ideo beatus Augustinus quoque in alio loco fatetur filium

1. Ioan. 2

Psal. 83.
Bernar.

Thre. 4.

Zach. 12
13.

Apoc. 1.

Ambro.

August.
Esa. 27.
Chryso.

Esa. 57.

August.
lib. 15. de
trini. &
super Io-
annem.
Ioan. 16.
Galat. 4

etiā misisse seipsum in hunc mundū. Quod vel maxime mouere debet viscera cordis nostri erga immensam illā misericordiam Dei: qui quomodo gratia nobis conferre potuisset maiorem; quani q̄ filium suum vnigenitū misit in hunc mundū, vt seruos iam tum peccatis deperditos redimeret? Sicque concors illa iam doctorū omnium sententia est, quod filius Dei à patre simul & spiritu sancto missus est, idque ad eō in sacris literis fundatū est firmissimè, sicut etiā Esaias inquit, Spirit⁹ domini super me, eo quod vnxit me, ad prædicandum pauperibus misit me. Istud enim prophetæ verbū de Christo intelligendū esse, vel ipse Christus satis confirmauit, dum in synagoga aperto libro legens illud, diceret; Hodie impleta est scriptura in auribus vestris, sicut eundem textū super hoc inducit Ambrosius, quod tamen fortius adhuc confirmat Augustinus ex isto prophetico, Nunc dominus Deus misit me & spiritus eius.

Esa. 61.

Luc. 4.

Ambros. lib. 2. de spū scto.

August.

Esa. 48.

Grego.

Io. 15. 16.

Glossa.

Grego.

Matt. 10.

Ioan. 16.

Chryso.

Et quia persona filii Dei etiā iuxta diuinitatem mittatur, etiā Gregorius hic probat, eo q̄ spirit⁹ sanctus: qui cum sit coequalis patri & filio, licet in carnatus non sit, tamen missus est, sicut se filius eam missurū est pollicitus, dicens, Quū venerit paracletus, quem ego mittā vobis à patre. Et infra, Quū abiero, mittā vobis eum. Idcirco mitti non semper est incarnari: quoniā & spiritus sanctus mittitur. Plura tū de missione filii Dei, & spirit⁹ sancti vide in homiliis Pentecostes. 3 Verba hæc, sicut misit me pater, communiter sic intelliguntur, quasi diceret, Ad illud ad quod me pater misit, & ego vos mitto, hoc est ad patiendū, ad laborandū, ad plantandū. Quod etiā glossa vult, Grego. sic explanat. Sicut misit me pater. Id est ea charitate vos diligo: cū inter scādala peccatorū mitto, quā me charitate diligit pater. Et quāuis ille me⁹ me diligit pater, tamē ad tanta sufferēda supplicia misit, sicut scitis ipsi: ideoq; & ego ex charitate vos mitto, non quidē ad hæc vanā gaudia mūdi, sed ad patiendū inter scādala peccatorū: quē admodū antea eis dixerat, Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporū. Exponi etiā sic potest, quasi consolaretur eos, sic dicere volēs, Habetē fiduciā: quia sicut misit me pater, & ego in quē veni, vici mundū: ita & vos victores abibitis. Estote fortes & bene cōfidite. Sic ille eorū erigit animos, & suā simul proponit autoritatē. siquidē suum eis relicurus erat ministeriū: & quū nondū ro-

gasset patrem, sua autoritate eis potestātē prebet. Concordat cum ijs Theophylactus, & sic omnes illi sensus spiriti sancto conueniūt & consentiūt. Cyrillus verba hæc præclarè interpretatur, & ita planè vt quod ille dicit, cuique christiano multum sit animaduertendū. Vult enim Christū hic prima v erbi huius parte semet ostendisse apostolū esse Dei patris. Apostolus autē idem est quod nuncius siue legatus. Aut ergo, Sicut misit me pater. Ecce & Christus legatus est, Missus a patre apostolus apostolorū. V is planius adhuc scire quomodo ille apostolus sit Dei, & quare in mundum hūc missus venerit? Audi ipsum sic inquentē, Ego de celo descendi, nō vt facerē voluntatē meā, sed eius qui misit me. Et iterum, Non ideo misit Deus filium suū vt iudicet mundum, sed vt mundus saluus fiat per ipsum. Apud Matthæum quoq; Non veni, inquit, vocare iustos, sed peccatores. Quid multa? In Ioanne etiā cibū sibi hūc esse ait, vt faciat voluntatē eius qui miserat ipsum. Et rursus. Sicut misit me viues pater, ita & ego viuo ppter patrem. Et alibi, Qui me misit, mecū est. Ex quibus locis oibus satis manifestè euincitur apostolat⁹ Christi, & quare missus sit in hūc mundū saluandū, & ad vocādos peccatores simulq; voluntatē Dei impleturus. Hic ille nimirū altissimus noster apostolus est Christus, vt iam rectè omnino dixerit, Sicut misit me pater. Tu inter cetera obserua quod iam dixi, cur in hūc mundū aduenit Christus. 4 Sequitur, ita & ego mitto vos. Quemadmodū Christus apostolus est à Deo patre in hūc mundū missus ad populū Iudæorū, ita ille vicissim apostolos misit in orbē vniuersum. Nāq; ijs verbis doctores ordinauit & diuinorū mysteriorum ministros, quos vt luminaria ad illustrationē Iudæorū regiōis solummodo misit, quē iuxta legalis mādati mensurā à Dan vsq; Bersabec patebat, sed vniuersū terrarū orbē illuminare iussit. Et quāuis illos iam antea vocauerat sæpius, vt post baptisimū suū quando ad se vocauit Andream, Petrū & Philippū, & in piscatura, & quando videbat piscatores reficiētes retia sua, & cū primis cum eos conuocaret, & duodecim cōstitueret apostolos, in dignitatē apostolat⁹ eos euehēs, (vt in homilijs de apostolis) attamen hic demū apostolicā illorū cōfirmavit dignitatē, potestātē & honorē, quoniā hic vocauit eos ad gloriosum illud apostolatus officium, vt sic tandē cōmōtum orbē firmarēt susten-

Theoph. Cyrillus Et Christus apostolo solo est.

Ioan. 6.

Ioan. 13.

Mat. 9.

Ioan. 4.

Ioan. 6.

Ioan. 8.

Cyrillus

Ioan. 15.

Ioan. 1.

Luc. 5.

Mat. 9. 10

Mar. 3.

Pfal. 74 tacula eius facti, sicut David dicit, Ego confirmavi colūnas eius. Et hoc est quod hic Christus ait, Sicut misit me pater, ita & ego mitto vos. declarare per hoc volēs immensam illam apostolatus dignitatem, officijq; simul & potestatis magnitudinem. Præterea etiam ijs verbis docetur apostoli, quia via dominum in omni vita sequi debeant. Tu præ omnibus diligētius ibi hoc obserua, quod apostolos suos misit Christus, aliās enim nihil omnino vel potestatis vel officij, vel dignitatis & honoris habuissent, si vocati non fuissent, iuxta illud Pauli, *Quomodo* prædicabunt nisi mittatur? sicut scriptum est. *Quam speciosi pedes euangelizantiū pacē, prædicantium bona?* Et ad Hebręos, admonet neminē sibi sumere debere honorē, nisi à deo vocat⁹ fuerit vt Arron. Vbi videt Neochristiani isti & contemplantur suos pseudopphetas & animicidas. Obseruat diligēter à quo missi sunt. Vtique enim non eos misit Deus pater, qui filium suū misit. nō filius ipse Christus, qui apostolos misit, neque apostoli, qui episcopos & presbyteros miserūt. Quid igitur reliquū est, nisi à diabolo patre missos eos esse? Quoniam prophana laicorū potestate freti, intrudunt sese aduersus omnē ecclesiasticā ordinationē, ab ipsis iam inde apostolorū temporibus in hæc tēpora vsq; profectā. Sicq; nunc demū in istis impletur, quod dominus prædixit per Hieremiā dicentē, Non mittebam eos, & ipsi currebāt: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabāt. Quandoquidē igitur Lutheranorū, Zuinglianorum & Catapaptistarum prædicatores plurimū missi non sunt à Deo, neque à magistratibus legitimis, sed propria tū temeritate, tum præsumptione immiscunt se, sibiq; ipsi sanctum illud sumūt prædicationis officium, ad quod vocati non sunt. ideo non vera ianua ingrediuntur ouile Christi, sed aliudē ascendunt: quid ergo restat nisi vt fures sint & latrones? fures quidē, eo q̄ honorē temporalem & omnia bona mundana iniquē sibi adrogāt, hominesq; simplices sub furo & prætextu euangelij decipiūt: latrones autē, quia molossi & venatici canes diaboli, animasq; hominū perdunt, & in æternam seducunt damnationem. Propriè itaque hic Christus fures cōmemorat & latrones qui laniant occisos: id enim vtrunque faciūt hæretici, qui dum furantur simul & latrocinantur, ecclesiam Dei contemnūt, ministros eiusdem & prælatos calumniantur: nihil nec publicē neque priua-

tim dicere possunt; nisi in iniuriam & contumeliam cedat summi pontificis, episcoporū, sacerdotū, & monachorū, aliquando etiā principū. Quæ nimirum misera hereticorū est laniena, in qua latrocinia sua exercent aduersus manifesta scripturarum noui veterisq; testamēti argumenta, & ipsam adeo ordinationē diuinam. Non hoc fecerunt apostoli, cōlumna & fulcimenta ecclesiæ: quia non secus atq; Christū misit pater, ita vicissim Christ⁹ apostolos misit in spiritualem adificationē ecclesiæ, atque ideo eis hic regimen cōtulit ecclesiæ catholicæ. Nos quoq; profusis precibus dominū deprecemur, vt in eadē sic viuamus prædij gratiæ suę adiuti, vt tandem vitam consequamur sempiternam, Amen.

HOMILIA TERTIA EIVSDEM

dominicæ primæ.

Ominis noster Iesus Christus, post latissimā illā suam resurrectionem, apparuit discipulis suis: salutauit eos, & pacē precatus est illis, manus quoq; & pedes ostendit eis, & dixit, Sicut me misit pater, ita & ego mitto vos. Deinde insufflauit in eos, & dixit, Accipite spiritum sanctū. Quū iam inquit Cyrillus, ingēti apostolatus dignitate insignes atq; illustres discipulos fecisset domin⁹, & sacros mysteriorū gubernatores ordinasset, proprio eodem spiritu quem sufflans dedit confestim iam sanctificat: Quæ re significare voluit, nosq; docere, spiritū sanctū tertiam esse in diuinis personā. Planē enim insufflando declarauit spiritū sanctū non patris solius esse spiritū, sed & suū, idq; contra Græcos: sicut idem etiam in alio loco dicit, Ille clarificabit me, quia de meo accipiet, & per prophetā iam olim hoc ipsum insinuarat, Spiritus à facie mea egredietur, & stans ego faciam. Non est tamen quod in præ se persuadeat quisquam, aut cogitet ipsum statum Christi, spiritū sanctum fuisse, qui signum spiritus sancti tantum fuit, non secus ac columba in cuius specie apparuit ille in baptismo Christi, aut nubes ista lucida quæ visa est in transfiguratione domini, atq; linguae igneæ quæ apparuerunt super apostolos dispartitæ. Ad eundem namq; modum planē hic etiā afflatus ille Christi signū extitit, in quo datus est spiritus sanctus. Idipsum igitur signo expressit exteriori, q̄ intus operabatur in cordibus eorum, cuius rei simile habemus exemplum, quando Deus inspirauit spiraculū vitæ, & factus est

*Cyrrillus:**August.**Ioan. 16:**Esai. 57.**Matth. 3**Mat. 57:**Act. 2:**Gen. 2:*

inde homo in animā viuente: ita enim iam inspirauit mentibus apostolorū, vt essent spiritus viuus per exhibitionē sacramentorū. 2 Ostendit autē, inquit Cyrillus, hinc necessario spiritum illis dandū esse, qui ad apostolatū mittuntur: causam etiam subaperit, quoniam nec poterat ea facere quæ Deo placerent, nec peccatorū effugere laqueos, nisi superiorē induti virtutē, ad diuinū animi robur firmentur. *Cyrillus.*

1. Reg. 10. Eius quoque argumentū habemus in historia Regum, quando Samuēl dixit ad Saul, insiliet in te spūs domini, & prophetabis, & mutaberis in virū alium. Quod si igitur per spiritum sanctum Saulem Deus transformauit in virū alium, cum iam rex fieri deberet, quāto magis opus fuerat per spiritum sanctum cōfirmari apostolos, qui iam iam facti apostoli, per omnem terrā ū orbem euangeliū praedicaturi erant, magistri regum & principum effecti? Ita id ipsum testatur Paulus, qui dum apostolatus sui mentionē facit, seq; praeter ceteris laborasse dicit, addit, Non ego, sed gratiā Dei mecum. Atq; hoc etiā inde colligi potest, quoniam si nemo dicere valet (teste Paulo) dominus Iesus, nisi in spiritu sancto, quāto magis apostoli intellecturi nō erāt in mēsa illa & profundissima mysteria Christi, vel eadē alios rectē edoceri, nisi gratiā spūs sancti tum adiuti tum cōfirmati fuissent, in iisq; intellectum humanum multis modis excedūt & superant? Idque adeo iam olim p̄signatū fuit in veteri testamento, quod vmbra tantum habuit futurorum, in ipsa sacerdotū cōsecratione. primū enim Aaron & filii sui lauabātur, deinde sacrificabatur & immolabatur aries, cuius sanguine sacerdotis extrema inurgebatur auricula, & pollex manus dextera, maiorq; digitus pedis. Quod vtiq; designauit mysteria Christi, cuius tum aqua tum sanguine sanctificamur: per aquam quidē baptismi, sanguinē verō quem in passione sua, tandemq; ea ipsa qua & mortuus est cruce, pro nobis effudit. Ipse igitur Christus, aries ille est sanctificationis: quoniam ipse etiam ministros suos perficit tunc, cum spiritum eis suum infundit, 3 Et quia multa sunt, circa quæ ambigere hic aliquis posset, ea quoque omnia nobis hic veniūt dissoluenda. Principio autē dicat quis, Quo modo hodie spiritū sanctum dedit apostolis Christus, quem iam dudum dedit eis, cum ad officium mitteret praedicationis, sic enim ait Matthæus, Cōuocatis duodecim disci-

Mat. 10.
Luc. 9.

pulis, dedit illis potestatem spiritū immundorū, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorē & oēm infirmitatē. Id autē sine spū sancto fieri nō potuisset. Quod si igitur spiritum sanctū tunc acceperunt, quo modo eis etiā iam deditur? Deinde qui tandem fieri potuit, vt hic spiritum sanctū dederit apostolis, cum tamen dixerit apud Ioannē, Expedite vobis vt ego vadā: nisi enim abiero, paraclētus non veniet: si autē abiero, mittam vobis eum? At nondum abierat ille ante ascensionē suā. Quomodo ergo spūm misit cōtra suū ipsius promissum, quādo euangelista dicit spiritum missum adhuc non fuisse, quoniam Christus clarificatus nondū fuerat? Sed hoc quia tam de resurrectione quā m ascensione Christi intelligi potest, missum facimus. Ad illud prius autē respondemus, spiritum sanctū à Christo discipulis suis bis esse missum: primō, contra aduersariam potestatem ad expellendos demones & curandos aegrotos: quod sanē spūs sancti donū extitit tantum, vt etiam in nomine Iesu daemona eijcerent, qui Christi discipuli non erant: quo nomine Ioannes ad dominū veniēs dixit, Magister, vidim⁹ quendā in nomine tuo eiicientē daemona, qui tamen nos non sequitur. *Ioan. 7.*
Luc. 9.
Marc. 9.
Act. 19.

Secundō spūs sanctus à Christo datus est apostolis in potestate remittendi peccata, idq; die sancto Paschæ factū est. Vtrunq; autē illud adhuc in vsu retinet ecclesia, alterunq; representat in exorcistis: & quando sacerdos in oratione sua super eos quos baptizaturus est, precatur diuinā virtute cohiberi arceriq; diabolū, quo minus impediatur in baptizando gratiam sacramenti. Alteram verō potestatem etiam ecclesia obseruat in sacramento pœnitentiæ ad remissionem peccatorū. Et quia vtraq; hæc potestas mēbris Christi necessaria hic est super terrā, ideo bis spūm sanctum adhuc in terris viuēs Christus dedit apostolis. Atq; diligenter hic obserua, quoniam sicut priorē illā potestatem Christus dedit discipulis suis adhuc mortalis existēs ita eadē etiā non hodie in ecclesia vsurpatur penes cathecumenos, eos. s. qui, quum baptizati nōdū sint, in fide tñ iā paulatim erudiūtur. Sacramentū verō pœnitentiæ remissio peccatorū ex efficacia absolutionis & vi clauū cum nemine exercetur efficaciter, qui nō à peccatis resurgit per contritionē verā & plenā confessionem. Atq; ideo Christus discipulis suis spiritum sanctum in hac potestate demum post resurrectionem suam dedit.

e ij

DOMINICA I

4 Quomodo autem à Christo datus sit spiritus sanctus die Paschæ & Pêtecostes cū certo discrimine, difficilis omnino locus est, inquit Cyrillus, & facilis rursus: cū non hominem nudum, sed Deum verum hæc & fecisse, & dixisse cogitamus. Et principio quidē Chryso. dicit quosdam in ea esse sententia, vt putent Christum nō dedisse hic spiritum apostolis, sed idoneos ad eum accipiendū per insufflationem reddidisse. Idem recidit illud Theophylacti verbū cūm ita, Insufflat & dat eis spiritum sanctum, nō prefectū donū patris nunc eis tribuens (hoc enim in Pentecoste daturus erat) sed ad susceptionē spiritus eos idoneos reddēs. Id ita declarat quidam, Quia adeo deiectus & debilitatus est homo post Adæ lapsum, vt ei etiā illa, quæ maioris perfectionis causā esse debebat, sublimis eleuatio mentis egritudine inferat corporis & debilitatē, sicut nobis testantur historiæ de ijs, qui raptum aut extasim patitur. Hoc enim Danieli contigit circa Tigrim, dum visionem videret viri cuiusdam. Sequitur inde, Non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquā virium. Sic ex visione Ezechiël etiā corruit in facie, & Ioannes in visione concidit velut mortuus. Hinc iam volunt isti, quoniā in die Pentecostes accipturi erāt apostoli immēsam spiritus sancti gratiā, ne humana fragilitate subsistere nō possint, iamā illos confirmatos esse ad spūs sancti gratiam suscipiendam. Et si autem ego huic sententiæ non plenē insistam, plurius faciens quod alij affirmant, apostolos spiritum sanctum hic recepisse sicut id ipsum aperte satis verba contextus arguunt. quādo dixit dñs, Accipite spiritū sanctū. Neq; timendū erat quod inde debilitarentur, sicut Daniël, Ezechiël & Ioannes: quoniā die Pentecostes spūs sanctus datus est in singularem quādam apostolorum confortationem, ita vt ne hic quidē imbecillitatis aliquid foret metuendum: siquidē ita Christus illis promiserat iamā ascendurus in cælum, Accipietis virtutem superuenientis in vos spiritus sancti. Tamen eo libentius illud adduxi, vt hoc ipso moueantur sapiētes huius mūdi ad humilitatem, considerantes intellectum nostrū tāta esse infirmitatis, vt etiam velut ægrotet ex sublimium rerū meditatione & intelligentia. Aut quantulū est quod nobis scire videmur & intelligere? exignū sanē quiddā est quic-

Cyrillus
Chryso

Theoph.

Dan. 10

Ezech. 2.
Apoc. 8

Act. 1.

quid illud est, quoniam intellectus noster ex ipso iam inde peccato Adæ adhuc captiuus est. Quæ de re alijs plura. Alterum porro quod hic obseruandū venit, illud est, & quidem aduersus quosdam ignauos, torpētes, tepidos, imō plerosq; etiā planē frigidos christianos validissimū, qui, qua sunt cordis duritie, pœnitentiā oēm totamq; confessionē differūt vsq; in septimanā magnā, & quid mirū, si lignea & aridissimā habētes pectora, vix demū ad ligni pulsum adueniunt: tunc quoq; tardi nimiumq; duri statim à cōfessione ad mē sarp dñicam, nihilo magis quā canes parati, currūt: cū tamen Christus quadraginta totis diebus vsq; ad ascensionē suam, & deinceps adhuc alij vñdecim, præparauit apostos ad dignē suscipiendum spiritū sanctū. O igitur quisquis es homo, q tuæ vitæ & salutis rationē habere desideras, proba te ipsum, & præpara diligēter ad dignā susceptionē corporis Christi, quoniam in hac re plurimum tibi positum est & lucri & periculi. Sed de ijs iam suprā in die cœnæ dominicæ satis dixim⁹. Nunc redeūtes ad institutum, omīssa etiā hac sententiā, paulō propius ad Christi verba accedamus.

5 Veram Cyrilli sententiam paulō altius iā hic libet retere: quoniā multa pulchra & salutaria cōtinet. Vti tamē profiteor primū, nihil me hic dicturū quod ipse vel ex cogitarim, vel ex somnio (vt Neochristiani faciunt) obseruarim, quādo eo loco cōsistere me video, vbi post Dei gloriā & honorē, proximē vestrarū animarū salutem mihi cognosco esse promouēdā. Non igitur proprio Marte & ingenio sacras literas vobis enarrabo, quod solēt facere prædicatores illi, qui dum carni seruiūt, pro suo lubito scripturis abutuntur, & easdem laniāt miserē: sed iuxta sententiā & expositionē sanctorū patrū diuinitus edoctorū, atq; illustratorū gratia spūs sancti, quorū sanctimonia Deus sæpenuerō cōfirmavit miraculis: quibus & vos pl⁹ fidei dare debetis, quā vel mihi, vel meis, vel etiam ecclesiæ totius aduersarijs. Principio Cyrillus declarat, quā cōueniēs fuerit, imō quā planē oportuerit filium quoq; spūs largitorē videri, vt sic intelligerēt fideles ipsum esse qui virtute spūs omnia creauit, nostramq; adeo naturā sancti spūs signaculo cōsignauit. Cumq; deinceps renouāda esset natura hominis, rursus spiritū sanctū per insufflationē dedit, vt sicut in inspiratione vitalis spiraculi cōditi sumus, ita simili modo

Cyrillus.

Cyrillus.

Gen. 2.

ad nouitatem vitæ præparemur. Namq; cōformari Christo homini, qui per spiritū sit renouādas, satis patet ex Aposto lo cūm ait, Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. quæ sanè formatio, nō nisi per spiritū sanctū fit. Deinde inquit Cyrillus, Aut duplicē quādam gratiam datam illis fuisse in diuersitate tēporum dicemus, aut tempus ipsum ignorabimus, in quo spūs participes effecti sunt apostoli: namq; hodie spiritum sanctum Christus dedit apostolis, & eūdem die Pētecostes plenissimē effudit super oēs, qui per fidem & baptisimū secuturi se erant, siq; tunc impletum est illud propheta: vaticinium, Effundam de spū meo super omnē carnē, sicuti locum eunden Petrus in hoc citaui die Pētecostes. Quauis necessarium quoq; erat hoc modo, tunc se manifestare filiū Dei, vt fideles cognoscerēt eam illū esse, qui in virtute spūs omnia creauerat. At nos iam oremus Deum pro uiuantibus uiuis & defunctis, &c.

HOMILIA III. SVPER EVANGELIO
eiusdem dominicæ.

Cyrillus

Iob. 2.

Ioan. 9.
Regula
Cyrilli.

Ioan. 5.

Ioan. 11.

Mat. 11.

Mat. 17.

Ioan. 16.

Emanferunt nobis quædam fragmenta. ex verbis Cy rilli: ea ne depereant, nūc curandū est, Primumq; sta tim ad ingressum parandū, offert se regula cgregia Cyrilli, nostrō instituto plurimum cōueniens. Multa, inquit ille, tempore suo generaliter facturus pollicit⁹ est dñs: quæ tamē ex parte antea fecit, vt credamus verē ipsum vniuersa liter promissa quoq; facturū. Sic enim ille pollicitus est se mortuos oēs resuscitaturum, venturamq; horā qua mortui audiant vocē filij Dei. Et quādo immensa rei magnitudo om nē superabar intelligētiam hominū, etiā tunc idipsum præ uenturus, ante tēpus vniuersalis resurrectionis suscitauit La zarum, aliumq; adolescentē & Lairi filiā. Prætercā promi serat gloriosam fore resurrectionē sanctorū, quoniam iusti fulgebūt sicut sol in regno Dei. istamq; generalē promissio nē gloriæ futuræ, quo certius crederetur à fidelibus, sua ip sius trāsfiguratione cōfirmauit, dū discipulis gloriā suam & claritatē manifesta facie sua, instar solis resurgēte, & vesti mēto candorē niuiū repræsētatē. Sicut ergo in ijs quæ generaliter futura erant, aliquid horum antea exhibuit ve luti pignus futurorū: ita hic etiā cūm sapius à te hac spūs sancti missiōnē promississet apostolis, gustū illius primū & fructū eis hodie exhibuit, vt sic crederēt quod etiā in vni-

uersum promiserat, certō præstandū. Profecto enim nisi spi ritum sanctum eis hic dedisset, dicturus non erat: Accipite spiritū sanctū, quando fieri nō potest vt mētiatur Deus. Die autem Pētecostes magis expressa habuerunt verba gratiæ & manifestationis inhabitantis in illis spiritus sancti, quoniam & linguæ super eos apparuerūt igneæ, quæ non gratiā tantū, sed & operationem & sermonem designabant, quod vtrunq; per iplos operaturus erat spiritus sanctus, sicut ma nifestē dicit Lucas, Loquebantur variis linguis, prout spiri tus sanctus dabat eloqui illis. Ecce non, inquit ille, quia cœ perunt sanctificari, eo qd hodie sancti facti sunt: sed per lin guarum varietatem veluti signum euidens, declaratum est habitare in eis spiritū sanctum: quoniam iam olim signum istud Iudæis exhibitum erat per prophetam, dice ntē, In lo quela labii & lingua altera loquetur ad populū istum, & no luerunt audire. Ideoq; ad declarandam gloriam apostolat us tunc super illos linguæ apparuerunt igneæ.

Heb. 6.

Act. 2.

Esa. 28.

Chrysof.

Ioan. 20.

Act. 1.

Gregor.

Consentit

August.

tracta.

74. Super

Ioan. 1.

Ioan. 4.

Gregor.

2. Chrysostomus quoque non multum ab hac sententia discedit: verūm vt vas quoddam electum & nobile spiritus sancti, multum dilucidē illud exponit, dicens non erraturū, quisquis hic potestatem quandam & gratiā spiritalē aposto los accepisse dixerit: verūm tamē nō vt mortuos, suscitaret & virtutem ostenderent, sed vt peccata dimitterent. diffe rentes enim sunt gratiæ spiritus. quo nomine adiecit, cuius que remiseritis peccata &c. per hoc docere volēs, quid siue virtutis, siue gratiæ ipsis cōferret. Verūm post dies tan dē quinquaginta receperūt virtutē miraculorū. Quod hinc patet, cū dixit dñs, Suscipietis virtutē superuenientis in vos spiritus sancti, & eritis mihi testes, scilicet per signa & mi racula. vt iam ineffabilis agnoscatur esse gratia spiritus san cti. Pēsemus verba Gregorii, Quid est, inquit, quod spiritum sanctū dñs noster & semel dedit in terra consistēs & semel in celo præsidens, nisi qd duo præcepta charitatis sunt: In terra datur spiritus, vt diligatur proximus: è celo datur spi rit⁹, vt diligatur Deus. sicut charitas vna in gemino est præ cepto, ita vnus idemq; spiritus in vtroq; dono: & tamē præ cedit ibi charitas proximi, quoniam quisquis quē videt, non diligit fratrem, Deum quem nō videt, quomodo poterit dili gere? Insuper hic locum Moyse adducit Gregorius, Suxerunt mel de petra, & oleum de Saxo durissimo. Neq; tamen

- Deut. 32.* quicquam tale iuxta historiam legitur, etiamsi tota veteris testamenti historia recenseatur. Nulquam de petra mel, nulquam oleum populus ille luxit: sed quia iuxta Pauli vocem, *1. Cor. 10.* petra erat Christus, mel de petra suxerunt, qui eiusdem redemptoris nostri facta & miracula viderunt: oleum quoque de firma petra suxerunt, qui effusione sancti spiritus post resurrectionem eius vngi meruerunt. dulce etenim fuit apostolis & iucundum, miracula Christi videre: mel siquidem illud fuit, at gratia spiritus oleum ipsis extitit, quo aduersus omne peccati genus liniti sunt: iuxta illud propheticum, *Cōputrescit iugum à facie olei.* Et nimirum peccati iugum quantumvis graue & forte, cōputrescit tamē à facie olei gratiæ diuinæ: quoniam ubi cuique spiritus domini est, ibidem & libertas. Ecce quomodo iugum diabolicae seruitutis computrescit & perit ex spiritu Dei. 3 Sed iam vnico velut fasciculo constringamus, quicquid ad longum hactenus narrauimus ex doctoribus sanctis. Duobus modis datur à Christo spiritus sanctus. Altero, vt rector & superior, quando eos quibus datus est, in potestatem quandam euehit: id factum est die Paschæ, cum potestatem dedit apostolis Christus super corpus suum mysticum, hoc est, super fideles omnes, vt eosdē ligare & soluere possent in peccatis suis. Et quantumvis simul cum hac potestate gratia etiam illis sua contulit, tamen id omnino necessarium non erat, sicuti neque nunc semper fit in consecratione presbyterorum, ubi spiritus sanctus datur cum potestate illa: etiamsi qui suscipit illum, sit in peccato: atque ideo dum iste in peccato cum spiritu sancto potestatem accipit gratiam illi tamē ob peccatum suum non accipit. Altero verò modo datur spiritus sanctus à Christo tanquam doctor, illuminator, & miraculorum operator: quomodo in die Pentecostes dedit illum discipulis, quando rudes & imperiti piscatores illuminati sunt super omnes doctos & sapientes mundi huius, sicut promiserat eis dominus. Quando venerit paracletus, spiritus ille veritatis, is docebit vos omnem veritatem. Ille eos omnes docuit linguas, hinc scripturas quas non didicerant, intellexerunt, miracula magna operati sunt, non minora istis que fecit dominus: pleraque etiam huiusmodi, que magis admirati sunt homines quam illa Christi: iuxta illud, *Amē dico vobis, qui in me credit, opera que ego facio & ipse faciet, & maiora istis faciet.* Præterea spiritus sanctus illis in die Pentecostes ad cō-

firmatione datus est robor: unde factum est, vt qui antea horrebant & trepidabant non ausi etiā conuenire interdium, tandem in die Pentecostes intrepidi prodibant ad concilia Iudæorum, neque magistratus eorum & principes amplius formidabant. Sicut ergo dominus apostolis spiritum sanctum hic dedit ad opus ministerij, in sacramentum penitentiae administrandum, ad abolitionem peccatorum, ita iisdem illum die Pentecostes contulit, in omni perfectione & plenitudine, testaturque adeo id ipsum Lucas, inquit repletos eos omnes esse spiritu sancto. Vtque maxime spiritum sanctum acceperint etiam in die Paschæ, tamen expectare eos adhuc oportuit, dum plenitudinem virtutis & gratiæ illius acceperunt in die Pentecostes.

4 Quod si itaque scripturas istas omnes inter se conferamus, comperiemus utique quoniam sicut spiritus sanctus bis apparuit visibiliter supra Christum, ita & Christus eisdem visibili specie contulit apostolis: & ante Christum ille nec missus neque visus est vquam, etiam in veteri testamento: quæ omnia suo non carent mysterio, sicut in feriis Pentecostes enarrabimus. Hic verò in nostra missione spiritus sancti, que die Paschæ facta est, ipse se dominus declarat & aperit, in quem finem spiritum sanctum dedit apostolis, nimirum in remissionem peccatorum. Cur autem in forma afflatus contulerit ipsis eum, quando omnia indicia & signa conformia esse debent signato in quibusdam conditionibus, patres sancti sic sentiunt, spiratio seu afflatus in homine, argumentum & signum est vitæ: quo nomine si quis vel exanimis iaceat, vel extremum agat spiritum, in eo periculum fieri solet, an spiret adhuc. Quando igitur argumentum vitale spiratio est, facile colligi potest, cur spiritus Dei in specie afflatus sit datus, cum hic potestatem contulerit apostolis Christus, qua illi freti, sensum & vitam gratiæ infunderent, & velut inflarent in omnes, quatenus illi à peccatis liberi, gratiam Dei consequerentur. sicque viverent Deo, & in ipsis viveret Christus: deinde vt statum haberent bonum & salutem, hoc est, externum conuictum bonæ vitæ, & probata morum exempla, quibus signis discerni possent à cæteris atque agnosci, quia vitam gratiæ haberent: quod & nobis donare dignetur dominus noster Iesus Christus, Amen.

Acto. 2.

HOMILIA QUINTA EIVSDEM
dominicæ.

S Imul atque, charissimi in Christo fratres, die tertiã cū resurrexisset dominus, vesperi apparuit discipulis suis, manus & latus ostendit eis, spiritū quoque sanctū dedit, & dixit, Accipite spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata, remittentur eis, & quorū retinueritis, retenta sunt. Magnū, stupēdum & admirādum hoc est verbū, nobisq; miserimis hominibus latū & salutare. Ecce enim potestatem remittēdi peccata soli Deo propriam, Christus hic hominibus cōmunicavit. At propriū esse illud Dei minus ipse testatur dominus, per prophetā sic dicēs, Ego sum, ego sum ipse q̄ deleo iniquitates tuas p̄pter me. addit Glosa, propter me tantū. Estq; id ipsum rationi consentaneū quoniam quis transgressorem legis à peccato liberaret, nisi qui idē & domin⁹ est legis? Quamobrē & Oseas dicit, Perditio tua ex te est Israël, tantūm verō ex me au tiliū. Plena est iis omnibus scriptura vniuersa. Nam & Ioannes cū Christū digito demonstraret, dixit, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Neque Davidē latuit quisnā peccata remitteret, quidē ait, Cor mundū crea in me Deus, & spiritum rectū in noua in visceribus meis. & in alio loco, Copiosa apud dominum redēptio. Quid multa? nemo est qui hoc controuertat, quin potius in eo omnes consentiant, Deū solū remittere peccata. Et quauis solus Deus potestātē habeat remittēdi peccata, peculiaris tamē hæc misericordia Dei, quōd eminentem & eximiā illam autoritatē etiā hominibus cōmunicavit: iamq; in hunc vsq; diē homines etiā suo loco finit peccata dimittere, vt ministros & cooperarios neque enim mentiri potest ille qui dixit, Cuicumq; remiseritis peccata, remissa erunt. Sic Augustinus super hunc locū dicit, Ecclesiæ charitas quæ per spiritū sanctū diffūditur in corlibus nostris, participū suorū peccata dimittit: eorū autem qui nō sunt participes, tenet. Et alibi, Sacerdotes possunt cōfitebitibus parcere: nā quibus ipsi peccata remittūt, iis Deus remittit. Etsi ergo Christus præ omnib⁹ aliis clauē possidet remissionis peccatorū, sicut dñs per os p̄phetæ prædixit, se daturū clauē David super humerum illius, sic vt solus ille claudat, nemoq; aperiat: ex immensa tamē charitate erga nos, eandē nobis quoq; cōmunicavit. Sicq; si scri-

Esa. 43.

Ose. 13.

Psal. 50.

Psal. 129.

Ioan. 20.

August.

Esa. 22.

ptura locos vnde quaq; cōportes, videbis remittere peccata principio Deū, deinde Dei filiū Christū Iesū, mox sacerdotem Christi ministrū. Et quia singuli ij singulas oportet habeant clauēs, clauēs quoque tripl̄ces erūt. Siquidē De⁹ præcipuā illā clauē habet autoritatis, de qua si locuti essēt Iudæi, cū clamarent, quisnā peccata remittere posset, nisi solus Deus, culpādi nō essent. Alia etiam adhuc clauis est excellentiæ, eamq; secundū humanitatem suā Christus, vt nobilissima anima habuit: quoniam dixit, vt sciatis quia filius hominis potestātē habet remittēdi peccata, ecce dico huic, Surge &c. Eodē pertinet illud Ioannis, Hoc dicit verus ille & sanct⁹, qui habet clauē David: aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit. Clauis porrō tertia, ministerium quoddā est tantū, qđ De⁹ ex gratia hominib⁹ cōmunicavit: idq; in nouo testamēto solum, apostolis primū in die Paschæ, & deinceps semp̄ presbyteros, qui verō & ecclesiastico ordine cōsecratur. Sequitur hinc, christianos non esse, sed Iudæos, quotquot iam aduersus sacramentū poenitentiae obganniūt. Vah, solus Deus peccata dimittit, quid⁹ hic presbytero, qui peccata dimittere nō potest? En cor nos hic tibi, miluosq; veteris testamenti, in quo nulla potestas talis de peccatorū remissione data fuerat, ibi tantū clamabāt ignorare se vim & efficaciam euangelij, neq; intelligere gratiā & misericordiam Dei, qui immensa ductus misericordie & benignitate, sub iudices nobis cōstituit sacerdotes, qui cōfessiones audiunt. Verū hic quoq; gratiā illam tantā respuunt temerarij isti & audaculi christiani, dum peccatorum suorum confessionem soli Deo patefacere volunt: neque vidēt confessorū sibi cōtingere non rarō carnicem & licetorem, tandem verō & ipsum, diabolu. Verūm non est quod in hac istorū cum Iudæis collatione mihi tantū credas. En scripturā hic tibi. Marcus refert Christum respexisse fidem baiulantium & portantiū paralyticum, dixisseque, Fili remittō tibi peccata tua. ibi statim non de fuerunt ex pharisæis quidā, cogitātes in cordibus suis quid ille sic loqueretur, quidue Deum blasphemaret, quādo remittere peccata, nisi Deus, nemo posset. Estq; id sane verū, quia remittit Deus peccata, sed id tamē non facit sine medio, ministerio scilicet inferiorū iudicū sacerdotū. Cyrilus hic bruite, dicit, Solius Dei est vt possit à peccatis ho-

Mar. 2.

Matth. 9.

Apoc. 5.

Mar. 2.

mines soluere: at absurdum interim non est peccata remitti posse ab illis, qui spiritum sanctum in seipis habeant.

2 Geminam quoque hic conspicimus potestatem, quam utraque Christus dedit apostolis, alteram soluendi & ligandi, alteram remittendi peccata & retinendi, illamque potestatem claves ecclesie appellare solemus, vel etiam claves coeli: ut iam recte dicatur sacerdoti qui confessioni praeficitur, claves habere coeli. neque id sane sacerdotum aut monachorum est commentum. Christus ipse sic locutus est, quando potestatem illam immensam & sublimem apostolis suis ante passionem suam promitteret: dicens, Amen dico vobis, quicquid ligaueritis super terram erit ligatum in caelis. & deinde peculiariter Petro, Tibi, inquit, dabo claves regni caelorum: & quicquid ligaueris super terram, erit ligatum in caelis. Ecce quomodo potestatem hanc Christus ipse clauium nomine expressit: quam ob rem sic tu quoque, appellare debebis. haec enim est illa clavis, qua salutare sanctae poenitentiae sacramentum fidelibus communicatur. neque enim contritio ista sacramentum est, neque confessio, opera tantum hominum, quanuis ad hanc rem & ipsa necessaria. Sed cum sacerdos dicit & exprimit ipsa verba absolutionis, potestate sibi diuinitus concessa, tunc sacramentum conficitur. Igitur verba illa cum humililate caput inclinans suscipe: quonia tibi gratia spiritus sancti confertur, & remissio peccatorum, non id utique ex contritione tua vel confessione, quanuis utraque necessaria est, sed ex merito passionis Christi & sanctissimi sanguinis illius, qui tunc expurgat animam tuam, quando sacerdos verba absolutionis profert potestate clauium sibi diuinitus concessa. Et ecce iam hinc apparet, quidnam sit poenitentiae sacramentum: & quomodo omnia sacramenta signa sint efficacia eius quod designant, eo quod institutio illorum & virtus ex sanguine & merito sunt domini nostri Iesu Christi, ex cuius latere etiam veluti promanant. Quod si ergo & poenitentiae sacramentum est, uti est verissimum, credendum iam tibi incumbit, ubi omnia quae tuarum sunt partium feceris, hoc est, verum contritus & integre confessus, tunc inquam credendum est tibi, peccata tua verum esse remissa: quando hoc tibi signum certum & efficax adhibueris, hoc est, sacerdotis obtinueris absolutionem, quo certissimum te Deus ipse reddidit & efficit. Crede igitur fortiter peccata tibi remitti per meritum amarissimae passionis & mortis do-

Mat. 18.
Mat 16

mini nostri Iesu Christi, cui hic particeps efficeris per verba sacerdotis absoluentis. Estque hic accuratè ponderandum quod hic dominus apostolis potestatem dedit peccata remitti & retinendi, vel ut Mattheus ait, soluendi & ligandi, contra Neochristianos temere obgambientes, claves non esse sacerdotis, sed congregationis totius, ita ut eadem tamen sacerdos omnipotenti dare cogatur, &c. O insania, o stupor, imò stupiditate hominum. Et quomodo sic sacerdos potestatem haberet ligandi & retinendi, ut habet verba Christi? Est ergo quod credas habere sacerdotem potestatem remittendi tibi peccata & absoluenti. Quod si tamen confiteri recuses iuxta consuetudinem ecclesiae, vel etiam contritionem nullam habeas de peccatis commissis, vel denique constituas tibi denuò peccata ista iterare, cum verò te ligat, neque quicquam absoluit, quosdam etiam fortius astringit vinculo excommunicationis.

3 Sequitur iam ex hoc loco & ceteris etiam euangelistis, consecrationem sacerdotalem in gemina consisteret potestate. Altera est, quam habet ille super verum corpus Christi: altera verò habet super corpus Christi mysticum. Prior illa haec est, quod ab eo per verba in hoc à Christo instituta, corpus Christi verum in officio missae conficitur, ita ut primum verba consecrationis protulerit ille, statim hic fit ipsissimum, ut sic dicam, corpus Christi sub specie panis. Itaque potestas apostolis in cena data est, quando instituto hoc venerabili sacramento, dixit dominus, Hoc facite in meam commemorationem. His verbis & tunc ille apostolos fecit sacerdotes, & in hodiernum quoque diem ecclesiae presbyteros consecrat. Neque tamen illi tunc ex integro fuerunt sacerdotes. denique enim in die Paschae, quando veniens ad eos dominus insufflando dixit, Quibuscunque remiseritis peccata &c. hinc inquam demum potestatem acceperunt etiam super corpus Christi mysticum, hoc est fideles, effectique sunt sacerdotes & presbyteri perfecti, sicut & hodie episcopus ordinandis presbyteris insufflat in aures, manumque capitibus eorum imponit, & ijs verbis presbyteros integre constituit. Queret autem curiosus aliquis, Quomodo tandem dominus apostolos in cena semisacerdotes tantum creauit, & dilatata potestate, altera die Paschae tandem claves illas tradiderit? Ad hoc sane respondere potest, in causa fuisse, quod ipse nondum clauem significatiuam portauerat, crucem, scilicet iuxta illud, Cla-

Potestas
sacerdotii

Mat. 26
Luc. 23.

Esp. 22. nis domus Dauid ecce super humerū eius. Hac nimirū clauē Christus portas inferorū cōfregit, hac purgatorū resecrauit, in fernū conclusit, cœlumq; aperuit, Quo nomine priusquā totā Adæ culpā resolveret, clauē istas quā passus nōdum esset, discipulis non dedit. Verū simul atque resurrexit, diabolu infernū & mortē subegit, data tūc sibi omni potestate in cœlo & super terrā, tum denique illam cōtulit discipulis, dicēs primo, Sicut me misit pater, ita & ego mitto vos deinde inuissando, Accipite spiritum sanctū. Quorūcunq; remisēritis peccata, seu retinueritis, remissa vel retenta erunt. O admirādam Dei grātiā & immēsam misericordiā, siccine dominū stare sentētię serui? Ecce eū creator omnium Deus, seruaturū se spōdet, quicquid dixerit creatura, tanta est miseratio diuina, nos modo curemus gratiam illam tantā non respuere, sed vltro & cum gratiarū actione suscipere. 4 Adhuc sequitur, omnes quotquot iam legitime consecrantur sacerdotes, æqualem habere potestātē, & conficiendū in missa corpus Christi, & remittendū peccata vi clauium. Quæres hic, vnde fiat, quod non omnibus sacerdotibus liceat audire confessiones: deinde quur Papa & episcopi nonnullos sibi reseruent casus, in quibus simplici sacerdoti non liceat absoluere, Respondeo ad hæc, verū quidē esse, quod omnes æquē sacerdotes potestātē habent tum missam legendi, tum vi clauium absoluendi: sed quod non omnibus licet confessiones audire & absoluere: id sanē nō defectu sit potestatis, sed materię, quæ sibi subditanō est. Id vt intelligas, ecce præter illā geminā potestātē sacerdotale adhuc alia superest, quā iurisdictionē dicimus, quāndo vel multū vel paululū plebis alicui conceditū est in suā curā, vt parochio populus parochialis cōmissus est, episcopi tota multitudo diocēsis suæ, Papæ vniuersā ecclesia. Ea; sanē potestas æqualis non est, quando parochiarum nō omnium æqualis est multitudo & cōgregatio subditorū: & ibi sine speciali venia non licet cuiquam in alterius iurisdictionem mittere manū, sed suis esse terminis cōtentū, sicut suis limitibus parochias circūscripsit Dionysius, Ecclesias singulas singulis presbyteris dedim⁹, parochias & cœmeteria eis diuisimus & vnicuiq; ius propriū habere statuimus, ita videlicet vt nullus alteri⁹ parochia terminos inuadat. Sic aut vniūquisq; terminis suis cōtētus, & taliter ecclesiā & ple-

13. q. 1.
Eccles.

bē sibi cōmissam custodiat. vt ante tribunal æterni iudicis ex quibus sibi cūmissis rationē reddet, & nō iudiciū, sed gloriā pro suis actibus percipiat. Quauis ergo quilibet sacerdos absoluēdi habet potestātē, q̄ diu tamen subditos nō habet, potestate hac vt ne præsumat. Verū quū alicui animarum cura demandatur, tūc ei qui antea potestātē habebat, etiā materia subiicitur, vt sic deinceps potestate sua vti possit fuitq; sanē hoc summoperē necessariū: quū enim præcipi at Paul⁹ inter christianos ordinatē oīa fieri debere, & ipse etiā sponso ecclesiā suam videret instar aciei castrorū ordinatā in hac quoque re ordinem decet obseruari, vt quilibet sciāt & agnoscat superiores suos & animarū curatores, atq; vicissim sacerdos non ignoret quinam qui sibi sint cōmissi: & vt Sapiens dicit, diligenter agnoscat vultū pecoris sui, suosque greges consideret. Profectō siquidē, quantum iam mali hinc proueniat, quod parochis subtrahuntur subditi, quod huc illuc ad cœnobia & nescio quo non cursitatur ab omnibus citra veniā, ita vt scire nequeant plebani, quales se exhibeant subditi sui, nū constentur, nū christiano more aut Turcico viuāt, quilibet pro se expēdere facili potest. Vtique hoc certū est, inde amplissimā fenestram, imō ianuam & portam patētissimā aperiri scētis & hæresibus. Equidē tēporibus nostris vtilissimū duxero si sancta illa & vetustissimā concilia, Nicenū & Calchedonense, constitutiones etiā Paschalis & Alexandri reuocarentur: & fratres isti nō adeo parochialia iura sibi vsurparent, cœnobiisque quæ instituta sunt in parochiarū adiutoria, nō fierēt earundē corruptoria. Non tū dixerim hæc, animo fratribus bonis detrahēdi, sed regimini ecclesiæ pro nostro tēpore arbitrarer hoc magis conuenire. Habēt itaque sacerdotes æqualiter oēs potestātē absoluendi: sed ea nō possunt oēs a qualiter vtī, quod exigat etiā subditum habere peccatorem, scilicet cōfitem. Et tunc demū potestate suā vtī licitē potest. Et sicut superior inferiori potestātē largitur super plebem siue parochiam aliqua: ita rursus eidē manus potest occidere, ne in quibusdā casibus absoluat, quāuis id sine rationabili causa fieri nō debeat. In casu tamen quū iam imminet vltimus articulus mortis, potest in eo cōstitutū absoluere, quilibet sacerdos ab oibus peccatis, si parochi copia haberi nō possit, corruuntq; hic oēs casus reseruati. Istāque potestatem iu-

1. Cor. 14
Cant. 6.

Prov. 27.

16. q. 1. c.
1. c. qui
verē.

Marc. 9

risdictionis dedit dominus Petro; quando ipsum supremum constituit ecclesie presidere, dicens ad eum tertio, Pasce oves meas, tunc enim illi oves omnes, omnes scilicet fideles, in omni plenitudine subiecit. Oremus ad dominum.

Ioan. 21.

HOMILIA SEXTA ET VLTIMA
super euangelium dominicæ primæ
post festum Paschæ.

Vperiori homilia, charissimi, diximus quomodo apostolos suos dominus, nunc demum perfectos consecravit sacerdotes à resurrectione sua, largitus in hoc eis potestatem clauium regni cælorum, remittendiq; simul & retinendi peccata. vbi magna oritur questio, ex eo qd sanctus Thomas hic non interfuit, quapropter neq; perfectus fuisse ille sacerdos, neq; habuisset potestatem remittendi peccata: sed nec Christus ei præstitisset, quod non minus ipsi q̄ cæteris promiserat apostolis. Mouit hæc dubitationem etiã Cyrillus, estq; hæc propemodum sua sententia, quod virtus spiritus sancti ex voluntate Christi datus illi, promanauit in oēs apostolos: atque ideo ex liberali datoris munificentia, non præsentibus tantum apostoli acceperunt spiritum sanctum, sed & qui tunc aberat Thomas. Esse autem hoc verissimum & nemini in dubium vertendum, biblicis etiam scripturis confirmabimus. Præcepit dominus Moyse, vt eligeret seniores septuaginta, illosque adduceret ad ianuam tabernaculi: tuncque se descensurum, & cum ipsis colloquaturum, accepturum quoque se de spiritu suo, & daturum illis. Quo facto, descendit dominus in nube, & dedit eis de spiritu Moyse, cumq; in ipsis conuiuisset spiritus, coeperunt prophetare, & non desierunt. Deserant tamen tunc ex illis duo, Beldad & Medad, qui remanserant in castris, super quibus etiã requieuit spiritus domini, quonia & ipsi cõscripti fuerat, licet tabernaculum ingressi non erant: nihilo tamen serius prophetabãt etiã in castris. Et quãuis illud Iosue Moyse indicabat, quasi in sinuare volens, vt iuberet, Moyse tamen recusauit, sustinens & paratus, etiã si vniuerso populo spiritum suum daret dominus ad prophetandum. Quod si igitur Deus gratiam hanc tantam per electionem Moyse ab ipso legislatore electis contulit & donauit in veteri lege, quia fronte quis negabit, electos à legislatore euangelico, etiam absentes gratiam spiritus sancti, consecrati, vel eodem modo sicut septuaginta illi Moyse, ita

Ioan. 20.
Mat. 18
Cyrillus.

Nu. 11.

Thomas
absens or
dinatus.

apostoli successerunt Christo? Et si igitur abfuerit Thomas, priuatus tamẽ non est participatione spūs sancti, quando ex eorum numero fuit, qui dignitate apostolica exornati erant, & ad quos veluti proprie pertinebat spiritus sanctus.

2 Videmus hic porrò à Christo institutam esse confessionem, sicq; Neochristianos loqui aduersus euangelium, & miserè imponere simplicibus, dum blaterant, confessionem non esse diuinitus institutam. Quum plenè contrarium hic videatur, nec tamen attendent validissimè errorem suum, reselli atque retrudi. Manifestè siquidẽ ex verbis Christi patet, illud sacramentum pœnitentiæ aliquãliter esse iudiciale, ita vt sacerdos constituti vel remittere peccata debeat, vel retinere. Iã verò sententiã ferre iudex non potest, nisi prius audita & agnita causa. Quoniam iniquus est iudex, quisquis non bene ponderat, & quasi æquissima libra trutinat causam super qua laturus sit sententiã. Facile iam hinc colligitur, quãra sit Neochristianorum siue stoliditas, siue insania, qui quia sunt temeritate, accurrunt ad sacerdotem, & aiunt, Venerabilis domine, iã ego peccata mea confessus sum Deo, doleo de illis, & peto absolutionem. Audi obsecro & considera vesaniam hominum & ineptiam: consentitur Deo, & nolunt ex eo absolutionem, insulsi & rediculi non attendunt, quã multum istorum qui confessi sibi videntur Deo, absolutionem acceperunt à carnifice. vnde colligere licet eos diabolo potius esse cõfessios. volunt eis sufficere cõfessione, quã fecerunt Deo, & nolunt confidere quod Deus eos absoluat.

Confessio

l' de qua
re. ff. de
Iud.

Sed quid est obsecro quod ex me tibi dari cupis absolutionem? Non aliunde id vtiq; procedit nisi quod aliquantò plus potestatis penes me agnoscis, quã apud quãuis alium laicum. Veruntamen neq; mihi alia est potestas, quã ea quã hic mihi Christus dedit super remissione peccatorum: simul autem ille mihi etiam potestatem retinendi peccata contulit. Nunç ergo quomodo scire possum, quum rectè clauibus vtar, remittere ne tibi peccata an retinere debeam, si quidẽ ea mihi non recenset? Aut quod ego tibi feram iudiciũ in re incognita? Cõfiteri igitur &, tunc cognoscam, retinere ne tibi debeã peccata tua, an remittere. Quod si dices, in ijs verbis Christi nullã fieri mentionem confessionis, sed absolutionis tantum, statim tibi in foribus est responsio ex Bernardo, dicente opus id minime fuisse, sed suffecisse hic xgro

Ioan. 20.

Bernard.

ostendere medicum: quisquis enim grauius laborat & sanari cupit, scitq; sibi paratum esse medicum, vltro curabit vt quocunq; modo queat illum accedere vel accersire. Sic itaque & tu fac, si te agrorum agnoscis in anima tua, ecce tibi Christus medicus exhibuit sacerdotem. tu ergo si sanari vis, hunc quere, hunc accede: & hic quidem eo magis, quod qui libet peccator tenetur gratia Dei debitam requirere, si modo Deu super omnia diligit. Non potest autem viam vel expeditiorē vel tutiorem habere acquirenda gratia, quam absolutionē istam sacerdotis. Quamobrem etiam Lutherus quauis hostis ecclesiae, tamen fatetur nos sufficientes Deo gratias agere nō posse pro immensa & ineffabili gratia, & misericordia sua, quam ille nobis etiam hic contulit in remissionem peccatorū. Quo enim pacto inquietat & imbecilles quorūdam conscientia pacari felicius faciliusq; possent, quam hac expeditissima ratione absolutionis sacerdotalis? Inducere hic plura nisi eadem haberes in parte de se ptem sacramentis, & lib. 2. de poenitentia.

3. Et si hic clarē dominus haresim refellat, quae ponitētia aduersatur: fuerūt tamē adhuc alij (vt nulla est calamitas sola) haeretici, qui ex hisce verbis colligere voluerunt, neminē qui in peccato sit mortali constitutus, posse peccatorem alium sibi consentēte absolvere, eo qd quū sit ligatus ipse, alterius nexum & vincula non queat exolvere: praeter hoc quod hic etiam ex ordine literae liquere existimant, quādo dixit dominus, Accipite spiritū sanctū, quorūcunq; remiseritis peccata. Volūt ergo hinc elicere, quod quisquis peccata velit alijs remittere, eum quoq; prius oporteat habere spiritū sanctum. Quōd si hoc verū esset, quā miserā foret ecclesia, tota in ambiguo & dubio constituta, quoniā si filius cōfessionis ignoraret, an cōfessor suus in gratia Dei esset aut extra illam, incertus quoque esset de absolutione: & sic omnia in ecclesia essent dubia, incerta & ambigua, quōd tamen de Christo ne leuiter quidem suspicandum est, quasi non melius prospexerit ille ecclesiae suae, nisi vt sic ipsam super stipulas & arenam aedificaret. Quin potius rectissime decreuit ecclesia errorem esse, si quis dicat eū qui in peccato mortali constitutus est, non posse absolvere sibi consententem: siquidem potestas absoluedi fundata nō est super gratiam spiritus sancti, sed super donum illius, quod

Mat. 7.

iustis & peccatoribus commune est. Id vt rectius intelligas, noris geminā esse gratiā spiritus sancti: altera est, quae gratū hominē Deo facit & charū, vnde charitas quoq; cōmuniter gratia dicitur: siquidē hominē piū reddit & iustū. sic Paulus, Iustificati, inquit, per gratiā ipsius. & iterū, charitas Dei diffusa est in cordibus vestris per spiritum sanctū, qui datus est vobis. Haec gratia sacerdoti necessaria nō est, absolvere volēti, quāuis deceat hoc quidē, vt habeat gratiā Dei, vt sublime & praecelsum ministeriū illud indigne non periciat: iuxta illud, Iustē quod iustū est exequere. Tota autem vndiq; plena est scriptura, quā sanctos & impollutos esse cōuenit ministros Dei, cuius rei rationem reddit dñs; Sancti, inquit, estote, quoniam & ego sanctus sum. Neq; dubium est, quin ista quoq; gratia apostolis hic sit augmentata. Inde doctores sancti conclusionē colligūt huiusmodi, Si quando sacerdos in peccatis cōstitutus, officio suo sacerdotali fungitur, siue missas legendo, siue absoluedo, peccat ille quidē mortaliter, sed tamē sacramentum in se conficitur, licet nō sine notabili sacerdotis detrimento. sit enim illi idē quod in candela succensa euenit, vt ait Nicolaus Papa, respondēs ad cōsulta Bulgarorum, quae sibi quidē detrimentum praestat dum ardendo cōsumitur, alijs verō lumen in tenebris administat. sic igitur & ille alijs cōmodū exhibet, sibiq; interim dispendium praebet. Vsq; eadē & magni cōstat, & verē immēsum est ministeriū esse sacerdotem, sed periculosum, quāuis sanē si quis in eo qualē oportet se exhibeat, beatū vtiq; reddat. O enim foelicē, o beatū, o angelis, imō Deo pximū sacerdotē, quisquis in gratia Dei officii suū facit. Altera porrō gratia neq; iustū, neq; Deo reddit acceptū: siquidē donū tantū est à Deo gratis datū: vnde & in vniuersum donū magis quā gratia nūcupatur. de ea Paulus ad Corinth. loquēs, dicit, Cuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatē. Vni quidē datur per spiritū sermo sapientiae, alij sermo sciētiae in eodē spū, alij gratia sanitarū in eodem spū, alij prophetia, & c. Ecce haec dona sunt spūs sancti: neq; tamē ideo vel probum vel iustū faciūt quēquam, quod te vel solus Caiphas docere poterit, qui quum consilia moliretur, & insidias strueret aduersus Christum, tamen quia (vt ait euāgelista) pōtifex erat anni illius, ex spiritu sancto prophetauit, dicens, Expedit vt vnus moriatur pro populo, f ij

Deut. 16.

Leuit. 20

15. q. vlt. cap. vlt.

1. Cor. 12

Ioan. 11.

Num. 21. magis quam vt gens tota pereat. Testatur idem & Balaam, qui quum malignus esset, & pecuniâ acciperet maledictur⁹ populum Israël, donum tamē habuit prophetiæ, donū spiritus sancti, Eodem pertinet illud, quod dixit dominus vētoros ad se qui dicāt, Dñe dñe, in nomine tuo prophetaim⁹, & dæmonia eiecimus, se tamē eis responsurū, Nescio vos. Ita hic quoq; , omnes qui potestate accipiunt vel vsurpant absoluendi, donum habent spūs sancti, quoniam & potestas illa non nisi per spiritum sanctum datur. Veruntamen non oēs isti gratiam simul accipiunt spūs sancti, quo etiā boni & iusti efficerētur. Alteram hanc, scilicet posteriorem, quā habeant gratiam semper, priori tamen carent aliquando. Quauis hoc quidē verum est, atque hic te scire conuenit, quod sacerdos officio suo sine gratia & sanctimonia nō per fungitur: non sic tamen, quod tum gratia, tum sanctitas illa sit in persona ipsius, sed in vniuersa illa catholica ecclesia. Quilibet enim sacerdos, quauis in persona sua sacerdos, consecratur & efficitur, nō tamē id sit pro sua tantum persona, sed illa vniuersali ecclesia. Itaq; siue missam celebret, siue absoluat, id omne tāq; minister ecclesiæ facit, & nomine ipsius ecclesiæ: sicq; intelligendus est Augustin. cum dicit clauēs nō vni datas esse, sed vnitati, neq; enim est quod inde conicias nullam hominis personā habere clauēs, sed quia pro ecclesia habeat, nō pro se. Sēper autē ecclesia sancta est, gratia spiritus sancti nunq; destituitur: sic fit vt quauis sacerdos sacramentū aliquod conficiens, gratiā Dei nō habeat, ecclesia tamē illa nō careat. Nō aliter quā si tu seruo cuiuspiam tuo, in peccatis constituto, quid des pati per rigendū: licet ille peccator sit, nihilo tamē minus elemosyna tibi, modo in gratia Dei existenti, meritoria est vitæ æternæ, etsi seruus tuus omni vitiorū genere sit obstrictus. Ita hic quoq; quauis minister sit prauus, nihil refert, dummodo principalis, scilicet ecclesia, gratiā Dei habeat. Et hoc est quod in officio missæ etiā proficitur sacerdos, priusquā sacramentum sumat, dicens. Dñe Iesu Christe, qui dixisti apostolis tuis, pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: ne respicias peccata mea, sed fidem ecclesiæ tuæ, eamq; secundum voluntatē tuā pacificare, custodire, coadunare & regere digneris, &c. 4 Etsi multa adhuc supersint, quæ de clauibus pœnitentiæ dici possent, tamē iis omnibus superseco,

maloq; finem facere hic & cōcludere cum verbis Chryso- *Chryso.*
dicentis, Magna est sacerdotalis dignitas: cui dimittit peccata, huic sunt dimissa. Quamobrem & Paulus dicit, Obedite *Heb. 13.*
prepositis vestris, & subiicete eis. Tu rem tuam curas, q̄ si bene ordinaris, nulla tibi alia sollicitudo impendit. Sacerdos si vitam suam disposuerit, tuā autē nō diligenter curauerit, cum impiis in gehēnam detrudetur, & nō nunquā nō propriis actionibus, sed nostris dāatur, nisi omnia quæ ad se spectant, efficiat. Cū igitur periculi magnitudinē videatis, multa eos benevolentia prosequamini: quod & Paulus significauit, dicens, Ipsi peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ideo maximē colēdi sunt. & infra, Sacerdos si debitum à nobis cultū sibi præstari viderit, rectē nos gubernare poterit. Intellige quid de Iudæis inquit Christus, Super cathedram Moysi sedebunt scribæ & pharisæi, omnia quæcunq; dixerint vobis facite. Nunc nō est dicendum, super cathedram Moysi, sed super cathedrā Christi federūt. sacerdotes eius enim acceperūt doctrinā, quare Paulus inquit, Pro Christo legatione fungimur, tanq̄ Christo exhortante per nos. Infra, Et cum fratres nostros iudicare prohibemur, cōtra sacerdotes linguas acuumus? Et infra, Hæc dico, nō quod indignos ad sacerdotium assumi probē, sed miserescēs & lachrymās: nō enim propterea à subditis iudicādi sunt, etiā si malē & vitiosē viuant: tu autem si tibi cōsules, nihil in his quæ illis commissā sunt, offendes. Nam si asinū loqui fecit, & per vatē benedictiones spirituales largitus est, & in muto ore, & lingua immūda Balaam propter offendētes Iudæos operatus est: multo magis propter fideles, etiā si prauī sint sacerdotes, Deus omnia per eos perficiet. Sacerdos & linguam & manus præbet, sed pater & filius & spūs sanctus omnia facit, quibus omnibus cōsideratis, & Deū timeamus, & ei⁹ sacerdotes maiore in modū ueneremur, vt & nostris operibus, & illis honore exhibito, à Deo multā accipiamus remunerationē. Hæc omnia Chryso- *Chryso.*
stomus, cuius verba prolixius enarrauimus, quod vir laudis & gloriæ minimē auidus, tāto perē cōmēdat & iubet sacerdotes honorandos. Theophy quoque vestigiis Chryso- *Chryso.*
stomus, vide, inquit, sacerdotū dignitatē. Dei enim est remittere peccata: sic igitur illi honorandi sunt vt Deus. Nā quauis indigni sunt, quid hoc? diuinorum donorū ministri

sunt & gratia operatur per eos, sicut per asinā Balaam locutus est. non enim indignitas nostra gratiam prohibet, atque ita quia per sacerdotes gratia suppeditatur, honorādi sunt. Multa hic induci possent sacerdotalis dignitatis encomia, sed quia nunc nō est instituti nostri ista multis prosequi, cōtenti sumus induxisse verba Chrysof. & Theophy. Quāuis appropinquantibus tēporibus Antichristi tolletur honor à sacerdotibus, & supprimeretur ministeriū Dei, & quiescet omne sacrificiū ab ecclesiis. Et erunt sacerdotes sicut populus in eodē tempore, seu hebdomadico tempore quē admodū fore prā dixit Esaias, vt fiat sacerdos sicut populus. Omnipotēs & misericors Deus dignetur tadē finem imponere periculis tantis, & inualescentē fidei defectionē, contēptū iugis sacrificij & sacerdotū omniū compescere: & quicquid nūc lapsum est dignitatis, erigere ac restaurare: eos quoque qui iam in erroribus sunt demersū, cōuertere in viam veritatis: vt & ipsi reuersi ad vnitatem ecclesiæ catholicæ, simiter credant in dominum Iesum Christum & sacramēta, quæ ecclesiæ suæ reliquit ille, qui est benedictus in æuum, Amen.

Esa. 24.

Reliquam huius euangelij partem, quære in festo sancti Thomæ apostoli.

DOMINICA II. POST PASCHA, HOMILIA PRIOR SVPER EVANGELIUM IOANNIS X.

1. Cor. 9.
Ioan. 3.

I

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis, & turbis Iudæorum: Ego sum pastor bonus, bonus pastor animā suā ponit pro ouibus suis. Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius nō

Mat. 8. sunt oues propria, videt lupum venientem, & dimittit oues
Marc. 5. & fugit, & lupus rapit & dispergit oues. Mercenarius
Luc. 8. autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad
Mat. 11. eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognosunt me meæ. Sicut, nouit me pater, &

ego agnosco patre, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnū ouile & vnus pastor.

HOMILIA PRIMA.

Nūgnis & sollicita quædā domini cura hoc nobis I euāgelio designatur, quā de ouibus suis habuit, tā quā optim⁹ pastor: vbi pro se quisq; attendere debet, cuiusmodi habeat pastore: curare etiā, vt sub tāti pastoris cura permaneat: vbi tutissimus ab omni luporū incurfu sit futurus. vsque adeo enim pastor ille nos dilexit, vt pprie etiā suæ animæ pro nobis exponēdæ non pepererit: sicut ipse de se testatur, inquiēs, Ego sum pastor bonus. Ecce hic diuinā obserua sapiētiā, quā pulchrē implet scripta pphe tarū, vt sic mundus cognosceret illū ipsum esse Messīā in lege & prophetis promissum. Ita siquidē dñs per Esaiā dicit, Ecce Deus vester, ecce dominus De⁹ in fortitudine veniet, & brachiū ei⁹ dominabitur. Sicut pastor gregē suū pascet, in brachio suo cōgregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtus ipse portabit. Similiter & per Ezechielē, Suscitabo super ea pastore vnū, qui pascat ea, seruū meū Dauid ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastore. Ego autem dñs ero eis in Deū, & seru⁹ meus Dauid princeps in medio eorū. Quāuis qua fuerū in omnibus ijs prædicendis diligentia, ne id quidem reticuerūt propheta, quid de pastore illo deiceps futurum esset. Zacharias enim ait, Percutiā pastore, & dispergētur oues gregis. Huiusmodi nimirum pastorem diuinitus promissum se esse, hic dominus demonstrat, sicut ad longū Ioannes enarrat. Admiratur hic Augustinus, cur tandem Christus ante huius euāgelij exordiū ianuam se & ouile nūcupat, hic verdō ipsum pastorem, eo q̄ nemo nostrum tantæ fuerit audaciæ & præsumptionis, vt Christū simul & pastorem & ouile & ianuam eiusdem appellet, nisi hic ipse de se talia prædicasset. Vnde sequitur, si ianuam est Christus, ianitorem ianuam maiorem excellentioremque esse non posse, quando hic idem est pastor & ianuā. Verūm hæc omnia nō in rerum natura & substātia seu quidditate, vt aiunt, intelligenda sunt. sic enim impossibile id fuerit, sed secundū proprietatis similitudinem, qua Christus & pastor est & ouile

Chryso.

Ioan. 10.

Esa. 40.

Eze. 34.

Zach. 12.

August.

& ianua eiusdem. Et quid hoc mirū, quum qui pastor est, sit etiam ouis: pastorem enim esse se ipse hic testatur. An verò sit etiā ouis, interroga prophetam & dicit tibi: Sicut ouis ad occisionē ductus est. Requiere amicum sponsi, & respondebit tibi, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Præterea pastor ille oues suas custodit, & præmunit ab incurſu & impetu leonū, ipſeque interim qui pastor & ouis, aut etiā agnus est, leo quoque est, iuxta illud, Vicit Leo de tribu Iuda. Ad extremū solet hic pastor, vt plurimum petra insidere. Et sic Christus pastor, agnus & petra est. verē enim petra erat Christus, vt ait Paulus, Omnia hæc per symbola (quæ theologiæ pars, vt facilissima, ita omnium frequentissima est) intelliguntur, eorūque fundamentum in hoc situm est, quod cum omnis creatura veluti explicatio quædam sit diuinæ tum omnipotentia tum sapientia, quæ libet etiā quasi liber quidam est Dei, in quo reuoluenda & legēda nobis sunt stupenda illa mirabilia Dei. Quamobrem & dominus ipse subinde in parabolis & similitudinibus locutus est, obscurissima quæque arcana nobis proponens ex cœlestibus per visibiles creaturas & earundem proprietates.

2. Cum se dominus pastorem bonū prædicat, intelligendum est de pastore animarum, sicut idem illud exponit Petrus, inquit, Conuersi estis ad pastorem & episcopum animarum uestrarum. Non enim loqui eū de bubulco vel quouis pastore ouium, ex sequētibz patet, cum subdit, Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, quod tamen nemo pastor alius pro grege suo facere debet: siquidem stolidus iste, nimumque vecors fuerit, qui pro ouibus suis bestijs se morti traderet, quando si quod preciosū est pro viliori in discrimen poni non debet. Quilibet igitur pastor corporalis, laborē quidē quantum poterit, maximū impendere pro gregibus & armentis suis debet, non tamē exponere vitā: sed spiritalis pastor etiam vitæ suæ pro redimenda subditorū salute parcere nō debet. Et quanuis omnes in vniuersum animarum curatores & prælati, imō rectores quoque oes pastores appellentur, Christus tamen pastor bonus per excellentiam, & (vt Petrus eum nominat) verē princeps pastorum est censendus. Et cum apparuerit, inquit, princeps pastorum percipietis immarcescibilem glorię coronā. Quoniā bonus ille in natura est essentialiter, bonus deinde in gratiarū do-

nis virtuosē, bonus etiam in cura pastoralī super oues suas sollicitē. Quo modo & de Christo, & qui illum in hoc munere secuti sunt, apostolis dominus dicit per prophetā, Suscitabo super eos pastores, & pascent eos: non formidabunt vltra & non pauebūt, & nullus quæretur ex numero, dicit dominus, loquens de nouis illis & euangelicis pastoribus, cum iam depositurus & pristino loco amotus erat pastores Moisaicos. possemus hic per omnes discurrere pastoris cōditiones. simulque declarare Christū bonum, imō optimū fuisse pastorem, & fortē ad finem non nihil super hoc dicemus, Bonus, inquit dominus, pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Addit Gregorius, fecit quod monuit, ostēdit quod iussit. bonus pastor pro ouibus suis animam posuit, vt in sacramento nostro corpus suum & sanguinem verteret, & oues quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret. (arrige hic aures, & attende Capharnaita) Primū igitur est, vt ouibus nostris misericorditer impartiamur externa illa necessaria vitæ, deinde si necessitas tulerit, vt pro ijs etiam moriamur. At quia vita sine omni estimatione pretiosior multo est bonis temporalibus, quisquis pro ouibus suis hæc non expendet, animam suam quando pro eis ponet?

3. Iam verò & hoc intellectu facillimum est, quid sibi Christus velit hic per hoc quod ait, Bonū pastorem pro ouibus suis animam suam ponere. Vult enim pastorem huiusmodi vel mortē obire & perpeti, vt saltē subditos seruet: iuxta illud quod alibi dixit, Maiorem charitatē nemo habet nisi vt animam suā ponat quis pro amicis suis. Talem scilicet dilectionē Christus habuit erga te, erga nos omnes, imō erga rotum genus humanum, vt pro nostra vita & salute ipse moreretur. Sic Paulus, Dilexit, inquit, nos, & obtulit semetipsum hostiā Deo in odore suauitatis. Ioannes quoque dicit, In hoc cognouimus charitatē Dei, quod animam suam pro nobis posuit. Et nos igitur debemus inuicem pro fratribus ponere animas nostras. Huc facit istud Pauli, cum ait, eo ipso manifestari dilectionē Dei erga nos, quoniā cum adhuc inimici eramus illi, Deus pro nobis mortuus est. Et quanuis hoc ipsum quidā alij quoque fecerunt, vt Stephanus, Petrus, Paulus, nemo tamen hoc sine Christo & auxilio eius fecit, cum interim Christus id sine omni præsidio aliorū fecerit, Pulchrē simul & piē hic contempletur Ambrosius, quo-

Esa. 53.

Ioan. 1.

Apo. 5.

1. Col. 19

1. Pet. 2.

3.

Exec. 34

1. Pet. 7.

Ierc. 23.

Gregor.

Ioan. 15.

1. Io. 3.

Rom. 5.

modo animā pro ouibus suis exposuerit Christus. ait enim
Ambro. Nemo tantum exhibet, quantum qui semetipsum tradit. Pa-
 stor autē noster Christus dominus corpus suum in cibum, &
 sanguinem nobis proponit in potum, secundum quod dixit
Ioa. 6. Iudæis. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est po-
 tus. Carnem quoque suam dedit in redemptionem, sicut Pau-
 lus profitetur dicens emptos nos esse pretio magno, atque
1. Cor. 7. ideo fieri non debere seruos hominum. Et ne quicquam sibi
 reliquum maneret, etiam quod maximū habet, diuinitatē
 suam dat in præmiū. sic namque dixit ad Abraham, Ego mer-
 ces tua magna nimis. Spiritū quoque suū sanctū nobis elar-
Gen. 15. gitur in initium vitæ æternæ. Vt iam nihil obstat, quin vnus
 Christus & verus & optimus sit pastor. Sunt qui hic non
 nihil moueāt de vicarijs episcoporum in episcopalibus, quos
 suffraganeos dicimus, qui quantum equitatu & comitatu non
 tantum valeant ut episcopi, episcopali tamen dignitate il-
 lis nihilo sunt inferiores, quo nomine quicquid ad autori-
 tatem, & officium episcoporum tantum pertinet, etiam exe-
 quantur: reliqua episcopi per vicarios, cōcionatores & cō-
 siliarios suos transigunt. Consecrantur ergo suffragani, at-
 que ut plurimum dioceses suas inter Turcas habent & Gé-
 tiles. num igitur & ipsi tenentur animas suas ponere pro ou-
 ibus suis, sicque in Turcarū proficisci imperium, & christia-
 nam fidem à qua illi defecerunt, rursus prædicare, & sese
 mortis exponere periculo, sicut hic Christus insinuare vi-
 detur, cum ait, Bonus pastor animam suam ponit pro ouib⁹
Bernard. suis. Durus quidem hic, & multū vehemens est sanctus Ber-
 nardus, verū quia hæc non multū faciunt ad ædificatio-
 nem populi, mitto omnia, vbi tamen vnum hoc adiecero,
 Quæcūque causa legitime siue suffraganeum, siue parochū
 excusare potest, cur à subditis suis aufugiat, eadem quoque
 sufficiens est ad hoc, ut etiam ad subditos suos non veniat.
 Et quod nunc quidam, non ea integritate & probitate præ-
 diti, ut nomen profiteantur suum, in libellis famosis obgan-
 niunt, suffraganeos iuramento confirmare se in prouinciā
 diocesis sue abituros, & ibidem Christi fidem prædicaturo-
 ros, si exitum quid est & merum nugamentum, quamuis eos
 quoque sicut & parochos residere deceat.

4. Simul atque iam dominus, & pastorem bonum ef-
 se dixit, & illius assignauit officium, conditiones nunc po-

nit: tum mercenarii, cuius oues proprię non sunt: tum lupi,
 qui dilaniat ipsas. per mercenarium Grego. intelligit ama-
 tores temporalis substantiæ præouibus suis. Mercenarius
 Grego. igitur est, quisquis non intima charitate, sed spe temporalis
 mercedis oues pascit. Mercenarius est, qui cum locum pa-
 storis occupet, & vicem teneat, commodum tamen & pro-
 uentum ouium non quærit. Gaudet ille quidem honore & di-
 gnitate magistratus, lucro temporali pascitur, ipseque sibi ex
 reuerentia placet à subditis exhibita. Eaque sanè est merce-
 narii merces, tale præmiū, ut temporali tantum gaudeat
 incremento, nihil minus quam futuram illam & æternam
 inquirens hæreditatem.

Huiusmodi sunt mali prælati ecclesiæ, qui sua tantum quæ-
 runt commoda, honores, dignitates, & gloriam, vix tandem
 post hæc omnia leuiter quid de gloria Christi cogitant.
 Hi dum quæstum & honorem temporalem tantum inquirent,
 mercenarii merito dicuntur, & breuis enim & modica erit
 merces eorum, secundum quod dixit dominus, Amen dico
 vobis, receperunt mercedem suam. Insignisque hæc eorum est
 Mat. 6. stoliditas, quod temporali præmio posthabent æternū, quod-
 que (ut Paulus ait) pietatem lucrum reputant. Augustinus
 1. Ti. 6. hic mercenarium ait, non bonam personam gerere, quan-
 August. uis in aliquo utilis sit. Cum autem ex textu hic pateat, mer-
 cenarium nonnunquam etiam personam bonam gerere, id
 ipsum quomodo fiat explicemus. 3. Triplices equidem
 Mercena- mercenarios reperio in biblicis scripturis. Sūt enim ex iis,
 riorū ge- qui mercedē respiciunt vitæ æternæ, de quibus filius pro-
 nera iria digus dicebat, Quanti mercenarij sunt in domo patris mei,
 & abundant panibus &c. Huiusmodi sanè mercenarii lau-
 dandi nobis veniūt, & de eis dominus hic non loquitur, quia
 Gen. 15. tales etiam ipse constituit, ut Abraham, cui dixit, Ego sum
 Mat. 20. protector tuus, & merces tua magna nimis. Sic ille opera-
 rios vocat in vineam suam, cōueniens cum eis & pacificus
 de denario diurno Huiusmodi mercenarii oēs erāt aposto-
 li, quod vel solus testatur Petrus, dicens ad dominum, Ecce nos
 Mat. 19. relinquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?
 Nos quoque omnes sollicitudine curare addebet, ut tales simus
 mercenarii Christi. verè enim bonus & diues nobis est do-
 minus, qui abundanter & assatim nos remunerare potest.

2. Secundi porro generis mercenarii sunt, qui ce-

clesiam aliquam regunt, qui nō gratis amant Christum, neque ipsum sola charitate Dei prae oculis habita diligunt, sed & praecipue & solū temporale lucrū querūt & commodū, honorēque externū, parum considerantes parūque facientes gloriam Dei, id genus mercenarij inter filios Dei non cōputatur. Nō adeo tā, quod animarū curatores nō queant licite sustentationē corporis & vitæ sibi querere: id nemo est qui abneget, quando etiam dominus æquum hoc esse agnouit, dicens dignum esse mercenarium mercede sua. Paul^o quoque id ipsum multis confirmat, cū ait, Qui militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineā, & de fructu eius nō edit? Quis pascit gregē, & de lacte gregis non manducat? An non & lex hæc eadem dicit, Non alligabis os bouj triturati? Nunquid de bobus cura est Deo? Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, que de sacrario sunt edunt? & qui in altario deseruiunt, cum altario participant? Ita ordinatum est diuinitus, vt qui annunciant euangelium, de euangelio viuāt. Ecce quā manifestē hinc patet ex ordinatione diuina, animarum curatores, prædicatores, episcopos & parochos, victum suum & sustentationē habere debere ex subditis: neque per hoc mercenarios esse eiusmodi, quales hic Christus reicit, sed potius illi reprobatū, qui lucro inhiantes, temporalia magis curāt, quā gloriam Dei, & ne pili quidē faciunt, si diabolus animas rapiat, modo aqualiculi sibi sat tumeant. Et ij quidē sunt mercenarij quos hic Augustinus sustinet, dicens eos in aliquo vtilēs esse, vt sint culpabiles. Nam si etiam mercenarius bene docet, sacramēta rectē administrat, ecce iā vtilis ille tibi, tuque; adeo vocē Christi per eum audis, & oues Christū per illum loquentem sequūtur. Sic Paul^o ad Philippenses alios alijs de causis prædicare tolerās dicit, Dum omni modo siue per occasionē siue per veritatem Christ^o annunciat. Sic ille cōquerens de mercenarijs promittit se iisdē Timotheū missurum, interimque istos sustinet, similimus Augustino, cuius hoc nobile dictū est: Botrū carpe, spinam caue. Aut quid aliud est sacerdos, tū per se malē viuēs, tū ex alijs tantū temporalia querēs, nisi spina? Verū si euangelij & verbū Dei in veritate docet, prædicat syncerē, missas piē celebrat, baptizat, absoluit, & cetera munera sacerdotalia p̄ficien hic botros

Luc. 10.

1. Cor. 9

Deut. 25.

August.

Philip. 1.

August.

Mat. 23.

tibi quos carpas, iuxta doctrinā Christi, In cathedra Moysi sedet scribæ & pharisæi: quicquid dixerint vobis facite, secundum opera eorum nolite facere. Ecce & botros quos *August.* decerpas, & spinas præcutas quas euites ne offendaris. Botrū itaque inter spinas cautē lege, ne dū queris fructum laceres manum: & cū audis bona dicentē, ne imiteris mala facientem. Et vos quoque, charissimi, per immortalē Deum quæso vitā ne cōsideretis meā, spinas peccatorū meorū ne intueamini, pro quibus mihi reddenda est ratio, in iis ne manus vestras offendaris. Doctrina autē mea, sermo ille quē prædico, vester est hunc obuiis (quod aiunt) vlnis suspicite. ibi Christum audite per me vobis loquentē. Pulchrū est quod *Chryso.* Chryso. dicit & illud subinde in animo voluite. Vita sacerdotis non tua, sed sua est, pro ea sibi tantū incūbit reddenda ratio, doctrina quā prædicat tua, non sua est: hæc igitur tanquam tuam tollens, abi sic tua existens sorte contentus. Laudabile & quidē summis votis expetendum fuerit, si prædicatores haberi possent boni & vitæ inculpate. Deo per omnia placentes, verū huiusmodi neminem quem ad Philippenses mitteret Paulus, præter vnū Timotheū inuenire potuit. tanta iam olim extitit electorum prædicatorum penuria: quantō nunc est illa maior in tam peruerso mundo malorum omnium congerie, sentina & colluuie? Et tamen Paulus tolerat ac sustinet illud, dummodo Christus prædicetur, quacunque tandem occasione.

3 Sunt ad extremum mercenarij, qui solā aspiciāt mercedem, quā tamē laboribus nullis merentur, nihilo minus patrimonij Christi recipiunt, absumūt, decoquūt, neque quicquā seruiunt ecclesiæ: martyres delicatuli Christi, qui pinguisimas quasque parochias, optimas præposituras, præbendas canonicorū suscipiūt, & nihil laborāt: manducāt tantū & bibunt, nihil concionantur, non canunt in templis, cōfessionem nullius audiūt, neque missas celebrāt, neque aliquando celebrare intendūt, mercenarij ignauissimi, vères pigri, male bestia, vt ait Paulus, pastores nō ad tondendū tantū, sed etiā planē ad deglubendū pecus instructi & velut nati, non ad pascendum: pastores scilicet huiusmodi, de quibus dñs per Zachariā dicit, Sume tibi vasa pastoris stulti. Quia ecce ego suscitabo pastore in terra, qui derelicta nō visitabit, dispersum nō queret, & contritū non sanabit: & id quoque

*Delicati
martyres**Zach. 11.*

Curtisa- quod stat nō enutriet, carnes tñ pinguiū comedet, & vngu
ni. las eorū dissoluet. O pastor & idolū, & derelinquens gregē,
 Aut nōne tibi verba hæc vult ppriè de istis bellulis & deli
2. Mac. 4 catulis hoībus dicta vidētur, qui quū census & redditus ex
 multis beneficiis recipiāt, nihil tñ pro iis laborāt? scilicet
 animarum curatores huiusmodi fere, qualis fuit iste Mene
 laus, quē rex Antiochus sacerdotē fecit, quīs nihil sacerdo
 tio dignū in se haberet, vnde vasa aurea deinceps suffurat^o
 est ex tēplo. Vā mercenariis istis, q̄ durū subibūt iudicium
 corā Deo, quū redituri sunt rationem officii sui, & respon
 suri ad hæc tria: quomodo quoq; iure beneficia sint conse
 quuti: deinde pecunias inde receptas quo pacto expēderint
 postremō subditis suis quomodo prospexerint. At nos iam
 Deum oremus pro omni aduerfitate, quæ nūc imminet ec
 clesīæ, & pro omnibus nobis in orationem commissis, &c.

HOMILIA POSTERIOR.

Ominus noster Iesus Christus hoc euangelio pa
 storē se bonū declarat, atque à mercenario secer
 nit, qui pastor nō est: neque interim mercenarios
Iob. 7. bonos excludit, de quib⁹ Iob, Sicut mercenarii, inquit, dies
 eius. Et quando boni pastoris officium est, animā etiā expo
 nere pro ouibus suis, quod & dominus fecit, deinceps iam
 mali & improbi mercenarii conditiones exprimit, dicens.
August. Mercenarius qui pastor nō est, cuius nō sunt oves proprię,
Chryso. quū videt lupum venientē, deserit eas, & fugit &c. Lupus
 porrō quē mercenarius cernit venientē, diabolus est: neq;
 lupus hic tantū est, sed & leo & draco & serpēs, lupus quo
 que hæreticus est, lupus ergo super oves venit, quū quilibet
 iniustus & raptor fideles & humiles opprimit: sicq; merce
 narius quū videt lupū accurrentē, aufugit. Diceres, nōne &
1. Cor. 11 Paulus pastor bonus extitit, & tamen fugit, quia Damaſci
 per sportam dimissus est extra muros? Quid quod princeps
Act. 17 apostolorum Petrus iamā aufugiturus erat Roma, quando
 obuiauit ei dñs, qui & interrogatus ab eo quo iret, respon
 dit, Vado Romā iterum crucifigi? Vnde tandē intellexit se
 redire debere, Ad hæc Christus quoq; discipulis suis dixit,
 Si persequuti vos fuerint, fugite ex vna ciuitate in aliam
Mat. 10. Quod si ergo hoc dñs ipse, atq; adeò princeps pastorū ver
 ris pastoribus demandauit, quod & deinceps fecerunt quur
 hic idem mercenario tribuit? Respondens ad hoc Augusti-

nus, dicit hic fugere idem esse quod tacere, quando qui suū
August. quærit lucrum, liberè non audet peccata & scelera hominū
 corriperere: vt si parochus publicum peccatorem vel excōmu
 nicare debeat, vel tantū reprehendere, & omittit metu, ne
 fiat ei inimicus, ne patiatur dānum ab eo, vel de cætero nō
 sit habiturus lucellum ab eo & honorem, ecce iamā fugit,
 quanuis clamat se non fugere. verè enim si tacuisti, iam fu
 gisti: si quidem mentis fuga timor est: tuq; sic spiritu & ani
 mo fugis, vt præfenti sis corpore. Eius ferè sententiæ est
 Grego. Gregorius cum ait, Fugit nō mutando locū, sed subtrahen
 do solatiū: fugit, quia iniustitiā vidit & tacuit: fugit quia ta
 cendo sese abscondit. 2 Nos igitur materiā istā de fuga pa
 storum paulò altius repetamus, sicq; dicimus primò, Quod
 Christus discipulos fugere iussit ex vna ciuitate in aliā, id
 factū esse ante passionē suā & mortem: quia enim vera illa
 & euangelica fides nondū solidū habebat in cordibus apo
 stolorū fundamentū, nō poterāt etiā supplicio suo & mor
 te fidem multum adiuuare & confirmare. Verūm post Chri
 sti passionem, confirmata iam fide in cordibus eorū & cha
 ritate spiritus sancti diffusa in mentibus illorū, super tam
 Ath. 2. firmo & solido fundamento poterāt illi etiā vitā suam fa
 cile exponere, nec amplius ex vna ciuitate fugere in aliā.
 Sed quia etiā post Christi passionē fugerunt Petrus & Pau
 lus, ideo conclusionem hanc secundo loco ponimus, Quan
 do in persecutione sola quæritur persona pastoris, nō offi
 cium, neq; ministeriū ipsius, potest ille semper fugere, sicut
 pulchrè super hac re disserit August. ad Honoratū. 3 De
 inde si pastor cum toto grege inquiritur, ita vt persequuntor
 Aug. epi. conetur vtrunq; à vera fide abducere, ibi sanè fugiendū ei
 Ath. 180. non est, nisi ex rationabili causa, vt iam dicitur. quomodo
 em̄ patietur Deus oves suas destitui, quas ipse pretioso san
 guine redemit? 4 Quod si prælatus aut pastor hoc modo
 persequutionem patitur, & tamen alii interim sunt, qui cul
 tum diuinū exequantur, similē fugiendi causam nō habentes,
 tunc ille fugere potest. Sic Paulus aufugit ex Damaſco,
 Athanaſius fugit ab Alexandria metu Constantini imperatoris
 Athana. hæretici, seque continuit Treueris apud sanctum
 tri. bi. Maximinum episcopum, & ibi in lacu cisternæ symbolum
 Athana. illud ecclesiasticum fecit, Quicumque vult saluus esse &c.
 Athana. 5 Potest etiam pastor effugere, vt conseruetur ad ne-

cessitatem aliorum hominum, vt si quis multa bona adhuc
 queat præstare, sic Pauli fuga honesta & utilis extitit, qui
 quanto plus bonorū deinde perfecit prædicādo & scriben-
 do profugus ex Damasco, q̄ si ibidem intra muros nullo e-
 gregio factō prius edito fuisset occisus: sic Dauidi profectu-
 ro in bellū aduersus filium Absalonem, dixit populus suus,
 Non exhibis, siue enim fugeritis, non magnoperè ad eos
 pertinebit: siue media pars ceciderit è nobis, nō satis cura-
 bunt, quia tu vnus solus pro decē milibus computaris. Hic
 etiam quum iam sæpius cum Philistæis pugnaſset, tandē au-
 diuit sibi dici à populo suo cum iureiurādo. Quia nō egre-
 dieris nobiscum in bellū, ne extinguas lucernam Israël. Sic
 Christus in incunabulis deportat⁹ est in Aegyptū fugiēs.

6 Quod si verò persecutio intentetur aduersus fidem &
 iustitiam, atque sic aliquis morte sua confirmare cæteros
 queat in fide, maximè quum videat eos pusillanimes & ab-
 horrentes, tunc sanè fugere non debet cum scandalo fra-
 trum suorum, similiter etiam, si nemo alius sit, qui cultum
 Dei exequatur, potius debet se exponere periculo quàm fu-
 gere. Sic fecerunt sanctus Sebastianus, sanctus Laurentius,
 sancta Catharina & alii multi. Quod si aut̄ inanis ei⁹ mors
 esset, & ille non speraret aliquid inde boni euenturū, tum
 fugere potest, quomodo Christus etiam nō semel è medijs
 Iudæis secessit. 7 Quod ad sanctos attinet, dari non
 potest aliqua certā regula: quia in hoc casu sine dubio à spi-
 ritu sancto edocti sunt diuinitus, quid facerent, vel per re-
 uelationem saltem, sicut accidit cum sancto Petro, cui fra-
 tres fugā consulebāt, respiciētēs ad hoc quod iā hic quint-
 to loco diximus. Christus autem apparuit ei ex septimo
 puncto, & persuasit suppliciu ex sexto. Ex omnibus illis
 facilè licebit colligere, quando parochus queat tempore
 pestis fugere, & quando non. Si enim non adſint presbyte-
 ri, qui etiā absente eo sacramenta administrent, fugere
 non debet. Sin verò sit aliquis vir excellens parochus vel
 prædicator, qui adhuc multum posset populo prodesse, is fu-
 gere potest, si non defint qui populo sacramenta porrigāt.
 Hinc etiam coniciere possunt prædicatorcs, & citò vi-
 dere, si inter Neochristianos viuānt & malè tractentur ab
 eis, fugere ne licitè possint. Equidem credidero, si eis per-
 mittatur vt prædicēt, & cultum Dei procurēt, permanere

Fugere
 tempore
 pestis.

ipſos debere. Quod autem truculenti adeò in eos essent,
 vt neq; prædicare, nec missas legere ipſos permitterēt, ab
 huiusmodi lupis (qui omniem superāt hæreticorū sæuitiam,
 qui passi sunt christianos quicquid vellent in templis suis
 exequi) vel tacito abscedere poterunt. Aut nō hoc miserabi-
 le quid est, me in media Turcia, posse tamè pro more chris-
 tiano & catholico missam celebrare, in vrbibus autem ali-
 quot christianorū idem mihi non licere? Turcarum Imperā-
 tor permittit patriarche Cōstantinopolitano crucem præ-
 ferri, quod apud nos legatis exhiberi solet, & apud christia-
 nos nonnullos non liceat cultū diuinum pro officio pieta-
 tis exequi? O tempora, o mores, o gradus & semitam certissi-
 mam & viam latā ac spatiosam ad inferna, Ceterum vt hoc
 quod cœpimus, aliquando finiamus: nec impiū, neq; om-
 ninò malum est, pastorem aliquē corpore ab oibus suis ab-
 esse, dummodo spiritu & animo sit apud eos præsentis, sicut
 de se quoque Paulus testatur, inquiens, Ego quidem absens
 corpore, præsentis autem spū. 8 Iam porrò cōditiones lu-
 pi commemorat dñs, quia rapit & dispergit oves. Vbi nota-
 bile est quod dicit Gregorius, esse lupum qui sine cessatiōe
 quotidie non corpora, sed mētēs dilaniat, malignus scilicet
 spūs, qui caulas fidelium insidians circūit, & mortē anima-
 rū querit, funibus peccatorum tensis, rapiens oves & di-
 spergens in vitā inordinatā, cōtra Dei ecclesiā & homi-
 nū leges, quē diuerso Christus fideles congregāt, sicut mul-
 tis locis euāgelij testatur ipse, dicens apud Matthæū, Quo-
 ties volui congregare filios tuos, sicut gallina cōgregat pul-
 los suos sub alis, & noluisti? Atq; rursus in Luca, Qui nō cō-
 gregat, inquit, mecum dispergit. Intelligi potest idem il-
 lud etiam de hereticis, qui & ipsi lupi sunt rapacissimi: si qui-
 dem diripiunt & dispergūt ouiculas Christi: diripiunt qui-
 dem funibus errorum & hæresum, dispergunt autē per va-
 rias sectas, quo minus illæ maneant in vnitatē ecclesię ca-
 tholicæ, sed dispergūtur per innumeras penè scissionses
 tabaptistarū, Sacramentariorū, Lutherānorū, & c. nulquā
 enim inter istos quoque fidei aliquis est cōsensus, vbiq; se-
 ctę vbiq; schismata, omnia plena sunt diuisionū: quod vel
 solum simplices persuadere & docere queat lupos esse, se-
 que ab eis seduci: iuxta illud Pauli, Deus noster De⁹ pacis
 est, nō dissensionis, sicut ego doceo in oibus ecclesijs factorū

1. Cor. 9.

Mat. 23.

Luca 11.

1. Cor. 14.

27
Philip. 2. Et alibi, Implete gaudium meum, vt idem sapiatis, candē
 charitatē habentes, vnanimēs, idipsum sentientes. Atq; ad
 2. *Cor. 1.* Corinth. Obsecro vos fratres per nomen domini nostri Ie-
 su Christi, vt idipsum dicatis oēs, & non sint in vobis schif-
 mata. Satis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sen-
 tētia. Diuersum longē nūc experimur in aduersarijs eccle-
 siar, vbi infinita sententiarū, opinionum & dogmatū diuer-
 sitas est. Quur id? quia lupi sunt omnes isti & huiusmodi, de
 quibus Paulus ad sacerdotes Ephesiorū dixit, scire se, quia
 post discessum suū futurū sit, vt irruant in eos lupi rapaces,
 7
Math. 7 vestimentis tamen & pellibus ouinis recti, sicut nostrates
 Neochristiani, qui malignitati & hæreticæ suæ prauitati
 prætextum quærent ex Christo, fucumq; addūt euangelij,
 verbi Dei & christianæ libertatis. Ecce pelles ouium, dum
 omnibus libris suis Lutherus per singulas paginas in limi-
 ne annotauit nomē Iesu, dum manicis inscribunt verbū do-
 mini, diaboliū interim fontēs in pectore. Ecce lupos rapa-
 ces, de quibus Christus hic loquutus est & Paulus, qui nun-
 quam concordēs esse possunt cum ecclesia catholica & ouib-
 13
Eccle. 13. bus quæ sunt in ea, vt Sapiens ait, Sicut cōmunicabit lupus
 agno aliquando, sic peccator iusto. Hæ sunt igitur lupi con-
 ditionēs ad literam, rapere & dispergere. Si autem vnquam
 iam inde à tempore nati Christi fuerunt hæretici, qui diri-
 puerint gregem fidelium, nūc sanē ex Neochristianis sunt,
 qui fortiter rapiant & dispergant. Aut nōne rapiūt, qui ca-
 lices, thuribula, vasa reliquiarum, & omnia aliā aurea & ar-
 gentea vasa, quæ ad ecclesias ipsi non dederunt, abripiūt &
 spoliāt qui anniuersarios dies defunctorum cum censibus
 tollūt, fraternitates abiciunt, beneficia, cenobia diripiūt,
 celsus omnes pervim & nefas sibi arrogāt? & interim se euā-
 gelicos iactant. Sanē tum quidē, vbi ex decalogo tolli pote-
 rit illud quod arduē præcepit dñs, Non furaberis, nec alie-
 na bona cōcupisces; Lupi itaque sunt rapaces qui sic aliorū
 bona nō appetunt tantū, sed violenter occupant, nullo iu-
 sto titulo, vt interim clamitent aduersus latrones & prædo-
 nes publicos, ac publicorū itinerū violatores; eosque truci-
 dent, sed prædones ecclesiastici apud eos manent impuniti,
 non attendentes viuere adhuc Deū illū, qui reges etiā istos
 sacrilegos Balthasarē & Antiochū graui supplicio ex hoc
 1. *Dan. 1.*
 2. *Mat. 5* scelere affecit. Et quia altera lporū cōditio est dispergere,

id quoq; iam de hæreticis ex Paulo commonstremus, qui sic
 inquit, Doctrinis variis & peregrinis nolite seduci. Ecce
 quod variæ & multiformes sunt hereticorū doctrine, ideō-
 q; dispergūt & dissensionēs mouent, nō eō tantūm, quod ab
 ecclesia catholica deficiunt, sed quod inter se quoq; alias ex
 aliis excitant diuersitates, sic Luthero Carolstadius aduer-
 sari primū statim coepit, Deinde Lutherus Zuinglio & alij
 aliis. vnde quid dissidiorū sit natum, ipsi quoque proh dolor,
 nimium experti sumus. 4 Nunc tādē pastorem se bonū
 esse cōfirmat domin⁹, eo q; oues cognoscat suas: iuxta illud
 Sapiētis, Iustus nouit iumentorum suorū animas, viscera autē
 impiorū crudelia. Et infra, Diligenter agnosce vultū peco-
 ris tui, tuōsque greges cōsidera. Sanē oues suas agnoscit do-
 minus, imō iā inde ab æterno cognouit eas & prædestina-
 uit ad vitam æternam, siquidē verūm est, vt est sanē verissi-
 mum, quod dicit Paulus, Nouit dñs qui sui sint. Sic ille co-
 gnouit Moysen, cū dixit ad illū, Inuenisti gratiam corā me,
 & teipsum noui ex nomine. Vt autē oues suas, hoc est, bonos
 & pios homines cognoscit dñs, ita & malos penit⁹ nescit, si-
 cut respondit virginibus fatuis. Quid multa? oues ille suas
 agnoscit, hircos ignorat. Vicissim quoq; vt pastor oues, ita
 hæ pastorē cognoscūt suū, sicut dicit propheta, Viuemus in
 cōspectu eius, sciemus sequemurque, vt cognoscamus domi-
 nū. Cognitionē hanc similitudine probat dñs, quum ait, de
 notitia pastoris & ouiu, Sicut me cognoscit pater meus, ita
 ego cognosco illū. Qui sermo vt pleriq; alij iuxta similitu-
 dinem tantū accipiendus est, nō etiā æqualitate: quia inef-
 fabilis est cognitio patris: & longē superior ea quæ ouiu est
 & pastoris similitudo igitur tantūm est, quæ nos docet certi-
 tudinē cognitionis, sicut quā certā & euidēs est cognitio-
 patris & filij, tam infallibilis etiā pastoris & ouiu. Eo facit
 quod alibi dixit dominus, neminē cognoscere filij nisi pat-
 rē: & vicissim nemini notū esse patrem nisi filio, & cui vo-
 luerit filius reuelare. 5 Rursus primā illam pastoris condi-
 tionē reuocat dominus, dicēs animā se suā ponere pro ouib-
 11
Mat. 11. bus suis. Ideo sæpius repetit, vt omnis suspitio doli tollatur:
 & qui sequuturi sunt, idipsum magis attendāt, nō dubitatu-
 ri animas quoque suas exponere pro ouibus, non ea planē
 similitudine vt Christus, sed eo animo quo ille animā suam
 posuit pro ouibus suis, debeat etiam quilibet pastor vitam

expendere pro oibus suis, in exemplū & constatiā fidei. Magnum quid est, quod hic Christus dicit, siquidē cogitare ex illo quis posset iore, vt pro Iudæis tantūm moreretur Christus, sicut in hodiernū vsque diē perfidi isti credunt, Messiam suū se solos liberaturū, sicut Christus ipse dixisse videtur, Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israhel. Hic dominus docet, etiā alias sibi oves esse, quæ nō sint de hoc ouili, quas tamen oporteat quoq; adducere. Quo verbo ille non secus atq; alij propheta, prædixit vocationē gentium, & iustificationem eorūdem, quas ille adduxit, deinde per apostolos: siquidē per illos locutum esse Christum

Mat. 15. Paulus testatur, inquit, An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christus: Quamobrem ait hic dominus, & illas oportet me adducere. Ecce Christus istos adducit, quos per apostolos suos conuertit. Et hoc est cur Gentiles vel maxime gaudere debent, quod & ipsi sint oves Christi, cum antea soli Iudæi iactarint se oves esse Christi: siquidem in eorum persona dixit Dauid, Nos populus eius, & oves pascuæ eius. Tota autem vndique plena est scriptura de vocatione Gentium (vt supra parte prima) Et quod prædicationem apostolorū suscepturæ erant, id quoq; hic prædixit dominus cum ait, Et vocem meam audient. Sed quid hoc sibi vult obsecro, quod hic Christus dicit pastorem vnicū fore & vñ ouile? Id sanè ex primo consequitur, vt quia & Gentes vocatæ sunt, & vocem vocatis pastoris audierunt, gauisæ sunt & glorificauerunt verbū Dei, crediderūtque oēs quot à Deo prædestinati erant ad vitam æternam, & sic in vnicū illud Christi ouile peruenerunt. 6 Caterum fore aliquando, vt vnum ouile sit ecclesia Christi, vñsque illius pastor Christus, cui deinde successit vicarius Petrus, cui oves suas omnes cōmendauit. Id ipsum sanè iam olim propheta Ezechiel præuiderat illuminatus à spū sancto, quum diceret, Seruus meus Dauid rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorū. Non erunt vltra duæ gentes; nec diuidentur amplius in duo regna. Et hoc nimirum est quod Paulus ait,

Eph. 2. Pax nostra qui fecit vtraque vnum, & medium parietē mæceriæ soluens inimicitias in carne sua. Quamobrem Petrus

1 Pet. 2. quoque lapidē ipsum vocat angularē, ex illo Dauidico, Lapidem quē reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factū est istud, & est mirabile in oculis

*Mat. 15.**1 Cor. 15.**Psal. 78.**Act. 13.**Ioan. 21.**Exeg. 37.**Eph. 2.**1 Pet. 2.**Psal. 117.*

his nostris. adducit in hoc etiam verba Esaiæ, Ecce ego mit- *Esai. 18.*
tam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatū, angu-
larē, pretiosum, in fundamento fundatum. Qui crediderit
in illum, nō cōfundetur. Vnum igitur tantū ouile est, quia
ecclesia catholica vna est. neque possunt etiam sirumpātur
Neochristiani, huiusmodi ecclesias plures facere. Quinimo
si in nostra ecclesia esse cum Christo recusant, oportet sint
tantū in ecclesia malignātiū. Quāuis plurimi adhuc super- *Psal. 25.*
sunt hirci, lupi multi, multiq; dracones, qui ouile hoc impe-
tunt, neque intrare volūt: spes tamē bona est, fore vt adhuc
oēs Iudæi, Turcæ & Pagani veniāt in hoc vñ ouile Chri-
sti: sicque impleatur quod prædixit Oseas, Congregabūt *Osee. 1.*
filij Iudæ & filij Israhel pariter, & ponent sibi met caput vñ,
& ascendent de terra. Fiet hoc quidem nimis sero, quia ad-
huc nulla eius rei similitudo apparet: & fiet tamen, quādo
Iudæi conuertentur ad vesperam, & famem patiētur vt ca- *Psal. 38.*
nes, & circuibunt ciuitatē. Dominus Deus noster dignetur
nobis gratiam & misericordiam suam cōferre, quatenus hic
in odore bono & suauitū, vt oves placida permanea-
mus in ouili Christi: tandemq; transacto vitæ huius stadio,
per ipsam ianuam Christum dñm ingredi mereamur vitam
æternam, vbi pascua inueniamus fœlicitatis æternæ, Amē.

DE OFFICIO PASTORIS, SI VIS IN-
gredi per symbola, quod est facilimum & pulcherrimū, fa-
ctis hic ex scribentibus, qui hoc tam copiosè scripserunt &
ampliter, vt nauisam etiam excitare possent, ideo nolimus
hic repetere, sed ad veteres ablegamus studiosum lectorē.

DOMINICA III. POST PA-
SCHA, EVANGELIUM
IOANNIS XVI.

In illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis,
Modicum & iam non videbitis me, &
iterum modicum & videbitis me: quid
modo ad patrem. Dixerunt ergo ex disci-
pulis eius adinuicem, Quid est hoc quod

dicit nobis, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem? Dicebat ergo, Quid est hoc quod dicit modicum? nescimus quid loquitur. Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare, & dixit eis, De hoc quaeritis inter vos, quia dixi, modicum & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius. Cum autem peperit puerum, iam non meminit pressurae, propter gaudium: quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

Hier. 31.
Iacob. 4.

HOMILIA VNICA.

Beda.

AEta, inquit Beda, domini & saluatoris nostri promissa, fratres charissimi, laeto cordis auditu percipere debemus: sedulaque intentione persistere, quatenus ad haec pertingere mereamur. Quid enim est quod merito laetius audiatur, quam perueniri posse ad gaudium, quod nunquam possit auferri: sicut hic dominus discipulis suis promittit, quando eosdem habito illo post vltimam coenam sermone contristauerat, mortem suam & passionem eis praenuncians, simulque quo se vnus illorum traditurus esset, statim postea mitissimus dominus inter dolorem & tristitiam, quae superuentura illis esset, consolatus est eos, & subinde auxilium, gaudium & victoriam promissit, volens per hoc confirmare animos eorum, pariterque ipsos aduersus imminente aduersitatem preparare. Ait ergo, Modicum & non videbitis me. Quae verba, vt ait Augustinus ita obscura erant discipulis, antequam id quod dicit, impletum esset, vt quaerentes inter se quid esset quod diceret, omnino se faterentur nescire. Neque id mirum, quando ea prophetiarum omnium propria conditio

August.

est, vt prius impleantur quam intelligantur: nobisque iam facile intellectu est, quod apostolis difficile & occultum erat. Difficile eis erat, vt ait Cyrillus, siquidem mors iam in ianuis erat: quapropter eum discipuli videre non poterant, quousque in feris spoliatis & umbrarum portis perfractis, tempus suum suscitasset. Modicum igitur hoc tempus erat, quo dominum iam mortuum & sepultum non viderunt, quem deinde post triduum resurgentem rursus denique viderunt. Mors Christi instar solis extitit, qui cum occiderit, aliquandiu non cernitur, donec emerfus tandem, denuo se nostris offerat oculis: sic plane sol iustitiae Christus dominus, cum occidisset morte sua in die pasceus, iterum deinde ortus est die sancto Paschae. Modicum itaque tempus extitit a die coenae dominicae usque in diem pasceus quo sepeliebatur, & hinc usque resurgeret. Ita nobis iam hoc intellectu facile est, quonia ex scripturis docemur id omne sic euenisse vt praedixit dominus. Sunt qui hoc etiam sic intelligant, quod discipuli Christum modicum non viderunt, triduum scilicet istud, quo iacuit in sepulchro: & rursus modicum viderunt eum, quando se eis post resurrectione diebus quadraginta exhibuit videndum usque; ad ascensionem suam, quando rediit ad patrem. Quae causa est, cur amplius eum tunc visuri non essent, nisi quod etiam hodie sit in sacramento eucharistiae, vel alias miraculose, id tamen proprie non fit in vera specie, sed in velamine & sub hostia plane inuilibiter. Ad haec aliam expositionem habet Augustinus, intelligitque hoc non de passione Christi & resurrectione, sed ascensione sua & morte nostra. Estque hic plane sensus, Modicum & non videbitis me. Modicum illud tempus est, quo viximus super terram. sane modicum, imo momentum & vix punctum temporis, quo exultat mundus, & triumphat, boni vero tristatur & luget, dicentes cum Dauide, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Tempus breue admodum est, & tamen bonis longum nimis videtur. Modicum ergo iam tempus est quo non videmus dominum, quia ad patrem ascendit. Et quod addit, iterum modicum & videbitis me, ad tempus quod mortem nostram secuturum est, pertinet, quomodo toti ecclesiae promissit ille, tunc nos visuros eum, neque amplius interrogaturos: hic quidem tritari nos, sed tunc gauisuros. siquidem tristitia nostra mundi huius conuertenda nobis est in gaudium & laetitiam sempiternam.

Mala. 4.

Ioan. 16.

August.

Psal. 119.

2 Deinde iam euangelista commemorat discipulos non
g iij

intellexisse sermonē Christi. in causa autē fuisse immēsam istā, qua angebantur, tristitiam, & quod toties modicū illud eis dñs reperisset. dixerat enim, Filij, adhuc modicū vobiscū sum, & iterū, Modicū siue puillū & non videbit me mundus. atq; deinceps rursus, iam nō multa loquar vobiscū. & iam denuō: Modicū & nō videbitis me. Hinc propemodum cōfusi & errabundī facti sunt, & occupati aliās merore atque angustia mentis, nunc vel maximē premebātur ex eo, vnde plus solatiū ac consolationis accipere potuissent, si intellexissent. Nā quanuis molestū erat, quōd eum visuri nō essent, solatiū tamē inde cōpessent, quōd post modicū temporis ipsum denuō se cōspēcturos sperarēt. Graue & molestū eis erat, quod dicebat dñs de passione & morte sua, sed gaudio & solatio plenū, quod adiūgebat, Quia vado ad patrem: per hoc inſiuuare volens, se morte sua non periturū, sed abiturū ad patrem sicq; à morte transiturum ad vitā.

Verūm isti hoc non intellexerunt, eo maximē, quōd inter se omnes quærebāt quid hoc esset quod dixerat. dubitabāt enim partim ex tristitia & merore, partim ex fidei imperfectiōne. persuaderi enim & adduci faciliē non poterat, vt resurrectionē illius crederet etiam cū iam resurrexisset, sicut incredulitatē exprobrauit eis, quātō minus crediderūt eam adhuc in cœna? Non potuerūt ergo hoc verbum & similes quosdam Christi sermones intelligere, quando nihil in iis, abditū inuestigabant, sed vulgato tantūm sensui insisterbāt. Credebāt certum esse illud Sapientis, vt est in suo sensu verissimū, neminē vnquam cognitum esse, qui sit reuersus ab inferis. Sunt etiā qui putant apostolos, si non omnes, at aliquot eorū credidisse Christū nō moriturū, ex eo quod Christus dixerat, eum qui sermones suos seruaret, mortē non gustaturū in æternum. Quam opinionē falsō cōceptā Iudæi quoq; habuerūt, quādo ad dominum dixerunt, Nos audiui⁹ ex lege quia Christus manet in æternū, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filiū hominis? Ita discipulī quoq; cogitabāt quidē magnū & extremū aliquid de Christo, nō tamē credebant eū tā turpi morte moriturū, rursusque de hinc tanta gloria & maiestate resurrecturū. Tantū apud se cogitabant eum sine morte transiturū ad patrem, sicut. Enōch de quo scriptum est, quia ambulauit cū Deo, & nō apparuit, quia tulit eū De⁹: velut Elias, qui curru igneo

Ioan. 13.
Ioan. 14.
Ioan. 16.
Chryso.
Mar. 16.
Sapient. 2.
Ioan. 8.
Gen. 3.
4. Re. 2.

uectus, cum turbine raptus est in cœlum. Ad eundem planē modum putabant Christum quoque abiturum ad patrem, neque poterāt aliqua ratione apud se modū mortis simul ignominiose & resurrectionis gloriose quempīa inuenire, quam obrem & dicebant inter se, Quid est hoc quōd dicit nobis, Modicum & non videbitis me, & iterū modicum & c. nescimus quid loquitur. Chrysoft. quærit hic quare nō intellexerint. Et ipse sibi respondet, factum id esse vel propter tristitiam, vel verborum obscuritatem, vt contraria locutū arbitrarentur. Si videbimus te, inquit, quo vadis? si vadis, quē videbimus? 3 Interrogans autem dominus discipulos se iam iam interrogaturos, quidnā sibi voluisset sermo quem dixerat, præuenit eorum interrogationem opportunissimā, ostendens se corda hominum vt Deum cognoscere, quoniā id Deo proprium est: iuxta illud Iob, scio domine quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui celat consiliū absque scientia? Quomodo Deus ipse loquēs ad Samuēlem, dixit, Deus intuetur cor. Ergo & hic Christus, vt verus Deus interrogationem discipulorū præueniēs, dixit, De hoc quæritis inter vos, quia dixi, modicū & nō videbitis & c. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autē gaudebit. Id exponens August. dicit, Discipuli tristitabāt, & dolebant ex passione Christi, audientes eum à Iudæis captum, percussum, condemnatū, & tandē crucifixum iri, ea tamen tristitia statim versa est in gaudiū post resurrectionem illius. Per mundū autē, omnes intelliguntur aduersarii Christi, qui plurimū gauisi sunt se furore suo potitos, illum morti adiudicatū in crucem suffixisse, ibiq; contigisse sibi, vt fannis, ludibriis & opprobriis eū lacērarēt. Quauis quod hic de mundo dicitur, potest etiā nō absurdē de malignitate in qua mundus posit⁹ est, intelligi: sicut Iacobus dicit, Quisquis amicus esse vult mundi hui⁹, inimicus Dei constituitur. Gaudet autē hic mundus etiā de peruersitate sua, quomodo sapiēs dicit esse quosdā, qui gaudeant & gloriētur cū male fece rint, & exultet in rebus pessimis. Suntq; sine dubio verba hæc intelligenda, vt ea exposuit August. quia omnis ista apostolorū tristitia versa est in immensum gaudium, tunc cū conspicati sunt gloriam dominicā resurrectionis, potentiam admirandæ ascensionis & consolationem paraclēti spiritus sancti à patre mis-

Chrysoft.
Cyrillus.
Iob. 42.
1. Reg. 16.
August.
Cyrillus.
Mat. 27.
Iaco. 4.
Prou. 2.

Beda. si. Hoc tamen & ipsorum & totius ecclesie statui congruit. Cuncti fideles per lachrymas pressurasque presentes ad gaudia eterna peruenire contendunt. illi enim quamprimum confictus vite huius cessarit, & militia absoluta fuerit, mercedem accipiet beatitudinis eterne, sic ut Dauid canit, Qui feminant in lachrymis, in exultatione metent. Mali autem latantur, quia mundus exultat, & precipue persecutores martyrum, qui gauisi sunt morte innoxia iustorum. Deinceps tamen ministris Dei coronatis in aeterna felicitate, tyranni & persecutores eorumdem poenam susceperunt suae truculentiae atque peruersitatis. sicque impletum est verbum illud Christi quod hic predixerat, & illud quod iam olim instinctu spiritus sancti locutus est Esaias, Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei letabuntur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt praexultatione cordis, & vos clamabitis pro dolore cordis, & pracontritione spiritus euilabitis.

Esa. 65. 4. Discrimen hic patres ostendere solent gaudii bonorum a malis, idque multiplex, nos ea tantum breuiter commemoramus, quae ad hoc pertinent euangelium. primo letitia mundi huius & vana est, & multum temeraria, iuxta illud Sapientis, Dixi in corde meo, Vadam & affluam deliciis, & fruam bonis, & vidi quod hoc quoque; esset vanitas. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, Quid frustra deciperis?

Eccles. 2. 2. Turpe quoque est gaudium mundi huius, quia ut plurimum de rebus vanis & turpibus conceptum, teste Sapiente, neque vitam neque nuptias mundas iam custodiunt. simile est quod Ioannes ait homines mundanos bibere vinum turpitudinis.

Sap. 14. 3. Neque verò pura letitia mundi, sed plerumque permixta coniunctamque; habet tristitiam, aut certe in moerore definit, quo maxime seducuntur homines in mundo, ut ait Salomon, Risus dolore miscbitur, & extrema gaudii luctus occupat. Aut non ita fieri solet, cum occupati sunt homines in voluptate mundi & omnibus leuitatibus, ut plurimum rixae interueniunt, iurgia, aut aliud consimile mali genus. Planè mihi qui solas querit voluptates mundi & carnis, simillimus esse videtur ei, qui per rosas & lilia abduceretur ad crucem: multamque caperet ex floribus illis delectationem, non expendens quod iam iam sibi imminet supplicium mortis.

4. Quid quod instabilis & inconstans est omnis ista mundi letitia, dum & ipsa mundo & vicissim sibi mundus deficit, dicente Iob, Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Ita fiet ut cor eorum couertatur in tristitiam & moerore, sicut dominus dicit per prophetam, Conuertat festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum.

Iob. 21. 1. E diuerso gaudium sanctorum verum est, quia de vobis bonis susceptum, de bonis scilicet regni caelorum, sicut Paulus ait, Regnum Dei non est esca & potus, sed iustitia, pax & gaudium in spiritu sancto. 2. Deinde idem illud pulchrum est, quia de amoenissimis bonis virtutum: quod attendens Sapiens quoque; letatus, inquit sum in omnibus, quonia antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quia bonorum omnium mater est. 3. Ad haec purum quoque; est, sicut testatur Salomon, Cor quod nouit amaritudinem animae suae, in gaudio eius non miscbitur extraneus. 4. At omnia haec superat, quod perpetuum futurum est gaudium illud, expers omnis doloris, & immune ab omni tristitia. quia absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & amplius non erit neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quoniam priora transferunt. Possunt haec omnia ad longum declarari, & ad aliquot integras homilias extendi. nos breuitati studentes, iis super sedemus. Tu si plura voles, vide quadam diffusè & amplissimè in paraldo post veteres.

5. Parabolam porro annexit dominus, qua plerumque; in calamitatibus vsi sunt prophetae: sic Dauid lugens inquit, Ibi dolores ut parturientis. Et Esaias, Torfiones & dolores tenebunt, quasi parturientes dolebunt. Hic quoque; Quomodo, inquit, contremuisti, cum venissent tibi dolores quasi parturientis? Mulier fugitura & exhorrescens dolorem parturientis, nunquam perueniret ad letitiam partus, neque fructum ex foetu proleque; noua perciperet. Sic quoque; vobis fratres eueniet quia post dolorem & tristitiam gaudebitis tandem, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Augustinus etiam hoc expendit, quod gaudium tunc magis esse consuevit, quando non puella, sed puer nascitur. Durum quidem hoc & molestum mulieribus, quod nulla mulier mater fieri potest sine maximo dolore. quando igitur illi imminet pariendi tempus, tristatur & dolet, quod ea hora sit maledictionis, qua dominus dixit ad

*Iob. 21.**Amos 8.**Rom. 14.**Sapient. 7.**Prou. 14.**Apo. 21.**Chryso.**Psal. 67.**Esa. 13.**Hier. 12.**Cyrillus.**August.**Gene. 3.**Beda.*

Beda. Eua, In dolore paries filios tuos. Beda mystice exponit hoc de sancta ecclesia, quæ mater est ob multitudinem bonorum operum, subinde pariens Deo filios spirituales. & quandiu in mundo spiritualium virtutum profectibus insistit, nunquam mundi tentationibus exerceri desistit: & cum deuictis laborum certamine ad palmam peruenerit, iam non meminit profura præcedentis, propter gaudium perceptæ retributionis: nato insuper sibi filio aliquo gratulatur, exultans dicit cum Paulo, Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. sic gaudet ecclesia, cum filium enixa est in vitam æternam.

Beda. Quod dies sanctorum, quibus pro Christo passi sunt & mortui, natales dicuntur, quoniam in illis nati sunt in regnum cælorum. Et sicut infans nascitur, dum prodit ex utero matris veniens in hanc lucem: ita nasci quoque dicitur, qui è vinculis carnis liberatur simul & exaltatur in lucem æternam. Quid quod nobilior longeque eminentior est natiuitas, qua quis nascitur in cælum, quam ea qua misci homines nascuntur in terram, malorum omnium cogeriem? Quo autem modo ecclesia filios pariat, intellectu facilimum est. parit enim eos in sacramentis, & præcipue in baptismo & penitentia, parit in doctoribus & prædicatoribus, sicut Paulus ad Galat. ait, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formentur in vobis Christus. Parit illa etiam in iis qui opera bona faciunt, & qui bene ac pie moriuntur. In omnibus iis dolores magnos sustinet ecclesia, dum parit. Mitto quæ in hoc adduci possunt penè innumera studio breuitatis.

Galat. 4. Parabolam quam induxit Christus, ipse etiã interpretatur, dicens ad discipulos suos, Ita & vos nunc quidẽ tristitiam habetis, sed iterũ videbo vos, & gaudebit cor vestrũ. Id facile intelligi potest de apostolis, qui contristati plurimum sunt, Christo passo, mortuo & sepulto: viso autẽ eodẽ post resurrectionem, gaudiũ plurimũ sunt, & nõ fuit qui gaudium istud tollere ab eis potuerit. Sed audio quendam hic contra licentẽ, quoniã gaudiũ istud in die Pasche, ascensionis & Pentecostes conceptũ, ablatum sit apostolis per persecutores, quãdo pro nomine Christi grauissima supplicia & acerbissimas sustinuerũt persecutiones. Huic nõ ego sed *Beda.* Beda respondeat: dicens, Etsi postmodum persecutiones pro Christi nomine ac tormenta passi sunt, spe tamen resurre-

ctionis & visionis illius accensũ, libenter quoque aduersa ferrebant, sicut sanctus Iacobus dicit, Fratres, pro magno gaudio ducite, si in temptationes incideritis varias. Petrus & Ioannes cum cæsi essent à principibus sacerdotum, cum magno gaudio abierunt à conspectu concilij, gratias agentes quod digni habiti essent qui pro Christi nomine contumeliam paterentur. Vique adeo nemo gaudium illis ademit, quia cũ omnia illa pro Christo paterentur, meruerũt cum Christo regnare æternaliter. Interim istud quoque in augmentum gratiæ & donationis Dei cessit ille de quo certi iam erant: quapropter non potuit eis quisquam auferre gaudium quod habebant, neque per quamcunque tribulationem, neque in persecutione, neque per gladium, ignem aut flagella & verbera. Sic Petrus ait, Modicum nunc si oportet contristari in varijs tribulationibus, vt probatio vestræ fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Vt ergo tyranni & persecutores sanctos Dei deriserint, rati Christum eos dereliquisse, ipsi tamen certi semper fuere Christũ rursus eos visurum, & tunc corda eorum maxima lætitia affecturum. Legimus sanctum Antonium aliquando grauiter tentatum & afflictum esse à dæmonibus: adeo vt eũ penè exanimem relinquerent: & tunc viso sibi domino dixisse Antonium, Domine, vbi tu paulo ante fueras? & Christum respondisse, Ego hic aderam, certaminis & confictus tui sedulus spectator. Et hoc nimirum gaudiũ extitit, quod ab apostolis & sanctis Dei auferri non potuit. Quis autem hic desperet, quando etiam carbones ardentẽs, rosas & rorem ipsum reputauit Laurẽtius dum vreretur? Et bene gaudium illud tollere ab eis nemo potuit, quando istud gaudiũ Christus ipse fuit, qui iam tum moriturus amplius non erat, Atque inter sanctos Dei, gaudium crescet, & exultatio: dolor verò & gemitus procul discedent, hic partim per gratiam, illic verò perfectè, per gloriam felicitatis æternæ, quam nobis omnipotens & misericors Deus donare dignetur post hanc vitam, Amen.

Iaco. 1.
Act. 5.

Act. 5.

1. Pet. 1.

S. Anto.

August.
Esa. 35.

DOMINICA IIII. POST PAS-
CHA, EVANGELIUM
IOANNIS XVI.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis
suis, Vado ad eum qui misit me, & ne-
mo ex vobis interrogat me, quo vadis?
Sed quia hæc locutus sum vobis, tri-
stitia implevit cor vestrum. Sed verita-
tem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Si enim ego non
abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mit-
tam cum ad vos. Et cum veneri t ille, arguet mundum de pec-
cato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia
non crediderunt in me: de iustitia vero, quia ad patrem vado,
& iam non videbitis me: de iudicio autem, quia princeps
mundi huius iam iudicatus est. Adhuc multa habeo vobis
dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille
spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim
loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, & quæ
ventura sunt, annuntiabit vobis: ille me clarificabit, quia de
meo accipiet, & annuntiabit vobis.

HOMILIA PRIMA,

Vod iam vobis, charissimi in Christo fratres, retu-
limus euangelium, prolixum illius sermonis, quem do-
minus post cenam habuit, exigua tantummodo pars
est. Paulus enim ante interrogauerat eum Petrus, Domine,
quo vadis? & Thomas, Domine, nescimus quo vadis, Philip-
pus quoque patrem sibi ostendi petierat. Et nunc super hæc
omnia dominus manifestè reditum suum ad patrem insinuans, ait,
Vado ad eum qui me misit, neque hoc tantum eis declarat, sed
& missionem spiritus sancti ipsi promissit, volens sic discipu-
los suos consolari rursus, & in bono confirmare, ut minus

contristarentur ex passione sua, nec planè à fide deficerent.
Et quanuis transitus hic intelligi queat de illius morte, &
Chryso. putat, mihi tamen videtur illum non tantum de passione,
sed & ascensione sua loqui, sicut Aug. exponit, unde neque
Beda. discedit, volens in superioribus huius sermonis par-
tibus Petro & alijs locutum de transitu mortis suæ, cum diceret,
Quo ego vado, non potestis venire modo: & ad Petrum, Quo
ego vado, non poteris me sequi modo, sequeris autem postea,
quod verbum Petrus, etiam ipse intellexit à domino dictum
de passione, qua secuturus eum iam non fuerat, sed postea
tandem, quam orbre & dixit ad dominum, cur id fieret, quod se-
qui illum iam non posset, quando paratus esset animam quoque
suam pro eo exponere. Nunc vero non absolute de abitu suo
loquitur, sed addidit super quo vadat. scilicet ad eum qui miserat
se, quod quis dubitet tunc factum, quando tandem ascendit in
coelum? Et quid in hoc diutius immoramur, quando id ipsum
sequentia etiam verba satis aperte exprimunt, cum dicit, Et
nemo interrogat me, quo vadis? Vtique enim hoc de transitu
ad mortem dictum non est, de quo cum supra loqueretur, à Petro
& Thoma interrogatus est. De alio igitur abitu locutum
eum esse oportet, de quo addit, quia nemo ex vobis inter-
rogat me, quo vadis? Rationem insuper adiungit Aug. quia
nubes suscepit eum, quando ascendit ab ipsis, & eunt in cae-
lum non verbis quaesierunt, sed oculis deduxerunt. Propemo-
dum ergo sic dicere visus est, adeo manifesta & oibus con-
spicua erit ascensio mea & irrefragabilis, ut oculis illa ve-
stris vosmet visuri sitis: neque opus habebitis, ut quicquam
interrogetis. Proculdubio illi totis animi votis, ut sequi mee-
rentur, optarunt. Hæc facta fortè in spiritu praeuidens Ecce-
Eccle. 1. siastes dixit, Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur.
Verè enim sol iustitiae. Christus dominus ortus est in na-
tuitate sua, iuxta illud, quod predictum erat, oritur à stellâ
ex Iacob, & occidit in passione, rursusque per gyrum rediit in
Nun. 24 locum suum altissimæ & indiuiduæ trinitatis, ascēdens in ce-
lum, Non sum omnino nescius, esse quosdam in hæc verba, Et
nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? sic intelligunt,
quasi tantoperè exterriti fuerint apostoli, ut interrogare et-
iam non auderet. priorè tamen illa scilicet Augustini, exposi-
tionè probabiliorè existimo magisque vero consentaneâ
2 Sed quia hæc, inquit dominus, locutus sum vobis, tri-
Chryso.

stitia impleuit cor vestrum. Tristitia hanc quidem referre eo
Ioan. 16. natura ea, quae iam ante praedixerat illis dominus fore vt
 Iudaei ipsos e synagogis suis eicerent: & insuper quisquis
 interfector eos esset, arbitraretur obsequium se praestare
 Deo. inde nimirum voluit nonnulli, ista eorum tristitia esse nata
 eamque tantam, vt iam penes fastidium concepissent, omnium
 eorumque deinceps loqueretur dominus, non secus ac vas cum
 plenum est, nihil amplius capit, etiam si vi infundas seu in-
 trudas. Equidem sententiae huic locum suum facile reliquero.
 quauis enim hinc plurimum utique mœroris conceperant
 apostoli, tamen haec ipsa Christi verba eo penitus non ten-
 dunt, vnde adducor, vt credam expositionem Augustini mul-
Augu. 1. to esse comodiorem, quae vult quonia apostoli, cum nondum
 accepissent consolationem spiritus sancti, metuebant ne for-
 tem perderent illud extrinsecus in Christo, quod iam in eo
 habebant, puta corporalem ipsius praesentiam. Sicque omnino
 quidem hic Christus loquitur de tristitia apostolorum quem
 habiturerant, non tamen super tyrannide & persecutione,
 sed ex habitu Christi, qui eos fuerat dimissurus. Qui sensus
 ex praecedentibus verbis domini satis patet, quia iam dixe-
Ioan. 16. rat. Vado ad eam qui me misit, & nemo ex vobis interrogat
 me quod vadis statimque subiecit, Quia haec locutus sum vo-
 bis, tristitia impleuit cor vestrum. Ecce causam mœroris &
 tristitiae. scilicet habitum domini. Praeterea sequitur, Veritatem di-
 co vobis, quia expedit vobis vt ego abeam. Quando igitur pri-
 mo abitum suum commemorat, deinde tristitia subdit discipulo-
 rum, moxque solatur eos: quonia discessus iste suus comodaturus
 fit illis, quasi diceret, Molestum quidem & ingratum est vobis, quod
 me abiturum dico: sed ideo vos conuiscari non decet, quini-
 mo gaudere magis eo quod expedit vobis vt abeam, ideoque tri-
 stitia isthanc vestram mittite. Hinc fit vt illa interpretatio-
Beda. ne Augustini a priorum paremus, maxime cum & Beda dicat sci-
 uisse dominum quid haec verba in discipulorum suorum cordibus a-
 gerent, tristitia scilicet magis de absentia, quo eos desereret, quam de
 ascensu quo pariter peteret, laetitia generarent.

Nunc tandem consolando discipulos suos persua-
 dere conatur, dominus, vt mœrorem istum abicerent, con-
 siderata utilitate illis ex abitu suo emersura, cum ait, Veri-
 tatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Non igna-
 rus erat utique ille, quid ipsis conueniret magis, sciebat eis

visionem internam plus profutura externa, amplius quoque pro-
 futuros ipsos, si se oculis potius videret pectoris quam cor-
 poris. Praesciebat ille quo pacto spiritus sanctus sese diffusurus
 erat, in corda eorum semet insinuans, vnde vberior fructum
 acciperent, quam ex conuictu communi cum Christo. Expedi-
 dit itaque vobis, ait ille, vt tandem ista seruilis forma vestris
 subtrahatur aspectibus: neque vos me semper sic habeatis
 praesentem. Veritatem inquam dico vobis, mentiri nequeo, ipse
 ego via, veritas sum & vita, verax ego sum, & omnis homo
 mendax. Tu vero hic diligentius paulo considera, quanto-
 perè Christus discipulos suos deterrere curauit, ne plus a-
 quo solatii in corporali conuictu suo quaerent, quin potius
 vt animos suos erigeret ad contemplationem diuinitatis. Quod
 si hoc in Christo factum est, vt sempiternus aeterni patris fi-
 lius extrinsecus & visibiliter impedierit in apostolis susce-
 ptionem spiritus sancti, quanto magis carnalis voluptas in no-
 bis praualens obstabit, quod minus capaces sumus gratiae &
 donorum spiritus sancti, cum dicat Paulus, carnem velut ex dia-
 metro pugnare aduersus spiritum, & vicissim hunc illi ad-
 uersari. Sicut enim aqua extinguit ignem, ita fluidus humor
 carnalis concupiscentiae delet quicquid in nobis ardoris ignei
 fuerat spiritus sancti, & feruoris charitatis diuinae. Discant igitur
 hinc omnes, qui animos suos praeparatum sunt ad susce-
 ptionem spiritus sancti, quascunque carnales, immundas & vanas
 cogitationes pariter & concupiscentias excludere: siquidem
 in animam maleuolam nunquam intrabit spiritus sapientiae, neque
 habitabit in corpore subdito peccatis. Tantum corda vult ca-
 sta munda: eaque eleuata in meditatione diuinorum, spiritualium &
 caelestium, quo nomine Paulus ait, Nos ex hoc neminem se-
 cundum carnem nouimus, Et si cognouimus secundum carnem
 Christum, sed nunc iam non nouimus. Vbi ille in persona lo-
 quitur apostolorum, qui & ipsi quondam non habuerant vti-
 tam contemplatiuam, Deo rebusque diuinis penitus conformem,
 sed Christum corporaliter secum habere, vel maxime
 cupierunt. nunc autem illuminati spiritu Dei, omnia in Deum di-
 rigunt, distante id ipsis spiritu sancto, sicut iam ante dixerat,
 eum qui viuunt, non sibi viuere debere, sed illi qui pro se mor-
 tuus est & surrexit. Respondeo itaque hic Beda, Expedit, inquit,
Beda. vt nota vobis formam inferam caelo, quatenus maiori per hoc
 desiderio illius suspiretis, sicque suspensus ad superna cordi-

Ioan. 14.
Rom. 3.

Galat. 4.

Sapient. 12.

1. Cor. 12.

Chryso.

bus vestris, ad accipiēda spiritus sancti dona capaces fiat. Chryso. quae in hunc modum exprimit illa Christi verba, Non ego ad gratiam loquor, sed licet maiorem in modum contristemini, tamen id quod expedit audiendum est vos: ut adesse velletis, versus alium postulat. Exemplum hinc nobis oblatum est, ne cessemus quae apprimē vtilia sunt recensere proximis nostris, etiam si contristentur & molestē ferant dum audiunt. 4 Particularius adhuc iam & apertius dñs commemorat discipulis, quid vtilitatis sperandū sit eis ex abscessu suo, & ait, Si non abiero, paracletus nō veniet, ubi autem abiero, mittam vobis eum. August. hic infert quō admirari quis posset Christū, & Deum verum & omnipotentē fuisse, cur itaque spiritum sanctū mittere non potuisset adhuc vivente in terra. Quid quod existēte tunc in terris filio, etiam spiritus sanctus iam tunc affuit: cum credibile non sit, filium sine patre esse & spiritu sancto, sicut ipsemet testatus est, dicens, Pater in me est, & ego in patre. Deinde iam ante quoque visibiliter apparuerat spūs sanctus supra Christū in baptismo. Quod si ergo ad ipsum venit, quid prohibuerit, quominus praesente illo venire potuerit in discipulos?

*Ioan. 14.**Cyrrillus.*

Cyrrillus quoque turbari posse ait simplicem aliquem. Nam si melius erat Christum abire, praesentia sua nō nihil obfuisse videbitur, cur ergo tanto tempore praesens fuit? Responsum ad istam interrogationē, rationem prius reddamus cur Christus noluerit spiritum sanctū dare in sua perfectione discipulis, dum adhuc cū ipsis viveret, hinc enim statim patebit responso ad quaesita. 1 Primū itaque in causa fuit ruditas discipulorū, qui considerato solo illo corporali consortio Christi, parū aut nihil attendebāt diuinitatem eius in caelestia, eo quod nōdum erāt eleuati charitate spūali, sicut

1. Cor. 5.

Paulus ad Corinth. testatur, & nos paulō antea ex ipso adduximus. 2 Deinde ex propria conditione diuini praesidij, quod in magna necessitate maximē relucet: siquidem dominus adiutor est in tempore, ut ait Dauid, opportuno. Et iterum, Pater meus & mater mea dereliquerunt me: dominus autem assumpsit me de inimicis meis. Quando ergo apud eos dominus agebat, satis auxiliij ex ipso habebant, neque aliena ope indigebant. Vbi primū autem discessurus erat ab illis, iamque plurimum eis persecutionum & tribulationum immineret, tunc tandem diuina ope & alio opus habebant

*Psal. 9.**Psal. 26.*

auxiliatore. Quapropter dixit dominus, Ego rogabo patrem, & alium paracletum mittet vobis. Ecce alium, quādo Christus ipse cōsolator eorum fuerat. Profec̄to autē ita res nunc habebat apostolorū, ut fieri solet, cum mater infantē ablacere instituit: tunc etenim illū adhuc tenellū lacte pascit, mox subtrahit lacte, cibum adhibet subinde solidiorem, ut sic membra illius robustiora paulatim efficiantur. Ad eundē planē modū Christus discipulos suos primū lacte enutrit corporalis suae praesentia, deinde cum iam illi solido cibo pascendi essent, rerum sublimium, etiam lac eis subtrahit, dicitur Esaia, Quem docebit scientiam? & quem intelli gere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auullos ab vberib⁹.

*Ioan. 14.**Esa. 18.**Lib. de trin.*

3 Tertia causa reddi potest ex consideratione dignitatis Christi, quia ut Aug. dicit, Christus in quantum homo, potestatem non habebat mittēdi spiritum sanctum, sed ut Deus. Quam diu autē ille cū discipulis suis vivebat, pro solo homine habebatur, ideoque ne suspicio hinc nasceretur, puri hominē posse etiā conferre spiritum sanctum, Christus noluit dare spiritum sanctum, nisi post illā stupendam & potētissimam suam ascensionē, sicut Ioannes dicit, spiritū sanctū ideo nōdum datum, quod neque Christus nōdū glorificatus erat. Aliās suspicari statim quidā potuissent, quod & Macedoniani deinceps fecerūt, spiritum sanctum seruū Dei esse, quae insignis tum blasphemia, tum contumelia est spiritus sancti, sicut hic pulchrē & suo more affabrē inducit Chryso-

*Ioan. 9.**Chryso.*

solto mus. Id enim si sic esset, quārulo prestaret dominū abire, & suo loco mittere seruū? Taceo quod nō sufficientem consolationem ex illo accepissent discipuli, si non verus etiā Deus extitisset. 4 Postremo alia adhuc causa dari potest, eaque huiusmodi, ut sic vnitas ecclesiae cōseruaretur. in hoc enim, teste euangelista, praordinatū est diuinitus, quod Ioannes nullū omnino fecit miraculū, ne scilicet populus distraheretur à Christo, & sic excellens Christi eminentia clarius in Ioanne veluti translata videretur, quam reluceret in Christo. Ad haec, Christus iamā discipulis suis promiserat, illos opera facturos etiam maiora iis, quae ipse fecisset: si igitur praesenti Christo miracula huiusmodi fecissent apostoli, cogitare potuissent simplices, eos Christo maiores esse, sicque dissensio exorta fuisset & schisma inter fideles, cū ita vnitas permāserit inter eos, vnū omnibus Christū praedicantibus,

*Ioan. 10.**Ioan. 14.*

prædicationemq; suam virtute spiritus sancti per subsequenta signa confirmantibus. 3 At nos nunc tandem respondeamus ad quaestiones iam supra inductas. Et primum quidem poterat Christus spiritum sanctum etiam ante ascensionem suam mittere, nihilominus quam post eam, noluit tamen ex rationibus iam adductis, quandoquid neque discipulis commodum temper erat, quos antea desuescere oportebat à lacte, vt tandem spirituales fieret homines, nec quicquam carnale saperent. 2 Ad secundum, & hoc verum esse asserimus, quod vbiq; sit spiritus sanctus sua diuinitate: iuxta

Hiere 23 prophetam, cælum ac terram implens, in donis tamen suis à Christo sub visibili signo missus est: vnde apostoli illustrationem scientiæ acceperunt, cognitionem linguarum, robur & firmamentum aduersus mundum, & virtutem miraculorum.

3 Ad id porro quod tertio loco quaesitum est, dicimus apparuisse quidem in baptismo Christi spiritum sanctum, dedisseque illi testimonium quia filius Dei sit, & simul aquas sanctificasse in sacramentum baptismi. Cur autem in hunc modum datus non sit apostolis ante Christi ascensionem, iam supra assignauimus causam. 4 Caterum ad quartum ex Cyrillo

Cyrillus. Eccl. 3. respondemus, cuiq; rei tempus suum esse commodum, atq; adeo omnia esse bona in tempore suo. Aderat igitur dominus in hoc mundo corporaliter tempore opportuno, & rursus quādo vt ille nouit oportebat, ad patrem corpore rediit. Hominem fieri filium Dei oportebat, vt nos omnes redimeret, vbi nos omnes sumus in Christo ratione humanitatis: id ille fecit non tantum vt peccata nostra deleteret, sed etiam vt naturam nostram sanctificaret, simulq; vt antecessor nobis & exemplar foret bene recteque viuendi: siquidem omnis illius actio, instructio nostra est. Neque minus verò abscissus quoq; ipsius utilis fuit, quoniam non à peccatis tantum mundare nos voluit, sed & in cælum vsque perducere, atq; angelici confortij facere participes, sicut Paulus asserit eum ascendisse in cælum, vt pro nobis appareret in conspectu Dei. Omnibus itaque per illum tractatis, quæ vt homo facturus erat in terris, reliquum fuit vt ascenderet in cælum ad Deum patrem, faceretq; vt nos sedere possemus in cælestibus in Christo Iesu. Verum eo pertingere nequimus, nisi confirmati prius fuerimus in solidam vitæ nouitatem: quod demum per gratiam & donum spiritus sancti fieri poterit: non aliter ac Saul conuersus est in a-

Gregor.

Hebr. 9.

Ephes. 2.

Re. 10.

lium hominem, iam iam affectus spiritum sanctum, & sicut Paulus refert, quia & nos reuelata facie gloriæ dñi speculantes, in eandem imaginem transformabimur à claritate in claritatem. Sicut ergo quando opportunum visum est tempore Christo, mansit ille cum discipulis: ita appropinquate tempore spiritus sancti, ascendit iterum ad patrem filius, & liberam spiritui sancto reliquit operationem. 6 Hæc omnia claudamus cum illa sancti Augusti sententia, qui vult tantisper discipulos accipere non potuisse spiritum sanctum, dum immorabatur Christum cognoscere tantum secundum carnem, quomodo Paulus quoq; carnem Christi agnoscebat non secundum carnem, qui tamen spiritualiter non ignorabat etiam verbum: siquidem adeo purus est spiritus, vt non conformetur nisi in rebus admodum spiritualibus. Porro et si corporaliter illos deseruerit dominus, tamen spiritualiter deinde cum spiritu sancto pater quoq; ad eos descendit & filius. quoniam modo sibi constaret aliis, quod promissit dominus se cum ipsis mansurum vsque ad seculi consummationem? Aut vbi etiam non impleretur illud quod dixerat, quia ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus? Quo nomine vos quoq; dilectissimi in Christo fratres, animam affectumq; vestrum in Deum erigite, neq; cogitate, O si & ego tunc temporis vixissem, O si tunc in Iudæa fuisset, Christumq; in carne vidissem. Nihil enim vobis per hoc ademptum est, nihil diminutum, licet præclarum quid & eximium spectaculum existat, Christum vidisse incarnatum, quia sic dixit ille plerosq; reges & prophetas optasse, vt viderent illum, & audiret sicut apostoli, neq; tamen vel viderunt vel audierunt. Tu tamen id admodum ne desideres aut appetas: siquidem eorum etiam nonnulli qui cum Christo vixerunt, perierunt, vt Iudas, Pilatus, Annas, Caiphas & magna pars Iudæorum. Quin potius magna cura vide, vt iuxta dñi verbum, ipse quoq; gratiam accipias spiritus sancti, & simul cum illo Christum dominum. Magnus Martine honor fuit, & plurimum ei inde accessit dignitatis, quod Christum hospitio exceperit. Tu quoq; hospes illi effici potes, si pauperes suos cibaris, potaris, vestieris, si credis modo, quod per se verissimum est, atque adeo ex ore veritatis profectum, Quicquid minimo illorum feceritis, mihi fecistis. Sed sublimior & excellentior ipsius hospes fieri cupis? age in sacramento eucharistiæ eum dignè suscipito, licet enim corpus

2. Cor. 3

*2. Cor. 5.
Ioan. 1.*

*Mat. 28
Ioan. 14.*

Chrysost.

Mat. 25.

DOMINICA IIII.

illius simul & sanguinis hic verè existat, tu tamè ipsum corporeis oculis non vides, sed sacramentali specie panis & vini mirabiliter obiectum. Ibi affectum pium exhibe, ibi te conformem fac voluntati diuinæ, gratiam & virtutem spiritus sancti implora. Quanto id tibi proderit magis, quam si ipsum in carne videres, sine gratia spiritus sancti? Ne itaque molestum & acerbum sit hoc vobis, Christum in carne non vidisse. Quin Deum potius omnipotentem orate, vt qui à nobis recessit corpore, magis gratiam nobis concedat spiritus sancti, qua nos in omni pietate stabiliti, illi iuxta beneplacitum suum seruiamus, tandemq; ex ipso gaudia consequamur felicitatis æternæ. Amen.

HOMILIA II. EIVSDEM
dominicæ.

Ominus noster Iesus Christus iam ante ascensurus
 D in cœlum, & corpus quo conuersatus cum hominibus fuerat, illaturus fideribus, discipulos suos cõsolatur, iubetq; ne nimis tristari: siquidem abscessus suus illis plurimū esse cõmodatus, ipsumq; spiritus sancti aduentum impetraturus. Hic tamen quid facturus esset, deinceps paterna admonitiõne insinuat, cum ait, Vbi venerit ille, arguet mundum de peccato, de iustitia & iudicio. Super iis verbis consultum mihi visum est quantum Deus dederit, pauca quædam apud vos differere, quatenus & vos gratiam spiritus sancti suscipere mereamini. Hanc aut prædicare quidè mihi apud vos licet, conferre vobis mihi non datur. Christus qui spiritum illū misit, idè etiã mittere & donare eum vobis poterit, si modo oues eius fueritis, si vocem illius audieritis. cum aut prædicationè & sermonè illius ex me audieritis: verbum enim quod ex me auditis, nõ meum est, sed Christi qui misit me, cuius loco thesaurum euangelicū vobis aperio & manifesto. Hic ipse ouilis sui ianua est per ipsum ego animos vestros ingredior, vobis prædicans.
 Vos igitur si oues Christi sitis & pastore agnoscitis vestrū, me quoque audire non recusabitis: sed, quid dico me? imò Christum iam me loquentem, cuius vos sanguine redempti estis. agnoscite itaque redemptionis pretium longè maximum, non corruptibilibus auro & argento, sed pretiosissimo sanguine Christi Iesu agni immaculati redempti estis. Neque dubito quin vtrò sermonem Christi

Iohan. 10.

Iohan. 14.

Iohan. 10.

1. Pet. 2.

accepturi sitis, quando ex Deo estis, verbum igitur Dei sine fastidio & molestia audietis: aliàs si ex Deo non essetis, verbum quoque Dei respueretis. Vt autem idem ille qui immensa quadam benignitate & misericordia doctrinam euangelicam nobis reliquit in ecclesia, gratiam quoque ad audiendum, percipiendamque concedat, profusis precibus eundè suppliciter imploremus, dicentes,

Pater noster qui es in cœlis, &c.

Spiritus sanctus in hunc mundū venientis officium est, arguere mundū de peccato, eo quod in Christo non crediderint homines, deinde docere apostolos, mox clarificare Christū, postremo idè illud annunciare discipulis. Quoad primū, arguet ille mundū de peccato, sed quid est hoc iniquies. Nunquid dominus Christus nõ arguit mundū de peccato, cū ait, Si nõ venissem & locutus eis nõ fuissem, peccatū non haberet, iam autè excusationè nullā habet de peccato suo? Neque aliter etiã de iustitia Christus arguit mundū orans patre suū, & dicēs, Pater iuste, mūdus te nõ cognouit. Ad hæc respondēs Augustinus ait, Fortè quia Christus in Iudeorū gente tantū locutus est, mundū non videtur arguisse: spiritus autè sanctus in discipulis eis toto orbe diffusus, non vnā gentē, sed mundū intelligitur arguisse, iuxta commissum quod eis dederat dominus, cū testes ipsos constitueret, non in Hierusalem tantū & Iudæa, sed & in Samaria, & tandè vsque ad vltimū terræ. Quauis cū dicitur spiritum sanctum corripuisse mundum, nemo excludere hinc debet vel patrem vel filium: quia vbique locum suum habet regula ista, quòd opera trinitatis sunt inseparabilia, & quicquid aliqua triū personarum operatur in creaturis, id ipsum reliquæ etiam operari dicuntur, sicque sicut vna voluntas & omnipotentia est vna, ita etiã opus idè rectè perhibentur. Et licet hoc ipsum arguere, in vniuersum & essentialiter tribus cõueniat personis, propriè tamen tribuitur spiritui sancto: siquidè cū tria impediunt ne aliquis habeat autoritatem arguendi alium, scilicet ignorantia in intellectu, immunditia in concupiscibili, impotètia & timor in irascibili, singula hæc remouet spiritus sanctus, dū purgat, illuminat & corroboret animā: ideoque illi peculiariter & merito quidem officium illud tribuitur, quòd arguat mundū de peccato. Aliàs qui inductus est & rerum omnium imperitus, quomodo

Iohan. 3.

August.

Iohan. 15.

Iohan. 17.

August.

Act. 1.

August.

Glossa.

corripiet alterū nōne sicut cæcus cæcū ducēs, ita ij quoq; ambo in foveā cadent. Et huiusmodi homini dixisse videtur Paulus illud, *Qui aliū doces, te ipsum non doces.* Deinde immundi quoque docere nō debent, statim enim eis dicit huiusmodi quiddā, *Quare aut quō tu dicere præsumis, Frater, sine vt eiciā festucam de oculo tuo, trabē autem in oculo proprio non consideras? Eo facit quōd ait Gregor. Superbie sordes tergere nō valent manus quæ lutū tenēt. & quid ex immundo mundū speres? Sed neque ij qui timore nimio perculsi sunt, cum fructu arguere quenquam possunt, cuius rei nobis exēpla plurima vel infœlicissima hæc nostra suppeditant tēpora, quibus qui tā legnes & supini in corripiendo fuerunt episcopi & prælati, eo succreuit hæresis, nō tam altas radices iactura, si illi diligentiores fuisset, eum autē qui alios corripendi munus sibi sumit, debere timore carere, etiā Sapiens docet, cū ait, Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrupere iniquitates, ne fortē extimescas faciē potentis. Hæc itaq; tria aufert ex homine spiritus sanctus, simulq; potentem illū reddit ad arguenda peccata. Cuius rei gratia idem ille datus est apostolis in specie ignis, ignis enim lucē splendidā de se præbet aduersus errores & inſcitia, deinde purgat cōtra immunditiā, ad hæc ad daces reddit quoque, vnde qui circa ignem versantur, Martiales esse creduntur. At proh Deū immortalē, vbi nunc est spiritus sanctus, qui per ministros suos tam seculares quā spirituales corripere mundū de peccato? Quā necessariū id quidem esset? Verūm prohdolor nō est penes illos spiritus sanctus: oēs enim iudices & spirituales & seculares partim ignari sunt, impēriti & imprudētes, atq; vt maximē quidam essent (qui tamen & ipsi paucissimi sunt) prudentes & intelligentes, immundi tamē sunt, gulosi, ebrij, adulteri, superbi & c. Et vt hic quoq; gratiam suā nonnullis concedat Deus, vt horū vitiorum nullū habeant, attamen & ipsi metu timorēque non vacant: pusillanimes enim sunt, & nō audent malū pro veritate & iustitia arguere. Hinc quid mirū, si mundus totus, qui iam olim in maligno positus fuit, peccatis, offendiculis & omnium flagitiorum genere plenus existat, iuxta illud Hieremia, A minimo vsque ad maximū omnes auaritiā sequuntur, à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. Illuminet vultum suū super nos do*

minus Deus noster, & misereatur nostri, atque propitiatur iniquitatibus nostris.

2. Porro vt aliquanto propius accedamus ad hæc Christi verba, sic ille inquit, Spiritus sanctus arguet mundū de peccato, de iustitia & iudicio. Quod nonnulli doctores sic intelligunt, Quoniā mundū arguet de peccato suo, de mea iustitia, & iudicio diaboli. Sunt qui sic exponunt. Arguet ille mundum de peccato commisso, de iustitia amissa, & de iudicio Dei contēpto. Neque aliq̄ istorū sensuum contemnimus, tantūmodo dispiciamus, quo pacto optimus maximus magister Christus illud nobis explicet. De peccato, inquit, arguet ille mundum, quod in me nō crediderūt. Vbi Chrysostomus vult dñm hic omnē abstulisse excusationē, & quia sine venia peccarint: quoniā iam ante pater voce propria dederat testimoniū Christo. Christus quoque de seipso testatus erat miraculis suis: ideoq; & spiritū sanctū, cū venturus erat, testimonium esse daturū Christo, eo q̄ mundus amplius excusare se nō posset de peccatis suis. Cyrillus prope modum etiā in hanc sententiam concedit: quandoquidē Christus dixerat Iudeis, *Nisi credideritis mihi, in peccatis vestris moriemini.* Et sine dubio arguit mundū spiritus sanctus per apostolos Christi & illorū successores, prælatos & prædicatores, ab omnibus peccatis. Vnde ruditas & stupiditas patet eorū, qui molestē ferūt peccata sibi sua pro concione exprobrari. An non hic audis spiritum sanctū reprehensurū esse mundū per prædicatores, & tu interim Christo reluctare? spiritui ne sancto officii suū recludes, quominus ille redarguat mundū de peccato? Quauis si impatenter pateris tibi vitia tua reteggi, age hoc vnum, peccare noli, & non opus habebit prædicator te de peccato tuo reprehendere. August. verē maximum illud ecclesiæ lumē, ne transuersum quidem digitū hic discedit à verbis Christi, dicitque quia spiritus sanctus mundū arguet de peccato inſidelitatis, eo q̄ non crediderint in Christum. ait enim, Hoc peccatum quasi solū sit, præ ceteris posuit: quia hoc manente, cetera detinentur, & hoc discedente, cetera remittuntur, quo respexisse etiā Paulum verisimile est, cūm definiret fidem substantiam rerum esse sperandarum. sic Beda hic fidem originē appellat virtutū. Hinc quis nō videat è cōtrario, inſidelitatem originē & firmamentū esse vitiorum?

Chrysost.

mat. 3 17

Cyrillus.

Ioan. 8.

August.

Hebr. 11.

Beda.

Ioan. 3. sicut & Christus horribiliter satis dixit, eum qui non credit iam iam esse iudicatum, eo quod non credat in nomine unigeniti filij Dei.

3 Deinde non minus etiam arguet spiritus sanctus mundum de iustitia, quia ego vado ad patrem, & iam non videbitis me. Vbi admirabitur quis, quo pacto causa ista conveniret eum, de quo hic veluti capite quodam agitur, puta quomodo habitus Christi ad patrem respondeat huic, quod spiritus sanctus arguet mundum de iustitia. Pulchrum sane, dummodo huic accedat declaratio divina, quae demum intellectum praebet & illuminat mentes hominum, sicut hic divinitus edoctus egregie Chrysostomus exponit, dicens, Quomodo frequenter Iudaei Christum accusarent, quod a Deo non esset, & propterea peccato legisque transgressorem dicerent. Hinc autem omnis calumnia amovebitur. Nam si opinio quod a Deo non sum, me transgressorem ostendit, cum spiritus me illuc abeuntem, neque ad horam, sed permanentem ostenderit, signum ergo est quod irreprehensibiliter vixi, quia vado ad patrem. Iudaei igitur iniquae de me opinati sunt, & spiritus sanctus qui idem illud praedicatione confirmabit & miraculis apostolorum, mundum de iustitia quoque mea reprehendet, cui fide adhibere noluerunt. Theo. etiam

Chryso. Ioan. 7.9 De iustitia, inquit, arguet mundum, hoc est, ostendet eis, quod ego cum iustus fuerim, & irreprehensibilem egerim vitam, iniuste occisus sum, & in eius iudicium vado ad patrem. si enim essem talis, qualem me accusarunt, non haberem hunc honorem apud patrem. At tu hic quisquis verum pius haberi cupis, recogita diligenter & expende, quatenus sit pietatis & misericordiae, aeternum illum Dei patris filium ex alto caelorum se demisisse in sanctissimae virginis utero. Vicissim quam magna iustitiae & aequitatis fuerit ascensio Christi, quam cum contempserint Iudaei, merito a spiritu sancto arguendi erant ut blasphemae, qui iustitiam Christi nec agnoscere, neque recipere voluerunt. Omnes illae expositiones ad iustitiam Christi pertinent, quam mundus hic noluit agnoscere: sed tunc demum cum ascendit ille in caelum, Deus pater declaravit ipsum nec in verbo nec facto, fraude aut dolo usum esse. Ceterum beatus Augustinus paulo elegantius idem hoc exponit, dicens, Non est quod iustum putes de iustitia argui, sicut de peccato peccator arguitur, ideo enim dicit dominus, quod spiritus sanctus arguet mundum de iustitia scilicet si

Theoph. De iustitia, inquit, arguet mundum, hoc est, ostendet eis, quod ego cum iustus fuerim, & irreprehensibilem egerim vitam, iniuste occisus sum, & in eius iudicium vado ad patrem. si enim essem talis, qualem me accusarunt, non haberem hunc honorem apud patrem. At tu hic quisquis verum pius haberi cupis, recogita diligenter & expende, quatenus sit pietatis & misericordiae, aeternum illum Dei patris filium ex alto caelorum se demisisse in sanctissimae virginis utero. Vicissim quam magna iustitiae & aequitatis fuerit ascensio Christi, quam cum contempserint Iudaei, merito a spiritu sancto arguendi erant ut blasphemae, qui iustitiam Christi nec agnoscere, neque recipere voluerunt. Omnes illae expositiones ad iustitiam Christi pertinent, quam mundus hic noluit agnoscere: sed tunc demum cum ascendit ille in caelum, Deus pater declaravit ipsum nec in verbo nec facto, fraude aut dolo usum esse. Ceterum beatus Augustinus paulo elegantius idem hoc exponit, dicens, Non est quod iustum putes de iustitia argui, sicut de peccato peccator arguitur, ideo enim dicit dominus, quod spiritus sanctus arguet mundum de iustitia scilicet si

August.

delium: quonia qui non credunt, & ipsi arguentur ex fide bonorum, quod praedicationi & miraculis apostolorum credere noluerint. Arguentur itaque: siquidem ipsa fidelium comparatio, infidelium est vituperatio, sic mundus de peccato quidem suo, de iustitia vero arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebrae, iuxta illud Paulinum, Omnia quae arguuntur, a lumine manifestantur. Sed adhuc dubitantes ex vobis quosdam conspicio, & sic apud sese cogitantes. Quod si iustitia hoc modo de iustitia fidelium exponitur, quomodo ad eam accommodabitur ratio illa Christi? Sanne neque id male convenit, quia Christum iam reuersum ad patrem fideles amplius non vident: & tamen in illum credunt, quomodo iusti sunt, sicut Thomas dixit dominus, Beati qui crediderunt, & non viderunt. Obstinati autem, quia nolunt credere in Christum, quem nunquam viderunt (sic enim communis est iste clamor impiorum, quomodo crederet, quod nunquam viderunt) merito a spiritu Dei arguuntur. At dices, quo pacto etiam fideles amplius visuri non sunt dominum, qui iam olim magna fiducia dixerit Iob se in carne sua visurum dominum? Aut quomodo saluari poterit, quod & Paulus visus est dominus, & Stephano, qui etiam caelos vidit apertos, & filium hominis stantem a dextris Dei? Respondetur ad haec, illud quod dixit dominus, iam non videbitis me, intelligendum esse de ista visibili & mortali specie atque passibili, quam tunc habebat. Deinceps vero quotiescunq; visus est, immortalis & impassibilis apparuit, non quomodo iudicatus est, sed in ea forma, qua ipse iudicaturus est vivos & mortuos. Mitto hic expositionem, quam inducunt nonnulli de eo quod spiritus arguet mundum de iustitia neglecta, sicut cum quis rationem reddit officii sibi commissi, ei non tantum mala designata exprobratur, sed & bona intermissa: quod sic etiam isti arguentur a spiritu sancto de iustitia, quam facere neglexerunt.

4 Praeterea de iudicio quoque spiritus sanctus arguet mundum, siquidem princeps mundi iam iudicatus est. Vbi obscurum est, quomodo ratio illa sermoni huic competat, sed tamen sensus propemodum talis est: Iudaei Christum iudicaverunt tanquam daemonium habentem, & in potestate Beelzebub principis daemoniorum daemonia eicientem. Vicissim spiritus sanctus qui per miracula testaturus erat, victum a Christo daemonem (iam enim is iudicatus est) facile etiam declara-

Ephes. 5

Ioan. 20.

Iob. 40.

1. Cor. 15.

Act. 7.

Chryso.

Ioan. 8.

Mat. 15.

bit falsum extitisse Iudæorum istud de Christo iudiciū, ipsumque adeo dominū triumphasse, iuxta illud euangelicum: Iam iudiciū est mundi, iam princeps huius mundi eiicitur, quod utique per Christū factum est, dum ex illo triumphauit. Possentamen id ipsum sic exponi, quia Iudæi primum, ac deinde Pilatus, Christum iniquè condemnarunt, id ipsum quoque arguet spiritus sanctus per doctrinam & miracula apostolorū, vniuerso orbi manifestaturus falsum & iniquū ipsōrum iudiciū, cuius iniquitas summa non tantū ex Pilati patet testimonio, quum se innocentem à sanguine iusti illius prædicaret, ac deinde causam in eo mortis nullā inuenire se diceret: sed hinc quoque, quod quū instinctu diaboli, qui primū miserat in cor Iudæ, ut traderet dominū Christus occisus est, sicque innocentem illum tradidit in mortē, ipse quoque diabolus iudicatus deinde est à Deo, & potestate sibi sua adempta, mors ipsa quoque per illum est demorsa. Quod igitur & diabolus iudicatus, suaque potestate priuatus est, signum nobis datur euidentis, Pilatū etiā & Iudæos iniquè Christum morti adiudicasse. quod ut argueretur in mundo, venturus erat spiritus sanctus. Postremo assigna darique poterit & intellectus huiusmodi, Princeps huius mundi missus est foras, quoniam iudicio ignis æterni irreuocabi liter destinatus est, & de hoc iudicio, quod princeps iudicatus est mundi, arguitur à spiritu sancto mundus, quoniam cum suo principe iudicatur, quem superbus atque impius imitatur, secundum illud quod Petrus ait, Si Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari, neque mundo diabolus sequenti in semitis suis parceret, quod & Iudas in epistola sua pulchrè commemorat. Admonitos super hæc homines omnes esse decet, ut credant in Christum, ne forte & ipsi infidelitatis suæ penas luant. Curent ut sint in numero fidelium, quorum vitam simul & exempla immitentur, ne de illorum iustitia arguantur ipsi, ac puniantur, quos sequi noluerunt. Caueant sibi prospiciant à die nouissimo, ne cum diabolo condemnentur, dum in peccatis condemnati imitantur: ne incidant iram & ultionem domini hic temporaliter, isthic verò in sempiternum. Ita nos Christus hic & illic custodiat in seculorum secula, Amen.

HOMILIA TERTIA EIVSDEM
dominicæ.

T. Ransiturus iam dominus ex hoc mundo ad patrē, charosque suos discipulos derelicturus, multas eis in vltima cœna, tum doctrinas salutares, tum euidentes dedit promissiones, quibus non minimas hoc euangelio iam audistis, quo ille se abiturum prædicit, abiturūque hūc suū plurimum comodaturū ipsis insinuat: deinde spiritum eis sanctū paracletum missurū se promittit, qui mundū arguat de peccato, iustitia & de iudicio. Post hæc omnia subiungit, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nō potestis portare modo. Quibus ille vobis quod antea de abiturū sui vtilitate dixerat, confirmare intēdit: quoniam enim ipsi rudes adhuc erant & imbeciles, debilioreque qui sublimia capere possent mytheria, ideo spiritus sanctus fragilitatem eorū cōfirmaturus, ipsos quoque omnē docebit veritatē. Sensum porro & intellectum istorū verborū ex patribus alij aliter excusserunt, non tamen sic, quod ideo ipsi sibi doctores contrarij sint, sed quia spiritus sanctus adeo redūdā & exuberat in scripturis sacris, ut pro se quilibet patrē omnibus viribus studuerit aliquē ex iis sensum eruere cōmodum, vnde præmium à Deo reciperet, iuxta illud, Qui me elucidat, vi tam æternam habebunt. Hinc fit ut non rarò vnus quispiā ex patribus varios inferat vnus loci sensus. Et quid hoc mirū tibi? Hæc enim illa est aqua paradisi, quæ cū vna esset, in quatuor flumina tamē est diuisa. sic vnaquæuis sit scriptura, in multos tñ sensus distrahi & referri potest. Nec est quod absurdū putes, aquas non exponere scripturas sacras, sic enim & Iob. Profunda, inquit fluuiorū scrutatus est, & abscondita produxit in lucē. & Sapiēs, Cibauit eū pane vitæ & intellectu, & aqua sapientiæ salutaris potauit illū. Quū igitur pleni fuerint spiritu sancto sancti Dei patres, nihil reliquerūt in sacris literis inexcussum, nihil quod non eruerēt. Ac rectè quidē, quia spiritus scrutatur omnia. Et nos quoque, citra præiudiciū veritatis, varias huius sermonis expositiones adducemus, quas equidē oēs & veras esse crediderim, & sic à Christo intellectas, cū eloqueretur secūdū altissimā & ineffabilem sapientiam suam. Quæ apostoli, inquit Augustinus, portare non poterant, vultis forsitan scire. Sed quis nostrum audeat eorum se dicere iam capacē, quæ ille cape-

Ecd. 2 4.

Gene. 2.

Iob. 28.

Ecd. 15.

1. Cor. 1.

August.

te non valebat? Ac per hoc neque per me expectanda sunt ut dicantur, quæ forte non caperent, si mihi ab alio dicerentur, nec vos ea portare possent, etiam si ego tatus essem, ut à me ista, quæ vobis altiora sunt, audiretis. Sed quænam sunt ista, quæ ipse non dixit, temerarium est velle presumere & dicere. Hoc tamen ex multis vnum est, quod discipuli nondum erant idonei atque parati portare seu sustinere pro Christo supplicia mortis, sicut idem paulo apertius eis dixit dominus, Non potestis me sequi modo. Petrus autem qui sibi videbatur satis

Mat. 26. obfirmatus animo ad sustinendum succubuit, dum credere noluit Christo dicenti, Hac nocte ter me negabis. At post missionem spiritus sancti potuerunt portare verbum hoc: neque ipsi tantum, sed & innumeri alij viri ac mulieres, iuvenes, virgines, senes ac iuniores, qui omnes coronam martyrii adepti sunt, inuenti cum omnibus post Christi passionem, tuncque missis spiritu sancto, omnes portare potuerunt, quod antea, loquente domino hæc verba, non potuerunt portare pastores. Intellectus autem iste, cum plurimum sit angustus, & ipse deinceps

Cyrillus. Augustinus digrediebatur ad latiorum, nos quoque alio veniamus. Cyrillus sic inquit, Quia dominus imbeciles illos ad suscipienda maiora sine spiritu cognoscebat, hæc dicit, Adhuc multa habeo vobis dicere. multa verò dicenda sibi restare profunda, & ultra quam humanus animus ferre possit, affirmat, quæ silentio, inquit, trado: quia nondum à spiritu meo reformati estis, eaque tunc intelligetis, cum per spiritum sanctum spiritus

Matt. 9. les quoque vos in intellectu vestro facti fueritis. Idem iam antea in parabola dixerat eis dominus, quoniam nemo vinum novum mitteret in veteres utres, nisi qui vellet utres cum vino novum, sed vinum novum in utres novos mittit, & ambo conferuatur. Utres veteres erant apostoli, dum Iudaicis adhuc ritibus & observationibus adhererent: neque novum evangelicæ legis mustum capere poterant, donec utres novos eos faceret spiritus sanctus, quando tandem cum multo novo totius novi testamenti eis datus est intellectus. Et quoad missus non erat spiritus sanctus, poterat dominus dicere omnibus quod uni Petro dixerat in lotionem pedum. Quod facio nescis modo, scies autem postea. Sic sæpe in evangelio, quum Christus quid dixit discipulis, adiderunt evangelista non intellexisse illum discipulos, vel verbum istud absconditum fuisse ab eis.

2 Verba hæc Christi, de doctrina evangelica nobis ve-

niunt intelligenda, quum enim ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, statimque subdit, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, ex ipsa serie literarum facile colligitur quod quicquid non dixit hic eis Christus, id omne deinceps docuit ipsos per spiritum sanctum. Quæ de re mox plura. Egit autem optimus ille magister, cum discipulis suis, sicut facere solet studiosissimus quisque præceptor, qui pro captu discipulorum eos docet, huic subtiliora, istis rudiora quædam præscribens. Sic Paulus quoque fecit, sicut ipse de se testatur, inquit, De quo nobis gratias sermo & interpretabilis addicendum, quoniam imbeciles facti estis ad audiendum. Etenim cum deberetis magistri esse, propter tempus, rursum indigeris ut vos doceamini, quæ sunt elementa exordij sermonum Dei, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. Id adeo & Petrus facere solitus est, quando suos sicut modo genitos infantes, lac concupiscere iubet. Sic Paulus Corinthiis suis non secus atque infantulis in Christo, lac se præbuisse commemorat, non solidum cibum. Vicissim intelligentibus quid dixerit, alibi testatur, dum sapientiam se loqui, ait, inter perfectos, de imperfectis autem, Fratres, inquit, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam: non dum enim poteratis, sed neque nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis, cum ergo carnales adhuc essent apostoli, non semel omnia eis dixit Christus, sed multa reliquit magisterio spiritus sancti, quavis hæc quoque causa est, quod non dum præcesserat eos ille in magisterio crucis. Beatus Augustinus in libro de mendacio cap. 10. sic ait, Vera tacuit, neque tamen falsa interrim locutus est, quia veris audiendis eos minus idoneos iudicavit. Theophylactus, Nihil, inquit, de se magnum locutus est dominus, partim dat nobis figuram humilitatis, partim propter infirmitatem audientium & ingratitude Iudeorum: siquidem per totam evangelicæ contextus seriem non inuenimus usquam docuisse Christum, legis Mosaicæ caeremonias destituras, immo se non venisse ad solvendam, sed implendam legem dominus ipse professus est. Neque dubium est, quin ex hoc offensus fuissent discipuli: quædoquid accepto iam spiritu sancto Petrus ratus est solos Iudeos gratia Christi esse capaces. Verum magister ille spiritus sanctus tandem docuit eos opus non esse implere amplius legem, sicut de-

*Heb. 5.**1. Pet. 2.**1. Cor. 3.**1. Cor. 2.**1. Cor. 3.**August.**Theoph.**Matt. 5.**Act. 10.*

Act. 15. inde apostoli in primo cōsilio suo sanxerūt, Visum est spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris. Hinc factū est vt missō spiritu sancto, veraq; scientia Dei manifestata, figuræ legales abolerētur, & pro iis ver^o veri Dei cultus erigeretur, per huiusmodi tamen signa, quæ per spiritū sanctū fiunt, fide cōfirmata, puta sacramēta sancta ecclesie.

3 Consimilem providentiam qua hic Christus vltus est, habere debent omnes prædicatores, vt quicquid loquuntur id omne dicant ad adificationē audiētū, & emendationem vitæ illorū. Si apostoli non statim accepto spiritu sancto, abrogarunt legales ceremonias Moysi, neq; subito venerationem docuerunt sanctorū, ne forte suspicaretur simplices nos plures habere deos, quàm ipsi inter dæmonia & idola, Iouem, Mercurium, Martē, Herculē. Neque sabbatum statim aboleuerunt. Quid quod Paulus (quod maximè tolerabile fuerat) noluit necessariā vitæ suæ sustentationē accipere, ab iis, quos ipse alebat verbo Dei? Taceo quòd circūcosionem tollerarunt ad tempus, sicut Paulus discipulū suū circūcidit Timotheum. Ita nimirū prædicatorem circūspectū esse decet, neque omnia radicibus euellere, quò plus sæpe perdat, quàm emendet. paulatim prædicanda est veritas, & tantisper veluti per gradus proponenda, dum arcem cordis humani aliās inuictam euincas. Trahi enim volunt ingenia bona, non cogi: plus suasionibus ducuntur, quàm verberibus præcellantur.

Act. 15. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

Col. 9. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

Act. 16. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

Mysteria non reuelanda. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

Mat. 18. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

Rom. 14. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

Origen. Rationeshic duas doctores sancti afferunt, quamobrem nō semper expediat mysteria omnia simplicib⁹ reuelare. quarū prior hæc est, ne inde offendantur, eūm fieri per quā facile possit, vt dum scrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captā d. & studio, de prædestinatiōe & huiusmodi subtilissimis rebus dicere multa volunt corā simplicibus, vnde illis rarūm occasionē offensæ præbēt, cū tū modis omnibus sit cautē ū ne simplices & rudiores offendam⁹, iuxta doctrinā Christi & Pauli. Ratio altera hæc est, ne fortē mysteria propostita respuat, contēnant, & temerè tractēt. sic Iudei autorē Origenē, ante annū atatis quadagesimum, neminē sinebāt legere Cantica canticorū. & alios tres libros Biblię, apud eos pueris nō tradi in man⁹ pmittebāt. Sic mihi relati est, lege cautū fuisse apud Anglos, ne quisq; liber: toti⁹ b. blix præter

nudā euangelia in vernaculam eorum linguā trāsferretur. Quòd si & nostrates Neochristiani, nō ita omnia prelo Germanico tradidissent, Deū immortalē, quantum malorū caueri potuisset? quot hominum milia nō periissent? 4 Post hæc omnia ne suspicari possent discipuli, defectum aliquē esse doctrinæ euangelicæ, quò minus portare eam possent, immensam eis dominus vtilitatē pollicetur ex aduentu spiritus sancti, qui sicut mūdum arguet de peccato, ita vicissim illos docturus erat omnem veritatē. Certum est enim quia *Beda.* veniente desuper spū, apostoli maiorem multò scientiā veritatis, quam oēs sapientes mundi omni studio & labore cōsecuti sunt. De hoc promissio est quòd verè meritoque gaudeant oēs christiani, neq; cogitant promissionem hanc ad so lum pertinuisse diem Pentecostes, sed factam in persona totius ecclesie, quæ spū sancto gaudet rectore & magistro in omnibus cōciliis: quare neque errare potest, magistrum habens huiusmodi, qui nec falli potest nec fallere, qui ipsam ducit in omnem veritatem, quo distante, oēs hæten⁹ refutate sunt hereses. Idq; adeo verum esse, nonne hinc liquet, quod post diem Pentecostes adhuc tamē Petrus nihil cogno uerat de vocatione Gentium, & in ipso die Pētecostes apostoli oēs nihil sciuerunt de electione septē diaconorū. Paulus quoq; ait. Spūs manifestē dicit: & tamē idipsum non in die Pentecostes factum est, quando Paulus adhuc erat persecutor ecclesie. Christus etiam docuerat apostolos baptizare in nomine patris & filij & spūs sancti, illi tamē nō sine insti ctu spūs sancti abeuntes, baptizarunt in nomine Iesu. Pleri q; apostoli (ipseq; etiam Ioannes) diem Paschæ celebrarunt *Act. 2 10* semper die 14. mensi primi, sic vt illius discipulus Polycarpus retulit ad Anicetū Papam. Spūs autē sanctus docuit ecclesiam, diem Paschæ semper in dominica die celebrari debere, sicut sub Victore papa conclusum est. Sic aduersus Arrium spiritus sanctus docuit ecclesiam verbum hoc homou sion, & perpetuo magisterium illud spiritus sancti durauit in ecclesia, quid verò mirum, cum sic exauditus est domin⁹ in oratione sua, cum dixit, Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua? Plus quàm centum ortæ sunt aduersus ecclesiam hæreses, & tamē omnes sopitæ, vt bona spes sit, hæc quoq; quæ nunc grassatur inter hæreticos pestem, aliquando defæuituram. Hæc siquidē est illa Petri nauicula, de qua

*Act. 10.**Act. 6.**1. Tim. 4.**Mat. vlt.**Lib. 5. ec.**cle. hist.**Luc. 22.*

pulchrè cecinitille,

Pi.º papa Niteris in cassum Petri submergere nauim.

Fluctuat, & nunquam mergitur illa ratis.

1. Cor. 11 Quid quod oportet hæreses esse? quæ tamem, quia terræ a-
Mat. 7. renosa superstruæ sint statim adueniens spiritus Dei e-
uertit eas. Hinc patet quàm arenosum, & planè nihil sit om-
ne istud fundamentum nostratum hæreticorum, qui nihil
nobis credendum & assumendum esse, nisi quòd expressè con-
tineatur in scripturis, docent, insani & stupidi planèq; cæci,
vt qui non videant quomodo magisterij sui officio interim
priuent spiritum sanctum, quem è schola ecclesiastica distur-
bare conantur, sed frustra, quia quem ecclesiæ suæ veritatis
magistrum reliquit dominus, eum exautorare non poterunt.

Act. 15. Aut nõne multa fecerunt apostoli, quæ nusquam a domino

Act. 6. edocti fuerant, vt de non seruanda lege moysi, de septè dia-

1. Cor. 11 conis, de baptismo in nomine Iesu, de velamine capitis mu-

1. Cor. 7. liebris, de coniuge infideli, de abstinendo ab esu sanguinis,

Act. 15. atque id genus pleraque alia? Quòd si non omnia expressit

Christus in euangelio, multa utique reliquit magisterio spi-
ritus sancti per apostolos, & tamen inæstimabiliter magis
superauit Christus apostolos, quàm hi excelluerint præ suc-
cessoribus suis pòtificibus & episcopis, non est igitur quòd
dissimules, vel pertinaciter neges Christum plurima reliquit
se discipulis suis pro còditione tēporis. Quantò magis nõ

parum reliquerunt, imò veluti per manus lapada cursu tra-

diderunt apostoli successoribus suis, vt & in iis magisteriū
suum declaret spiritus sanctus, vt testatur Leo papa? Aut vn-

Leo.

de nobis christiani sabbatū suum probabunt, nisi ex eccle-

siæ autoritate? Vnde cõfirmabunt istū fidei suæ articulum.

Descendit ad inferos tantū ex ecclesia. Vnde cõstabit An-

nam fuisse virginis Mariæ matrē ex ecclesia. Vnde baptis-

mmum paruulorum probabūt, ex ipsissima, vt sic dicam, eccle-

sia. Possunt id genus multa induci, de quibus ex scripturaruū

testimonio nihil constat, tantū ex disciplina & magisterio

spiritus sancti in ecclesia, quem veneremur, colamus & a-

doremus, ei credamus, illum oremus, quatenus procul inde

abigat, quicquid est vbique errorum & infidelitatis. doceat

& nos quibuscunq; opus habemus, vt sic suo præsidio post

hanc vitam, vitam consequamur æternam, Amen.

HOMILIA IIII. QUARTAE

dominicæ post festum Paschæ.

I. Nter cætera promissæ apostolis suis dominus spiri-
tum sanctum simul atq; venerit, docturum ipsos, omnem
veritatem. Vbi nos iam porrò vobis, in Christo dile-

ctissimi, quæstiones nonnullas obiter incidentes dissoluem.

Et primò quidem quomodo non contrarium sit hoc quòd

ibi dicit dominus, multa se habere quæ diceret apostolis, at

illos portare ea nõ posse. Quid quod alibi dixit, Omnia no-

ta feci vobis, quæcunque audiui à patre meo. Respòdetur,

locum hunc iam adductum, non sic intelligi debere, quæsi

tunc omnia nota eis fecerit, sed quia partim ipsis nota quædã

fecisset, partim alia paulò post per spiritum sanctum nota fa-

cturus erat, & sic locutus est, quasi iam factum esset. Qui sanè

scripturæ mos est, vt sæpe de futuris, vt de ijs quæ facta sūt,

loquatur. ait enim August. Qui certis & immutabilibus cau-

sis omnia futura prædestinavit, quòd facturus est, fecit: sic

ante plurimos annos Dei filius per os Dauidis locutus est,

Foderunt manus meas & pedes meos. dixitq; illud Dauid,

quasi iam factum esset, quòd tandem post multos annos in

Christo est adimpletum. Sic in hoc ipso sermone, quem post

cenā habuit dominus, dixit, Quia opus consummaui, quòd

dediti mihi vt facerem: neq; tamè adhuc consummauerat

illud, sed nocte proxima quæ tunc primò imminerat. Ita

hic quoque intelligendū est, quòd quæcūque audiuit à patre

suo, nota fecerit illis, hoc est, infallibiliter nota eis facturus

erat. adhuc enim futurū illud fuisse superiora Christi ver-

ba testantur, cū dixit, Vos cognoscetis veritatem, & veritas

liberabit vos. Adhuc tamen sanctus Augustinus futurum il-

lud exponit, non de spū sancto, sed de vita æterna, sicut de

hac re Paulus loquitur, Cū venerit quòd perfectum est, e-

uacuabitur quòd ex parte est. Et iterum, Nunc cognosco ex

parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Nam &

ipse Apostolus saluos nos dicit esse factos per lauacrum re-

generationis. & alio loco ait, Spe salui facti sumus. Si ergo

nunc est tempus fidei, salus autem animarum est merces fi-

dei: & infra, Felicitas in ista mortalitate, in spe potius ha-

betur, quàm in re tenetur. Si quidè nemo beatus est quisquis

sperat, & spes illa quæ videtur, spes nulla est: sic nos quoq; spe-

ramus, & expectamus rerum omnium notitiã, cognitionemque

Ioan. 2.

*Aug. su
per Ioan.
11. 105.
Psal. 21.*

Ioan. 17.

*Ioan. 8.
August.*

1. Cor. 13

Rom. 8.

in vita æterna, quam etsi non habeamus, tamē certo certius illam nobis conferet Deus, dumodo in gratia illius mortui fuerimus. 2 Quæret deinceps aliquis, & dubitabit nō nihil super hoc quod dicit hic dominus. Cūm venerit spūs ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Vbi beatus Augustinus, Non arbitror inquit, in hac vita in cuiusquā mente posse compleri. quis enim viuēs in hoc corpore quod corrumpitur & aggrauat animā, posset omnem cognoscere veritatem, cū dicat Apostolus, Ex parte scimus, hoc est, imperfectē: Respondet ad hoc Augustinus ipse, & ait nos in hoc tempore non cognoscere omnē veritatem, sed tunc demum cū suscipimus pignus spiritus sancti, vt perueniamus ad perfectionem, & videamus de facie ad faciem, tūc inquam intelligemus omnē veritatem. Hisce igitur verbis dominus nobis pollicetur ipsam spiritus sancti dilectionē nos deducturam eo vsque, dū omnia cognoscamus in foelicitate æterna. In eadē sententia est & Beda, cū ait, Diffundet in cordibus vestris charitatem, cuius magisterio intus edocti, proficiatis de virtute in virtutem, dignique efficiamini peruenire ad vitam, in qua vobis æterna claritas summę veritatis appareat. Vnde patet, quantæ tum temeritatis, tum stultitię sit suo capiti atq; intellectui nimii tribuere: si enim qui spiritum Dei acceperūt veritatis cognitionem vniuersam nō habent, magnumq; in ea re defectū patiuntur, vbi sapientes huius mundi manebunt, qui etiam pileo Salomonis sapientiores sibi videntur? O enim sapientiā mundi, quanta coram Deo stultitia efficitur. O abominabilē apud Deum & odio sam illius gloriatiōem de priuata sapientia contractā. Cyrillus quoq; ad hæc respondēs, inquit. Etsi imperfecta sit in hac vita omnis ista quæ de veritate suscipi potest cognitio, tamen in ea quoque quantūuis minima notitia veritas illa imperfecta non est, sicut enim in speculo etiam minimo, faciem tuam contemplaris totam, quāuis imperfectius & aliquāto min⁹ quā in magno: ita quam hic in modico speculo fidei vides, trium personarū essentiam vnā, illam videbis tandem in vita æterna, in illo immēso & ineffabili speculo essentię diuinę. 3 Præterea solutio dari potest etiā huiusmodi, & mea quidē sententiā literę simul & spiritui scripturę nō paulō conuenientior. Quando collegiū istud sanctissimum totā repræsentauit ecclesiā catholicam, sicut in

*August.**1. Cor. 13.**1. Cor. 1.**Beda.**Cyrillus.*

hunc quoq; diem prælati in cōcilijs ecclesiam referūt vniuersam. aliās nunq̄ futurum esset vt tota congregari posset ecclesia. Quic quid igitur hic promissum est apostolis, quia personale non fuit, toti simul Christus promissit ecclesiæ. Quod nos vel maximē solari potest & debet, quantumcunque in ecclesia errorū & hæresum subnascatur; nos tū per oīa hic Christo fidē simul & gratias habere debemus, quia spūs sanctus omnē nos docturus sit veritatē. Neq; sunt inter ista Christi verba absolutē de omni intelligenda veritate, quæ habebitur in vita æterna: sed ea tantū, quam nos spūs sanctus edocet hæctenus, & perpetuō docebit in ecclesia, iuxta exigentiā tēporis & necessitatis. Id autem expende iuxta ea quæ homilia superiore induximus. quāuis enim Petrus satis didicerat in die Pētecostes vñ prædicaret, & coapostolos suos scripturarū testimonijs defenderet, loque retur variis linguis, baptizaret homines; veritatē tamen illam adhuc ignorabat, quod & gentes gratia Christi participes essent, quod eū spūs sanctus tandem aliquanto post tempore docuit per visum lintei, & omnis generis animalium mundorū. Quod si itaq; illum apostolorum omniū principē spūs sanctus cum tempore sic demū edocuit, quod ante nescierat, quantō magis idē hoc de cæteris credendū est apostolis, omnibusque eorū successoribus in hæc vsque tēpora, & quod nunc quoq; ecclesiam suam spūs sanctus doctrinā euangelicam perfectē doceat? vnde & nos nō minus quā apostoli clamare debem⁹. Veni sancte spūs, reple tuorū corda fidelium, &c. Ades & auxiliare nobis spūs sancte Deus, proculq; amoue à fide nostra catholica scdās omnes & hæreses, nos etiā ab omni errore libera, quia tu es spiritus ille veritatis, qui nos doces omnem veritatem. 4 Chryso mus. Et quid? inquit, Maior ne te est spiritus, cūm quæ nunc non possumus, illo demū adueniente portabimus? Num maior illius & perfectior est efficacia? Minimē. Mea enim dicet, & nō loquetur à semetipso, sed quicquid audierit, id loquetur, & qui nō est à semetipso, à semetipso etiā nō loquetur. Quinimo sicut à patre est & filio, ita etiam quod loquitur, habet ab illis, vñ vera esse oportebit quæcunq; dixerit, Aliter autem facit spiritus ille malignus, qui plus quā cōmiss⁹ m sibi est loquitur, sicut Christus eum, si loquatur ex proprio mendaciā loqui perhibet. Non sic tamen spūs ille

*Act. 2.**Act. 01.**Chryso.**Act. 2.*

- sanctus facit, qui quicquid audit, tantum loquitur, & nihil à semetipso. sic Christus ad discipulos, Verba, inquit, quæ lo-
- Ioan. 14.* quor vobis, mea non sunt, securos sic illos reddere volens, quod spiritus sanctus nihil docturus esset suæ doctrinæ contrarium: nec aliam veritatem, nisi quam audisset, scilicet ab æterno processionis suæ à patre & filio. Notabiliter autem hoc obserua, quod hic dicitur audire spiritum sanctum; quando
- Ioan. 1.* quidem enim filius Dei verbum est æternum à patre exiēs, id ipsum deinde verbum audit spiritus sanctus, dum ab utroque illo spiritu spiratur: sed hæc ad scholas remittenda sunt.
- August.* Tu hic vide Augustinum. Insuper vñ etiam addit Augustinus. Et futura annūciabit vobis, spiritus enim (iuxta Paulum) mysteria & arcana loquitur. quamobrem Ioannes in
- 1. Cor. 14* Apocalypsi sua, quæ multa de futuris continet, inquit, Qui
- 1. Cor. 13* habet aures audiendi audiat quid spūs dicat ecclesijs. Cuius modi multa reperiuntur in Paulo, & alijs apostolis de vita æterna, de iudicio nouissimo, de Antichristo, de periculis tē
- 2. Thes. 2* 2. *Ti. 4.* porum illorum, de incremento vitiorum, de hæresi, & c. quæ omnia utiq; ex spiritu sancto habuerūt sancti illi homines, sicut eis hic promisit Christus. cui penè respondet quod dixit Esaias, Annunciat ab exordio nouissimum, & ab initio
- Esai. 64.* quæ necdum facta sunt. 3 Nunc demū quartum spūs sancti officium addit dominus, quia clarificaturus est Christum, idque sanè factum est, quia per eum tanta charitas in cordibus discipulorum accensa est, vt abiecto timore carnali, resurrectionem eius constanter prædicarent, à quo tempore passionis pauidi fugerunt. deinceps enim impleti sunt spiritu sancto, & cum fiducia locuti sunt verbum Dei: quia quicquid facturi erant apostoli in gratia spiritus sancti, id hic Christus spiritum sanctum ait esse facturum. Christus quoque in mundo vixerat contemptus & spretus ab omnibus, quo ad mundum: morte deum mortuus esse turpissima, magna cum contumelia. Tunc verò rursus est clarificatus, quando spiritus sanctus per prædicationem apostolorum, per testimonia miraculorum declarauit Christi gloriam, maiestatem & diuinitatem, cum iam ille fieret dominus dominantium, data sibi vniuersa potestate quæ in cœlis est & quæ in terra. Hoc igitur illud est quod Christum glorificauit spiritus sanctus, primū ad illuminandos apostolos, deinde ad addendam illis audaciam prædicandi, postremò ad dan-

dam eis virtutem miraculorum, vnde creuit nomen domini nostri Iesu Christi cum summa laude per vniuersum terrarum orbem. Sicque vides quomodo Christus in sua essentia nihil glorificetur, sed tantum à mundo gloria summa dignus agnoscat. Quomodo Petrus dixit ad Iudæos, Deus gloriæ glorificauit filium suum, quem vos negastis, & tradidistis Pilato. Christus autem rationem huiusmodi affert, quia de meo accipiet: quod sanè verbum vt minimum videatur, summum tamen & quasi caput quoddam est fidei nostræ de sancta trinitate, quod ibi tres sint personæ in vna essentia. Tertia enim in diuinis personæ spiritus sanctus est. vnde hoc quia scilicet de filio accepit. sed quid accepit diuinitatem, diuinam hanc quam habet essentiam ex illa æterna processione, qua dum processit à patre & filio diuinitatem accepit, vnde & ipse tertia est persona trinitatis. Ecce autem & Christus illud quod sibi dedit pater, dicit maius esse omnibus. idque adeo ipsa est diuina substantia, quam Deus pater cum filio simul dederunt spiritui sancto in inspiratione actiua, & hoc est quod dicit hic, De meo accipiet. Audi hic & attēde, quisquis superes ex Graculis hæreticus, quoniam non à solo patre procedit spiritus sanctus: procedit & à filio, procedit ab utroque, quia de meo accipiet, inquit Christus, sic singulis diebus dominicis in symbolo canit ecclesia, Qui à patre filioque procedit. Audi & tu infœlix Macedoniane, quia spiritus sanctus verus est Deus: siquidem diuinam essentiam propriè habet & identicè, vt iam nō malè faciāt qui in symbolo apostolorum sic constitūtur Credo in Deum spiritum sanctum. Clarificabit autem ille Christum, quia de essentia Christi accepit sicque & glorificabit ipsum, dum apostolis annunciat omnia, & eosdē illuminaturus est in omni necessaria eis veritate: sicut ille dixit, Paracletus spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixerō vobis. O igitur omnipotens & misericors Deus, solita pietate nobis donare digneris quoque gratiam spiritus sancti, quatenus & nos laudare possimus atque glorificare dominum nostrum Iesum Christum, vt tandem post hanc vitam, reuelata facie, gloriam Dei intueri mereamur in secula seculorū, Amen.

DOMINICA QUINTA POST
PASCHA. EVANGELIUM
IOANNIS XVI.

Mat. 21.

Mar. 11.

Sap. 14.

1. Ioan. 1.

I N illo tempore dixit Iesus discipulis suis,
Amen amen dico vobis, si quid petieritis
patrem in nomine meo dabit vobis. *Usque*
modo non petistis quicquam in nomine meo.
Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum
sit plenum. *Hæc in proverbis locutus sum vobis. Venit hora,*
cum iam non in proverbis loquar vobis, sed palam de pa-
tre meo annuntiabo vobis. In illo die in nomine meo petetis.
et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis. Ipse enim
pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis quia
ex Deo exiui. Exiui à patre, et veni in mundum: iterum re-
linquo mundum, et vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius,
Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis, nunc
scimus quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te inter-
roget, in hoc credimus quia à Deo existi.

HOMILIA PRIMA.

Riusquam expositionem huius evangelii ingredia
mur, breuiter causam, cur hoc evangelium in ista
dominica legatur, explicemus. Costat dies iam im
minentes, dies rogationum appellari, quos Germani quia
septimam crucis dixerunt, argumentum magnum est, hoc ita
vstratum esse iam inde à tempore illo, quo Germani pri
mum facti sunt christiani, & illud tamé Neochristiani nunc
quidem ex diariis siue calendariis suis eradere non verentur.
qui nisi penitentiam super hoc & aliis peccatis egerint,
ipsi quoque delebuntur de libro viuentium. & cum iustus non
scribentur, sed cum iis quorum non est memoria amplius.
Quia ergo ij dies rogationum sunt, & propè iam imminet
gloriosus ille dominicæ ascensionis dies, quis non facillè col
ligat, cur evangelium hoc hodie legatur: siquidem & Chri

Psal. 51.

stus prolixum istum sermonem, què discipulis suis fecerat *Ioan. 13.*
post cœnam, conclusit cum ascensione sua, qua certi reddebantur illi de ipsius omnipotètia. vnde & orare cœperunt, ut gaudium eorum impleretur. cumq; perseverantes essent in oratione vnanimiter, cum mulieribus & Maria matre eius, decimo tandem die susceperunt spiritum sanctum. Et nos *Act. 2.*
igitur audaces confidentioresq; reddere voluit dominus ad orandum, ipso sermonis sui epilogo, iam iam abiturus in cœlum per semitam passionis suæ & mortis. Eadem quoq; de causa qua evangelium istud huic dominicæ dieb⁹ etiã competit rogationum. Quidã enim vir pius Mamertus, episcopus Viennensis in Gallia, memor adhuc erat promissionis huius Christi, ac proinde spè & fiducia suam omnè in Deum sanctumq; Dei verbum posuit: quum homines grauiter angerebantur, torquerenturq; terræ motibus, peste & innumeris morborum generibus, quum insignes stupendi in aère sonitus audirentur, quum insolita sæuitia lupi irruent in villas, pagos & ciuitates, inq; ipsos immensos hominum aceros lætalibus irrumperent morsibus, triduum istud continuum ante festum ascensionis idem Mamertus instituit & dicitur supplicationibus, quibus Deum iugiter pro omni aduersitate rogaemus, veluti iam iam ad Christum ascensuri in cœlum: *1. Ioan. 2.*
qui antequam ascenderet, petere nos iussit, & sic accepturos promisit. Consultum videbatur, hoc modo humanæ miseriæ & fragilitatis arunas Deo patefacere, si quo fieri posset, ut ille ad miserationes erga nos moueretur, non desperates de *Ioan. 16.*
Deo, & propiciatio est pro peccatis nostris, clementer nos sit exauditurus. Letania hæc licet minor dicatur, maiori tamen non paulò antiquior est, quia illam Mamertus, instituit sub imperatore Zenone, cum interim maior demum cœperit erectaq; sit per Gregorium Magnum, anno nono Imperatoris Mauricii, qui plus quàm centum annis tandem post Zenonem imperauit, autore Aurelio sexto. *Aurelius.*

2 Vtraque hæc Letania quanuis in priuatis regionibus cœperit, altera Vienna Galliarum, altera Romæ per Gregorium nondum pòtificem, tamen susceptæ ambæ sunt per vniuersalem ecclesiam, quæ multis & magnis rationibus ad hoc est adducta. Siquidem hoc tempore plerunq; excitantur bella, quo nomine orare debemus pro continua pace. Se-

getes & fruges quoque iam adolefcūt: ita vt teneritatē eorū facile quid posset offendere. Ad hęc quilibet in semetipso experitur sanguinem iam ebullire & efferuere carnē, vnde cū multa oriātur in homine cōcupiscentiæ & commotiones malæ, meritō iam orandus est Deus, & clamandū ad eum cum Paulo, vt auferatur à nobis ista carnis tētatio:

2. Cor. 12. & vt ad spiritus sancti susceptionem paratior es promptioresq; efficiamur, conuenit nos antea in iuniis, orationibus, supplicationibus, & aliis operibus bonis diligenter exercere, atque vt sub ascensionē Christi maiore cum fiducia, quàm quouis alio tempore, oremus Deū, ipso maximē iam nunc nos petere, pulsare, & querere iubēte. Et ad extremū, quando exemplar nostrum Christus est, qui iam iam ascendit in cœlum: & nos quoque vt tandem ascendere in cœlū mereamur, meritō nunc clamamus ad dominum, supplicamus, obsecramus &c. De materia processiohū nō est animus, iam nos in illam intromittere. tu si quid vis, require parte tertia de supplicationibus & stationibus. Tantūm hic rationem edisserā, cur in Letaniis nō solū Deū, sed quosdā etiam nominatim sanctos imploremus, vt Petrum, Andream, Gregorium &c. vt orent pro nobis. sit hoc sanē vel eo maximē nomine, vt sic apud Deum sanctorum suorū intercessione opem & auxilium nobis impetremus, nostrarū precum per illos certum inueniamus euentum, & tandem ad illorū confortium perueniamus in cœlo. Quodq; in iis & aliis orationibus nostris cōmemoratione vtinur, & intercessione perfrui cupimus sanctorum, facimus tanquam obediētes sanctæ ecclesiæ filii, quæ id ipsum fieri ordinauit, instinctu spiritus sancti commonita, qui illam docet omnem veritatem. quauis multa habeat eius rei argumenta ex veteri lege, in qua etsi nondum aperto cœlo, nondū facta redemptione peccatorum, sancti nulli erant, eorum tamen sedula fiebat in orationibus memoria. Quāto rectius nos hoc facere debem⁹ nostris sanctis, qui iam in æterna felicitate essentiam Dei contemplantur. Sic Moyses orauit ad dominum pro populo. Recordare Abraham Isaac & Iacob, & placatus est dominus super oratione hac. Tres pueri orabāt etiā in fornace ardēte, Domine Deus noster, ne auferas misericordiā tuā à nobis, propter Abraham dilectū tuū, & Isaac seruum tuum, & Israël sanctum tuum. Sed & Iezechiæ re-

Ioan. 16.
Exod. 32.
Danie. 3.

gi ægrotanti, atque cum lachrymis dominum deprecāti respondit dominus, Liberabo te & ciuitatem hanc, & protegam urbem istam propter me & propter Dauid seruum meū. Eo pertinet & illud quod quādo cunq; sacerdos iste legalis ingressurus erat in sancta sanctorum, rationale gestabat in pectore, in quo erant lapides duodecim, & iis incisa nomina duodecim filiorū Israël. Possent hic induci multa de intercessione sanctorū aduersus Neochristianos, quæ passim inuenies in homiliis de sanctis, nunc aliorum diuertamus. Profectō cū nomina sanctorū conscripta sint in libro vitæ, & Dauid ipse dicat, Nimis mihi honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum: & nos meritō illos venerari debemus, atq; orare, vt & ipsi intercessores nostri sint apud Deum.

4. Re. 20
Exod. 19.

3 Nunc tandem ad contextum euangelii veniamus, vbi primū statim dicit dominus, Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Amē, inquit, August. non est interpretatum: neq; enim Græcus hoc interpretatus est facere, nec Latinus: sic mansit, vt honorem haberet velamento secreti, nō vt esset negatum, sed ne uideretur nudatum. Cuiusmodi uoculæ pleræque remanserunt integræ, quas nemo interpretum ausus est in alienā linguā transfundere, vt sunt, Osanna, Alieluia, Pascha, Maranatha, quibus nunc vltro superfedemus.

Luc. 10.
Psal. 138.

At quæres, cū Amen dictio sit Hebraica, & tam frequenter in ecclesia vsurpetur, quid sibi velit Amen. Respondeo, vocem illam apud Hebræos vsū geminum habere. (quia venit à verbo aman, quod significat credere, fidelem vel veracem esse: inde Amen, quod potest esse aduerbium iurandi, aliàs etiam potest esse aduerbium affirmandi vel precandi) prior hic est, quod hac particula præcedentē sermonem confirmamus, sic Hieronymus Amen signaculū vocat orationis dominicæ.

August.
tra. 41. super Ioan.
lib. 2.
de doct. christ.

Alibi etiam, Amen, inquit, consensum significat audientis, & velut signaculum est veritatis. Quo vsu accipitur, quando in ecclesia ad collectas & benedictiones respondetur Amen, hoc est, vtinam, credo, vel fiat. tūc plurimus illius etiam in concionibus vsus est, quoniam hoc modo est aduerbium mixtum, affirmans simul & obsecrans, quæ duo certē pari gratia nequaquam præstare possumus aliquo

Origen.
Super Mat. 5.
Super epistolam Galat. 6.

Latinae linguae vocabulo: vt mirū nō sit, nomē hoc in Germana sua lingua iam inde ab apostolis remāssisse in ecclesiastica obseruatione, fecisse autem hoc apostolos, ex ipso constat Apostolo, qui docet supra benedictiones respondere debere, Amen. Alter dictionis illius vsus est confirmādo & iurando, siquidem Amen apud Hebræos, idem quod veritas est siue credere, sic sepe numero in scripturis iurat dominus

Num. 14 Vivo ego, dicit dominus, sic in euangelio ait Amen, comprobare volēs verū esse quod loquitur. Et notanter vide, solum Ioannē geminare amē, cū ceteri semel tantū enuncient. 4 Ait igitur dominus, Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem meū in nomine meo. In nomine meo addidit, inquit Cyrillus, vt mediator se & collargitorem ostenderet. Nullus enim accedit ad patrem nisi per filiū, per quem adductionē habemus ad patrem in spiritu, vt ait Paulus, In hoc ille se ianuam quoq; appellauit, & talem quidē, vt nemo ad patrem nisi per hanc ingrediēs perueniat: siquidem hic ipse, via, veritas est & vita. Ac per hoc nouam illā & euangelicā orandi formulā declarauit hic dominus, quae in veteri testamento vsita non erat. ignota enim patribus ista fuit orandi consuetudo in nomine Christi, & sicut ceterorum nihil fuit in lege perfectū, adeo vt iustitia legis quoq; perfecta non fuerit, ita & modus orandi erat imperfectus.

Simul atq; autem venit Christus, & cum eo gratia & veritas facta est, omnia quoque emendata sunt in melius, illēque rectiorem nobis praescripsit orandi formulā: quā deinde per vastum & spatiosum terrarum orbem arripuit ecclesia, & nūc quoq; obtinet, vt collectas omnes sic concludat, Per dominum nostrum Iesum Christum filiū tuum, qui tecū viuūt & regnat in secula seculorum, Amen. Et meritō quidem per Christum precamur, tanq̄ per mediatorem nostrū inter Deum & homines, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus nobis idem quoque de virgine matre in vsu habetur. licet ea mediatrix nō sit redemptionis, tamen intercessionis. In cuius rei argumentum, ecclesia in horis canonicis post orationem dominicā adiungit salutationem angelicā: & tunc demum reperitur illud, Et ne nos inducas in tentationē, &c. Vnde constat, nos per Mariam tanquam mediatorem, cupere à tentatione & omni malo eripi. Porro cūm Christus & mediator nobis sit simul & col-

*1. Cor. 14**Num. 14**Cyrillus**Ephef. 2.**Ioan. 10.**Ioan. 14.**Heb. 7.**Ioan. 1.**1. Tim. 2.**Maria**medi-**trix inter**cessionis**q̄ nō re-**dēptiōis.**Cyrillus.*

largitor, non eodem vtrunque fit modo. Inquantū enim filius & Deus est, vna cū patre nobis bona largitur: quod ostēdens Paulus dicebat, Gratia vobis & pax a Deo patre & domino Iesu Christo. Inquantū verō mediator est, pontifex, cōsolator & aduocat⁹, nostrāque preces ad patrem adducit, hoc est secundū naturam humanā. Et nos itaque, dilectissimi, in nomine dñi nostri Iesu Christi oremus, idq; expressius & non in cōmuni, sicut in veteri testamento etiā Dauid orabat, In nomine tuo leuabo man⁹. & Hieremias quoque dicebat, Nomen tuum inuocatum est super nos. Nunc non sic tantū, sed expressē oramus Deū per Christum dominum nostrū, si modo exaudiri cupimus, & vt petita accipiamus simulq; repleamur gratia Dei ad resistendū voluptatibus carnalibus, & vt de die in diē feruentiores reddamur in operibus bonis, gaudētes in hac vita ex spe praemij aeterni, quod nobis cōcedere dignetur, qui est benedictus in secula viuens & regnans cum Deo patre in perpetuum, Amen.

HOMILIA II. DOMINICAE QUIN-
tae post Pascha.

Men amē dico vobis, dicit dominus, si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis. O verbum desiderabile, omnique gaudio & latitia prosequendum, quod tamen non sono literarū ac syllabarū accipiēdū est, sed eo q̄, sonus ipse significat, quodq; ex sono rectē intelligitur. id ipsum sanē accipiēdus est dicere Christus, cū ait, In nomine meo: quia nō petitur in nomine saluatoris, quicquid contra rationē salutis petitur, & in hoc diuino consilio angelus praecipit Ioseph, vt vocaret nomen eius Iesum, quoniam ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorū. Estq; hāc immensa nominis Iesu dignitas, quam attendens Paulus, dixit, Quia exaltauit eū Deus, & dedit ei nomē super omne nomen, vt in nomine eius omne genu flectatur, caelestiuū, terrestriuū & infernorū. O admirandam atq; stupendam nominis Iesu potestātē: siquidē ille neq; visus, neque rogatus, sed appellatus tantūm apud Deum patrem, mirabilles reddit viros apostolos, sicut pulchrē testatur Lucas cū ait, Domine, da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbū tuum, in eo q̄ manum tuā extendas ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. & cūm orasent, motus est locus in quo erant cōgregati, & repleti sunt

*1. Tim. 2.**1. Ioan. 2.**Psal. 62.**Hier. 14.**August.**Mat. 1.**Philip. 2.**Chryso.**Act. 4.*

omnes spiritu sancto, & loquebantur verbū Dei cū fiducia. En hic tibi efficacīā facti nominis Iesu, de quo plura requirere in die circūcisionis domini. Potest autē, inquit Beda, mo-
Beda. uere infirmos auditores, quō discipulis saluator promittat, Si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis, cū non solum nostri similes multa quæ patrē in Christi nomine videtur petere, nō accipiunt: verū etiam ipse Paulus tertio dominum rogauerit, nec impetrare potuerit. Atqui iuxta Augustini sententiā, Pauli ista petitio non faciebat ad suā salutem, eo quod tentatio illa permissa in eum fuerat diuinitus
2. Cor. 12. in custodiā humilitatis, iuxta quod ait, Ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis. Non luit ergo exaudire illum Deus, quia hæc petitio non fiebat in nomine Iesu, siquidem contra salutem.

1 Deinde tentari malum non est, sed in tentatione succūbere, id denique malū est, vt ait Iacobus, Pro magno gaudio ducite fratres, cū in tentationes incideritis varias. Quū igitur Paulo gratia tāta diuinitus data sit, vt tētarionē vincere possit, longē vtilius ei fuit nō exaudiri, iuxta quod dominus respōdit ei, cū ter orasset, Sufficit tibi gratia mea, quia virtus in infirmitate perficitur. Vnde & Augustinus dicit, exauditum esse Paulum ad salutē, qui tamen exauditus nō est ad voluntatem. Et dat ille tunc regulam egregiā, cū ait, Nouerit magnū sacramentum charitas vestra, quod ideo cōmendamus vobis, ne vnquam incidat vobis in tentationibus vestris. Sancti ad salutem per omnia exaudiuntur, semper inquam exaudiuntur ad salutem æternam.

2 Hinc iam cōstare potest, quō quilibet christianus comparare se, animūq; instituire suū debeat in oratione sua. iam enim auditum est, Deū semper exaudire sanctos ad salutē: interdum malos quoque, sed ad voluntatem tantū, non etiam ad salutē. Sic à Deo petiit Sathan sibi permitti, vt aduersitatibus affligeret Iob, & impetravit, interfecitq; ei filios & filias, & edes deiecit: boues, oves, asinos, camelos, & quicquid erat possessionū ademit: solā illi reliquit vxorē, nō in solatiū tantorū malorū, sed eo animo, vt tandem rebus & dolis destitutus omnibus, per solam illum deciperet vxorē, sicut primū parentē nostrum, & per eum nos omnes in ruinam adduxit: neque omnino fefellit illū spes sua, licet vanā, siquidē cū maximē egrotaret Iob, & affligeretur vehē-

Aug. super can. Iob.

mentissimē, tunc eū vxor tentauit acerbissimē. Sic exauditi sunt spiritus immūdi, cū orassent dominū sibi permitti vt in porcorum gregē irruerent. Perfida gens iudæorum & impia, cū abundaret māna, petiit carnes sibi dari, & datæ sunt, verū quo euentu? tali nimirū, vt Dauid canit, Manducauerūt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati à desiderio suo: adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit pingues eorū, & electos Israēl impediuit. (sive secundū Hebræū, incuruare fecit.) Ecce quod verum sit illud, quod vulgo dicitur, Saepe dat Deus iratus, quod non daret placatus. Multi sunt qui petunt, & exaudiuntur à Deo, tantū in malū propriū, sunt qui postulat sanitatē, diuitias, honores, & cōtingunt illis: quoniā nouit Deus eos aliquid bonorū operū facere aut fecisse, quæ eis hic tēporaliter remunerat, ceterū ipsos tandem detruat in gehennam ignis. De ijs verū est illud euangelicum, quia receperūt mercedem suā. Postem nominatim vobis hic exēpla referre eorū qui sic orarūt, & exauditi sunt, verū interim huiusmodi hominib; respondet dominus idem, quod duobus apostolis dixit, Nescitis quid petatis. Cōstāter orauit Dauid dominū de agritudine filij sui, cū lachrymis & ieiunijs: mortuusq; est infans die septimo, & pro illo dedit ei dominus filium maiore Salomonem. Atque vt aliquādo finiam, quum nescit homo, an quod petit, sibi conducatur magis aut obstat, quo ad salutem animæ, relinquere debet illud diuinæ volūtati & misericordie, atque in hunc modum dicere, Fiat quæso domine voluntas tua. Sit igitur hæc tibi lex certa, & velut amussis, ad quam omnē orationem tuam accōmodes, neque errabis facile, tantū medico liberam relinquatur curā: ipse enim optime cognosceret, quid animæ tuæ magis cōducatur. Amussim autē hæc si ipse nō habes, ex apostolo pete, & dabit, dicēs, Nos quidē quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spūs postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quis autē scrutatur corda, scit quid desideret spūs, quia secundū Deū postulat pro sanctis. Ad hæc regulā sit hoc tibi exēplum: Si sit tibi filius, & hic agrotet ad mortē, tuq; ores Deum pro incolumitate eius & longæuitate, nec tamen audiaris, illē que moriatur. Quid ita? quoniā id ipsum animæ suæ conducibilis est, cū ille iam mortuus, saluetur, qui si diutius vixisset,

Mat. 8.

Num. 11. Psal. 77.

Matt. 6.

Mat. 20. 2. Reg. 12.

Roma. 8.

Sap. 4. malitia perditus, forte perisset. Quare & Sapiens dicit, Placens Deo factus dilectus, viuens inter peccatores trā status est, raptus est ne malitia mutaret intellectū eius, aut ne fictio deciperet animā illi⁹. Reperias huiusmodi liberos plures, quibus quāto melius esset citō mori, quādiu viuendo sibi edificare gehennā? Saul primō bonus erat, neq; multō post animus eius mutatus est in malitiam. Salo. mone quoq; primum quis melior? & ipse tamen demum idola coniugum suarum adorauit. 3 Deinceps dicit dominus, Hucusq; nihil petistis in nomine meo, petite & accipietis, vt gaudium vestrum plenū sit. quo sanē verba beatus Augustinus vult quodāmodo interpretari superiora, ita quod omnis oratio nostra eo tendere debeat & dirigi, vt gaudium nostrum plenum sit. id autem nisi in felicitàte æterna fieri non potest, vbi tantū illud fiet, vt ei reliquum addi nihil possit. Quisquis igitur pro isto gaudio consequendo petit, is petit in nomine Iesu: & quicquid extra vitā æternam petitur, nihil est, si conferat ad felicitàte. Quō & Paulus hominē pro cacem & temerarium ait nihil esse, nō quod omnino nihil sit, sed cōparatione bonorū: ita hic nihil orāt, quotquot pro alijs rebus à felicitàte orāt, orare autem debemus, vt gaudium nostrū pleniū sit: plenum verō gaudium non est, quod tristitia miscetur, sicut ait Sapiens, Rixus dolore cōmiscetur. Dum igitur dicit dominus, Petite & accipietis, vt gaudium vestrum plenū sit, insinuat nos semper orare debere, & nō deficere, tantisper dū plenum illud gaudiū vitæ æternæ cōsequamur. Iterū hic declarat apostolis profuturū, si corporaliter ab eis recederet, si quidē illi hactenus nihil petierāt, & post abitum dñi denique petitori erant. Illud itaque dum dixit, velut hoc dicere visus est. Quid de abitu meo cōtristamini? ecce nomen meum relinquo vobis, potēs adeō & preualidū, vt quicquid patrem meum in illo petieritis, in certo habituri sitis. Nec est quod derelictos vos esse puteris, dum magnificū adeō & forte nomen vobiscum habetis. Et hoc est quod Theophylactus ait, Tunc plenissimum erit gaudium vestrum, cum accipietis omnes petitiones.

4 Multum hic laborant doctores, quomodo dicat Christus discipulos suos hacten⁹ nihil petiisse, cum multa videantur huic sententiæ esse contraria: siquidē filij Zebedæi per matrem petierunt, vt sederent alter ad dexterā, ad

Mar. 20.

sinistram alter. Ad hæc discipuli omnes eiecerūt demonia, quod sine oratione non fit. Quid quod dominum petij? Petrus, dicens, Domine, quo vadis? & Philippus, Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Vniuersi quoque discipuli orarūt, Dñe adauge nobis fidē. Verū quidem est, antehac quoq; petiisse discipulos multa à domino: at hic Christ⁹ iubet eos petere ex patre suo, & sic accepturos illos. Sed & omnis ista discipulorum petitio, vt plurimum aliud continebat à vita æterna, quamobrem & oratio eorum nulla erat: siquidē quod mater filiorum Zebedæi petebat, carnale erat & corporale, nihilq; faciebat ad vitā. sed istud bibere calicem passionis, & quod gratiam sanitatū ex Deo petierunt, id quoq; corporale extitit, multisque modis inferius ijs quæ vere sunt spūalia. Quid multa? cū nondum verē agnouerint discipuli magnificentiam Christi ante ipsius resurrectionē, ascensionem & spūs sancti missionem, non potuerūt quicquam efficaciter petere in nomine suo, cuius virtutem & omnipotentiam cognitam non habebant, tantū igitur petebant Christū, quādiu illū præsentē secum habebant. Pulchrē hæc Christi verba venerabilis ille pater Beda accomodat, dicens, Petite, vt gaudiū vestrum sit plenum, & accipietis. plenum ergo gaudiū, beatitudinē perpetuæ pacis appellat. Nam vt taceamus de gaudio reprobatorū, quo sibi luctum mœrentur æternum, habēt sancti etiam in præsentī gaudium de spe celestiuū bonorum, cū pro domino terrenis exercentur aduersis, discunt gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: sed non est plenum gaudiū, quod fetu variatē miscetur. Non huiusmodi gaudiū petere illos voluit, sed tale, quod nulla inquietatione minuitur, tempore nullo finitur: tale inquam, de quo Petrus loquitur, dicens, Credētes exultatis lætitia in enarrabili & glorificata, reportantes finē fidei vestræ, salutem animarum vestrarū. Dominus Deus noster per suam immensam misericordiā dignetur nobis gratiam conferre suam, cuius ope & præsidio digni efficiamur, qui possimus plenitudinem hanc accipere gaudiorum felicitàtis æternæ, Amen.

HOMILIA III. EIVSDEM DOMINICAE.

Postquā discipulis suis domin⁹ dixisset, vt quiduis peterēt in nomine suo, statim subdidit. Et hæc in parabolis loquutus sum vobis. Quod de quibus sanē

*Ioan. 13.
Luc. 17.*

August.

Lucæ 9.

Beda.

Rom. 1.

1. Pet. 1.

verbis, dixerit dominus, nō absurdè admirabitur quispiam, & primū quidem intelligunt nonnulli ista dicta parabolica referenda ad ea, quæ apostolis suis dñs loquutus est ad huc degens in terra: quoniam futurum erāt, vt nec in parabolis, neq; prouerbiis loqueretur illis scilicet in vita æterna, sic Paulus, Hic inquit, videmus per speculū in ænigmatate, tunc autē facie ad faciē: & vt Ioannes ait, Videbimus eum sicuti est. Et quanuis eō propemodum declinat Cyrillus, illius tamen sententiā August. satis nō facit, qui dicit, Possem hanc de qua loquitur horā dicere, futurū oportere seculum intelligi, vbi videbimus palā quod B. Paulus dicit, Facie ad faciem, & in prouerbiis iam loquutus sit, quod idē dixit, Videmus nunc per speculū & in ænigmatate: sed & istū sensum videtur impedire quod sequitur, Illo die in nomine meo petetis in futuro enim seculo quid petituri sumus, quando satiabitur in bonis desiderium nostrum. Quicquid autem id est, hoc sanè constat, in die nouissimo omnem prophetiā desituram: fidemq; tūc futuram omnis illius, quæ nunc est in ænigmatate, cognitionis Dei, cum figura mūdi istius transferit. Quemadmodū in nocte serena stellarū splendor & pulchritudo apparet, sole autem oriēte, particularis stellarum splendor euacūatur: eodē arbitror modo, cognitio ista præfens tempore illo desinet, cum perfecta cognoscēdi lux nobis infusa fuerit. Omnis quoq; illa nostra rerū celestium cognitio, nocturna tantū est & caliginosa, lucēte nobis tantū vnica ista stella fidei, vnde modicum habemus fulgorē & radium gloriæ Dei. Vbi autē in vita æterna exortus nobis fuerit sol iustitiæ, tū deniq; discedent astra & nocturnus splendor fidei. Vt iam expositio illa & in se verissima sit, & nobis modis omnibus amplectenda. Christus tamen an hic de hac re loquutus sit, paulō post differemus.

2. Sunt insuper qui volunt hic Christum loquutum simul & insinuare voluisse discrimen noui & veteris testamenti, hoc enim totum in abditis, occultis & arcanis, mysticisq; verbis positum fuit, quando istis in figura omnia certū est contigisse: quo nomine velum quoddam fuit sanctis sanctorū prætextum, quod in hodiernum vsque diem præ oculis suis seruant Iudæi. At cum primū venīt plenitudo temporis, Christusque in nouo testamento vera illa & omnibus manifesta sacramēta simul & sacrificia aperuit, faciliē cognō-

1. Cor. 13.

Cyrillus.

August.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Cyrillus.

1. Cor. 10.

1. Cor. 3.

scimus, quomodo lex per Moysen data est, veritas autem & gratia per Iesum Christum facta est. Parabola erat, illa iam olim apud Iudæos in vsu habita agni paschalis manducatio: atqui nūc clara voce Paulus testatur & clamat, quia pascha nostrū Christus est, sicq; discurrere potest per omnes veteris testamenti partes. Quid obstat igitur, quō minus omnis illa cognitio ecclesiæ sit in veritate eorū, quæ iam olim figuris tantū fuerūt inuoluta: istic oues immolabātur & hitici, hic Christus sanguinē diffudit propriū in salutē fidelium, istic sacerdotes offerebant vitulos hostias pacificas, hic sacerdotes nostri nec victimas, neq; hostias pacificas, sed nec aurum aut thus, sed qui iisdē muneribus & sacrificiis designātur, offerūt Christū Iesum, qui fecit vtraq; vnū. Neq; tamen interim desunt qui verba hæc sic velint intelligi, quod istud quod in parabolis loquutus est dñs, referat ipse ad verba priora, quæ multū fuerāt obscura. At ego nō video, quomodo sequētia verba non sint perinde occulta & obscura, vt illa de quibus isti loquuntur, priora. Cōmunis itaq; intellectus hic est, quod Christus loquutus sit de omnib; quæ euāgelicæ doctrinæ sunt & prædicationis, quæ tunc obscura fuerunt sepulta caligine, cum Christus prædicaret totū penē quadriennū, eo qd intellectus adhuc apostolorū rudis erat, carnalis & planè Mosaicus. & qui vix terrena capere poterat, ad sublimia & celestia pertingere quō potuisset, cum animalis homo nō percipiat ea quæ sunt spūs? Ex carnaliū autē hominū numero tūc adhuc erāt apostoli, vsq; dum gratiā acciperēt spūs sancti, quando tandem venit hora, de qua loquutus est dñs, simulq; pollicitus se iam amplius non in parabolis, sed apertè loquuturū illis, & annūciaturū de patre suo. At quanuis iam habebant quorūndā sacramentorum institutionē, adhuc tamen ignorabant virtutem & efficaciam illorum, tantisper dum adueniret spūs sanctus, qui corda eorum impleret, qui ipsos omnem doceret veritatē: quod Christus quoq; post resurrectionē suam fecit in die Paschæ, dum discipulis duobus prophetas interpretaretur & Moysen. Obiicies autē illud hic mihi, quod alibi dixit dominus, Vobis datū est nosse mysteria regni Dei, aliis autē in parabolis. Quid igitur hic ait, hætenus se cum illis locutū esse in parabolis? Ad hoc respondeo, sine dubio apostolos ante dominicā passionem imperfectos fuisse, atq; ideo opus

Ioan. 1.

Exod. 12.

Heb. 9.

Psal. 58.

Ephes. 2.

Ioan. 3.

1. Cor.

Mat. 13.

Luc. 11.

Heb. 5.

habuisse, vt cum eis dominus in parabolis tantum & prouerbis loqueretur. imbecillēs enim erāt, & dicta hęc sublimia, etiam si audissent, capere non potuissent. Quod autē alibi dixit eis, Vobis datum est nosse mysteria, & c. id quod sic sibi constar, quod illis dominus plus mysticę cognitionis cōtulit, quā vulgo hominū. Verū id ipsum quod lac tantum fuit, & nihil solidi cibi. sicq; cū illorū cognitio eminentior fuerit, q̄ ista vulgaris hominū, gustū solummodo habuerunt exiguum rerum sublimium fidei nominum.

August. Chrysost.

stræ, quas tamen penitus nō cognouerūt, eoufq; dum spiritus sanctus illis mitteretur. 3 Porro iam, in illo die, dicit dominus; petetis in nomine meo. Vbi secundum comunem sanctorum patrum expositionem, de die loquitur quo illuminati sunt. quod cepit quidem statim post Christi resurrectionē, perfectē tamen adimpletū est ipso die Pentecostes, quando in nomine Iesu miracula fecerunt, sicut liber

Act. 2. Iuan. 17.

Actorum apostolorum testatur, Subdit autem Christus. nō dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Quid hoc sibi vult; inquires, aut non vult Christus pro discipulis suis rogare patrē, cū tamen constet, statim postea illū pro eis orasse, nec pro ipsis tantū, sed pro omnibus qui credituri per eos erant? August. ad hoc respondens, sic dicit, Dominus noster Iesus Christus, in quantum homo est, pro nobis interpellat patrem, in quantum autē Deus, non exaudit cum patre. Et iuxta hoc dicit hic se non oraturum pro eis, idq; sanē promanat ex verbis præcedētib; quum enim ait, in illū diem scilicet Pentecostes, quum petituri essent in nomine suo, se annunciaturum eis de patre suo: constat eos etiā, q̄ clarē cognoscerent Deū patrē, intellexisse hunc verū esse illius filium (quia relatiua sunt simul natura, hoc est, naturali intelligentia) sicq; agnoscentes eum Deū verū, cognouisse vtiq;, quod illum adorare debeāt: nec amplius ipse pro eis rogaturus esset, & interpellaturus. Chrysostr. tamē hic adhuc respiciens humanā in Christo naturā, secundū quā mediator noster est, vult dixisse eum, quoniā amplius nō sit rogaturus pro eis, quasi sic dicere voluisset, Nō ego pro vobis rogo patrem, quia cū vos me diligatis, vicissim vos diligit Deus pater: sicq; dum vestra in me dilectio sufficit vobis, sine vilo medio accessum iam habetis ad Deū patrē meū, neq; aliquo op^o habetis mediatore, scilicet accepto iam spū sancto

August.

in die Pentecostes. Antea tamen adhuc ante passionem suā pro eis orauit, cū nondum perfecta esset in eis dilectio. Neque tamen ignoro, quosdā sic exponere, quod Christus etiā si hoc nō prædixisset, pro eis tamen rogare adhuc potuerit, idq; ergo facillē persuadeor, vt credam: vobis tamen libentius propono certā sanctorū patrū sententiā. Et q̄ crediderunt pariter, & dilexerunt apostoli Christum, argumentum efficacē est aduersus Neochristianos, fidē solā nō sufficere. Nos quoque credere debemus, q̄ crediderāt illi: quia saluator noster Christus dñs exiuit à patre per generationem ab æterno, & per incarnationē in tēpore: rursusq; reliquit mundū per mortē, ac vadit ad patrē in ascensione: quos progressus omnes paucis verbis expressit Dauid, cū ait, A summo cœlo (cœlū hoc est trinitatis) egressio eius, id est, incarnatio: & occurfus eius, hoc est, ascensio vsq; ad summum eius. Ascendit enim in cœlū, & sedet ad dexteram, patris omnipotentis. 4 Et dicūt ei discipuli eius, Ecce nunc palā loqueris, & prouerbiū nullū dicis. Obiicies autē, quō illud verbum discipulorū cōueniat cum eo quod iamā Christus dixerat se cum illis loqui in parabolis, aut iam ne affuerit hora, qua Christus ipsis in parabolis locuturus amplius non erat. Beda ad hoc respondēs, Verba, inquit, ista dñi mystica fuerunt, sed discipuli quibus dicebātur, ad eō carnales erāt, vt eorū profunditatē minimē caperent: & non solū arcana dictorum, sed etiam nec ipsam ignorantiam suam intelligerent: sicq; dum verba hęc melius sibi intelligere videbantur q̄ intelligebāt, factū est, vt manifesta putarent quæ non accipiebāt: & cū ex sermone Christi tria hęc obseruarāt, se à patre diligi, Christū à Deo patre esse, & nunc rursus ad illū abire: statim eo q̄ se à patre diligi animaduertērāt, omnia se intelligere putabāt ac dicebāt, Nūc scimus quæ scis omnia: & nō op^o est tibi, vt quis te interroget. Obiiciet autē hic mihi curiosus quispiā, & dicet, Qui omni sciens est, opus nō habet, vt interroget cū ipse ab aliis subinde interrogetur: cur ergo discipuli dixerūt, & nō opus est tibi vt quis te interroget, ac nō potius, vt tu quenq̄ interroges? Respondet ad hoc August. & nō abnegat verū esse quidē, q̄ eos qui multa norūt, vt plurimū interrogemus. Verū hic apostoli Christo eminentem ad eō tribuere volebāt scientiā, vt prænūciaret illū qui se interrogaturus esset, quod quanto maius

in die Pentecostes. Antea tamen adhuc ante passionem suā pro eis orauit, cū nondum perfecta esset in eis dilectio. Neque tamen ignoro, quosdā sic exponere, quod Christus etiā si hoc nō prædixisset, pro eis tamen rogare adhuc potuerit, idq; ergo facillē persuadeor, vt credam: vobis tamen libentius propono certā sanctorū patrū sententiā. Et q̄ crediderunt pariter, & dilexerunt apostoli Christum, argumentum efficacē est aduersus Neochristianos, fidē solā nō sufficere. Nos quoque credere debemus, q̄ crediderāt illi: quia saluator noster Christus dñs exiuit à patre per generationem ab æterno, & per incarnationē in tēpore: rursusq; reliquit mundū per mortē, ac vadit ad patrē in ascensione: quos progressus omnes paucis verbis expressit Dauid, cū ait, A summo cœlo (cœlū hoc est trinitatis) egressio eius, id est, incarnatio: & occurfus eius, hoc est, ascensio vsq; ad summum eius. Ascendit enim in cœlū, & sedet ad dexteram, patris omnipotentis. 4 Et dicūt ei discipuli eius, Ecce nunc palā loqueris, & prouerbiū nullū dicis. Obiicies autē, quō illud verbum discipulorū cōueniat cum eo quod iamā Christus dixerat se cum illis loqui in parabolis, aut iam ne affuerit hora, qua Christus ipsis in parabolis locuturus amplius non erat. Beda ad hoc respondēs, Verba, inquit, ista dñi mystica fuerunt, sed discipuli quibus dicebātur, ad eō carnales erāt, vt eorū profunditatē minimē caperent: & non solū arcana dictorum, sed etiam nec ipsam ignorantiam suam intelligerent: sicq; dum verba hęc melius sibi intelligere videbantur q̄ intelligebāt, factū est, vt manifesta putarent quæ non accipiebāt: & cū ex sermone Christi tria hęc obseruarāt, se à patre diligi, Christū à Deo patre esse, & nunc rursus ad illū abire: statim eo q̄ se à patre diligi animaduertērāt, omnia se intelligere putabāt ac dicebāt, Nūc scimus quæ scis omnia: & nō op^o est tibi, vt quis te interroget. Obiiciet autē hic mihi curiosus quispiā, & dicet, Qui omni sciens est, opus nō habet, vt interroget cū ipse ab aliis subinde interrogetur: cur ergo discipuli dixerūt, & nō opus est tibi vt quis te interroget, ac nō potius, vt tu quenq̄ interroges? Respondet ad hoc August. & nō abnegat verū esse quidē, q̄ eos qui multa norūt, vt plurimū interrogemus. Verū hic apostoli Christo eminentem ad eō tribuere volebāt scientiā, vt prænūciaret illū qui se interrogaturus esset, quod quanto maius

Hilari. lib. 6. de trin. Psal. 18.

Beda.

August.

est, quàm interrogatum respondere: Vnde etiam concludunt apostoli & dicunt. Nunc credimus quia à Deo exiisti: ex eo quod omniscium cum credebant, colligentes veram illius diuinitatem, & quod à Deo exisset, non secus atque Nicodemus confessus est. Nunc scimus quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi sit Deus cum eo, cuiusmodi & illud est cæci apud Ioan. Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quicquam. Carterum pulchrum est quod hic Beda dicit, Non hæc transeunt neque negligenter commemoranda sunt, sed solerter inuigilandum est, fratres mei, ut non verba tantum & opera nostra, sed ipsa quoque cordium secreta, diuinis aspectibus digna reddamus. Non in templo pectoris nostri odiorum flamma, non inuidia rubigo resideat, non inde turpis vel contumeliosus sermonis radix oriatur, non ibi meditatio facti nocetis innascatur. Quo facit istud Senecæ nobile dictum, Noli peccare, Deus videt. Et item hoc ex oratione Salomonis, Tu domine solus nosti corda filiorum hominum. & illud Hieronymi vaticinium, Tu domine Sabaoth qui recte iudicas, ac probas renes & corda. Vnde merito moueri debemus, ne quicquam vel cogitemus turpiter, quoniam nihil est quod lateat Deum. Et o verè sapientè illum, qui omnibus foribus suis & parietibus inscripsit, Deus videt (quicquid facis) rursumque, istum qui sic scripsit, Deus odit (peccantem) tertium quoque, sic concludentem, Deus punit (non contritum). Meminerimus itaque subinde eius, quod minatur dominus per prophetam dicentem, Ego opera eorum & cogitationes venio ut congregem. Sic iam nos quoque, eiecitā vitorum sentina, Deo præparemus domicilium beneplacitum in cordibus nostris: qui nunc quoque corda & animos nostros considerat, quatenus ille vicissim in nobis habitet hic per fidem & gratiam suam, tandem verò in gloria felicitatis aternæ, quam nobis largiri dignetur in secula benedictus, Amen.

SVPER EVANGELIUM FER-
RIAE II. ET III. ROGATIO-
NUM, LVCAE XI.

I
N illo tempore, dixit IESVS discipulis
suis, Quis vestrum habebit amicum, & ibit
ad illum media nocte, et dicet illi, Amice,

commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de
via ad me, & non habeo quod ponam ante illum. Et ille
deintus respondens, dicat, Noli mihi molestus esse, iam
ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non
possum surgere & dare tibi. Et ille si perseverauerit
pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi, surgens eo quod
amicus eius sit: propter improbitatem tamen eius surget, &
dabit illi quotquot habet necessarios. Et dico ego vobis,
Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pul-
sate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: &
qui querit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex
vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut
piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si
perierit ouem, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo
vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris,
quanto magis pater vester cælestis, de caelo dabit spiritum
bonum petentibus se?

HOMILIA PRIMA.

Ubi iam discipulos suos, quid orarent docuisset dominus, deinceps orandi sedulitatem quoque & constantiam declarauit & siquidem iam dies rogationum imminet, quibus orandum nobis est pro vniuersis tum periculis tum aduersitatibus ecclesiae, in quem finem institutas habemus supplicationes, letanias, processiones, eleemosynas & cætera opera bona, ad consequendam & impetrandam misericordiam Dei, rectè etiam hoc euangelium iam fidelibus proponit ecclesia, cuius nos contextum breuiter explicabimus. Quis vestrum habet amicum? Oh quam rara nunc est inter homines amicitia vera. verè thesaurum inuenit, quisquis amicum reperit fidelem. Atqui vera illa demum necessitudo est, & Christi glutinocolpata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tâ-
k iiii

tum corporum, nō subdola & palpars adulatio, sed Dei timor & diuinarū scripturarum studia conciliant, iuxta illud

Eclē. 6. Sapientis, Qui timet Deum, atque habebit amicitiam bonā, quoniam secundum illum erit amicus illius.

Sequitur, Et vadit ad eum media nocte. Constans doctorū sententia est, amicum hunc Deum & Dei filium esse Iesum Christum, qui apostolos quoque suos vocauit amicos, dicens, Vos dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo,

Ioan. 15. nota feci vobis: sed neque nobis fidelior est amicus quisquā nec benignior Christo, qui nos omni tempore diligit, iuxta

Prou. 17. Ad hūc amicum veniamus nos media nocte, hoc est, in medio tribulationis nostræ & aduersitatis. sicut enim votorum locus maximus tūc est, cum spei nullus: ita cū affligimur, ad dominum clamare mouemur, testante Dauide,

Psal. 119. Ad dominum cum tribularet clamavi. & Oseæ suffragante,

Ose. 6. cum in persona domini dicit, In tribulatione sua manē cōsurgent ad me. Neque malē cōuenit istud mediæ noctis tēpus ad orandum, sicut in cœnobiiis quibusdam obseruatur, & non ignorauit hoc Dauid, In matutinis surgebam ad cōfitendum nomini tuo super iudicia iustitiæ tuę. Ambrosius

Ambro. ait nos hic doceri omnibus momentis, nec dieb⁹ solū, sed etiam noctibus orare debere: quoniam verē liberalis & dare paratus est dominus, qui noctē etiā media dare nō recusat: nec quisquam nobis est amicus Christo maior, qui animam quoque pro nobis exposuit.

2. Et dicit illi: Amice, commoda mihi tres panes. Panes ij tres, intellectum designat sanctæ & indiuiduæ trinitatis, vel etiam sublimes istas virtutes, fidem, spem, & charitatē, quæ etiā significatæ sunt in historia Regū, quando Samuēl dixit ad Saulē. Vbi veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethēl, vnus portās tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portās lagenā vini. Quæres autē, quare cognitio trinitatis in panibus tribus designetur, eo nimirū, quod illa pascimur & nutrimur. sic enim fides in patrem, sanat infirmitatem nostrā sua omnipotētia: fides in filium, illius omni sciētia in sciētia nostræ medetur: ea autem quæ in spiritum sanctū habetur fides bonitate sua nostrā curat malitiam. Hæc illę virtutes tres sunt. quæ nobis quoque virtutē & vigorē tribuunt, nos illumināt

1. Reg. 10

& sanitatem præbent (hæc tu si voles, extende quā latissimē, quia amplissima est in symbolis via, cum posses hic plus quā in decē facere sermones de solis panibus) Amicus porro qui venit de via, ipse noster est anim⁹, qui toties à nobis recedit, quoties ad appetēda terrena & temporalia foris vagatur: tandemq; errabundus totus, cum reuertitur ex erroribus viarū, & cupit pasci cibo cœlesti, fatetur ipse se homo egenū esse & pauperem: siquidem per peccatum miserē spoliatus est & priuatus omni gratia Dei, vulneratus quoque in ipsis naturalibus virtutibus. Sic enim verū est istud Christi verbum, vt est verissimū, Quia nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum, nullus etiā peccator ex se solo potest resurgere, eo maxime, quod nos etiam sufficientes non sumus, vel cogitare aliquid ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Si quando igitur animus hominis sic errabūsus vagatur extra viā, sicut Dauid errores suos confitetur dicens, Erraui, sicut ouis quæ periit, require seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus, tunc & Deus amicum quærit errantē, & per spiritum sanctum illum reducit domum, aliās per tribulationes, aliās fame, sicut istum filii prodigum. Ipse tamen totus homo ex se nihil habet, quod sibi proponit: quoniam & liberum istud arbitrium ex viribus naturalibus nihil potest boni facere sine gratia Dei. (cōtra Pelagianos) tātū igitur clamat ad Deum, illius opem & auxilium impleret. Et ille deintus respōdens, dicat, Noli mihi molestus esse, iam ostiū meū clausum est. Amicus noster Deus omnipotens, qui omnia habet per abundantiam, quanuis absconditus est & occultus, audit tamen & vocantibus se responderet, iuxta illud Esaiæ, Tunc inuocabis, & dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, ecce adsum, quia misericors sum dominus Deus tuus. Rationem addit, cur non debeat sibi esse molestus, quia ostiū meū clausum est. Ostiū, inquit Beda, est sacrarum intelligentia scripturarum, quam sibi etiam aperiri desiderat Paulus ad eloquenda mysteria Christi. Et o foelicem aquilam altissima nubium transcendētē, cui clausa non fuit ianua ista, cum dicere videret se: & ecce, inquit, ianua aperta erat in cœlo. Hæc nimirū ianua peccatoribus clausa est, ianua gloriæ, ianua ista Christus ipse, testate Ioanne, ianua verbi Dei: quæ quam miserē nūc clausa est, & vi x paucissimis patet hoc tēpore inter tot

Beda.

Luc. 10.

Ioan. 6.

2. Cor. 1.

Psal. 118.

Luc. 15.

Esa. 58.

Beda.

Colo. 4.

Apo. 4

Ioan. 10.

- Ioan. 10.* hærefes, quibus vrgemur & circudamur. Atqui pueri, hoc est, homines puri, mûdi & sancti, cû Deo sunt in cubili: neque immerito pueri, quia sic dicit dñs, Nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nõ intrabitis in regnũ cœlorũ. Et vt maximè isti nõ omnes sint in cœlis, dum bona adhuc illorum pars viuunt in terris: nihil tamen vetat, quò miua conuersatione viuant, & sint in cœlo, dicantque cum Paulo, En conuersatio nostra in cœlis est. Atque huiusmodi de causis surgere ille non potest, & dare quod petitur.
- Theoph.* 3 Theophylactus mediam noctem dicit esse extremum vite, ad quod cùm homines peruenerint, sensum boni accipiunt & ad Deum festinant, panesque tres petunt, salutem corporis, animæ & spiritus. istorum enim interitus metuendus erat & quãuis benignissimus sit dominus, simulat tamè se quasi non exauditurum, iubetque illum sibi molestũ non esse. Cuius ratio altera hæc est, vt quod petitur, maiori desiderio concupiscatur, quod aliàs citò datum vilescere poterat & contemni: nã qui sic petit, accipit vtique, sed tũc demum, cùm debet accipere, sicque quãdam non negatur, sed vt congruo dentur tempore, differuntur. Causa altera assignari potest, quòd hoc modo Deus sedulos nos esse vult, & diligentes atque in orando cõstãtes, & vt agnoscamus, quæ sit donatio Dei, vtique sic in timore illam conserues. Ferè enim ita fit, vt quòd quisque labore magno vix demum affectus fuerit, id etiam conetur seruare diutius & retinere firmitus, ne oleum & opera simul ei depereant.
- Glossa.* Glossa dicit hic, quia non tollit ille nobis impetrandi possibilitatè, sed magis incedere vult orãdi feruorem dũ difficultatem arguit impetrationis. Quo nomine causas duas assignat: alteram, quia ostium meum clausum est: alterã, quia pueri mei mecum sunt in cubili. Tu ergo ne mihi sis molestus. Non desunt quidam ad eò molesti Deo, vt sua importunitate nihil neque statim, nec aliquantò post impetrent, sicut de Antiocho scriptum est, Orabat scelestus dominum, à quo non esset misericordia: cõsecutus. Verùm de ijs aliàs tantum loquimur, quos exaudit quidem Deus, sed tamè petita eis differt, vt ardētius petat: iuxta illud Davidis, Quærite Deum & confirmamini, quærite faciẽ eius semper. Vnde cõstat ostium hoc clausum, aliud sibi velle quàm quæ apud Mithrã clausi est ianua, quam pulsantibus respondit

dominũ. Noscio vos. illa enim in aternũ clausa erat: at hoc ostium sic tantummodo occlusum est, vt perseuerantibus in oratione denuo aperiatur. Rectius itaque cõferri potest ostio illi arca Noë, quòd etiam foris clausit dominus: rursusque aperuit, quando placatus iram abiecit super extinguendo vniuerso orbe. Clauso itaque ostio, & pueris secũ in cubili existentibus, respondet ille, quasi diceret, Si & tu mûdus esses, mecum quoque in cubili existeres. Nunc autem surgere non possum, scilicet commodè, & è re tua, præcipuè verò si quis in extremo vitæ iam constitutus, pieratis suæ diurnitate sarcire & rependere non possit, quod longo tempore neglexit.

4 At si ille sic perseuerauerit pulsans, dico vobis, Etsi non dabit illi surgens, eo quòd amicus sit, propter improbitatè tamè eius surget. Si, inquit Beda, amic⁹ homo surgit de lecto & dat, nõ amicitia, sed tædio compulsus: quanto magis dat Deus, qui sine tædio largissimè donat: quam obrè sic habet textus, si ille sic perseuerauerit pulsans. vbi tu perseuerantiam obserua in orando, sic enim quisquis perseuerauerit vsque in finem, hic etiã saluus erit. Sic Paulus ait, In disciplina perseuerate, tanquam filiis offert se Deus. Augustinus quoque sic inquit, Quãdo venis ad tres panes, hoc est, ad cibum & intelligentiã trinitatis, habes tunc vnde viuas & pascaris, nec timeas tibi vt finiat: panis enim ille nõ finitur, sed finiet egestatè tuã, discè & doce, viuè & pascè. Propter improbitatè eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Sic Christus quoque expectat & differt, cunq; petès in oratione perseuerat, dat ille quàm largissimè. Nos igitur quoque expectare decet, & sustinere parietèr, iuxta illud quod Dauid docet, Expecta dominũ, viriliter age, cõfortetur cor tuum, & sustine dominũ. Perseuerare inquam debemus, & non deficere in oratione ad Deum, sed subinde clamare, Deus meus clamabo per diem, & non exaudies? & noctè, & nõ ad insipientiam mihi. Surge domine, quare obdormis? Surge inquam, & ne repellas in finem. Cur auertis faciem tuã: obliuisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ? Sic quisquis in orando perseuerat, impetrabit quod petit abundanter: tunc enim aperit ille manum suam, & implet omne animal benedictione.

Pulchrè hic nos admonet & hortatur Ambrosius ad

Gene. 7.

Beda.

Mat. 12.

Heb. 12.

Augusti.

Psal. 26.

Psal. 21.

Abra. 1.

Psal. 47.

Psal. 144.

Ambro.

- perseuerantiam orationis, eiusque rei exemplar vobis proponit Dauidem, qui etiam cum petiisset panes media nocte impetrauit illos. petiit dicens, Media nocte surgebā, petiit rursus, in quiete, Lauabo per singulas noctes lectum meum. Neque metuit ille aut veritus est, ne forte excitaret eū: sciebat enim ipsum nec dormire, neque dormire. Et nos itaque charissimi, memores sacrarum scripturarum & promissionū Dei, noctē dieque oremus, vt peccatorum remissionem impetremus. Namque si rex tātus multis & grauibus imperij sui negotiis occupatus, potuit tamen septies in die vacare precibus, sedulus obseruator matutinarum & vespertinarū orationū: quid nos facere oportebit, qui eo sapius orare Deū debemus, quo crebrius peccauimus, v. sic dum defessi sumus, panibus illis reficiamur? Quid quod non nocte tantum, sed in singula etiam momenta vegetos ac vigiles nos esse iubet dominus & vigilare, vt siue in secūda, siue in tertia vigilia venerit dominus, inueniat nos vigilātes: quia o beatos & vere felices seruos, quos veniens dominus inueniet vigilātes. Et ecce hic præceptum datum vobis sæpe multūque orandi, vnde spes bona sit impetrādi petitiū, Omnino enim sic est, rogari vult Deus, rogatus in nulla vos necessitate & tribulatione constitutos deseret, atque vt maxime dare differat, nō tamē destituet in finem. sic Dauid clamauit ad dominū, In te domine speraui, non confundar in æternū, in iustitia tua libera me. Sanē non derelinquet nos Deus, quia est in suos oēs misericordia & clementia, clamantes, & ex toto corde pulsantes; exaudiet nos, & gratiā simul dabit & gloriā, Amē.

Psal. 30.

Psal. 83.

HOMILIA II SVPER EVANGELIO

in diebus rogationum legi solito.

- Hristus discipulos suos postquā orare docuisset, ista C stim sedulo & perseueranter monuit orare, proposita in hoc parabola cuiusdā, qui ex amico panes tres petens nocte media, tādē impetrauit. Vnde exemplū datur nobis sedulo, constanter & perseueranter orandi, vt sic tādē exaudiamur, iuxta illud propheticū, Qui remiserit in dñi, ne taceatis, & ne detis silentiū ei, donec stabiliat & donec ponat in Hierusalem laudem in terra. cui cōspirat quod legitur alibi, Si quaesieritis eū, inuenietis: si autē dereliqueritis eū, derelinquet vos. Et hoc est quod nobili isto epiphonemate concludit dñs. Et ego dico vobis, Petite, & dabitur
- Esa. 62.*
2. Par. 15.

vobis, quærite, & inuenietis: pulsate, & aperitur vobis. Quæ sanē verba, vt habent intellectu, ita plurimis alijs scripturarum locis illustrari possent: quibus tamen supersedentes breuiter tantū explicabimus hunc quem in manibus habemus locū. Principio hic dominus nos hortatur & iubet petere, deinde impetrandi fiduciam ingerit. Quid autem discriminis inter petere, querere & pulsare, alij aliter distinguunt, nos breuiter hoc vobis dabimus. Sunt qui sic explicēt, Petite remissionē peccatorū. quærite gratiā Dei, pulsate ad gloriam æternā. Vel petite sapientiā ad intelligendū, quærite gratiā ad operandū bonū, & pulsate ianuā cæli vt ingrediamini illam. Glossa sic habet, Petite orando, quærite operando, & pulsate perseuerando. Vel sic, petite in oratione, quærite in ieiuniis, pulsate elemōsynis. Possēt omnia hæc in immensum tractari, sed mitto persequi singula, quia non est operosum longissimē isto modo expatiari. Breuiter, petimus, dum oramus: quærimus, cum diligenter insumimus orationi, per quā quisquis ianuam inuenit vitæ & salutis, quid cunctabitur pulsare? Initium virtutis magnus ad illam gradus est, cupere sibi viā veritatis in nescere: qua cognita statim quærenda est semita, qua ad illā perueniat: ratio inquirenda, qua viam istam ingradatur: sicque acquisita virtute, pulsandū tandē est ostium, quo cælum ascendat.

2 Deinde fiduciā in nobis confirmare volens, subdit, Omnis qui petit, accipit. Quæ esse debeant bonæ orationis leges & conditiones, suo loco audietis: hic tantū magnificentiā, nescio dicā magis an munificentiam Dei admiremur, qui neminem frustra petere finit, iuxta illud Matathiæ, Cogitate per generationē & generationē, quoniam oēs qui sperāt in eum, nō infirmantur. & secundū istud Iohēlis vaticiniū, quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Sed & quisquis quærit, inuenit. Sic enim Sapiens inueniri etiā dicit dñm ab iis qui quæruntille. Nec aliquam excusationem habebunt Neochristiani, dum videntur sibi beneplacere noua subinde constituendo: siquidē si & ipsi fidē verā & veritatē quærerent, inuenirent utique. Verūm omnis eorum cogitatio praua est, animus iniquus, & omnino malī corui ouo deterius. quia nihil habet antiquius quā bona ecclesiastica quæcunque vi & iniuria sibi vendicare. vnde & quod quærunt, inueniunt, pios homines & religiosos eludūt, monachos cō

1. Mac. 2.

Iohel. 2.

Sapien. 1.

temptari habent, ceteroniam spernunt, & quantum in ipsis est, disciplinam omnem ac honestatem euertere nituntur. dehinc cum hanc suam viam strenue & fortiter ingressi sunt, fores pulsant inferorum, ibique intromittuntur: quia pugatorium nullum habent, quod sibi iam dudum expugnasse videntur. Non sic autem catholici, qui Deum sedulo precantur, illamque diligenter inquirunt, & perseveranter pulsant. Omnia autem haec eo faciunt, ne vniquam in orationibus nostris deficiamus; neque cessemus, si modo exaudiri cupimus, illamque inuenire, qui tandem portas nobis aperiat honoris & gloriae, dicente per Hieremiam domino, Inuocabitis me, & uiuetis: & adorabitis me, & exaudiam vos: quaeritis me, & inuenietis, cum quaesieritis me in toto corde vestro.

Hier. 29

Gen. 8. 3 Aliam porro parabolam inducit dominus de oratione, & dicit, Quando inter homines, quorum sensus uniuersus ex natura in malum pronus est, parentes tamen norunt bona data dare filiis suis, neque pro bonis mala dant petentibus, quanto magis pater vester caelestis, qui essentialiter & solus bonus est, nouit bona dare filiis suis petentibus se? Et cum pater corporalis mala pro bonis non det, quanto minus faciet Deus, qui quanto nos chariores habet, quam quicumque parentum filios suos? Mittit quod Deus magis nobis pater est, ut qui & animam dederit (quanto autem haec corpore est praestantior?) quam aliquis pater liberis suis. Taceo quod omnis sustentatio nostra ex Deo est, baptismus quoque ex illo penes ipsum redemptio est, ab eo sacramenta omnia promanant. Unde cum ille redemptor, conditor, conseruatorque nobis sit & saluator, immensum est quo ille propinquior nobis est patre carnali, quo nosse etiam magis bona dabit nobis petentibus se, quam hic faciat. Facile deinceps collectum est, quomodo tria bona quaeruntur, hic dominus proponit: & tria mala, quaerantur omnes & abhorrent. Bona sunt, panis, piscis, & ouium mala rursus, lapis, serpens, & scorpio. Vtique omnis illa Dei patris sapientia Christus, temere hoc non dixit enim: Quis ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Mystice panis hic charitatem Dei representat: quia sicut panis: teste Dauide, cor hominis confirmat, ita charitas Dei animam. Fortis enim ut mors, dilectio, Deinde sicut panis, quantum communis, praecipuus tamen est cibus, cum misera sit mensa alias etiam lautissima, quae pane caret, ita cha-

ritas etiam praecipua quaedam & velut antesignata est virtutum omnium, sine qua cetera nihil sunt, quia spirituales non sunt. sic Paulus, Maior, inquit, horum charitas est. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. En hic panem tibi praclarum & caelestem charitatis diuinam, quae coram Deo proponere debemus, sicut in historia Regum legitur, propositos esse panes calidos ante faciem domini. Panis hic sanctus, est panis sanctuariorum, cuiusmodi se tantum habere professus est Abimelech ad Dauid. Panem hunc petamus a deo patre nostro caelesti, & non dabit nobis lapidem, lapidem inquam duri cordis, quod charitati aduersatur, quae cor emollit. Nos autem si lapidem istiusmodi habuerimus in cordibus nostris, age age oremus Deum, ut ille dicat lapidibus istis, quatenus panes fiant, sicut per prophetam iam olim promissum ablatum se cor lapideum & pro eo daturum aliud carneum. Sic Ioannes dixit, ea esse potentia Deum, ut etiam ex lapidibus filios Abraham facere posset. Panes itaque petamus, non lapides: & quisi nos quoque in via offendant lapides, istos abiciamus, iuxta id quod Hieremias clamat, Tollite de via lapides, lapides peccatorum. Secundo loco piscem proponit dominus, qui fidem veram & non fictam designat, ubi pulchram habet Beda expositionem, superiorem etiam illa, quam Augustinus dedit. ait enim, Quo piscis sub regimento aquarum nascitur, vivit, alitur, sic & fides, quae in Deum est, quae alterius vitae gaudia per lamenta praesentium stetitque requirit, inuisibiliter in corde gignitur inuisibili gratia, species per aquam baptismatis consecratur inuisibili auxilio diuinam protectionis ne deficiat, nutritur inuisibilium praemiorum intuitu, quaeque bona valet operatur memor illius. Ad haec pisces isti in aquis scripturarum inueniuntur: & sicut pisces procellae maris feriunt, ita fidelis tribulationibus mundi huius exagitur, iuxta illum verissimum utique veritatis ipsius verbum, In mundo pressuram habebitis: sed fide tamen, quia ego vici mundum. Piscis quoque dum coctio ni paratur, prius desquamatur: & fideles si beatitudinem appetunt, omnem oportet istam squamosam fidei imperfectionem abiciant, sicut Paulus, ait, Cum venerit id quod perfectum est,

1. Cor. 13:

1. Reg. 21

Mar. 4

Hier. 34

Mat. 3.

Hier. 50

Beda.

Ioan. 10.

1. Cor. 13

euacuabitur quod ex parte est. tunc enim apertus erit diuinae essentiae intuitus & non amplius velatus. Et quae salutaris bonusque est piscis verae fidei, tam rursus malignus est corruptae infidelitatis serpens, quam primo etiam homini inspirauit astutissimus & perditissimus, serpens, teste Paulo cum dicit, Timeo autem ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua ita corrumpantur sensus vestri, & excidant a simplicitate, quae est in Christo lesu.

4 Tertio loco oui exemplum proponit dominus, quod spes nobis significatur, siquidem in ouo velut sepulta spes latet volitantis pulli, quam obrem & spem signat felicitatis aeternae. Ouum enim est colubae, in cuius specie a parente spiritus sanctus columba autem nidificat in caernis petrarum, hoc est in vulneribus Christi: & in foramine muri, hoc est in latere Christi, oua ponit: & sicut testa ouis tegit quod speratur ex illo: ita ibi nobis quod speramus, latet vita aeterna. Contra autem scorpione venenato opponitur illi, qui cauda pungit, & desperatione reprobentat, quae sine inficit, dum illius desperatione inducit. Si ergo vos cum sitis mali, dicit dominus, Non sic tamen, quod dominus hoc dixerit de apostolis, ait Hieron. sed totum hic genus humanum intelligitur, nec mirum est, quod homines huius mundi malos appellat, cum etiam sanctus Paulus dicit: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Amatores ergo mundi malos hic vocat, qui tamen eum norint bona data dare filiis suis, quanto magis pater caelestis dabit spiritum bonum petentibus se? Vbi & spiritum sanctum bonum esse arguit, & bonorum omnium datorem, teste Dauide, Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. & Sapiens: cum ait, O quam bonus & suavis est domine spiritus tuus in nobis. Admonitos itaque ego hic vos volo, charissimi in domino, vt oreis sedulo non hoc tantum triuuium. sed vt ait Paulus, sine intermissione. Oremus his maximè tam periculosis temporibus, & procidamus coram domino, ploremus coram illo qui fecit nos, vt aliquando exaudiam. quæramus dominum & faciem eius semper, vt tandem inueniamus. expurgate in vobis omnes sordes corporis & animae. soli quippe mundi Deum videbunt, mundumque corde illum intuebuntur. Orantes autem petamus a Deo iustitiam regni sui, fidei, spei & charitatis constantiam inconcussam. Namque & iustus ex fide

Hieron.

Psal. 142
Sap. 2.

1. Theq. 5

Psal. 94

Mat. 5.

Psal. 37.

viuit, & misericordia circumdat oes sperantes in domino,

& plenitudo quaedam legis est dilectio. Quotiescumque igitur a Deo charitatem petimus & dilectionem, toto corde clamantes ad illum, Panem nostrum quotidianum domine da nobis hodie, non est quod metuamus ipsum pro panibus datum nobis duritiam cordis. Dum ab eo petimus constantiam fidei aduersus impetum & insultum diaboli, dicentes, Domine, adauge nobis fidem, nihil est quod putemus eum permisurum nos mergi, & veneno perire infidelitatis, & sic quoque cum spei firmitate precamur. Quid multa? quando cunque illum pro nostris & totius ecclesiae aduersitatibus precamur, confitemur nos ipsos illo verissimo dicto Ioannis. Haec est fiducia quam habemus ad Deum: quod cunque petierimus secundum voluntatem suam, audit nos. Oremus itaque dominum, vt gratia spiritus sui inducat nos in viam veram fidei, quae per dilectionem operatur. Et vt illud facilius impetremus, sic viuamus, ne simus degeneres & tanto patre indigni filii, sed innocentiam quam in baptismo Christi accepimus, filii Dei facti immaculato corde & corpore conseruemus. Certum enim est quia si altissimi patris mandata custodierimus, aeternae benedictionis hereditate remunerabit ille nos, quae iam olim praeparauit nobis, per dilectum filium suum dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum, o pater, viuit & regnat in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Mat. 6.

Luc. 17.

1. Ioan. 5.

Galat. 5.

HOMILIA QUARTA DE CONDITIONIBUS, VIRTUTE & EFFICACIA PIAE ORATIONIS.

Oportet semper orare, & nunquam deficere,
LVCAE XVIII.

Em sane praecellam & magnam esse oportet orationem, quae & Deo tantoperè placet, & daemones omnes fugat, propellit, ac coercet. Namque Christus etiam sollicitè ad eam illam docuit & praecipit, atque ad eam opere ipso expressit, vt quotquot tum in nouo, tum veteri testamento amici Dei habitati sunt, illam excoluerint, vt qui maximè, totaque deinceps ecclesia vsum orandi sacrosanctum assumpsit, & in hunc usque diem retinet. Deinde tam multa & magna virtute orationis facta sunt miracula, vt mirum dictu sit, quam eximia res sit oratio: in qua, quisquis pius est, frequentissimè, imò semper se exercent, vt verè christianus

- inueniatur. Tu vbique viuas consule scripturas, & videbis quàm cōtinuus fuerit in orādo dñs. dimissa enim turba populi, solus secessit in montē orare, aliās etiā in desertū. *Mat. 14.*
Luc. 5. 6. fert etiā Lucas Christum in mōtem ascendisse oratū, ibique pernoctasse in orationē. Transfigurans quoque se corā discipulis, ascēso montē orauit. & dum oraret, transformatus est in conspectū illorum. Appropinquante deinceps tempore passionis, secessit in montē Oliueti: & procidēs in terrā, pronus orauit, Transeat, si vis pater, à me calix iste. sicque dum esset in agonia, prolixius orauit. Cū ergo Christus nullius orationis indigus, tātum in exemplum nostrum toties orauerit, omnisque Christi actio nostra sit instructio, meritò quilibet christianus Christi domini sui insitēs vestigijs, vitā illius se quoque conformem exhibeat, seduloq; obseruet, quod tam multis locis praecepit dñs, & hoc praeceptū quod suprā adduximus, oportet semper orare & non deficere. Super his verbis aliisque dicendis, ne quicquam temerè & in fugi ferum nobis excidat, spiritus sancti gratiā imploraturi, orationem dominicam coniunctis animi votis simul oremus, dicentes, Pater noster qui es in caelis, &c.

EVANGELIUM IOANNIS XVI.
 VEL ILLVD SUPERIVS
 LVCAE XI.

VIDE DOMINICAM PROXIME PRAE-
 cedentē, & homilias feriē III. atque inde adduc
 quaedam de necessario orationum vsu.
 HOMILIA PRIMA.

- M Agnum est re vera, Charissimi, quod nō ipse tantū Christus sedulo orauit, verūm etiā suos orare tū docuit tū praecepit: neq; id absurdē, quādo discipulos quoque suos praecursor Christi Ioannes orare docuerat. quod hinc patet, quia ad Christū quendam discipulorū venisse legimus, & dixisse, Doce nos orare dñe, sicut & discipulos suos Ioannes docuit. Quid autem ille eos orare iusserit, expressum in scripturis nō habemus. Christū tamen euangelistae testantur docuisse suos orare orationem illam, quae proinde dñica dicitur, Pater noster qui es, &c. Tanta etiam
- Luc. 11.*
Mat. 6.
Luc. 11.

diligētia orare ille suos docuit, vt vix aliud sit opus, in quo sedulo adeo nos instituerit. Nam & illud docuit, quid, vbi, quando, quo & cur orare debeamus. Itaque quod tā diligēter ille instituit, nos negligenter ne discamus, quando turpe futurū est, si & min⁹ studiosē & rarius nos faciam⁹ istud, in quo seipsum dominus noster & magister tā iugiter exercuit. Et hoc est quod vbique orationis laudes tā opere extollūt sacrae literae, ita enim de Iob legitur, Iob seruus meus orabit, pro vobis, faciē eius suscipiam, vt nō vobis imputetur stultitia. Quo etiam facit illud Sapientis, Nō impediar orare semper. Et non dissentit ab eo Tobias, Bona est oratio cū ieiunio & eleemosyna, magis quā thesauros auri recōdere. Sed & Eliachim sacerdos circutiens omnē Israēl, sic alloquutus est eos, Scitote quoniam exaudiet dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis & orationibus in cōspectu domini. Memores estote Moysi serui domini, qui Amalech confidentē in virtute, potētia, exercitu, & clypeis & curribus & equitibus suis, non ferro pugnādo, sed precibus sanctis orādo deiecit. Præterea regius quoq; propheta David tantoperē orationis laudes extulit, vt diceret, Voluntatem timentium se faciet dominus, deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Et in alio loco, Orabo ad te, manē exaudies vocem meam.

Iob. 42.
Eccle. 8.
Tob. 12.
Iudith. 4.
Exod. 17.
Psal. 14.
Psal. 5.

Quoties autē nos orare iusserit dominus, multis locis testatur euangelistae. Sic enim apud Matthæum legimus, Vide, vigilate & orate, quoniam nescitis quando tempus fit futurū. Apud Lucam dixit illud, vnde exorsus sum primū, Oportet semper orare & nūquam deficere. Et inde, Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quae futura sunt, & stare ante filiū hominis. Et infra, Vigilate & orate ne intretis in tentationē. Spiritus quidē promptus est, caro autem infirma. Petrus quoq; vnanimus nos esse iubet in oratione, & vigilare in eadē, idq; adeo in spiritu & veritate. Et Paulus sic ait, Sēper gaudete, sine intermissione orate, in omnib⁹ gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. atq; iterū, Nichil solliciti sitis, sed in omni oratiōe & obsecratione cū gratiarū actione petitiones vestrae innotescant apud Deū. Et ad Timotheū, Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira & disceptatione. Sic Iacob⁹ etiā de ora-

Mar. 13.
Luc. 18.
Luc. 22.
1. Pet. 4.
1. Thes. 3.
Philip. 4.
1. Tim. 2.

tione multa scribit, & sedulā cuiusque iusti plurimum cō-
mēdat, atque ea omnia exēplo Heliæ cōfirmat. Quōd si igi-
tur tantoperē in nouo simul & veteri testamento nō tantū
commēdatur, sed & præcipitur oratio, vsusq; illius declara-
tur, quisque pro se videat, quanta tū diligentia tum pietate
Deum sedulō precari debeat. 2. Neque verō verbis tantū,
sed opere ipso ab omnib⁹ amicis Dei orationis euidentia est
comprobata. Et mitto hic quidē breuitatis studio illos, qui
in veteri testamēto Deum deprecati sunt, Abrahamum a-
liōsq; patriarchas. Taceo Moysen, Dauidem, Salomonem,
Manassē, Daniēlem, &c. Neque in nouo testamēto Annā
cōmemoro viduam, & Mariam matrem Christi, aliōsq; qui
vnaanimiter omnes perseuerantes erant in orationibus. Pe-
trum tacere non possum, cuius exemplum summoperē pla-
cet, quoniam certis tēporibus in penetrabilia adium sedeba-
bat oraturus. huiusmodi rebus abundant omnes penē de
omnium sanctorū vitis historiæ. Cū primis verō ad precā-
di sedulitatē moueant nos immensū fructus orationis, quos
omnes hic commemorare nimis longum esset. tantūm hoc
pro confesso ponimus, longē & plurimas & maximas esse
orationis vtilitates, quoniam omnes sancti in quibuscunq;
aduersitatibus suis ad Deū sese conuerterūt precibus pijs.
Quid quōd ingruere nihil potest tam durum aut arduū, ad
quod sancta nō faciat oratio: siue enim bella irruāt, siue an-
nonæ caritas, siue fames, siue pestis, siue incēdia; siue tem-
pestas, siue quodcunq; aliud mali genus, aduersus omnia eā
oratio præsentaneū est remedium: quia in omnibus istis di-
cimus, Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum
habemus residui, vt oculos nostros dirigam⁹ ad te. Ecce o-
rauit Helias dominum, & non pluit toto triēnio: rursus ora-
uit, & pluit. Orauit etiam Iosue, & stetit sol, vt posset perse-
qui inimicos suos. Anna sterilis orauit Deum, & statim im-
pregnata peperit Samuēlem. Amalech pugnavit cū Iudæis,
& vicit, orante autē Moysē, manusque suas eleuāte ad Deū,
præualuerūt Israëlita. Ezechia denunciarat iā mortē pro-
pheta Esaias, verūm ille nil mot⁹ isto vaticinio, deprecatus
est dūm, & adiecti sunt vitæ suæ anni quindecim. Præterea
irruente rege Sēnacherib in terram Iudæorum cum manu
forti, rex Ezechias ascēdēs in templum, orare cœpit dūm,
& exauditus est: statimq; per angelū de exercitu Sēnache-

Luc. 2.

Act. 14.

2. Par. 20

3. Reg. 7.

Iosue. 10.

1. Reg. 1.

Exod. 17

4. Re. 29

4. Re. 19

rib cæsa sunt centum octogintaquinq; milia hominum. Sic
quoque si per singulas scripturæ sacræ, & omniū sanctorum
vitæ curramus historias, inueniemus tantam orationis effi-
caciā, vt dicere possumus facillē omnipotentem esse illam
per quam mirē adeō Deus operatur. Ne itaque vos illam au-
xiliatricem tantam in necessitatibus vestris contemnatis,
sed quicquid vobis aduersum durū, graue, periculosum ac-
ciderit, statim ad Deum currite, clamate, & orando perseue-
rate: neq; deferet ille vos, iuxta illud Iudæ Machabæi, Cla-
memus nunc in cœlū, & miserebitur nostri Deus noster. Is-
pius enim ille expertus est magnam orationis virtutē, qui
aduersus Timotheū quoq; pugnans, clamantibus ad domi-
num Iudæis, triumphauit. Notatu dignum est, quod legitur
Sanctum Martinum in mortem vsq; inuictum ab oratione
spiritum non relaxasse. Perinde pulchrum est, quod sanctus
Paulus ermiria iam defunctus, à sancto Antonio inuentus
est in arborem declinans, aperto adhuc ex oratione ore, ex-
pansisq; in cœlum manibus: vt dubium non sit, illum adhuc
orantem simul cum oratione spiritū Deo tradidisse. O fec-
licem, o sanctam, o pulcherrimam mortē, orationi immori,
sicut & Christus in cruce mortuus est, patri cōmēdās spi-
ritū, totumq; Psalium perorans. Ecce autem tu quoque o-
ratione baptizaris, oratione sepeliris, oratione dū viuis, su-
stentaris. ideo enim coram moriturus oramus, vt sic omnes
morianur ad exemplum Christi quā proximē accedētes,
omniumq; fidelīū animæ piarum præcum alijs adiutæ, quā-
primū euolent in cœlum: vnde plus ille & sanctus proma-
nauit vsus, vt etiam coram defunctis Psalteriū decantetur.

3. Neque paruo hoc nobis esse solatio debet, quod pre-
ces nostras non ipsi tantū, sed & nomine nostro sancti an-
geli offerunt Deo. Creditore igitur vobis iā per istos roga-
tionū dies orantibus angelos Dei assistere, vestrasque pre-
ces offerre in sublime altare maiestatis diuinæ. Sic angelus
dixit ad Tobiam, Quādo tu cum lachrymis orabas, & inor-
tuos speliebas, ego orationes tuas obtuli domino. Sic Ioan-
nes inter cætera vidit viginti quatuor seniores habētes pha-
las aureas, plenas odoramētis, quæ sunt orationes sanctorū.
Sic Daniēli preces suas angelus obtulit domino. Quæ nunc
quoque peculiaris est lætitia & exultatio angelorum tuo, cui
custodia tui demādata est, vt quicquid vel oras cæterorum

1. Ma. 4.

1. Ma. 9.

S. Mart.

S. Paulus

Psal. 31.

Lucæ. 23.

Tob. 10.

Apo. 5.

Dan. 10.

honorum facis, ille offerat in conspectu domini, non secus quam Christus ecclesie sue preces sedulo offert Deo patri. Quod si autem hoc in singulorum hominum priuata oratione euenit, quanto magis in illa communi & publica precatione totius ecclesie, quam ministri ipsius exoluunt sacerdotibus; neque enim illi horas suas sibi tantum perorat, sed pro catholica ecclesia. Adde magnum refert, si quis sacerdos, maxime vero animarum curator horas suas negligit: sicque non se tantum sed subditos omnes, totamque adeo ecclesiam priuat commodis orationis sue. Neque enim interim latet communem orationem dici, quae ab vniuersali congregatione alicuius ecclesiae (sicut nunc per dies rogationum) fit, siue dum sanctis diebus conuenimus ad preces mutuas & publicas. Quae tamen nunc, prohdolor, negligenter in ecclesia exercentur dum plerique aut non conueniunt, aut ad primum aspectum, velut lupovis, resiliunt: aut si qui sunt, qui ad tempus manent, sunt tamen in paucissimi, isti vel blaterant, vel in vtranque dormientes aures, stertunt profundum. Vt itaque illius etiam rei rationem habeatis & modum, quando haec non parua christianae disciplinae pars est, atque ut non per hoc triduum tantum, sed omnibus etiam alijs diebus festis tales vos exhibeat, quales oportet, in id omne quam paucissimis vobis expedit. Et primum quidem omnium, orationem illam qua Christus sancte vltus est, non decet quenquam negligenter absolueret, eo quod istam Paulus quoque sermo docuit, ecclesia martyrum sedulo obseruauit: & tota deinceps iam inde a temporibus apostolorum ecclesia catholica in missa, & alijs sanctis ritibus constantiter retinuit ad haec nostra secula vsque. CHRISTVM autem ea vltum esse testatur Ioannes, qui post illum prolixum & magnificum sermonem, quem discipulis suis habuit iamiam abiturus in supplicium mortis, ita sermo & grauitate orare coepit, ut oratio illa exemplum esse merito debeat, & forma orandi totius ecclesiae. Hinc fuit etiam quod ad finem sermonis semper orare debemus, sequentes in hoc vestigia CHRISTI. Singula porro illius orationis membra prosequi nimis longum foret, quia illam toto capite decimo septimo, descripsit Ioannes, sicque exorditur, Subleuatis oculis in caelum, dixit, Vnde colligitur quo quamque decenti gestu fieri debeat oratio, ne rudis ea sit animus, sed honesta, sed pia, sed huiusmodi quae alio-

Ioan. 17.

Ioan. 14.

rum etiam moueat affectus: quia sicut hic Christus, ita Stephanus quoque oraturus intendens in caelum, vidit maiestatem Dei. Sic etiam Susanna dum ad lapides duceretur, quibus iamiam obruenda erat, fletus suspexit in caelum, quonia fiduciam habebat in domino. Sanctus Martinus iam extremo coeclum, oculis tamen & manibus in caelum erat semper intensus, dum orabat. Et pius itaque est & honestus, virum orare uolentem, aperto capite esse, iuxta illam Pauli doctrinam, Omnis vir orans aut prophetans uelato capite, deturpar caput suum. non ergo debet vir uelare caput suum, quia imago & gloria Dei est. Sancta quoque & pia obseruatio est, genua flectere dum oras, id enim & Christus fecit, flexis genibus orans, aliam etiam in faciem prolapsus, in terram usque, ut ait Marcus. Sed ad Christum penes quotquot uenerunt, in terram prociderunt, ut Petrus; a piscatu, & ille qui lunaticum adducebat, leprosus apud Marcum. Paulus quoque, ut ipse testatur, in quibus, huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, per prophetam quoque, dicit dominus, Mihi curuabitur omne genu. sed & Daniel in singulos dies ter genua flectabat in oratione sua ad Deum & ciuitatem sanctam Hierusalem. similiter & Petrus dum oraret, Neque male decet orationem piam pectoris, quo nomine publicanum commendat dominus, quod ille etiam reueritus oculos in caelum tollere, tantum tundens pectus: dixerit, Deus, propitius esto mihi peccatori. Si qui Christum in cruce morientem uidebant, tumlebant pectora sua. Eo pertinet extensus manuum uel in altum, uel in modum crucis super terram, quonia huiusmodi gestus omnes animum incendunt, & affectum simul cum corpore erigunt in Deum: humilitate pariunt, quae uel maxime mouetur Deo, & ad exaudiendum redditur facilius. Sic Paulus, uult viros orare in omni loco, & leuare puras manus ad Deum. Neque aliter fecere Iudaei coram Eleuantes enim manus suas, prociderunt in terram, & adorauerunt dominum. Estras quoque, ipse, extensis ad Deum manibus, orauit Eodem prinet istud Dauidicum: In nomine tuo leuabo manus meas, & iterum illud, Domine, ad te clamaui, tota die extendi ad te manus meas, in hunc modum sacerdotes, totisque populus, mulieres & uirgines eleuabunt faciem suam in caelum, & adorabunt Deum in caelis. Christus quoque, orans procidit in faciem suam. similiter & Iudith, & mulier quae tergit simbriam vestimenti dominici, & caecus cui visum Christus restituit, leprosus

Act. 7.

Dan. 13.

Chryso.

1 Cor. 11

Luc. 12.

Mat. 26.

Mar. 14.

Luc. 5.

Eph. 3.

Esa. 45.

Dan. 6.

Act. 9.

Luc. 18.

Luc. 23

1 Tim. 2

3. Esd. 9.

1. Esd. 9.

Psal. 62.

Psal. 87

Mat. 26

Iudith 9

Luc. 8.

Ioan. 9.

Luc. 3.

quoque & complures alij. Atque hæc omnia prolixius paulo vobis libuit narrare, de externo gestu in oratione seruādo, quem Neochristiani, vt alia peleraque, immeritò cōtemnunt, contra tam aperta sacræ scripturæ testimonia, contra apostolos, ipsūmq; aded Christum dominum. Vos autem vt verè catholici & christiani homines, nolite tā sacras ceremonias propter impuras hereticorum calūnias intermittere. Quin potius Christū sequimini & sanctos illius amicos, quàm hereticos istos. Quisquis vestrum, velut vni sibi propriè dictum, credat illud, Exemplum dedi vobis, vt sicut ego feci, ita & vos faciatis. Ita nos Christus adiuuet ad consequendam vitam æternam, Amen.

HOMILIA II. DE IMMENSA
virtute Orationis.

Oportet semper orare, & nunquam deficere,
LVCAE XVIII.

T magis ad publica hæc & annua rogationū suffragia moueamini, charissimi, dixi superius id ipsum à Christo, apostolis & vniuersa denique vsurpatū esse ecclesia: vbi abduxit quidē nos à cœpto paululum Ioannes, dū eleuatis primū oculis orasse Christū refert: sed tñ salutaris hic nobis fuit excursus, quoniā sic in amplissimū scripturarū campū deducti sumus, simulq; contēplati quantum externi isti in orando gestus, orantē deceant & ornēt. Nunc verò obseruatis quidē ijs, non penitus tamen intermittam⁹ quod primū statim dicere cœpimus: quin potius ad institutum, vnde paulisper digressi sumus, reuertamur: dicamūsq; Christū post vltimum illū suum sermonē generalem fecisse orationē ea maturitate, tāto serio, vt vix vnquā antea. primū enim grauit̄ pro se ipso, deinde pro apostolis, mox & p̄ fidelibus, tandē pro electis oibus patrē suū deprecatus est. & principio pro se sic orditur, Pater, venit hora, clarifica filium tuū. pro apostolis autē orans, ait, Pro ijs quoque rogo, quos dediſti mihi, pater itaque sancte serua eos, q̄a tui sunt: serua inquā eos in noīe tuo. Et pro fidelibus oibus. Non pro eis rogo tantū, sed pro iis qui credituri sunt per verbū eorū in me. Et pro electis omnibus orat illud, Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum. Plurimis hæc omnia verbis loquutus est domin⁹, sed ijs paucis inductis su

Ioan. 17.

mus cōtenti. Quūq; sic orasset, exauditus est, vt ait Paulus, pro sua reuerentia. Orauit ergo tā multis dñs, partim ad eruditionem nostrā, partim necessitatis nostræ gratia. Et poterat vtique dñs, si hoc opus esset, orare silentio: sed ita se patri exhibere voluit precatorē, vt meminisset nostrū se esse doctorem. Proinde eā quam fecit orationē pro nobis, notā fecit & nobis: quoniam tantī magistri non solum apud ipsos sermocinatio, sed etiam ipsius pro nobis ad patrē oratio, discipulorū est ædificatio: siquidem eadem deinceps orādī forma vsi sunt apostoli, vt ex Paulo patet, ad Timot. sic scribente: Obsecro primū omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietā & tranquillā vitam agamus in omni pietate & castitate. Ecce quā præclare hic Paulus docet simul ac præcepit orationē illam publicā pro magistratibus & omnibus in vniuersum hominibus. Id etiā deinceps semper obseruauit ecclesia, iam olim quoque tempore martyrum, sicut ex Terrulliano patet in Apologetico aduerses gentes: Nos pro salute Imperatorum Deum inuocamus æternum, illuc suspicientes christiani manibus expansis, quia innocuis: capite nudo, quia non erubescimus: denique sine monitore, quia de pectore oramus, precantes sumus omnes pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperiū seculum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietū, & quæcunque hominis & Cæsarīs vota sunt. Ad Scapulā quoque dicit, christianus sciens Imperatorem à Deo constitui, necesse est vt & ipsum diligat & reueatur, & honoret, & saluū velit. cū toto Romano Imperio, quousque seculum stabit, tam diu etiā stabit. Hoc est quod in canone missæ orat sacerdos, & dicit: In primis quæ tibi offerimus, p̄ ecclesia tua sancta catholica. Hoc etiā est, quod Paulus ait orare nos pro omnibus hominibus, hoc est, pro ecclesia catholica: deinde sacerdos pro Papa orat, mox pro Imperatore seu Rege: & prius quidē pro Pontifice summo, eo q̄ sacerdotiū antiqui⁹ est regno, & imperio. illud enim institutū est Exod. 28. & 29, regia verò maiestas lōgè post, sicut in Deuter. & regnorū historia præscribitur, præterquam quod illud etiam dignius & honestius est, quia q̄ minus est, à meliori benedicatur, quando igitur à p̄tici

Aug. su
per Ioā.

1. Tim. 2

1. Tertul.
cap. 30.

Exo. 28.

Exo. 29.

Deut. 17

1 Reg. 8

Hebr. 7.

summo Imperator coronatur & benedicitur, constat illum hoc esse maiore. Ad eundem modum oēs reges benedici solent ab ecclesiasticis, velut rex Galliarum ab archiepiscopo Remensi, rex Angliarum ab archiepiscopo Cantuariensi, rex Hispaniarum ab archiepiscopo Toletano, rex Polonus ab archiepiscopo Grentzenensi, rex Hungariorum ab archiepiscopo Strigoniensi, rex Portugalliarum ab archiepiscopo Vlyssonarum &c. Quo nomine etiam rex Boemiarum Ioānes, diocesim Pragensem erigi curauit in archiepiscopatum, qui prius ad Meguriniensem pertinebat, ut sic & ipse archiepiscopum haberet, qui se coronaret, neque alio indigeret commo datio. Quonia nūquam inuenio alium ab archiepiscopo posse regē vel vngere, vel coronare. Atque ideo non temerē Papa ante Regē seu Imperatorem in canone nominatur. Vnus quoque communis obtinet, publicē post concionē, & nonnunquam sub missa, orare pro magistratu tam spiritali quam temporalis, pro tota prouincia, pro omnibus tribulatis, pro fidelibus defunctis, pro iugi pace, pro fructibus terrarum &c. Quod quā etiam a Christo descendit & Paulo, vniuersaque totius ecclesiarum consuetudine, nos quoque illud laudatissimum sanctorum orandi more negligere non decet, sed summo animi affectu absoluere, ut sic Deo placētes, nostrā quoque salutē promoueamus: siquidē si humiliantes se oratio etiam nubes penetrat, quō non tot hominum constans precatio sublimi a cœlorum transibit, maximē cū ad eā perficiendam homines diebus festis conueniant: quod si non fieret, ubi implebitur illud præceptum Pauli, iubentis pro omnibus hominibus, rege & cunctis magistratibus nos orare? Nolite igitur, charissimi, arbitrari, audita mihi sa die sancto, vos ex præscripto omnibus satisfecisse: quin magis communibus ecclesiarum precibus adesse, vestrisque orationibus coniunctisque suffragiis aliorum vota iuuare & promouete. 2 Quid quod præcipuus quidam Dei cultus hic est, & Chryso. veluti census peculiaris quem damus Deo de anima nostra, pro quo excludendo excusare se nemo potest: sicut in eleemosyna danda, de paupertate, in ieiunijs de corporis imbecillitate quis excusare se potest: non sic in orando, quoniam in cuiusque potestate libera consistit oratio, secundum Dauidem qui dicit, Apud me oratio Deo vitæ meæ. Quilibet igitur in omnibus aduersitatibus suis omnem confidentiam & spem ponat in Deo: inde auxilium & opem requirat, quonia Deus cū san-

Eccle. 35.

1. Tim. 2

Chryso.

Psal. 41.

gulis animalibus singula dedisset arma (sic enim dente timetur aper, defendunt cornua ceruū: sic equus calcibus, tau rus cornibus, canis morsu, vnguibus accipiter se defendit) imbelles homines, nudos & miseros videmus nasci: id quod eo factum esse constat, quatenus illi in Deum confiderent tantum ipsiusque opem in omnibus implorarent. Dices, Quando omnia nouit Deus, neque propositum mutet (ipse enim dixit, Ego Deus, & non maior) quare virtus, quis locus, erit orationis? Respondet, neque ego immutabile esse & Deum & diuinam voluntatem, sed tamen dico Deum oratione nostra nihil immutari: tantum enim cum oramus, imperrare cum possumus apud Deum, vt quod præuidit ab æterno, per preces nostras dare nobis velit: sic quoque proprie loquendo, Deus etiam poenitentia non flebitur: & tamen vnusquisque interim Deum orat, quod se ille per preces daturum ordinauit, & quod sit nonnulli ita sint diuinitus ad vitam prædestinati, vt illa non nisi nostris precibus acquirant? Quid multa? quisquis mediū istud impetranda salutis contemnit a Deo tibi præscriptum, ad finem quoque non pertingeret: sicut est diuerso Ninuitarum, quia medium illud per poenitentiam susceperunt, se simul & ciuitatem suam serauerunt. Sic quāuis mortē Iezechiarum certo prædixerat Esaias, ille tamen quia mediū hoc orationis arripuit, meruit vitam suam prorogationem. In promptu omnium est causa, Quoniam Deus non opus tantum definit, sed & causas & media & ordinem illius præuidet, & quō ad operis executionem perueniri tandem queat. Sic Gregorius, Ipsa, inquit, perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo disposita, vt ad hoc electi pro labore perueniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Non igitur dum oramus, proprie loquendo, mutare voluntatē Dei cupimus: sed tantum quod ab æterno daturum se nobis præuidit, precibus nostris impetrare conamur, sicque intelligendum est quod canit ecclesia, Ploremus ante dominum, fleamus iram vindicte. Et quia sic omnia pulchra digestit ordine Deus, vt supplicationibus & orationibus que petimus bona impetremus, in stemus fortiter neque defatigemur. Quis enim scit an plura quam petimus, Deus præuiderit se propter orationem nostram nobis datum, Verē enim ille est, qui dat omnibus affluenter.

Malac. 5

1. Re. 5.

August.

Esa. 38.

Gregor.

Iacob. 1.

3 Quæres autem, an quæ voce & ore fit precatio, ne

Mat. 6. cessaria sit, cum dicat dominus, Orantes, nolite multum loqui sicut gentes. Ad hoc responsurus: dico, Non solo corde, sed etiam ore precari, quodam in loco necessarium est, in quodam utile, in alio plane nocuum. 4 Operæpretium est personas publicas, ut parochos & omnes sacerdotes non obiter tantum transire, sed articulatim singulas horas suas perorare, ex canone, quo præcipitur sacerdotes persolvere debere horas canonicas: ita tamen, ut horis competentibus iuxta possibilitatem, aut à se aut scholaribus publice compleantur. Idem quoquoque necessarium est illi, qui vel orationem aliquam voverit, vel ex poenitentia sibi iniunctam habuerit. ibi enim ut quisque certus sit se debito satisfacisse, operæpretium est orationem voce complere. Sic David, Clamavi, inquit, & dominus exaudivit me de monte sancto suo. Neque dubium est, Christum, cum orandi formam præscriberet apostolis, voluisse eos orationem illam ore exprimere, nec animo tantum leuiter cogitare. Sic David cecinit, Effundo ante faciem suam orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio. Sin autem quis pro se tantum oret, neque ut minister ecclesie, neque ex voto, neque poenitentie præscripto, potest quis vel ore, vel corde orare: quantum multis de causis præstat interdum voce precari. quarum prima hæc est, quod verbis elanguescens animi feruor excitatur magis ad timendum & diligendum Deum. unde fit ut qui aridi sunt nimium, imbeciles & carnales, dormitantem animam excitare cogantur à torpore & grauedine: idque tantum lingua & voce sonantior, dum Deum appellant iam optimum maximum, iam viuentem, iam misericordem, iam tremendum, alias iudicem viuorum & mortuorum. huiusmodi enim verbis languens animi spiritus, exurgit velut experrectus ex longa molestia & fastidio rerum celestium. Deinde ratio quoque suadet, & reuerentia dicat, Deum non minus ore & lingua, quam corde & animo colere, laudare, prædicare: siquidem cum homo ex corpore & anima constet, se merito totum debet impendere Deo & offerre, eo quod naturalis ista corporis & animæ copula facit, ut utraque illa hominis pars mutuo adiuta officio, possit ore altera & altera corde colere Deum, non aliter ac ille fecit qui dixit. Lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. His accedit, quod per verba quæ quis eloquitur ore, se astringit & ab omni vagatione externa facilius coercet. intentus enim

animas iis quæ lingua effatur, non euagatur aliò, qui aliàs omni vèto incòstantior huc illuc ferretur, quocunq; ipsium cogitationum aure impelleret, maximè cum nihil sit in mundo, quod velocitatem mentis exuperet, iuxta illud Sapientis. *Prov. 19.* Multæ sunt cogitationes in corde viri, voluntas autem Dei manet in æternum, quæ etiam causa est, cur multi pii sacerdotes psalmos etiam quos memoriter tenent, ex libris orant, ne euagetur animo. Neque latuit huiusmodi oratio Osee. *vi.* Oseeam prophetam, cum ad ipsam respexerit. dicens, Tollite vos bificum verba & conuertimini ad dominum. Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum, vituli illi sunt orationes, Obiicias autem illud verbum Christi, Orantes nolite multum loqui. Ad id respondeo non absolute Christum hic in orando prohibuisse multiloquium, sed istud ethnicum tantum. Gentes siquidem putabant Deum non omnia nosse, ac proinde oratione posse mutari, ideoque non nisi elegantissimè & quam elaboratissima oratione illum adoriebatur. Quem errorem ut excluderet dominus: ait deinceps, Putant enim se in multiloquio suo exaudiri: & ne arbitremur nos oratione nostra quicquam significare Deo, quod nescierat antea, sequitur, Ne efficiami ni similes illis, quia pater vester cœlestis scit quibus opus habeatis antequam petatis. Neque tamen inficias imus, quod si quis sentiat maiorem in se affectum pietatis, si solo animo oret, quoniam si orare debeat ut Anna, quæ motis tantum labiis orabat in corde, cum vox interim exaudiretur. Et quod multiloquium gentium damnarit dominus, testatur Augustinus. *Aug. li. 2. de serm. domini in monte.* dicens, Et reuera omne multiloquium à gentibus venit, qui exercendæ linguæ potius quam mundando animo dant operam, ut hoc nugatorii studij genus etiam ad Deum preces fundendum transferre conentur, arbitantes, sicut hominem iudicem, verbis adduci in sententiam. Et ad Probam quoque epistola vigesima prima. Ideo per certa intervalla horarum & temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantum in hoc desiderio profecerimus, nobismetipsis innotescamus, & ad hoc agendum nos ipsos acrius excitemus. Ecce tria operatur vocalis oratio, admonet nos, certos quoque facit de incremento pietatis, & excitat acrius ad omnem boni operis profectum. Oremus dominum &c.

HOMILIA TERTIA DE EFFICACIA ORATIONIS.

Erè magnus Dei cultus est ratio pia, quam pro se quisque exhibere Deo, vt potest, ita debet maximè illa tamen vt si gratia Deo, attentione indiget, que velut quædam est orationis, adeò vt sine illa omnis precatio virtute & efficacia sua careat. Quamobrè mortuâ huiusmodi orationè respuit dominus: dicens per prophetâ, Populus iste ore suo & labiis glorificat me, cor autè eius longè est à me. Neq; Deus audit orationem, cui ipsè qui orat, nõ attendit. Quò ptinet illud Bernardi, Qui aliud cogitat, perdit veritatem & vrilitatè orationis. & item istud Sapiētis, Non impediaris semper orare, & ante orationè præparam animam tuam. que sanè præparatio aliud non est, q̄ vt homo animam suâ, omnè cogitationè intendat ad id quod orat, ne oratio illa sit patēs vanis cogitationib⁹. Cuiusmodi præparatoria vox est sacerdotis in missa ante elevationem exclamantis, Sursum corda: respondete choro siue ministro, Habemus ad dñm, Flectamus itaq; charissimi, corda animosq; nostros ad dñm, dumq; stamus ad orationè, ait Chrysof. v. gilemus & incumbamus ad preces nostras toto corde, p̄cul hinc recedat cogitatio lasciuies, procul inde pruritus concupiscentiæ. Vnde & August. Scitote, inquit, nõ esse voces ad aures Dei, nisi animi affectu. Dices autè, nõ fieri posse, vt sit animo tuo vltra oia mundana transcendas ad cœlestia: utiq; venire tibi, quod rustico cõtigit, cui cùm sanctus Bernardus mulam promisisset, dũ modo semel orationè domini cam citra vllũ incidēs obstaculũ peroraret: audaculus iste conatus est oratione tåtula emereri mulâ, sed vix trib⁹ verbis absolutis interrupit orationè, & dixit, Etiâ ephippiâ mihi pater cũ mula donabis? sicq; stolidus iste oratione simul sua & mula excedit. Itaq; vt inde quisq; se expeditus euoluere queat, pauca subnotabimus. Pro cõfessio habemus intentionè esse triplicè: actualè vnâ, qua quis iam attendit actu: virtualè alterâ, qua prioris illius virtute quis opus agreditur: & habitualem tertiâ, que in animo residet. ex multa cõsuetudine nata. Vt si iam incipiēs orare dominicâ orationem, verba ipsa intentus considerem, intentionè habeo actualè. Deinde si progrediens orado, in terim aliud quoq; nescio quid incidens cogito: & tamen ab oratione nõ desin-

Esâ. 29.
Gregor.
Bernar.

Eccle. 28
Hieron.

Chrysof.

August.

Rusticus.
S. Bernar.

sto, virtualè habeo intètionè: quoniâ prioris illius, qua orare cœpi, intentionis virtute pergo ad finè vsque orare. Habitualis autè intètio, ex prioribus actionibus & lègo vsu nata, in animo quiescit, qua apta mens efficitur, vt quò velit, possit simile opus exercere. At qui iam dudũ audire mihi vt deor quendâ reclamatem, difficiliora hæc esse q̄ vt intelligat. Age age, paulò clarius adhuc idè tibi expediamus nec obscuritatè calūnieris. Quemadmodũ in fundèdis formandisq; candelis, quum primũ filũ intingis in sæuum, parum seu ei adhareret, & quo de hinc sapi⁹ intingis, hoc plus accedit de seuo vsque quo fiat cādela: ita in p̄posito si quid primũ discis & leniter exprimis forte semel, aliquid sanè illius tũc statim remanet in anima: si repetas identidem & subinde ingemines, fiet tandem vt quod iam diu didiceris, etiâ scias. ipsum autè scire perficitur ex iis, quæ subinde alia ex aliis in anima adharerunt & remanserunt: quæ q̄diũ animæ insident, tãdiũ etiam scis illud quod didicisti, siue dormias, siue vigiles. Et hoc est quod de habituali intentione diximus in anima residete: quæ ex cõsuetudine nata est, cuius beneficio & virtute virtualè intentionè, quò volumus, habere possumus. De virtuali intentione hoc tibi exemplũ sume, Si quis animũ inducat Aquisgranũ aut Coloniã versus proficisci, domi statim instituit se Coloniã profecturũ, cui⁹ instituti vigore abit ille Coloniã, neq; tamè in via interim semper Coloniã tantũ cogitat & meditat, sed & nũc de viarũ diuerticulis & erroribus, nũc de diuersorio, aliã de cibo & potu cogitat: & tamen virtute primi p̄positi sic abit Coloniã vsque, in via interim nihil minus q̄ Coloniã semper cogitans. Et sicut in ratioe p̄positi, ita in materia nostra intentionem se res habet. Neq; dissimile multũ est in eo ad scopũ p̄positum iacere quicquã vel lapidem vult promouere: is enim nõ admodũ memor eorũ quæ in medio sunt, solũ attendit scopum quem cupit attingere, & quãuis id ita faciat, nihilominus tamen virtute iactus què facit, etiam mediũ interpositũ penetrat, quanuis illud non admodum intèderat. At iam diu quæres quænam tibi in oratione necessaria sit intètio. Apdĩ, & quidè paucissimis. Ad hanc tantã nõ est quod putes solã tibi sufficere habitualem, quæ etiã dormiētĩ tibi adest, & per omnè vitã nõ deficit, quando orare sciueris: Porro actualis intentio in exordio quidè

Intentio
virtualis.

orationis necessaria est, in progressu illius non ite: sed virtualis intentio necessario semper requiritur, eaq; sufficit, vt cum incipis orare precatione dominicā, & ab initio statim propositum tuum obseruas, velle te illā orare, sicque vigore istius instituti tui dum pergis orando, dū etiā si singula verba (quae tamen obseruare intento animo vtile fuerit) nō animaduertes, attamen & oratio illa tibi prodest: neq; interim ipsi in se quicquā decedit, si fragilitatis humanae violentia cogitationes obiter incidētes admisisti: neq; teneris orationem illā denuō repetere, quam sic vel ex debito, vel voto, vel iniuncta poenitentia & satisfactione perorasti.

2. Et ecce hic tibi euidēs immensae misericordiae Dei argumentum, vt qui agnoscit imbecillitatem nostram, & animi agilitudinē ex isto inueterato peccato Adā contractā, eamq; tantam, vt nequeamus prohdolor cohibere animum & cogitationes ad tantillū spatiū temporis, quo semel orationem dominicam perorauerit. Vt rectē dixerit Dauid, Vniuersa vanitas omnis homo viuens. Vsq; eadeo mitissimus dominus cōpatitur nobis, vt nolit in oratione nostra vrgere nos ad actualem intentionē, nō ignarus nunquā nos in eodem permanere statu, sicq; virtualem tantū intentionem à nobis exigit, vnum tamen est quod adiecerim, puta intentionem virtualem, sic demū sufficere, vt interim ne mo se vltro in vagabūdas dedat cogitationes: quod si fieret, tuq; orare incipiens, tua sponte alienas tibi moueres cogitationes, non tantū intentioni istī tuę virtuali virtus omnis decederet & fructus, sed id ipsum quoq; tibi computaretur in peccatū, dicente Basilio: Diuinum auxilium implorandū est, non tantū remissē, nec mente hac atque illac vagante, eo q̄ talis non tantū non impetrat quod appetit, sed magis irritat Deum. Eousq; autem cauere debemus, ne temere cogitationes vanas admittamus in oratiōe, vt etiam si cum orationem fundimus, aliud quā quod licet in corde versemus, etiam si illud bonum sit, à culpa tamen liberi nō sumus. Quamprimū igitur homo animū suū viderit peregrinari velle, reuocet ad intentionem orationis, neque sic alia ex aliis cogitare pergat. Sic & Basilius inquit, Si tantū debilitatus à peccato fixē nequis orare, quantumcunq; potes te ipsum cohibeas, & Deus ignoscit, eo quod non ex negligentia, sed ex necessitate nō potes assistere corā Deo. Si verō quis

Psal. 38.

Basilii.

Hugo de S. Victore

vltro vagari animo veller, quantumcunq; scioraret, ingratiū esset Deo, qui per pphetā hoc modo multiplicātes orationes suas se non exauditurum minatus est. Aut nō te pudeat cum principe tuo loqui summa cum attentione omnium certiam verborum, & cum Deo rem tuam agere tam vagabundis cogitationibus, vt ipse te non intelligas loquentem? En tibi Abrahamum, quā obseruabat ille singula cū Deo loquens: sic enim de se ipso dicebat, Ego ne loquar ad Deum meum, cum c nis sim & puluis: Et Sapiens nō absurda vltus est similitudine, dicens: Secundum ligna sylvę, sic ignis exardescet, quoniam omninō secundum preparationē intentionemq; tuam accendetur in te ignis diuini amoris. Quisquis igitur oraturus est, curet prius, vt animo sit bene cōfirmato, & cogitationib; refrenatis, tantū meminerit quid & quare sit Deū oraturus, & quid se speret oratione suā impetraturum. Dehinc est animus illius inuito eo, aliorum rapiatur ad alienas cogitationes, nō ita nocēbunt ei, dū modo pro viribus excludat, vbi primū obseruarit, & manebit orationi meritū suum. 3. O autem immensam adhuc & infinitam misericordiam Dei, qui non eo nos vrget ad strictā intentionem, quō minus amplam etiam non nobis semitā relinquat: potest enim homo inter orandum triplicē habere intentionē, vt verborū, sensus & finis. prima illā bona est, altera melior, postrema hæc optima. Verborū tamē nō nimia habenda est intentio, ne dum singulas obseruas literas, ordinis & sensus obliuiscaris, quibus ad maiore meliorēq; affectū moueri poteris, iniquē aliās acturus, si nimīū obseruatīs verbis, pietatis & deuotionis non meminisses. Neque tamē ista etiam verborū intentio mala est, qua quis simul & meretur & satisficit. Satisficit enim sacerdos, dum preces quoque non intellectas absoluit. Et meretur, modo tertiā habeat intentionē, velitque sic Deo seruire, in cuius laudē & honorem, preces etiam nō intellectas perorat. Sic in monasteriis professæ & ex monachis non pauci orant, quæ intellectu non modo non assequuntur, sed ne à longē quidem sequuntur: tantūq; ex obedientia regula, ex deuotione, & in laudē Dei, quicquid illud est, orāt. Sic pueri in choro aut quidam è ciuib; cōstituti, p̄ alterium, quod nō intelligūt, canunt: solaque habita verborū intentione, simul cōiuncta illa tertia, finis, quia in laudem Dei fit, opus hoc meritorij

Esaię.

Gene. 18.
Ecclē. 28.

Psal. 8: & Deo beneplacitū est, etiam si ab infantibus qui modò legere possēt, exhiberetur, iuxta illud Psalmographi, Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem tuam domine.

Exod. 13 2 Secunda parò intentio sensus est & intellectus verborum, eaq; itidem vt bona est, ita bifariam fieri potest: vel iuxta literam, vel latentem sub illa mysticū spiritum verborum, vt si quis legat aut canat, quò filij Israël exierint Aegyptum, transentes mare rubrū, liberati de captiuitate Pharaonis, &c. Vbi si verborū corticē quis tantū aspiciat, parū proficit, plus promouebit si ad nucleū spūs transpiciens, cōsideret exitū peccatoris ex caligine vitiorum per mare rubrū, meritum, amarissimā passionis & mortis Christi, quo assertore & vindice eripitur de potestate diaboli. Sunt tamen multi in orationibus, quæ coniunctū cū literali sensu mysticū quid habent: vt si ores, Miserere mei Deus secundū magnā misericordiā tuam, hic ipse in se intellectus spūa lis est: siquidē cor hominis quibusdam velut aculeis ferit & excitat, simulque salutaris ipsa etiam est extrema verborū intentio. 3 Ad extremum est quædā adhuc intentio finis, cū quis considerat, cur & quē oret, rationem habens bonitatis misericordiæ, sapientiæ & omnipotentiæ Dei. Quæ vt optima omnium, maximè necessaria intētio est: quam qui linguas ignorat, habere tamen potest ad laudē Dei, animæ suæ simul & corporis salutē. Vt si quis amore vitæ æternæ quies orationē dominicā orat, quāuis non semper interorandū intentionem verborum seruat, sed aliud quiddam cogitat de gaudijs beatorū, illisque associari desiderat: vera illi sanè & meritoria est intētio finis, faciens ipsam quoque orationem placere Deo. sic Hugo ait, Pura oratio est, cū se ad Deum postulatura conuerterit, præ amoris eius magnitudine etiā petitionis suæ obliuiscatur. Vnde pl^o quāam ridicula & infantilis patet Neochristianorū stoliditas, qui missas latinas, abolens, quia quibusdā non satis intellectas. Quandoquidē etiam in missa pro magna parte scriptura sacra vsurpatur, in qua semper spūs sanctus loquitur, eamque inspirat etiā in quibuscunq; linguis. Et quia sacerdos, vt publicus totius ecclesiæ minister, missam celebrat, decet oēs homines fiduciam suā reponere in vniuersali ecclesiæ fide: quod multò magis placet Deo, quā quæcunque priuati hominis

Hugo.

fides. Præterea quod in missa præcipuum sit, nulli profano subtrahitur, siue intelligēti, siue min^o, siue propè astati, siue à longe, & vocem sacerdotis planè non audienti: siquidem sacrificiū illud exhibetur in cōmemorationem passionis & mortis Christi, ad laudem Dei, necessitatis nostræ gratia, & ad ædificationē totius ecclesiæ. Quæ omnia tu pro tua pietate, pro affectu & ardore charitatis contemplari potes, & maiori sæpe deuotione Christū adorare, neque intellectis, imò neque auditis ijs, quæ in missa proferuntur verbis, quā si singula obseruasses. Constans enim & concors doctorum omnium sentētia est, intentionē verborū etiā nocere posse, si quādo orātis deuotionē impediāt. Quam puerile est quod præ se ferunt Neochristiani de missis Germanicis, solam attendētes literā & intelligentiā verborum, neglecto & Deo &, qui ex illo promanat, spūali intellectu. Nec quicquā adiuuat eos, quod pro se, sibi quidem fortè & inuicem visum, afferunt dictum Pauli, Si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est? Orabo spū, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente Hoc telo isti rem totam velut acu sibi terigisse videntur, & citra cōtrouersiam colligere hinc posse, omnem quæ lingua sola sine sensu & intellectu fit, orationem esse vanam & infrugiferam. Atqui ad hunc locum nos respondemus, & dicimus in eodem triplicem contineri orationem, oris seu linguæ, spūs, & sensus siue intellectus. Si quis ergo in ignota sibi lingua orat, ore, utiq; orat, simul & spū, hoc est, voluntate, dum propter Deū illud facit, mens autē illius, hoc est, intellectus sine fructu est, quia quod orat, non intelligit, Non quòd tota interim illi^o oratio fructu careat: siquidē adhuc & meritoria est oranti & Deo beneplacita: sed fructu illo destituta est, quem homo ex intellectu capere poterat. Ideoque ibi Paulus eò semper nititur, vt ostendat prophetiam, donū. *1. Cor. 14* scripturas & verba orationis interpretandi, præstare gratiæ linguarū. Id ita tu persuasum firmiter habe, & deprehendes hic quoque inassignem istorum errorem. Ecce enim tempore quo indices plurimi tum Ethnici tum Iudæi conuertebantur ad Christū, non admodum conducebat fidelibus, multis linguis loqui corā eis, sed scripturarū interpretatio è re ipsorum tunc erat, quod sine illa scripturas non intelligebant. Cū verò iam homines in fide Christi enutriti, & ab ipsis iā

inde eunis instituti, adoleuissent in illa, assiduamque prædicatione verbi Dei, iam tunc costaret eis de omnibus quæ tractabantur in missa, vel aliàs habebant in ecclesia. Ad quid necessarium erit, missas celebrare in lingua vernacula, cum nemo est etiam ex vulgo lateat, quicquid præcipuum in missa transigitur, dum omnes se gestibus suis ad verba sacerdotis accommodat, iam assurgendo, iam genua flexendo, iam tundendo pectus, &c. Usque adeo non desunt iam nostratibus etiam idiotis mysteriorum omnium cognitiones, dum prophetæ non desunt, qui quicquid vel in scripturis est abstrusum, vel in ecclesia sit arcanum, eis aperiuunt, ut iam illi verè ore, spiritu & mente possint orare, prophetiarum istarum adiuti beneficio, quæ in lingua populo bene intellecta fieri debent, teste Paulo, reliquos Dei cultus non pro suo quilibet arbitrio in quacumque peregrina lingua perficere debet, sed in ea quæ per vniuersam ecclesiam Christi & latissima & amplissima est, apud nos maximè, qui de ecclesia Latinorum sumus. Aliàs quæ futura esset confusio, si nobis Germanicè missas legentibus, aduenirent vel Itali, vel Galli, vel Ungari, vel Boemi, nihil intellecturi eorum quæ diceremus? Aut quid ibi futurum, nisi quod singularum nationum homines alio proficiscetes, iisdem ad quos venirent, barbari viderentur? Sanè eo respexisse Paulum satis magnus testis est Ambrosius, qui dicit illum hic redarguisse Iudæos, qui in sacrificando lingua Syriaca uti volebant. Quo etiam fertur, apostolos ipsorumque successores usque ad tempora Cæsaris Adriani, lingua Hebraica usus esse in missa. Faxit Deus ut qui nunc miserè errant Neochristiani, aliquando redeant ad vnitatem, vnde exciderunt, ecclesie catholice. Oremus dominum, &c. Amen.

HOMILIA III. ET POSTREMA,
De Oratione.

Oportet semper orare, et nunquam deficere,
LUCÆ XVIII.

1. Thes. 5

Ecce hic, charissimi, idem planè domini & serui, magistri & discipuli præceptum. Iubet Christus nos semper orare, Paulus etiam indefinenter. Et nequid sit nobis hic molestum, promissionem sanè præclarissimam apud Ioannem addidit dominus, dicens: Si quid petieritis

Ioan 16.

et is patre in nomine meo, dabit vobis. Et paulò ante, Quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam. Apud Matthæum quoque, Quicquid petieritis in oratione credentes, accipietis. Et in Marco, Dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, creditis quia accipietis, & euentur vobis. Atque non paulò fortius promittit dominus apud Matthæum, Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: quia omnis qui petit, accipit: qui querit, inuenit: & pulsanti aperietur. Iacob quoque, Si quis, inquit, indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non exprobrat, & dabitur illi. Quod si præclare ideo promissit nobis dominus, sedaturum quicquid in nomine suo petierimus, ipseque etiam via, veritas quoque est & vita, verba utique eius verissima sunt. Et vnde tamen illud est, quod in dies multa orantes, non semper exaudimur? Ex multis huius rei rationibus, quas ex Augu-
Iaco. 1.
Ioan. 14.
1. Cor. 12
Prou. 2 8
Hier. 7
Hier. 15.

tercepit Beda, prima hæc est, Quoniam non raro contra nostram salutem oramus, tuncque magni benefici loco ducendum est, quod à domino non exaudimur. sic Paulus non impetrat, cum peteret auferri à se stimulum carnis. 2 Deinde etiam si consequendam, non tamè exaudiuit orantes dominus, dum vita nostra peccatrice auertimus aures illius à nobis, sicque incidimus in illa Salomonis sententiâ, Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. 3 Si quado pro peccantibus oramus, ut conuersi in gratiam redeant cum Deo, quantum oratio illa scopum verum vitæ æternæ respiciat, nos que adeo digni esse in ea exaudiri, obstat tamè peruersa istius voluntas, quod minus exaudiamur. Sic ad Hieremiam dixit dominus de populo Iudæorum, Noli orare pro populo isto, neque pro eis carnicum accipias, quia non exaudiam. Et infra, Si Moyses & Samuel staret ante me, anima mea non est ad populum istum. 4 Fit etiã, ut cum sollicitè & anxie petimus, non statim exaudiamur: quoniam quod oramus in futurum differitur nobis: ut cum petimus aduenire regnum Dei, illud tamen cum visum fuerit domino, tunc demum dabitur: idque facit, ut ardentius & vehementius petamus. Atque hæc ferè sententiâ Bedæ est in homilia super euangelium hoc in diebus rogationum.

5 Porro cum commune hoc omnibus sit, ut petentes non exaudiamur: neque tamè aliquis sit hic in Deo defectus, qui ut est munificentissimus, maximèque misericors, benignissimus

& potentissimus ita etiam propè est omnibus eum in veritate inuocantibus, voluntatem timentium se faciet, & deprecatione eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Quid igitur reliquum est, nisi omnem defectum esse in nobis: sic oportet plura hic videte quam aspexerit Beda. 1. Nō mediocriter verant & prohibēt peccata nostra, quō minus exaudiamur. id etiā Beda dixit & iam olim vidit propheta, cū diceret, Male fecimus, Deū ad iracundiā prouocauimus, ideo es inexorabilis, Esaias quoq; dicit, Peccata vestra abscōderunt faciē eius à vobis quō minus exaudiat. Et apud Ioannē cæcus, Scimus, inquit quoniā Deus peccatores non exaudit. Dauid etiā id ipsum reueritus est & dixit, Si iniquitatē aspexi in corde meo, nō exaudiet dominus. Et Hieremias ait, Peccata vestra prohibuerūt bonū, à vobis. ac rursus in altero libro, Nubem posuisti tibi ne peneret oratio. Dices, Si peccata nostris impeditur oratio, frustra sunt processiones & circuitus nostri, quā nos in vniuersum oēs peccatis non caremus. Ad hæc, durū est quōd Deus peccatores nō exaudiat. Quare ergo vndiq; sacra litera hominē peccatorē ad orationem vrgent, per quam consequatur veniam. Responsonē ad hæc vide in materia processionū. 2. Tunc quoq; nō exauditur oratio, quādo nō petēda petimus. sic filijs Zebedæi respondit dñs, Nescitis quid petatis. Sic dū sæpe Deo supplicam⁹ pro auertēdis bellis, peste, fame, ille tamē nō exaudit, quōd ista mala nobis profunt. cū enim ex peccato veniāt, sublati ijs, peccatū remaneret. Vnde & Iacobus dicit, Petentes nō accipitis, eo q̄ malē petatis. Et Esaias, Misereatur impio, & non discet iustitiā facere. Cū verō feceris iudicia tua in terra, iustitiā discant habitatores orbis 3. Contēptu quoq; legis diuinæ impeditur oratio nostra, quod Salomon attendens, dixit, Inuocabunt me, & nō exaudiā: diluculo confurget, & nō inuenient me, eo q̄ oderunt disciplinā. Hinc est quōd Neochristianorū preces nō exaudit dominus, quoniā omnē disciplinam abiecerunt, leges & quicquid bonum est ac pium, contempserunt: sibiq; ipsis constituerūt leges iuxta arbitriū suum, & non ad beneplacitum Dei. Salomon dicit eius orationem, qui aurē suam ab auditu legis declinat, esse execrabile. Sic cū Saul Samuēlē rogaret, quaten⁹ peccatū sibi suū portaret, & cū illo reuertetetur, vt sic posset adorare dominū, respondit Samuēl, Non reuertar tecū, quia &

tu proiecisti verbum domini, & dñs proiecit te ne sis rex.

4. Non parum quoq; impedimenti accedit exaudiendæ oratiōi nostræ, ex duritia cordis nostri erga pauperes, quos dum non audiuimus & iuamus clamantes ad nos, vicissim nos quoq; frustra clamabimus ad Deū, sic Salomone dicente, velut ex oraculo quodā, Quisquis obturat aures suas ne clamorē audiat pauperū, ipse quoq; cū clamauerit ad dominū, non exaudietur. Neq; etiā lex æquior vlla est, q̄ vt qua quisq; mensura mēsus fuerit, eadē & remetiatur ei. sic horrendum est, quod Iacobus habet, Iudiciū sine misericordia erit ei qui misericordiā nō exhibuit. Illum autem exaudiet dominus, qui pauperibus mitis & placatus fuerit: qui prophetæ secutus consilium, panē esurienti refrigerit, & egenos vagosq; in domū suam introduxerit, qui operuerit nudos, &c. Quisquis sic fecerit, huic clamanti ad dominum vltro ille se offert & dicet, Ecce adsum, ego enim misericors Deus tuus. 5. Quatuor hætenus orationis impedimenta & veluti repagula, declarauimus, dispiciamus nunc cetera, nanq; adhuc plura supersunt. Et quintū quidē illud est, q̄ non exaudiuntur, quotquot ea sunt cordis duritiæ, vt etiam rogati nolint proximis suis dimittere noxam, nō attendentes præceptum Sapientis, Relinque proximo tuo nocenti te, & tūc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini referuat iram, & à Deo quarit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur.

6. Diffidentia quoque & incredulitas vetant quō minus exaudiamur, quisquis enim diu orat dominum, neq; se credit impetraturum, tandem frustra petit, dum hēsit in fide, similis fluctui maris, qui vëto & vndis impellitur. Quo pertinet istud Senecæ prouerbiale dictū, Qui timet orēt, docet quomodo petita neganda sint. & Dauid orantem iabet cōfidere: cū ait, Spera in Deū & ipse faciet. 7. Præterea quicumque adhuc denuō peccant, non exaudiuntur à Deo, dicente Psalmographo, Ecce qui elongant se à te, peribunt huiusmodi homines etiam si diu multumq; orēt, tamē perent: nam qui etiam inter orandum peccat, nōne ea execratio orationi aduersaria est? Hæc Iacobus ait, Appropinquate Deo scilicet à peccatis recedētes, & appropinquabit vobis, orationes vestras exauditurus. Possent adhuc multa obstacula induci, sed nos aliō festinamus.

Oratio
tertia.

4 Pulchrum est orationis discrimina nosse. est enim oratio quæ, cum efficax non sit, aliquid tamen apud Deum impetrat. Est alia, quæ licet meritoria sit, at tamen non impetrat quod petit. Alia pariter & meritoria est, & efficaciter quod petit impetrat. 1 Primi generis oratio impetrat quidem, sed nihil meretur, ut peccator oras nihil sanè meretur, cum charitate careat, quæ radix est omnis meriti apud Deum, & si ne qua opus nullum meritorium est. Peccator itaque orando nil meretur, & tamen si petitione sua diuino preposito facit conformem, multum impetrare potest, instar Niniuitarum, qui cum infideles essent, eorum tamen ieiunia & opera beata respexit Deus. Sic nonnunquam exaudit Deus malos ex ira in vindictam & ultionem eorum, ut de Iudeis constat carnes in deserto perentibus. Hoc est quod August. dicit, Deum multa dare iratum, quæ non daret placatus.

1. Cor. 13.

Iona. 3.

Num. 11.

2. Cor. 12.

Ioan. 16.

Psal. 34.

Oratio
pia.

Mat. 21.

Mar. 9.

2 Est etiam oratio cuadam, quæ cum mereatur, nihil tamen impetrat: cuiusmodi fuit illa precatio Pauli de stimulo carnis. Sic si bonus aliquis oret pro malo & indigno tali intercessione, quantumvis istius iustificationem petitio illius non impetrat, ipse tamen orationis sue fructu non priuatur: quoniam sic quoque remunerabit Deus in illo opus gratia sue & charitatis, quam proximo exhibuit: implebunturque illa Christi verba, Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et iterum istud Davidis, Humiliaui in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Ut igitur efficax sit oratio, mereaturque simul aliqd & impetret, quatuor præcipue necessaria sunt. Ut qui se cupit exaudiri, oret pie. Pie autem orare, in iis quinque rebus positum est.

1 Principio in confidentia & fide bona: nam qui dum petit, non simul confidens in omnipotentis Dei misericordiam, sperat se quod orat accepturum, nihil agit. Sic Christus dixit, Si credideritis & non hesitaueritis, atque monti huic dixeritis, Transfer te hinc, & proice in mare, fiet. Et omnino quicquid petieritis in orationibus vestris credentes, accipietis. Ecce petenti illi ut filius suus à daemonio liberaretur, respondit dñs, Potes credere: omnia possibilia sunt credenti. Pete igitur confidenter, fide firma, & spe bona, iamque ex parte pie orasti. 2 Deinde humiliter orare oportet, scilicet; indignum confiteri & insufficientem, atque quod omnis sufficientia sit ex Deo, hinc inibus impartita desuper à patre luminum. Eo

respexit David, dicens, Quoniam respexit dominus in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Et quid hoc mirum, quando superbis resistit Deus, humilibus tantum dat gratiam? Inde etiam gloria magna Deo accidit, dum indignos se reputant homines coram maiestate sua.

3 Huc facit quod oratio pia finem bonum & intentionem rectam habere debet, ut tendat in Deum pro impetranda vita aeterna, pro consequendis vitutibus, aut incolumitate corporis, bonisque externis: ita tamen, ut hæc omnia vergant in laudem & honorem Dei, ut Paulus ait, non sine gratia & charitate illius, citra quam nemo efficaciter orauerit. Quod recte vidit, nosque prudenter Ioannes docuit, dicens: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo.

4 Decet etiam, ut quis ordinatè per debita media petat. frustra enim orabit Deum ore scientiæ dono, qui ipse nil vollet discere: nihil ageret diu multumque; orando pro victu temporalis, quisquis laborare recusat. Hoc modo cupiebant filii Zebedæ: sed alter ad dexteram, alter ad sinistram Christi, neque permisit dominus, sed medium istud passionis eis obiecit, & calicem quem pro nomine suo bibituri essent.

5 His omnibus si accesserit intentio, de qua superiori homilia multis differuimus, oratio pia efficitur, quæ prima proposita est bonæ orationis conditio.

2 Altera ex iis est, ut quis oret perseveranter: nam qui semel atque iterum non exauditus statim desistit, nihil impetrat. Ideo enim & Christus ter oravit in monte Oliueti, & toties Paulus pro auertendo stimulo carnis. Quoniam multa sunt quæ cum negari videantur, tantum differuntur ad tempus, quo dentur commodius: atque ideo expressè dixit dominus, Petite, Querite, Pulsate. Et sepe seruat tibi Deus, quod non vult citò dare, ut tu discas desiderare. Sic pugnares filii Israël aduersus tribum Benjamin de vxore leuitæ, bis exauditi non sunt, perieruntque; ex illis plus quam triginta milia hominum perseverantes autem orare etiam tertio, tandem audire meruerunt illud à domino, Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras. Sic perseverans mulier Chananaea, demum impetrauit quod petebat. Hoc sibi voluit parabola amici, qui improba tandem pulsantis importunitate victus, surrexit, & panes dedit ei, quos petierat.

Psal. 107.

1. Pet. 5.

1. Cor. 10.

1. Ioan. 3.

Mat. 20.

Mat. 26.

2. Cor. 12.

August.

Luc. 11.

August.

Iud. 20.

Mat. 15.

Luc. 11.

3 Caterum oportet etiam orare salubriter, si modò exaudiri cupis. Quoties enim non exaudimur petètes nostræ salutis aduersantia? sic nõ exauditus est Paulus, sic quoq; nõ Moyfes, cum peteret à Deo transitū Iordanis ad ingrediendum terrā, quā daturus esset populo suo: siquidem illud nec addebat, nec quicquid adimebat salutis ipsius Moyfi magnū: que quid erat, quod eo ipso significabatur, quoniā Moyfes, hoc est, lex quam ille tulerat, homines nõ poterat ducere in illam veram terrā promissionis regni cœlorū. Sed Christus per euangelium suum id tantum potuit, & præstitit quoque. Quamobrem & Ioānes ait legem per Moysen datā, gratiā autē per Iesum Christū factā esse. Sic Christus quoq; pro calice passionis rogauit patrem, sed præstabat Christum pari, totumq; mundum liberare à peccato. Sic multis modis non exaudiuntur homines dū orāt, & processiones obseruāt aduersus tribulationes, & id genus innumera mala, quæ ipsis sæpe plurimum profunt, suntq; certa animæ medicamenta.

4 Ut efficax postremo sit oratio & potens ad impetrandum, oret quis pro seipso: nam pro aliis orantes, plerumque non exaudiuntur, sicut antea docuimus impediri virtutem orationis per indignitatem eorū pro quibus interceditur, quod & Hieremiæ accidit. Vos itaque, charissimi, penitentiam agite de peccatis vestris, & conuertimini ad Deum ex toto corde vestro. Orate Deum pro omnibus, tum vestris, tum ecclesiæ totius aduersitatibus; pro continua pace, pro fructibus terræ. Orate inquam confidenter, humiliter, sedulo intentē & ordinatē, ut sic dominus Deus cōcedat gratiam, & quicquid conducibile est vobis in hac vita: & post hanc, gloriam in æterna felicitate, Amen.

DOMINICA SEXTA ET VLTIMA
POST FESTVM PASCHAE,
SVPER EVANGEL. IOAN. XV.

*Nillo tempore, dixit Iesus discipulis suis,
Cum venerit paracletus, quem ego mittā
vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit
de me, & vos testimonium perhibebitis,*

I

quia ab initio mecum estis. Hæc loquutus sum vobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. & hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me: Sed hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora, eorum reminiscamini quia dixi vobis.

*Matt. 10
Mar. 13
Luc. 12.*

HOMILIA PRIMA.

Ominus noster Iesus Christ⁹ in postremo illo suo vereque Augustali sermone, quem habuit apud discipulos suos, sollicitè ipsos & sedulo cōfirmare voluit in fide. Atque inter cætera, quum non parum conscientias eorum mouere istud potuisset, quod in Christum Iudæi credituri non essent: iam hic docet eos nullam habituros infidelitatis suæ excusationem: siquidem ne minimam quidem prætexere queant ignorantiam, quum tam euidentis sit doctrina Christi, ut in nullo refragari potuerint: tanque aperta & stupenda miracula illius, ut contradictionem non ferrent. Nunc porrò tertiam assignat rationem, quoniā & spiritus sanctus & apostoli illo confirmati, daturi essent testimonium Christo, Iudæi autem persecuturi illos, & ait, Quum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis, ille testimonium perhibebit de me, & cætera. Consolatur in hoc discipulos dominus, ut cum visuri essent illum morte turpissima condemnatum mori, ne crederent eum penitus extinctum: hic ipsis prædicit missurum se spiritum sanctum paracletum, quasi diceret, Tristes equidē vos video ex abitu meo, sed cōsolamini rursus, neque enim deseram vos, sed paracletum vobis mittam spiritum sanctum. Augustinus verba ista tractat in hunc modum: Christus hic discipulis suis prædicit, quod sicut ipse mundo & Iudæis exosus fuerit, ita post mortem quoque suā sit futurum, ita ut concepta de Christo inuidia, nullam sit cum ipsius vita finem habitura. Nunc porrò spiritum sanctum missurum sese promittit, per quem alii conuertantur, alii odio magis inflāmentur: qui discipulis quoque suis non sint quicquam condonaturi, in quo magistero eorum non pepercerunt. Poterant aliās dicere discipuli ad Christum:

Ioan. 15.

Sapient. 2.

August.

Si sermones tuos, ut ais, non audierunt, neque nostrum audient, frustra laborabimus inter eos, apud quos tu etiam tanta miracula nihil profecerunt. Quorsum ergo nos ablegas fructificatum, unde lucri nihil sit sperandum? Hæc & id genus alia præcauere voluit dominus, promittens paracletum se eis missurum, qui de se præbeat testimonium: testem de cælis petiit ac veracem, quia spiritu veritatis: qui quomodo testimonium dedit Christo, testantur Acta Apostolorum, quando iam apostolos omnes impleuit, iam singulatim Petrum ad loquendum cum fiducia verbum Dei, cum fructu copioso baptizatorum & penitentium, de effuso innoxio sanguine Christi, qui & eodem redempti sunt sanguine quem effuderant. Christi enim sanguis sic in remissionem peccatorum omnium fusus est, ut ipsum etiam peccatum posset delere, quo fusus est.

Act. 2.

August.

Chrysost.
Cyrillus.

Ioan. 14.

Apoc. 22.

Ioan. 14.

Rom. 8.

Galat. 4.

Ioan. 16.

2. Grauius vtuntur iis verbis sancti patres aduersus Arrium & Macedonium, nosque in ecclesia Latina contra Græcam ecclesiam fortiter inde concludimus, spiritum sanctum procedere à patre & filio, id tu crede, & satis est tibi esse personas in diuinis tres: primam Dei patris, qui à seipso est: secundam filii, qui à patre exiit: tertiam spiritus sancti, qui processit ab utroque, & id ipsum totum ab æterno. Hæc nosse sufficit simplicibus, cætera ad scholas relegato. Et quum dicit hic Christus, Quum venerit paracletus quem ego mittam, ac paulo ante dixit, Paracletus quem mittet pater in nomine meo, nemo hæc duo à se inuicem diuidat: sicut enim pater & filius mittunt illum, ita ipse ab utroque procedit. Quod pulchre designauit Ioannes, quando in spiritu ostensum sibi fluuium refert exeuntem à throno Dei & agno, fluuius hic nimirum spiritus sanctus est. Verum hoc penitus nobis intelligere non datur, quod credere solum licet, eaque fide pertingemus ad vitam, in qua hæc omnia clarius conspiciemus: Sed cur illum spiritum vocat veritatis? aut quis tandem ex tribus illis veritas est? Sanè cum in commune quælibet pro se persona veritas sit, hæc tamè proprie & verè filio tribuitur, sicut de se testatur ipse, quum ait, Ego sum via, veritas & vita. Atque ideo spiritus ille, spiritus est veritatis, quia spiritus Christi filii Dei. Et hoc est quod Paulus dicit, Si quis non habet spiritum Christi, hic non est eius, atque iterum: Deus misit spiritum sanctum filii sui in corda vestra, clamantem abba pater. Deinde igitur quoque spiritus dicitur veritatis, quod apostolos omnem docuit

veritate: neque ipsos tantum, sed in hunc quoque diem vniuersam ecclesiam verum docet euangelium Christi, & docebit usque ad consummationem seculi. Quum itaque ille spiritus esset veritatis, voluit ei Christus merito credi, fidemque certam adhiberi, si quando de se testaretur. Verè enim ille spiritus, quum ante eum figuræ tantum fuerant, & umbræ veteris testamenti. *1. Cor. 10*
3. Quid ergo facturus est ille vbi venerit? Testimonium, inquit dominus, perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. Testimonium perhibebit, ait Augustinus, in cordibus vestris, qui vobis aperiet omnem veritatem, timoremque omnem, & pusillanimitatem auferet à vobis, igne diuini amoris accendet vos: inde & vos testimonium perhibebitis, partim doctrina vestra, partim miraculis & exemplis. Ecce autem nondum perhibebat illi testimonium, quia perfecti nondum erant in intellectu suo, sed planè meticulosi & pusillanimes, atque ideo nec capaces mysteriorum maiestatis diuinæ, ut ait Beda, neque confirmati satis ad sustinendas iniurias & violentias hominum. Verum vbi iam superuenit spiritus sanctus in corda eorum delapsus, tunc primum datus est eis intellectus rerum sublimium simul & robur concelsum quælibet aduersa tolerandi, quo utroque quædiu carebant, poterant adhuc negare dominum, deinceps rursus testimonium daturi CHRISTO, quod adhuc iam simul cum mundo dare nequibant, nisi prius perhiberet illud spiritus sanctus ipsis diffusus iam in cordibus eorum: quod in Petro satis apparet, qui ad ancillulæ vocem cum paulo ante negasset dominum, non multo post coram Iudeis & Gentibus, imò & imperatore ipso testimonium Christo perhibuit: atque die Petrecostes pro apostolis omnibus loquutus, prædicauit illum Iudeis quem pauculis ante diebus morti tradiderat, & in crucem suffixerant. Ac itaque si quæ delectat tam suauiter cum Augustino adeo sanctum spectaculum intueri, actus apostolorum legat, atque ibi beatum Petrum, quem negatam doluerat, stupeat prædicantem (rem admirandam) ecce Petrus, qui non potera vnica ancillæ linguam nihil mali molientem sustinere, neque dare testimonium Christo, vnus linguæ impatiens, non multo post aliquot linguis loquutus ipse, variarum linguarum homines vno die conuertit ad Christum tantus in eo erat fulgor gratiæ, tanta plenitudo donorum spiritus sancti, ut qui paulo ante metuebat pro Christo occidi, statim postea ali-

Mat. vii.

1. Cor. 10

August.

Beda.

Roma. 5.

Mat. 26.

Act. 2.

August.

- quot milia eorū qui Christū crucifixerāt, cōuerit ad fortiter occubendū pro Christo. Vtriusq; etiā illius testimonij testis est Lucas, cū ait, Et nos testes sumus omniū horū sermonū, ipseque adeo spiritus sanctus quē dedit Deus omnibus qui obediunt illi. Atque iterū, Virtute magna reddebāt apostoli testimonij resurrectionis Iesu Christi. Neque temerē est quod ait dominus, Vos qui ab initio predicationis meę mecū fuistis, qui certō audistis & vidistis omnia, veraces eritis mihi testes. Quamobrē & Petrus noluit Neophytum aliquē eligere apostolū, sed aliquē, vt dicebat, ex iis viris qui congregati nobiscum sunt omni tēpore, quo intravit & exiuit inter nos dominus Iesus, testē esse resurrectionis illius nobiscum. Idem etiā, hunc, inquit, suscitauit dominus, cuius nos testes sumus. & ad Cornelij, Hic Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestū fieri nō omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, postquā resurrexit à mortuis & c.
4. Rationē deinceps horum omnium subdit dominus, declarās cur hæc eis prædicat, quāuis verba illa magis ad sequentia, q̄ præcedētia pertineant: & ait, Hæc loquitur sum vobis, vt nō scandalizemini. Hæc inquā quē de persecutione dixi vt odio mūdi aduersum vos, prædicere vobis volui: quoniam quæ præuidentur iacula minus feriunt: ne itaque perturbemini: siquidē spiritus sanctus ille paracletus pacabit corda vestra, dicente Psal. Pax multa diligentibus legē tuam, & nō est illis scandalū, ideoque & charitas per spiritū sanctum diffusa est in cordibus discipulorū, vt sic multā pacem haberent in pectore bene cōfirmato, & immunes fierēt ab omni offendiculo. Multūq; proderat eis hæc admonitio qua cōfirmare poterant animū in omni bono aduersus imminentes tentationes. Quo Sapiens filiū abeuntē ad cultū Dei stare iubet in iustitia & timore, atque omninō animam suam parare ad tentationē. Et Christus itaque quasi in hæc verba discipulis loqui voluit, Si enim vobis testibus: tot tātaq; mirabilia feci, sic paracletus quoq; in vobis similia faciet, nec tūc Iudæi ad meliora reducētur, nolite conturbari, memores verbi quod locutus sum vobis, quia nō est discipulus super magistrū, sequitur, Absque synagogis faciet vos. Graue & magnū hoc erat apud Iudæos, nō inferius excommunicatione nostra: vnde contēptus quis erat omnibus, il-

Iudq; in repulsa synagoga iā cœperūt Iudæi exercere aduersus christianos: conuenerāt enim vt quisquis Christū cōfiteretur, ē synagoga eiiceretur, & multi ex principibus crediterunt in eum, sed propter pharisæos nō cōfitebatur, vt de synagoga nō eiicerent. dilexerunt enim gloriā hoim magis q̄ gloriā Dei. Dices quantulū hoc fuit eis, vt de synagogis Iudæorū eiiceretur, cū aliās non magnoperē curabāt ingredi illas? Verūm sanē hoc est, nō multū laborabant synagogas intrare ratione ceremoniarū: attamē ipsis hoc ignominia datur & magno cōtēptui tales haberi se, qui indigni essent aliorū cōuersatione. Augustinus quoq; altius quid hic inquirat, & dicit Christū hic prædixisse duritiā Iudæorum, qui accepturi non essent euangelium suum: & cōstantiā discipulorū, quoniam fidē & Christum deserturi nō essent, vt sic necessariō velut auulsa synagoga sit ab ecclesia: quoniā si & Iudæi credidissent, permanissent vtique tāquā viuū rami in oliua fructifera, factumque esset corpus vnū ex synagoga & ecclesia, cū iā diuisio facta sit, duratura tātisper, dum reliquæ Israël saluæ fiant & cōuertatur ad Christum. Iudæi itaque non agnoscetes iustitiam Dei, dum volebant suam statuere iustitiā, apostolos Christi eiecerūt ex synagogis, quod quātō Deum immortalē, melius eis fuit, q̄ si permanissent in iustitia Iudæorū? Hoc est quod de ipsis regius propheta præuidit, quando dixit, In lumine vultus tui, lumine scilicet fidei, ambulabūt, & in nomine tuo exultabūt tota die, in iustitia tua (super iustitiā synagoga) exultabuntur, quoniam gloria vitutis eorū tu es. sic enim Christus gloria & virtus est omniū credentiū. Et Iudæi hoc quidem modo absque synagoga fecerunt apostolos: qui si omnes credidissent, synagoga quoque penes ecclesiā & in ipsa mansisset. Porro quid inter templum & inter synagogā interit aliās explicabimus. Nunc hæc dicta sufficiāt. Interim deprecemur dñm pro omnibus necessitatibus ecclesię, & c.

POSTERIOR HOMILIA EIVSDEM dominicæ.

Vm iam dominus multa discipulis suis enarrasset de prodicione Iudæ, de offensione & fuga illorum omnium, de trina Petri negatione, iamque videret animos eorum metu & anxietate perturbari, rursus consolatus est ipsos, sed ita, vt tamen subinde amara

Ioan. 9.

Ioan. 12.

August.

Rom. 11.

Rom. 9.

Rom. 10.

Psal. 88.

Luc. 20.

dulcibus cōmiseret. Inter cetera spiritum sanctū simul & ipsos testimoniū sibi daros prædixit, sed pro eo illos nihil accepturos, nisi eiectionē ex synagoga, quod cū ex ministris aliquid esset, addidit etiā hoc maius, Quia venit hora,

Ioan. 16. vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Quo nimirum hoc denunciare voluit, quia Iudæi Christū nō fuerāt recepturi, à quo apostoli nō erant recepturi, quasi diceret, Tā multi in me credituri sunt super vos, vt etiā istorum repulsa ex synagogis, nil eos adiuuet, promo-
August.

ueat magis euangelij profectū, dum etiā in me credētes occident, totum id facturi quasi ex zelo, sed non secundū scientiam. Sed & occidendo lapidādoque Stephanū, quale habuerūt zelum Iudæi. Talem nimirū, quoniā legem habebant ex Deo per Moysen, sacrificia habebāt & tēplum, hæc omnia

Act. 7. mordicus tueri atq; tenere volētes, cū audiebāt prædicationē christianorū ad destructionē & interitū illorū tēdere, factum est inde, vt ex zelo persequerentur prædicatores eorum in mortem vsque, non excusante tamē ipsos quocūque illo zelo quē habebant. Huiusmodi persecutor fuit &

Gala. 1. Paulus qui de seipso scribit in hūc modū: Audistis enim cōuersionem meā in Iudaismo, quoniā supra modū persequabar ecclesiam Dei, & expugnabā illam, & proficiebā in Iudaismo supra multos cōtaneos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

Ioan. 11. Sic fecerunt qui in cōcilio sedebant aduersus Christum, dicentes, Si sic permittimus & sinimus illū viuere, venient Romani, & tollent à nobis ciuitatem & gentem, rati semper legem suam templum & sacrificium manere debere. Et hoc est quod hic dominus dixit, quoniam putabunt obsequium se Deo præstare, quasi dicat, Eo vsq; atrocitatis prorumpent, vt sacrificij vim in corde vestra positam puerent. Ad hunc modum plures quā quadraginta viri votum vouerunt, se nec manducaturos nec bibituros antequam Paulum occiderent: qui & ipse antea literis accepti Damascē profectus erat in hoc, vt quoscunq; huius viri viros aut mulieres inueniret, viuos adduceret in Hierusalim.

Cyrillus. Rationem porrō temeritatis tantæ Iudæorum assignat, eò quòd crederent in hoc obsequiū se præstare Deo, & quia dicit dominus, non nouerunt patrē, neque me. Hoc

Act. 25. vt quoscunq; huius viri viros aut mulieres inueniret, viuos adduceret in Hierusalim.

Act. 9. vt quoscunq; huius viri viros aut mulieres inueniret, viuos adduceret in Hierusalim.

Chryso. vos ergo, ait Chrysostomus, satis consoletur, quòd propter

me & propter patrē hæc patiemini: ideoq; & Deus persecutionē illā propter nomen suū factam remunerabit iuxta illud, Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniā ipsorum est regnū cœlorum, Beati estis, cū maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduersus vos mentiētes propter me. Beatitudo hæc apostolis maximo semper fuit solatio in omni tribulatione; quoniā in omni Iudæorū persecutionē simul aliqua eorum concurrebat igaorātia: quamobrem & dominus dixit: quia non nouerunt patrē neque me: sic & Paulus ait, Zelū habēt, sed non secundū scientiā. & hoc est quod ille de se scripsit, Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & cōtumeliosus, sed misericordiā Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea. Hæc ergo apostolorū fuit consolatio, q̄ eos Iudæi persequerentur ex ignorantia & errore, non veritatis amore, sed ex mero zelo erroris, quia nimirum à vera via errarunt. Id omne prædicere voluit & Christus tanq̄ futurorū omnium præsciis, non vt ipsi inde metū conciperent, sed vt cū fierent illa, memores essent, omnia sibi antea à dño prædicta: sicq; & admirarentur magis, & cōstantiores fierent in fide. Quæ sanè summa tui apostolis, tum martyribus in omnib; supplicijs fuit cōsolatio, ex ijs verbis Christi nata: quorum fiducia magis confirmarentur auxilio & gratia Christi, quā persequentū crudelitate afficerentur.

3 Et hic iam quæstio nascitur, multa indigēs explanatione, Quando hic dominus ipse testimoniū dedit illis qui apostolos occiderunt, quòd arbitrati sint obsequium se præstare deo, & ipsi sine dubio grauiter peccarunt fundendo sanguinem innoxium: quanto magis nos miseri peccamus, qui scienter malo animo multa flagitia perpetramus? Sic iam clamant nostrates bono & pio affectu se omnia facere, abrogare missas, horas canonicas, dies anniuersarios & festos sanctorū abolere: hæc omnia in honorē Dei & gloriā verbi sui sancti se facere clamāt, & tamen nugæ meræ sunt. Amplius quærat aliquis pro Iudæis & tyrānis antiquis, atq; istis Neo-christianis. Cū ita sit, vt vulgò fertur, Quicquid agunt homines, intentio iudicat omnes, sicque qualis est intentio, tale factum efficitur, & à fine omnia denominantur: finis autem hic bonus est, quia honor Dei, ergo & opus bonū. Quo facere videbitur istud Christi, Si oculi tuus simplex est, totū

*Mat. 5.**Rom. 10.*
*1. Timi.**Mat. 6.*

corpus lucidū erit. vbi nomine oculi, intentio significatur, Nec dubium est inter christianos fieri, quæ sola intentione bona excusantur. Ad hæc respondens, dico aliud esse, intentionem rectam, & aliud, bona in habere: eo quod in bona intentione error se intricare facile potest, qui illam corrūpat: & licet ea ex fine sit bona, tamen alia adhuc circumstantiæ inficere ipsam possunt, vt minus bona. Recta autē intentio est voluntatis nostræ operatio, qua illa vero modo & medio tendit in bonum. Sequitur inde, fieri posse vt si finis per se bonus, nō vero modo intendatur, opus bonum nō sit, neq; intentio recta. sicut enim opus in se malū ex fine bonū non fit, vt si quis furetur, vt habeat vnde det elemosynas, vbi locum habet iustud Paulinum, Non decet facere mala vt eueniāt bona: ita hic quantumuis sine bono existente, si media bona non sint, opus nihilo melius efficitur. Eo pertinet quod supra de Iudæis adduximus ex Paulo, Zelum habent, sed nō secundum scientiam. Et error itaque & incitiam perdit opus, dicente domino per prophetam, Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Sic iā de Neochristianis dici potest, qui verè forti vinculo blasphemie & hæreseos conscripti tenentur à Diabolo. quambrem quia intelligentiā veram & cognitionē non habāt. Conclude itaq; & nota peculiariter, intentionē nō idcirco esse bonam, quia proponit sibi finem bonum. Constat itaque, finem solū non sufficere. quid igitur reliquum si id ipsum iam iam cōsideremus oportet. & dicamus defectum hic esse & vitium in ignorantia siue errore, quantumvis & hic solus satis non faciat. Hoc declaremus, Iudæi si scissent fidem apostolorum rectam fuisse, non persecuti eos essent vsq; in mortē: Neochristiani quoque si nossent id ipsum, quod faciunt temerè in imaginibus sanctis, missis, & sacramētis impugnant, esse peccatum, plures eorū abstinerēt. Ecce igitur quomodo error concurrens & ignorantia. Error autē hic non satis est ad contemnendū, cum dicat Hieron. & post eum Augustinus, Errare possum, hæreticus esse nō possum. sic Cyprianus martyr errauit circa baptismū hæreticorum, Papias, Irenæus, Victorinus, Sisibutus rex catholicus cogēs Iudæos ad baptismum, & alii complures, quibus tamen nec error fuit perniciosus, neq; opus ideo deterius reddidit, quando non accessit pertinax assensus voluntatis. Hæc enim duo

*Intentio.**Rom. 5.**Rom. 10.**Esa. 5.**August.**Hieron.**de v. ris il**lust. & Pi**cus cōclu.**7. apolo-**gia.*

sunt, quæ demum faciunt hæreticum, error in intellectu, & pertinax erroris defensio in voluntate. Et ecce quidem pertinaciam istam graue peccatū, ex illo liquet, quod dixit dominus. Si non venissem & locutus eis nō fuisset, peccatum nō haberēt. Nunc autē excusationem non habet de peccato suo. Ecce quō peccatū eorum affectus ille pertinax & perseverans in malo animas diiudicat. Radix tamen & origo prima omnium, quotquot vnquā errarunt, est inordinata concupiscentia vel infesta & vitiosa voluntas, puta odio, timore, amore, auaritia, &c. Approbare eū, vt ait August. falsā pro veris, non est natura hominis instituti, sed pœna damnati.

¶ Pertinax verò habendus est quisquis errorem semel & prælibatum & conceptum deserere nō vult, neque studiosè veritatem indagat, neque ostensam sibi assumit, neque peritis hominibus opinionem illius falsam declaratis credere & assentiri vult. Quisquis itaque suo tantum innixus capiti, suæ tantū confidit sapientiæ, is verè pertinax est: & sic docendus, vt ait Gerson, non est, qui mauult suū errorē defendere quàm corrigere. Hinc patet quàm exitialis & contagiosus sit morbus, planèq; insanibilis huiusmodi pertinacia, quoniā hic semper damnabilis cōcurrit præsumptio & superbia temeritas. Væ igitur ecclesiæ, quàm tale caput insanum scilicet & pertinax regit, vbi oportet omnia perturbari. Rectè nimirū & prudenter dixit Paulus, Hæreticū hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciēs quia subuersus est, qui eiusmodi est & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Etiam inde ratio peti potest, cur hæresis alicuius autores cōverti solēt rarò ad fidē verā. peruersi enim sunt, & plerunq; vbi reuocarint errores suos ex animo tamē id nō fecerūt. Sic Pelagius reuocauit in cōcilio Mileitano in Africa, sed parū promouit, quia non multò post in multis articulis relapsus est in lutū hæresis suæ, perinde ac ad vomitū canis. Berengarius, qui idem olim sensit, quod infelici hoc nostro seculo Zuinglius & Oecolampadius, non esse in sacramento altaris verū Christi corpus, in publico cōcilio errorem suū reuocauit corā Pontifice summo Nicolao: neq; tamen remansit, sed bis vocatus, toties etiam recidit in errores, vt testatur episcopus Roffensis. Hieronymus Pragensis, Ioannis Hufs comes & affecla, nō reuocauit tantum, sed & planè abiurauit hæresim: rususque in

*Iohn. 15.**August.**Prout. 3.**Gerson.**Tit. 3.**De conse.**dist. 8.**ego Be-**rengas.**Roffen.*

illam relapsus, quanuis ad asylum suum festinaret Boemiã in itinere tamẽ à Ioanne duce Bauariæ apud ciuitatẽ Hir-
 sau captus, atque deinceps in cõsilio Constãtiensî combus-
 tus est. Non desunt iam ex Neochristianis quidã, qui reuo-
 cãta & abiurata hæresi sua, plerunq; tamen perhidi reci-
 derunt in cœnum hæreticũ. & in eo diu prouoluti, à princi-
 pibus tamen suar factionis & fidei in cancellarios, cõsilia-
 rios & episcopus electi sunt. O quàm dignũ patella cooper-
 culum. **6** Quando itaq; error est in intellectu, & pertinã-
 cia in voluntate sequitur, quòd quanquam in rebus ambi-
 guis protestatio generalis etiam sub conditione facta, tamẽ
 in articulis fidei vel rebus iam olim ab ecclesia constitutis,
 protestatio talis nõ solùm nõ releuat facientem, sed etiam
 suspectum magis facit, vt cum iam Neochristiani clamant,
 Nouit Deus quòd si scirem veritatem hãc esse, vltro crede-
 rem corde ad iustitiam, & ore cõfiterer ad salutẽ. Quoniam
 simul cum tali protestatione, infidelitas, offendiculum & su-
 perbia consistunt. non minus igitur facit aut iuuat, quàm si
 quis peccatum absolutẽ commissum sub conditione cõfite-
 retur, cum tamen iuxta constitutionẽ Calixti, manifestata
 peccata non sint occulta correptione purganda. Id em̃ si li-
 cet, nullus vnquam fuisse hæreticus, cum omnes dicant se
 christianos esse, nec quicquã se malle quàm catholicos ha-
 beri, facileq; informationẽ suscipere, modò certũ habeat,
 eam quam tuentur opinionem, fidei & Deo aduersari. Hoc
 quotquot vnquam fuerũt hæretici omnes dixerunt, sed ne-
 quicquam. Quin potius hic locum habet istud vulgi, Simu-
 lata æquitas est duplex iniquitas. Sic Iudæi persecutiõẽ suã
 putarant obsequium se præstare Deo, sic de se Paulus iudi-
 cat ad Galatas scribens, rationemq; reddit ad Timotheum.
 Galat. 1. sic de alijs quoque Iudæis sentit ille, vt supra citauimus. Sic
 1. Tim. 1. Iudæis dixit Petrus in templo, Nunc scio quia per ignoran-
 tiam fecistis vos, sicut & principes vestri. Christus quoque
 Act. 3. pro eis orabat in hunc modum, Pater, dimitte eis, quia ne-
 sciunt quid faciunt. Si enim peccatum non haberent, Chris-
 tus pro eis non rogaret, vt dimitteretur peccatum. Sic Ste-
 phanus etiam lapidantes se dixit nescire quid facerẽt. At-
 qui nociua est ignorantia huiusmodi & dãnabilis, & in hæ-
 reticis multũ malitiosa? quoniam quisquis sic ignorat, etiã
 ignorabitur, sic igitur in scitia sua nostrates peccat hæretici

Gerfon.

Rom. 10.

De pœni.

et remiss.

6. l.

Ioan. 16.

Galat. 1.

1. Tim. 1.

Rom. 10.

Act. 3.

Luc. 23.

August.

vt de eis meritò dictum videri queat illud Psal. Nescierũt, 1. Cor. 4.
 neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Psal. 81.

Admonendi quoque hic mihi estis eius discriminis, quod
 August. inter hæreticum ponit scientem, & ignorantẽ. Ne-
 que enim sic accipiendũ est, quasi hæreticus sciat se esse hæ-
 reticum: sed is demum sciens dicitur hæreticus, qui scit opi-
 nionem suã contrariã esse sanctionibus ecclesiæ catholi-
 cæ, vt quando iam Lutherani intercessionẽ sanctorum elu-
 dunt, scientes errorem hunc esse Vigilanti, iam olim à san-
 cto Hieron. & ecclesia refutatum: & cum liberum hominis
 negant arbitrium, quæ hæresis est inueterata Manichæorũ
 ab Augustino confutata. Quisquis in hũc modum articulũ
 ab ecclesia condemnatum & pro hæretico declaratum tue-
 tur, ipso facto sciens est hæreticus. Sic Papa Gelafius dicit,
 Maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessariò
 precauerũt, vt q; contrarium quanq; hæresim coacta semel
 synodus, pro fidei communionẽ & veritate catholica atq;
 apostolica promulgasset, non sinerent nouis posthac retrac-
 tionibus mutilari: sed autore cuiuslibet insanie ac pariter
 errore damnato, sufficere iudicauerunt, vt quisquis ali-
 quando huius erroris cõmunicator existeret, principali sen-
 tentia damnationis eius esset obstructus. Similiter sciẽs est
 hæreticus, qui libros ab ecclesia receptos, reiicit, vt iam Lu-
 therus epistolam Iacobi, Zuinglius Apocalypsum Ioannis,
 Oecolampadius etiam Machabæos ex canone explosit.

7 Ex prædictis sequitur, satis nõ esse ad excusationẽ erro-
 ris, si quis paratum se clamitet ad emendationem. cõmunis
 enim hæc est hæreticorum protestatio, & cum primũ ad
 correptionem ventũ est, resiliunt, superbiunt, tumultuãtur.
 Quòd si sancti patres eis afferantur testes, clamant eos quo-
 que homines fuisse. Sin citentur canones, obganniũt statim
 frigida hæc esse decreta. Sic eligendi forte sunt iudices, re-
 cutant subito, dicẽtes, Verbum Dei non ferre iudicẽ. Quòd
 si allegentur concilia, clamitant ea sæpius errasse. Atqui ẽ
 sacris literis etiãsi afferatur aliquid, & has suo ingenio tra-
 dant, suamq; tantũ expositionẽ ratam haberi volũt, cõtra-
 dicente etiã vnũuersã ecclesia iam inde à tẽporibus aposto-
 lorum. Hæ nimirum sunt istę foueæ, in quas sese in trudent
 vulpeculæ nostræ, demolitẽtes vineã ecclesiæ Christi. Atq;
 ideo Papa Stephanus monet, hæreticis dicẽtibus paratos se

August.

Hieron.

24. g. 1. et
 ca. Maio
 res.

Euaasio-
 nes hære-
 ticorum.

Innocen.
quidam
de ap.

esse ad emendationem, credendū non esse, & tum maxime, cum cōtraria ipsi sibi docent: nanq; id vbi primū faciunt, apostatae fiunt. & hoc est illud Innocētii, Qui negat catholicam veritatē, quum prius agnouit esse catholicā, peior est infideli. Quid multa? Quicumq; dum errat, legitime ab ordinario suo iudice, iuxta formā iuris correptus nō desistit, neq; emendatur: iamiam pertinax est, & in veteri testamento olim capitis reus fuisset, sicuti nūc Neochristiani a summo pōtifice condemnati sunt. Ecce autem sic praecepit dominus, Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse pro-

Deut. 17.

spexeris inter sanguinem & sanguinē, causam & causam, lepram & nō leprā, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge & ascēde ad locū quem elegerit dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quaresq; ab eis qui indicabunt tibi iudicii veritatē: & facies quodcumq; dixerint qui præsunt loco, quē elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiam eorū, neq; declinabis ad dexteram, neq; ad sinistram. Qui autem superberit, nolēs obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille: & auferes malum de Israël, cunctusq; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Ecce quā serio & grauer iam olim in synagoga ludæorū dñs finale iudiciū constituit penes summū sacerdotem in omnibus rebus dubiis, dictata etiā poena & supplicio mortis inobedientibus.

Ephes. 5.

Quis iam stolidus adeo esse poterit, vt dicat Christū ecclesiam, quam sanguine suo redemerat, non etiā tali iudice, publico omnium dubiorū directore, pramuniuisse, qui nihilo inferiorē haberet potestātē isto legali sacerdote? Profecto enim nisi id ita esset, malē prospectū foret ecclesiae, si quando quid ambiguitatis in illa exurgeret. Hinc illē lachrimę, hinc istud malū, quod Neochristiani nullū tollerare volunt iudicem, nisi ipsam scripturā. Et pulchrē sanē, atq; ad pertinaciā & temeritatē cōmodissimē: quoniā illa hic iacet, nec quēq; remordet etiā mors & indignē tractata, nō ab similibus Aesopico isti Ranarū regi, vt illi eā discerpūt, laniāt, miserisq; diripiūt modis. 8 Manifesta itaq; hec pertinacia est eūm quis in fide errās, subiicere se nō vult emēdationi eorum, quorū interest. Et quid mirū? q̄ diu enim malum ope-

ratur, odit lucem, nec venit ad illā, ne fortē opera eius arguantur. Sic Leo, inquit, praeclarē quidē & suo more grauer, Quid iniquius quā impia sapere, & doctoribus nō credere: Sed in hanc insipientiā cadunt, qui nec ad veritatē agnoscendā aliquo impediuntur obstaculo, nec ad propheticas voces, nec apostolicas literas, nec ad euangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Et sic quisquis eo insanie demergitur, vt plus sibi vni quā toti mundo & tribuat & credat, manifestē pertinax est. Gerson extollit istud eximū Climachi & nobile dictum: Qui sibi dux esse vult, spreto duce proprio, nō iā indiget dæmone tentate, quia ipse sibi factus est dæmon. Manifestā tamen istā pertinaciā auget, cū quis ad tuendū errorē suum alios quoque iussu, minis, promissis, prece & precio inducere conatur: quoniā euidenter hoc est argumentū, illum, institutum cceptumq; suū errorē irrefragabiliter defensurū. Quicumq; enim cum Christo nō est, contra eū est: & qui cū eo non colligit, dispergit. Cuiusmodi iam, prohdolor, plurimi sunt ex ciuitatib; & nationibus dispergunt, eo quod de numero sunt illorū, qui execrabiliter resistunt veritati, non secus ac Iamnes & Mambres restiterūt Moyſi. Verū proculdubio illis eueniet iuxta illud verbum apostoli, Resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobī circa fidē, sed vltra non proficient. Insaniant itaq;, sciant & tumultuentur iā Neochristiani vt lubet, permittit enim hoc eis Deus ad tempus. At ramentum adhuc tandem succūbent, & stultitia ipsorum in notescet omnibus. Veniet namque tēpus, quando implebitur in contēptoribus ecclesiae ista prophetia Christi dicentis: Amen dico vobis, tolerabilius erit terrae Sodomæ & Gomorrhæ in die iudicii quā mali ciuitati. Vis scire fundamentū impudentis adeo & stolidæ fruitiæ potentū istorū, aduersus ecclesiam tumultuantū? En vno verbo tibi, Superbia est. Et ad hoc pulchrū ecce & notabile dictū Hieronymi super Abdiā: Tumor hæreticæ mentis confidentiū in mysterijs & secretis suis, & quantum in ipsis est, repromittentium sibi regnum cælorum. & quod Dauid inquit, Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorū transit in terra: & sicut Abdiā inquit, Superbiā cordis tui extulit te. Subscribit Hieronymus, Quis hæreticorū non in superbiam extollitur, ecclesiae simplicitatem parupendēs: Sic quod imagines sanctorū veneratur ecclesiae, Ca-

Ioan. 3.
24. q. 3.
Quid
imp.

Gerson.

Luc. 12.

2. Tim. 3

Mat. 1

Hieron.

Psal. 72.
Abdi. 1

postaldius quid vocat, obsecro simplicitatē? Quod missam sacrificiū esse piē credit ecclesia, quid sentit Lutherus esse simplicitatē. Quod verū Christi corpus sub specie panis in eucharistia esse ianctē credit ecclesia, quid ad hoc quōdam Zuinglius? simplicitatem esse cōtendit, admirandus nos persuaderi etiā ad Christo potuisse in re tam nō possibili. Horreo plura dicere super blasphemis tantis, quas isti tamen claudij, vno stantes pede profundū elati & insolentes. volunt diuinæ omnipotentiae metam ponere & obstacula, imperiti scripturarum, & virtutis diuinæ ignari. Porro tam obitinati & indurati plerunque redduntur hæretici, vt cōstantiores magisq; obfirmato animo saepe sint etiā ad mortē pro erroribus suis obeundā, quā multī fideles pro fidei catholicæ veritate, neque desunt exempla hæreticorū, qui velut tripudiantes cū ad suppliciū ducerentur, cecinerint: Homo Dei ducebatur, aut simile quiddā. Quod si autem hæreticorum mortē & eadem sanctorum conferamus suppliciis, plurimū sanē videbim⁹ discriminis, nō eo statim, quōd prætiosa est mors illorū, hæreticorū verō interitus sempiternus est & execrabilis, sed etiam ratione gaudij ac voluntatis moriendi, qua de re iam diximus. Nam quod exultant hæretici ad mortē properantes, gaudiū tantū est beluini quoddā & furiosum, efferum, planeq; insanū, desperatione plenū & vana opinione, expers omnis dulcedinis & gaudij spiritalis. neq; aliter faciunt quā latrones quidā aut principum ac patriæ proditores, aut ciuitatum hostes, gestifetes etiā, cū sint iam morti proximi. Lōgē aliter autem se habet lætitia sanctorū martyrū, quæ in charitate Dei est radicata, non contumax, sed benigna, patiens, suavis, plena spei & fiducia: planeq; talis, quæ suauiter intus animū solatur & re creat spiritum, exterius verō etiā dolorē corporis minuit. Hæc itaque diuersitas est martyriū diaboli, & ecclesiæ, qua de re aliās plura. vide Gersonē. 9 Quā vulgare, tam verū est illud, Nulla calamitas sola: semper enim abyssus abyssū inuocat. atque ideo non sinit Deus quenquā tam abominabile peccatū & crimē hæreseos incurrere, nisi plura cōcurrāt simul, puta superbia, ignorantia, negligētia, pusillanimitas, philautia & multæ inordinatæ affectiones mēris. Vt igitur quilibet catholicus possit se faciliē ab incurso istiusmodi luporū præmunire, simulq; cōsiderare stupēda iudicia Dei:

Mat. 12.

Psal. 115.

Gerson.

age breuiter iam expediamus, vnde fiat quod sinit Deus aliquid cadere in tam abominabile scelus hæreseos.

1 E primo statim loco se offert ignorantia eorum, quæ capiti intellectus hominis assequi posset. id ita intellige, Cū primum aliquis eo temeritatis peruenerit, vt iā sibi videatur sapientissimus: conetur etiā illa diiudicare, quæcunque sunt in ecclesia, & iā de emendatione singulorum cogitet, ad huiusmodi insolentiā & superbiā, planeque vāsanā philautiā vbi quis peruenerit, visus iā sibi intelligere omnia, se sapere solū, nihilq; faciat quicquid omnibus retroactis seculis sit actum in ecclesia: hæc nimirum horrenda & plus quā Luciferiana est superbia Neochristianorum. Aut quis non extremā temeritatē, nescio dicā magis an stoliditatē, æstimet, si quis sic dicat, In hac ciuitate N. sunt senatores, sunt consules quidā, sed ætate ac prudētia non itē valētes. ij tantā sibi arrogant sapiētiam, vt maiores suos omnes (qui tamē homines fuerunt prudentissimi) lōgo interuallo multisque para sanguis post se relinquat, vt imo præ se ecclesiam catholicam totam spernant, contēnant, calumniētur. Vnde hæc omnia? quoniā intellect⁹ sui capacitatē probē satis dimensū non sunt, ita vt non norint quantum capiat: nā de intellectu nostri imbecillitate tota vndiq; plena est scriptura. Ecce enim magn⁹ ille & præclarus propheta clamauit ad dominū, A A A domine, nescio loqui. Et isti scioli senatorculi, belluli scilicet consiliarij, qui consilij sui modum ignorant ipsi, statim sciunt omnia, verentur neminē, norūt quid mysteriorum cōclusum sit in cœlestibus, quoniam in hoc Paulum superant, quod in quartū etiā cœlum perruperūt vltra illum. Vah vah dementiā hominum. Vah fastū & dolos diaboli, qui pro sapientissimis habitos ad tantā redigit insaniam. Sed quādo tāta eis tum ciuilitas cū cōsiliorū peritia inuit, vnde fit vt ignorent istud Socratis, Hoc scio quod nescio? Verē hic mensuram nouit intelligētiæ suæ & capacitatē, loquens vtique hoc non de ciuilibus rebus, quarum erat peritissimus, sed de cœlestib⁹. Hoc etiam est quod Bernardus dicit, Non est nihil, te scire te nihil scire. Nimirum insisto, quāuis id exigit materia, vos tamen cū sitis catholici, istis mouitis non multum indigetis: & apud quos opus esset hæc dicere, non audiunt illa, quoniam obieci posuerūt iam olim spiritui sancto: morēque Turcico non fe-

Cur Deus sinit homines cadere in hæresim.

Hier. 1.

Laertius.

Bernar.

runt aduersus errores suos quicquam prædicari: imò vt supererit Turcas impietate sua, missas quoque celebrari apud se non sinūt. Hi itaque isti sunt homines licentiosi, qui cum licentia cupiunt intrare infernū. Diabolus enim est protector eorū. O domine Iesu Christe, ne finas obsecro illos sic perire, quin potius illumina vultum tuum super eos, neque permittere ipsos in tanta superbia demersos interire. Non fuit animus eorumque extendere materiam illam, sed huc me impulit zelus domini, & salus vestra, omniumque qui miserē adeo nūc à crudelissimis istis tyrānis opprimuntur & coguntur aduersus Dei, pontificum, Imperatorum ipsūque adeo naturæ leges, ad obseruandas illorum perditissimas constitutiones. Nunc breuiter percurramus quæ restant.

10 Ex multis quæ annumerari possent, neque nulla nec postrema hæc quoque causa est, quoniam intellectum suum quem à vera fide auocant, ad errores istos conuertunt, ita submersi in illis, vt quicquid cōtrarium sapit, etiam audire nolint: iuxta istud Sapientis, Scultus nō recipit verba sapientie, nisi ea dixeris quæ versantur in corde ei: sicut enim nō potest videre homo quæ retrō eum sunt, ita hæretici vbi semel à fide auersi fuerint, retro spicere non possunt ad fidei veritatē, tātūm in ea quā cōperunt ingredi, semita spinosa errorum pergunt: neque aliud aut vident, aut considerant, sicut Dauid inquit, Verba oris eius iniquitas & dolus; noluit intelligere vt bene ageret. Quid quod etiam si miracula operetur Deus, cuiusmodi exhibita sunt plurima aduersus Lutheranos, tunc quoque recusant credere? Quid quod nec scripturas, nec rationes solidas patrum accipiunt, nec doctorem aliquem legunt? aut si qui sunt, qui legunt, qui tamen sunt paucissimi, tū quoque non eo legunt animo, vt inde veritatem colligant, sed tantūm tenebrarum suarum caligine, illa quoque probata sanctorum patrum scripta offuscant: sicque eis fit, quod prædixit Dauid, Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant. & istud quod Esaias ait, Neque vident, nec intelligunt, vt confundantur.

3 Ratio tertia assignari potest, tum sublimitas credendorū, tum ruditas intellectus humani. Quomodo Capharnaitis obtusior est intellectus, quā vt percipiant credantque, diuina potentia corpus vnum in diuersis esse locis posse. Sic etiam accidentia panis sine subiecto in sacramento

esse renuunt Lutherani, nolentes credere istud Pauli, captiuandum esse intellectum nostrū ad obsequium Christi. Oū hic currus, quod aiunt, bouem trahit, cū oporteat prius credere quā intelligere: iuxta illud Christi ad Marthā, Si credideris, videbis gloriam Dei. Istis autem, qui cum ante fidē cupiunt intelligere, dici potest illud Esaiæ, Nisi credideritis, non intelligetis (secūdum septuaginta, & ita legit Augustinus) Quicūque autē verē pij sunt Christiani, intellectu suū eleuant lumine fidei vltra naturam & vires illius, atque admirādī & attoniti stupēt omnipotētiā Dei. Hoc est quod Augustinus dicit, Deus lumē est, sed peccatorū & animarum, non corporum, lumen hoc quisquis non videt, similis est caliganti in sole. 4 Magna quoque eius rei causa est negligentia inquirendi auxiliij diuini, & socordia credendi. Hides enim nō ex natura, sed donum Dei est. atque ideo nos quoque decet nimium nō tribuere sapientiæ nostræ, sed deprecari dominum pro incorrupta fidei integritate, & clamare, En credimus domine, tu modō adiuua incredulitatē nostrā. Et iterum, Domine, adauge nobis fidē. Expressit hoc quoque Paulus, dicēs, Gratis saluati estis per fidē, nō ex vobis, quia donum dei est. Nostrates autē Neochristiani nouellis quotidie chartis insidēt, atque ex seipsis indies nouam fidē excogitant, nihil minus faciētes, quā vt illam petant à Deo. Errant igitur, & cū aliās omnis homo sit mendax, ipsi sūt mēdacissimi. Vespertilioes tantūm sunt hæretici, & vltulæ, noctu tantūm circūuolitant, nec vnquā ad solem perueniunt, iustitiæ, dum magis amplectūtur rapidos hæreticorū commentariolos, quā iusta sanctorum patrum volumina. Nōne enī sic est magis placebis Neochristiano alicui, vel corosum illi afferēs libellum Vuiclephi, Roclenzani, Hussij & similium, quā si recens inuentum, & antehac nunquam visum ei afferas librum Augustini, Chrysofomi, Cyrilli, aut Ambrosij. Quæ summa & execrāda est abominatio, talis planē, vt de ea locutus est dominus, dicens, Lux venit in mundum, & magis dilexerūt homines tenebras quā lucē. Quid itaque reliquum, nisi vt tandem perueniāt ad principem tenebrarum in æternam damnationem?

11 Iam iam animus erat vela contrahere: & ecce plures se mihi offerunt rationes, quas etiam oportet euoluere, & quinta quidem est, obex peccati. sicut enim qui ma-

2. Cor. 10

Ioan. 11.

Esaie. 7.

August.

Aug. lib.

1. retra.

cap. 23.

Marc. 9.

Lucæ. 17.

Ephæ. 2.

Psal. 115.

le videt, manu contegit oculos, ne offendant eum radij solis: ita & peccatū siue cōfusio est circa peccatum in multis, qui ideo solem iustitiæ videre nō possunt, iuxta illud Iob, Rebelles fuerunt lumini, nescierunt vias eius, nec reuerſi sunt per semitas eius. Eaque est peccatorū conditio, vt qui vnū fecit, ad plura prolatur. sicq; qui in fordibus est, obfōrdescat ad huc, sic multi iam homines perditē leuitatis, facillīs ad hæresim prolantur: quod ante & peccatis plurimis onustā humeris gestant farcinā, & cōfusione velut vestimento amicti circumueunt. sic filij sacerdotū & monachorum plerūq; ad hæreses prolantur vsurariorum. Huc pertinet qđ inter hæreticos impunē licet peccare quibuslibet, nec aliqua est bonę disciplinæ ratio. neq; enim refert apud eos, ieiunet ne aliquis an oret, an festū diē sanctē trāsigat: nec quicquā interest num cōfiteatur, num offerat, num audiat missas, liberē licet carnibus vesci, dū volūt & habēt, processiones nō obseruāt, lumina nō accēdunt, neque dies anni uersarios celebrāt. Ecquid hoc ordine facili? quid hac semita ad gehēnam tritius: nā si ad cœlū tēditis, ad illā angustam Christi viā quantocyus properate. Nōne putatis adulteræ placere hoc cū audit sibi nō esse cōfiteandū? an nō sic audet quod aliās vitaret? Nōne monachis & vestalib' arrideat, dū audiūt licere sibi secundū carnem viuere, dum prædicatores eorum bis stulti & ter mali obgāniunt, id ita rectē fieri, & à Papistis, quos vocant, immeritō prohibitum? Iste scilicet sunt, de quibus Hieremias, Sanabant, inquit, cōtritiones filia; populi mei ad ignominia, dicētes, pax pax, cū non esset pax. Iste etiā sunt prophetæ mendaces, de quorum improbitate cōquestus apud prophetā dominus, dixit, Deceperunt populū meum, dicētes, pax pax, & nō est pax. parietē liniebāt luto absq; paleis. Et deinceps velut viuis coloribus aptissimoq; penicillo depingit propheta Neochristianorum prædicatores: dicens, Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciūt ceruicalia sub capite vniuerſe atatis, ad capiendas animas. & cū caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabāt mē ad populū meū, propter pugillum hordei & fragmentum panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo, credent mendacijs. Et Gregorius, Quisquis ergo malē agen-

tibus adulatur, puluillū sub capite vel cubito iacētis ponit: Moral. vt qui corripitur pro culpa debuerat, in ea fultus laudibus, moliter quiescat. Ad hunc modū prædicatores isti carnis, homines attrahunt, dū eis omnē vitiorū colluuiē liberē permitunt, dum missas & vigiliās explodunt, ieiunia & cōfessionem etiā in exiliū relegant. Væ autē istis qui dicunt malum bonum, & bonū malū: qui ponunt tenebras lucē, & lucem tenebras: qui ponunt dulce amarū, & amarū dulce. Væ vobis qui sapientes estis in oculis vestris, & apud vosmetipsos prudentes. Aut potuisset ne propheta magis propriē depingere sceleratā istorum malignitatē, qui execrabiles sunt omnino, iuxta illud Salomonis, Qui dicunt impio, iustus es, maledicent eis populi & detestabuntur eos tribus: qui arguunt eū, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio. Certē magna istorū errorum causa sita est in peruersis prædicatoribus, de quibus Paulus, Inquinata sunt eorū mens & conscientia, Conspiciēt se nosse Deū, factis autē negant, cū sint abominati & increduli, & ad omne op⁹ bonū reprobi. Multa dici possent de flagitijs & sceleribus Neochristianorū, sed nunc mitto. Miror tantū auditorum illorum stupiditatem, quos sanē vel non satis bonos vel minus prudētes esse oportet, quod dum audiū prædicatorū suorum instabilitatem, inconstantia, & pugnantissimam contrarietate: tamen pertinaciter adeo ipsis credunt & adherent non credituri tantū vel Augustino vel Chrysofomo, etiāsi viuos audirēt. Verūm non possunt isti quicquam constans & firmum efficere, quia impius opus facit instabile.

12 Ad extremū coronidis loco iubet rationes ad huc tres annexere, & septima quidē superbia est & huiusmodi philantia, vt ipsi sibi placeant homines. sic Hieronymus in multis locis matrē hæresum facit superbiam. Hoc est quod propheta dicit, Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui. Addit Glossa, Quilibet hæreticus arroganter nimum de se prædicat, quoniam superbia facit hæreticum, non ignorantia. & Bernardus ait, Superbo oculo veritas non videtur, sed lycero. Non inferiorem porrō superbia efficaciam hic habet auaritia. Sic enim Sapiens dicit, Avaro nihil esse scelestius, quoniam & animam suam venalē habet, & in vita sua protegit intima sua. Aut cur putatis multos etiam præclaros viros, Lutheranos & Zuingianos fieri, nisi

Moral. cap. 3.

Esa. 5.

Pro. 24

Tit. 1.

Sapien. 11

Hier. super Ose.

4.

Abdia. 1

Hier. 49

Bernard.

Eccl. 10

quod vident opulenta tibi aliquot cœnobia diripi, census vi occupari, decimas, anniuersaria & fraternitates abrogari, indeq; sperant quæstûneque adeo tamē illi inhiant, vt negligant ecclesiam, prouident enim ei de tribus aut quatuor etiam scilicet bonis (ita coram plebe pollicentur) & doctissimis prædicatoribus, de quorû salario quicquid reliquum est, quæris in quē conuertatur? ineptē, id totū in publicam & diuitis arcā congeritur, sanē in arcam diuitē, vnde nihil sperandū sit pauperibus, quorū solo prætextu ceteri interim sunt opulētissimi, dum istis algere & esurire licet fortiter. Præclarē enim hic agitur, quia quanuis sancti contemnantur, intereā tamen aureæ & argenteæ ipsorum arcæ, imagines, thuribula, calices cōfringuntur, & quæcunq; alia sunt vasa Deo, cultuiq; diuino dicata, in prophanos vsus conuertuntur. O q̄ non attendunt exēpla regis Balthasaris, Antiochi, Heliodori, & ex præcipuis Pōpei Magni, qui cū antea maximos gessisset triuūphos, vbi primū templā violare cepit, in fœlices semper habuit exitus. Et quid inde sperandū nisi partim æternū supplicium, partim non plus fructus q̄ ex auro Tolosano, cū nihil hic fœlicitatis nihil fortunæ bonæ esse queat? missus abrogant, sacerdotia abolent, census corradunt egregiē, neque vident illud oraculū è Paulina tripode profectum: Quia qui volūt diuites fieri, incidunt in laqueos diaboli, radix omnis mali est auaritia & cupiditas, eā quicunq; appetunt, errant à fide, inferētes se doloribus multis. Sed accedat Paulo & alius testis sanctus Gregorius, & sacrilegos istos prædatōres coarguat. Et sacrilegum, inquit, & cōtra leges est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studijs, suis tētauerit cōpendiis retinere. Accede autē & tu sancte Hieronymē, & da testimoniū aduersus sacrilegos istos, Amico rapere quicquā, furtū est: at ecclesiā fraudare sacrilegū est. Atq; huiusmodi flagitiū graui semper supplicio apud idololatrās punitū est, autōre Lucano;

Quis enim læsos impunē putaret

Esse deos?

Ad hæc omnī multum facit inordinata voluntatis affectio, sicut nunc, prohdolor, plurimi lutherani sūt ob inueteratum suum odiū, quod semel aduersus clerū vniuersum, conceperunt. vnde & prædicatorēs suos instigant ad inuendū contra Papā, pontifices & sacerdotes. Quis enim hæ

Dan. 5.
2. Mac.
3. & 5.
Iosephus

1. Tim. 6

Gregor.

Hieron.

Lib. 3.

reticorū, inquit Hieron. nō despicit ecclesiasticos? Quis hæreticorum non exultat in malis eorū? Et tales quidem homines irrequieti, ait Gerson, corrūpunt omnē ordinem hierarchicū, non in ecclesia tantū, sed & in seculari politia, tales infecerunt regnū Angliæ, destruxerunt studiū Pragensē, & vsque ad Scotiā peruenerunt. Quid si pius ille pater reuiuiscens, in hæc nostra redeat tēpora? quid obsecro diæurus esset, cōspicatus Lutherana rabie laborare tot inclytas, illustrēsq; regiones, Morauiam, Liuoniā, Daciā, Prussiam, Saxoniam, Hassiam, & quasdam alias, quanuis non ex integro, quia Deus reseruauit sibi aliquot milia, qui non curauerunt genua sua ante Baal? Sufficiāt igitur hæc in præsentiarum dicta, discantq; hinc Neochristiani, se non excusari de ignorantia, nihilq; esse quod clamitāt, se quicquid faciunt, animo bono facere, in laudem & gloriā Dei. Quia sic Iudæi quoq; rati sunt obsequiū se præstare Deo, quum Christum crucifigerent, Stephanū lapidarent, Matthiā aliōsq; apostolos & martyres occiderent, & tamē grauissimē in hoc peccarunt. Nos iam cōmunibus votis deprecemur dominū, vt gratia sua clementer illuminare dignetur oēs, quotquot ab vnitatē fidei catholice defecerunt, quatenus & ipsi semota excitate agnoscant errorē suum, pœnitentiā agant & confiteantur, planēq; desistant: & sic ad vnitatē fidei reuersi, nobiscū, nōsq; cum ipsis ad vnū illud ouile Christi perueniamus, gloriā consequuturi fœlicitatis æternæ, quā nobis concedat Iesus Christus in secula benedictus, Amen.

Hier. super Abdiam.
Gersonis notabile dictum.

IN CELEBERRIMA FESTIUITATE

TE PENTECOSTES, EVANG.

IOANNIS XIII.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis:
Si quis diligit me, sermonem meum seruetur,
& pater meus diliget eum, & ad eum
ueniemus, & mansionem apud eum faciemus.
Qui non diligit me, sermones meos nō

I

seruat. Et sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quaecumque dixerō vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Nō turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, Vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.

HOMILIA PRIMA.

Illæssimi in Christo fratres, hac tam solenni festiuitate, Deus pater & filius spiritum sanctum miserunt charissimis discipulis, iuxta promissum. Venit ergo spiritus sanctus cum sonitu vehemēti, & in specie linguarum ignearum, ad declarandum quia corda eorum venerat inflammare & incendere igne diuini amoris: cuius incendium internum, linguæ istæ externæ significabant. Quamobrem eua gelium hoc hodie legi ordinauit ecclesia, quando dixit dominus discipulis: Qui diligit me, mandata mea seruabit. Quo vnico verbo mendacij coarguit plerosque Neochristianos. quis enim est qui cum interrogatur an diligit Deum, non respondeat se diligere illum? At nos, si verum scire volumus, accomodemus illam solidam & certam amussim Christi verbū. Qui diligit me, mandata mea seruabit. Ideoque cum pauci sint, qui mandata Dei custodiant, pauci diligunt Deum: quoniam probatio charitatis, exhibitio operis est. Atque hoc Ioannes etiam testatur, inquit, Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus. & paulò ante, Qui dicit se nosse Deum, &

Gregor.

Ioan. 8.

1. Ioan. 2

mandata eius non custodit, mendax est, & in eo veritas nō est. Potest hoc etiā ex verborū cunctantiis colligi. Interrogauerat enim illum Iudas Thaddæus, dicens, Quid est quod nobis te manifesta uerus es, & non mundo; Quæ fierat ecce, ait August. discipulus de domini manifestatione, & audiuit de dilectione atq; mansione, quia dilectio discernit sanctos à mundo: & quibus Christus dat suam dilectionem, illis donabit in fine suam manifestationem, & diligentibus ipsum manifestabit se, diligentes autē eum, non sicut mundus hic, quoniam sic etiam Iudas interrogauerat illum ex dilectione, ut testatur Chrysost. Cum plura hic dici possent de seruandis mandatis Dei, quoniam in corde, ore & opere custodienda sunt illa, sic Moyses ait, Verba quæ præcepti tibi hodie, erunt in corde tuo (ecce cor) & dices ea filiis tuis (ecce in ore) & ligabis quoque in manu tua (en operis confirmationem) Ita Christus etiā ad discipulos, Qui habet mandata mea & seruauit ea, hic est qui diligit me. Et si bene expendas textū ipsum, videbis quomodo Christus doceat discipulos suos. cum enim dixisset. Mundus non videbit me, sed vos. Et deinceps, Manifestabo eis me ipsum, quia sicut Iudas, quō se ipse, & nō mundo manifestaturus esset. Illud autē quod dixerat dñs, vos, Iudas de solis apostolis intellexerat, quō nūc dñs de fidelibus omnibus diligentibus se dicē ostendit. estq; hæc communis & vniuersalis regula, dominū hoc de omnibus credentibus intellexisse, quemodo dubitās alibi Petrus quæsierat, Ad nos ne dicis parabola ista, an ad omnes? Et alibi dñs ipse quib⁹ edisserat aperit, dicens, Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate. Quibus omnibus, nisi electis & dilectis suis ad corpus eius pertinentibus, quod est ecclesia? Non iis itaq; tantum locutus est Christus, qui loquentem audierunt, sed & apostolorum successoribus, maioribus nostris, nobis & posteris nostris, quotquot credituri sunt in illum. 2. Sequitur, & pater meus diligit eū. Ecce quisquis Christum diligit, vicissim diligitur à patre, sicut deinceps dixit dominus, & pater diligit vos, quia dilexistis me. Ex vtraq; illa dilectione patris & Christi, quid sequatur, porrò declarat cum ait, Ad eū veniemus, & mansionē apud eum faciemus. Ecce sapientiam Christi, ecce benignitatem & miserationē Dei. Solus interrogauerat Iudas, quomodo manifestaturus esset seipsum & nō mundo, dominus respon-

Ioan. 14.

August.

Chrysost.

Deute. 6.

Ioan. 14.

Cyrillus.

Mat. 24.

Mar. 13.

August. ad Esai.

Ioan. 10.

det & promittit, nec illi tantum qui quaesierat, neq; solis apostolis, sed omnibus credentibus, se cum patre venturum, & mansionem ibi facturum: nam de spiritu sancto iam antea dixerat, Apud vos manebit & in vobis erit. Pensate, fratres charissimi, quanta sit ista solemnitas, habere in cordis hospitio aduentum Dei. Vide tamen duo haec esse, ad eum venimus, mansionem apud eum faciemus: quo significare voluit dominus, se non apud omnes mansionem facere ad quos venit, quoniam sunt non pauci, qui poenitentia acta conuersi ad dominum, tempore tribulationis recidunt in priora peccata: apud hos sane mansionem non facit Deus, sed qui quis verè diligit Deum: adeo vt tam obfirmato sit animo per charitatem, quod non deciderit in aduersis, ibi denique mansionem facit dominus. Et haec quidam trium personarum masio in anima hominis fidelis praefigurata est tunc, cum tres angeli hospitio accepti sunt ab Abraham, qui tres illos vidit quidem, sed vnus adorauit. Meminit eius rei Paulus ad Corinthios, dicit enim dominus, habitabo in eis, & ero eorum Deus, & ipsi erunt mihi in populum. Ita vir ille dicit propheta, Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Israel. O bis felicè, o ter quaterque beatum, ad quem hodie venit spiritus sanctus simul cum patre & filio. Vt istis, ad quos illi venire recusant. Vt enim iis ad quos cum venerint, mansionem tamen apud eos nec inueniunt, nec faciunt vllam, sicut apud Saulem, qui quam bonus erat primulum, tam perditus & peruersus deinde factus est. Rationem porro reddit dominus, quia qui non diligit me, sermones meos non seruat. Ecce quam in charitate positum hoc est totum, adeo vt quisquis non diligit Christum, neq; patrem deinde visurus sit, nec spiritum sanctum: & vt maxime filium conspiciatur sit venientem iudicem, tamen hoc illi eueniet non ad consolationem, sed iudicium. Sunt qui superiora omnia de manifestatione intelligant resurrectionis, qua per dies 40. visus est discipulis: nos tamen nostram hanc expositionem eo lubentius adduximus, quod ad nos & oes fideles se extendit. omnes enim nos paratos, hodie verò maxime esse addecat ad hunc spiritum sanctum suscipiendum, totamque trinitatem. vnde dicit etiam nos nobis queat, templum Dei sanctum est quod estis vos. Quare autem seruandi sint sermones sui, iam porro causam aperit, dicens illos non

August.
Ioan. 14.

Gene. 18.
2. Cor. 6.

Exec. 43.

1. Reg. 15.

Chryso.

1. Cor. 3.

esse suos, sed eius a quo missus erat patris. Quid enim aliud est verbum Christi, nisi euangelium? & hoc quid aliud, quam Dei patris mandatum? Sic ille firmamentum, vt inquit Cyrillus, in medium afferre voluit, quo audientium mentem inuictò confirmet robore, vt Iudaeorum sprete imperitia, euangelicam magno animo sequatur doctrinam. Sic alibi ait, Doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me, patris. Et ad Nicodemum, quem misit Deus, verba Dei loquitur. Ad Iudaeos quoque, clamat, Quia ego ex meipso non sum loquutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam aut quid loquar. Non ita accipiendum tamen hoc est, quasi doctrina Christi sua non sit, vna enim est omnium trium personarum. hoc ergo tantum voluit, quod a se confecta non sit, vel etiam quod non sua tantum sit, sed & patris & spiritus sancti. sancta itaque & salubris illa fuit, & a Iudaeis nihil minus quam continenda. Augustinus sic habet, Quum non a seipso sit filius Dei, neq; de se ipso loquitur: nam & essentia sua & operationem & sermonem oem a patre habet. & suus itaque est sermo, quia loquitur illum: & simul non suus, quia non a seipso loquitur. Deinde aliter exponit, cui etiam consentit Gregorius, quod seipsum voluerit intelligi, quia in principio erat verbum. non itaque suum, sed patris est verbum. quomodo nec sua imago est, sed patris. Sin autem hoc Christi verbum de humanitate ipsius intelligatur, facilis est sensus: siquidem doctrinam euangelicam humanitas Christi a se non habet, sed a Deo. Vnde discant omnes praedicatores sic pro cognitione dicere, vt simul verè possint dicere cum Christo, Sermo quem loquor, non est meus, sed eius qui misit me, patris. dico verè, vt possint illud profiteri contra Neochristianos, qui cum clamitè verbum se praedicare Dei & euangelium, nihil tamen aliud praedicat quam somnia sua, sualesque haereses, idètidem vt cuculus cantilenam eandem occinunt. Querere tamen poterat discipuli, quinam ille esset sermo patris. Respondens itaque dominus, ait, Hic ipse quem loquutus sum vobis, cum adhuc conuersarer in carne. Geminam planè sic nobis esse insinuat mansionem. Alia enim est illa, quam promissit futura: haec verò alia, quam praesentem esse testatur: illa spiritualis est, atque intrinsecus mentibus redditur: haec corporalis, forinsecus oculis atque auribus exhibetur. Et illa est de qua dixit, Ego vobiscum sum usque ad conuersionem saeculi. Sic verbum incarnatum & manet & recedit.

Cyrillus

Ioan. 7.

Ioan. 11.

August.

Gregori.

August.

Mat. 28.

Gregor. recedit corpore, manet diuinitate addit *Cyrillus*, Quando nobiscū Christus ratione deitatis nō manet, qui omnia replet, & à nulla re abest? Ab homine igitur dictū est, Hęc loquutus sum apud vos manens. Sic propheta Baruch impleta est, In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Baruch. 1. 4 Quum iam sæpe prædicationem Christi audissent apostoli, neq; tamen intellexissent, quamobrē sapius ipsum de intellectu interrogabant, vt Petrus, Thomas, Philippus & Iudas in cœna, cogitare apud se poterāt, Quid est quod sermones suos non intellectos toties audiuius? Id ipsum præuenire volens, subiūxit dominus, Paracletus ille quem mittet pater in nomine meo, docebit vos omnia. Caue tamen tu suspiceris tantūm Christū loqui, & spiritum sanctū docere solum. vtrunq; enim illud commune est tribus personis, sed ita, quoniam trinitas est, oportebat singulas in sinuare personas, eāq; nos distinctē audire, inseparabiliter intelligere. Atque nō apostolis tantūm, sed vniuersæ ecclesiæ doctorem illum paracletum dedit dominus. vnde etiam nō illam docet, regit & gubernat, nequa impingat aberrans in fide. Magisteriū autem illud spiritus sancti deserunt heretici omnes & schismatici, cumq; fontē fidei relinquunt, reliquum nil est, nisi vt in miserabiles concidant errores. Et quā pulchrē omnia docuerit spūs sanctus discipulos, nomen vel hac vna die satis manifestē apparuit, quādo intrepidus & fortissimos illos reddidit ad prædicandam cū fructu, & quidem tanto, vt prima statim die ad piscatoris vocē conuerterentur tria milia hominum & baptizarentur: sicq; omne id quod obscurū eis fuit antea, iam hostie intellexerunt manifestissimē, quodcunq; ad ædificationē fidei faciebat & ecclesiæ. Duo itaq; Christus commemorat, quæ spiritus sanctus factur⁹ erat docturus eos omnia, & suggesturus etiam quæ Christus dixisset. suggerit autem spiritus sanctus nou quod sciētiam ab imō inferat, sed ab occulto, & docuit ille quidē quæcunque non dixerat Christus, suggestit vtrō quæcunq; obscura dixerat dñs: vel quæ propter imbecillitatē rationis memoria comprehendere nō poterant apostoli. Quæ magna eis fuit cōsolatio, quod cū discendi fidem nondum haberent, amisso tamen magistro, aliū habituri essent doctore, eumq; manifestum, qui se docere omnia: impletumq; sic est illud dictum Iob, Inspiratio omnipotentis

August.

Gregor.

Theoph.

Chryso.
Iob. 31.

dat intelligentiā. Quomodo autē id factum sit, refert *Gregor.* *Gregor.* ait, Nisi idem spiritus cordi adfit audietis, ociosus est sermo doctoris: nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuū laborat. Et hinc illud est, quod multi sermonem aliquē audientes, non æqualem fructum inde reportant: quoniam doctor internus quosdam specialiter docet, alios non item. Quo facit illud Iohannis, Vnctio vos docebit de omnibus. Hanc nimirum vnctiōē didicit ecclesiā iam inde à temporibus apostolorū vsque ad nos: neque spiritus aduentum expectauit Lutheri, Zuinglij, Oecolampadij. Regij, Capitonis, Buceri: & similitū, quos rectē hominum monstra, non homines credas. Admirandum autē hic quoddam diuinæ sapientiæ considera mysterium. quauis enim opera trinitatis sunt indiuisa, tamen aliqua certis appropriantur personis. Ecce quā pulchrē conueniunt omnia, Deus pater mundum condidit, Deus filius humanum genus redemit, spiritus autem sanctus ecclesiā docuit.

5 Cæterum quando ne iota quidem perituum est de verbis domini, neq; hæc etiam frustra dicta erunt, quem mittet pater in nomine meo. Mittetur enim paracletus ille sic in nomine meo, quod nihil alienum à me, vel meis verbis contrarium docturus sit, sed in gloriam nominis mei. Potest tamen & in hunc modum intelligi, quod in nomine filij vcturus erat spūs sanctus. Quia sicut in nomine patris venerat filius, eo qd filius esset Dei patris: ita spūs sanctus venturus in nomine filij: iuxta illud Pauli, Misit Deus spiritum filij sui. Neq; tamen sic consolari desinit suo, addit insuper, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Multa de pace dici possent, re vtiq; pia, sancta & christiana professione dignissima: sed ego vos admonitos iam tantūm volo, vt sectemini pacem, quam Christus quoq; discipulis suis abiturus, ad patrem reliquit, & vnicē commendauit. & vos itaq; pacē sanctē obseruate, si modò christiani ita esse cupitis, vt dici vehemēter optatis: quia vbi pax, ibi & Deus & omnis feclicitas: vbi cōtētio & discordia, ibi diabolus & genus omne malorū. Quod porro geminauit pacē, eo refert *August.* *August.* quoniam pacē nobis relinquit in hoc seculo, pacemq; suā dabit in futuro. Pacē nobis suam relinquit, qua superemus inimicū: pacem dat, vt sine hoste viuam⁹. pacem, in quā. relinquit hic nobis, abiturus ad patrem: pacem dat nobis nos

Ephe. 2. adducturus ad patrem. Imò & Christus ipse pax est, qui facit vtrâq; vnum, Iudæos scilicet & Gentes in vnitatē fidei congregans. Etiam hoc temerē nō est, quod distinctim ait, *1. Pet. 2.* Pacem relinquo vobis, pacem meā do vobis, neque enim idem relinquere est & dare, atque ea quidē quam relinquit, pax nostra est, vt eam possumus ipsi accipere: quam verò ipse dat, in cœlis est, illamque tantisper habere nō possumus, dum in nobis iucta est carnis & spūs. Et tamen hic quoque pax est, quā habere possumus secundum hominem interiorē, imperfecta tamen ea est, quā in diu legē habemus in mēbris nostris repugnantem legi diuinā. Et quidē quāuis non negē tam corporalem quā internā pacē bonā esse: vtrāq; tamen crediderim præcipue hic loquutum esse Christum de pace animæ & conscientie, vt ait Paulus, Pax Dei quæ superat omnē sensum, custodiat corda vestra & intelligētias vestras. Atq; ideo adiecit dominus, Non sicut mundus dat, ego do vobis. mundus pacē dat, sine bellis & seditionibus, sed non ad gloriā Dei: quin potius ad promouēdas mercimonias & manutendās tyrānides, & id genus alia negotia mūdi. Quæ non tam pax vera est, quā fucus quidā pacis: quoniam in isto genere pacis etiā confœderati plerūq; inter se dissentiunt, alter alteri insidiarur & pessimē loquuntur. Profectō pax vera esse non potest, vbi non est concordia, quia dissona sunt corda. Quisquis autem diligit Deū mandata eius seruat: ad quem veniens pater mansionē facit, hic pacem veram habet, quā interim non sit pax impiis, sed tantū diligentibus Deum, & faciētibus bonum, & in quorum operibus non minus quā corde & ore spectetur dilectio, quæ otiosa nunquam est operatur enim magna, si est: sin verò operari renuit, iam nō est dilectio. In hac probatione frigidi, imò nulli comperientur Neochristiani: qui quicquid in vniuersum est bonorum, contemnunt & eludunt, tantū abest vt quid boni faciant. Vos autem mandata Dei seruate: diligite Deum, & vicissim ille vos diligit, mansionem etiam facturur in cordibus vestris, quum venerit ad vos. O enim felices vos, qui tantæ gratiæ participes efficiimini. verē vobis ille pacem suam relinquet conscientie bonæ, quam deinde perficiet in vita æterna. Id adeo tu facere dignare fili Dei Christe Iesu, qui cum patre viuus & sancto spiritu, in secula benedictus, Amen.

ALTERA HOMILIA IN DIE

sancto Pentecostes.

A Ppropinquante iam persecutiōne discipulorum, magnāq; perturbatione eorundē ex passione & morte Christi, multis modis ille cōsolatus est eos tanquam pastor bonus: & inter cætera promisit eis, quōd si dilexerint illi Deū, ipsiūsq; mandata seruauerint, vicissim dilecturus sit eos: inde pollicitus est eis se missurum patrum spiritū sanctū, qui docturus ipsos sit omnia, & in hoc pacē suam eis reliquit, & dedit. Tandēq; concludit hoc caput iisdē quibus exorsus fuerat verbis: dicēs, Non turbetur cor vestrū, neq; formidet. audistis enim quia dixi vobis, Vado, & iterū veniā ad vos. Homo abiit, māsit Deus. Suos deseruit, sed nō dimisit: atque ideo ipsos non perturbari iussit intellectu, vt exciderent fide ad aliquem declinantes errorem, neq; voluntate ad decrementū charitatis, audictes illum rediturum, sicuti reuersus est in morte singulorū apostolorum, & rediturus adhuc est in extremo iudicio, iuxta illud Christi verbū, Iterum redibo ad vos, & gaudebit cor vestrū. Potest etiā ad verba præcedētia sic referri, quia prædixerat se abiturū, & paraturū illis locū, tuncque reuersum assumpturū eos ad seipsum. Ita quod hic multis verbis dixerat, breuiter iam repetit: atque ad hūc sensum facilis est intellectus horū verborum: cū ait, Vado & venio ad vos, per passionē & mortē discedo à vobis ad patrē: rurūsq; venio ad vos in morte vestra, & tunc assumā vos ad meipsum. sunt enim quidam, qui credunt Christum apparere sanctis & fidelibus in morte sua, & in electis quidē planē ita sentio, maximē verò apostolis, quos in hoc sibi ex vniuerso mundo elegerat, vt fidē plantarent ecclesiæ. Cū autem ijs omnibus nihil aut certē parū promouisset apud apostolos Christus, illiq; nō desinerē tristari, porrō reprehendit eos, dicens, Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad patrē, quasi diceret, Videmini vobis diligere me, atq; ideo grauitē & molestē fertis abitū meū. Verū non est hæc solida dilectio, quā impedire conamini gaudiū meū, salutē vestram: nam abiens summū mihi gaudiū comparabo, vobisq; idem preparabo. Neq; aliter omnino se hic res habuit, quā si quādo parentes filios suos à se ablegare recusat nimio amore, quod erga illos dicitur: sicq; indulgētiori educatione perire apud se sinunt,

*Ioan. 14.**Ioan. 15.**Ioan. 14.*

quos poterat ablegatos à se seruare in summum illorum com-
modum suumque h. morem. Et in tali casu non parum & repre-
hendenda venit, & in culpa esse iudicatur immodica par-
tam dilectio, si sic pereat liberi. Simili nanque modo disci-
puli quoque cupiebant, nimirum corporalis presentie dilectio-
ne mori, retinere apud se Christum, qui magis charitate ve-
ragratudine debebat de abitu illius ad patrem, quam & ipse eis
dixerat, Expedi vobis ut ego vadam. 2. Eius rei rationem
deinceps reddidit: & ait, Pater enim maior est me. Hæc nimi-
rum, fratres, sunt illa verba, vnde Arrius venenum exuxit,
quo vniuersum manum defatigauit, nescio an dicam magis
intrauauit, quin potius dicam utrunque, non fuit enim vnaquam
hæresis vel amplior, vel pestilentior, fuerunt quidem sæpe hæ-
reses maiores, sed hæc vna omnium maxime nocuit. Si quidem
& latissimas, profundissimamque radices egit, & in capitibus
ecclesie diuissimè durauit. Ecce enim orta primùm in Alexan-
dria Aegypti, totam statim inuasit Africam, infecit Græciam,
Asiam, Italiam, Galliam, Hispaniam, & quod penè cum lachry-
mis dico, in nostram quoque prorupit Germaniam nam & Mag-
niam usque peruenit. Quid quod & imperatores aliquot,
reges nonnulli, & principes plurimi, neque pauci episcopi
hæc hæresi infecti fuerunt? Sententia autem illorum hæc fuit,
Quum hic dixerit dominus, patrem se maiorem esse Christum
quoque seu filium Dei, Deum verum non esse, sed summum
tantum creaturam Dei. Quæ extrema est blasphemiam, filium
Dei summo & maximo illo quod habet, velle spoliare scilicet
diuinitate aut quod contumeliosè filio Dei tribuere po-
tuisset, nisi ipsum verum non esse? Merito itaque catholici for-
titer se opposuerunt aduersus istam impudentissimam hære-
sim, & eorum aliquot milia sanguinem pro fidei veritate ef-
fuderunt. Si enim filius Dei Deus non esset, sequeretur alia
hæresis, spiritum sanctum quoque Deum non esse, sicut deinceps
sensit Macedonum. Et quæ hæresis ista in illo sanctissimo
concilio Niceno est condemnata sub Constantino Magno, non
desuerunt tamè postea homines temerarij, qui concilium quo-
que illud contempnerent, & hæresim istam quamque vi &
violencia tueri conarètur, presertim adiuui Imperatorum &
imperatorum, puta Constantie, Valerij, Iustinie, Humeri-
ci, Vandali, & multorum regum Gothorum. Et tamen tri-
umphauit in vitiis omnibus veritas catholica, quando per Va-

Eusebius
in eccle.
histo.

lentinianum, Theodosium, Gratianum, & alios pax restituta
est ecclesie. Quisq; Imperatores heretici vnde quaque in op-
pidis templa dedissent hereticis occupanda, ita ut in vna ci-
uitate essent in hoc templo catholici, in alijs heretici, atque
quotidie tumultus, factiones & seditiones mouerentur, car-
des vndique essent & homicidia, nusquam pax aut requies:
inter hæc omnia ex multis alijs fortissimum se præbuit pa-
triarcha Alexandriae Athanasius, qui multas antea persecu-
tiones passus erat ab hereticis: & aliquoties in exilium eie-
ctus, fugerat Treuerim ad sanctum Maximinum, ubique com-
posuerat symbolum illud fidei catholice, Quicumque vult
saluus esse. Hoc eo libentius multis verbis enarraui, quod
nunc quoque sunt, qui de malignitate sua gloriantes, iactant
suis damnatis erroribus indices tot accessisse principes, vrbes,
pagos, & nescio quid non. Verum vobis iis omnibus ne mi-
nimum quidem moueamini, quin magis in veteri illa indubita-
ta fide perseuerate fortes, atque ab ecclesia ne recedite. Nec
curate si principes & optimates nunc fiant heretici: olim
iam olim idem quoque contigit in regibus & imperatoribus, nec-
non episcopis malis, quod qui historiarum sunt periti, facile
norunt, Arrianum hæresim altiores egisse radices apud impera-
tores, reges & principes, quam vel Lutheranam istam, vel Zuingli-
aniam, cum Imperatorem habeamus & regem maxime catho-
licos. Et vos itaque, charissimi, constantes estote, & in fi-
de fortes, neque tantilli facite, si quando auditis quosdam ex-
cidere à nauicula fidei. Magis orate Deum pro gratia & fir-
mitate perseuerantiam aduersus omne genus heresum. Simulque
sperate & confidite in Deum, quoniam & hanc hæresim extir-
pabit, ut cæteras. 3. Nunc hæc ipsa Christi verba dispi-
ciamus, vnde Arriani hæresim suam desumpserunt. Christus
sic dicit, Vado ad patrem, quia pater maior me est. Verba hæc
quisquis verè expendit, videt utique Christum voluisse in hoc
patrem se esse maiorem, in hoc quod ipse abiit ad patrem: abiit
autem ad illum secundum formam, assumptam formam ser-
ui, quid multum secundum humanitatem. Et quum in Christo
naturæ duæ sint, secundum diuinam patri suo æqualis est, imò
vnum quid cum patre: sed secundum humanam pater illo ma-
ior est. Temerè itaque incendium tantum inde parauerunt Ar-
riani, quod mirari debebant magis & suspicere, illud scilicet,
quod propter homines assumpsit filius Dei, qui exina-

Augst.

Philip 2.

niens seipsum, formam serui suscepit, Quum itaque Christus secundū diuinitatem equalis sit Deo patri & semper cū ipso, nunc quoque apostoli indicat, si iudigerent ipsum, eos gaudere debuisse, quod humanitatem quoque suam iam secum inferret cælo. Et certè argumentū amoris discipulorū erga Christum fuisset, non dolere ipso abeunte secundum humanitatem, sed cum Psalmista gaudere: cū diceret, Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in voce exultationis. Et hæc cōmunis Augustini, Hilarij & Chrysostomi sententia est. ait enim Augustinus obiurgās hæreticū, Quid igitur hæretice? cūm Christus sit Deus & homo, dum loquitur ut homo, tu calumniaris Deo? dum ille in se naturā commendat humanā, tu in illo audes deformare diuinam? infidelis, ingrate, ideōne tu minus diligis eum qui te fecit, quia dicit ille, quod factus sit propter te? Vbiunque aliquid in sacris literis reperitur, quod diuinæ naturæ non competit, id totum humanitati tribuendū est: ut cū dicitur aut legitur, mortuum esse Christū, exire, esseque patre minorem, hæc omnia de humana natura sunt intelligenda: de diuinitate autem verum est illud verbū Christi, Ego & pater vnus sumus. Estq; hoc cuilibet christiano pro certo habendū Christum secundum diuinā naturam vnū quid esse cum Deo? patre & spiritu sancto, vnamq; trium personarum esse potentiam, sapientiam, bonitātā, maiestatem, gloriam, & æternitatem, sicut infrā in dominica trinitatis differemus. Non desunt tamen ex Neochristianis quidam qui Arrianis & sceleriores sint & magis impij. nam qui scripserint Christum non solū Deum verum non esse, sed & hominē purum. Tantum potuit malignitas hominū istis perditissimis seculis.

4 Diuinitatē porro suā discipulis probat dominus: & dicit, Et hæc dixi vobis antequam fiant, ut cū facta fuerint, credatis. Ecce quia certò ad eò futura contingentia prædicere soli Deo proprium est, certo hinc suam concludit diuinitatem. Non tamen id sic intellige, quasi illi tunc demum credere debeant quæ prædixit, cūm facta fuerint, quæ exigua & penè nihili esset fides. Verū hæc Christi sententia est, Quū futurū est, ut rursus veniā ad vos in specie visibili, tūc cætera quoque credite inuisibilia quæ dico vobis, ut me esse filium Dei. Vel etiam declarare hic voluit, fidem eorū quæ iam iam ruitura erat in passione Christi, rursus confirman-

dam in resurrectione. Et est hoc sanè stabile firmūq; deitatis Christi pignus, futurorum prædictio. Ostendens autē se à Deo cito resurrecturū, designauit se plusquam prophetam esse, cūm cæterorum prophetarum nullus resurrexerit. Et hoc eis rursus post resurrectionem suam repetiit, dicens, Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cūm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est omnia impleri quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me. Iam, inquit dominus, non multa loquor vobiscum. venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. princeps mundi, diabolus est, non tamen quod dominus sit ilius, quia domini Dei est terra & plenitudo eius, sed quod per vniuersum orbem longè lateque dominetur per idollolarriā: quæ quia per euangeliū Christi destruetur rursus, vteriq; sunt etiam Ethnicis ad cognitionem fidei, ideò dixit Christus ad Iudæos, Iam princeps huius mundi eiicietur foras. Et verè princeps mundi diabolus, ut qui tam potenter & validè dominabatur tunc in hominibus mundanis & carnalibus, ac quotquot trahat in suo triumpho captiuos, qui etiam primū hominem Adamum deceperat in paradiso, qui fune peccati originalis astrinxerat omnes, præ cuius tyrannide nemini licebat ingredi cælum. Quod autem adueniens ille nihil inuenturus sit in Christo, intelligit Augustinus eo pertinere, quòd non creaturarum, sed peccatorum princeps sit diabolus. Sed quo tandem modo venit? in malis, inquit Cyrillus, & peruersis Iudæis, qui Christum tradiderunt in mortem citra omnem mortis causam, vel ipso diaboli subministro Pilato testante, qui quoties tandem dixit, Nullam in eo inuenio causam?

Ecquidem credidero facilè eo quoque verbum hoc pertinere, quod cūm maximè hominem iam moriturum visisset diabolus: iuxta illud, Et tu infidiaberis calcaneo illius. Calcaneum autem vltimum vitæ humanæ finem rectè intelligimus. Quum itaque ad mortem singulorum hominum veniat diabolus, quærens partē suam in illis, ad Christum quoque venit, sed spe sua frustratus, nihil inuenit in eo, atque ideò merito suam quoque pristinam iustitiam amittit. Qui enim per membra sua, scilicet Iudam, Iudæos, Herodem, Pilatum, præter omne meritum mortis, Christum vitæ autorem morti adiudicauit, nonne ad omne iustitiæ præ-

*Cyrrillus.**Psal. 46.**August.**Regula.**Ioan 10.**August.**Cyrrillus.**Luc. vlt.**Psal. 28.**Ioan. 11.**Gene. 3.**August.**Cyrrillus.**Mat. 27**Gene. 3.**Glossa su**per Dan.*

scriptum merito ius suum totum amisit, quod antea aduersus homines habuerat? Nunc enim vniuersus mundus confitetur & agnoscit Christum nullam commeruisse mortem, nec naturalem, neque violentam istam crucis: tantum ille patri suo obedire voluit vsque ad mortem, sicut enim pater filio suo praeceperat genus humanum morte propria redimere, ita volens omnia ille subiit, oblatum est enim tantum, quia voluit. Et hoc est quod discipulos suos, mundumque vniuersum voluit scire, se nullo merito mortis, sed sola obedientia patris mortuum esse. Immensa autem suae mortis, utilitas hodierna die innotuit orbi terrarum quando apostolis misit spiritum sanctum multis modis antea promissum: ex quo statim scientiam simul & robur susceperunt intrepidè praedicandi vniuerso mundo, tanto miraculo & stupore, ut in omnibus linguis intelligerentur ab omnibus. Non itaque confideremus apostolos illos columnas & fundamenta ecclesiae, quomodo qualisque eos inuenerit & reddiderit spiritus Dei, diligenter contemplemur. sedebant enim omnes pariter in vna domo conclusi propter merum Iudaeorum, nihil aliud callentes, nisi quod matres eorum quae pepererant ipsos, noverant loqui: & tamen ea ipsa vernacula lingua non audebant, quae erant timiditate, manifestè Christum confiteri. Adueniens autem spiritus sanctus pectora eorum impleuit, oraque varij linguis instituit, animos adeo confirmavit, ut iam alienis linguis eloquerentur Christum, qui de illo prius lingua sua loqui meruebant: gratia sua mentes eorum accedit, cuius virtute illi contemptis supplicij corporum, charitate diuina superarunt omnem violentiam & iniuriam tyrannorum. Tam fortes & intrepidus illos effecit gratia spiritus sancti, ut inde vniuersam ecclesiam exedificarent, sibi que emeruerint sedes duodecim, quibus iudicent vna cum Christo. Nunc porro deprecemini Christum, ut iam hodie vobis gratiam communicet spiritus sancti, in absolutio nem peccatorum, ad illuminandum intellectum. quatenus hic gratiam, illuc vitam consequamur aeternam, Amen.

HOMILIA DE FESTI HVIVS CE-
lebrissimi solennitate, require parte
tertia de festiuitatibus.

FERIA SECUNDA PENTE-
COSTES, EVANGELIUM
IOANNIS III.

In illo tempore, dixit Iesus Nicodemo,
Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum
vniuentum daret, ut omnis qui credit in
eum, non pereat, sed habeat vitam aeter-
nam. Non enim misit Deus filium suum

in mundum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per
ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur. qui autem non cre-
dit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vniuenti
filij Dei. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum,
& dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant
enim opera eorum mala. Omnis enim qui male agit, odit lu-
cem: & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.
Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur
opera eius, quia in Deo sunt facta.

HOMILIA PRIMA.

Enientem ad se Nicodemum nocte dominus noster
in altissimis fidei catholicae mysteriis erudiuit. do-
cuit enim illum arcanum istud baptismi sacramen-
tum, spiritualis vitae unitatem, ascensionem suam, passionis
& mortis suae meritum longè maximum. Et post haec omnia
hodiernum hoc sequitur euangelium, quo rationem edisse-
rit Christus, cur in hunc mundum venerit missus à patre: cuius
immensam erga genus humanum charitatem miris mo-
dis commendat, simulque suam nam pater filium quem ha-
bebat vnicum, misit in mundum, filius vltro se obtulit in re-
demptionem, vsque adeo Deus dilexit mundum. Chrysostr. ait:
Ne Nicodemus humanis affectibus perturbaretur, & omni-
no interitum putaret quem in crucem suffixum exaltari
iam oportere audierat, vide quomodo tollit dubitationem,
dum ait se moriturum dilectione regente patris, & suapte

Rom. 5.
Esa. 53.

Act. 1.

Mat. 13.

Ioan. 3.

Ioan. 1.

Chrysostr.

voluntate. Sed ut ipsa etiā verba mihi attentius considerā.
 Sic Deus, inquit, dilexit mundum. Admiranda hæc etiā te-
August. stante August. dilectio est, vt Deus pater vnigenitū suū da-
 ret pro vita creaturarum, pro redemptione seruorum. Proh
 pudeat nos, tam maximæ dilectioni nō vicissim respōdere.
 Aut cur corpori nostro, imō cadaueri parcimus? vt quid pec-
 uniam non expendimus propter Christū, cū videamus pro
 prio filio suo non peperisse Deum? (sic, notat quantitatem
 ibi: ideo dixit, Sic, vſque ad eō, aut tantopere.) Hæc itaque
 causa est, cur ecclesia, quæ rectore gaudet spū sancto, euang-
 elium hoc legi ordinari in feriis Pentecostes. cū enim
 festiuitas hæc tota tribuatur spū sancto, qui amor & chari-
 tas Dei est, vno quædā patris & filii, ita vt illi & se vicissim
 & nos quoq; diligant per spiritum sanctū: ideo huc euange-
 lium istud facit, commendans nobis charitatem Dei in ge-
 nus humanum. Considera tu hic mihi, quis nos diligit. Ec-
 ce conditor noster Deus, qui nos tantū nostra causa diligit,
 ipse nullius dilectionis indigens. Considera deinde, quāta
 sit hæc dilectio. Ecce tanta, vt filium pro nobis propriū da-
 ret in redemptionē. Considera præterea, quis & quātus sit
 qui pro nobis datur, En filius ipse Dei, qui & essentialiter
 ipse est Deus, p̄ cinere cadaueroso & puluere terrulēto im-
 pēditur. O stupendū sanctissimæ trinitatis consiliū, vt cū
 superbus homo affectarit similis esse Deo, vt sciret bonū &
 malū, spe sua falsus nō modò non similis factus est Deo, sed
 & à sua illa magnifica gloria delapsus, cōparatus est iumen-
 tis insipientibus & similis factus est illis. Vt tamē homo ille
Psal. 48. pristina restitueretur dignitati, Christus illum per lignum
 in quo peccauerat, rursus redemit, qui filius Dei erat in si-
 nu patris, propter hominē factus est, gloriamq; immortalitatis
 qua per peccatum destitutus, erat, per gloriam suā re-
 surrectionis homini restituit: quæ quia omnia inenarrabili
August. quadā facta sunt sapiētia Dei, rectè dicit August. se totis ali-
 quot dieb' nō fatiatur admirabili illa suauitate & dulcedine
 diuini consilii consideranda super generis humani redem-
 ptione. Quo etiā pertinere videtur illud Dauidicū, Mirabi-
Psal. 138. lis facta est sciētia tua, ex me, cōfortata est, vt nō potero ad
 eā. Magnus itaq; est qui nos dilexit primū, magnus qui &
 nobis & p̄ nobis datus est, neq; minor dilectio, qua vrgen-
August. te id totū factum est, ait Augustinus, Audite auribus, acci-

pite mentibus, dilectissimi, loquentibus nobis, sed ipso do-
 cente, qui nō recedit à nobis, dominus dicit, commendans
 charitatē patris in nobis, quā exhibuit ipse filius moriendo
 pro nobis: sua siquidē morte à nostra morte redemit, ipseq;
 mortuus mortē interemit, sufficiens eam in crucē, & sic qui
 mortales erant antea, fecit vt essent immortales. Tu itaque
 hic admirare profundissimā sapiētiam Dei. cū enim per
 inuidiā mors irrupisset in mundū, per inuidiam autē diaboli,
 vicissim Deus voluit in mundū salutē & vitā venire per di-
 lectionem suā. 2. Post inæstimabile diuini amoris argu-
 mentū, iā Christus fructū cōmemorat nobis ex suo aduen-
 tu proueniētē, vt oīs qui credit in illū, non pereat, sed ha-
 beat vitam æternā. In Deum credit, qui altissimè & summe
 veritati super omnia, propter ipsam tantū adhæret, & in il-
 lam tendēs per charitatē, eidē incorporatur. Qui sanè fru-
 ctus est immensus, nobis inde proueniēs, quod Deus filium
 suū misit in mundū, vt qui antea morti deputari eramus æ-
 ternæ, deinceps vitā haberemus æternā. Atq; hinc disci-
 men exurgit veteris & noui testamēti. illud tēporalia tan-
 tū p̄mittebat & caduca, hoc æterna pollicetur & cœlestia.
 Quam verò tum propriè tū breuiter, hic æterna Dei pa-
 tris sapiētia docet, quid dāni vitem' per fidē, puta ne pereamus,
 deinde tandē quantū assequamur, scilicet vitam æternam.
 Nanque ante aduentum suum iam perieramus oēs, qui
 nunc per fidē illius asserti sumus ab interitu, sicut & Zacharias
 præiudidit, In sanguine testamēti tui eduxisti vinctos ex
 fouea, vbi aqua nō erat. Commodum autē & fructus, est ipsa
 vita æterna: iuxta illud, Ego veni vt vitā habeant, & abun-
 dantius habeāt. Et venisse quidem se iam in omni miseri-
 cordia, adhuc amplius probat, dicens, Quia non misit Deus
 filium suum in mundū, vt iudicet mundū, sed vt mundus sal-
 uetur per illum. Atque hæc quidem prioris sermonis veluti
 confirmatio est, quòd Deus ex dilectione miseris filium suum
 in salutem hominum, non in iudicium: sicut & alibi tes-
 tatus est, inquit, non venisse se iudicare, sed saluare mun-
 dum: Causa igitur aduentus Christi ipsa est salus mundi,
 quoniam non venerat vocare iustos, sed peccatores ad pœ-
 nitentiam. Et hoc sibi vult etiā nomē Iesu, de quo angelus
 dixit, Quoniam ipse saluum faciet populum suum à
 peccatis eorum. Eoq; ipso ostendit se superiorem omni-

Sapient. 2.

Ambros.

Zach. 10

Ioan. 16.

Ioan. 12.

Luc. 5.

bus esse, qui cunctis retrò seculis missi fuerant à Deo, quoniam si serui tantum fuerant hic aut ipse filius Dei, & qui solus potest at redimere seruos sui patris.

3 Diceret aut. Quo ait Christus se non venisse, ut iudicet mundum, cum deinceps ipse dicat, patrem non iudicare quenquam, sed omne iudicium esse datum filio: iuxta illud etiam vaticinium Esai. Et preparabitur in misericordia solium, & sedebit super eum in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans & querens iudicium, & velociter reddens quod iustum est? Respondeo & dico variū & multiplex esse iudicium, quod tamen nunc mittimus. Quia autem duplex est aduentus Christi, alter in carne, alter in die nouissimo. in carne venit, ut agnus mitissimus in omni misericordia, tantum abest ut in aliquo iudicio. Sed in die nouissimo veniet instar leonis in omni iustitia. Illic veniet iudicandos à Pilato, hic adueniet totum iudicaturus orbem. Rectè igitur Christus loquens de suo aduentu ad redemptionem humanam, dicit se non iudicare quenquam. Atque in eius rei argumentum oblatum sibi à Iudæis adulteram noluit condemnare. Quo exemplo docere voluit venisse se ad saluandos, non condemnandos peccatores. Obiiceret rursus, Si salus mundi suis est, propter quem Deus misit filium suum, quid quod illi plurimum spe sua excideret, quando dānantur multi? Imò nihil hoc obstat quo minus salus mundi causa sit missi filii Dei. Deus enim vult omnes homines saluos fieri. vnde & saluator mundi dicitur. At quod non omnes saluatur, culpa non est Dei, sed eorum qui non credunt in Iesum, qui doctrinam illius non exprimit operibus. Ergo quantum in medico est, sanare venit aegrotum ipse se interemit, qui precepta medici seruare non vult. Quisquis ergo seruari non vult per Christum, ex seipso & suapereperueritate condēnatur, iuxta illud propheticum, Perditio tua ex te est Israël, tantummodo salus ex me. 4 Et quantum in priori aduentu suo non iudicet Christus, bonos tamen discernit à malis. boni enim credentes in Christum non iudicantur, mali autem eo ipso quod nolunt credere, iam iudicati sunt, dum recusant credere in nomine vnigeniti filii Dei. Sed ne quis cum audiret eum venire, ut iudicaret mundum impunitum peccatum arbitraretur, & pigrior fieret, hanc tollit opinionem, inquit, iam iudicatus est. Audiant hæc Neochristiani, & considerent se quoque in numero esse eorum, qui abutentes misericordia Dei, renuunt

Ioan. 5.

Esa. 16.

Ioan. 8.

1. Tim. 6

August.

Osc. 6. 13.

Chryso.

agere poenitentiam & satisfacere pro peccatis, quicquid boni operari, quando Christus satisfecerit in omnibus. Cōtra hic sentit ipse Christus, iam iudicatum esse perhibens, quisquis non credit. Ecce adhuc inferi sunt, adhuc ignis iste extinguibilis ardet. Et quauis dixerit dominus non venisse se iudicare mundum, isti tamen iudicium illius non effugiet, credens tamen in Christum, hic non iudicatur. Sed audio cōtra hoc quod dicit hic dñs, credentes in iudicium non venturos, obiicere aliquem istud Pauli, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque prout gessit in corpore suo, siue bonum siue malum. Quod si itaque mortui omnes venturi sunt ad iudicium, quid hic de credentibus dicit Christus? Respondetur, Geminum esse iudicium: alterum quo singulis remuneratio & præmia bonorum decernuntur: sic angeli quoque & homines iudicabuntur secundum merita sua vel demerita. Atque hoc locutus est Paulus. Alterum est discussionis, quo singulorum bona & mala, velut ad lancem ponderantur: & sic neque planè boni, nec penitus mali iudicabuntur. Vide partem primam. Et hinc sequitur verba Christi sic esse intelligenda, Quicumque credit in illum, non iudicabitur iudicio condemnationis. Colligere conantur ex hoc loco Neochristiani fundamentum erroris sui de sola fide sufficente, sed frustra. Cùm enim dicit dominus, eum qui credit in illum, non iudicari, B. Augustinus ex more sacrarum literarum asserit discrimen esse inter hæc tria, credere Deum, credere in Deum, & credere Deo. Nam credere in Deum, ipsam simul charitatem includit. est enim credendo amare, credendo in eum, ire, credendo ei adherere, & eius membris incorporari. Iam verò & ipsi hic de fide loquuntur, quia Paulus per charitatem operari dicit. Corruit itaque, quicquid stipulari & fœni super arenosam terram isti construxerant. Sed adhuc tamen quæres, quomodo dicit dominus, non credentem iam esse iudicatum? Aut qui fieri potest, ut nondum transacto iudicio, qui tamen non credit, iam iam sit iudicatus? Sanè iudicatus est infidelis, quod non lata iam super eum sit sententia, sed quoniam res ipsa iam diiudicauit, sicut ad Adam dixit Deus, In quacunque die comederis de ligno scientiæ boni & mali, morte morieris. Cumque manducasset ille, mortuus statim est in anima, corpore tamen quamplurimos adhuc superuixit annos, etiam si sic quoque quod sen-

Dominus
ca. 2. Ad
uentus.

August.
de agni-
tione ve-
ra vite.

Galat. 5.

August.

Gen. 2.

rentiam latā confirmat, iam erat de mortuis, habēs in se cau-
sam mortis. Ita planē hic quoque iudicatū infidelem dicit
dominus, quoniā priuāt^o sit gratia Dei, simulq; in se habeat
adhārentē sibi causam damnationis aeternē. At nos iam de-
precemur Deum pro impetranda gratia spūs sancti, ne con-
demnemur tandem, sed confirmati fide per dilectionē ope-
rante, post hanc vitam, illam assequamur aeternam, Amen.

HOMILIA II. FERIAE SE-
cundae Pentecostes.

Utm iam dñs Nicodemo declarasset mysteriū ba-
ptismi, passionē quoque suā & ascensionem prae-
monstrasset, deinceps, quod in hodierno euange-
lio audiuius, docuit se à patre suo in mundū hunc missum
magna generis humani charitate, bonis quidē & pijs in sa-
lutem, malis autē & infidelibus in iudiciū, cuius iam porrò
rationem reddit dominus, & ait, Hoc est iudiciū, Venit lux
in mundum, & homines dilexerunt magis tenebras quā
lucem. lux inquam quae eadem erat vita, nā & vita erat lux
hominū. Et ipse se Christus testatus est lucē esse mūdi. Pra-
uidit Esaias hoc in spū, dicens, Populus qui ambulabat in
tenebris, vidit lucem magnam, & habitantibus in regione
vmbrae mortis, lux orta est eis. Orto itaque sole iustitiae &
lumine fidei, quicūq; adhuc tenebras vel Mosaicā legis vel
idolatriae maluerunt praeferre euangelio, iā iudicati sunt
neque excusationē aliquam habent, si modō verū est illud
Christi, vt est sanē verissimum, Si non venissem & locutus
eis non fuisset, peccatū non haberēt: nunc autē excusatio-
nem nō habēt de peccato suo. Sed audio te obiicere hic &
quō fieri possit, vt homines magis dilexerint tenebras lumi-
ne. Sanē, verū lux geminā in se habet operationem, lucere,
& omnia manifestare. illud amant omnes, hoc non perinde
diligitur ab omnibus. nam & fures odio habent lucem, ne
manifestetur furtū suū: & deformis lucē non amat, ne cōspi-
ciatur oibus deformitas sua. Quo pertinet illud Iob, Fuerit
rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per
semitas eius. mane primo consurgit homicida, interficit e-
genum, subito irruente aurora, putat eam esse vmbra mor-
tis. Cur autem isti omnes amarunt tenebras magis quā
lucem? quoniam opera eorum mala erāt, & inde caecitas & ca-
ligo, inde odium lucis. Et sicut laborans ex oculis nō potest

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Esa. 9.

Malac. 6

Ioan. 15.

Iob 24.

aspicere lucē: ita qui aegrotant oculis animae, nequeunt in-
rueri solē iustitiae & veritatis. Quāobrē & Paulus dixit, No-
lite ambulare sicut gentes in vanitate, sensus sui, tenebris
obscuratum habētes intellectū, alienati à via Dei per igno-
rantiam, quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorum.
Idcirco itaque, vt ait Chrysof. plectuntur quod tenebras di-
mittere, lucē obuiam suscipere noluerūt. Quo verbo semel
omnis aufertur infidelibus excusatio, dum vltro se eis offe-
rentem lucem recipere noluerunt: sed sic verum esse & im-
pleri hic quoque oportebat quod dixerat Christus, Qui ma-
li quid facit, odit lucē: nec venit ad illud, ne arguantur o-
pera eius. Qui peccatorum dilexerunt tenebras, odio habue-
runt lucem, stupidi & vesani, non attendentes, quod etiam
si tenebarum obruti fuissent caligine, dumodo ipsi occurrif-
sent Christo verae luci, quod multi fecerunt publicani, illi
minati vtique fuissent, vt Matthaeus, Magdalena, Zachaeus,
&c. Perseuerantes autē in malo & odio habentes lucē, isti
sunt de quibus iam iam illud Christi verbū adduximus, quia
metuunt ne arguantur opera eorū. Sic oculus quoque adul-
teri obseruat caliginē, dicens, Non me videbit oculus.

2 Neq; multo aliter faciūt haeretici, qui cū malē viuāt &
doceāt pessimē, nō veniūt ad lucē, neq; dogmata sua peruer-
sa iudicari sinunt, nec cōcilia ferūt, neq; gymnasiōrū etiam
probatissimorū autoritatē tolerant: quoniā doctrina eorū
peruersa est, de qua ne coarguantur, odio habent lucē eane-
peius & angue. Quicunq; autē piē & catholicē docent, neq;
lucē odiunt, neq; aliorū refugiūt iudicium. At haeretici om-
ne iudiciū abhorrēt, praeter id quod à sui similibus profer-
tur haeticis, ratū habentes illud vulgare prouerbiū, Noui
Simonē, & Simon me. Neque illud nouū est, horrere malos
lucē, iam olim id ita fuit etiā in primis peccatoribus. Nō-
ne enim primi parentes nostri statim cū peccassent, etiā in
ipso paradiso absconderūt se à voce & cōspectu dñi à medio
ligni paradisi. dicebat enim Adā, vocatus à dño vbi esset, Au-
diui vocē tuam & abscondi me, eo q̄ essem nudus. Sic in ho-
diernū quoque diē faciunt omnes filij Adā, nudi virtutibus
& gratia Dei, nam & illi non veniunt ad lucē, ne arguātur
opera eorum. Quod si ne nunc quidem mihi credis, saltem
operibus istorum fidem adhibe, & ex multis vel solam aspi-
ce confessionem. quam enim aegrē, quam molestē vix tan-

Ephes. 4.

Chrysof.

Beda.

Mat. 9.

Luc. 7.

Marc. 2.

Lu. 9. 15

Iob 24.

Gen. 3.

dem vi extorqueri sibi sinunt, vt confiteantur? si modo cōfitentur aliqui, quibus Deū immortalē quā̄ egregiū, molle & delicatulū parauit Lutherus puluillū, quum rē fecit gratissimā, quā̄m verō innumeros suā hāresi adiunxit, dū confessionem abrogauit? Nam cū plerique eorū peruersissimi sint, lucē habeāt exosissimā, quā̄m placuit eis opera eorū etiam pessima sic celari neque coargui, si in lucē prodirent? Tantum eis arriidēt tenebræ, & hic tēporales, & illic displi-
Esa. 43. cituræ sunt, vel inuitis aeternæ. Aliter longē Deus per pro-
Prou. 18. phetam nos docet, imperans & dicens, Narra si quid habes, vt iustificeris. Quo facit illud Sapiētis, Iustus (hoc est, iustificandus) prior est accusator sui. Verū quid hoc mirum, quando in hac re perinde fit vt in alijs? eorum enim est fugere, & quocunq̄ modo etiam iudicis abhorrere sententiam: & in vniuersum omnes mali fugiunt lucē, ne redarguantur ex opere suo malo. sic nanque & Paulus, Omnia, inquit, quæ arguuntur, à lumine manifestantur. Et notanter dicit dominus, Omnis qui malē agit (actu) fugit lucē. nō dicit, qui male egit. vt enim quis pessimē egerit, & tamen redeat ad lucem, pœnitentia ductus & confitens peccata sua, gratiā inueniet atque placebit Deo, sicut ipse testatur dñs, dicens, Quōd si impius conuersus fuerit ab impietate sua, non recordaturū se illius amplius. 3 Sequitur de bonis, Quicunq̄ facit veritatē, venit ad lucem, vt manifesta fiant opera eius. hic est qui facit opera bona à diuina veritate & fieri iussū & edocta: ille etiā venit ad lucem, nec metuit argui. facile enim patitur manifestari opera sua, non vt inde elat⁹ superbiat, sed in hoc tantū, vt iuxta p̄ceptū domini, luceant opera sua bona corā hominibus, qui deinde videntes illa, glorificēt Deū patrē qui in cœlis est. Quoniam sic opera bona manifestari ad exemplū & adificationē proximorum, pium est & salutare: sic tamen, vt cū opus sit in publico, intentio maneat in occulto. Retulerit etiam nōnunquam manifestari opera bona, vt sic offēdicula & suspiciones euitentur: vt hoc tam periculoso tempore quisquis metueret publicē opera bona exercere, facilē suspensionem a aliis de se præberet alicuius erroris & sc̄tæ Neochristianorū, vnde simpliciōres offendi possent. Et vtile itaque est, & in hoc casu necessariū, corā omnibus & publicē fidem suam
Ast. 21. operibus testari: sicq̄, offensam aliorum vitare, sicut Paulus

Hierosolymis ex consilio discipulorum cum alijs quatuor viris purificatus est. Vsq̄ adeo quisquis bene facit & veritatē sc̄tatur, non abhorret lucē, vt opera sua manifesta fiant. Manifestationis autem huius rationē iam porrō reddit huiusmodi, quōd opera illa sint in Deo facta. Magnū hoc quid est charissimi, alicui⁹ opera in Deo esse facta. oportet enim ea bona esse, atq̄; adeo Deo placere in tali homine, sed quomodo in Deo fiant, forsitan quæres. sic nimirum, si in gratia fiant & charitate, quia Deus charitas est, si fiant secundū
1. Ioan. 4 voluntatē Dei & ex mādatis illius. Atq̄ vnū hoc est quod homines facit Deo pariter & hominibus gratos, opera bona facere in Deo, hoc est, ipsā lucē, ad quam opera sunt manifestanda: ad eam verō opera malorum & impiorū non veniunt, neque hæreticorū: quibus, quia nihil nisi errores placet & hæreses, ne minimū quidem cōmune est cum fidei catholica veritate. Sed neque peruersi christiani prodeunt in lucē verbi diuini & sacre concionis, vbi cū primum audiunt aliquid sibi dici aduersus vitia sua & sceleratam vitā, atque verū splendorē luminis cōmendari, resiliunt subito, neque ferunt charitatis fulgorē in prædicatione. Indurati quoque peccatores verentur accedere lumen confessionis, ne arguantur opera illorū mala, sicut Augustinus hæc omnia refert ad confessionē peccatorū, & nos iā articulo quarto audituri sumus. Omnibus enim modis Nicodemū eo adducere voluit, vt crederet in illum, Messiam ipsum esse verum cognosceret, ac deinceps agnito lumine fidei, studeret operibus bonis. 4 Deinde sic infert Augustinus, Lux vera: quæ venit in hunc mundū, Christus est. & ea quidem lux duplices inuenit homines, quosdam qui dilexerūt tenebras exosa luce, & ij opera mala fecerunt. Alios quoque reperit qui cū operarentur veritatem, lucem illam inuentam dilexerunt. Hinc ille quæstionem mouit huiusmodi, Fratres mei, quorū opera bona inuenit dominus? nullorum. omnium enim opera mala inuenit. quomodo ergo quidam fecerunt veritatem, & venerunt ad lucem? si enim omnes peccatores inuenit, & sic omnes sanat qui morsus fuerunt à serpente. Respondetur ad hoc, quod Christus verborū suorum vigorem in hoc constituit, quoniam nonnulli homines magis dilexerunt tenebras quā̄m lucem: & hoc est quod quidam diligunt peccata in illis perseverantes, exosamq̄e habent lucē: nec

p iij

peccata sua volunt redargui vel concionibus, vel quacun-
que alia doctrina vel confessione. Quicumque autē peccata
sua odio habent, confitentur illa, sui que sunt accusatores a-
pud Deū & homines; simul etiam statim in Deo veritatem
operantur, iamque partibus Dei accedunt. Duo enim hæc
sunt peccatū & homo: hunc creauit Deus, illud ipse sibi ad-
inuenit homo. O igitur homo, extigē quod finxisti, & De-
quod fecit, seruabit. Exosum habe in te, cuius ipse es autor:
& tantū dilige, quod in te fecit Deus: quia statim cū displi-
cere inceperit tibi malū, subnascitur bonum, & sic boni o-
peris initium est confessio mali. Hocque adeo est facere ver-
ritatem, dicere cum Dauide, Iniquitatem meam ego cogno-
sco, & peccatū meum contra me est semper. Quam bene &
præclarē actum fuerit cum tali homine, qui cum fiducia de-
inde dicere poterit illud & orare dominum, Auerte faciem
tuā à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Ad hæc
omnia auditores sermonū suorum exhortatur Augustinus,

Psal. 50.

Ibidem.

August.

Currite fratres mei, ne tenebræ vos comprehēdant: euigila-
te ad vestram salutem, euigilate dum tempus est: nullus re-
tardetur à templo Dei, nullus retardetur ab opere domini,
nullus auocetur ab oratione continua, nullus à subita deu-
otione fraudetur. euigilate cū dies lucet. Christus est dies, pa-
ratus est ignoscere reis, sed agnoscentibus.

August.

Hoc enim quisquis facit & ambulat in dilectione & lumi-
ne fidei, veritatem facit, operibus bonis peccatorū suorum
restingens incendia, gemitibus, lachrymis, ieiunijs, eleemo-
synis, & id genus alijs. Deinceps Augustinus ostendit peri-
cula vitæ huius, & discrimina tētationum exaggerat, quàm
graue sit in prosperis non efferri superbia, in aduersis non
deprimi, nec nimia frangi patientia. Ne itaque fortunatus
successibus prosperis abutatur, inde sibi cōcilians ruinam,
quod datum erit in solatium. Neque qui à Deo flagellatur,
impatienter ferat, quin potius toleret patrem erudientem,

August.

ne sentiat iudicem punientem. Hæc illa Augustini monita
quotidie vobis occinimus. sapius enim dicenda sunt, quæ
tam salutaria continēt præcepta. Et vos igitur intimis præ-
cordijs considerate illa, simulque immensam Dei charitatē,
qua vrgente proprio etiam filio non pepercit, quo minus
pro nobis traderet illum in supplicium crucis: ac deinde
discipulis suis toti que ecclesiæ paraclētum misit spiritum

sanctum, cuius virtute & gratia intrepidē illi confessi sunt
fidei veritatem coram omnibus principibus, nihil reueriti
crucis simul & crucifixi gloriam vniuerso mundo prædica-
re. Nunc verò & nobis dignetur Deus donare gratiam spi-
ritus sancti, qua roborati in vera fide, veritatem quoque hic
operemur in luce, & tunc in clarissimo gloriæ lumine cum
gaudio conspiciamus claritatem essentia diuinæ in æter-
num, Amen.

Psal. II.

FERIA TERTIA PENTECOS-
TES EVANGELIUM
IOANNIS X.

I

N illo tempore, dixit Iesus Iudæis, Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro: qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt. Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emisserit, ante eas vadit, & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed effugiunt ab eo, quia non noluerunt vocem alienorum. Hoc prouerbi-um dixit eis Iesus, illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus, Amen amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Fur non venit, nisi ut furetur & mactet & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.

HOMILIA PRIMA.

Nte huius euangelii initium refert Ioannes Christi
 A stum sanasse quandam à natiuitate cæcum, & cum
 ca ci ipsi essent Iudæi, statim infert illud verbum
August. domini de pastore, ouibus & ouili. Cum enim post curationem
 cæci interrogarent dominum Iudæi, an ipsi quoque cæci
 essent, subiunxit ille euangelium istud, eo ipso declarare vo
 lens istorum cæcitatem insignem. neque enim oues Christi
 erant, sed cum vera ianua non intrabāt in ouile, lumine quoque
Chrysost. vero carebant. Ita semper humani animi, ut ait Chrysostomus,
 elationem comprimit, ut ad magnorum & mirabilium
 erigat cognitionem. Ne autem dicerent, non propter suam cæ
 citatem ad eum non accedere, sed deceptorem vitare, huc om
 nem refert disputationem, ut se pastorem probet adducendo
 vtriusque indicia: & se pastorem verum esse, & illos qui sibi vi
 debantur oculatissimi, in medio etiam sole caligare, esseque cæ
 cos & duces caecorum. Potest tamen sic quoque induci, quod
Mat. 15. Iudæi veri pastores sibi videbantur ratione legis Moisaica à
 Deo acceptæ, Gentiles autem ex abundantia sapientiæ sibi plae
 bebant: & quo ad homines in virtutibus sese exercebant, ut
 Cato, Socrates, & id genus alii permulti, tamen Græci quam Ro
 mani. Verum hos omnes nihil cum pastoribus habere com
 mune hic Christus docuit, quoniam non vera ianua ingredian
 tur, scilicet per Christum. Dicant igitur Pagani, bene viuimus:
 si per ostium non intrant, quid prodest eis, unde gloriantur?
 Ad hoc enim vnicuique debet prodesse viuere, ut de
 tur illi semper viuere. ita neque Iudæis quicquam profuit
 fucata illa vitæ suæ bonitas, dum per Christum non intran
 bant. Vtrique igitur temerè gloriantur, Ethnici de virtuti
 bus, de lege Iudæi: quoniam non est aliud nomen sub cælo,
 in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Iesu. Simili
 ter & hæretici multum sibi videntur oculati, neque alii ha
 beri voluit ab omnibus, quam qui olim Pharisei, ac si & ipsi
Ioan. 9. à Christo illuminati, sicut iste cæcus. Verum quandiu erro
 ribus sunt inuoluti, ianua vera non ingrediuntur: sic Arrius,
 Sabellius, Fotinus, & reliqua hæreticorum colluuiæ. Quis
 quis enim vera ianua cupit intrare, & non in primo statim,
 quod aiunt, limine impingere, oportet & Christum in veri
 tate predicet, & aliud nisi gloriam Dei non querat.
 2. Ait ergo dominus, Amen amen dico vobis, qui non
 intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille

fur est & latro. Omnis figurata locutio ampla est, lateque pater, dum ex variis proprietatibus varia etiam affligi ari potest intelligentia, à sacris tamen literis non recedens. Tam exuberans enim est sacra scriptura, ut exhauriri nequeat: siquidem & super hoc breui euangelio homiliae haberi possent plures quam decem, sed nos summa tantum capita euoluamus. Videamus igitur & consideremus primum ouilis huius ostium, deinde ouile ipsum intueamur attentius, mox oues, deinde ianitorum, pastorem quoque, furem & latronem conspiciamus. Et primum quidem dicit Chrysostomus scripturarum testimonium per ostium significari. illic enim ingressus nobis patet ad Christum, sic ipso apud Ioannem domino dicente, Scrutamini scripturas, in quibus vos putatis posse habere vitam. Ecce hic Iudæos Christus ablegat ad ostium scripturarum, quæ de se testimonium perhibent. Ad hæc, ostium ad custodiam ouium claudi solet. Et sic quoque hic. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum, in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Deinde excluso ostio, nihil proualent lupi & fures aduersus oues. Ad eundem quoque modum nos præmunit scriptura sacra ab omni fraude hæreticorum, quos fundamento scripturarum sancti patres semper euerunt, subiugarunt, & ab ouili christiano abegerunt. Tota enim fides nostra in sacris literis latet, hinc eruenda est. Atqui in omnibus nos scutum fidei sumere iam olim Paulus iussit, quo præmuniti, possimus quæuis ignea nequissimi tela effugere. Ex his tribus liquet, Chrysostomum non absurdè ianua scripturæ sacræ intellexisse. Sed quis ille ostiarius? posset hic quidem primum intelligi Moyses, cui principio commissa sunt mysteria Dei: qui etiam primus sacrarum litterarum scriptor extitit instinctu spiritus sancti. unde & dominus dixit, Si Moysi crederetis, & mihi forsitan crederetis, ille enim de ne scripsit. Sed tamen acutè expendendo, ostiarius hic ipse est spiritus sanctus, cuius inspiratione vtrunque testamētum à sanctis Dei hominibus conscriptum est. sic de eo locutus est Christus ad discipulos, Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis, & deinde, Quum venerit spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Quando itaque præclusum adhuc

Regula.

Chrysost.

Ioan. 5.

1. Tim. 3.

Ephes. 5.

Ioan. 5.

Ioan. 4.

Ioan. 16.

Ioan. 10. erat ostiū illud apostolis, dicit de iis Ioannes, quoniā nondum intelligebant scripturas, & quōd pati simul ac ex mortuis resurgere dominum oporteret. Deinde verō adueniens spiritus ille veritatis, aperuit eis ostiū verū scripturarum, & tūc in ceperunt loqui magnalia Dei. Hoc itaque ostiario, qui verum sacre scripturæ aperuit intellectu, per quem & Christus innotescit, & quæ ad ipsum ducit semita, in clarescit omnibus, vsū sunt apostoli sanctiq; patres iam inde annis mille & quingentis, illoque autore interpretati sunt literas sacras, quo cōditæ erant. Iam igitur quisquis temerè illā præsumit aliter vel intelligere, vel explicare, fur vtiq; est & latro atque inimicida, sicut faciūt hæretici, quibus ostiū hoc spiritus sanctus nō aperit. vnde & dominus dicit eos aliunde ascendere. Et obserua illud quod dicit, ascendere. eo enim notatur, omnem hæresim ex superbia nasci. sic Hieronymus dicit, Quis hæreticorum non extollitur in superbiam? idem etiā super Abacuc increpat hæreticos scientiā sibi arrogantes, & ecclesie simplicitatē contemnētes. Quo pertinet & illud Pauli, Si quis aliter docet, & nō acquiescit sanis sermonib; domini nostri Iesu Christi, & ei quæsecundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, cuiusmodi & isti sunt nostrates hæretici, quia proteruiarantū & in cōuiciis sunt profusissimi. 3 Verū iuxta vnū rei variam in sacris literis significationem, ostiū quod ad Christum ipsum non in cōmodè hic designabit, quando alibi dicat, Amen amen dico vobis, ego sum ostiū ouium. & deinde, Ego sum ostiū. si quis per me ingressus fuerit, habebit vitam æternam. Et in hoc omnem illam suam declarationē constituit August. quia vt maxime scriptura ostiū esse videtur, si illam referas ad Christū, qui per illas & declaratur & innotescit hominibus, quomodo ipse dōbus discipulis euntibus & dicentibus, Nōne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiebat nobis scripturas? Nōne hic euangelista de sacra scriptura non aliter quā de ianua loquitur? Sic Philippus diaconus ianuam aperuit etiam Eunūcho Candacis reginæ. Et aptè itaque & appositè Chrysofostomus scripturam, ianuam exposuit, quod per eam Christus ad nos venit, sicut & baptisimus ianuam tum sacramentorum tum ecclesie dicitur. Sin autem confide-

remus illud, quomodo nos ad Christum veniamus, tunc videbimus & Christum ostiū esse, quia per ipsum accessum habemus ambo in vno spiritu ad patrem. *Ephes. 2.*

Et tamen hæc quoque ianua humilis multum est & angusta, in quam quicumq; irrupere conatur elati, impingunt & illud in capite. humile est, inquam, ostiū, quia sic de se dominus ait, Mitis ego sum & humilis corde. Et ad discipulos, Quicumq; se humiliauerit sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum. Et nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Angustum etiā est ostiū. ideo quicumq; se dilatāt voluptate corporis & carnis, atque ebrietatibus pinguescūt, nō possunt penetrare: quia & sa per se via arcta est, & porta multo angustior, quæ ducit vitam. Sed & qui bonis temporalibus nimium inhiāt, & iuitiis infarciunt, omnibus lucris inhiantes, angustū illud ostiū nequeūt percurrere. sic discipulis suis dixit dominus, Filioli, quā difficile est confidentes in pecuniis, in regem Dei introire: Facilius est camelum per foramen acus ansere, q̄ diuitem intrare in regnum Dei. Dices, Quod si Christus pastor est, vt suapte voce testatur, quomodo erit ostiū? hrysost. ad hoc respondens, dicit, Quando nos patri offerimus ostiū: cum nostri curam gerit, pastorem se profiteatur, sicut illū Petrus episcopum vocat animarū nostrarum. *1. Pet. 2.* Ad eundem modum in rebus nostris etiā agitur: nam & pastor & oves ostiū ouilis intrant, sed non eadem de causa. pastor enim non sua gratia, sed ad custodiam ouium ingreditur. oves autem in sui præmunitionem intrāt, vt sic ab omnium icursu præseruentur. 4. Quid hinc iam reliquū ex eo est uod Christus & pastor est & ostiū, nisi ouile ipsam sancti esse ecclesiam: ea enim est, inquam ille greges vniuersas in unitatē fidei congregauit, vt ipse dicit futurū ouile vnum & pastorem vnicum. Oves autē, christiani sunt, mitēs, patientes & benigni, neque vel equorum vel mulorum stabulum est ecclesia, quoniam in equis & mulis non est intellectus, sed superbia tantū & ambitio, teste Gregorio. Neque verō stabulum asinarium est ecclesia, quod asini ignaui sunt, tardi, rudes, & nulli planè nisi beluini intellectuus. sic animalis homo nō percipit ea quæ sunt spiritus Dei. stoliditatē enim iudicat & stultitiā. Sed nec caninū stabulū est, eo q̄ canes oblatrant, mordent, remordent. sic & qui con-

Ephes. 2.

Matt. 11.
Matt. 18.

Matt. 7.

Mar. 10.

Ioan. 10.
Chrysost.

1. Pet. 2.

Ioan. 10.

Psal. 3.

1. Cor. 2.

uiciantur, detrectant aliis & peierant, nō sunt in ecclesia, de foris aut & exterius sunt canes, venefici, libidinosi, quauis & hæretici canes à Paulo dicantur. Sed neque caprarū vel porcorum stabulum est, quoniā ad hoc ouile neque luxuriosi pertinent, nec temulenti, vt ait Paulus, neque fures, neq; auari, neq; maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Ergo & ouile est ecclesia, & boni christiani oues domini sunt, sicut dicit Psaltes, Nos populus eius & oues pascuæ eius. Posset hoc ad longum extendi, nos summam & breuiter omnia perstringemus. 1 Rectè Christianus homo oui comparatur, quod animal illud sit præ cæteris simplex & innocuum, nec cornibus impetens, nec mordēs dentibus, neque consimili ferocia vel lupum, vel porcum, vel equum referens indomitū. 2 Ad hæc, ouis animal est multum humanis vsibus commodum. siquidem lana vestit hominem, lacte & carne pascit, chordis seu fidibus ex viscibus factis oblectat & demulcet, fimo impinguat agros. 3 Animal quoq; est humile & multum patiens, neque primatu contendit, neque percussum repugnat, neq; ita canis aut anguis vindictam quærit, atque ob illam insitem patientiam Christus quoque comparatur oui, dicit propheta, Sicut ouis ad occisionē ducetur, & quasi agnus ram rudente se obmutescet, & non aperiet os suum. 4 Præterea ouis plurimum obediens est, adeo vt puella vica triginta etiam oues virgula tantum pascat, atque in hoc re oues tam capris præstant quā suis, in quibus pascens multum operæ in sumendum est & laboris. 5 Modestissimam quoque animal est ouis, atque exiguo pastu contentum est, simulque hyeme & æstate pascua tantum sectatur rida, non pinguis nimis, nec irrigua. 6 His omnibus accedit, quod plurimum timidum est, neque tonitrua tantum & luporum metuit incursum, sed & proprii sui horret sonitum vestigiū. Atque hæc quoque quilibet bonus christianus in se habere debet. Et primū quidem curet, ne cuiquā facilè noceat, nec cornibus potentia impetat proximū, neque altero isto scientia aut prudentia cornu leuiter offendant alios, quod solēt mali magistratus & officiales, quod iniqui tribulantes & iuriste, curtsiani, aduocati, aliiq; qui venalem circumferunt linguā, atque de huiusmodi cornibus Dauid inquit, Confringā cornua peccatorū. Neminem quoque morsibus

Apoc. 22
Philip. 3.

1. Cor. 6

Psal. 94.

Christia-
nus, ouis.

Esa. 52.

Psal. 74

obtreccionū proscindat, ita etiā docente Paulo, Quod si inuicē mordetis & comeditis, videte ne ab inuicē cōsumamini, &c. Sed & neminē feriant, hoc est, contendant, neq; patres, neq; pauperes, nec infirmos, neque simplices, de quibus præcepit eis dñs, ne quenq; ex pusillis istis contēnerent.

2 Præcipuum quoque habeant christiani, prodesse aliis, maxime vero pauperibus in danda elemosyna. Magnum enim quid est, sic fructificare, quoniam omnem palmitem non ferentem fructū, dominus ille vineæ in igne abiicit.

3 Neque minus patientem decet esse christianum & humilem. O enim verè præclarum & scelicem hominem, qui nulla ratione concitetur ad iram, neque ad impatientiam, sed omnem vindictam Deo dimittit, iuxta exemplum Christi & doctrinam Petri.

4 Obediēs verò maxime sit, vocemque audiat Christi in scripturis sibi loquentis, per magistratus quoq; spirituales & seculares nunq; moueatur ad seditiones: quia qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Nemo itaque istos sectetur aut audiat, qui docent & iubent subditos deficere à magistratibus suis, sicut perditus & peruersus iste hæresiarca Luthus verè Augustū & inuictissimū Imperatorē nostrū receptaculum & escam vermium nimis contumeliosè, Papā quoque Antichristū vocat. Vah turpitudine diabolicā, vah malitiam hominis, si modò homo est. Adeone de summis magistratibus malè loqui tibi vt liceat? Atqui ex huiusmodi sermonibus non oues Dei, sed hirci diaboli educantur, qui à grege deuiantes, festinant ad interitum.

5 His virtutibus accedit illud quod & modestū esse oportet christianum, faciliq; victu cōtētum. Sic Paulus inquit, Nos victū modo & amictū, quo operiamus nos, habētes, vltra nil quærere debere. Planè enim ita est, in aridis pascuis, in cōtinentia corporali anima pinguescit: & qui opima sectatur gramina voluptatū & pascua libidinis, iamā deperit, vt ait Petrus. Voluptatē existimantes dei delicias, conuinationis & maculæ delitiis affluentes, in cōuiuuiis suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij.

6 Metu quoque non careat & timore casto, neque ipse ad iram prouocet Deum suum. Sic enim beatum prædicat Sapiens, qui semper metuit. Hæc vos, dilectissimi, subinde cōsiderate, & sic tandem ingredi poteritis ostium verū Christi.

Galat. 5.

Mat. 18.

Ioan. 15.
1. Pet. 2.

Rom. 13.

1. Tim. 6

2. Pet. 2.

Pro. 14.

Ioan. 10. stum Iesum, vbi simul & pasqua inuenietis & vitam aeternā, Amen.

HOMILIA II. FERIAE TER-
tia Pentecostes.

August.

N hoc euangelio charissimi, dñs & pastorē verū,
I & oues bonas describit: & de pastore quidē dicit,
illū verū non esse, sed furem & latronem, qui quis

non per ostium ingreditur. Et fur est ille sanē, quia quod alienū est suū dicit. Iatro autē, quia quod est furatus, occidit. Huiusmodi fures sunt, quotquot nec legitimo titulo nec iusta ratione, vi tantū & nonnunquā fraude se ingerūt in episcopatus, praeposituras, & quaecunque sacerdotia. isti dū honorem solummodo aucupantur & bona tēporalia, nō per ianuam verā intrant in ouile, sed aliunde ascēdunt. Hoc modo

1. Mach.

7. c. 9.

Alchimus occupauit pontificatū Iudaeorū, vi & violētia regis Antiochi, sed occupare quidē licuit, diu possidere non licuit, quauis neque impunē occuparit. graui enim correptus morbo, quō loqui nil posset, in maximis mortu^s est doloribus. Sic Iason pōtificatum emit 360. talentis argēti. Sic irrupit & Menelaus, quauis nil dignū haberet tāta dignitate. Sic violenter ingerere se voluit in officii sacerdotale rex Ozias, sed graui lepra statim correptus est. Dathā quoque & Abiron, quū aduersus Aaronem molirentur aliquid, & vi intrudere se conarentur, cum omni grege suo viui sunt absorpti. Quot iā sunt huiusmodi occupatores magis q̄ possessores, qui iniusto titulo quid nō sibi vendicant, sola principum quorundam auctoritate freti? iī oēs quicquid occuparunt, sub peccato mortali restituere tenentur, nisi de cōdēnatione sibi non timent. Non desunt etiā fures, qui nō vera ianua ingrediūtur ouile Christi, sed simonia & vsura spiritali sibi vēdicāt sacerdotia quæque. Quibus quānt totus iā abūdat mūdus? Væ autē illis, quia graue peccatū est illud & cōtra spiritum sanctū, quale cōmīsit Simon, qui baptizatum iam à Philippo diacono, cum videret per impositionem manuum visibiliter conferri, ipsūmq; apparere spiritū sanctum, oblata pecunia, petiit eandē sibi quoque dari potestatem. sed quid audiuit ex Petro? Pecunia tua tecū sit in perditionem, quoniā donū Dei existimasti pecunia possideri.

2. mac. 4.

2. Pa. 26

Num. 16

Num. 16

Act. 8.

4. Reg. 5.

Simili quoq; modo Giezi accepit pecuniā & vestes à Naamā, quē Elifeus sanauit à lepra, sed Elifeus maledixit illi, &

effecit vt lepra, ipsi toti; generationi suæ adhereret. & statim exiuit ille ab eo leprosus, candore niuē referens. Atque fit, vt qui sacerdotia vendunt, Giezitæ: qui verò mercantur, Simoniaci appellentur. Latrones autem sunt, quicunq; lana, neque lacte contenti, non solum ascendētes in ouile irrumpunt, sed & oues occidūt: isti nimirū hæretici sunt, qui quū peruersa doceant, animos simplicium seducunt, nō vera ianua per Christum ingressi, neq; ordinatione legitima per inuestiturā episcoporum, sed ipsi irruunt violenter, & nō vocati instar Aaronis, vltro prædicāt, contra bullas pōtificum, contra imperatoria edicta, & episcoporum suorū mandata. Hinc quid boni speres? Sed Paulū audi, de hæreticis sic dicentē, Hæreticū hominem post vnā & secundā correctionem deuita, sciens, quia subuersus est qui eiusmodi est & delinquit, cū sit proprio iudicio cōdemnatus. Ij sunt qui aliunde ascendunt, neq; per tecta tantum irrumpunt, sed & fundamentum ouilis perfodiunt. An non validū hdei nostræ fundamentum in sacris literis positum est? at illas isti sic lacerant, vt vix nobis reliquæ maneat saluæ, tota aliquot volumina & sanctorū apostolorū explodūt epistolas, quasi ipsi ij sunt, qui Aristarchi virgula veribus transfodere quæ velint possint & audeant. insuper sanctorū cōciliorū inuio latā quōdam & sacrosanctam cōtemnunt auctoritatem, nec iudicem aliquem ferunt. Vsq; adeo hæreticus vnus sexcentis Simoniacis deterior est & malignior. Tu si vis, hæc tria extende, vt placuerit. 2. Quando itaque iam de fure & latrone constat, quis ille pastor est? Christus ipse pastor pastorū. Sed quod ad ceteros ecclesiæ pastores attinet, hos quoque vera ianua ingredi decet. Vbi de electione episcoporum, abbatum, praepositorū, plebanorum multa dici possent, imò libri integri cōscribi. oportet enim pastorem ingredi per ianuam veræ fidei, ne sit hæreticus: per ianuam libertatis, ne violētē semet ingerat per brachium seculare: per ianuam gratuita beneuolētia, ne muneribus, donis, aut promissionib^s sibi paret ingressum: per ianuā integritatis, ne corruptē, dolosē, infideliter & fraudulenter se intrudat. Eius rei argumentum efficax in Aaronē. nam cum singulæ virgæ tribuum populi Iudaeorum repositæ essent in tabernaculo coram domino, mane inuenta est virga Aaron germi-

Hebr. 5.

Tit. 3.

Num. 17

nasse, & surgētibus gemis erupisse flores, qui folijs dilatatis

in amygdalas dilatati sunt. Posset hoc ad lōgum extēdi secundū suas significaciones: nam rectitudo virg. signat integritatem vitæ: quod floruit, fortitudinē significat & robur, quod dilatata sunt folia, eloquētiā designat, flores enim famā bonā referunt, & amygdalæ pertinent ad varios bonorum operum fructus. Et tales quidē eligendi sunt atq; assu- mendī in officiū pastorū. Breuitatis studio omnibus iis supersedeo, quæ ad pastorem pertinere Iezechiel refert, tantū hoc lubet admonere, quod pastor aptus esse debet ad pac- scendum, audax ad profigandos lupos, sollicitus ad integrū restituendum dño ouium suarū numerum: quoniam non est aliud animal, quod perinde opus habet pastore vt ouis, ne- que enim viribus valet ad defendēdū se: ad hæc armis caret quibus resistat: cum nec ipsa vel mordeat, vel quouis modo impetat: deinde non ea est velocitate, vt effugere possit fa- cilē: neq; ita astu pollet, vt se abscondat. Hæc omnia ad quæ- cunq; simplicē christiānū transfero, vt lubet, obseruata scri- pturæ sanctæ regula. Veri autē pastoris signū geminū ostē- dit dominus. Alterū, quod illi aperit ostiarum tanq̄ notō. hæ- reticis autē spiritus sanctus nō aperit ostium, eo q̄ primatō intellectioni innotentes, & ecclesiā christi contēnunt, & sa- cras literas pro suo libito tractant. Sed illis tantū aperit osti- um spiritus sanctus, qui bonum animum adferūt ad literas sacras, neque priuatum querūt honorem, sed gloriam Dei: illis demum verum inspirat spiritus ille sanctus intellectu. Sic Paulus Colossenses rogauit pro se orare dominū pro a- pertione ostij sermonis. Et hic Glossa, quæ tres facit ostia- rios: Christū, qui clauēs largitur ligidi & soluēdi. Scriptu- ram quoq; ipsam, siquidē ea docet vsum verum clauium: & sic clauē etiam quādā scientiæ reperimus, dicēte domino, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauē scientiæ, ipsi nō in- troistis, & eos qui introibant, prohibuistis. Et spiritum san- ctum, qui ministris dignitatē impartitur: nam licet in pec- cato constitutus sacerdos clauium habeat potestati: tamē eo ipso quod clauium sibi adrogat vsum, gratia carens spiritus sancti, peccat, sicuti iam supra declarauimus. Alterum veri pastoris argumentum hoc est, quod oues vocem illius audi- unt, doctrinā suscipiunt, & mādara consequendæ felicitati seruientia nō contēnunt. At cuiusmodi sunt pastores qui non prædicant: aut quomodo mutorum istorum vocem au-

Colo. 4.

Ioan. 20

dient oues: plus operatur, Iōgēq; efficacior est vox pastoris quàm mercenarij & ex hoc genere bonarū ouium cæcus ille fuit, qui vocem christi audire non recusauit. 3 Alia porro quardā pastoris erga oues suas officia cōmemorat do- minus, quorū primū est, quod illas nomine quanc; suo con- uocat. Vbi nota illud quod oues suas dicit. Oues enim pro- priæ sunt christiani homines, arque adeo oues christi. idq; multis de causis, partim ex creatione: iuxta illud, Ipse fecit, nos autē populus eius, & oues pascuæ eius, partim etiā no- mine redēptionis, teste Petro, quum ait, Scientes quod nō corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana ve- stra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sangui- ne quasi agni immaculati christi. Nominatim itaque oues illas proprias vocat, quo pastoris istius clementia significatur, & benignitas plus quàm familiarissima. idq; ille facile præstat. cū singula ouium suarū nomina conscripta habeat in libro vitæ, ipso etiā asserēte, Gaudete & exultate, quia no- mina vestra scripta sunt in cælis. Nouit ille sanē discrimen ouium suarum ab hircis alienis, quo respiciens Apostolus, ait, Nouit dñs qui sunt eius. Et quod sic nominatim vocat oues, singulari quādā gratia fit, sicut se Moyses ex nomine nosse proficitur, quoniā gratiam apud se inuenerit. Officiū al- terū est, vt pastor oues suas educat in pascua, id ipsum quo- que ex omni parte absolutissimē fecit dominus, qui Gentes eduxit ab erroribus & cultu idolorum, Iudaos ex seruitute legis, patres ex limbo, & omnes in vniuersum peccatores ex sordibus & lacuna vitiorū educit, quantum quidem in se est, ad gratiam & fidei veritatem. sic per prophetam, Eduxi, inquit, te de terra Aegypti, & de domo seruientium liberaui te. de patribus quoque ait Psalmista, Captiuam duxit capti- uitatem, & nos quotidie clamam⁹, libera nos de laqueo ve- nantium. De Adamo sic dicit Sapiens, Quia sapientiā custo- diuit illum à delicto suo (ecce quod pœnitentiā egit Adam, & veniam meruit de peccato suo) eduxit illum de limo ter- ræ, & dedit illi virtutē continendi omnia. Tertium boni pas- toris officium est, vt cū miserit oues suas, ante eas vadat, ouesq; sic ipsum sequantur, quoniā sciunt vocem eius. Ecce pastor ille præcedit, cū ceteri pastores sequantur oues suas. Iōgē enim admirabilior hæc nostra ars pastoralis est, & me- rito quidē hic præcedit pastor, quia nisi præcederet, oues ip-

Psal. 94.
1. Petr.Luc. 10.
1. Tim. 2

Exod. 34

Mich. 6.
Psal. 67
Psal. 30.
Sapient. 10
Adā pœ-
nituit.

Chrysof.

sum sequi non possent. oportet itaq; præcedere gratiã Dei, quoniam hic ait dñs, Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum. Præcessit ille quoque discipulos suos & martyres sanctos in supplicio passionis, præcessit & in officio humilitatis, dicēs, Exemplū dedivobis, vt quemadmodū ego feci, & vos faciatis. Sic quoq; resurrectione omnibus hominibus præcessit simul & ascensione sua. vñ Paulus Christū ait resurrexisse, primitias dormientū. Et quid immoramur pluribus? Omnibus nobis præcessit verbo & facto: iuxta illud Gregor. Omnis Christi actio est nostra instructio. & de ascensione sua dicit ipse, Vado parare vobis locū. quod etiã propheta attendens, dixit, Ascendit pandēs iter ante eos. Idēq; ad eō omnes pastores facere addecet, vt ouibus suis tam factorum præcedant exemplis, quàm verborum: & factorum quidem eo magis, quōd opera non paulo sunt verbis efficaciora. hinc enim fit, vt cū pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Sed melius per exempla, quàm per verba graditur. Illa enim vox libentius corda auditorū penetrat, quàm dicentis vita commendat. Sic etiam Petrus docet pastores, quando dicit, Pascite qui in vobis est gregē Dei, prouidentes non coactē, sed spōtaneē secundū Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariē: neq; vt dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo. & cū appuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloria: coronam. sic Paulus episcopos & parochos iubet imitatores suos esse: sic enim vocem pastoris audient oues, si eam ille factis exprimat, vt Christus, qui potens erat in verbo & opere. 5 Cū iam docuisset dominus, quomodo se oues erga pastorem gerant, porrō commemorat, quales se exhibeant furi & latroni. ac principio dicit eas alienū nō sequi. Alienum inquã & vita & doctrina quidē, iuxta illud Psalmi, Alieni mentiti sunt mihi: & istud domini per prophetā dicentis, Vae pastoribus qui dispergunt & dilacerant gregē pascuę mex. Sic iam nostris temporibus oues bonę nō audiunt vocem alienorum pastorum. si quidē nō ignorant eos & vocē & vita esse corruptissimos. norunt etiam verba illorum inducere ad errorē, exempla ad peccata, doctrinā vniuersam ad perditionē. Et bene quidē in hoc faciūt, qui cœnobija religiosa incolunt, quōd huiusmodi mercenarios sibi obtrusos non sequuntur, sed ab eis fugiunt, & vocem eorum

audire contemnunt: Contrā quicunq; istorū alienorū vocē & doctrinam obuuis (quod aiunt) vñ inis amplectuntur, argumentum id quidē efficax est, eos non oues Christi, sed hircos esse diaboli, & Luciferi capras. Vos autē ne sequamini istos, ne credatis, neue adhareatis eis; ita suadente Christo, *Luc 21:* Nolite ire post illos. nanque sicut ouis naturaliter exhorret & fugit lupum, adeō vt canis & magitudine & colore referens lupū, neq; tan topere cōtrarius fit oui, neq; illum sic metuat ouis: deinde si chordas ex neruis lupinis & ouillis simul in testudine cōiunxeris, frustra labores, concordantiam nullā extorqueas. Ad eundem quoque modum ex osos habere debet ouis Christi oēs istiusmodi lupos hæreticos, & ab eis discordare & clamare ad dñm cum Psalmista, *Psal: 17:* Nauerunt mihi iniqui fabulatiōs, sed nō vt lex tua. de castis Deo sacratissimis virginibus loquor, quibus lupi hæretici deputantur prædicatores. Parabolam porrō hanc non intellexerunt Iudæi, quoniam illuminati non erāt ea luce, quam in hūc mundum misit Deus, & malebant tenebras quàm lucē: quoniam si Christum cognouissent verum illum esse pastorem, non ita percussissent eum, vt dispergerentur oues gregis. Quid reliquū igitur, nisi quōd dū cognoscere verba Christi noluerūt, iuxta sententiā Pauli, ignorantes ipsi etiã ignorabuntur a domino Deo? Quotquot autē pii sunt, verique pastoris vocem audiunt, illum sequuntur, alienos non item; vera vtique ianua ingredientur ad pastorem animarum nō strarū Christū Iesum in fœlicitatem æternam, quam concedere dignetur nobis in secula benedictus, Amen.

HOMILIA III. FERIAE TERTIAE Pentecostes.

Eri pastoris & furis discrimē dñs Iudæis exposuit, *V* quōd ille per ostium ingreditur, hic aliundē ascendit, idque nec intellexerunt isti, neque intellecturi forsità eramus & nos, nisi aperuisset Christus. ipse enim verba hæc explicans, ostiū se esse testatur. vbi si obieceris dicēs Christū, qui verus est pastor, ostiū esse nō posse: sanē respondebit tibi August. & dicit, Ipse Iesus Christus saluator noster, & pastorē se esse dixit, & ostiū, quod nostrū quisq; non ausus fuisset dicere: & quia per ostiū intrat, per seipsum intrat, & nos per illū intramus. nō secus enim ac *Auguſt:* mēmen & cetera oīa conspicua reddit, & simul se visibile facit: & Chri-

stus lux verā patris, facit non se tantū, sed & alios per se ingredi in vitam æternā. Ego nanq;, ait, sum ostiū ouīū. Quid multa? quocūq; modo rem expenderis, Christum habes ostiū. nanq; & ecclesiam nemo ingreditur, nisi per Christū quem induerunt, quotquot in Christo sunt baptizati. Ecclesiam ergo intrant fideles per fidem veram in Christum, que ianua illa est arcæ Noë, per quam figurata est ecclesia: sicut & Christus ipse ostiū est veræ dignitatis, quo intrare debet prælati oēs, non aliudē ascendere, sicut superiori homilia cōmemorauimus. Ad hæc Christus quoq; est ostium cœli & vitæ æternæ, siquidem quinque milibus annorum oclusum referauit per clauem sanctæ crucis, vt redimeret genus humanum. sic enim Deus pater daturū se promisit clauē Dauid super humerū eius. Atque ideo quicūq; iam olim dixerunt esse se Petri & Pauli, ab ipso vero ostio oberauerunt, sed quicūq; profitentur esse se Christi, ii ianuam veram attingerunt: quia hæc est porta domini, & iusti intrabūt in eā. Et in hoc quod Christus etiam ostium est, alios pastores omnes superexcellit: qui licet plurimi cōstituti sint in ecclesia, ostiū tamen apellationē & proprietatē sibi tribuere nō possunt. pastor ecclesiæ fuit Petrus, sed non ostiū: quia & ipse professus est, non esse nomen aliud in quo saluari oporteat omnes, nisi illud Christi Iesu, quem omnium orationū esse ostium credit ecclesia, dum collectas omnes concludit per Christum filiū Dei (secundum singularium collectarum exigētiam) solus ergo ille mediator est redemptionis, solus etiam ostium verū. & quauis scriptura etiam ostium dici queat, id tamen ratione Christi tantū fit, in quo illa est, que docet, quem cognoscendū fidelibus præbet. sicut enim nos in orationib⁹ nostris cum domino loquimur, ita vicissim ille per scripturas innotescit, & loquitur nobiscum, verē igitur ostium est. O vtinam modo tu Christe Iesu, nos ab hoc ostio concedas non aberrare, sed per illud ingredi in vitam æternam. 1. Addit deinceps Christus, Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones. Hinc Manichæi voluerunt vetus testamentū totū, & omnes patres reiicere atq; fures & latrones iudicare, Noë, Abraham, Moysen, Dauidem &c. idque vt obtinerent facilius, deprauatō contextu sic legerrunt. Omnes quotquot venerunt ante me, fures sunt & latrones (ideo non cura Græcum Erasmi, & translationem

eius sepe claudicantē, quia Græcum Vaticanum hic nō habet neq; latinum, neq; Chrysost. ante me, legit. vnde suspicor esse deprauatū Theophylactū per Oecolampadium) sicut illud præclare ostendit August. neque est hæc ibi sententia Christi quod omnes qui ante eum fuerint, fures sint & latrones: siquidē ex iis fuerunt patriarchæ & prophetæ, amici Christi. & qui cum Christo venerint, quia veraces ipsi Christū qui veritas est, comitati sunt, & crediderūt in Christum nondum incarnatum, sicut nos in illū iam in carne natum credimus. vnde & August. dicit, tēpora mutata esse nō fidē. & infrā, Diversis quidē temporibus, sed vtrosque per vnum fidei ostiū, hoc est, per Christum, videmus ingressos. Et verum ad eod hoc esse, neminemq; nisi in fidē mediatoris saluatū, audi testem Apostolum, affirmantem eundem spiritum fidei nos habere, sicut scriptū est, Credidi ppter quod locutus sum, & alibi dicit Apostolus, Omnes eandem escam spiritualem manducarunt, & omnes eundē potum spiritualement biberunt. & illi itaq; Christi serui fuerunt, & quisquis eos audiuit, Christū audiuit. Sed quid hoc, inquis, quod dñs quotquot venerint, fures & latrones oēs perhibet fuisse? August. respondet & dicit Christū sic locutū, Oēs quotquot venerunt, scilicet sine me, quos neque vocaui vt Aaronem: neq; elegi vt apostolos, quos per vicarios & successores meos non ad hoc ordinaui, sicut Moysen cōstitui in hoc vt pastores institueret duodecim tribuum Israël: isti omnes qui propria venerunt temeritate, quos non elegi, neque per successores meos ad hoc ordinaui, fures sunt & latrones, cuiusmodi plurimi fuerunt pseudoprophetæ & seditiosi, vt Iudas Galilæus & Theodas. Neq; diuersæ multū sententiæ est August. contra Faustum scribēs, loqui hic Christū de iis qui prius quā vocarentur, venerunt: non sic autem patriarchæ & prophetæ, qui missi sunt diuinitus. latrones autem fuerūt & fures, qui à Deo nō missi, pastoritiū tamē sibi munus vendicarunt, de quibus conqueritur dominus, & dicit per prophetā, Falso prophetæ vaticinātur in nomine meo. nō missi eos, & non præcepi eis, neq; locutus sum ad eos. Et infrā de prophetis Samariæ & Hierusalē, Nō mittebā prophetas, & ipsi currebant: nō loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium. De iis igitur hic dñs agit, qui non vocati ve-

Lib. 2. c.

4. contra aduer. legis.

Ioan. 14.

August.

2. Cor. 4.

Psal. 1. 5.

1. Cor. 10.

Exod. 28

Luc. 6.

Exod. 18.

Act. 5.

Lib. 16.

cap. 12.

Hier. 14.

niunt qui non iussi currunt: isti fures sunt & latrones. Quales sunt Neochristiani omnes, prædicatores carnis & diaboli, qui neque electi à Deo, neque à magistratibus legitime constituti, se ipsos ingerunt quacunq; vi aut violentia, sicut Iason & Menelaus: tamen sub prætextu nominis Iesu, quod subinde obrudunt, sicut & euangeliū crebro ingeminant. Quorum tamen si vitā & doctrinā penitus inspicias, diabolum tantum promouent, cuius nūcī & apostoli sunt, cuius mendacia docent, teste hīc dño. 3 Sequitur, Et non audierūt eos oues. *August.* Hic ait August. Maior hæc quæstio est. quid habet obscurū & ad intelligendū difficile? Audite obsecro, ecce dominus dicit, oues audiūt vocem pastoris, & nō furis, sed quid putamus, qui audierunt dominū, omnes oues erunt? Saul audiuit vocem domini, & factus est lupus, nō obediēs Deo. Audiuit Iudas, & lupus erat, sequebatur, sed pelle ouina reclusus insidiabatur. aliqui vero qui Christū crucifixerunt, non audiebant dominū, & oues erant. quomodo ista soluitur quæstio, audiunt oues, & non audiunt oues? Sic enim & propheta errantes oues commemorat & Dauid, quæ quāuis errāt, dū vocem furis audiunt, oues tamen dicuntur. Multis inducit hanc quæstionem August. ego fundamentū tantum assumpsi, & succum rei, ne multis vos detinerē ambagibus, & responsionē quoque breuibus absoluam. Quem Dei dici, duobus modis accipitur: vel secundum præsentem iustitiam, sic Saul & Iudas Scarioth (quem tamē Beda dicit semper fuisse nequam) quia boni fuerunt, oues etiam Christi extiterunt, & tamen lupi facti sunt plerique Iudæorum, qui lupi fuerunt crucifigētes dominū, audita concione Petri, facti sunt oues, quia audierunt Christum in vicario suo loquentē. Vel etiam ouis Christi dici potest secundum aliquā ordinationem Dei, aut illius præscientiam. scit enim Deus qui sunt eius, & nomine vocat. At quis alius oues omnes cognosceret, nisi qui numerū scit electorū? Et sic oues sunt quotquot ab æterno præordinauit & præiudicauit Deus saluandos. Atque cōtra, quos præsciuit esse dānandos, lupi sunt & hirci. Quodque hic dicit dominus audire oues vocem pastoris, nō alieni, de ouibus loquitur secundū præsentē iustitiam, dū modo sunt adhuc oues: & quod nōnullæ oues aberrant, atque lupi vocem aliquot audiunt, non fit hoc secundum præsentem statum, sed finalem ordinationem Dei. siquidem quæ nunc

*August.**Reg. 15**Exech. 33**Psal. 118.**Ambros.**super 9.**cap. ad.**Roma.**2 Tim. 2*

erat ouis, priusquam moriatur, audit adhuc vocem pastoris, atque pœnitentia de peccatis acta saluatur (hoc est, quod dicimus, duplex est prædestinatio, scilicet simpliciter, & secundum finalem Dei ordinationem, & secundum præsentē iustitiam.) Est tamē vox Christi quam luporum nullus audit, sed tantum oues: puta, Qui perseuerauerit vsque in finē, saluus erit. hæc vox est salutis in tabernaculo iustorū. 4 Ipse quoque se iam dominus explanat, dicens, Ego sum ostiū, per me si quis introierit, saluabitur. Ecce nō solum pastor, sed & oues intrant per ostium, nec aliquod dubium est in illis verbis, nisi quod sequitur, & ingreditur & egreditur, hoc enim non nihil videtur habere difficultatis, quod istud ipsum egredi aliquid mali cōtineat, sicut de malis Ioannes ait, Ex nobis prodierunt, quia non erant ex nobis. Proinde quadruplicem inuenio istorum verborum intellectum.

1 Non est quod egressus seu exitus malū quid significet, & Christus ipse vult ingredi oues suas penetralia cogitationum piarum, & rursus exire per Christum operando bonum. breuiter ingredi per Christū, est secundū fidē cogitare. egredi autē per Christū, est secundū ipsam fidem operari. sic Dauid, Exhibet, inquit, homo ad opus suum. sic de operibus locutus est dominus apud Matthæum, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. 2 Alium adhuc sensum adducit August. & ait, Plus me delectat, quod ipsa veritas tanquā bonus doctor nos admonuit. videtur enim mihi dixisse, vt vitā habeat, ingrediētes in ouile, scilicet eius, & ecclesiā, & abundantius habeat ingrediētes in morte postiu Christum, in vitam æternam. Cū itaque & pastor bonus sit Christus & doctor eximius, videtur mihi quasi sic dicere voluisse, Veni equidem in hoc, vt vitam per me habeat, qui ingrediuntur, & abundantius habeat qui egrediuntur. prius enim aliquem ingredi oportet in ecclesiam per fidē, quæ operatur in charitate: & sic demū habiturus est vitam, quoniam iustus ex huiusmodi fide viuuit. Quisquis autē ita perseuerat in finem vsque, is ex hac vita egreditur per ostium Christum, vt abundantius vitam habeat. Sicque boni cū moriuntur, non amittunt vitam, sed abundantius illam acquirunt, sicut latro in cruce iam tandem pœnitens, copiosus illam inuenit, cū audiret sibi dicere Christū: Hodie

*Mat. 10.**Psal. 117.**August.**1 Ioan. 2**August.**Psal. 103**Mat. 5.**August.**Galat. 5.**Habac. 2*

Luce. 23. mecum eris in paradiso. Neque multo diuersæ sententiæ est
Gregor. etiam Gregorius, super Ezechiëlem dicens, Ingredietur ad
Hom. 13. fidem, egredietur ad speciem (scilicet Christi in æterna pa-
super tria intuendam) pascua verò inueniet in æterna societate.
Ezech. Hinc etiam Psalmista ait, Dominus custodiat introitum tuum
Psal. 120 & exitum tuum, custodit enim dominus cuiusq; animæ in-
 troitum, quo intrat ad fidem; exitum quoq; quo exit ad spe-
 ciem, vt neque intrans ecclesiã erroribus supplantetur, ne-
 que ab hic temporalia ad æternã exiens ab antiquo hoste ra-
 piatur. Estque hæc multũ cõsolatoria expositio pro moriẽ-
 tibus, quibus subinde inculcandum est, quomodo intrarint
Pro mo- ecclesiã Christi per fidẽ, ipsumq; adeo ostiũ Christum, vt
rituris. sic quoque eodem ostio egrediantur, abundantius habituri
 vitam, & pascua inuenturi. siquidem illic saturabũtur, qui-
 cumque hic sitierunt iustitiam & esurierunt. 3. Potest idem
 illud etiam exponi de solis beatis (quia adhuc quinque sen-
 sus possent applicari ad viatores) sicut Christus intrauit &
 exiit inter apostolos, vt dixit Petrus. & quomodo prælati
Act. 1. ingrediantur pro vita cõtemplatiua, exeant in vita actiua.
 Ingreditur Magdalena, egreditur Martha: quod ingredia-
 tur seipsum reformãdo prælatus, & egrediatur subditos re-
 formãdo: vel ingrediatur officia diuidẽdo & disponẽdo, &
 egrediatur per exemplum formam virtutis cooperantibus
 suis exhibẽdo: aut quilibet ingrediatur trabẽ ex oculo pro-
 prio eiiciẽdo, & egrediatur festucam eiiciẽdo ex oculo pro-
 ximi. Dies desicceret, si omnino symbola prosequi vellẽt. hoc
 est quod semper dixi, amplissimum esse capum significati-
 uæ seu symbolicæ theologiæ. Ingridiũtur beati, dum om-
 nipotentiam contemplantur diuinam, quoniam in essentia
 diuina videnda & fruenda essentialis consistit beatitudo: e-
 grediuntur etiam ad cõtemplandam Christi incarnationẽ,
 gloriã Deiparæ virginis, & c. in quibus accidẽtalis ista stat
 beatitudo. siue autem exeat, siue intret beat⁹, gaudia vindi-
 que inuenit non deficientia, gaudiũ inquam ex Deo, & gau-
 dium ex gloriosa & magnifica Dei creatura, ita vt iã pos-
Psal. 22. sit dicere illud Davidicum, Dominus regit me, & nihil mi-
 hi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Sed de iis aliã.
Aug. li. 4. Ingressus hic etiam intelligi poterit de beatis intrãti-
20. de ci- bus & Deum & quæcunque in cælo sunt: exeuntibus autẽ
uit. 22. per sciẽtiã, dum cognoscunt pœnas damnatorum. Atque

hoc ita esse testatur Esaias cum ait, Egredientur & videbũt *Esa. 66.*
 cadauera virorum, qui preuaricati sunt in me. vbi Glossa que- *Glossa.*
 dam sic habet, Electi egrediuntur quasi ad videndũ non lo-
 co, sed intelligẽtia vel visione manifesta, vt ad laudem Dei
 magis accẽdãtur. Et quod beati pascua habeant & gaudia,
 hac ipsa egressione sua testatur Dauid, inquit: Quoniam *Psal. 57.*
 lætabitur iustus, quũ viderit vindictam, & Esaias, quum ait, *Esa. 66.*
 Erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. loquitur e-
 nim ibi de damnatis, quorum vermis nõ morietur, id ipsum
 sanẽ videbunt beati, & saturabuntur. Ecce quomodo beati
 satiãtur simul & pascua inueniunt ex damnatis quoque in
 inferno. Vsque adeo verum est illud Pauli, quod sanctis om-
 nia cooperantur in bonum: & hoc est quod Dauid de iustis
 inquit, Lauabunt manus suas in sanguine peccatoris, sicut *Psal. 57.*
 iam supra per nos explicanda sunt verba Christi, & vindi-
 que inuenimus in sacris literis ita esse confirmatum.

5. Nunc breuiter concludamus, dicamũque etiam illud
 quod ait dominus, Fur non venit nisi vt furetur, mactet &
 perdat, variẽ posse exponi, sed tamen quod sicco, quod aũt,
 pede nos transibimus, fur quoque est diabolus, & hic quidẽ
 furatur per cogitationes malas, mactat per consensum pra-
 uum, & perdit in opere malo. Aliter sic accipe, Fur seu latro
 etiam est hæreticus, quoniam is tantũ in hoc venit, vt ho-
 norem & gloriam temporalem suffuret, animas quoque
 quas seducit mactet, & dum illas suis dogmatibus attrahit,
 æternaliter perdat. Vel etiam fur ipse tyrannus est, qui gra-
 tia bonorum temporalium seuit aduersus fidem, vt ea quæ
 in cœnobiis sunt bona, sibi vsurpare queat. Qui autẽ ma-
 ctat animas, hæreticus est, suis peruersis dogmatib⁹ illas se-
 ducẽs. Qui perdit, diabolus est, quoniam eas vsque ad infe-
 ros detrudit. Nec est quod mireris me ista tribus tribuere
 personis, quæ hic de vno fure prædicat dominus: diabolus
 enim caput est, cuius reliqui duo membra existunt: sicq; de
 iis tribus velut de vno loquitur scriptura, (per regulam Ti-
 conij, apud August. lib. 4. de doctrina christiana) Primũsq;
 adeo fur diabolus extitit, qui Adamo & Euæ gloriã suffu-
 ratus est paradisi: nunc autẽ impij omnes & inimici dæ mẽ
 bra ipsius sunt. Et sicut diabolus cum suis venit mactare &
 perdere animas, ita vicissim venit Christus, vt habeat vitã
 hic gratiæ, illic abundantius etiã vitam glorię & fœlicitatẽ

vis æternæ. Quam nobis concedat Christus Iesus dominus, idem pastor & custos noster in secula, Amen.

De pastore vide supra in Homilia sermone secundæ Paschæ.

IN OCTAVA PENTECOSTES.

Multis iam retro seculis pij homines hac dominica venerati sunt sanctam & indiuiduam trinitatē, quod etiam per Papam Benedictum, XII. confirmatum est. Iam verò sunt, qui ea dominica legant euangelium, Quum venerit paracletus, quod explicatum per nos est dominica post ascensionem domini. Alij verò euangelium legunt de Nicodemæ, quod etiam lectum est hac ipsa dominica in concilio

Pisano, quando festum illud institutum est, teste Cardinali Cameraceno. Petro de Aliaco, qui in eodem concilio prædicauit. & nos itaque illud iam explicemus.

DOMINICA TRINITATIS EVANGELIUM, IOANNIS III.

Ioan. 3.

I

In illo tempore, Erat homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum, hic venit ad Iesum nocte & dixit ei. Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister. nemo enim potest hæc signa facere que tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus & dixit ei. Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris suæ iterato introire & renasci? Respondit Iesus. Amen amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Non mireris quia dixi tibi, oportet

et vos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus & dixit ei: Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, qui a quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo si dixerò vobis cælestia, credetis? Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Eph. 4.

Num. 21.

HOMILIA PRIMA.

S Vb finem capitis secundi, paulo ante exordium huius euangelij, dicit Ioannes quòd

Christus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes. Quamobrem Nicodemus qui iam credere cœperat, videns miracula Christi, quum ipse phariseus esset, venit ad Iesum, Ne exhorreatis, dilectissimi, nomē & titulum phariseorum, neque omnes malos fuisse putetis. nam & à Deo extra sacerdotium institutus fuerat olim triplex ordo spiritaliū hominum, sicut nūc in ecclesia, præter sacerdotes à Deo institutos, habemus Benedictinos, Bernardinos, Prædicatores, Minores, Carthusianos, & c. planè enim sic in veteri testamento erant Essæi, Pharisei, & Sadducæi, teste Iosepho, & post illū etiā autore Eusebio. Erant itaq; pharisei ex iis honestissimi, sic dicti, quòd tam moribus quàm habitu separati & diuisi erāt à cæteris, deducta appellatiōe à verbo phares. Quid multa? sicut iam religiosi habitu & cæremoniis separati sunt à reliquis christianis, ita pharisei apud Iudæos erant. Vos itaque cū phariseos auditis nominari, ne quid cogitetis mali, sicuti neque malum suspicamini audientes monachos & moniales vobis commemorari; siquidē & hic Nicodemus phariseus extitit,

Exod. 21.

Ioseph.
Eusebius
de præpa
ra. euang.

Philip. 3. & tamē bonus: & Paulus apostolus fuit Phariseus, sicut ipse apud regem Agrippam de se professus est, dicens, Et quidem vitam meā à iuuentute quæ ab initio fuit in gēte mea, in Hierosolymis, nouerunt omnes Iudæi, præsciētes me ab initio, si velint testimoniū perhibere, quoniā secundū certissimam sectā nostræ religionis vixi phariseus. Verū quidem est, quod de cursu temporis religionem externo tantū habitu mentiti sunt, & sub specie pietatis hominibus etiam bonis bona sua subtraxerūt: & vsq; adeo omni malitiæ studuerūt, vt qui pessimi essent Iudæorum, Pharisei essent, sicut vndique nobis euangelica testatur historia. Erant tamē ex ijs, qui bene & piē se gerebant, sicut hic Nicodemus, & ille legis doctor Gamaliel, & sanctus Paulus etiam filius pharisei, sicut ipse testatus est, quādo à præfeto corā tota populi cōcione statueretur. Nomine Nicodemus. Tātū hic & in sepultura Christi mentionē illius facit Ioannes. Nicodemus autē ad linguæ Græcæ pprietatē tantundē est, ac si dicas, victoria populi: Hebræis, sanguis innocēs. Erat utiq; ille de secta magnifica phariseorū, etiā ex nomine clarus, quia Nicodem^o officio illustris, si quidē princeps Iudæorū. (ecce religio, nomē, dignitas.) Quæres, quur adeo propriē velut depingat ille Nicodemum? eo nimirum, quod eūdem deinceps cōstituturus erat aduocatum Christi, quum illum Iudæorum populus totus condemnaret: dicebat enim tunc Nicodemus, Nūquid nostra lex iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? 2. Venit itaque Nicodemus ad Iesum nocte. Quod venit, ex fide factū est, quod illū latēter attraxit pater: quia nemo, inquit Christ^o, venit ad me, nisi pater meus traxerit eū. Sed q̄ nocte metu venit impellēte factū est, & fidei suę imperfectione: erat enim ex eorū numero, de quibus Ioannes dicit, Multi ex principibus crediderunt in eum, sed propter phariseos nō cōfitebantur, vt de synagoga non eiecerētur: dilexerūt enim gloriam hominum magis quā gloriā Dei. Et merito quidem istum suū defectum nox designauit, quæ in sacris literis vt plurimū incitiā significat & peccatū: sic Paulus, Eratis, inquit, aliquando tenebræ, nunc autē lux in domino. In magna adhuc caligine erat Nicodem^o, licet exiguum lucis radium sibi emicā tē iā persenserat propter miracula Christi, sicut ipse suo sermone testat^o est. Rabbi enim ait, scimus

quia à Deo venisti magister, & nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi sit Deus cū eo. Ecce quō adhuc in nocte fuit, loquutus cum dño sicut cū homine puro, & ratus se plane satisfacere, si cæleste in ipso cognoscat magisteriū, etiā si nihil vltius inquireret. sed q̄ pulchrē seipsum redarguit Nicodemus: sic enim sanctus Chrysostomus, Quid inquit, Nicodeme nocte venis ad eū qui diuina loquitur, qui à Deo venit? quid illū hominem tantū putas, & prophetam alienæ opis indigum ad exercenda miracula? Quauis id ipsum nō obiecit dominus illi, quia curæ erat Christo à principio, nō tam quis esset ostendere q̄ vt crederetur, nihil contra patris facere voluntatē, ideoq; verbis sapenumero humilioribus loquit^o est, re autē quid posset, ostēdit, miracula enim summa virtute operatus est. Rabbi, inquit, hoc est, magister, seu doctor magnifice, magis aucte, & erat sanē hoc aliquid: dedit enim illū Deus nobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrē matutinum & serotinū. Rabbi, scimus quia venisti à Deo magister. non malē magistrum eum vocat, quoniā sic Christus ad apostolos ipse dixit, Vocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Bene etiā dixit à Deo eū venisse, quia & Christus vndiq; dixit à Deo se missum & exiuisse. Quod autē de signis adiecit, etiam de se testatur dominus, inquiens, Si non fecissem signa in eis, quæ nemo alius facit, peccatū non haberēt. sed & cæcus dixit, à mundo auditū non esse, quod quisquam aperuerit oculos cæci nati. Ecce quō miracula pariunt fidē. sed ille tamen in hoc deficiebat, quod cognoscebat etiā Christū esse Deū. Et vide hic quoque, quō miracula testimoniū dant virtuti diuinæ, etiā per malos facta: iuxta illud, Multi dicent in die illa, Domine, domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus? & c. sed dicet eis dñs, Quia nescio vos. Et tamen isti quoq; miracula faciāt oportet per inuocationē nominis alicuius sancti, quum interim Christus miracula sua fecerit virtute propria, citra omnem alienæ opis implorationem. Agnouit itaque Nicodemus esse in ipso aliquid diuinæ virtutis, sicut & credibile est ex aspectu radiū emicuisse diuinitatis suæ, vt quū Iudæos templa expelleret.

3. Neque tamen Nicodemum de non agnita diuinitate increpauit dominus, sed benignē alloquutus, paulatim

Chryso.

Io. 13. 16

Ioan. 15.

Ioan. 9.

Mat. 7.

Ioan. 8.

Mat. 21

cœpit illū ex humilibus rebus erigere & adducere ad altiora, sublimiora ista & diuina mysteria, dixitq; Amen amē dico tibi, nisi quis renatus fuerit, non potest videre regnū cœlorum. Ecce quō magisterium declarare conatur dominus, quod in ipso professus erat Nicodemus, aperiens ei quō fili⁹ Dei fieri possit renatus per gratiā, vt sic filiū Dei cognosceret in natura. Quod si bene expendas hæc verba Christi, videbis ea correctionē quandam in se habere, quasi dicere voluisset, Profiteris magistru⁹ esse me, meq; adeo esse à Deo; & Deum esse mecu⁹: verū id satis non est, quia nō omnis qui dicit mihi dñe, dñe, intrabit in regnū cœlorū. En autē ostiū isti statim ostendit baptismū, quem regenerationis nomine intelligit. verē enim ianua est & ecclesiæ & omnium sacramentorū, cuius necessitatē hic dñs ei insinuat, ostendēs voluntatem hanc esse Dei, vt quisquis renatus non fuerit, neque saluetur: sicut & apertius discipulis suis dixit, quādo ad prædicandū & baptizandū misit. Nisi quis renat⁹ fuerit, ait dominus. Quæ verba non nulli sic exponunt, Quod quum conditi creati⁹; simus in statu innocentie in primo nostro parente Adā, rursumque relapsi & mortui per peccatū, quo auocati sumus à via vitæ & gratiæ dei, iuxta illam Dei patris interminationē, Quacunque die manducaueritis de ligno vitæ, morte moriemini: ideo necessariū erat renasci nos per sacramentū secundū formam filij Dei, ita dicente Iacobo, Voluntariē regenuit nos verbo veritatis, vt simus initiū aliquod creaturæ eius. Sunt etiam qui simpliciter intelligant, dicētes nasci hominē secundū carnem ex parentibus suis, nō secus ac ex terreno homine Adā originē ducit, idq; non sine peccato, iuxta illud Dauidicū, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis cōcepit me mater mea. Ex hac natiuitate hæreditariū acquirimus peccatū, cōcupiscētiā malā, mortē, & quid deniq; nō etiam inferos. Magna itaq; grātia Deus nobis instituit sacramentū baptismi, quo regeneramur & renascimur spiritu, testante Paulo, Quod si in Adā omnes mortui sunt, ita in Christo vicissim omnes viuificantur. Vndique plenum est testamentum nouum, quō nati sum⁹ ex Deo, qui & potestātē dedit nobis filios suos fieri. Tuncq; Deus verus noster efficitur pater, & nō sic tantū, vt conditor est nobis & creator, omniumq; creaturaru⁹ opifex, sed peculiari quodā modo pater noster erit. Quæ rati-

Mat. 7.

Cyrillus.

Gene. 2.

Iaco. 1.

Psal. 50.

1. Cor. 15.

Ioan. 1.

calis & fundamētalis est causa, quod orare ille nos docuit, *Mat. 6.* Pater noster qui es in cœlis. Illa enim noui testamenti vna oratio est suavis & grata, quam nemo patrū veteris legis potuit edicere. siquidē quā ex affectu prodit filij ad patrē oratio, tam nos quoq; christiani ex animo oramus patrē nostrū cœlestem: & quum antea secundū carnē pater nobis esset Adā, sola deinceps gratia regenerādo nos nobilitauit Christus, vt prrō essemus filij Dei. En ergo verū imperatorem hic vobis, qui suos verē nobilitat, qui vera insignia cōfert: sed ijs demum qui renati, ex quibus veteres abiecerint, iuxta hoc dictū euangelij nostri, Nisi quis renatus fuerit, non potest videre regnū cœlorū. Ecce nemo venit ad hanc aulā, nemo militiæ huius regis omnīū regū adscribitur, nisi renatus antea (oportet enim quod deponatur bathardus) per baptismum. Possent & deberent sanē hic plurima dici de vsu, excellētia & dignitate baptismi, sed hanc materiam totam relegamus ad homilias nostras de sacramentis. Hoc vnū fac præscribas tibi, quociescunque oras, Pater noster, id te nec facere posse, neque audaciam tantam orādī illud habiturū, nisi in baptismō effectus esses filius Dei.

4 Sācta & salubris fuit illa responsio Christi, sed & *August.* Nicodemus, quia nocte venit, adhuc de tenebris carnis suæ loquitur, non intelligit quō audiuit à luce: nam spiritus ei loquitur & carnē ille sapit. Dixit ergo ille rursum ad dominum, Quō potest homo nasci cū sit senex? Ecce hominē hic animalē tibi, qui intelligere nō potuit quæ spiritus erant. Christus enim magnū illud arcanum baptismi reuelauit ei: quod rudis ille discipulus stultū quid, imō etiam impossibile iudicat, quādo nequeat homo senex intrare rursus vterū matris, vt sic renascēretur. O caput ineptū & penē insensatum. sanē in tenebris erat Nicodemus, & atra noctis caligine obuolutū habebat intellectu, magnus & præclarus Rabbi noster. Huiusmodi homines duri erāt & Capharnaitæ, qui quū audirent dominū sibi de mysterio corporis & sanguinis sui differentē, dixerunt, Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? aut quomodo potest ille nobis carnem suam dare ad manducandum? Impossibile isti hoc iudicabant, sicut nunc quoque faciunt eucharistiæ impugnatores impudentissimi. Sed tu hic discrimen magnum considera sapientiæ diuinæ & humanæ, dicebat enim Christus, necessariū esse

1. Cor. 2.

Ioan. 6.

August. vt renascatur homo: Nicodemus impossibile id putabat, vt quis ingressus iā grā dæus vterū matris renascetur. non nouerat iste nisi vnā natiuitatē ex Adam & Eua, ex Deo & ecclesia nondū nouerat, non nouerat nisi eos parentes qui genuerāt ad mortē, nondū nouerat eos qui genuerant ad vitā: sed quia nō retrocessit cū Capharnaitis, meruit audire verū & solidū verborum Christi intellectum. Insuper vide natiuitatē carnalē iterari non posse. siquidē homo senex nō potest ingressus vterū matris denuo renasci. ex illo ergo & spiritualis illa repeti non debet, neq; enim baptizatus, rebaptizari potest aut debet. solēnitates quidem in casu necēsitatis omisēte repeti possunt, aut sicubi dubiū esset de baptismo: vt in supposititijs. tunc enim sub cōditione baptismus iterari potest, aliās nūquam sciēter iterari debet, etiam si factus esset à ministro peccatore, hæretico, schismatico. Iudæo vel etiā Gentili: vsque ad eō rebaptizatio nunq̄ vel virtutem aliquā habet, vel sine peccato maximo, vel etiam citra hæresim & insignē contumeliā sacramēti fieri potest. Quid quod immensa etiam hinc & Christo & passioni suā (vnde omnis est virtus atque efficacia baptismi) accedit iniuria? Omnia tamen hæc intellige, si tum forma ecclesiæ in baptizando seruetur, tum veram baptizandi intētionem habeat minister. Sic episcopus Alexandriae Dionysius ab hæreticis baptizatus recepit, licet in confessione sua ante baptismū hæreticū plurimos impios & nōnullos etiā blasphemā sapiētes articulos eis proposuerāt, teste Eusebio. Sic Alexandrinus episcopus Alexander, cū pueri inter quos episcopus electus fuerat Athanasius, per iocū baptizassent seruata forma ecclesiæ, cognouit ille & decreuit non rebaptizandos eos esse. Non ignorarunt vtiq; patres illi sancti, quāta fiat contumelia spiritui sancto in rebaptizādo. vn̄ enim est baptismus, inquit Paulus, & qui semel ritu & forma ecclesiæ sunt baptizati, si post peccatū denuo vellēt baptizari, crucifigēt sibi ipsius filiū Dei, & ludibrio haberent. Vna itaq; ruina corruūt hic duæ magnæ hæreses: altera Donatistarū, qui ab hæreticis baptizatos rebaptizarunt, cōtra quos multa fortiter scripsit Augustinus. Et fuit quidē aliquādo istius sententiæ etiā Cyprianus, sed illū pulchrē excusat Augustin̄, multum enim exercuit articulus iste sanctos patres. Altera eorū qui omnino noluerunt paruulos esse baptizandos, in qua

Baptismus non rētur.

Lib. 7. c. 8. ec. hist. Lib. 10. c. 15.

Ephe. 4. Hebr. 6.

De p̄cc. meri. & veniſſ.

hæui erroris iam olim naufragium fecerunt Pelagiani, cōtra quos & August. præclare scripsit, & concilium Milenitanum decreuit. Post sexcentos dehinc annos eandem hæresim Cathari in Gallia & Germania resuscitarūt inter reliquos decem articulos, sicut illud antiquus quidam abbas Ekebertus describit. Hæresim istā infelici hoc nostro seculo reuocauit ab orco Vbalthazarus Hiebmayr, & tenuerunt Heizer, Hut, Denckius, & alii nonnulli sequaces eorū. est autem hæresis hæc iam olim condēnata, vt testantur Cyprianus scripta, & Augustini super Genesim, ad Fidūm & ad Marcellum, quos libros & vidit & laudauit beatus Hieron. Multas in ecclesia turbas mouit hæc hæresis, plures perdidit anima, corpore, bonis & honore. Vtinam aliquando tandem finem iis malis tantis daret Deus. Sed hæc aliās, nūc tantum oremus Deum, &c.

HOMILIA SECUNDA SUPER

euangelio dominicæ Trinitatis.

Cintillam fidei concepit Nicodemus ex doctrina & miraculis Christi. Quid mirum? trahebat enim illū Deus pater intrinsecus, & permouebat ad cognitionem sui, vnde & magistrū vocauit eum, & magnū esse professus est, qui signa tāta facere posset, & Deū cum eo esse: & tamen rudi adhuc erat intellectu, dominūq; de regeneratione baptismi loquentē sic intellexit, quasi oporteret aliquem iam natū grandē iterū ingredi vterū matris, & sic renasci: quod ille putauit esse impossibile, vti & est. Itaq; paulo melius erudiuit eum dñs, & dixit, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spū sancto, nō potest intrare regnū cœlorū. Ecce prudens dñi responsū. Nicodemus arbitrabatur illud dñi verbū esse impossibile, dominus autē non adorū eum est duriter, sed paucis verbis errorem illi suum commonstrauit, quasi sic dicere volens: Nicodemē, in hac regeneratione, quam tibi prædico, nō est opus aliquem rursus intrare vterum matris, solummodo eū fit illa per aquā & spū sanctū, neq; opus hic vêtre, sed solo spū. Tu autē impossibile dicis, senem nasci denuo: ego tam necessarium, vt aliter quis saluus esse nō possit. Atq; sic attentum eum fecit dñs, dum enim necessitatem baptismi illi inculcat, diligentiorē reddit in inquirendo. siquidē primus homo de terra factus, præuaricatus est: hūc autem alterum

Ekebertus.

Cypria. August.

August.

Ioan. 3.

Chrysost.

- Gene. 1.* hominem nouum ex aqua spū regenerare vult Christus, sicut & olim spiritus domini ferebatur super aquas. Aqua exterius emundat corpus à sordibus, spiritus intus sanctificat animā, vt sic totus homo nouus efficiatur, acceptabilis Deo, filij loco per gratiam, qui antea filius iræ erat secundum naturam. Quamobrè & Ioannes Christo dixit, Hic est qui baptizat. Et diligenter tu hic cōsidera, quòd non temerè vniuersaliter ad eò Christus loquitur de omnibus hominibus, quoniam necessarium sit illis renasci. quia enim antea Nicodemus eum magistrum appellauerat, iam ipse declarat & testatur magistrum se totius esse mundi: vnde & magnificè adeò atq; potèter illū docet de omnibus in vniuersum hominibus. Deinde animaduerte quòd bis regnū cœlorū Nicodemo inculcat, quoniam quum phariseus esset ipse & resurrectionem crederet mortuorum, in hoc illud adiunxit, ne negare posset quin renasceret. Præterea vide & attēde Christum principio loquutum obscurius, vt diligentiorē illum faceret. nanq; si manifestè ei dixisset hominē baptizari in aqua, contemnere potuisset: quum autem audiret Christum sibi dicere de regeneratione, admiratus est: & ne paruipenderet aquam in baptismo, verum quoq; addidit baptistam spiritum sanctum, quomodo decet facere præcepto rem bonum, vt ait Chryso. Ad hæc obserua quod primum dicit dominus, non videbit regnum cœlorū: deinde, nō intrabit in regnum cœlorū. Glossa enim dixit, Christum idē vtroq; sermone significare voluisse, quoniam nō saluabitur: sed verba hæc vltèrius quiddam insinuare videntur. nimirū quòd hic dñs designare voluerit æternā fœlicitatē in visio ne & confessione cōsistere essentiæ diuinæ. hæc enim est vita æterna, inquit dñs, vt cognoscant te Deum verum & quē misisti Iesum Christum. August. quoq; in hanc sententiā sic ait, Visio scilicet interna ista in intellectu, est tota merces beatorū. Quisquis itaque essentiam intuetur diuinam, verè beatus est. sicq; ingreditur in regnum cœlorum, iuxta illud domini ad seruum, Intra in gaudium domini tui. Quæ autem ex omnibus elementum aquæ elegerit ad baptismum, vide in materia baptismi de septem sacramentis.
- Mat. 25.* Iam porrò sententiam suam de regeneratione declarat dominus, & ait, Quod ex carne natum est, caro est. quasi diceret, Tantum de natiuitate carnis tu loqueris Nicodeme,

vbi caro de carne nascitur: ego autem de spiritali loquor, in qua quod ex spiritu nascitur, spiritus est. Caro, mortalis est: spiritus, perpetuus. & in generatione carnali portamus imaginē Adæ terreni, vt ait Paulus. Vnde iniqua est generatio & naturalis malitia. semē enim erat maledictū ab initio, teste Sapiente. Hinc & ex hac generatione nata est illa querimonia Pauli. Video aliam legē in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantē me in lege peccati, quæ est in membris meis. Quòd autē nihil boni nascatur ex carne, satis magnus etce nobis testis adest Iacobus. Quum enim in carne habitet concupiscentia, & quisque à concupiscentia suā teneatur abstractus & illeclus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Sicq; nihil boni nascitur ex carne; nec quicquā aliud nisi caro. & sicut origo est & fons, ita fluuius. vbicumque scaturigo mala, ibi & riuus malus: vbi radix arida, ibidem & arbor tota sterilis est. idēq; & ex carne nil nisi caro. Ar quid de carne ait sanctus Paulus vas electum? Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelā possidebit. Contra autē, quicquid ex spiritu nascitur, spiritus est. arbor bona fructus profert bonos: spiritalis tum nobilitas tum perfectio, ex spiritu est, non ocioso tamen, sed operante, & commouente virtutes animæ ad omne bonum; hominēquē uiuente cum Deo: quia qui Deo adhæret, vnus cum eo spiritus est. O verè fœlicem & beatum hominē, qui sic ex spiritu nascitur & Deo, & vt ait Ioannes, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex volūtate viri, sed ex Deo nati sunt. Mysteria hæc non est quòd multū prædicemus carnalibus hominibus, neque enim intelligūt, & solo vsū patēt ista, proinde missa facio. Videte autem omnes, quā misericorditer nos Deus noster redemerit, & regnerauerit, multo magnificentius quā in prima creatione. Principio enim dictum est, Producant aquæ reptile animæ viuētis. Ex quo autē alueum Iordanis ingressus est Christus, non amplius reptilia animarum viuētium, sed animas spirituales producit aqua & agnos ecclesiæ. In creatione mundi refert quidem Moyses, quòd tunc spiritus domini ferebatur super aquas: verum quinque milibus annorum postea ignorabatur, quid ageret spiritus domini super aquas;

Mat. 3. tantisper dū Christus aquas Iordanis ingressus, aperto cœlo cerneret spiritum sanctum descendentem in specie columbæ, & venientem super se, in argumentum & signū efficacis baptismi, quod in eo spiritus sanctus potenter emundaturus euet animam baptizati, & insigniturus stola innocentie instar columbæ, & abluturus ab omnibus sordibus peccatorum. hoc itaq; erat, quod quicquid ex spiritu nascitur, spiritus est. Audi porro quid hic Cyrillus dicat, Natum ex spū, spiritum hominis dicimus, non quia ex eo secundū naturam est: sed vna quidem & prisca ratione, quoniā per spiritum ex nihilo ad esse productus est, sicut in libro Genesis legimus, quod Deus condiderit hominem ex limo terræ, & inspirauerit in faciem eius spiraculum vitæ, vnde factus sit homo in animam viuentem. Et secundū hoc utiq; verū est, quod ex carne caro, ex spiritu autem spūs nascitur, quum enim gemina in nobis sit substantia, corpus & anima, corpus quidem de corpore venit parentis, anima autem quæ spiritus est, ex spiritu Dei venit. sic inquit Augusti. Anima in fundendo creatur, & creādo infunditur, quoniam singulis hominibus, singulæ creantur animæ à Deo, autore Psalmista. *Psal. 31.* Qui fingit (sicut figulus ollas) singulatim corda eorū: & de hac re non loquitur hic dominus. Secundo, spiritus ex spiritu nascitur, quando per spiritum reformamur, & proprio illius signaculo insignimur, animoq; nostro trāsformamur secundum imaginem ipsius: de qua trāsformatione Paulus loquēs, dicit, Filiioli, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus: & iterum, In Christo Iesu genui vos per euangelium, idq; adeo sit in sacramento baptismi, quo renascimur in spū Dei, & caractere insignimur idelebili: quod ita esse vel inuitis omnibus Neochristianis, testatur nobis apertè sanctus Paulus, Nolite, inquit, contristare spiritū sanctum, in quo signati estis in die redemptionis vestræ: & paulo ante, In quo & vos cum audiuissetis verbum veritatis euāgelii salutis vestræ, in quo & credētes signati estis spiritui promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Vtrinque hic manifestè declarat Paulus, christianos confignari per fidem in regeneratione spiritus in baptismo.

3 Quum itaque iam dominus Nicodemo declarasset, quid de regeneratione illa sibi voluisset, & quod non secundum carnem, sed spiritū intellexisset, admiratus ille est & obstu-

ruit: ac proinde subiunxit dominus, Non mireris quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis. Homines mundani, quum audiunt aliquid dici de natiuitate seu generatione cœlesti vel filij Dei, vel etiā filiorū adoptionis, tantum admirantur & stupent attoniti: iuxta illud Esaiæ, Quis audiuit vnquā tale: & quis vidit huic simile: nūquid parturiet terra in die vna: aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit Sion filios suos? Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit dominus. Ita hic quoq; fecit Nicodemus, quamobrè apertius adhuc ei dominus naturam & proprietatē venti inculcat, quem hic idiomate Hebraico spiritu vocat: quādo hæc singularis quædā est virtus docētis, vt multis ac varijs modis auditorū animos attraheret: vnde paulatim materia difficultas fiat apertior. Quum igitur Nicodemus verba Christi de carnalibus & terrenis rebus intellexisset, & dominus vicissim ostēderet se de spiritu loqui: neq; adhuc satis Nicodemus assequi posset (infinītū enim pene est, quo spiritua lia distāt à corporalibus) mediam adhuc creaturam ei proposuit ventum, qui neq; ad solidi corporis naturam, neq; ad incorpoream conscēdit, priusq; tamen ordine ab aqua, quæ tenuior est quā terra & crassior vëto. Vult ergo dominus docere, quomodo spiritus inuisibiliter operatur regenerationem suam in anima hominis, & nobis quoq; nec sentiētib; neq; videntibus. Ait enim, Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis: ne scis autem quo vadat, aut vnde veniat. Duo in ijs verbis proponit ille, alterum, quod si huius spiritus quem auditis sensu percipis, & actū impetum sentis, ne viam quidem nosti, quoniam pacto diuini spiritus operationem perscrutaberis? Alterum verò est, quod simul ibi declarat potentiam & virtutem spiritus sancti. quod si enim venti vbilibet spirantis semitam impedire nemo potest, nec prohibere, quanto minus impedire quis poterit operationem spiritus sancti, quam vetare nec natura potest, neque vlla creatura? aut quis est qui resistat voluntati diuine? Verè nanque spiritus illi vbi vult operatur, quod luce clarius cernis in Maria Magdalena peccatrice. Ecce autem & Iudas apostolus cecidit, & spiritus ille latronem seruauit, vsque adeo nescit tarda molimina spiritus sancti gratia, cuius enim vult miseretur, & quem vult indurat.

*Esai. 60.**Cyrillus.**Chryso.**Chryso.
Cyrillus.**Roma. 9.**Ambro.
Rom. 9.*

Dices, Quomodo aut quid hic dicit dominus de vento seu spiritu, quod ubi vult spiret, qui voluntatem nullam habet, quum nec homo sit, neq; animal, neq; alicuius vitæ capax? Sane verum respondeat tibi ad hoc Chrysoſt. & dicit, Quia non loquitur hic dominus, ac si voluntate aliqua feratur ventus, sed liberum eius à natura impetum significat. Mos enim est scripturæ, ita etiam de inanims loqui, quemadmodum cum inquit, Vanitati subiecta est creatura nolens. ideoq; & propter liberam agitationem venti dicit hic spiritum spirare ubi velit. 4. Sequitur, Et vocem eius audis. per vocem suam intellige & stridorem, quem audis utiq; sed vnde spiret exacte non cognoscis: & licet videas austrum euntem à meridie ad aquilonem, & alium ventum venientem ab oriente in occidentem, tamen originem illius certam ignoras. Ita spiritualiter quoq; audit aliquis vocem spiritus, dum commotionem illius in se experitur. neq; enim infidelis audit vocem pastoris, sed fidelis tantum, gratia modo diuina non destitutus, ut

August.

Psa. 104

*Beda in
Homil.*

1. Ioan. 3.

Eccle. 11.

August.

illam sequatur: iuxta istud Dauidicum, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Quoties audimus quidem vocem domini pulsantis in cordibus nostris, nosq; admonentis & exhortantis ad omne bonum, iam per seipsum, iam per angelos suos? Curemus modo ne contemnamus instinctum domini, sed potius omni reuerentia & honore simul ac timore recogitemus & suscipiamus. sicq; iam audiētes vocem spiritus, nescimus tamen adhuc vnde veniat. omnis enim illa operatio spiritus sancti occulta est, totaque latet inuisibilis. Beda hoc exponens, sic ait, Nam videtur baptizandus in fontem descendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis ascendere: quid autem in illo lauacrum regenerationis egerit, minimè videri potest, sola fidelium pietas no-uit: quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit: filius mortis descendit, & filius vitæ ascendit: filius diaboli descendit, & filius Dei ascendit, idq; nos corporalibus oculis nostris non cernimus, sed mater sancta ecclesia que peperit illum denuo, nouit hoc in fide, quod infideles nec norunt neq; credunt. ut dicit Ioannes. Christissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. sic Sapiens dicit, Ignoras quæ sit via spiritus. Ecce itaq; quomodo audis vocem spiritus, neq; tamen stupendam ipsius intelligis operationem. sicq; ait Aug. Sonat Psalmus, vox est spiritus. sonat eua-

gelium? vox est spiritus. vocem eius audis, & nescis vnde veniat aut quo vadat. Vocem iam meam in predicando auditis, vocem utique spiritus: in quibus autem spiritus operetur, & quo vadat, id ipsum sanè nescio. Sunt qui hic variam ventorum generationem & multiplicem causam declarent. interdum enim venti generantur ex nubibus, vel secundum latitudinem aeris, aliàs ex cauernis terræ, nonnunquam ex mari, ita ut plane nesciamus vel quando oriuntur veteri, vel vnde emergant, vel quibus de causis. Sic etiam ignoramus, & quando & ubi, & in quibus operetur spiritus sanctus. Quo nomine diligenter orare debemus Deum pro gratia spiritus sancti impetranda, cuius ope & auxilio renati, efficiamur filij Dei in vitam æternam, quam nobis concedere dignetur dominus Deus, cui laus, honor & gloria in secula seculorum, Amen.

HOMILIA I. ET VLTIMA
in dominica Trinitatis.

Enigmisissimus & optimus maximus ille dominus noster Iesus Christus, non interdum tantum, sed & nostro opus atque officium suum euangelicum exequutus est: atque ex phariseis principem quandam Nicodemum, erudiuit & docuit profundissima fidei christianæ mysteria de regeneratione spirituali, qua quis nouus homo efficitur: & meritò quidem, sicut & Paulus testatur, dicens, In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura. plane enim quisquis ingredi cupit regnum cælorum, fiat oportet creatura noua, nouusq; homo, semotus ab exuijs veteris Adæ, iuxta illud Pauli, Renouamini spiritu mentis vestre, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctimonia veritatis. Sanctam illam fidelium regenerationem, assequi non potuit Nicodemus, quamobrè dixit ad dominum, Quomodo possunt hæc fieri? verba Christi non intellexit, & tamè nihil ad eum dixit contumacius, sed magis ut diligens discipulus quaesuit, cõceptam iam illam apud se habens opinionem de Christo, quod vera essent verba sua, modum tamè & mensuram illorum ignorabat. Increpauit ergo eum dominus, & ait, Es tu magister in Israël, & hæc ignoras? quasi diceret, Magister, tu es doctor Iudæorum, inde magisterio tuo in Israelis. Atqui scias quia nemo ex spiritu nascitur, nisi humilis fuerit, & tu igitur fac humilioris, siasque ex magistro discipulus,

Galat. 6

Ephes. 4.

August.

nisi enim scieris quomodo renascendū tibi sit spiritu, frustra est omnis scientia tua, & inane totum magisteriū. Sin autē renatus fueris spiritu, sic demū cognosces vias domini, & quid sit illi acceptabile. Verū quid miramur hoc? velamen adhuc habebant omnes Iudæi positum super intellectu eorum, sicut Moyses & c. Tu hinc etiam discere non mirari, quod Neochristiani credere nolunt doctoribus sanctis, quod recipere reculant quicquid ipsis dicitur, siquidē nō intelligūt, omnisque ista culpa eorū, est propria, nullum vitiū doctorū. Ecce hic Nicodemus venit pio corde bonoq; affectu ad dominum, confessus est illum venisse à Deo magistrum, & tamen Christum nō intellexit, ipse quoque magister in Israël. Quanto magis isti nos intellecturi nō sunt, cū ad nos veniat animo maligno & inuido atque amaro corde? Vt rectissime dixerit Bernardus, Tantū vincere cupiunt hæretici, non veritatem agnoscere. hinc est quod obstinati permanent, caeci, & in peruersis suis dogmatibus dānatissimi, homines graui corde, diligentes vanitatem, & quarentes mendacium. Aut quotusquisque est ex Neochristianis, qui libros legat catholicorum vnde discat veritatem; tantū incumbunt ijs que perditissimi quique hæretici vel scripserunt vnquam, vel etiam nunc scribūt. ea nocturna pariter & diurna circunuer sant manu. sic illa tantū diligunt quæ scripsere. Vuicleph, Hufs, Rockenzan, Vuesselus, Marfilius de Padua, Lutherus, Zuinglius, Oecolampadius, Bucerus, Regius, & id genus reliqua sæx hæreticorum. Vt autem magisterium suum declararet dominus, quod in ipso professus erat principio sermonis sui Nicodemus, ecce dicit, Quod scimus, loquimur: & quod vidimus testamur. quo verbo efficaciter ille virtutem testimonii sui confirmat, eo quod audierit & viderit ipse, que certissima est testimonij firmi comprobatio. Dices autem, vbi quæso viderit hæc Christus. respondet Chryso-stomus, & ait vidisse eum in illo immenso essentia diuinæ speculo. siquidem cū apud nos sensus visus certissimus sit, cū persuadere quid volumus, aut loqui solemus, non audisse nos, sed vidisse. ita Christus quoque ab æterno audiuit & vidit, & sciuit ex Deo patre in seipso, in intellectu diuino. Quod nimirum illud est hic sequēs, Quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Neq; parū hic noxā incurrerūt Iudæi, quod testimonium tantū noluerūt

2. Cor. 5.

Bernar.

Psal. 4.

Chryso.

Ioan. 3.

accipere, imò quod & Christū Iesum à Deo patre missum, hæredem verum, quem potius audire debebant, quàm quem uis alium, illum quoque occiderunt, vt testatur parabola euangelica. 2. Videmus igitur quàm euidenter testimonium suum comprobet dominus ex visis & auditis. vnde meritedanda sibi sit fides: quoniam nemo nisi per fidem peruenire queat ad cognitionem mysteriorum Christi. Vbi tu considera, quod quauis hoc verbo dominus satisfacit Nicodemo, Neochristiano tamen nostrati scilicet acuto & subtili satif facturus non erat, cui persuasa & certissima habetur sententia, nihil dicendū esse cuiquam citra scripturæ autoritatem, & tamen hic Christus tãquam legislator ex propria loquitur autoritate, sicuti & nos deinceps iam loquimur autoritate ecclesiæ, quæ suam illam à sponso habet domino. Postet illius ratio hæc quoq; assignari, quod iã ante magisteriū Christi confessus erat Nicodemus. quum itaque illud iam iam crederet, vanum fuerat & superfluum vti testimonio scripturæ. Obiicies autem hic mihi, Quare magisterium suum in Israël exprobrat dominus Nicodemo, eo quod non cognouisset mysterium baptismi, quū tamen in Israël ita baptismum nullum haberent? Respondeo, varijs multisque modis figuratum iam tunc erat baptismi sacramentum in veteri testamento, vt sic merito debuerat Nicodemus non nihil de eo intelligere. Ecce enim prima statim mulier ex viri latere est desumpta, & aqua produxit volatile & reptile. Eli-seus ex aqua fecit ferrum natate. Iudæi simul omnes trāsierunt mare rubrum, aqua Iordanis mundauit Naaman à lepra, cū se lauisset septies ex illa. ad commotionem piscinæ Hierosolymitanæ tunc temporis sanabatur primus quisque vt erat ingressus in illam. Possent ad longum figuræ istæ extendi, ego tamen ijs omnibus supersedeo. hoc vnum tace re nō possum, quod apertissime magnus propheta Ezechiël prædixit de baptismo, Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mūdabo vos: & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Aliqua saltem ex ijs, si nō omnia mouere debuissent Nicodemum, illique occurrisse, iam maxime cū videbat istud re ipsa cōfirmari, baptizante iam tunc Ioāne, & vniuersa Iudæa confluente ad illum.

Mat. 21.

Gen. 2.1.

4. Re. 6.

Exod. 14.

4. Reg. 5.

Ioan. 5.

Eze. 36.

Iterum quærat aliquis non nihil circa hoc quod dicitur ibi dominus, Si terrena dixi vobis & non creditis mihi. sanè enim verba Christi terreno more intellexerat Nicodemus, sed non eo modo elocutus est dominus, sed spiritali quodam, sicut seipsum aperuit, subdens, Quod ex spiritu natum est, spiritus est. Chrysostrmus respondens ad hoc, Terrena inquit, hoc in loco nonnulli de ventre dictum arbitrantur, hoc est, Si exemplum à terrenis sumptum non creditis, quomodo altiora crederis? & tamen illud dominus Nicodemo ob maiorem facilioremque intellectu dixerat. Verè enim hic quoque locum habet istud Gregorianum, Quod regnum cælorum idcirco terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quæ animus nouit, surgat ad incognita quæ non nouit: quatenus exemplo visibilibus ad inuisibilia se rapiat: & per ea quæ visu didicit, quasi confricatus incalecat, ut per hoc quod sit natum, diligere discat & incognita amare. Arguere itaque & corripere hic vult dominus Nicodemum, quod cum exempla non intelligeret terrena, multo minus mysteria cogniturus esset cælestia, cuiusmodi est illud Sapientis, Difficilia æstima mus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore: quæ in cælis autem sunt, quis inuestigabit? Et istud Iob, Nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? Rationem inquit Gregorius, cæli ponere in terra, est supernorum iudiciorum mysteria, vel considerando discutere, vel loquendo manifestare. Tunc ergo ratio cæli ponitur in terra, quando cælestia terrenis comparantur. Augustinus aliter intelligit, & dicit Christum hic per terrena accipere verba quæ dixerat, Soluite templum hoc, & in triduo reedificabo illud. locutus autem hoc fuerat de templo corporis sui, quod ex terra constitutum erat, & Iudæi, non credebant, nec intelligebant. 3 Ne autem in ijs verbis dubitaret Nicodemus aliquantulum, quando dixerat dominus vidisse se & audiuisset, sicque suspicaretur ita loqui illum, quasi qui fuisset in cælis, anteuertit iam dominus & ait, Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo. Ecce ergo Nicodeme hic tibi, quomodo ego tum viderim, tum audierim, de cælo enim descendi: & si alium adhuc ex me requireres testem, en alium tibi dare non possum, quoniam solus ego descendi. Possunt hæc verba etiam hoc modo intelligi, quod Nicodemus proponebat & pro-

*Chrysostr.**Gregor.**Sapient.**Iob. 36.**Gregor.**August.**Ioan. 2.**August.
Cyrillus.*

fitabatur Deum esse cum Christo: & ipsum tamen Deum non esse credebat, sed prophetam tantum & magnum amicum Dei. Quam opinionem peruersam declinare volens dominus, dixit principio venisse se in hoc, ut homines filios Dei faceret, & ut baptismum institueret in regeneratione: quod utique facere non potuisset nisi Deus esset. Cumque ne sic quidem intelligere vellet Nicodemus, deinceps aperte dicit, venisse se de cælo: sicque non prophetam, sed prophetarum omnium esse dominum, qui prophetas reliquos omnes misisset. Sed iam hic tria occurrunt inquirenda. Primum, quomodo dixerit Christus, venisse filium hominis de cælo, qui primum filius hominis factus fuerat in terris. Respondeo, cum filius Dei naturam humanam assumpserat in unitate personæ, iam naturæ quoque mutuo suas participat proprietates seu idioma: propter unionem: sicque dicimus nos mortuum esse Deum, cum tamen Christus tantum secundum humanitatem sit mortuus. Et ceterum quando secundum naturam diuinam Christus descendit de cælis, dicimus tamen hominem quoque Christum cælestis venisse. Atque hæc omnia propter communicationem idiomatum, id est proprietatum. Altera quaestio est, Cui tunc temporis filius hominis adhuc erat in terris viuens, quomodo dixit hic esse in cælo? Respondetur hic quoque sicut superius, Christum Deum fuisse & hominem, atque secundum carnem adhuc vixisse in terra, & ratione deitatis fuisse in cælo: istæque duæ naturæ communicabant inter se inuicem proprietates suas, ita ut verè diceretur, Deum in terra, & hominem esse in cælo per communicationem idiomatum. Tertia porro quaestio hæc est, quomodo hic dicat dominus, neminem præter filium hominis ascendere in cælum, cum tamen omnes nos speremus peruerturos aliquando ad regnum cælorum, sicut nobis promisit dominus futurum, ut similes angelis Dei? Respondemus itaque etiã ad hoc, & dicimus Christum solū descendisse de cælis, & ascendere in cælum: sed quod etiã sancti Dei homines ascendunt in cælum, id tantum habent ut Christi membra: tunc ergo solus Christus ascendit in cælum, quando solus ipse cum membris suis fertur in cælum. Et hoc est quod vbiq; Deus commendat unitatem, & iubet vnanimes nos esse debere, neque ab ecclesiæ unitate deficere. Væ igitur istis qui oderunt ecclesiæ unitatem, quoniam non ascendent in cælum, vnus enim est qui in

*August.**Mat. 22.**August.*

1. Cor. 13
1. Cor. 11
cœlū ascendit Christus, vnus inquam ille cum mēbris suis. Vnde & Paulus, Nolite, inquit, plures fieri. & rursus, An ne Christus diuisus est? In hunc sensum superiora verba inducit Augustinus: & ait, Si terrena dico vobis de corpore meo terreno vero illo, & interim neq; intelligitis, nec creditis, cœlestia quomodo intelligetis? hoc est, si quid de corpore mystico dixerō, ecclesia scilicet, sicut in multis locis deinde Paulus multa disseruit. Solus ergo Christus ascendit in cœlum, solus inquam ille cum vero & mystico corpore suo.

Et vt aliquando hæc finiamus, voluit dominus hic Nicodemum fructum & vtilitatem baptismi declarare huiusmodi, q̄ quisquis non fuerit renatus ex aqua & spiritu sancto, nequeat etiā intrare in regnum cœlorū, cū nemo feratur in cœlum, nisi Christus & quicumque incorporatus est illi. Incorporantur autem Christo omnes in baptismo & ecclesia sancta Dei, vt sic in Christo possint omnes ascendere in cœlū.

Gen. 3. Neque enim iis qui nati sunt ex Adamo terrestri, patet regnum cœlorum & ianua paradisi, siquidem Deus ante eum reposuit Cherubin & flammeum gladium, ad custodiendam viam ligni vitę. Illis autem qui ex altero Adamo cœlesti renati sunt per baptismum, patet vtique cœlum, sicuti testatur propheta,

Amos 9. Qui ædificat iniquis, in cœlo ascensionem suam, & fasciculū suum super terram fundauit. Christus itaque ipse sibi viam parauit ad cœlū, fasciculus autem suus electi sunt, quos cōgregauit in terra. 4. Admirari poterat Nicodemus, vnde hæc tāta virtus inesset aquę in regeneratione spiritali, iam porrō illum docet dominus id omne verum ex passione sua: atq; hoc probat ex figura veteris testamenti, quando mordētibus in deserto serpētibus Iudęos, & miserē pereuntibus omnibus, quotquot morfi erant, præcepit dominus Moyfi serpentem æneum in sublimē ærem suffigere, quem quisquis intueretur cōualesceret ex morsu.

Num. 21. Qui autem sunt serpentes mordētes, nisi peccata de mortalitate carnis? sic primum hominē peccato graui momordit in paradiso. serpens autem æneus in ligno Christus ipse est in cruce: æs tinnitum habet validum, & Christus verbū exitit sonorum: æs illud latro inclamauit, Domine, memento mei cū veneris in regnum tuum. Tinnitū æris huius etiā cū ostendisset, Centurio prorupit in hæc verba, Verē filius Dei erat iste. Quisquis ergo oculis fidei aspexerit serpentē

Aug. 1.
Gen. 3.
in cruce: æs tinnitum habet validum, & Christus verbū exitit sonorum: æs illud latro inclamauit, Domine, memento mei cū veneris in regnum tuum. Tinnitū æris huius etiā cū ostendisset, Centurio prorupit in hæc verba, Verē filius Dei erat iste. Quisquis ergo oculis fidei aspexerit serpentē

Luc. 23
in cruce: æs tinnitum habet validum, & Christus verbū exitit sonorum: æs illud latro inclamauit, Domine, memento mei cū veneris in regnum tuum. Tinnitū æris huius etiā cū ostendisset, Centurio prorupit in hæc verba, Verē filius Dei erat iste. Quisquis ergo oculis fidei aspexerit serpentē

Mat. 27
in cruce: æs tinnitum habet validum, & Christus verbū exitit sonorum: æs illud latro inclamauit, Domine, memento mei cū veneris in regnum tuum. Tinnitū æris huius etiā cū ostendisset, Centurio prorupit in hæc verba, Verē filius Dei erat iste. Quisquis ergo oculis fidei aspexerit serpentē

illum saluabitur. Comparatur autē serpenti dñs in morte sua: sicut enim serpens iste æneus homines ab aliis serpētibus demorsos sanabat, ita hic omnes homines ex morsu mortis saucios curauit serpens occisus Christus. serpens verō hic æneus, quia expers veneni: & tamen interfectus, quia morte sua nos viuificauit. Et sic mortua est mors in morte Christi, quoniam absorpta est victoria tua o mors. Hoc itaque modo verbum Dei factum est in similitudinem carnis peccati. cū in carne sua peccatum damnauit, respicientibusque in eum fide sincera æternæ salutis largitor ostenditur. cū primum enim vita mortua est, nos viuificati sumus. De hac ipsa exaltatione locutus est etiam illud, Cū exaltaueritis filium hominis, tunc demum cognoscetis quia ego sum Christus: & iterum, Cū exaltatus fuero à terra, trahā ad me omnia. Quando igitur grauius demorsus sumus omnes à peccato originali & multis aliis peccatis mortalibus, sic iam intueamur Christū in cruce, vt olim Iudæi serpentē, qui temporalē tantum vitam conferebat aspicientibus, sed hic nos vitam largitur æternam. Sicut ergo Adam terrenus & serpens malignus, ita & Adā secūsus & serpens bonus, est Christus Iesus. Quæras autem, cur adē serpentē solum Nicodemum in exēplo proposuit hic dominus, & non quodcunq; aliud animal ex multis istis, quæ in lege veteri Christū figurabāt? Respondet ad hoc Chrysofostomus, & dicit dominum voluisse passionem suam velut medicinam quandam declarare, ex omnibus autem omnium animalium figuris, nulla est quæ magis propriē medicinam animæ representet quàm ista serpentis. Et sunt quidem ratione sacrificij cætera quoq; animalia figuratiua C H R I S T I, sed quo ad medicinam, solus serpens. Id ita intellige. Naturaliter ita est, venenum veneno propellendum est, nō ita autem in reliquis morbis. Demorsus itaque homo à serpente, oportet adhibeat theriacam, quæ quum ex veneno serpētis cōponatur, veneno alteri medetur. Sic nobis præsentaneum remedium, atque adē theriaca saluberrima Christus est, omne venenum abigens peccati, quo antiquus iste serpens nos momorderat. Quæ etiam ratio est, cur diabolus serpentem vocemus antiquum, cū Christus serpens nouus sit & salutaris. Causa quoque hinc patet, quare Iudæos Deus sanarit in similitudine eius animalis à quo erāt

1. Cor. 15.
Cyrillus.
Rom. 8.

Ioan. 8.

Ioan. 19.

Chrysof.

Rom. 8. occisi. siquidē & Christus in similitudine venit carnis peccati. Serpentem igitur hunc quicumque aspicit fide per charitatem operante, vitam habebit æternam. cumque legis peritus esset Nicodemus, exemplum hoc illi eo proposuit dominus, quo magis cognosceret se vetus consummare testamentum, & quicquid ibi figuratum fuerat, se iam perficere. Ut autem aliquando finiam, hoc unum cogitate dilectissimi, quomodo euangelium hoc festo trinitatis conueniat, cum singularum trium personarum ibi mentio fiat: patris quidem, quando dicit, Scimus quia à Deo venisti. spiritus sancti subinde hic meminit circa regenerationem hominis, filius autem ipsemet hic loquitur Nicodemo. Neque solū hic propria personarum, sed etiam attributa earundem exprimuntur, quoniam potentia patris ostenditur cum dicit, Nemo potest hæc signa facere que tu facis, nisi sit Deus cum eo. sic enim habere virtutē operandi miracula, omnipotentię Dei patris attribuitur. Sapiētia filii declaratur, dum ait, Scimus quia à Deo venisti magister, quoniā magisterium decet scientia: & hæc proprietas propriē datur filio. Bonitas verō & libertas spiritus sancti insinuat, quādo dicit dominus, Spiritus ubi vult spirat. Ad hæc declarauit hic Christus baptismi necessitatē, cum ostendit illū fieri in aqua & spiritu: formam verō illius docuit signo trinitatis, quādo dixit, Ite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti. Breui igitur hoc euangelio cognoscimus mysterium trinitatis, necessitatem & materiam baptismi, mysterium quoque tum spiritualis corporis Christi, tum ascensionis eiusdem in cælum, magnum etiam illud sacramentum incarnationis, passionis, & mortis filii Dei, que sanē magna sunt, si modo non maxima, fidei nostrę arcana: pro quibus beneficiis vos gratias agite Deo, laudate & celebrate gratiam atque misericordiam Dei, vnde tot donati sumus muneribus in creatione nostra, in redēptione & gubernatione, ac præcipuē verō in vsu sacramentorum. Oremus igitur omnes dominum pro bono fine impetrando, vt & nos possimus tres illas personas intueri in vna essentia diuina per secula, Amen.

HOMILIAS DE TRINITATĒ RE-
quire parte tertia de Festiuitatibus.

EVANGELIUM DOMINICAE
II. A FESTO PENTECOSTĒS
LVCAE XVI.

In illo tempore, dixit Iesus appropinquantibus ad se phariseis parabolam hanc: Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianucm vlcibus plenus, cupiens saturari de micis que cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes veniebant, & lingeabant vlcera eius. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum eset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. & dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire. Et ait. Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen & prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait illi: Si Moysen & prophetas ven-

audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

HOMILIA PRIMA.

Non temerè est quicquid est, dilectissimi, quod Lucas initio huius euangelii non ait parabolam hanc esse, quoniam constans doctorum sententia est, historiam hanc esse & reuera sic, vt narratur, contigisse. Vnde *Ambrosius* dicit, Narratio magis quam parabola videtur, quando etiam nomen exprimitur. Nec desunt qui non longe ante tempora Christi factum id esse putent. fert enim vt ait *Theophylactus*, Hebraeorum traditio, Lazarum quandam per illud tempus extrema inopia & infirmitate laborasse, cuius dominus memor fuerit in hac parabola, vt pote noti & manifesti. Tribus autem acciditibus diuitem hunc describit. Primum enim diuitum eum fuisse refert, eius (vt opinor) avaritiã designans. Deinde purpura & bysso indutum, vnde eius superbia atque ambitio colligitur. Postremo quotidie splendide epulatum esse tradit, per quod immoderatus illius luxus, gula atque intemperantia declaratur. His notis atque circumstantiis diues ille nobis quasi carbone quodam delineatur, atque ob oculos ponitur. nominis verò nullam prorsus mentionem facit. Ita enim inquit *David*, Non memor ero nominum eorum per labia mea. Dominus impiorum nomina ignorat, quemadmodum in parabola fatuis illis virginibus respondet, Amen dico vobis, nescio vos. Lazarus autem Deo probè erat notus, ideo etiam nomen eius exprimitur. Iustorum enim nomina in libro vite sunt descripta, vt *Moyse*, apostoli, *Pauli*; in negotio fidei cooperatores, sicut ipse in epistola ad *Philippenses* profitetur. At vicissim attende quibus coloribus Lazarum depingat. Quod enim ad nominis rationem attinet, Lazarus à Deo adiutum significat. Erat is pauper, imò & mendicus. Quorum sane multi nullis corporis angurunt cruciatibus. At ille ne hac quidè comoditate fruebatur: ægrotabat enim & quidè grauissimè, plenus vlceribus, & ad vestibulum diuitis iacebat. ecce alius dolor, videre alios in delictis, se autè fame premi, qua quidè eo redactus est, vt saltem micis de mensa diuitis cadentibus exsaturari cuperet. sed & illud frustra: nemo enim dabat. ex quo quidem

nò mediocri cumulus aliis eius erumnis accedebat. Denique miser ille Lazarus vsque adeo omni auxilio ac ope destitutus erat, vt ab omnibus negligeretur, præterquam canibus, qui vlcera eius lungebant. Sed quia tribus potissimum in rebus diues à Christo taxatur, neque his plura enumeratur, atque postea in inferno sepultus esse dicitur, facile patet eum in his prædictis rebus deliquisse. Atque hic quidè spatiosus occurrit campus explicandi, quoniam modo per vestes, & cibum & potum ac diuitias peccetur. Non enim (vt ait *Ambrosius*) omnis sancta paupertas, aut diuitiarum criminosa: sed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatem commendat sanctitas. De diuitiis sic inquit *Gregorius*, Hinc diues non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse: nec dicitur, quia vi quenquam oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc ergo summopere colligendum est, qua poena multandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Audiant hæc diuitum filij, qui suis se opibus nequam peccare posse putant, quoscumque in vltus impendant, utpote nec furto, nec præda paratis. Vnde fit vt in grauissima peccata nonnunquam impingant, dum bonorum acceptorum immemores, dominum huius beneficii autorem non agnoscunt. Damnatus est hic diues propter nimiam animi eius ob huiusmodi fortunæ comodo insolentiam, atque quod nulla erga proximum miseratione afficiebatur: & quoniam cum diues erat, peccata sua non redemerat eleemosynis, neque amicos sibi fecerat ex mamonâ iniquitatis. Sic sunt, qui vestitu se non posse peccare putant. quod si autem omni peccato careret luxuria vestium, non adeo proprie hic dominus designasset diuitem, qui apud inferos cruciatur, purpura & bysso fuisse vestitum. Nimiis enim vestium apparatus honorem tantum ambit & vanam gloriam, quam obrem & dominus dixit, Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. & *Sapiens* ait, In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris. Namque & *Herodes* cum regali vestitu amicus loqueretur in concione ad populum, & hic illi acclameret, Vox Dei, non hominis, percussit eum angelus domini, & inde corrodabatur à vermibus ad necem vsque, sicut ad locum mortis suæ cruciatur describit *Eusebius*. Sed neque hoc temerè commemorat dominus, quod iste epulabatur quotidie splendide. Lib. 2. rarò enim cuiuivis habetur sine peccato, inquit *Gregorius*. cap. 9.

Mat. 24 Quo nomine Iob quotidie deprecabatur dñm pro liberis
lib. 1. c. 5. suis, ex ordine vicissim cōnuuantibus, vt quicquid illi luxu-
moral. riano delinqueret, ipse orādo placaret: cū etiam sint vitia
Iob 1. quādam que ægrè à gula separantur, quoniam ex ciborum
Gregor. singulari delectu voluptas sequitur, ex qua dum corpus in
 refectiois delectatione resoluitur, etiā cor ad inane gaudiū
 relaxatur, sicut scriptum est, Sedit populus māducare & bi-
Exod. 32 bere, & surrexerunt ludere. Plerunque etiā multum loqua-
 citatis & temerariæ garrulitatis est in conuiuuiis, quia tunc
Gregor. impleto vêtre effrenis redditur lingua. Vnde & Gregorius
 dicit diuitem hūc ideo petiisse refrigerium linguæ suæ ex
 aqua apud inferos, quod inter conuiuandum multis modis
 loquendo & garriendo deliquerat, quauis initio huius eu-
 angelij nō commemoret dominus id ipsum. Quando autē
 immensa illius poena ex linguæ cruciatibus designatur, ar-
 gumentū inde datur nobis maximi etiam sui peccati. Quid
 multa diues hic talem se gessit, sicut viri Sodomæ, de qui-
Exe. 16. bus propheta dicit, Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tue,
 superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius &
 filiarū eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.
 Quando verò diuitiæ & apparatus vestitiū pro peccatis com-
 putetur, vide homilias de septē peccatis capitalibus. 2. Sim-
 ul cum hoc diuite erat & pauper quidā nomine Lazarus,
 quæ sanè volūtas Dei est, vt alij diuites, pauperes quoq; sint
 alij: regnumq; cælorū illi mereantur eleemosynis & cultu
 Dei promouendo, ij aduersitatibus patiēter sustinendis. Sic
Prou. 22 Sapiens ait, Diues & pauper obuiauerunt sibi, vtriusq; o-
 perator est dominus. Nomen mendico huic erat Lazarus.
 Ecce quomodo cognouit etiā ex nomine illū Deus, non sic
 autem diuitem stolidum. Iacebat ille præ foribus diuitis.
Chryso. Quare duo iudicia impleuit Deus, alterum diuiti, qui excu-
 sationē habere nullam potuit, quo minus eum viderit, præ
 foribus diuitis iacuit, quo declaratur crudelis & impia diui-
 tis parcitas. neq; enim dicere poterat, 'Equidem illum non
 vidi, nescio in quo angulo delituit, mihi eū cernere non li-
 cuit, nec quisquā ipse mihi miseriam significauit. Ad ianuā
 suam iacuit, expositus cōspectui illius siue egredientis, siue
 exeuntis: & si corpus vulneribus & vlceribus plenū vide-
 re non potuisset, tamē vocē & eiulatū non potuit vtiq; nō
Gregor. audire. Sic Gregorius quoque, Habuisset, inquit, forsā

aliquam excusationem diues, si Lazarus vlcerosus ante eius
 ianuas non iacisset, si remotus fuisset, si eius inopia non ef-
 set oculis importuna: sed dum egenū & vlceratū ante ia-
 nuam diuitis in delitijs affluentis posuit, in vna eadem re,
 ex visione pauperis non miserenti diuiti cumulum damna-
 tionis inulit: rursus ex visione diuitis quotidie tentatum
 pauperem probauit. Alterū itaque iudicium Dei fuit super
 Lazarum, quem ille quotidie probauit, dum videret præ ocu-
 lis suis diuitē tantis diuitiis & luxu affluentē, profecto et-
 enim grauitur hic tētatus est, dum ipse omnis boni indigus,
 cerneret istum in tantis voluptatibus lasciuientē. Aut quā-
 tas hunc egenū & vlceribus obfessum tentationes creditis
 in sua cogitatione tolerasse, cū aspiceret se fame tantū non
 emorientem, pane etiam carentem, miserē valere ex corpo-
 re, præter dolores, famē, sitim & frigus nihil habere: rursus
 istum nihil desiderare, quod ad quancunq; corporis volup-
 tatem pertineret. Cū interim iste quauis agrotus, quan-
 uis famelicus, præter micæ de mensa cadentes nihil requi-
 reret, & vel summis votis ex peteret, neque illæ tamen si-
 bi poterant contingere. Estque hæc extrema diuitum tum
 inhūmanitas, tum durities, quod perire prius aliquid si-
 nunt, adeo vt etiam canes exhorreant, quā in vsum paupe-
 rum conferrent. Ex corū numero intractabilis & immitis
 iste fuit diues, nihil commune in hoc habens cum patre suo
 Abraham, cū Iob & Loth, qui nihil duxerunt antiquius quā
 peregrinos hospitio excipere. Discant hinc mendici, nec ef-
 faria tantū sibi petere, nō cupedias, non vinum: discant re-
 liquias, nō delicias, & fragmenta, nō oblectamenta quære-
 re. Quāuis autem petere huiusmodi delicata nō debēt men-
 dici, interim tamen eo nil peccant diuites, cū pauperibus
 maximè agrotis aliquid boni parari sinunt & tribuunt. sic
 enim Neemias dixit, Ite, comedite pingua, & bibite mul-
 sum, & mittite partes iis qui non præparauerunt sibi. Linge-
 bant autē huic nostro Lazaro canes vlcera sua, cuius nec di-
 ues miserebatur, neq; serui: ei cōdolent canes, misericordia
 superiores hominibus. Neminem habebat bonus ille, qui si-
 bi vlcera mundasset, sanieq; deterisset, nisi canes. Vtque a
 deo mirabiliter hoc vno facto virtus probatur pauperis, &
 cumulum sibi diues acquirat damnationis.

3 Sicut dissimili modo vixerunt diues & pauper, ita in-
 f ij

Iob 31.
Gen. 18:
August.
de verbis
domini.

2. *Esd. 3.*

Theoph.

æqualē etiam fortiti sunt exitū. factum est enim vt moreretur pauper, & sepultus est ab angelis in sinum Abrahamæ, unde patientia ipsius colligitur, nanque si obmurmurator fuisset, & blasphemus, neutiquā tantū honorē fuisset consecutus, & angelorum comitatu stipatus. non decet murmurare mendicos, nō peierare, non indignari si diuitiū videat opes & fortunā. nam quicūque hoc faciūt, nō statim vt hic Lazarus, perueniēt in cœlū. Et vide q̄ diuersis modis dñs loquitur de morte pauperis & diuitis. de illo dicit, factum est vt moreretur: de hoc inquit, mortuus est: ratio huius est, quod mors pauperis mors nō erat, sed ex morte trāsitus in vitam: iuxta illud Sapientis, Visi sunt oculis insipientiū mori, ipsi autē sunt in pace. Lazarus mortu⁹ est, & oīs sua infelicitas desijt, paupertas, vlcera, morbi vno momēto sinē acceperūt: & quod pro iis suscepit gaudiū, æternum & immortale est. Mortuus inquit Lazarus, delatus est ab angelis in sinū Abrahamæ. Nolite itaq; cōtēnere mēdicos, pauperes & ægrotos, nolite spernere creaturā, atq; ideo imaginē Dei animā sanctā nolite despiciere. Quis enim despectior Lazaro? quis pauperior? quis deniq; miserior? quoniā nisi extremā mēdicitaris fuisset, Christi exēplo illius hic vsus nō esset. in tanta fuit nanq; homo inopia & paupertate, vt defuerit etiā corpori suo libitina. verū quando ditissimus erat anima, multisque hic virtutibus redimitus, diuitiis spūalibus, magnificentissimam e parte habuit sepulturā ex ministerio angelorū, post tantā infelicitatē exactāque vitæ ærūnas deportatus est ab angelis in sinū Abrahamæ. ecce non sufficiebat ad portandum pauperē vnus angelus, sed propterea plures veniunt vt chorū lætitiæ faciāt, gaudet vnusquisque tantū onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauātur, vt ducant homines ad regna cœlorū. Discamus hic etiā nosmet cōmendare in custodiā & tutelam angelorū, illōsq; deprecari quatenus & nos exutos corpore deferre dignentur in vitam æternā. O enim vos beati & sanctissimi spūs, cōmendatos etiā nos vobis habetore homines miseros, & defunctos deducite in æterna gaudia, vbi cōciues vestri facti, angelorū ruinas suppleam⁹. Sedulo recogitemus istud magnificū sanctorū angelorū officiū. inde enim colligimus quantū sit illorū de nobis gaudiū, si bene pieq; viuamus. Cōtra omni ista lætitia priuam⁹ eos peccatis nostris, iuxta illud pphetici, Angeli pa-

Sap. 4.
Iohans.

Chryso.

Luc. 15.
E/4. 33.

cis flebūt amarē. Cogitemus q̄ sedulo affistāt nobis administratori spūs, missi in obsequiū eorū quibus hereditario debetur vita æterna. Quo autē deportarunt eū in sinum Abrahamæ, non ait iuxta, sed in ipsum sinū Abrahamæ. cur autē vt illū palparet & refocillaret, atque vt clementissimus pater sinu suo foueret. Cuiusmodi autē sinus hic fuerit, docet August. cū ait, Non est quod vsque adeo desperes, vt arbitreris corporeū sinum vnus hominis ferre tot animas. Si errare pueriliter non vis, sinum Abrahamæ intellige remorā sedē quietis atque secretū, vbi est Abraham: & ideo ab eo dictam, non quod ipse tantū sit, sed quod ipse multarum gentium pater sit, quibus ad imitandum fidei principatum præpositus est. In summa sinus hic limbus ipse est, in quo patres illi antea aduentum Christi detinebantur: planē hic locus, de quo dicimus in symbolo, Christum descēdisse ad inferos. atque de eo alibi inquit August. Non absurdē credi videtur, antiquos etiam sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorū remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos sanguis Christi ad ea loca descendēs erueret. Id ipsum non paulo dilucidius expressit Gregori⁹, cū ait, prius antequam redēptor noster morte sua humani generis pœnā solueret, eos etiā qui cœlestis patriæ vias secuti sunt, post egressum carnis, inferni claustra tenuerūt, non vt pœna quam peccatores plecteret, sed vt ij in locis remotioribus quiescerent, quos ab ingressu regni reatus primæ culpæ prohiberet. & lib. 12. cap. 7. quia ante aduentum mediatoris Dei & hominis, omnis homo, quantum mundæ probatæq; vitæ fuerit, ad inferna claustra descendit. Nectamen ita iustorū animas ad infernū dicimus descēdisse, vt in locis pœnalibus tenerentur, sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt, vt in superioribus iusti requiescerent, & in inferioribus iniusti cruciarentur. Porro cū quidam ex Neochristianis in disputatione Bernensi nouis arietibus etiam limbū patrum ausus sit impugnare, est quod hic aliquot scripturæ locos afferam pro limbo patrū. Ecce Iacob ad filios suos dixit, Descendam ad filium meum plorans in infernū. non vtique damnatorum, quod hominis desperati fuisset, sed in limbum patrum. Et inde, Deducetis ca nos meos cum dolore ad inferos. In hoc limbo orauit Iob, quando dixit, In tenebris orauit orationē meam. ex hoc limbo

Heb. 11.
Chryso.
August.
de origi.
anima.

Lib. 20.
ca 15. de
ciu. Dei.

Lib. 4.
moral. c.
32.

Limbus
patrum.
Gene. 27
Gen. 42.

Zach. 9. bo liberauit dominus animas patrum, sicut in spiritu Dei vidit propheta, dicens, Eduxisti in sanguine testamenti tui viros tuos ex lacu, in quo non est aqua: hæc illa captiuitas sancta est, quam captiuam secum in cælum deduxit dominus, autore Psalmista, & testibus quoque Petro & Paulo. Quod igitur nos communiter limbum dicimus, id hic dominus sinum vocat Abrahamæ: sinum quidem, quod in eo animæ patrū cōquiescebant, sicut Ambrosius ait Lazarū in Abrahamæ gremio, quasi in quodam sinu quietis & sanctitatis recessu locatum, ne vel presentium rerum voluptate titillati in peccatis perseveremus, vel fastidio & molestia victi, grauitatem laboris exhorreamus. Sinum autem vocamus Abrahamæ, partim ob illam quæ Augustinus habet rationem, partim eo quod Abrahamā primus exiit, cui promisit dominus benedictionem omnium populorū in semine suo. in hac scilicet tum promissione tum benedictione sustinuerūt sancti patres, firmiter sperantes & expectantes quando tandem impleretur ista promissio, vt iam merito limbus iste sinus dicatur Abrahamæ. est autem ille nūc sanguine Christi planè euacuatus, dirutus & cōfractus: iam quæ porro non in limbum commigrant animæ beatorum, sed euolant in sinum Christi, felicitatem & vitam æternam: cuius nos quoque cōsortes faciat, qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA II. EIVSDEM
dominicæ.

C Considerate obsecro charissimi, qualè disparitate hominū coniūgit hic dominus, diuites connectit cum paupere. Magna inter vtrūque diuersitas vitæ, vnde maius consequutū est etiā mortis discrimen. mortuus enim est Lazarus & ab angelis deportatus in sinum Abrahamæ, scilicet limbum patrū ante Christi aduentū & passionem, qui nūc transmutatus est in regnū cælorū, in quo sancti constituentur in mansionibus à Christo sibi paratis. qui sinus & amplissimus & capacissimus est, quoniam omnes tum angelos, tum homines sanctos recipit, testate propheta, O Israël, quæ magna est domus domini, & magnus locus possessionis suæ. Est quoque iam sinus Abrahamæ regnū cælorū, patet ex verbis illis domini, Multi veniūt ab ortu & occasu solis, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum. Mortuus autem est & diues, atque sepultus est in inferno. Ecce mortui sunt ambo, sed alterum tamen suscipiunt angeli, alterū tor-

menta manent: alter defertur manibus angelorum in sinum Abrahamæ, alter nil præter cruciatus expectat. Medicus portatur in sinum Abrahamæ, diues in infernum detruditur. O mortem inæqualem, o inæquale exitū, o quàm diffimile vtrūque diuersorū. Mortuus est diues, mortuus inquam, quacūque parte expēdas, mortuus est animo per peccatū, sicut de vidua inquit Paulus, quod quæ viuit in voluptate, mortua est. Mortuus est & naturaliter separata anima à corpore, & forte (propter peccatū) ante decursum verū naturę spatiū, secundum illud Davidis, Viri sanguinū & dolosi non dimidiabunt dies suos. Ad hæc mortuus quoque est morte infernali, æternis iam deputatus suppliciiis. Est enim hæc triplex mors damnatorum, quod moriūtur gratia, natura, & gloria Dei, pro quibus eis peccatū, mors & inferi contingunt. Atque hoc illud est, quod dolenter exclamat beatus Ioannes, Vae vae vae iis qui habitant in terra. ita etiā vt diuiti huic, quoniam sepultus est in inferno, qui locus, quodcumque cæmeterium est eorum qui diaboli sunt: quicumque, autem CHRISTO gaudet pariter, cœlesti donantur beatitudine. Diues ergo sepultus est in inferno, vbi & pauperior & miserior est quàm vnquam fuerit Lazarus super terram, teste Iob, Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. cui accedit etiam alter testis fidelis David, inquit, Dormitauerunt somnum suum, & nihil inuenerūt oēs viri diuitiarum in manibus suis. Iste igitur qui hic in summo rerū omnium vixit affluxu, iam miserrimus est & sepultus in infernum. laute vixit semper, vestitus est splendide. sed respice finem. Ecce sepultus est in infernum. Aut nonne verus est Iob, qui enumerata malorū hominum voluptate concludit, quia ducunt in bonis dies suos, & in puncto descendūt ad infernū? Et hic quidem finis atque exitus est fastuosorū & superbientū diuitū, iuxta illud Esaiæ. Detracta est ad inferos superbia tuā, cecidit cadauer tuū, subter te sternetur tineā, & operimentū tuū erūt vermes. Ecce quanta rerū vicissitudo, quæ admirabilis commutatio purpuræ & byssi in flamas & tormenta. Neque erat quod adderet dominus qui eum sepeliret, in infernum enim quum sit sepultus, constat id ita ministerio factum demonum esse, vt Lazarus in sinum Abrahamæ deportatus est comitatu angelorum. Vsq̄ adeo mors peccatorum pessima est: & qui oderunt iustum, delinquant.

2 Sepultus autem in inferno diues, eleuatis oculis, vidit Lazarum in sinu Abrahæ. vnde Chrysof. euincit factū hoc in veritate sic esse, neque tantum parabolam existere, quum parabola sit vbi exemplum ponitur, & nomina tacetur. Verum quia hic nomina exprimuntur Abrahæ, Lazari, Moyfis, ideoq; oportet & iustum verum Lazarū fuisse. at quis fuerit

Gene. 11. Abraham, satis nobis Geneſeos testatur historia. de Lazaro nihil certi constat, nisi quod ex hoc euangelio liquet: tamē idem ille qui Abrahamum condidit, etiam Lazarum creauit. Diues eleuat oculos suos in tormentis, vt videret Lazarum à longe, quem, quum viueret, videre noluit præ foribus iacentem. quæ cōmunis peccatorū infelicitas est, vt quandiu peccant, nil videant, & post peccatum denique accipiantur oculi eorum: id quod in primis parentibus nostris est videre, qui tum deum quum comedissent de ligno vetito, aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt nuditatem suam: ira planè cōtigerat etiam huic diuiti, cui oculos, quos clauferat peccatum, aperuit pœna. Verum ista oculorum eleuatio non de oculis est intelligenda corporis, quod iam erat sepultū in terra, expectaturū idē iudicii: sed ita, quod eleuauit oculos mentis, & illis vidit Abrahamū. Sic igitur in maximis tormentis constitutus diues, solum adhuc liberū habebat oculorum suorū obtutum, quo alterius poterat inspicere gaudium. neque tamē sibi in cōmodum, sed vt dū alterius gaudiū cōsideraret, quo ipse carebat, maiore inde pœnā haberet. Quæ ratio est quur Deus permittit etiā dānatos videre electos, & in die iudicii aspicient isti Christum quoq;, sed ad immensam quā inde colligent pœnæ maioris acerbitatē. Sicut Dominus, inquit Theoph. eiectum Adam collocauit è regiōe paradisi, vt cōtinuò aspectūs, clarī sentiret à quantis bonis excidisset: ita etiā huic diuiti ob oculos posuit Lazarum, vt videret quanta bona amisisset, dum immitis adeò & durus fuerat in pauperem. Chrysof. quoq; hic expendit illud, quod dicit in tormentis, non in tormento, quoniā totus erat in tormētis. Et sicut diues ille tristat⁹ est, conspicatus Lazarū in tāto gaudio: ita vicissim Lazarus gauisus est, vidēs tormēta diuitis, non quod vel hic Lazarus vel quisquam alius sanctorū gaudium concipiat de tormentis & pœnis in se, sed quia tantum hic quoq; diuina reluet iustitia & manifestatur gloria Dei: iuxta illud domini ad

cæcum, Neque hic peccauit, neque parentes, sed vt manifestetur gloria Dei: sicut ad longum ista verba explicat Greg. **Iohn. 9. Gregor.**

Patres hic triplicem expendunt & pertractant vicissitudinem seu commutationem status huius diuitis. Primum enim in sublimi erat Lazarus, & diues in imo cōstitut⁹. quāobrem erat quod suspiceret in altum: cum econtrā diues in hac vita sedebat in sublimi aula & sella magnifica: pauper autem præ foribus iacebat contemptus omnibus. Fieri autē sic, vt in isto seculo omnia contrario modo eueniant, testatur & Sapiens, iacebant mali ante bonos, & impii ante portus iustorū. Deinde diues hic in summa voluptate vixit, Lazarus verò in extremis doloribus. Id quoq; iam versum est, nam mutata vice, diues in tormētis cruciatur, Lazar⁹ in sinu Abrahæ latus exultat, sicut dicit Esaias, Serui mei comedent, vos autē esurietis: & serui mei bibent, & vos sitietis: & serui mei iactabuntur, & vos confundemini: & serui mei laudabūt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & contritione spūs vlulabitis, & dimittetis nomen vestrū in iuramentū electis meis. Ad hæc Lazarus in hac vita medicabat ex diuite micas panis, isthic diues mendicatus petiit ex Lazaro guttā aquæ. Sicut autē hic non exau diuit diues Lazarum, ita illic mendicus quoq; diuitem non exaudiuit: iuxta illud Salomonis, Quicumq; obturat aurem suam ad clamorem pauperis, iterum clamabit etiam ille, & non exaudietur. Moneant hæc diuites omnes, vt misericordes & mites sint pauperibus. Commendatos sedulo sibi habeant pauperes domesticos, cogitēt & illos creatos ad imaginem Dei, atque nobilem habere animam: & fortē istos sublimiorem habere in cœlo sedem iis, qui hic sibi vidētur magnifici & splendidi. Credant certoq; sciāt, quicquid hic dederint pauperibus, Christum irremuneratum nō dimissum. Vicissim quisquis misericors non est erga pauperes, non rit se quoque misericordiam nō consequuturum. Estote igitur liberales, & pauperibus affatim date eleemosynam. nihil enim minus ex hoc habebitis, quin potius superabundanter retribuet vobis dominus Deus. Estote (inquam) misericordes, & misericordiam consequemini. **Prou. 14. Esa. 65. Prou. 22. Mar. 5.**

3 Quum ergo diues sic videret Abrahamum & Lazarum à longe (quannus sit hic dubium quibusdam, an dānati visuri sint beatos etiam post iudicium extremum, quum

- Esa. 26.* dicat propheta, Auferetur & tolletur impius, ne videat gloriam Dei.) Et quod Abrahamū vidit, factū est ad magnum merorē ipsius, quin ille hospitalis fuit & liberalis erga pauperes. Quo nomine dicit & Paulus, Hospitalitatis & benevolentię nolite obliuisci. per hanc enim placuerunt quidā Deo, angelis hospitio receptis. Diues autē hic planē illiberalis fuit erga pauperes, qui & Lazarū, quē videre dum ueret noluit prae foribus iacentem, tandē vidit in sinu Abrahamē à longē. Vnde exemplū nobis datur & argumentū certū, quōd post hanc vitā omnes conspectui nostro sistentur, quoscunque hic offenderimus. Abrahamā pater hic fuit pauperū, atq; ideo illic in sinu suo gessauit Lazarum. clamauit igitur diues, Pater Abrahamā, miserere mei. Clamauit inquam, neq; id temerē, siquidem magnæ poenæ vocem quoque magnam reddebant, ipsoq; e adeo clamore animi sui poenā, more hu mano declarabat. sic Baruch ait, Anima in angustiis, & spiritus anxius, clamat ad te. Neque verō etiā hic clamor corporaliter accipiendus est, sed secundum illud ardens animi sui desiderium (scholis interim relinquamus ista, quomodo angelus vel spiritus cum altero loquatur) quod Abrahamā significabat. Quæris autē, quorū Abrahamū in clamauit pro mittere Lazaro, & non ipsum potius petierit Lazarū venire?
- Theoph.* Theophylactus respondens ait, Quoniā confundebatur forassis, existimās forsitan & Lazarū vindictæ audium, & ex suis causis iudicabat illum. Si ego in tanta foelicitate contempsi illū, & neq; micas ei cōmunicauit, nō annuet, vt mihi iam beneficium concedatur. Pater, inquit, Abraham, miserere mei. Vnde colligitur diuitem hunc Iudæū fuisse, qui patrem agnouerit Abraham. verē enim pater suus erat natura, sed si meritum æstimes, patrem ille habebat diaboli. Miserere mei. Oh quā sero sapiunt Phryges. sera nimis & tarda hæc fuit poenitentia virginum fatuarum, clamātium,
- Matt. 25* Domine domine, aperis nobis. verū non agnouit ille eas. Pater Abraham, dixit, vt hoc placido nomine remoueret eum: iuxta istud propheticū, Aut obliuisci ne potest mater filii sui, vt nō misereatur eius? Norat utiq; misericordiā Abrahamā diues, qui etiā pro malis rogauerat Deū, sicut sexies orauit pro Sodoma & Gomorra: exauditusq; fuisset, si modo in quinque ciuitatibus homines bonos inuenisset decē. Pater Abraham, ait, miserere mei. poenitentiam iam tandem

agit eo loco constitutus, quo nihil reliquum erat poenitentia, quoniam in inferno, ait Dauid ad dominum, quis confitebitur tibi? Miserere mihi. Ecce misericordiā in clamat, qui ipse pauperum noluit misereri. Verū iudicium sine misericordia, inquit Iacobus, erit illi, qui nō fecit misericordiā: id ipsum expertus est sanē hic diues, qui si misericordiā à Deo impetrare voluisset, antea misereri debebat pauperis: iuxta illud quod dixit dominus, Nōne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Attēdite etiā hic quōd dicit Chrysof. diuitem hunc non rectē orasse. ait enim, Nescio an ei⁹ qui in inferno est valeat misereri. Creator creaturæ miseretur suæ. Vnus venit medicus, qui sanaret morbos, alii sanare non poterant. Vult hic sanctus pater, propriē loquēdo, sanctos nostros nō misereri, sed solum Deum. Quo facit illa continua praxis ecclesiæ, quæ in letantiis quū principio diuinā implorat opem, concinit, Pater de cœlis Deus miserere nobis: Fili redemptor mundi Deus, miserere nobis: Spiritus sancte Deus, miserere nobis. deinde quū ad virginem matrem & alios sanctos descendit, non iā amplius canit, miserere nobis, sed ora pro nobis. Nunc itaque audite orationem diuitis. Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Mitte (inquit) Lazarum. Hoc nonnulli tribuūt malitiæ diuitis, quasi non petierit ad se Lazarum venire, sed vt Lazarus ex regno descenderet ad istum in flammā ignis, ex sede magnifica in lacum inferni, è loco requitiōis sanctæ in locum supplicii. Chrysof. ait etiam hanc diuitis petitionem stolidā fuisse. siquidem Abraham suscipere tantū potest, mittere nō potest. sunt qui putent etiam temerarium nimis fuisse istud, quod hic petiit, dum illum sibi mitti postulauit, cui tam duriter impius fuerat. Deinde petit extremum saltem digiti illius intingi in aqua. Vide (inquit hic Chrysof.) conscientiam peccatoris, non totum audeat petere digitum. Hinc fratres colligite, quanta sit distinctio severitatis Dei. Diues enim iste qui vlcero pauperi, mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus vsque ad minima quærenda peruenit. nam & guttā aquæ petiit, qui micas negauit: in hac vita intueri illum non poterat, cuius nunc extremū digiti petit.

*Psal. 6.**Iacob. 2.**Mar. 18.**Chrysof.**Chrysof.**Chrysof.**Grego.*

Chrysoſt. 4 Tandem ostendit quid cum aqua hac agat, nimirum ut refrigeret linguam: Ecce ubi peccatum, ibi & poena est. multa ille insolenter & stolidè eloquutus fuerat. Minimum in homine membrum lingua est, sed omnium maximè nociuum, sicut pulchre Iacobus arguit. quamobrem in lingua maximè torquetur. Atque hæc sunt gulæ commoda, hæc illa sunt lucra, hæc temerariæ loquacitatis gaudia sunt. Quia enim abundare in conuiuio loquacitas solet, is qui male conuiuatus dicitur, apud infernum grauius in lingua ardere perhibetur, ait Gregorius. Verum sicut antea de clamore diximus, ita hic quoque sciendum est, quia enim vtriusque anima à corpore iam erat segregata, & hic diues linguam corporalem non habebat, & Lazarus ille huiusmodi digito carebat: figuratè itaque intelligenda hæc sunt in hunc modum, quod ibi virtutes animæ accipiuntur: & auxiliatrix quidè illa per digitum. quoniã sentiens flammam ignis diues loquacitatis suæ poenam, linguam istud ipsum appellauit. (vide si placet, Aug. in quaest. Euæ, lib. 2. cap. 38. & de orig. animæ, & de contempt. mundi.) Quum itaque cruciaretur in flamma, auxilium petit & recreationem linguæ suæ, qua voluptuarios & delicatos prægustauerat cibos, qua honorem & famam præciderat proximis suis, ut iam meritò illa primùm statim affligeretur, petès aquam sibi dari, sed frustra. iam enim illa plus mille & quingentis annis petiit, neque impetrauit in hunc usque diem, iuxta illud Sapientis, Qui tribuit pauperi, non indigebit: & qui contemnit rogantem, defectum patietur. Et quid mirum obsecro, quod sancti Dei homines mundum ludo comico seu tragico conferunt, ipsumque vocant theatrum Dei? Ecce enim personati sumus in mundo plerique omnes: hic habitum gestat regis, ille personam diuitis gerit: iste figuram senis, alius pauperis formam habet: dumque personam quisque suam gerit, non facile discernes diuitem à paupere. Quamprimùm autem aduesperascit, & peracto ludo vestes quilibet mutuaticas atque assumptas deponit, tum demum apparet, qualis quisque fiet. Ad eundem planè modum quãdiu personati ingredimur in hoc mundo, egregiè laruati mundanis honoribus & quibus cunque conditionibus, iudicare nemo potest qui qualesque simus: quum autem vesper aduenerit ille mortis, tunc denique abiectis personis pomposis opum & gloriæ, apparet qui verè diuites, quis pauper & inops, quis gloriosus aut inglorius?

*Aug. 21.
ca. 10. de
ciuit. Dei.*

Prov. 24

*Mundus
theatrum
Dei.*

Deum immortalè, inclinara tunc die quotusquisque pauperculus principes præcedet? quàm multos etiã principes antebunt iij, qui hic fuere pauperrimi & pro miseris habitati sunt, prout quisquis se in operibus bonis exercuit sedulo? An nonne putas plerisque mendicos venturos in cœli, & qui hic purpura & serico amicti fuerunt, ex calido lecto adhuc calètes commigraturos ad infernum? O enim admirandam illam mutationem dexteræ excelsi. O quod durum est istud sapientis, quod potentes qui magistratu suo abutuntur, potenter tormenta patiuntur. Sed nos iam corde & ore oremus deum, ut cormite nobis cedere dignetur erga pauperes suos, quatenus dum nos eis misericordiam exhibemus, vicissim quoque misericordiam consequamur à domino Deo post mortem nostram: unde deinceps etiam anima nostra à sanctis angelis subuehatur in sinum Abrahamæ, in gaudia felicitatis æternæ, Amen.

HOMILIA III. EIVSDEM
dominicæ.

Endicus ille Lazarus mortuus ecce est ab angelis deportatus in sinum Abrahamæ. Mortuus & diues atque sepultus in inferno. quum clamaret, pater Abrahamæ, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremitatem digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, audiuit illud vicissim ex Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Iam autem ille consolatur, & tu torqueris. O quod benignus fuit & mitis huic dånato Abrahamæ, dum non aggressus eum est duriter, neque auarum, neque crudelem, neque immitem, neque impudentem sed filium appellauit, qui mores suos imitatus non erat. unde docemur afflictis non addere afflictionem. dicit enim & Sapiens, Animam humiliatam ne turbaueris. Quauis etiã id ipsum nomen filij, plurimum doloris conciliauit diuiti, quod in hoc cogitare poterat, quantum bonorum amisset, ad quæ ex Abrahamo natus fuerat: & quæ per gratiam adeptus esset, si vitam Abrahamæ moribus representasset. Recordare quia bona recepisti in vita tua: unde constat, autore Gregorio, & hunc diuitem aliquid boni habuisse, ex quo in hac vita bona receperit. Vnde adeo etenim mitis & misericors est Deus, ut etiam opera bona peccatorum, quæ tantum in comune bona existunt, remunerata non sinat. Inde est quod saepenumero mali tantum felicitatis habent, nam quum boni quid faciant, recipiunt

Psal. 76

*Sapie. 6.
Mat. 5.*

Theoph.

Eccle. 4.

Gregor.

Mat. 6. mercedem, iuxta illud euangelicum, Repererunt mercedem suam. Sic Augustinus dicit, Deum Romanis tantum dedisse potestatis & dominij, atque adeo vniuersi orbis monarchiam propter virtutes eorum: quoniam naturaliter loquendo, bonis moribus & virtutibus semper studuerunt. Idem nobis etiam scriptura testatur de Nabuchodonosore, qui quia mandatum domini impleuerit aduersus Tyrum & exercitum suum, nec aliqua inde accepisset mercedem, dixit dominus ad prophetam, Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis, &c. Dedi ei terram pro eo quod laborauerit mihi. Ecce hic dominus Nabuchodonosori victoriam promittit aduersus regem Aegypti. Estque haec quidem infelix felicitas, breui potiri voluptatula, & hinc damnari in perpetuum, nec quisquam ex hac fortuna est odio prosequendus, qui tantuli gaudij poenas inde licet aeternas. Estque haec magna ratio, qua boni murmure non debeant aduersus malos, quum vident illis felicitatem, sibi vero nihil ex voto succedere. Quis enim cognoscit arcana iudicia Dei? quis ratione scit, quare hoc aut illud faciat Deus? quid enim si sic illum remuneret, ut diuites istius? Recepisti bona in vita tua. Quae sententia, ut ait Gregorius, pauore potius indiget quam expositione. Nam quicumque munus aliquod temporale recepit, merito metuat, ne forte hoc in retributione meritorum suorum illi iustus largitus sit iudex, ut tandem aeterna careat remuneratione. Ideoque exclamo ad vos potentes, & qui floretis in fortuna, timete Deum, ne dicatur vobis, Euge, bona recepistis in vita vestra. Legitur, sanctum Ambrosium diuertisse apud quendam, qui quondam suus fuerat discipulus: ipsumque interrogasse, Sunt omnia salua? quum autem responderet ille se in summa rerum omnium felicitate vigere floridum totum citra omnem aduersitatem, non secus atque illum felicem & fortunatum virum apud Dauidem, subiunxit ad haec Ambrosius, & dixit ad suos, Aufugiamus celeriter hinc. neque enim hic habitat Deus, ubi fortuna est tanta, statimque ut abiit Ambrosius, vidit ignem cadere de caelo, & totam illam consumere domum. Neque tamen per hoc exterritos vos volo, charissimi: neque nequod dico, sic dictum existimetis, quasi quicumque huiusmodi dona habet ex Deo, diuiti huic sint sociandi. Multi sancti viri diuites fuerunt. diuites extitit Abraham, diuites Isaac, diuites & Iacob, opulentus Iob, fortunatus etiam Dauid & alij com-

plures: sed hoc vnum dico vobis eodem, ne in fortunis vestris superbiatis elati, neque in magnis opibus opera bona intermitatis. Quin magis semper deum timeat, illum colite & praeculis habeat, ut rursus hic felicitatem vobis, isthic gloriam largiatur aeternam. Multum hic ponderat Chryso. quod Abraham dixit, bona tua (sic enim legit), quoniam bona illa sua vera esse putabat, quae tamen vera non erant: & interim ista quae bona arbitratus est esse, recepit in vita, Lazarus autem similiter mala. Semper itaque archetypum hunc Lazarum praeculis habeamus, siue nos premunt morbi, vel dura vexat egestas, siue frigus urget, seu fames molesta est, aut quaecumque tribulatione grauat. Gaudeamus in hoc, omnemque illam aduersitatem offeramus Deo patientes simul & sperantes, quod receptis malis istis, rursus cum Lazaro refocillabimur. Quae etiam efficax est medicina in omni aduersitate. Tantum memetote istorum verborum Abraham, Lazarus mala recepit: nunc autem consolatur. Ecquis non malit beatam illam & felicem Lazari infelicitatem sustinere, quam omnes istas possidere diuites opes? ille enim ad momentum male habuit, & nunc aeterna potitur felicitate: & hoc illud est quod ait Paulus, id enim quod in praesenti est, momentaneum & leue tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum pondus gloriae operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quae videntur, sed quae non videntur.

2. Aliam iam porro rationem proponit Abraham, quod chaos magnum sit inter vtrumque, ita ut neuter ad alterum peruenire possit. Quibus verbis designare ille voluit, etiam corporaliter chaos magnum esse inter bonos & malos, interstitium immensum, vel ut Emserus felicitis memoria semper voluit, voraginem & hiatus, atque caliginem horrendam. Et spatium quidem istud firmatum est graui seueraque diuini iudicis sententia. Segregatio autem illa huiusmodi est, quod Deus malos indurauit, bonos confirmauit, ita ut ij peccare amplius nequeant, illi bene operari non possint. hoc est ergo quod dicit, Nemo a nobis peruenire potest ad vos, neque a vobis ad nos. Hoc etiam est quod Ambrosius inquit, Post mortem nequeunt merita immutari, sed quocumque ceciderit lignum, ibi iacet, siue ad austrum, siue ad aquilonem. ut iam nihil sit, quod somniat Originem fore aliquando, ut oes etiam danati saluentur. verum enim dixit Propheta, quia ignis eorum non extinguetur, Esa. vi.

Chryso.

2. Cor. 4.

Emserus.

Ambro.
Eccle. 11.

Esa. vi.

Theop. neque vermis morietur. Vnde & Theophylactus, Obserua inquit, locū hunc contra Origenistas, dicētes quōd tempus erit quo finientur impiorū supplicia. Ecce enim audimus Abrahamā dicēte, quōd ij qui volunt hinc ad vos vel illinc ad nos trāsire, nō possunt. Abrahamā sanē fide dignior est quā Origenes. semel diuifit Deus inter eos, qui hnaliter vel bō ni vel mali sunt & permanserunt, iamq; res aliter obtineri aut immutari non potest. Ego, inquit, sum dominus, egoque ponam diuisionem inter populū meū & tuum. Auditis quidem omnes euangelium hoc auribus, metuo autē ne nō factis percipiatis corde. Equidem pro me ipso curam gero, ne quod vobis ore proclamo & p̄dico lingua, non ita vt decet, cōstanti animo recolā. Aut quis est tā obfirmato animo qui nō exhorrescat, tōtusque tremat p̄nas audiens infernales, & æternas & nunquam desituras, & recreationem nō admissuras? Caue tibi, caue inquā & sedulo tibi prospice, ne huc aliquando peruenias captiuus, quisquis iam vinculis peccatorum constringeris. Tuq; adeo nostri miserere, misericors & miserator domine. Caterū prudēs Abrahamē respōsum hic mihi considera. primum enim rationē assignat diuifitij, quā illū adiuuare non debeat, quoniā bona sua receperit in vita: deinde quōd nequeat eum iuuare, quum chaos interfit immensum inter vtrūq;. Quamobrē & Gregorius dicit, Iustorū animā quāuis in suā naturæ bonitate misericordiam habeant, iā tūc autoris sui iustitiæ coniunctæ, tāta rectitudine constringuntur, vt nulla ad reprobos cōpāssione moueantur. Vult dicere, In se non placet eis vtique p̄na damnatorum, verūm quando cōformes sunt iustæ & æquissimæ voluntati Dei, videntq; hic etiā iustitiā relucere diuinā, & cogitāt in hoc misericordiā quoq; Dei, qua ipsi à suppliciis tantis sunt p̄seruati, nihil cōdolent dānatis: quā potius interueniēte iudicio iustitiæ diuinæ, gaudēt, vidēt vindictā. Sicur ergo ex p̄scripto iustitię nemo beatorum peruenit ad damnatos, ita vicissim nullus dānatorū venit in cōsiliū ex innata malignitate, in qua adeo sunt indurati, vt sic oderint Deum, vt nolint esse cum illo. sed & quia superbia eorum qui oderunt Deū ascendit semper, isti magis vellēt grauiore adhuc p̄nas perpeti, quā vt p̄nitentiā agerēt, sic etiam testāte Ioāne, & homines blasphemarūt nomen Dei, habēti potestatem super has plagas, neque

egerunt p̄nitentiā, vt darent tibi gloriam. Non desinunt isti blasphemis laceffere Deū. nunc enim blasphemāt Deū patrem, qui eos creauit: nunc filium, qui eos redemit: nunc spiritum sanctū, qui super eos fufus est in baptismo. Vique adeo magnū chaos interest obfirmatū inter beatos & damnatos. 3 Sequitur, Rego autem te pater, mitte in domū patris mei. O hominē ineptū, si patrem iam profiteris Abraham, cur non antea Lazarū cognouisti fratrem, vt illi misericordiā exhiberes, & eadem nunc quoque tibi nō negaretur? Sed vide hic peruersitatē. si pater est Abraham, quomodo dicit, mitte in domū patris mei? Atqui quā sapit piscator ictus, tam iste in supplicij sensum alienæ infelicitatis capit: nam qui prius Lazarū despexerat ante pedes iacentē, nunc aliorum absentium curā gerit: atque cū ipse grauius torqueretur, à longe etiam fratrum supplicia cernit: & qui pro se impetrare nihil poterat, ad alios cōuertitur, petitq; vt Abraham Lazarum mittat in domum patris sui.

Sanctus Augustinus dicit, Lazarum ille petit mitti, quia sensit se indignum, qui testimonium perhiberet veritati: & quia non impetrauerat guttam aquæ, multo minus credit se laxari posse ab inferno ad p̄dicationem veritatis. Neque verò simpliciter ex mortuis quemcunque, sed Lazarū mitti cupit, vt videant eum coronatū, & in gloria, & in incolumitate, qui viderant eū prius contēptum & infirmum: sicque futurum credidit, vt esset eis testis fidelis & certus, cuius exemplo mouerētur, & cōuersi à via sua mala non venirent in istum locum tormentorū, sed ad Lazarum pertingerent in sinum Abraham. Vide autem insignem diuitis huius malignitatem, nō enim ait, Mitte Lazarum ad fratres meos, ne meo exemplo, modo & more viuētes offendant Deum, quin magis de p̄teritis peccatis p̄nitentiā agant: sed tantū ne veniant in locum istum tormenti, sicque non faciebat hoc in laudem & gloriam Dei. Conclusionis loco est quōd obseruemus hic importunitatē diuitis, qui tot verbis inaniter & frustra sanctū patrem defatigare veritus non est. Deinde vide etiam iniquitatem hominis, quoniā qui antea cū fratribus suis recusauerat Lazaro dare micam panis, ex mensa, nunc illum cupit requiem suam deserere, sinumque Abraham relinquare, & rursus ad istos venire in mundum. certo enim non petiit Lazarus reuiuiscere, mortisque amaritudi-

*Chryso.**Theoph.**August.**Bedā.*

nem deuò experiri. Præterea ex hoc diuitis sermone colligitur, fratres suos sui planè similes fuisse, iisdemq; quibus ille exiterat, vitis fuisse contaminatos. Ecce, inquit, fratres quinq; habeo, quinq; etiã maritos habuerat mulier Samaritana. & qui ad nuptias inuitatus venire recusauit, quinq; iuga bouum emit. Sũt qui velint hinc cõiicere, patrem eorum adhuc fuisse superstite, quoniã dixerit, in domũ patris mei, sed hoc vt inuãdus est quã vt persuadeat, ita eadẽ facilitate contẽnitur, qua asseritur. His omnibus accedit insignis stultitia diuitis, putantis nõ socios etiam esse debere pœnarum, qui in vita socii fuerãt vitiorum eorundem participes, cùm tamẽ vicissim quicunq; socii sunt passionis, socii etiam futuri sint consolationis, vt ait Paulus. Ad hæc magnitudinẽ tormenti hinc cognoscimus, quòd diues Lazarũ videbat in tanta requie & dignitate esse: se cõtra & torqueri & fratrum iniquitate angĩ, ne & ipsi condẽnarentur, quos admodum antea in vita dilexerat, vt ait sanctus Gregor. Peccatores quo amplius in supplicio puniuntur, & eorũ vident requiem quos contempserunt, & de illorũ etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Vicissim quoque beati gaudent de pœna & supplicio damnatorum, à quorũ peccatis preseruati sunt ipsi, simulq; ex cõsortio lætantur beatorum, de quorum mutua communione quisq; effusissimẽ gaudet, non minus ex aliorum quã sua gloria. siquidem ibi dicitur lectio eadem, eademq; voluntas, & vnus animus, atque gaudium vnũ erit in secula. cuius nos oēs participes faciat, qui ipse est felicitas sũma, & penes quẽ gloria sempiterna, Amẽ

HOMILIA IIII. EIVSDEM
dominicæ.

Vilibet euangeliũ hodiernum primo aspectu facilis esse intelligẽti putat: & illud tamen in recessu suo multa, tum obscura, tum difficilia continet. Vt autẽ omnis illa molesta & fastidiosa prolixitas euitetur, vnã atq; alteram quæstionem circa hoc euangeliũ moueri solitam lubet excutere, quarũ prima hæc sit. Quo tandẽ modo scire potuerit diues, quid fratres hic sui operati sint in terra? Atque qui amplius hic dubitare volet, ambigere poterit, an etiam defuncti curam gerant eorum quos hic charos reliquerunt in terris, aut vnde id sciant, vt si moriatur parcs supersticibus liberis, an etiam norit quomodo cum eis agatur,

Ioan. 4.
Luce. 14

2. Cor. 1.

Gregor.

Mortui
cognoscũt
vivos.

aut maritus defunctus sciãtẽ vxorem suam secundas nuptias celebraturam. Nam ignorare mortuos quid inter vivos agatur, videri cuiquã posset ex illo prophætico, Abrahã ignoraui nos, & Israël non cognouit nos. Et manifestius ex isto dicto Iob, Siue nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, non intelliget: attamen caro eius dum viuet, dolebit, & anima illius super semetipso lugebit. vbi Gregor. sic dicit, Quemadmodũ qui in hac vita sunt constituti, ignorãt quid de animabus fiet defunctorum, ita nesciũt qui mortui sunt vitã & opera viuentiũ. Vult igitur hic Iob, quòd cùm cura filiorum multũ hic hominẽ sollicitarit, ille tamẽ demortuus nõ curat amplius, quid de filiis suis agatur. Responso, De beatis dubiũ nõ est, quin possint scire res mortalium: quoniam cognoscere illud facilẽ possunt vel ex speculo essentiaẽ diuinã, vel per reuelationẽ angelorũ. sic enim Gregor. Qui, inquit, creatoris sui claritatem videt, nihil in creatura agitur, quòd videre nõ possint. Verũ de dãnatis itidẽ ambigimus, recordari illos eorũ quacunq; hic sciuerunt, sicut August. credidit Nebridiũ mortuũ adhuc esse memorẽ sui. Et quòd curam gerãt suorũ, satis nobis hoc declarat euangeliũ. Quòd autẽ sciant omnia quæ hic in mundo eueniãt liberis amicisq; suis, id ipsum sanẽ negamus: neq; erũ fit, nisi specialiter eis reueletur à Deo, vel aliquis de cœlo descendat qui significet illis. Ita hic quoq; rẽ intelligere debemus de diuite qui oblitus nondũ fuerat se quinq; fratres hic reliquisse in terra, sed neq; obliuio dũ cœperat illũ, vel Lazarĩ, vel Abrahæ patris, quin potius adhuc nouerat vtrunq; quòd autẽ scierit fratres suos adhuc esse superstites, colligitur ex illo quòd dicit August. Habent mortui curã de viuis. Aliã nanq; verũ est quòd habet Glossa super Esaia, quoniã nesciunt mortui etiã sancti, quid faciãt, viui atq; adeò eorũ filii. verũq; id esse, ex illo colligim⁹ quòd dixit dñs ad Ioziam, Colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrũ tuũ in pace, vt nõ videãt oculi tui mala omnia, quæ intoduẽtur sum super locum istum. Atq; hoc modo responderi potest ad locũ Esaiaẽ suprã adductũ, quòd Abrahã naturali cognitione Iudeos nõ cognouerit: deinde dixit hoc Esa. ante aduẽtũ Christi, quũ nondũ intuebatur Abrahã verbũ Dei, in quo illos cognoscere potuisset. vñ clarẽ cernis, quò diues cognouerit fratres suos. partim eũ virtute memoratiua id

Esa. 63.
Iob. 14.

Gregor.

Gregor.

Lib. 9.
confess.
cap. 3.

Super

Psal. 108

4. Re. 22

sebat, partim ex aestimatiua, qua iudicabat illos eandē vitā viuere quam ipse egerat. Altera quaestio est, Quo pacto diues hic petierit fratribus suis per Lazarum denunciari tormenta & supplicia sua, ne & ipsi damnarentur, cum tamen constet, dānatos omnes odisse homines quotquot viuūt in mundo, imō & Deum ipsum, quoniam uoluntatem habent conformem uoluntati patris sui diaboli, qui nihil magis in uotis habet, quā omnes homines condēnari: & sicut Deus uult omnes homines saluos fieri, ita diabolus omnes dānari. Quomodo ergo praecauere uoluit diues iste condemnationem fratrum suorum? Respondemus ad hoc, Quod quauis nonnulli insani & vecordes tentarūt ex hoc homine diuite facere sanctū, dixeruntq; illum in purgatorio tantū fuisse, vnde iam fortē sit exemptus: idque eo, quod Abraham patrem suum, & ille rursus ipsum filium appellauit: quodque misericordiam petiit ex Abraham, quam qui dānati sunt non petunt, sed subinde blasphemant dominum. Quo facit & illud quod Abraham dixit, Et tu iam torqueris, non quod poenam passurus sit aeternā: & hoc quod ipse salutem desiderat uiuorū ne dānentur. Quae forsitan ambiguum fecerunt hereticū istum, quouis tum Vertumno tum Proteo instabilitatem Lutherū, quod nō audet affirmare torqueaturne adhuc diues ille, an secus. Nam si diceret iste eum iam amplius non cruciari, oporteret ipsum vel inuitum fateri purgatorium, in quo fuerit antea, & ex quo nunc sit ereptus. Nos tamen dilectissimi, ne curemus quicquid deblaterent heretici, sed ueritatem potius ipsam inquiramus, & quid Christus dicat consyderemus. ait enim, Diues hic sepultus est in infernum. Addit Abraham, chaos magnum obfirmatū est inter nos. quod sanē interstitium tantū non esset, si diues hic dānatus nō fuisset (quod ex Graeco asserunt de inferno, nō credo. dicent lectionē nostrā esse falsam. Porro si in inferno leuauit oculos suos, statim uidemus ubi fuerit sepultus, scilicet in inferno.) Cum itaque omnes sacrae scripturae interpretes ueteres & recentiores consentiant diuitem hūc esse damnatū, idemq; uerba euangelistae praeseferāt, ne minimū quidē moueat nos insana haereticorū deliramenta. Ad quaestionem autē ut tandē ueniamus, primū dicimus secundum nonnullos, uel idipsum non petiisse diuitem propter fratres suos, sed quia hac petitione aliud quiddā impetraturū se

1. Tim. 2.

Lutherus
diuitem
sanctum
uocat.

Diues pe
tuit mitti
ad fra-
tres.

sperabat. Credebat enim & Lazarū tam esse dilectū Abraham, ut non mitteret eum denuō in exiliū: & Abraham adeo esse misericordem, ut non defereret miseros illos & errabundos: inde cōsidebat quod Abraham ipsum ablegaturus esset diuitem ex tormētis. sed falsus est spe sua, quoniam operæpretium non erat, ut propter fratres suos Deus nouam aliquam uiam inueniret conuersionis ad poenitentia. Et est hec quidē bella beneq; colorata sententia: uerū ego nondum uideo, quomodo uel ex ipso cōtextu, uel ex cæteris circumstantiis defendi queat. Aliter itaq; ut plurimū dicūt doctores, quod, quia diues fratribus suis exemplum malū reliquerat superbix, auaritia, & gula, uoluerit ille iam pœmonitos fratres non in eorū, sed suum ipsius commodū. Nam si & ipsi in cruciatus tormentorum suorum peruenturi erāt, quanto auctiorem poenam sibi futuram metuebat, tantō magis pœmonitos eos cupiebat, quando hæc communis lex est omniū, Qui aliis peccandi præbēt occasionē, ut quo quisque plures in sua uita seduxerit, eo cumulatoria maioraque subiturus sit supplicia. Sic August. incertam ait esse poenam Arrii, quando nescitur, quot post eius errorem sunt subuertendi. Proh supreme Christe q̄ durum erit Luthero suisque sequacibus, qui tot tantosq; errores in fide seminant? nanq; si post ducentos adhuc annos aliqui Lutheranis dogmatibus seducti damnabuntur, tum quoque grauior futura est poena Lutheri. omnes enim heretici vnā coaceruatā conficiant congeriem, dicēte Esaia, Congregabuntur in congregatione vnus factis in lacum. Atq; hæc communis sanctorum patrum sententia est. Et tamen adhuc aliā inuenio quorundā doctorum opinionē, eamq; huiusmodi, quod in dānatis etiā non omnino extincta est affectio naturalis. atq; ideo quauis inuidi omnes sint & maligni, ita quod cuperēt omnes in uniuersum homines esse damnatos, attamen cum primū ad aliquas particulares personas uentū est, ipsique interim non ignorant uoluntatem suam non impleri, sed aliquos adhuc ex uiuentibus beari, tunc sanē foelicitatem illam magis fauent suis amicis & cognatis q̄ alienis. nanq; & si uir aliquis aut mulier in omnem uanitatem, miseriam, breuiter in omne flagitiorum genus fuerit demersus, nolit tamē aliquē liberorū suorū in similes ærumnas detrudi. Quauis etiā liceat inuenire homines tam uindictæ cupidos, ut liberos

August.

Esa. 24.

quoque. & quoscuq; impenderet amicos, dummodo ipsi se
 vlciferentur. Ita nimirum danati quoque sanguineis suis
 non parcerunt, quo minus vellent eos etiam cum omnibus aliis
 condemnari. *Quum* autem videt tot homines saluari, adhuc cup-
 erent amicos illos suos magis quam alios quoscuq; beari. Id
 adeo in hoc etiam damaro cernere licet, quoniam sic ait
Gregor. Gregor. Reproborum mentem poena sua quandoque inutili-
 ter erudit ad charitatem, ut iam tunc & suos spiritualiter di-
 ligant, qui hic dum peccata diligerent, nec se amabant. Se-
 ro nimis suum inchoabat magisterium, cum iam nec discen-
 di tempus haberet miserimus iste diues, neque docendi, ut ait
Ambros. Ambros. Quod ergo diues ille fratres suos voluit ab infer-
 nalibus poenis praeservare, nullo factum est animo seu affectu
 bono, sed tantum voluntate quadam naturali, quod nonellet eos ad
 se venire in augmentum supplicii: & quia tantam poenam fra-
 tribus suis non fauebat, maluisset pati & socium habere La-
 zarum in inferno, quam fratres. Abraham vir plane mi-
 tissimus nihilo commotus tam importunis precibus diuitis,
 benignum ei dat responsum & ait, Habet Moysen & propheta-
 tas, audiatur illos. O praeclarum responsum, & quod multa com-
 plectitur in se & magna. primum enim inde colligere potes
 concordiam Moysi & prophetarum, contra Samaritanos, qui
 tantum acceptis quinque libris Moysi, prophetas noluerunt re-
 cipere. Abraham illi Moysen obiicit & prophetas, ex Moysen
 praecepta ut disceret moralia: in prophetis ut inuenirent
 quae sint mysteria fidei. Quare docere voluit Christus vetus
 testamentum stabilimentum esse fidei, quo nomine & in glo-
 riosa illa Christi transfiguratione Moyses & Helias visi sunt.
Matt. 17 Voluit ergo hoc verbo declarare satis prospectum esse fratri-
 bus diuitis cum doctrina sana, ad effugiendum infernum, si mo-
 do sequi vellent. *Theoph.* verba ista hoc modo expendit,
Theoph. Nonne sicut tu diues curam geris fratrum, ita & Deus qui illos
 fecit: innumeros enim illis praefecit doctores. Petis tu mitti
 eis Lazarum tantum. ecce Lazarum habent Moysen, prophetas
 quoque; habet Lazaros. nam & Lazarus fuit Moyses, quia pauper
 & nudus, magis dilexit paupertatem Dei quam diuitias Pharaonis.
 Hierem. etiam fuit Lazarus, ut qui tam diu panem tribula-
 tionis comederit captiuus. sic ergo prophetas omnes, omnes sancti
 Lazari sunt & doctores fratribus tuis, neque illo indigent
 Lazaro. Sed prohdolor, inuenias etiam huiusmodi iam Chri-

stianos crudos & semicoctos, qui nolunt accipere & Moysen
 prophetas, imo & Christum cum apostolis suis explodunt, om-
 nesque veteris & noui testamenti praedicatores: atque Laza-
 rum sibi dari cupiunt, mitti aliquem sibi volunt ab inferis. O vo-
 cem infelicem, o infernale dictum, ex faucibus diuitis huius pro-
 fectum. Ecce enim dicit ille, Non pater Abraham, sed si quis ex
 mortuis resurgens transferat ad eos, poenitentiam agat. O ho-
 minem temerarium & presumptuosum, qui etiam Abrahamum
 docere tentat. & cum norat dicente id sibi conscientia, ni-
 hil se suis meritis tribuere, quoniam nil boni fecerat, patrem
 tamen semper inclamat Abraham, quem sequutus nunquam fue-
 rat, ut iam potuerit ei dici hoc quod Christus Iudaeis dixit,
 Si filij estis Abraham, opera Abraham facite. Pulchre exa-
 minat haec verba Chrysostomus, & dicit Moysen & propheta-
 tas non suffecisse seruando homini, sed opera preterita fuisse,
 ut ex mortuis resurgeret vnus, qui est Christus Iesus, quan-
 uis ignorabat diues, quia natus erat ex mortuis. venit au-
 tem Christus in quem quotquot crediderunt, audientes ipsum,
 salui facti sunt: poenitentiam egerunt, ne cum hoc diuite dana-
 retur. sic ad Christum conuersa sunt statim die Pentecostes
 tria milia hominum ad vocem piscatoris, neque multo post
 quinque milia. Iudaei autem qui illum noluerunt recipere,
 caeci & obstinati, ideoque cum hoc diuite torquebuntur. Quia
 uis intellectum verborum suorum tam abditum & sublimem non
 habuit diues, sed eo tantum respexit quod si resurgens aliquis
 mortuorum veniret ad fratres suos, illi plus ei credituri es-
 sent. quia enim audiendo scripturas contempserat ipse, & fa-
 bulas esse putauerat ex iis quae passus fuerat, iam quoque simili-
 ter iudicabat de fratribus. Mirum ni sic quoque sentiunt iam sto-
 lidi quidam, qui quicquid agitur aut praedicatur in ecclesia, sa-
 cerdotum commenta & deliramenta vocant monachorum. Et
 quam ineptem iste mortuos cupit resurgere, ratum illos plus fi-
 dei habituros eis quam viuentibus, non secus ac rex Saul opta-
 bat Samuelem audire mortuum, cui credere viuo recusarat.
 4. Ad extremum iam concludit Abraham, & ait, Si Moysen
 & prophetas non audierunt, neque si quis ex mortuis re-
 surrexerit, credent quasi diceret, Quod si maioribus non
 credunt, neque inferioribus credent. Responsum hanc veram
 effecerunt Iudaei, dum etiam conspicati iam surrexerit
 Lazarum, non desierunt persequi Christum. tantum abfuit
 t iij

Ioan. 8.
Chryso.

Acto. 2. 4

Chryso.

1. Reg. 18

Ioan. 11.

Heb. 11. vt crederent in eum. Sed & mulieres acceperunt viros suos à resurrectione. Quid quod Christus ipse quoque resurrexit, cui tamen non crediderunt Iudæi? si autem Moyfi & prophetis rectè fidem habuissent, vtique in Christum etià credidissent. Multa etiam corpora mortuorum resurrexerunt sub passione Christi, atque ingressi sunt in ciuitatem sanctam, & apparuerunt multis. Verùm quid hoc profecit in fide Iudæorum? sanè si quid commodaret ista mortuorù resuscitatio fidelibus, dominus Iesus, vt est mitissimus, id ipsum quoque non intermisisset. sed nihil perinde promouet & commendat fidem ac frequens scripturarum meditatio. Ecce enim venit Christus de cælo, & hominibus prædicauit quantum in illo esset, tum bonorum, tum gaudiorum, neque tamen creditum est ei. Descendit ad inferos, resurrexit & dixit quid ibi sit malorum, neque sic creditum est illi. Obtestor itaque & iam aliquanto liberius admoneo vos, vt euangelium istud crebro in oculis habeatis, & firmiter animo concipiatis. Pauperes quidem ideo, vt nudi nudum sequantur Christum in patientia & spe bona, in mansuetudine, non inur murantes, non indignantes, rebus inhonestis se non onerantes, diuitibus non inuidentes: quod quisquis facit, recipietur in sinu Abrahæ. Diuites autem esto te prudentes, neque ex fœlicitate insolentes, neque diuitiis vestris abutimini ad superbiam, lasciuiam, gulam, & luxum vestium: sed bona vestra impartiamini Lazaro huic, vt illic vos vicissim adiuuet. Mementote obsecro diuitiarum transitum, ne in morte miseriore Lazaro efficiamini. Recordemini quòd hic diues ex Lazaro guttulam aquæ petiit, & non impetrauit, eo quòd ipsi in hac vita eleemosynâ denegarat. (vide locos quosdam communes, & optimas diuitum admonitiones apud Chrysostrum homi. 64. super Matth. & homil. de diuite & paupere) Subinde animo vestro & cogitatione sedula reuoluite illud Tobie ad filium suum, De substantia tua fac eleemosynam, & ne auertas faciem tuam ab illo paupere: ita enim fiet, vt neq; à te auertatur facies domini. Quomodo potes fac sis misericors: si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude, &c. Ita nos dominus quoque docet, vt amicos faciamus nobis ex mammona iniquitatis, vt quum defecerimus, recipiant nos in

Chyso.

Tob. 4.

Luc. 16.

æterna tabernacula, in fœlicitatem perpetuam, quam nobis concedat dominus Deus, qui viuunt & regnat in secula. Gregorius & Theophylactus prosequuntur symbola, ex quibus facillè potes quatuor aut quinque sermones conficere. non prosequor, quia sunt facilima.

DOMINICA III. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
LVCÆ. XIII.

In illo tempore, dixit Iesus parabolâ hæc,
Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos, & misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt veniret, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes se excusare. Primus dixit ei, Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit, Iuga bouum emi quinque, & eo probare illa. rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit, Vxorē duxi, & ideo non possum venire. Et reuersus seruus, nunciavit hæc domino suo. Tunc iratus pater familias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles & cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factū est vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in vias & sepes, & cōpelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quia nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

HOMILIA PRIMA.

Harissimi, hoc euangelio docemur subinde cogitare vocatos nos esse ad vitam æternam, neque plus opere absumere in rebus terrenis quàm cœlestibus. Instruimur quoque geminam esse viam, qua Deus vocat hominē: alterâ in benignitate, cum horrore & coactione alteram. Et quanuis hic doctores variam explicant

Matt. 6.

cœnam, nos tamen eos potissimum sequamur, qui eam referunt ad felicitatem æternâ, nō neglecturi interim ea quæ hic habet Ambrosius. Rationem porrò & occasionem huic euangelio Iudæus quidem dedit sermone suo: nam quum in sabbato dominus inuitatus esset à quodam principe pharisæorum, & ibidē hydropticū curasset, atque super hæc tamen domin⁹ doceret illos humilitatē in accubitu, & modum inuitâdi pauperes, vnde eis retribuere in resurrectione iustorum, sublata voce dixit quidam recumbēs in mēsa, Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Ex hoc tandē pane micissimus dōminus cœnam totam instituit, de qua hoc euāgelium iam omnis omnibus circumstātiis breuiter explicabimus. Homo, inquit, quidam fecit cœnam magnam. Hæc narratio quum sit parabola quædam, expositionē quo ad literam tantum habet spirituale. At quis est iste homo, nisi ille de quo per propheta dicitur, Homo est, & quis cognouit eum? (secundum septuaginta, quia in translatione Hieronymi non sic legitur) Homo igitur ille Deus ipse est, vel etiā Christus verus Deus & homo. & homo quidē De⁹ dicitur, ob imensam suam bonitatem tum misericordiam, cuius rei hic rationem reddens Theophylactus ait, Quando vindictiuam Dei virtutē scriptura significat, pateram, vrsum & pardum eum vocat: quando autem misericordiam vult insinuare, hominē inducit. Quando igitur miris modis bonitatem suam dominus declarat in sacramēto altaris, quo participes nos facit corporis & sanguinis filij sui, atq; eandem adhuc vberiore exhibiturus est in cœna felicitatis æternæ, meritō eum scriptura hominem vocat, qui naturaliter animo est placido & benigno, multumque sociali. Quamobrem & Sapiens spiritum Dei, sanctum, modestum, humanum, benignum etiam vocat & securū. neque multo ante dicit, Quia benignus est spiritus Dei. Quando autē ad Christum hoc referim⁹, facile collectu est, quomodo sit ille homo, qui homo natus, qui hominem redemit, qui cœnam hanc instruxit: iuxta illud, Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meā in regno Dei. siue autem de Christo, siue de Deo patre intelligatur, vterq; sanè is est, qui felicitatē nobis preparat, qui cœnam instruit. Atque in hoc filius Dei descendit de cœlo, vt ad hanc cœnā nos reuocaret, quatenus

& nos hospites ipsius effemus. sic enim Deus dilexit mūdū, vt filium suum vnigenitum daret. Atq; de huius cœnæ præparatione dicit propheta, Oculus nō vidit absque te Deus, Ioan. 3. quæ præparasti expectantibus te. Quo alludit Paulus, inquit, Oculus nō vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit quod præparauit Deus diligentibus se. Sed & Christus cœnā hanc parat, quia mansiones parat, sicut ipse testatur: quum ait, In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. Omnia ita parata sunt, vt quæ instructissima. siquidem in dulcedine parauit Deus, vt ait Dauid. 1. 2. Neque verò temerè summa Dei sapientia dixit, quia cœnam fecit, quoniam satietatē nobis internæ dulcedinis præparauit. Quæ autem cœnam, non prandium cōmemorati sanè hinc constat parabolam hanc non eandem esse cū illa Matthæi de prandio, vbi & quæ in hoc mundo fit, insinuatur manducatio, à qua multi recluduntur, idque adhuc manè est. Hic autē æternæ gloriæ saturitas proponitur nomine cœnæ, post quam aliud nō comeditur. sic enim & beati nullius alterius cibi gustum, nisi gloriæ Dei expectant. Illic ex prædio quidam reiciebatur in tenebras exteriores, quoniam multi ecclesia excidunt per hæreses & alia peccata: hic autem nemo retruditur, sed quotquot sunt in felicitate, cōfirmati sunt nec vnquam excidunt. De potu cœnæ huius loquitur dominus apud Matthæū, dicens, A modo non bibam de genimine vitis huius, donec bibā illud nouū vobiscum in regno meo. Porrò qui parabolam hanc referunt ad sacramentū, etiam facili ducuntur per suasionem, cur illud cœnæ nomine accipiatur. siquidē extremis tēporibus, atq; omnino sub vesperum mundi huius venit Christus sicque nouissimè diebus istis locutus est nobis Deus in filio suo. sic Hebr. 1. Ioannes iam inquit, Hora nouissima est. vsque ad eò commo- 1. Ioan. 2. dē sacramentum cœnæ confertur, quando & agnum illum typicum Iudæi vesperi manducabant. Tum demum exorta est lux euangelica, cum lex Mosaica occidit: & quando Ioannes carceribus clausus est, Christus prædicare cœpit: sic beatitudinem quoque Ioannes cœnam appellauit, dicens, Matt. 4. Beati qui ad cœnam agni vocati sunt. Neque etiam absolute cœnam vocat, sed & magnam. Magna enim cœna illa est venerabilis sacramenti, vbi Christus ipse manducatur. Apo. 19.

Quamobrè & Sapiens inquit, Ad mēsam magnā sedisti: scias itaq; talia te præparare debere. sed hæc materia in die cœnæ domini iā supra absoluta est. Magna etiā cœna est vitæ æternæ, vbi tantū gaudij est, vbi amplius neque labor erit, nec vllus dolor, quoniam priora transferūt. De hac lætitia dicturi sumus in homilia de fœlicitate perpetua, quæ sanè cœna magna erit, quia rex ibi discumbere faciet inuitatos, & circumiens ministrabit eis, quod etiam per illud Assueri cōiuiū iam olim est designatū. 3 Sequitur, Et vocauit multos, pauci autem venerunt, quoniā nonnūquam ipsi qui domino per fidem subiecti sunt, æterno eius cōiuiuo malè viuendo cōtradiciūt. Vocauit, inquam, multos, quia vult omnes homines saluos fieri. Omnes nos vocauit ad vitā æternā, quando in hunc mundum natus homo clamauit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. per seipsum vocat Deus totū mundū suo instinctu alliciens: per ministros quoque prædicatores vocat homines ad hanc cœnam. Totumq; adeo mundum audiuisse euangeliū Christi, testatur Paulus, quum ait, Nōne audierunt? quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Sic itaq; multos vocauit, puta vocatione cōmuni, qua multi vocantur, pauci tamen eliguntur. neque enim hic dominus de illa singulari & gloriosa vocatione loquitur, qua soli boni vocantur, & de qua Paulus, quos, inquit, prædestinavit Deus cōformes fieri imaginis filij sui, & quos prædestinavit, hos & vocauit. Et misit seruum suum hora cœnæ, dicere inuitatis vt venirent. Sed quis est ille seruus? is nimirū, qui forma serui assumpta filius Dei homo factus, & vt homo missus esse dicitur. Diceret autē, Atqui dñs ipse est Christus, quomodo igitur seruus erit? sanè, dñs ille est, quia filius Dei atq; adeo Deus ipse: sed tamē Christus Deo patri nō solummodo placuit vt filius vni genitus, verū etiā secundum humanam naturā, qua omni caruit labe peccati, paternoque consilio paruit & voluntati. & quum omnē impleuerit iustitiam, dicitur seruire Deo patri, quamobrè & hic tantūm filius Dei appellatur. Vnde etiā dicit dominus, qui misit seruū suū hora cœnæ, quoniā nō initio mundi natus est Christus, sed nouissimis demū temporibus filius Dei homo factus est. Grego. hic per seruū totū intelligit ordinē prædicatorum, qui nisi mittantur, quo quaeso modo prædi-

cabunt: sic primū apostolos, deinde septuagintaduos emisit dominus ad prædicandū, dixitq; illis, Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporū. Seruus itaq; totū repræsētat ordinem eorū, qui prædicant verbū Dei, qui quū primò cœpisset in patriarchis, per prophetas ad Christū vsque peruenit: is deinde officiū illud apostolis demandauit. vnde ad doctores promanauit, in quibus consummabitur vsque ad cōsummationē seculi. Vbi populū adhortatur Gregorius, ne intueatur vitam prædicantiū, & indignitatē exequendi muneris, dicens, Quauis adhuc indigni existimus, quauis peccatorum ponderibus grauamur, & tamen cū vobis de ædificatione vestra aliquid loquor, hoc est quod ago, seruus enim sum patrisfamilias, nemo me hoc propter me hoc in loco despiciat, etsi ad inuitandum non sum dignus, magnæ tamen sunt delitiæ quas promitto. Quin potius sic facite, vt in alijs rebus euenit: quando enim dominus aliquis seruum ad vos mittit, non vtique ipse personā consideratis, sed magnificentiam domini qui misit illum. De missione autem prædicatorū multa habemus in scriptura, quoniā huiusmodi seruus Hieremias erat, quomodo dixit dominus iterū ad omnem populū, quocunq; miserit illum, & locuturum quicquid iusserit ipse. Dices, nunc neminē à Deo mitti, Imò quauis non immediatē prædicandi potestātē accipiunt à Deo, tamen à vicariis illius mittuntur, qui iis successerunt, quos citra mediū misit dominus, sicut apostoli immediatē missi sunt à Deo, quibus dixit Christus, Quæadmodum me misit pater, ita vicissim mitto vos. Apostoli deinceps alios miserunt. sic enim Paulus ait, Titū ideo se in Creta reliquit se, vt in ciuitatibus presbyteros ordinaret. Id nunc quoque faciūt successores apostolorū episcopi, qui presbyteros vndique ordināt, iuxta institutū Pauli & spūs sancti instinctū. Agnoscere itaq; & venerari deberis ab eis missos, non secus ac si Deus illos misisset. Quia sic Deus Aaronē ipse elegit in exordiū legalis sacerdotii, electionēq; per virgā miraculosē confirmauit: quod deinceps necessariū nō erat, sed sufficiebat ordīe & modo semel cœpto ordinari sacerdotes. Ita nūc quoq; charissimi, vos seruos illos tanq̄ à Deo missos accipite, quicunq; à legitimis magistratibus ad vos veniunt, iuxta ritū ecclesiæ à Christo institutū. Quotquot autē per hoc officium non intrāt, sed aliunde ascendūt, aut vi irrupt, fures

Rom. 10.

Lu. 9. 10

Gregor.

Hierem. 1.

Ioan. 20

Tit. 1.

Num. 17

Ioan. 6.

Hier. 23. sunt & latrones, quod nunc faciunt Neochristiani, qui ad predicandum ante currunt quam mittantur. non igitur sunt ministri Dei, sed mancipia diaboli, & praecursores Antichristi.

Gregor. 4. Quando ait dominus, quod misit seruum suum hora coenae, si per seruum Christum ipsum intelligimus, hora coenae iam ante explicauimus. Sin autem praedicatores accipimus, tunc sanè hora illa est, qua homines se ad coenam parare debent, eaque hora tota haec est vita. Si itaque iam hora coenae est quam vocamus, tantò minus nos debemus excusare à conuiuio Dei. Praecipue autem ablegauit & emisit dominus seruum suum hac extrema mundi aetate, idque à Christo nato usque ad finem mundi nos enim sumus, ait Paulus, in quos seculorum fines deuenerunt. Atque ideo ab origine mundi omnes homines vocati sunt ad hanc coenam & inuitati: verum post Christum, tandem uenerunt serui diuinitus missi, atque inuitatis annunciarunt omnia esse parata. Vocati sunt omnes, alij quidem per legem naturalem, alij uero per ordinatissimam illam rerum uisibiliu dispositionem: sic enim dicit Apostolus, Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas. Atque deinceps, Gentes quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt faciunt. Neque tamen paulò manifestius inuitati sunt ad hanc coenam Iudaei, qui suam habuere legem, patriarchas quoque & prophetas, sed coena parata nondum erat, tantisper dum ueniret Christus, appropinquante iam hora coenae, sicut dixit dominus, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. neque sic tamen parata coena erat, quare adhuc deinceps Christus promisit discipulis suis se paraturum locum: sicque omnia demum passione, morte, resurrectione & ascensione Christi sunt parata. Et tandem emisit ille seruos, qui inuitatis dicerent omnia esse parata, quod antea interuencius nullus, quantumuis uel patriarcha, uel propheta praestare potuisset, sed apostoli denique dicere poterunt, quando Christum audierunt sibi dicentem, Ite in orbem uniuersum, & praedicate euangelium omni creaturae. Ecce missio est. Quonia autem parata sunt omnia, sequitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ecce coenam instructissimam. Nos modò curemus, ut parati simus ad illam. Aliud enim quae docemur uirgines tantum & prudentes, & eas quoque paratas introisse cum sponsò: reliquis uero exclusis dictum esse à

1. Cor. 10

Rom. 1.

Rom. 2.

Mat. 4.

domino, Nescio vos. At quae nescit dominus? quisquis non est *Mat. 25.* ouis illius, quisquis uocem eius non audit, nec sequitur illum. *Ioan. 16.* Vos itaque dilectissimi, quum uidetis omnes nos esse inuitatos, idque adeò auditis praedicatores uobis denunciare, & parata esse omnia: uos inquam metipsum parate, ne coenam hanc negligatis, quam omnibus nobis laetam felicitatem contingere sinat, penes quae est felicitas summa, qui que est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA II. EIVSDEM

dominicae.

Ita aeternae gaudia, fratres, ardenti animo concupiscere nos docet dominus, proposita in hoc parabola coenae, ad quam ille omnes homines uocauit, seruusque, suum misit, qui inuitatos uenire iuberet, & denunciaret omnia esse parata. quatenus sic nos quoque ad coenam illam uenire mereamur agni immaculari: & subito qui inuitati fuerat recusauerunt uenire, & singuli se excusare conperunt. Ecce hic dominus uere potestissimus pauperculos inuitauit, & isti uenire abnuunt. Unde & Gregor. dicit, Offert Deus quod

Gregor. rogari debuerat: non rogatus dare uult, quod uix sperari poterat, & tamen contemnitur. ad Dei inuitamur conuiuuij, & nos excusamus. Audio autem, aut certe ex uobis nonnullos mihi audire uideor, dicentes, Nolumus nos excusare, ad coenam illam aeternam cupimus uenire cum gaudio. Audio & uerum quidem est, quod bene ab Augustino cuiusdam Mimi facetissimi praedicatur uerbanitas, qui quum se promississet in theatro quid in animo haberent & uellent omnes, diciturum, atque ad diem constitutum ingenti expectatione maior multitudo conueniret, suspensis & silentibus omnibus, dixisse phibetur, Vili uultis emere, & carere uere.

Li. 13. c. 3
Dei. Qui si dixisset, felices omnes esse uultis, miser nemo, quantum restius sensisset. Planè enim sic ego quoque facile crediderim omnes uos cupere quidem ad hanc coenam uenire, sed operari bonum oportet, & (ut ait Christus) seruare mandata Dei, si uita ingredi uultis. Mentes igitur uestrae uerum dicunt, si non plus terrena quam caelestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quam spiritalibus occupantur: ne & uos excusetis cum rebus nihili quas chariores habeatis uita aeterna. qui enim se excusare conatur, ipso facto se magis in culpa esse testatur. siquidem huiusmodi hoies ideo se excusant, quia nemini intercluditur regnum, nisi ei quem professio uocis suae excluderit.

Mat. 19
Gregor.

Ambro. Malè sit, si quis peccat, deterius sit, quàm peccatū excusat, cuius rei exemplar viuū habemus in primis porentibus nostris, quibus non satis fuit Deū offendisse, nisi insuper iram Dei magis concitarent aduersus se offensam expurgando.

Gene. 3. Excusare peccatū. Adā peccati culpam reiciebat in Eua, Mulier, inquit, quam dedisti mihi coniugē, dedit mihi de ligno, & manducaui. Eua, ne crimen fineret suæ ceruicis imminens, in serpente illud coniecit. Vnde glossa quadā super Psal. 14. sic habet, Pessimū omninō vitiū est excusare. & alia, Malū est peccare: peius, in peccato perseuerare: pessimū, velle peccatū excusare, vel in Deū conuicere. Nanque nisi ista peccati excusatio, peccatū magnum esset, non ad eō sollicitē orasset Dauid dominū, ne declinaret cor suum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Multa super hoc vitio dici possent, quando saepe multumq; contigit, quod peccata nostra purgare conamur: idque innata ista malignitas facit in nobis, vt semper faciū & pretextū quæramus peccato. Atque vicissim dici non potest, quā temerarij simus in iudicandis proximis nostris, quāque oculati simus in ostēdenda festuca & eiicienda ex oculis proximi, atque in trabe oculi nostri plus quā laminae & talpæ. Aliter nos docuit sanctus Bernardus: Noli, inquit, iudicare proximū tuum, sed magis excusare. excusa intentionē, si opus non potes. Verū nos nobis indulgentissimi alijs sumus durissimi.

Gregor. li. 22. mo. val. c. 13. Priusquā autē progrediamur in textu, pauca adhuc super excusatione peccatorū dicenda supersunt, vt sic doceamini illā magis euitare. innatū enim sibi vitium hoc habet natura nostra iā indeā protoplasto statim infecta, labēdo peccatū committere, cōmissum negando abscondere, & conuictū defendendo excusare. Quapropter Glossa quæ dā super Esaiam hominē hericio confert, qui quum fugatur, caput & pedes conspiciuntur, sed apprehensus in spheram colligitur. Ita homo tantisper dum bene viuit, neminē veretur, caput & pedes manifestē gestat, quū primū autē in peccato aliquo captius deprehenditur, erubescit statim & inuoluit se dolosa implicans excusatione. Huiusmodi hericius fuit Adam in paradiso: fuit & Aaron, dum excusaret se de vitulo cōflabili. Talis fuit hericius etiā Saul, sacrificans antequā veniret Samuel, sicque per omnem scripturam sacram inuenies huiusmodi hericios, quibus nunc vniuersus mundus

abundat. Corripi iuuenē, argue virginē de malo, & statim inuolunt se, malis aliorum exemplis excusantes suam prauitatem. vsque adeo omnes suis vitijs pretextum quærunt. Vis autem habere huius excusationis radicē? En tibi superbiam, quæ vt plurimū abstrahit homines à gratia Dei, à pœnitentia vera & cognitione sui, atq; nō rarō pertingit vsq; ad blasphemiam Dei. nam quum superbit homo huiusmodi, statim excusat, nolens haberi pro eo, qui tale quid committat. Sic Bernardus ait, Quum superbo imputatur culpa, crescit, non amputatur: quia quum argutus fuerit, cor eius declinat ad excusanda peccata. Quilibet enim dicit se nō fecisse, aut fecisse affirmat, sed iniquū nō esse asserit: aut certē intentionē excusat, qua vix nihil proficit, in alios culpā transfert. Hinc iam patet quod ratione radicis excusatio ista peccati, peccatū est: atq; vt ouum nidi refert fœtorē, ita excusatio secum vitiū trahit superbiæ, vt quū quis peccati sui noxam in Deum cōiicere nititur aut aliā creaturā, peccat iam denuo: vel quū aliquis vitiōrum suorum causam in Deum conditorem, seu influxum cœlestem trāsferre conatur. Iniquum est autem huiusmodi sibi quærere pretextū, quod & Dauid prohibuit, dicēs, Nolite extollere in altū cornu vestrum, Nolite loqui aduersus Deū iniquitatē. Sic Cassiodorus quoq; Hoc, inquit, maximum vitium est, quo laborant homines, vt quod post peccatū suū maximē ad excusationis confugiū, quasi pœnitudinē se cōfessione prosternāt: quod peccatum inter summa peccata constat numeratū esse, quia inde nascitur, vnde ad pœnitentiam reus tardius venit.

Quid quod geminatur peccatum, si peccatum excusetur, iuxta illud Gregor. Peccatū peccato addit, qui culpæ quam facit, patrocinia defensionis adiunxit. Cuiusmodi erāt, de quibus hic dñs loquitur in euangelio, aliiq; oēs, qui per hos designantur. quæserūt enim sibi folia ficus, sicut Adā & Eua, vt tegetēt ignominiam peccati sui. Sic em̄ textus habet, Cœperunt oēs simul se excusare. Oēs se excusarūt, communis illa loquutio est, quum plures significare volumus, vt quando Mathæus dixit vniuersam Iudæam & regionē circa Iordanē exiuisse ad Iordanem, quū vtiq; plures domi remanserint. Sic Hieremias, Oēs à minimo vsq; ad maximū intētos esse ait in auaritiā. quāuis em̄ liceat reperire nōnullos qui avari nō sint, magna tamē turba & immēsa cohors est eorū,

Psal. 74. Casbio.

Lib. 21. moralium.

Gene. 3.

Matt. 3. Hier. 8.

qui per auaritiæ studiū præcipites ruūt ad inferos. Et vt maxime de omnibus hominibus loquatur hic Christus, omnes etiã sub peccati iugo detinentur: eoq̄ue ipso quod peccatores sunt, ad cœnam non veniunt, dicete Psalmista, Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. cui cõsonat & Paulus, cum ait, Omnes peccauerunt & egent gloria Dei.

Psal. 13. Iam porrò cõmemorat dñs, quæ cuiusq̄ fuerit excusatio. Primus enim dixit, Villam emi, eam est quod inuisam, rogo te, habe me excusatum. Excusationem hanc ad superbię reprehensionẽ refert August. quoniã in villa empta dominatio notatur, ideoq̄; & hic superbia castigatur, cū ferè in dominiũ & potentiã superbia se quoq̄; ingerat, testẽ Sapiete, Dominatur homo homini, sed sibi tãtũ in detrimentum.

Roma. 3. Villã hanc olium licitatus est & emit Lucifer, primus ille superbię filius, qui dũ affectat dominiũ, regnũ amisit cœlorũ.

August. Emit eandem & primus homo in paradiso, & quanuis ante potẽtissimus esset rerũ omniũ dominus, tamẽ cum nollet esse Deo subiectus, sed illi æqualis, eò profunditatis demersus est, vt & dominiũ omne amitteret, & à pulicib⁹ pediculisq̄; impeteretur. Et bene hic orditur dominus à superbia, quod ea initium est deficiendi à Deo, & qua homines grauissimẽ peccãt, vt rectẽ filiũ suum admonuerit Tobias, ne vnquam sneret superbiã dominari in animo suo, quoniã in illa exordiũ sumpsit omnis perditio. Hieronymus, Ambrosius, & Gregorius hic auaritiã intelligunt. sunt enim qui villas emant ex auaritiã, vt inde cẽsus & redditus magnos colligãt. sunt etiam qui dominationis maioris gratia emant. & quãuis superbia maior grauiorq̄; sit quãm auaritiã, tamen hæc nescio quõ magis irretit animum hominis, peccatq̄; & plura & maiora parit: siquidẽ malorũ omnium radix est auaritiã. Hinc illud Ambro. Neque ille qui studiis intentus inferioribus, possessiones sibi terrenas cõemittit, regnũ cœli potest adipisci, cū dñs dicat, Vende omnia tua, & sequere me. Quã propriẽ autẽ mores hic depingit superbiorum & auarorum? Ait enim, Necessẽ habeo exire, & videre illam. Necessẽ, inquit, habeo, quasi necessariũ ratus se in superbia & auaritiã sua permanere debere, iuxta illud Sapiẽtis, Existimauerunt lusum esse vitã nostrã, & cõuersationem vitæ compositã ad lucrũ, & oportere vndeunque etiam ex malo acquirere. Deinde ait, necessẽ habeo

1. Tim. 6
Ambro.
Sapie. 14

exire. Ecce quia superbi & auari exeunt. Exit autem, quisquis sola exteriora cogitat propter substantiam. fastidiunt namq̄; spũalia omnia, & quacunq̄ animã saluti conducunt, insipida videntur & ingrata. gratum autẽ nihil credũt, nisi sordidum istud mundi huius lutum & quæstum. Ad hæc te meritatem & præsumptionẽ hominis vide. ait enim, necessẽ habeo videre illã. Lubentius aspiciunt auari pecuniã, & quicquid est bonorum temporalium, quãm solem hũc lucidissimum, nec quicquã eis suauius est, neq̄; acceptius est bonis istis, in quã tota mente incumbunt: Quia vbi thesaurus tuus, ibi & cor tuũ est, dicit domin⁹. & Sapiẽs: Et quid prodest possessori, nisi quod cernat diuitias oculis suis? Et tamẽ cum omni ista tum insolentia tum auaritiã, ait ad seruũ, Rogo te, habe me excusatũ. Bene quidẽ humilitas hic sonat in voce, sed superbia interim relucet in actione. Sic omnes faciunt vsurarij, perniciẽs pauperũ, pestis reipub. putãt enim post longi tẽporis vel etiam totius vitæ vsuram, egregiẽ se placituros satisq̄; facturos Deo, si imaginem aliquã crucifixi erigãt in monasterio, tuncq̄; bonos illos fratres obnixè rogant, vt pro se Deum orent: neq̄; tamẽ ab auaritiã & fœnore deficiũt, quasi re bene gesta, sic se excusatos putãt: sed frustra id agunt, nihil efficiẽt. oportet re iniuste partam restituere. oportet concupiscentiam & illicitã istã habẽdĩ libidinẽ abicere. oportet salutaria magis diligere quã hæc terrena. Verũm hac de re aliã, quoniam multi diuites sunt etiã sine peccato.

4. Alter dixit, Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. vbi Augusti. intelligi vult concupiscentiam oculorũ & auaritiã studiũ, quãuis & infidelitas hic potest intelligi. cū enim quinque sint in nobis sensus exteriores, quicunq̄; audire nõ vult, nisi quod sensibus percipit, is iam iuga boum emittit. bobus enim aratur terra. & isti terrena tantũ credere volũt, vt nũc quoq̄; faciunt nostrates sacramentarij, qui ideo etiã cœnã æternã fœlicitatis negligũt. Gregorius curiositatẽ hic intelligit. namq̄; & nos per quinque iuga bouũ, quinque accipimus corporis sensus, paria quinque in vtroq̄; sexu. isti dũ exterius oblectare se cupiũt curiosius, bonorũ cœlestiũ obliuiscũtur. Grauenãq̄; est curiositatis vitium, quã dũ cuiuslibet mentẽ ad inuestigandã vitã proximĩ exterius ducit, semper eam in sua intima abscondit, vt aliena sciẽs, se nesciat: & curiosi animus quãto peritus fuerit alieni

Grego.
Matt. 6.
Eccl. 5.
Longe
vsura re
demptio
per ima-
ginẽ crã-
fixi.
August.
Gregor.
Curiositas.

ni meriti, tanto fiat ignarus sui. Et hoc est quod dicit, Vado probare illa: quæ proprietates vna hominum est curiosorum, tētare & experiri omnia. Vitiū istud hæreditariū habemus, *Gene. 3.* ex Eua, quæ, quia per curiositatem credidit serpenti, miserè *Gen. 34.* decepta est. Dina quoq; filia Iacob cū curiosula cuperet videre *Luc. 23.* mulieres regionis istius, à Sichem violenter tractata & deflorata, causa extitit magnæ cladis. Herodes etiā ex curiositate petebat signū videre à domino. Quid multa? curiositas in hodiernū vsq; diē multas perdit & virgines & mulieres. sed iam olim vitium hoc prohibuit Paulus iuuenulis viduis, dicens, Sunt quædam viduæ adolescentiores quæ otiosa discunt circumire domos, nō solū otiosas, sed & verbosæ & curiosæ. Neq; tamen mulieribus tantū propriū est hoc mali genus. sunt enim & viri in suo genere satis curiosi. de cuiusmodi viris Paulus, Audiuimus, inquit, inter vos quosdā ambulare inquietè, nihil operātes, sed curiosè agētes. his denūciamus & obsecramus in domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panē manducent. Ambrosius ait sententiam hanc sibi nō displicere, quod quidā per istos tres hic se excusantes, intelligunt populum triplicem, Gentium, Iudæorū, & hæreticorum. Primus iste qui villam emit, Gētes repræsentat: quæ cū avaræ fuerint & immūda, indignæ quoq; extiterūt quæ cœna illa fruerētur. Omnis enim immundus & avarus (est autē auaritia hæc idolorum seruitus) non habet partem in regno Christi & Dei. Is autem qui iuga bouum emerat, Iudæos refert Mosaicæ legis iugo subiectos, quæ quinque iugis (hoc est libris) continetur. Sic & Petrus legē iugū vocauit in cōcilio, dicens, Quid tētatis Deum, imponētes cervicibus discipulorum iugū, quod neq; nos, neq; patres nostri portare potuerunt? Et quanuis agrè ac duriter tulerint iugum istud Iudæi, frustra tamē laborarunt, quia nō peruenient ad cœnam agni nostri immaculati, quanuis in primitiua ecclesia complures reliquerūt iugum legis, vt peruenirēt ad vitam æternam. Sic itaque & nunc omnes christiani liberi sunt à iugo Iudaico, clamātes ad dominum, Disrumpamus vincula eorum, & proiciamus à nobis iuga ipsorum. (De hæreticis vide homilia sequētī.) Et quanuis iste quoq; obstinatus est, petit tamen se excusari, sed frustra: neq; enim expurgabit illum seruus apud dominum suum, quin potius hoc faciet ei quod Samuël Saul,

quādo dicebat hic ad Samuēlem, Nunc porta quæso peccatum meum, & reuertere mecum, vt adorem dominum. Respondit autem Samuēl, Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem domini, & proiecit te dominus, ne sis rex super Israël. Verūm miseretur nostri Deus noster, neque abiiciat nos à facie sua, Amen.

HOMILIA III. EIVSDEM
dominicæ.

Eus omnes homines vult saluos fieri, cūctosque ad *1. Tim. 2*

D cœnam regni cœlestis conuocat. parata sunt omnia, nō solū ad eā pertinentia, sed etiā viā ad hanc cœnam sternētia. s. naturales cōmoditates & dispositiones, lex euangelica, salutifera sacramenta, passio dñi, exempla sanctorum, qui albis induti stolis, agni cœnam adierūt. Fastidiunt hanc tam benignā inuitationem immanes Turcæ ac Tartari, reliquæq; feræ nationes. despiciūt obstinati Iudæi, Moyſi iugo nondum exoluti. aspernātur peruersi hæretici. Hæresis enim (vt præclare scribit Ambrosius) velut Eua, *Ambro.* fœmineo affectu fidei tentat rigorem, & lubrica facilitate prolabens, lenocinia falsi decoris affectat, intemeratā negligentis veritatis pulchritudinem. quemadmodum fœmina blādiloquentia sua viri etiam fortissimi peccus ad quoduis facinus perpetrandum expugnat, sicut ex Adam ab Eua decepto patet, & (vt inquit Sapiens) nequitia mulieris immutat faciem eius. Quidam etiā christianorū conuiuium istud arrogancia præpediti, accedere grauantur: ij sunt qui villam emerūt, eamq; vana quadam voluptate pellecti, videre cupiunt. Alij nimia habēdi cupiditate detinētur, & ij sunt qui quinque iuga bouum emerūt. atq; ea probare cupiūt. Alij propter ducam vxorē venire non possunt, per quos intelliguntur voluptuarij illi, lautè opipareq; perpetuò victitantes: carni vsque adeo affixi, vt ab illa nulla ratione diuelli queant, veluti mariti vxoribus adhærent. Hoc articulo taxantur sordides ac pigri, quo immodicè sibi indulgentes, corporis curā diuino cultui præferunt. Notantur & fornicatores, atque vetrici gulæq; dediti, qui carnē loco sponsæ habent. Neq; verò existimes dñm hisce verbis matrimonium iniustum esse significare, sicuti cauillatur hæretici Tatiani quorū opinio ni tali via occurrit D. Ambrosii. inquit dñm hæc nō in matrimonij cōtumeliā, sed vt ea occasione maiori laude attol-

2. Cor. 7. Ieretur virginitas, locutū esse. Mulier enim innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu, quæ aut nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quō placeat viro potest & hoc modo refelli, Christū nō omnes matrimonij vinculo cōstrictos cœna æternæ beatitudinis exclusisse: sed illos tōtū, qui Veneris voluptatisq; suę explēd. gratia vxores ducunt. nam per rem iustā, significari potest non incōgruē res iniusta. simili modo apud Lucā de vsura & villico, in quo virtutē per vitiiū designat, quod hoc in loco dilucidē explicat Grego. Sed est quiddā hic peculiare. Superbus enim & avarus seruos rogabant, vt sese apud dñm excusarent: luxuriosus verò non itidem, vt pote ad eō cuius voluptatū generi addictus ac immersus, vt prorsus omni vitæ in melius commutandæ spe atq; fiducia excidisset. Itaq; simpliciter se venire posse negat. Nam animalis homo, iuxta dictum Pauli, non percipit ea quæ sunt Dei, stultitia enim est illi. Cū igitur illi mōns Dei ostēditur, quo nisi per corporis voluptatum abstinentiā perueniri non potest, totus perhorrescit, ilumq; nimiiū præruprum ac editum excelsūq; esse caufatur, dicitq; cū Loth, non possum in monte saluari. Pater quidē cœlestis cunctos pariter ad cœnā vitæ æternæ inuitauit. Verū huic superbia, illi verò auaritia, alij voluptas accessum prohibet. 2. Animaduertendū est & hoc quod sequitur, seruū reuersim nunciassē hęc dño suo. Euāgelij præcones sæpe apud dñm conquerūtur de contumacia eorū, qui illis obedire nolunt: ita Petrus & Ioannes expulsi ē concilio Iudæorū, ita & Moyses, cū Dathan & Abirō à proposito abducere non posset dñm, ne sacrificia eorū respiceret, orabat: ita Helias dicebat ad dominum, Altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderūt gladio, & derelictus sum ego solus, & querūt animam meam, vt auferat eam. Reditum autē seruorū explanat dominus apud Lucā, cū dicit, Quicunq; nō receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiā puluerem pedum vestrōrū excutite in testimoniū supra illos, per quod indicauit, vt testaretur apud Deum sese in cassum laborasse. Commotus itaque grauitē paterfamilias, dixit ad seruū, Exi in vicos, quo verbo designare voluit dñs, quoniam superbi venire contempserunt, pauperes eligi. seruus hic renunciauit domino suo excusationem malorum, & iratus est dominus. Intelligi tamen hoc ipsum sa-

nē debet, nō quōd in Deo sit cōmorio talis, neque enim in ipsum cadit passio, sed sic, quia vel Deus ita agit quasi irascatur, vel quāsi in ira cōcitata sint opera sua: ita etiā quādo dicitur de Deo, quōd sit tristis, quōd pœnitudinē ducatur, & in viuendum quādo dicimus iratū esse Deū peccatoribus, sicut ait Esaias, Ecce tu irat⁹ es & peccauim⁹, in peccatis fuimus semper. Planē enim ita hic quoq; eodē modo iratus est paterfamilias inuitatis venire nolētibus, quōd tam ingrati essent, omnisque illa seruorū inuitatio inanis. Aut quo ait p Esaiā? In vacuū laboraui, sine causa & vanē fortitudinē meā cōsumpsi. Denuō hinc cōmittit paterfamilias seruo, vt exeat in vicos & plateas ciuitatis, ad eos qui ampla & lata ista peccatorū semitā ambulabant. de qua Christus etiā dixit, Lara est porta, & via spatiosa quę ducit ad perditionē, & multi intrant per eā. Sunt qui non temerē dixisse hic dñm putēt vicos & plateas, quoniā platea lata & ampla Gentes significet, quæ sine lege in amplissima omniū vitiōrū via viuēbāt: quibus apostolos suos Christus misit, sicut Paulus ad Iudæos dixit, Vobis oportebat primū loqui verbū Dei, sed quia indignos facitis vos vita æterna, ecce cōuertimur ad gētes. Vici angustiores miserā significāt plebeculam Iudæorū, idque adhuc magis liquet ex sequentibus. 3. Cōmissionem nanque ipsē suam porrō explicat paterfamilias: & ait, Exi, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Quā partem totam Theophylactus de Iudæis intelligit, qui ad Christi fidē peruenierunt. principes enim Iudæorum eieci sunt, nec crediderūt, imō & de infidelitate sua gloriati sūt, dicentes, an & principū aliquis in eū credidisset. Sic nimirū legisperiti & scribæ infatuati sunt, gratiamque Dei neglexerunt: sed qui ex vulgo erāt homines simplices & indocti, qui hic cæcis, claudis & debilibus comparatur, subinde admirati sunt super doctrina & miraculis Christi, ideoque ad cœnā hanc peruenerūt, vt Petrus, Ioānes, aliiq; apostoli & multi hominum milia qui baptizati sunt, & crediderunt in dominū, vbi impletum est istud dictum Pauli, Elegit Deus in firma mūdi, vt confundat fortia. Pontifices principes Iudæorū obstinati perierunt. multi autē pauperes & publicani gratiā Dei consequuti sunt, atque ad cœnā domini peruenerunt. ita ad eos dixit etiam dominus, Amē dico vobis, publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

- Gregor.* Quando autem triplices hic personæ commemorantur, Gregorius eas sic exponit, pauperes & debiles sunt, qui iudicio suo apud semetipfos infirmi sunt. Cæci verò, qui nullum ingenij lumē habent. Claudij, qui rectos gressus in operatione non habēt. Si ita penitus iam introspiciamus, quo pacto vitia morum morbis huiusmodi designentur, videbimus peccatores fuisse, qui primū vocati venire noluerunt: peccatores quoque extitisse, qui deinde postremi in vicis & plateis inuitati sunt. Quid igitur dicendum ad hoc? sanè respondet *Gregor.* Gregorius, & dicit peccatores superbos condemnari, humiles autē eligi. fit enim sæpe, vt qui pauper est & in mundo contēptus habetur, in seipsum digressus conuertatur ad dominū: sicut filius iste prodigus, cū videret sibi etiam filiquas deesse, dixit, Quāti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus, & ego miser hic fame pereor? Gregori^o in hoc etiā inducit figurā illam, quando Dauid inuenerat puerum Aegyptium, cūm persequeretur Amalechitas, sed ego missum hoc facio. Possunt etiam hic induci verba ista, quòd vocarit pauperes, de quibus apud Matthæū, Beati, inquit, pauperes spiritu. cuiusmodi sunt omnes, qui se in hoc mundo pauperes existimant, cūm nequeāt bona assequi cœlestia: sicut & Iacobus inquit, Nōne Deus elegit pauperes, diuites in fide, hæredes regnī, quod promissit Deus ijs, qui diligunt illū? Sic etiam vocauit Deus debiles & imbecilles corpore, sed fide & spiritu fortes: quomodo se Paulus, cū ægrotat, fortiozem atque potentiozem esse affirmat. Quod ad cæcos attinet, bona sanè & fœlix est sanctitas eius, qui videre non vult vanitatē mundi huius. sic nimirū cæcus fieri cupiebat Dauid, dicens, Auerte oculos meos ne videant vanitatē. sic Iob pepigit cū oculis suis, vt etiam virginē nē videant. Qui ergo cæci sunt, & tamen vidēt, veniunt ad cœnā, eo q̄ illuminantur, sicut cæcus iste apud Lucā, cui dixit dominus, Quid vis vt faciam tibi? Qui respondit: Rabboni, vt videam lumen. Quotquot autem cæci sunt, neque cæcitatē suam agnoscunt, isti sanè ad cœnam non veniūt, sicut obstinati & perfidi Iudæi: quibus dixit dominus, Si cæci essetis, peccatum non haberetis: nūm autem cūm dicatis vos videre, peccatum vestrum manet. Et paulò ante, In iudicium ego veni in mundum istum, vt nō videntes videant, & qui vident, cæci fiāt. Sic etiam qui claudicant in operibus bonis, ad cœnā hanc

venire nō possunt, nisi prius recti fiant: iuxta illud Eliæ, Vt quequo claudicatis in vtranque partē? Si dominus Deus vester est, sequimini illū. Huc facit etiā illud quod Paulus ait, Remissas manus & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem vt sanetur. spiritualiter enim loquendo, cū primū quis peccatum mortale opere cōplet, claudicat coram domino: illud verò quando rursus declinat per pœnitentiā & cōtritionem, rursus sanatur & fit rectus. vnde & Dauid sic orauit ad dominū, Perfectos fac domine gressus meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea.

4 Reuertus itaque seruus, dixit domino, Factū est vt imperasti, & adhuc locus est. Israëlita, inquit Theoph. fuerūt intra ciuitatem, vt ij qui legē receperant & ciuiliorem vitā fortiti. Gentiles verò à lege Dei alieni erant, & rusticitate magna versabantur, teste Apostolo, ideoq̄; per eos designatur, qui inter septa iacebant: sepem autem, discrimen inter Deum & Gentiles accipimus, quod quid aliud esse putas q̄ peccatum? Gregorius quoque fere ad hunc modum intelligit, & ait, Multi ad cœnā dominicā ex Iudæa collecti sunt, sed locū superni conuiuij multitudo illa nō impleuit, & locus adhuc vacuus gentibus remansit. Id ita intelligunt sancti patres: quia enim tertia angelorū pars corruit, vt ait Ioannes, Draco iste magnus cauda sua trahebat tertiam partē stellarum cœli, hoc est angelorū: iam ruina ista per Christū in homine restituta est, dicente propheta regio, Iudicabit in nationibus implebit ruinas. Atqui impletio illa ruina non satis cōsummata est in Iudæis: ideoq̄; & Gentes vocatę sunt ad implendum numerum beatorū, qui soli Deo cogniti sunt: & de quo Ioannes, modicum, inquit, adhuc tēpus est, donec compleantur conserui eorum & fratres eorum, qui interficiendi sunt vt illi.

Exi itaque, inquit pater familiās, in vias & sepes, & compelle intrare. Atque hæc tertia est vocatio, vt ait Ambrosi^o. Prima enim facta est per patriarchas & prophetas: secunda per Christum & apostolos & Ioannem: tertia post diuisionē apostolorū inter Gentes, de qua prædixit Dauid, Exultabunt ligna syluarū à facie domini quia venit. Ligna sylvarum Gentes sunt: ligna vtique rudia, crassa & non lauijata, planēq; sterilia ratione infidelitatis. quòd si etiā fructus

4. Re. 18

Hebr. 12

Psal. 16.

Theoph.

Rom. 2

Gregor.

Apoc. 12

Psal. 109

2. Tim. 2

Apoc. 5

Ambro.

Psal. 95.

produxissent, acidi & styptici fuissent, ingratiſſimiq; ſaporis. Quotquot igitur ex gētib; venerunt ad cognitionem Christi, velut ex horridis ſepibus prodeūtes accurrerunt.

Theoph. Cōsidera tamē quomodo inuitatio ista omnino quādam forma proponitur. ita enim habet, & cōpelle intrare. Si quidem quāuis planē voluntarium sit credere, tamen vt sciamus magna virtutis Dei esse, credidisse Gentes, in tanta versantes ignorantia, ideo dixit, Compelle, Quoniam nisi præclara quādam virtus prædicata fuisset, & ingens verbi diuini veritas: quo tandē modo fieri potuisset, vt Gentes quæ penē vsque ad rabie & insaniam in cultu idolorū erant impediti, & secundū carnem viuebant, tam cito conuersæ fuissent ad cōfessionē nominis Christi & vitam spiritualem? Potest etiā compulsio ista non ad virtutem tantū verbi & prædicationis extēdi, sed etiā ad efficaciam operū & signorum, quibus Gentes omnīū valdissimē ad fidē Christi sunt impulsæ.

Gregor. Gregorius hoc ad vniuersalē omnium hominū vocationem refert, & ait: Alij enim vocantur, & veniunt: alij autem cōpelluntur, vt intrent. Nā sunt nōnulli, qui faciēda intelligunt, sed hæc facere desistunt. his plerunq; contingit, vt eos in carnalibus desiderijs suis mundi huius aduersitas feriat: cumque se frangi in desiderijs suis conspiciunt, quid de se auctori suo debeant, cōmemorant. sic inquit Dauid, Imple facies eorum ignominia, & querent nomen tuum. & itē

Psal. 82. Esaias, Sola vexatio dat intellectum. sæpe enim aduersitates profunt, & à peccatis auertunt homines, atque ad viam salutis conuertunt. quomodo non raro impeilūtur homines multi ad operandū bonum, autore Psalmista, In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Vulgus quidē sic loquitur, sed tamen verē, Quisque cū se se mergi sentit, & aquam ore haurit, natare discit. Aut quid aliud est quod verbis tantū diuersis, re eadē diuin⁹ ille Psaltes ait, Ad dominum cū tribularer clamaui? O itaque domine libera à necessitatibus animam meā. Et hoc est quod ait

Psal. 119
24. Gregorius, sæpe nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabescunt, aut afflicti iniuriis concidunt, aut percussī grauibus dānis affliguntur, vt in mundi dolore videant, quia nihil confidere de eius voluntate debuerunt, seque ipsos in suis desiderijs deprehēdentes, ad Deum corda conuertunt.

Atque hi isti sunt, quibus dicit dominus per prophetam, Ecce ego sepiā vias tuas spinis. Tunc enim spinis obsepit dominus vias nostras, quando in eo quod iniquē cōcupiscim⁹, stimulos inuenimus dolorum. quando malis cōcupiscentiis multa in mundo occurrūt aduersantia, quando vetatur acquirere quod nequiter appetimus. Requiris eius rei exemplum? En Paulū tibi, de quo dicit Augustinus, Cū Petrum & alios solo verbo vocasset, Paulū non solū voce cōpescuit, sed etiam potestate prostrauit. & primū quidē cecitate corporis corripuit, vt ad desideratū animæ lumen veniret. Vbi est igitur quod isti clamare cōsueuerūt, liberū esse credere vel nō credere, cui vim Christus intulit, quē cōegit? Ecce habent Paulū apostolum, agnoscant prius in eo cogentem & postea docētem, cū Petrum & alios apostolos suo verbo vocasset, Paulū non voce cōpescuit, sed etiam potestate prostrauit, prius ferientem, & postea consolantem. & quauis ille sic compulsus intrauit in ecclesiam, in eadem tamen plus aliis omnibus laborauit. Nonnulli per sepes Gentes intelligunt, quæ pro suis legibus vixerunt ciuilitate, vt Romani, Græci, Spartani, & Athenienses: per vias autem Barbaros accipiunt, qui sine legibus vixerunt, vt Scythæ & alij.

5 Rationem, cur ad sepes & vias mittat, dominus assignat huiusmodi, vt impleatur domus mea. potēs ille & magnificus dominus impleri vult domū suam, vt sit potentissima, dicente propheta, Magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius. De immenso illo numero scribit idem iste, qui & vidit Ioannes dilectus Christi apostolus cū ait, Vidi aliam turbam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus populis, nationibus & linguis, stare ante thronum agni. Et deinceps cōcludit dominus, dicens, Dico vobis quod nemo virorum illorū qui vocati sunt, gustabit cœnā meam. Vbi tu principio animaduerte, quod dominus sese ostendit esse patrem familiars illum, qui cœnam parauit felicitatis æternæ. Deinde horrendam istam audi vocē Christi, quod nemo eorū qui vocati sunt, venturus sit ad cœnam: non secus, atque illorum quotquot egressi sunt A Egyptum (fuerunt autem virorum sexcenta tria milia quingenti quinquaginta, extra filios Leui, qui erant viginti duo milia hominum) ex omnibus illis terram promissionis tantū ingressi sunt Iosue & Caleph: ita hic quoque de inuitatis sentien-

Osee 2.

23.9.4.
quis nos
August.

1. Cor. 15

Bar. 5.

Apo. 7.

Nu. 14.

dum, non sic tamen, quasi nemo eorum qui vocati sunt, uenerit ad cenam, sed quia exiguus eorum qui venturi sunt, numerus erit, si conferas condemnatis. sic enim multi sunt vocati, pauci electi, dicit neminem uenisse. Vel certe de iis loquitur, qui aut infidelitate, aut peccatorum amore venire non uerunt, quoniam cenam illam non gustabunt, atque ex iis Iudaei praecipue. quorum quantula obsecro pars credidit in Christum? quando etiam Esaias dicit, Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen, nisi Sodoma & Gomorra facti fuissetis. Quando itaque audiistis dilectissimi, quam clementer nos dominus ad cenam inuitarit salutis aeternae, ne negligamus ipsi. Ecce enim ille uocat per se, uocat per angelos, uocat per patres, uocat per prophetas, uocat per apostolos, uocat per pastores, uocat etiam per nos, uocat plerumque per flagella, uocat aliquando per huius mundi prospera, uocat aliquando per aduersa.

Nemo igitur, cum uocatur contemnat, nemo se excuset, quis scit enim an denuo ipsum uocaturus sit dominus an non? Ecce per Salomonem dicit dominus, Tunc inuocabunt me, & ego non exaudiam: mane exurgent, & non inuenient me. Sic sic in qua accidit Esau, qui cum uendidisset primogenita, factus est inde, ut petens ex patre benedictionem, repulsus sit, neque inuenit penitentiae locum, quanuis illam cum la chrymis quaesierat. Sic etiam quinque fatuis uirginibus euenit, quae quum sero nimis uenirent, clausa iam ianua, clamantes quoque, Domine domine, aperi nobis, nihil aliud audierunt, nisi hoc unum, Nescio uos. Sequamur igitur & ultro suscipiamus uocationem Dei, festinanter & ardentem diligamus caelestia, atque fugiamus mala, omniumque istorum adiutorem sedulum habemus mediatorem illum Dei & hominum per quem impetrare cuncta possumus, dum modo nostra in eum feruenter exardescat charitas, qui uiuit & regnat Deus cum patre & spiritu sancto per secula, Amen.

EVANGELIUM DOMINICAE
III. A FESTO PENTECOSTES,
LUCAE XV.

N illo tempore, Erant appropinquantes domino Iesu publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisei & scribae, dicentes, Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex uobis homo qui habet centum oues, & si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanovem in deserto, & vadit ad illam quae perierat, donec inueniat eam? Et cum inuenit eam, imponit in humeros suos gaudens. & ueniens domum, conuocat amicos & uicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quae perierat. Dico uobis, quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam supra nonagintanovem iustus, qui non indigent poenitentia. Aut quae mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam & euerit domum, & quaerit diligenter donec inueniat eam? Et cum inuenit conuocat amicos & uicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico uobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.

HOMILIA PRIMA.

V Erbo simul & opere declarauit dominus uenisse se ad conuertendum saluandumque peccatores. ideo enim publicani etiam appropinquabant ad illum, qui in hoc natus erat homo, ut peccatores reuocaret, atque ob eam rem facile passus est eos ad se accedere. huiusmodi autem erant isti pauperes, qui parati erant a peccatis recedere, & ad cenam agni uenire, ut Magdalena, Matthaus, Zachaeus & illi de quibus hic dicitur, quia appropinquabant ad Iesum, ut audirent eum. Ecce itaque geminos tibi in hoc euangelio peccatores: alii audire cupiebant domi-

num, alii etiam murmurabant: alii boni, hi damnati erant, quauis & hos dominus salutaribus doctrinis cupiebat ad sui cognitionem adducere. Appropinquabant ergo ad dominum peccatores, non pedibus tantum corporis, sed & mentis, ut iam poterat de eis dici, Vos qui a longe fuistis, propere facti estis, quando igitur Deo appropinquarunt, gratiam consequuti sunt: iuxta illud, Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Quauis enim diu Christo cohabitasset corpore, animo ab eo alienato & alibi peregrinante, nihil profuturum eis erat, sicut neque Iudae nec Phariseis profuit quicquam, sicut propheta dixit, Propere es tu ori eorum, sed longe a renibus ipsorum. & alius quoque, Populus hic labiis appropinquat, cor autem eorum longe est a me. Quisquis autem toto corde accedit ad dominum, ad illum vicissim dominus venit per gratiam suam, imo & trahit illum, & obuiam venit ei, sicut pater filio isti prodigo. sic Gregorius de Maria Magdalena, Quid, inquit, miramur magis, peccatricem, quam venit, aut dominum qui attraxit, aut potius utrumque? dominum per charitatem attrahentem, & peccatricem per poenitentiam contritionemque cordis venientem: iuxta illud, Charitate aeterna dilexi te, ideo attraxi te miserans, cui suffragatur alterum istud, Funiculis traham eos, vinculis charitati. Contra autem peruersis Iudaeis dixit dominus, Non vultis venire ad me, ut habeatis vitam. Considera tamen exactius non simplices peccatores, sed publicanos venisse ad dominum, qui tributa coemerant, & in illorum exactioibus miserè homines excruciebant, autore Hieron. Quauis quidam eius fuerunt sententia, ut publicanos istos telonearios Gentiles fuisse putarent, ut Tertullianus, quod Hieron reprobat in epistola quadam ad Damasum, eo quod Dominus in euangelio parabolam posuit de publicano & phariseo simul ascendentibus in templum. Profecto si ethnicus ille fuisset, neque in templum oraturus ascendisset, neque iustificatus descendisset. Ad haec Matthaeus quoque Iudaeus extitit & publicanus. Vos itaque etiam appropinquate domino, ut saluemini. Extende ut placet.

2 Ascendentibus ad dominum peccatoribus, scribae & pharisei murmurare ceperunt. unde Gregor. dicit, Vera iustitia compassionem habet, falsa indignationem, quomodo pharisei fucata sua pietate iis qui conuerterebantur ad domi-

num, indignabantur. Indignatur ecce peccator iustus, & iustus irascitur peccatori, sed diuersis modis: hic amore iustitiae, ille pompa superbiae. iustus enim quauis exterius verba indignationis accumulatur, intus tamen charitatis dulcedine seruat. peccator tantum superbit ex falsa iustitia, alios praese contemnit, neque infirmis quicquam compatitur: & quo minus peccator agnoscat, eo maior efficitur peccator. Huiusmodi erant homines isti pharisei, qui ideo dominum contempserunt, quod peccatores reciperet. Pessimum autem quid est, & Deo vel maxime exosum, murmurare aduersus peccatores, cum conuerti voluit ad Dominum. Hinc Sapiens ait, Custodite vos a murmuratione, & parcite lingua a detractione. Os enim quod mentitur, occidit animam. Verum de iis qui plura in sequenti dominica. Pharisei autem gemina de causa murmurabant, partim quod tanta pietate Christus peccatores reciperet, partim quod cum eis maleducaret, quod ille sane diuina faciebat benignitate & misericordia. quauis enim Deus odio habet peccatorem, humanam tamen naturam non odit, quam etiam ad imaginem suam creauit. hinc ille longanimis & patiens diu sustinet poenitentiam eorum, venientes etiam placidus assumit, conuersos ad se paterno fouet affectu. sic propheta inquit, Benignus est & misericors, patiens & multum misericors, praestabilis super malitia (praestabilis hic placibilem significat consolatorum, planeque eum qui indulget & misericors est, nacham hebraice.) Hic etiam immensa Christi pietas cognoscitur. quauis enim pharisei exosum habebant Christum, eandem tamen ille eis quoque quibus publicanis exhibere paratus est misericordiam. neque duriter adoritur seos, sed mitissimè docet ut sanarentur, proposita in hoc parabola, qua declarat, quoniam modo ille vellet peccatorem seruare hic in terra. 3 Eadem quoque parabola docere eos voluit non murmurare aduersus peccatores poenitentes. si enim super oue perditam, rursusque inuenta, animalique utique bruto & ad imaginem Dei non creato, gaudium tantum concipitur, quanto magis ex homine poenitentiam agente, creatura rationali, & qui ad imaginem Dei conditus est, per peccatum tamen subsequens deperditus, iuxta illud, Erraui sicut ouis quae perit, require seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus. Miraris autem quid sibi dominus cum iis centum ouibus, & ex illis vna deperditam velit? Audi, quando ceterarius

Ephe. 2.
Iaco. 4.

Hiere. 12
Esa. 29.

Luc. 15.
Gregor.

Hiere. 3.
Osee 11.
Ioan. 5.

Super
Matth.
tom. 4.
Luc. 18.

Gregor.

Sap. 1.

Osee. 2.

Theoph.

Gene. 1.

Psal. 118.

numerus est perfectionis, oues centū rectē habuisse dicitur
 Deus, qui angelos & homines possedit: ex quo grege ouis
 vna tūc perit, quando homo per peccatum pascuis excidit
 aeternae salutis. & esse quidem homines oues, testatur Psal.
Psal. 74. cum ait, Nos populus eius, & oues pascuae eius. sic Deus per
Hier. 34. prophetam inquit, Vos estis oues mei gregis, vos homines
 dicit dominus. Ex iis ouibus electis nimirum Dei creaturis
 deperit vna primū statim in paradiso, Adam cum vniuersa
Esa. 53. posteritate sua, sicut Esaias oēs nos errare dicit instar ouiuū,
 & quēlibet declinare in viā suā. Angeli quidē permanserunt
 in perfectione sua, miser autem homo excidit numero illo-
 rum. Et tamē vide hūc quoq; adhuc esse in numero. dicit enim
 dominus, Quum amiserit vnam ex illis. Ecce quod & homo
 adhuc in numero centenario est, & inueniri potest,
 quanuis sit perditus, atq; ad gregē reduci. nō sic autē diabolus,
 qui planē iā hoc numero excidit, & irreuocabiliter de-
 perit. filius autē Dei, ideo descendit de cœlo, vt ouē perditam
 quae iam erat extra numerū, quæreret, hominē scilicet,
 nō autē diabolū quem, vt semel perit, ita deperditū finit cū
Heb. 2. omni consortio suo. sic Paulus ait, Angelos non apprehen-
 dit, sed semē Abrahæ apprehendit. filius enim Dei homo factus
 est, vt homines redimeret, non vt angelos lapsos restitueret.
Theoph. Grego. Quantam itaq; habeat charitatem erga ouē deper-
 ditam, ostendit, quū subdit, Nōne relinquit nonagintanouē
 oues in deserto? Oues illae nonagintanouē, nouem sunt cho-
 ri angelorum, quos in cœlo reliquit. Quæris autē cur hic do-
 minus cœlum desertū vocitet, in quo tanta est angelorum
Dan. 7. Gregor. multitudo, vt dixerit Propheta, Mille milia ministrabat ei,
 & decies centena milia assistebant ei. Respondetur verum
 quidē esse, quod hic in terra locus aliquis cū deseritur, des-
 fertus iacet & corrui: nō tamen hoc modo Christus dese-
 ruit cœlū, in quo Deus verus semper erat. sed ideo etiā cœ-
 lum locus desertus appellatur, quod homo, cū peccasset, ip-
 sum deseruit: vel etiā solitudo dicitur. quod p̄cul ab omni
 mundana turbatione longē segregatū est, nō secus ac ce-
 nobiū, licet à sexcētis (vt olim res erant) fratribus iuhabite-
 tur, eremus tamen dicitur. Quando itaq; cœlū pace & tran-
 quillitate plenuū est, rectē deserti nomine intelligitur. Sunt
 qui antiqua consuetudine cœlū hic desertum dici putent,
 quoniā olim veteres in nemorib⁹ & desertis magnis pau-

rint oues, vt filiis Iacob cū pecoribus suis ex sylua in syluā
 commigrabant, quando Ioseph eos quærebat in Hebron &
 Dothaim: sicut & Moyses oues foci sui in vastitatē deser-
 ti agebat, vbi & pascua sunt meliora, & lupi desūt ac fures.
Gen. 27. Exod. 31. Quum ergo in cœlo pascua sint optima diuinę amœnitatis,
 sicut testatur Christus, cū ait eum, qui per ipsum ingre-
 diatur, beatū fore, intraturū quoque & egressurū, atq; pas-
 cū inuēturū, rectē cœlum deserto cōparatur: de quo &
Ioan. 10. Psal. 64. Dauid, Pinguescent, inquit, speciosa deserti, & colles vber-
 tate. Possent confimiles rationes plurimæ cōgeri, verū ego
 iis supersedeo, quoniā & Christus in deserto quinq; milia,
 & iterum quatuor milia hominum paut, qui beatos omnes
 pascit in aeterna patria. 4 Relictis itaque nonagintanouē,
 vadit quæsitū vnicam illā ouem, quæ perierat. Ita nimirū do-
 minus noster Iesus Christus per incarnationem suam venit
 in hunc mundū quærere ouē perditā, sicut ipse dixit ad apo-
 stolos, Exiui à patre & veni in mundū. Et apud Matthæum,
 Tantūm ego missus sum ad oues perditas domus Israël. Id-
 ipsum prædixerat Propheta, inquit, Ecce ego visitabo ou-
 es meas, sicut pastor visitat gregē in die, quādo erit in me-
 dio ouium suarum dissipatarū. atque hæc immensa illa bo-
 nitas est & misericordia Dei, qui nos oues suas tam clemē-
 ter visitare dignatus est. Et hoc est quod Zacharias instin-
 ctu spirit⁹ sancti dixit, Per viscera misericordiæ Dei nostri
Ioan. 16. Mat. 15. Exec. 34. in quibus visitauit nos oriens ex alto. Quisquis verē visce-
 ra illa diuinæ erga nos pietatis contēplatus fuerit, admira-
 ri fatis non poterit, quod diligēter ad eō nos Deus quæsiuit,
 vt filium etiam suum, quem habebat vnicum, pro nobis im-
 penderet. Vide ergo istius nostri in quærendo sedulitatem,
 quod non definit quærere tantisper dū inuenerit. Quo re-
 spexit Esaias, quum ait, In brachio suo cōgregabit agnos, &
 in sinu suo leuabit. fœtas ipse portabit. Ecce quā proprie
 propheta assiduitatē illius quasi depinxit. congregat enim
 oues dispersas à lupo & à peccatis suis. congregat etiam in
 iustificatione: quia qui cum Christo nō est, dispergit. & id-
 ipsum cōgregare, est iustificare, sicut alibi dixit, Hierusalē,
 Hierusalē, quoties volui cōgregare filios tuos, sicut galli-
 na cōgregat pullos suos sub alis, & noluiti? Iustificatus igitur
 homo per gratiam Dei, desertur in sinū Dei, hoc est, in
 illius pace & consolatione, ad eō vt in conscientia sua tā sit

quies, quàm qui caput puluillo imponit. Nam quòd finis
Luc. 17. requiem significet, vel solus nos docere potest Lazar^o in fi-
Esa. 11. num Abrahæ deportat^o. & quia quies spūi tribuitur, arguit
 illud Esaia: Requiescet super eū spūs veritatis. & deinceps,
 Super quē requiescet spūs meus, nisi super humilē & quietū;
 quoniam nihil est in mundo irrequietius consciētia mala. Ad
 hæc cum iam iustificatus quis est & quietus, tunc pastor o-
 nes fœtas ipse portat. Quam illa sunt fœtæ? homines ex
 piis operibus bonis velut prægnantes. quū enim illi ea sibi
 conceperint animo, iuuatur à Deo, vt perficere possint: iu-
 ra illud quod canit ecclesia, Actus nostros quæsumus domi-
 ne inspirando præueni, & adiuvando prosequere. & hoc est
 quod dicere volumus, de ista diligenti inquisitione, quam
 facit pastor de ouibus, quas adeò diligit vt ad gregem cente-
 simum sanctorū angelorū adducere modis omnibus percu-
 piat, quibus vtinam nos adiungamur in cœlis, Amen.

HOMILIA II.

Vmuranibus contra dominū pharisæis, eo q̄ mi
 M Iericorditer adeò peccatores reciperet pœniten-
 tes, ipse per parabolā docet se ideo venisse de cœ-
 lo, vt oues quæreret deperditas: quas vbi inuenerit, ait se cū
 gaudio humeris suis impositas reportare ad reliquū gregē.
Gregor. Quem illam perditam dominus tūc humeris suis imposuit,
 quando in illis crucem portauit, quando naturam assumpsit
Esa. 53. humanam, & peccata nostra tulit, infirmitates simul & do-
 lores nostros gestauit, attritus propter scelera nostra. Verè
 enim animā suam & dedit in mortem, & cum iniquis depu-
 tatus est. Verè inquam peccata multa pertulit, qui & pro ma-
 lesactoribus rogauit. Petrus quoq; clarè testatur, quomodo
 pastor ille noster ouē suam gestarit. ait etenim, peccata no-
 stra pertulit in corpore suo, super lignum, hoc est peccato-
 stri pœnā & supplicium sustulit. Sequitur ergo, vt nos mortui
 peccatis, iustitiam viuamus, cuius liuore sanati sumus. Meri-
 to igitur nos glorificare vicissim dominum debemus, portā-
 tes dominum Deum in corpore nostro. Ambrosius hæc
 Christi verba præclarè inducit, inquit, Gaudemus, quia
 ouis quæ in Adam perierat, in Christo rursus tollitur. Hu-
 meri Christi, ipsa sunt brachia crucis, & illuc reposui ego
 peccata mea, ibidem etiam requieuit anima mea. quāuis et
Mat. 26 go dominus magnis circūdatus erat doloribus & mœrori-

bus, sicut suus testatur sermo, Tristis est anima mea vsq; ad
 mortē, tamen cū gaudio sustinuit omnia: quiq; ex supplicij
 grauitate dolebat, de redemptione hominū dici non potest
 quā sit gauisus, teste etiam Paulo, quādo ait, Proposito fi-
 ni gaudio, sustinuit crucem, confusione contēpta. atque Da-
 uide, Exultauit vt gigas ad currendā viam suam. Dices, quid
 fieri possit, vt quis simul gaudeat & tristetur? Sanè, neque e-
 nim contraria sunt hæc, gaudere aliquē ex re alia, & ex alia
 tristari. sic Paulus quoq; ait, Excipientes verbum in tribula-
 tione multa, cū gaudio spiritus sancti: sic & Iacobus, Pro gau-
 dio, inquit, ducite, cū in tentationes incideritis varias. Id in
 omnibus martyribus contingit, qui licet dolores maximos
 sustinuerint: inter omnia tamen hæc tormenta ex consolati-
 one interna spiritus sancti gauisi sunt. sic cū gaudio ad cru-
 cem festinauit, eamq; salutauit Andreas, Laurentius prunas
 ardenes rosas esse reputauit. Estque hoc naturale, quòd vir
 bonus & fortis pro patria constanter occumbens, quauis
 dolore non careat, tamē quia ex virtute mortem pro patria
 oppetit, id ipsum cum gaudio facit. siquidem (iuxta Philoso-
 phum) etiam omnis virtuose agens, delectabiliter operatur.
 Sic velunt doctores, quòd quāuis animæ in purgatorio de-
 tentæ, in immensum torqueantur: multum tamen habent
 gaudij, dum & voluntatem diuinam agnoscunt, & se illi per
 charitatem conformant: gaudētes etiam illam impleri, cer-
 tæ interim salutis æternæ. Ita hic inquit dominus, Cū gau-
 dio imponit ouem humeris suis. Gauisus est Christus in pas-
 sione sua, & tamen dolenter tristatus est, quoniam nostra
 fortitudo gaudiū est Deo. Aut quō non gauisus esset domi-
 nus de humani generis redēptione, de victoria angelicæ rui-
 næ, de paterni mandati impletione? In summa, gaudium &
 tristitia non contrariantur de diuersis obiectis. 2 Quūq;
 ouē inuentam domū retulerit, cōuocat ille amicos. sic Chri-
 stus quoq; oue per passionē suam inuenta, rursus ascēdit in
 cœlum: ibiq; amicos suos inuenit, rotos choros angelorum:
 qui amici vtiq; sunt Dei, quoniam seruant voluntatē ipsius
 constanter. vicini etiā sunt, eo q̄ fœlici obtutu claritatē di-
 uinæ essentiæ vident semper. Ait autē ad illos, Gaudete &
 congratulamini mihi, quia inueni ouē meam quæ perierat.
 Ecce, non dicit, Cōgratulamini oui perditæ, iam rursus in-
 uentæ, sed mihi, quoniam gaudium illius vita nostra est.

Philip. 4. Quod si Paulus gratulatus est probitati Philippensium, quanto magis nobiscum gaudet Deus de felici pietatis profectus: sic enim dixit Paulus: Fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona mea. Obiciet aliquis hic quomodo angelos dicam iam amicos esse & vicinos, quos iam supra diximus esse non agintanoue oues in deserto relictas, aut qua ratione ex ouibus tam repente amici & cognati facti sunt? Respondet Theophylactus, & dicit nos posse angelos gemina ratione considerare: altera, ut creaturam quo omnis creatura Deo coparata, vana est & beluina, atque sic etiam angeli oues Dei sunt: altera vero, quando creatura ipsa inter se conferuntur: & tunc creatura aliquid est, quae comparata Deo, nihil esset: sicut & si creaturam vnam alteri conferas, ipsa bona est, quae si conferatur ad essentiam Dei, verum erit illud euangelicum, Nemo bonus est, nisi solus Deus. Ita hic angeli coparati Deo, oues sunt & ouibus etiam inferiores: collati autem hominibus, amici sunt & vicini Dei. Quid multa? Angeli, cum a summo pastore pascuntur fouentur & custodiantur, merito oues dicuntur: & tamen quando tam sublimi modo donati & coronati sunt a Deo, ipsius etiam gloriae facti participes, & coheredes existunt aeternae salutis, verè vicini sunt & amici Dei, sicut & ad apostolos suos dixit dominus, Vos ego dixi amicos, quia omnia quae audiui a patre meo, nota feci vobis: sicque omnes amici Dei sunt, quotquot mandata illius seruant: iuxta illud, Vos amici mei estis, si feceritis ea quae praecipio vobis. Et iam tandem parabolam istam concludit dominus, Dico vobis, quod ita gaudium erit in caelo super vno peccatore poenitentiam agente, quam super nonagintanoue iustis, qui non indigent poenitentia. Intelligit hoc Gregorius de peccatoribus, qui acta poenitentiae, tam ardentes sunt in operibus bonis & feruentes, ut praestent iis qui sic lapsi non sunt. Cuius generis extitit illa peccatrix Maria, cui ideo dimissa sunt peccata multa, quia dilexit multum. Sic Ambrosius. Fidelior, inquit, factus est Petrus postquam fide se perdidit, & ideo maior gratiam reperit quam amisit. Quo pertinet & istud Pauli, Vbi superabundauit delictum, superabundauit & gratia. Neque vero pauci sunt qui praeterita delicta consequenti lucro compensant, vbi qui non cecidit, nullo tanto ducitur operum bonorum studio & amore: sicque ille prior plus gaudij affert domino Deo, sicut &

agricola illam terram amplius amat, quae post spinas vberes fruges profert, quam eam quae nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem produxit. Atque ad hunc sensum non est verbum hoc merè vniuersale, quoniam non est gaudium maius super quocumque peccatore poenitentiam agente, quam super quocumque iusto. Quot enim sunt vestrum, qui poenitentiam agitis diligenter de peccatis commissis: hic sane quanuis ideo de poenitentia vestra gaudet angeli, & omnes sancti in caelis, non adeo tamen ut de virginibus non peccantibus. tantum abest ut magis gaudeant, ut super Ioanne Baptista, qui in ipso vtero matris est sanctificatus, sed maius gaudium habet de peccatoribus, qui magno animi feruore conuertuntur, quam super iis qui in magna delicta prolapsi non sunt, & tamen se cum hoc non exercent in praclaris operibus misericordiae: tunc sane plus gaudent angeli ex illis, quam iis. Atque hoc est quod dicit Ambrosius. Proficere illud debet cuique ad incertum probitatis, si vnusquisque conuersionem suam gratam fore credat coetibus angelorum: quorum ut intercessionem petere, ita offensam vitare quisque debet. Cura igitur quisquis in peccato iaces, gaudio sis angelis Dei de tua ad illud conuersione. Sunt qui velint hic Christum non loquutum de essentiali gaudio, quasi istud maius sit super peccatore qui conuertitur, quam iusto qui poenitentiam non eget, sed de accedenti tali gaudio, de externa gratulatione & signo laetitiae: sicut clare patet ex sequenti parabola de filio prodigo, cui iam reuertenti occurrit pater, vestiriisque eum iussit & calcari, & anulo insigniri: idque tantum tanto applausu tantaque omnium aggratulatione, ut senior etiam iste indignaretur de gaudio, quod sibi pater nunquam exhibuerat. Sicque conclusio ista cum priore expositione facile concordat, quoniam effusus gaudium habet Deus super homine lapsa, & per passionem Christi reuocato, atque poenitentiam agente, quam super non agintanouem, hoc est super nouem choris angelorum qui nunquam ceciderunt poenitentiae nullius indigi. Quanuis abfolute loquendo, Deus non ideo ex quouis homine gaudium maius habet, quam super omnibus angelis: sed sicut mater quae decem habet filios, ex quibus ceteris bene valentibus decimus aegrotare incipit, tunc sane plus curae habet de illo restituendo, quam reliquis conseruandis: & maius gaudium concipit super ipso iam reualefcente, quam de ceteris qui-

Ambrosius.

Luc. 15.

non ægotarunt: non quod verè & essentialiter vtrum istum
decimum plus nouem diligit, sed quia morbus in causa est,
cur magis illi cura sit decimus vnus: quoniam voluntas ma-
terna maiori tum affectu, tum desiderio fertur in sanatione
filii. Significantius etiam sic dici poterit, quod sit maior cha-
ritas in affectu, non in effectu: quia maiori dilectione etiam
quis potest munus facere. Coniunctum huic est, Si forte vi-
cini tui filiolus frequens sit tecum, & plurimus tibi cohabi-
tet, ita vt affluetas illius, sit vt quum ille per se placidus sit
& gratus in omnibus, tibi quoq; charior efficiatur aliquo co-
gnato: reuera tamen cognatus hic tibi charior est, quoniam
propter illum plus quam pueri istius nomine faceres. & ta-
men si forte contingeret apud te mori puerum, futurum es-
set, vt plus ex illius quam cognati morte doleres, ob illam
diuturnam consuetudinem pueri, plus mouentem animam
tuam, quam faciat cognatus à te semotus. Atq; ex hoc funda-
mento intelligi potest, quomodo Christus Petrum quadam
ratione plus alijs dilexerit apostolis, & quo pacto Ioannè,
sed hæc aliàs. Gaudiū itaque erit in cœlis super vno pec-
catore pœnitentiã agente, gaudiū inquam erit, quia noua
gaudij materia & ratio gaudendi: sicut Iob post multas tri-
bulationes & ærumnas ad extremū opulentior, & cū magno
gaudio magnificèrior factus est, quam si miser nunquã fuis-
set: quoniam quæcunque habuerat, Deus illi dedit duplicia.
Tob. 11. Similiter & cū Tobias reuersus esset ex Rages, maius factū
est parenti vtrique gaudiū, quam si nunquam abiisset. Ipsi
quoq; Tobias à caritate restituito lætitiã maior erat, quam
si cæcus non fuisset. Sed nunc iã rationes aliquot subnecta-
mus, quæ angeli de nostra conuersione tantopere gaudeat.

Psal. 109. 1. Eo quod vident per homines ruinas suas impleri, sicut
iam supra ex Dauide induximus. 2. Quoniã ciues sunt ait
Aug. in soliloq. August. beatæ ciuitatis perpetuæ Hierusalem, in hoc missi
ad nos, vt confortent & muniant nos, atq; orationes filiorū
offerant in cōspectu Dei. Quando igitur anima relicto in-
flinctu diaboli spiramen bonum sui angeli sequitur, atque
pœnitentiã agit, tunc sanè gaudet ille, ministeriū suum at-
que custodiã bene luccessisse. Et sicut angel⁹ de homine suo
Esa. 39. tristatur, quū peccat, iuxta illud, Angeli pacis flebant ama-
Esa. vlt. re: ita dum resurgit, lætatur rursus, dicente propheta, Gau-
dete omnes qui doluistis super eam. Atque hoc modo in cœ-

lis angeli gaudebunt de fœlicitate hominis, qui sua custo-
dia sit saluatus. Qua de re plura in feriis Michaelis.

3. Constat militiam & bellum esse intèr Christum & dia-
bolum. vtrinq; igitur exercitus est, quia vtrinq; præliū mu-
tuusq; conflictus, bonorum apud Christum, & malorum qui
partes diaboli tuentur: vt iam merito christianū hominem
Paulus iubeat laborare, vt bonū Christi militem. In cohorte
te ergo malorū eūm sit peccator, hic ipse quum pœnitentiã
agit, ad Christi vexillum conuertitur. hinc gaudiū ange-
lis est, exercitum suum augeri vidētibus, & istum diminui,
quæ nō parua etiã gloria Christi est, quia in multitudine po-
puli dignitas est regis. Est eadē quoq; gloria magna patris,
dum videt in anima hominis enasci spiritū salutis, sicq; illū
fieri filium Dei per gratiam suam, cuius nobis potestati dedit
dominus. Gaudet & lætatur Deus filius, videns efficaciam
suæ passionis & effusi sanguinis virtutem, sicut in hac para-
bola docemur exemplo ouis deperditæ. Gaudet inquam ille
imaginē suā in anima pœnitētis rursus reformari & agno-
sci, quod in parabola drachmæ inuenta insinuat. lætatur
& spiritus sanctus, dum in conuersione peccatoris templum
denuo acquirit pene dirutū, nunc restauratū, quod & Paulus
obseruauit, dicens, Nescitis quia templū Dei estis vos, & spi-
ritus Dei habitat in vobis? Non potest autē spiritus ille san-
ctus habitare in anima, nisi prius expulso inde diabolo per
pœnitentiã. Magno quoq; gaudio insuper ducitur spiritus
sanctus, eo quod membrum denuo adipiscitur quod viuificet,
dicente itidem apostolo, Nescitis quia membra vestra
templū sunt spiritus sancti, qui est in vobis? Sic ergo mem-
brum quod per peccatum sepegatū erat à corpore Christi,
per pœnitentiã & gratiam spiritus sancti reuiuiscit, rur-
susq; viuificatur. quamobrem Paulus omne peccatum extra
corpus Christi esse perhibet. cuius quidem ratio hæc est, quod
peccator amplius non est (idque per peccatum) de mystico
& spiritali corpore ecclesiæ, quod per spiritum sanctum vi-
uificatur. Iam ne igitur videtis charissimi, quantum gau-
dium, quam læta gratulatio, quam festiua solennitas sit in
cœlo super vno peccatore pœnitentiã agente? Et vos ita-
que conuertimini ad dominum, vt de pœnitentiã vestra an-
geli sanctique omnes lætentur, ipseque adeo gaudeat Deus
pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus, Amen.

HOMILIA III. EIVSDEM
dominicæ.

Agni & graues erant peccatores pharisaï, sed tamē
 vitam egregiè fucata, à cæteris separatâ hominibus,
 & scilicet spiritualem viuebant, ipsi sibi optimi pla-
 neque sanctuli visi, reliquos præ se homines omnes cõtem-
 nebant, neminem meliorem rati iis, qui sua farine essent &
 fortis. Quamobrem murmurarūt, conspicati peccatores &
 publicanos appropinquare ad dominum. Quibus ille rursus
 per parabolas offēdit, eos congaudere sibi debere, quod ouē
 perditam, hoc est, hominem lapsum rursus inuenisset. & ite-
 rum in alia, Quæ mulier habens drachmas decem, si perdis-
 derit drachmam vnā, nōne accendit lucernam & euerit
 (Vaticanū habet euerit, licet Grego. cōstanter legat euer-
 tit) totam domum, & quærit donec inueniat illam? Vult di-
 cere dominus, Si tanta diligentia mulier querit drachmam
 vnā deperditam, tantoque gaudio ducitur quum inuen-
 rit illā, quantò rectius filius Dei summa cū diligētia homi-
 nem quæsiuit deperditū? & sicut nemo aduersus mulierem
 de sua diligētia remurmurat, ita neq; erga Christū murmur-
 ret quisquam, quod tam operosè peccatorē ad se attraxerit,
 sed illi potius gratuletur. Qui signatur per pastorem, in-
 quit Gregor. ipse & per mulierē, Christus Iesus, qui & Deus
 verus & Dei sapientia est. Atq; quanuis Ambrosius per mu-
 lierem ecclesiam intelligit, eiusdem tamen cum Gregor.
 sententiæ est & Theophylactus. ait enim, per mulierem sa-
 pientiam accipe & virtutem Dei patris, dominum Iesum,
 qui nimirum mulier illa est, de qua Sapiens, Multę, inquit, si-
 liæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas.
 Habet autem mulier hæc drachmas decem. Drachma seu
 numisma iustum habet pondus, vram imaginem, & inscrip-
 tionem. atq; iis quidem creaturæ rationales significantur,
 quæ secundum intellectum & voluntatem conditæ sunt ad
 imaginem Dei, sicut de homine expressè testatur Genesios
 historia. Et angeli itaque & animæ hominum supremi regis
 continent imaginem, quæ principio quidem ponderosa sa-
 tis erat. indiderat enim ei Dcus verum ponderis granum,
 siquidem iuxta seipsum vestiuit omni virtutum genere ho-
 minem. Cuiusmodi verò sit hæc inscriptio, satis (vt opinor)
 complectitur in se lex naturæ omnibus nobis innata, co-

Luc. 15.

Gregor.

Ambro.
Theoph.

Prou. vi.

Gene. 1.

Eccles. 15.

gnitio Dei inscripta cordibus nostris: iuxta illud, Signatum
 est lumen vultus tui domine super nos. multum enim tum
 scientiæ tum sapientiæ inscripsit Deus huic suo numisma-
 ti. fuerunt aut drachmæ decem: angelorum nouem, vnā ho-
 minum, eamq; vnicam amisit mulier, quando homo ad ima-
 ginem Dei creatus, per peccatū recidit à similitudine Dei,
 tuncq; impressum ille amisit insigne, tunc etiam scriptura
 eius obscurata est: planeq; factū est huic drachmæ, quod fi-
 liis Sion, qui (vt ait propheta) quum essent inclyti & amici
 auro primo, reputati sunt in vasa testea opus manuum figu-
 li. Et hoc est quod dicit August. Si homo seruasset bonum
 quod in illo creauit Deus, hoc est, imaginem, semper lauda-
 ret Deum. Obiicies autē, Quanuis peccatores simus, ma-
 net tamē in nobis anima, neq; illa amittit imaginē, manen-
 te vtique essentia animæ, intellectu & voluntate. Respon-
 deo & dico geminā esse imaginem Dei, alterā perfectā, in-
 tegrā, beneq; formatā: & ea in bonis tantū est, vbi imago
 Dei per charitatem & gratiā formatur redditurq; pulcher-
 rima. Verū hanc, prohdolor, amisit homo per peccatū,
 sicut ait Dauid, Imaginem corū ad nihil rediges. Et de hoc
 Paulus, Sicut, inquit, portauimus imaginem terreni, hoc est,
 Adæ præuaricatoris: ita portemus & imaginem cœlestis. &
 de hac August. loquitur, quoniam illam amisit Adam. Altera
 est essentialis imago, siue formata siue informis, non re-
 fert, illamq; habemus omnes: veruntamen & ipsius insi-
 gne obscuratum est, neque ita patet in peccatoribus, & ad-
 huc minus in damnatis: & hoc est illud Dauidicum, In ima-
 gine pertrāssit homo. licet enim quis peccet, animā tamen
 adhuc suam habet, adhuc intellectu & voluntatē nō caret:
 quæ tria sunt ipsa essentialis imago Dei, de qua plura in ho-
 miliis de Trinitate. De imaginis autem huius deformitate
 inquit propheta, Denigrata est super carbones facies eorū.
 2 Quum itaque amiserit mulier drachmam, lucernā ac-
 cendit, quod & spiritualiter factitatum est, quando Dei sa-
 pientia apparuit in humanitate, lucerna siquidem lumen in
 testa est, lumen verò in testa est diuinitas in carne. Quoniā
 & Christus ipse corpus suum testā appellat, dicens per Da-
 uidem, Auuit tanquam testa virtus mea. sicut enim testa in
 fornace paratur ad ignem, ita Christus corporis sui testam
 vsit igne passionis. vnde & confirmatus est ad robur resur-

Psal. 4.

Thre. 4.

August.

Psal. 72.

1. Cor. 15.

Psal. 38.

Gregor.

Psal. 21.

reſtionis. Theophylactus, Accendit, inquit, lucernam, ſuam carnem. ſicut enim lucerna quāuis ſit ex terra, illuminat tenebroſa per lucē quam recipit: ita & caro domini, licet terrena eſſet lumine dēitatis ſue, quam in ſe recepit, apparuit.

Reliqui doctores ſimilitudinem hanc adhuc pulchrius illuſtrant, dicuntq; lampadem eſſe corpus Chriſti: ſilam ardens, animam: & plenitudinem gratiæ, oleū: lumen, diuinitatē, vt inquit Eſaias, Egredietur ſicut ſplēdor iuſtus eius, & ſaluator eius vt lampas accēdatur. idque ad eō neceſſariū erat, quoniā homo, qui iam lumē amiſerat proprium, inueniri niſi alieno lumine non poterat. Euerrit autem mulier domum quā poteſt diligentiffime, tātis per dum inueniat drachmam. atque hoc eſt quōd omnis mundus velut Augia ſtabulum repurgatus eſt à peccato, quoniā cū primū diuinitas manifeſta eſt per carnem, omnis noſtra conſcientia perturbata eſt agnitōe noſtræ culpæ, eo quōd Chriſtus ille eſt agnus Dei, qui tollit peccata mūdi. Sic & nos expurgare debemus conſcientias noſtras vera cōfeſſione & pœnitentia, atque ad iſtius mulieris exemplum diſquire ſingulos angulos diligētiffimē, quatenus imaginem Dei in nobis immaculatam conſeruemus. Quod etiā facile ſit, accenſo tantum pri^o lumine, quo poſſimus deſpicere vias omnes, actiones quoque & rationes ſimul ac circumſtantias peccatorū. ſiquidem quod à lumine arguitur, ab eodē & manifeſtatur. Sed & Chriſtus ipſe drachmā hanc quæſiuit accuratiſſimē, vtq; in quærendo melius coluſtraret omnia, lumen quod accendit ipſe, etiam ſuper candelabrum poſuit, vt ceteri quoque melius viderent. lumen quoq; diuinitatis ſuæ quod in humana natura abſcōderat, in cruce exiit Chriſtus, vt ſic vltra omnes eleuatus, ab omnibus videretur. Vſque adeo nos ille dilexit, vt ne proprio quidē parceret ſanguini ſuo, quin effunderet. Poteſt etiam per lumen lux intelligi euangelicæ doctriinæ. quādo enim antehac tenebrę penes Gentes, legis autē vmbra tantū fuerat apud Iudæos, rectē Chriſtus lumen accēdit ſuæ diuinæ veritatis, vnde & Ioannes dixit, Lex per Moysen data eſt, gratia autē & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt. atq; hinc etiā filius iuſtitia à propheta dicitur. 3. Sequitur, Et quum inuenerit, cōuocat amicas & vicinas, dicēs, Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Mulier hæc, ſapientia Dei, filius

Eſa. 62.
Theoph.

Ioan. 11.

Ephe. 5.

Luc. 11.

Ioan. 1.

Matth. 4.

Dei, quum drachmam inuenerit perditam, hominem miſerum, peccatorem iſtum infeelicem, gaudet ſanē & gratulatur, neq; immeritō. ſiquidem non mediocris eſt drachma, in qua principis eſt figura, atque ideo imago regis cēſus eſt eccleſiæ. Oues autem nos ſumus, atque in hoc rogare Deū debemus, vt clementer nos reuocet ad aquas reparationis. Oues inquam ſumus, & ideo pro paſcuſ clamemus ad dominum. Drachmæ ſumus, quapropter nos decet habere pretiū redemptionis. filii ſumus, feſtinemus itaq; ad patrem, ſicut hic deinceps parabola inducitur duorum filiorū. Gregori^o, Gregor.

Euerſa, inquit, domo inuenitur drachma: quia dum purgatur cōſciētia hominis, reparatur in homine ſimilitudo creatoris. purgatur, intellige per pœnitentiam. Conuocat illa amicas, hoc eſt, ſpiritus angelicos, congaudentes vtique ſapientia diuinæ, de inuenta drachmā deperdita, & reuocata in vitam æternā. Neque multum hæc explicatio diuerſa eſt à ſuperioris parabolæ declaratione. Gaudium enim fuit & Chriſto & ſuperis virtutib^{us}, quæ amicæ ei^{us} & vicinæ ſunt, quia & ipſæ incorporeæ, & aſſiſtunt ante thronum ſapientia: Dei, teſtante Danicle. Omnes igitur illæ lætantur ob drachmam inuentam, hoc eſt, quōd miſeri iſti & exules filii Eue, gratia Dei adiuuante, ex hac valle lachrymarū ad gloriam reuocati ſunt ſalutis æternæ.

Per iſtam mulierem nonnulli eccleſiam ſanctam intelligunt, quoniā & ea oues deperditas, drachmam quoq; quærit amiſſam: accendit etiam luminaria tum ſalutaris prædicationis, tum piæ orationis, tum bonorum exemplorum. iſtis enim tribus nos quærit eccleſia. Qui autem ita ſentiūt, textum hunc ſic tractant, quōd in priore parabola ſignificetur, quomodo Chriſtus oues ſuas quærat redemptione ſuæ paſſionis: poſteriore autem, quo paſto ſancta mater eccleſia filios ſuos perditos quærat prædicatione, oratione & exemplo. Et deinceps in tertia iſta filii prodigi, quomodo pro ſe quiſque ſuam quærat ſcelicitatem.

Eſtque hæc expoſitio piæ meditationi commodiſſima. Nam ſi fundamentum inſpicias, tria hæc neceſſaria ſunt ad conuerſionem peccatoris, hæc continē ſine vlla alia intermixtione dominus coniunxit. (habes hic materiā prædicationi per totam quadrageſimam.) Siquidem ante omnia oportet præcedat meritum paſſionis CHRISTI, ſine quo

Ambroſ.

Gregor.

Theoph.

Davi. 7.

Ioan. 14. opera nostra, quantum in se bona, vana futura sunt. sicut
1. Tim. 2. dem ad patrem nisi per Christum, peruenire nemo poterit,
 qui vnus est mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus,
 qui semetipsum dedit in redemptionem pro omnibus. Quum
 itaque vnus ille mediator sit redemptionis, quid mirum si se-
 ipsum prima statim parabola proposuit, quando & ipse pra-
 cipuus est, qui oues suas inquit, imò & ostium ouium exi-
Ioan. 10. stitit, quo quisquis ingressus fuerit, saluabitur? Quod si igitur
 ipse ostium est, merito de iustificatione dicturus, à seipso exor-
Ioan. 19. tus est. Quod autem de muliere sequitur, facile ad ecclesiam
Ephes. 5. catholicam referri potest, sponsam Christi, ex cuius etiam la-
Spoc. 11 tere in cruce nata est, sicut in multis locis tum Paulus tum Au-
 gustinus clarè testatur. Quod si itaque mater illa est, utique
 filiorum suorum salutem desiderat, atque ideo drachmam quaerit
 amissam. Cuius quidem tam efficax est oratio, ut mundus totus,
 quam est impius & sceleratus, periret sicut tempore Noe,
 & sicut quinq; illae ciuitates tempore Abrahæ nisi tam pie
 & diligenter sancta mater ecclesia pro suis filiis oraret. Est
 autem iam Christus pro peccatoribus mortuus sit, & ecclesia
 pro iisdem orauerit, tamen necessarium adhuc est, ut peccator
August. qui rationis est compos, etiam quod suum est, faciat. Qui creauit
 te sine te, non iustificabit te sine te. Atque ideo prioribus dua-
 bus tertia adhuc parabola adiunxit dominus de filio prodigo, qui
 hominis poenitentis quidam velut archetypus est, aptissime
 representans, quomodo ille peccando alienatus sit à Deo,
 quomodo in seipsum digressus, poenitentiam meditetur, &
 quo ad patrem veniens, sit peccata confessus: Pater, exclamans,
 peccaui in caelum & coram te. His itaque tribus parabolis be-
 ne pensatis, habes quicquid necessarium est ad agendum poe-
 nitentiam. Verè enim ouis perditam est peccator, amissa drach-
Esa. 51. ma filius prodigus. Què ut querendo inueniret Christus, factus
 est ouis, & quidem huiusmodi, quæ non aperiat os suum
 dum ducebatur ad supplicium. Et sicut filius Dei in statum
 pro peccatore oblatum est, ita etiam factus ille est drachma
 quaedam. homo enim qui iam semet diabolo obstrinxerat, ut
 iterum redimeretur, hac ipsa opus habebat drachma. Vnde
1. Pet. 1. & Petrus ait, Non corruptibilibus auro & argento redempti
 estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis,
 sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incõtamina-
 ti Christi. Tribus quoque iis parabolis, tria vitia capitalia de-

clarare voluit dominus, oue perditam insinuans superbiam,
 amissa drachma auaritiam, filio autem prodigo luxuriam.
 Neque hic finis, verum & pluribus modis exponi possent
 illa Christi verba, quæ quidem tam succulenta & omnino
 sunt vberissima, ut nemo illa vel satis pericrutarum, vel plane
 enucleare possit. (potes itaque superiora latissime extendere,
 & plures ex iis facere sermones) sed nos iam claudamus
 riuulos, dicamusque cum domino, Sic gaudium erit angelis
 Dei super vno peccatore poenitentiam agente. Atque ideo
 oremus dominum, ut ipse quoque nos oues suas perditas cle-
 menter visitare dignetur, humerisque suis imponere, & ad
 gregem deferre angelorum in æterna gaudia. Deinde incè-
 dere etiam velit lumen gratiæ suæ cœlestis, qua adiuti, ex-
 purgemus omnes conscientiarum nostrarum angulos: sicque iterum
 inueniamus drachmam deperditam, vera omnipotentis Dei
 imagine insignitam, ut sic & angeli nobiscum & vicissim nos
 cum illis perpetuo gaudeamus in æterna secula, Amen.

DOMINICA V. POST PENTE-
 COSTEN, EVANGELIUM
 LVCAE. VI.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis:

Estote misericordes, sicut et pater vester *Mat. 7.*

I cœlestis misericors est. Nolite iudicare,
 et non iudicabimini. Nolite condemna-
 re, et non condemnabimini. Dimittite,

et dimittemini. Date et dabitur vobis. Mensuram bonam

et confertam et coagitatam et superfluentem dabunt *Mat. 7. 15.*
Mar. 4.

in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis,
 remetietur vobis. Dicebat autem et illis similitudinem:

Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in fo-

ueam cadent? Non est discipulus super magistrum. perfe-

ctus autem omnis erit, sicut magister eius. Quid autem vi-

des festucam in oculo fratris tui, trabem autem que in ocu-
 lo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fra-

Mat. 7. 10.
Ioan. 13. 15

Ioan. 13.

trituuo: Frater, sine cuius festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, ecce primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicias vt educas festucam de oculo fratris tui.

HOMILIA PRIMA.

Aulo ante hoc euāgelium retulit Lucas Christum p. elegisse duodecim apostolos, & iisdem nomina indidisse, vt nouo quodam & priscis quondam seculis inaudito nomine vocarentur apostoli. Post hæc multa salutaria documenta, quæ illis dedit Christus tanquam futuris prelati, & vniuersis mundi doctoribus, inter hæc omnia illud quoque, dilectissimi in domino, continetur euāgelium, quo multa docentur, quæ pauculis verbis explicari non possunt. adeo enim sunt vberissima. Et nos ita illa singulatim decerpamus. Estote, inquit dominus, misericordes, sicut & pater vester misericors est. Multa iam antea dixerat dominus de dilectione proximi, de diligendis etiam inimicis, de benedicendis qui nobis maledicunt, de orando pro iis qui nos contemnant, de dando quibuscunque petentibus, de commodando & mutuando sine vsura, & quod hoc modo filij Dei futuri essemus, qui & ipse mitissimus est. Atque super iis omnibus ita concludit, Estote misericordes, &c. Quæ sanè verba, vt sunt breuissima, tamen duo maxima complectuntur, misericordiam scilicet Dei & nostram. de vtraque nos pauca dicamus. Et principio quidem, exhibere proximo nostro misericordiam, nō tantum bonum est & salutare, sed & necessarium & Deo beneplacitum, siquidem opus istud est ex summis virtutibus, quanuis contemnatur ab omnibus. Beatus enim qui intelligit super egenū & pauperem. Quid multa? Omnis summa disciplina christiana in misericordia & pietate est. Et super Lucam, Misericordia est plenitudo virtutum: ideo nō publicanus, non miles excipitur, nō agricola vel vrbānus, nō diues vel pauper: omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti. Euolue vniuersam scripturam, & non inuenies spiritum sanctum aliquod opus tam diligenter admonuisse, vt orationem & misericordiam, atque nulli operi toties tum remissionem peccatorum, tum vitā promississe aternam. Ecce

Ambro.
super e-
pist. ad
Titum.

enim per prophetā clamat dñs, imò & per seipsum, Misericordiā volo, non sacrificium. Clamat quoque, per Esaiam, & ait, Cū effuderis esurienti animā tuā & animā afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erūt sicut meridies. frange esuriēti panem tuū, & egenos vagabundos induc in domū tuam, cū videris nudum, operi eum, & carne tuā ne despexeris. Multa etiam alia reperies ibidem. Quo nomine ecclesia hunc locū propheticum per totū tempus quadragesimæ vsurpat in Primis & Completorio, quasi dicere velit, Non placebunt Deo vestra ieiunia, nō oratio, non pœnitētia quoque ipsa, nisi & misericordes sitis. Atque hoc est quod Sapiens dicit, Ne contēnas dare eleemosynā. Nullū diem ieiunij sinat abire quilibet christianus, quo nō elargiatur eleemosynā & oblationem suam. Neque diē dominicū quisquā prætereat, quo non pauperibus det eleemosynā. O quā salubre foret pauperi quotidie dare eleemosynā, die quidem dominico in honorem trinitatis, die Lunæ pro salute omnium animarum, die Martis in gloriā angelorū & sanctorum omnium, die Mercurij ob misericordiā & aternā sapiētiam Dei, die Iouis propter venerabile sacramētū, feria sexta ad honorandā passionem Christi, & vulnera eiusdem glorificāda. sabbato autē, ad gloriā virginis matris, Annæ & Ioseph. Esse verò eleemosynā tam frugiferā, age paucis explicemus propter vulgus hominum simpliciorum, quoniā ex diuitibus non est quod speremus in hac parte salutem, ita clausæ sunt manus illorum pauperibus. Audiamus ergo immensam eleemosynæ virtutem & efficaciam.

1 Per eleemosynam acquirimus liberationē ab omnibus malis & periculis huius vitæ. Hinc enim eo lubētius exordior, vt videatis hic quoque tam nihil deperire ex eleemosyna vestra, vt summum ex illa lucrum sperare debeatis. Ecce enim inquit Dauid, Beatus vir qui intelligit super egenū & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Dominus conferuet eum, & viuificet eum: & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opēferat illi super lectū doloris eius, vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Vnde scutum quoque dicitur eleemosyna aduersus omne malū. Super scutū, ait Sapiens, potentis & super lanceam aduersus inimicum tuū pugnabit eleemosyna, (ecce quod & milites debēt dare

Osea. 6.
Matt. 9.
Esa. 58.

Ecd. 7.

Psal. 40.

eleemosynā) Conclude igitur eleemosynā in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo In morte quoque cōseruat hominē eleemosyna, ita testante Augustino cū ait, Nō memini me legisse, mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. habet enim multos intercessores, & impossibile est preces multorū non exaudiri. Cōtra, quisquis durus est, & nihil min⁹ q̄ imisericos, duriter memoria mala emoritur. Quo facit istud Dauidicum, Pereat memoria eius de terra, quoniam nō recordatus est facere misericordiā. diuitiæ inquit Ambrosius, hominis nō sunt, quas secū ferre nō potest: tantū misericordiā comitatur mortuus. Post mortē quoq; cōseruat hominem eleemosyna ab omni malo iudicij nouissimi. Sic enim Tobias ait, Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguū tibi fuerit, etiā exiguum libenter impartiri stude. præmiū enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & nō patietur animā ire in tenebras.

Psal. 111. Eleemosyna in extremo iudicio nos tuebit, imò & aduocata nostra erit, teste Dauide qui dicit, Lucidus homo qui miseretur & cōmodat: disponet sermones suos in iudicio, & in æternū nō cōmouebitur. In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala nō timebit. A qua auditione? ab illo, inquit Augusti. Augustinus, tremendo iudicio Dei, quod qui à sinistris sistetur, audiēt, Ite maledicti in ignē æternū. Quod ut audituri nō sunt boni, ita hic tantū horrēt tremuntq; mali & immisericos: quoniam iudiciū sine misericordia erit illi, qui hic nō facit misericordiam. 2. Neque verò tantum ad vitanda mala cōducit misericordia, sed & per illam consequitur homo bona temporalia, & fœlicitatem quoq; huius seculi. Id ideo repeto, ut magis pungam animos auarorum, qui quas contraserunt diuitiolas nolūt expēdere, metuentes ne forte fiant pauperiores. dicunt enim, Qui bona sua etiā propter Deū elargitur pauperi ante meridiē, post meridiē mendicabit ipse. Est autē hoc extremæ diffidentię argumentum, quā isti erga Deū habent & verbū illius sanctū: cū in propatulo sit, Christum toties contrariū docuisse. Ecce enim dicit, Date, & dabitur vobis. & apud Matth. Centuplum inquit, accipiet. Dico ergo contra auaros istos & lucripetas. Quisquis in hac vita libenter eleemosynam impartitur pauperibus, ei nihil deficiet. quicquid necessariū habet ad

vita sustentationem. Idq; adeo apertē testatur Salomon, cū ait, Fœneratur domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinē suam reddet ei. & deinceps, Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi. Sed & Sapiēs ait, Qui facit misericordiam, fœneratur proximo. Præclarum autē est illud verbum Salomonis, Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij recipiunt non sua, & semper in egestate sunt. Et in alio loco, Qui dat pauperi, nō indigebit: qui despicit deprecantē, sustinebit penuriam. Et vos itaq; charissimi, date eleemosynā. ecce enim sponsores habetis certissimum Christum ipsū, à quo quicquid exposueritis, fide optima recipietis, modo ne nimium contrahatis manus pauperibus, neque nimis parci sitis pauperibus. Quin potius estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Date pauperibus, rursusq; dabit vobis Deus. Estote misericordes, & misericordiā consequemini. neq; enim Deus eleemosynæ vestræ obliuiscetur, teste Sapiente, Eleemosyna patris non erit in obliuionem, ita nec reliquæ eleemosynæ. 3. Sed neq; mediocriter prodest eleemosyna ad redemptionem peccatorū & satisfactionem pro iisdem. Ita Christus ait, Date eleemosynam, & omnia munda erunt vobis. Et Tobias multis quoque modis declarans id ipsum filio suo, inquit, Eleemosyna redimit à morte, mūdat à peccato, & facit inuenire vitam æternā. Atque istiusmodi locis tora vndiq; abundat scriptura. sicut enim initio diximus, cōstat Deo nihil perinde placere ac piam orationem & eleemosynā. ita Daniel ad Nabuchodonosorē inquit, Placeat tibi cōsiliū meum, peccata tua eleemosynis redime, & misericordis pauperum. Fortitan ignoscet Deus delictis tuis. sic quoque Sapiēs ait, Ignē ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius, qui reddit gratiā: & sicut in sereno glacies, ita soluetur peccata tua. Ideoq; & Chryso. hoc fortissimū esse in pœnitentiā medicamentū affirmat, & Ambro. dicit, Medicina misericordiæ tollit magna peccata. habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus. pecuniam habes? redime peccata tua, nō venalis est domino, sed tu venalis es, & quidē vendit⁹ peccatis. redime igitur te operibus bonis & pecunia tua, quoniam crimina etiam grauissima eleemosynis redimuntur. Habēt autē ista Ambrosij verba fundamentū ex euangelio, vbi dicitur

*Pro. 16.**Pro. 12.**Ecl. 2.9**Pro. 2.8**Pro. 11.**Luc. 6.**Mat. 5.**Ecl. 3.**Luc. 11.**Tob. 4.**Dan. 4.**Ecl. 3.**Chryso.**Ambro.**Luc. 16.*

cit dominus, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiat vos in eterna tabernacula. *August.* emosyna enim, vt inquit August. mudat peccata, & ipsa interpellat pro nobis ad dñm: quia quicquid dederim⁹, ipsum integrè possidebimus. Date itaq; eleemosynā abundanter, pauperes vobis habete commēdatissimos, quia vt maximè multa exposueritis illis, nihil decedet vobis, autore & asserore Sapiente, cum ait, Honora dñm Deū tuū de tua substantia, & de primitiis frugū tuarū da pauperib⁹, & implebuntur horrea tua vbertate atq; torcularia tua vino abundabunt. *Prou. 3.*

4. Porrò cum ab homine humanum nihil sit alienū, tum verò maximè humanum est illud, vt proximis suis egētib⁹ misericordiam exhibeat, quādo nihil est quod perinde Deo & hominibus hominem reddat acceptū vt eleemosyna. Sic *Tob. 4.* Tobias filium suum docuit, Ex tua substantia fac eleemosynam, & ne auertas faciē tuā ab illo paupere, ita fiet vt nec à te auertatur faciēs dñi. Hocq; vel maximè liquet hinc, quòd dñs iudicaturus tantū proponet opera misericordiae. *Mat. 25.* Nam cum interrogabūt benedicti, Domine, quādo potauimus te, & c. respōdebit ille, Quod minimo ex meis fecistis, mihi fecistis. Vnde satis liquet, Christū sic acceptare quod pauperibus fuit factum, vt i sibi esset exhibitum. Quo respexit & Sapiēs, cum ait illū contēnere creatorem suū, quisquis egenū spreuerit: honorare autē Deū, qui miseretur pauperis. Quoniam oēs eleemosynae aureis literis inscribuntur libro memoriā q̄ sanctis angelis: sicut Raphaēl comēdat eleemosynam Tobiae & orationē. Cogitare itaque vos dilectissimi in dño, quotiescunq; eleemosynā datis pauperi, illā deferri manib⁹ angelorū & pauperū in cœlū. Quapropter August. inquit, Ante fores gehennae stat misericordia. & nō permittit aliquē in carcere mitti. Ecce enim id cōpertum habes in Cornelio, qui cum multas distribueret eleemosynas, audiuit sibi dici ab angelo, Oratiōes & eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei: & nūc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem: hic dicet tibi quid te oporteat facere. Hinc Sapiens ait, Pauperes porrige manū tuā, vt periciatur propitiatio & benedictiō tua, gratia dāti in conspectu omnis viuētis. Contrā, Quicunq; non audit mendicū, neque audiet illum Deus, quādo orabit in necessitate *Prou. 21.* sua, teste Sapiente qui dicit, Quisquis obturat aures suas ad

et amore pauperis, & ipse clamabit, nec exaudietur. Quod *Luc. 14.* luce clarius est cernere in diuite isto, qui, quia Lazarum noluit audire, vt micas saltem de mensa cadētes ei porrigeret, vicissim exauditus non est petens, vt Abrahā ad se Lazarū mitteret, qui linguā suam refrigeraret. Commendatos itaque vobis habete pauperes, & ipsi quoq; eritis Deo comēdatissimi, illiq; simul & hominibus dilectissimi, vt ait Sapiens, Eleemosyna viri quasi sacculus cū ipso, & gratiā hominis quasi pupillam conseruabit. Mensulam igitur tuam, inquit Hierony. pauperes & peregrini nouerunt, & tu cum illis Christum conuiuiam noueris. 5. Quòd si hęc nondum vos mouent, moueamini saltem immensa illa eleemosynā tū vtilitate, tū remuneratiōe, quam ex summa misericordia pręparauit Deus facientibus misericordiā. sic em̄ ait Christus, Beati misericordes, quoniam misericordiā consequentur. Quoniam cum eleemosynā dare opus sit tam pium & benelicium Deo, ille quoq; abundanter remunerabit istud. Et audi largissimā Christi promissionē, Quicunq; potū dederit vni ex minimis istis calicem aquae frigidae in nomine discipuli, Amen dico vobis, nō perdet mercedē suā. Quòd si hoc ita est, quāto magis remunerabit eleemosynā largiorem? qua quidē remuneratione tota vndiq; scriptura plenissima est. Ecce enim eleemosyna facit inuenire vitam aeternā. & *Tob. 12.* Christus ait, Congregate vobis thesauros in cœlo, vbi nec *Mat. 6.* ærugo assumit, nec tinea demolitur, & fures nō effodiunt neq; furātur. Atqui thesaurū hūc tibi per eleemosynas congregare poteris. Hinc ille dixit, Manus pauperis arariū est Christi, totumq; illud quod mendicus accipit, accipit Christus. Exiguū igitur da pauperi, vt accipias multū. Da illi terram (quid enim aliud est pecunia, q̄ terravel alba vel flaua?) & dabit tibi cœlū. sic enim quicquid pauperi dederis, tibi ipsi dederis. quodcunq; autē mendico subtraxeris, & tibi & illi perierit. Vis scire, quā sit efficacia eleemosynae, quātaq; sit misericordiae virtus? Ecce illud Sapientis animaduerte, *Eccle. 18.* Omnis misericordia faciet locū vnicuiq; secundū meritā operū suorū. En hic tibi, quō ordines & locos distribuit misericordia, vt iā minus sit mirū, cur Christ⁹ in iudicio nouissimo in remuneratione bonorū sit dicturus, Venite benedicti & i patris mei, percipite regnū quod paratū est vobis ab initio mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi quod manducare.

Aut nō vides quomodo hic Christus remunerationis rationem reddit misericordiam; quæ tantū habet efficacię, vt autorem suū sine præmio esse non patiatur. Cæterū qui linguam angelorum Seraphim lapide attigit, præclare ille sanæ fructum descripsit misericordiæ, Frange, inquiens, esuriētī panem tuū. cūm videris nudū, operi eum, & sanitas tua citius orietur (ecce bona corporis) & ante faciem tuā anteibit iustitia. (ecce spiritualia bona animæ) iustitiam enim & reliquas virtutes impartitur Deus misericordiā facit tibus, sequitur, Et gloria domini cōgregabit te. Quo verbo declarare voluit propheta fœlicitatem æternā contingere iis, qui opera misericordię exercēt diligenter: cūm interim inimicos homines & immisericordes diabolus deiiciat in barathrū damnationis. Deinceps formā ostēdit propheta, qua Deus congregaturus sit illos in vitā æternā, & ait, Tunc inuocabis, & dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, Ecce adsum, ego enim sum misericors dñs Deus tuus. Multa alia præclara & egregiē consolatoria verba habet ibidē propheta, que nunc iustā facio, vt tandē finiam. Quando autē ex iis omnibus constat, tam salutarem & planē diuinam esse eleemosynam, vt per eam conseruemur in morte & post illā, vt per eam multa bona tēporalia Deus largiatur hominib⁹, vt inde remissionem consequamur peccatorū, vt ex illa Deo pariter & hominib⁹ efficiamur accepti, vt in super præter bona temporalia fortunæ, corporis & animæ, æternæ cōsequamur gaudia vitæ. Admonitos vos per Christū omnes volo, ne cui rei parcatis, quin largiter detis eleemosynā omnib⁹ qui indigent illa, cogitate immensos quos iā audistis fruct⁹, dum nō potes in terra tantulis bonis quicquā lucari vel melius, vel excellentius. Expendite, si neglexeritis facere eleemosynam, quā durū subituri sitis suppliciu. Verē enī malē habebit cor durū in die nouissimo. Considerate denique illud quod bene ponderauit August. cūm ait, Dicit tibi Christ⁹, da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quero, da & redde. habuisti me largitorē, fac me debitorē. temporalia mihi exhibe, & ego tibi dabo æterna. Bona tua mihi da & pauperib⁹ meis, atq; hinc ego dabo tibi meipsum. Ecce quō Christus se & regnū suū cœleste venū proponit, daturus tantū pro eleemosyna. Et vos itaque alacres estote, date hilariter pauperibus, atq; vltro dabit vobis Deus vitā æternā, Amen.

*August.**Esa. 8.**Esa. 58.**Eccl. 3.**August.*

HOMILIA II.

Tatim post apostolorum electionem multa illis salutaria præcepta dedit dominus, & vitæ angelicæ dogmata saluberrima, quæ omnia cōclussit hoc epiphonemate, Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Vnde nos quoque monemur bona nostra misericorditer impartiri pauperibus, sicut nobis Deus largissimē cōmunicauit bona temporalia & spūalia: quoniā qui habet bona totius huius mundi, & viderit fratrem suū necessitatē patientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo manet charitas Dei in eo? Quicumq; autem pauperibus misericors est, piē quoq; & misericorditer suscipietur à Deo, vt ait ipse per prophetam, In magna miseratione suscipiam te. Atqui quantū fructus & vtilitatis habeat misericordia, & ex huius operibus cum primis elemosyna, integra iam homilia explicauimus: nunc reliqua dispiciamus. Dñs ad misericordiā nos cohortatur, eo qd misericors sit etiā pater noster, nō iste terrenus, sed ille ad quem clamamus quotidē, Pater noster qui es in cœlis. Quod sanē argumentum est efficacissimū, dum modo bene expendatur, quoniā inde vel maximē mouemur eleemosynam facere, & misericordiā exhibere proximis nostris. Quādo enim Dei erga nos misericordiā infabilis est, debemus eadē & nos vti erga pauperes vt inquit August. Beati illi qui subueniunt miseris, quoniā eis rependitur, vt per misericordem dominum de misericordia liberentur. Siquidem æquissimū hoc est, vt qui à potentiori adiuuari desyderat, ille etiā opituletur inferiori. Quā sit autē Deus misericors, nōne vbiq; scriptura testatur, à capite ad calcē vsq;? Ecce enim ad Moysen dicit dominus, Ego sum dominus Deus tuus, qui facio misericordiā in mille iis, qui diligunt & custodiunt præcepta mea. Quo facit & istud in oratione Manasses, Immenſa verō & inuestigabilis est misericordia promissionis tuæ, quoniā tu es dominus Deus altissimus super omnem terram, longanimis & multūm misericors, & pœnitens super malitia hominum. Et verē id ipsum cognouit Iudith quoq; cūm diceret, Dominus patiens est, indulgentiam eius fuis lachrymis postulemus. Verūm quis melius vel agnuit, vel expertus sit eandem nisi Dauid, qui subinde clamauit ad dñm, Reminiscere miserationū tuarū domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt. Sey iij

*1. Ioh. 3.
Esa. 54.**Math. 6**August.**Exod. 20**2. Par. 36**Iudith. 8**Psal. 24.*

cundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam domine, quia tu dulcis & rectus es? Atqui hic patres sancti dum magnitudinem & amplitudinem considerant misericordiam diuinam, pulchre ponderant in eadem altitudinem, profunditatem, & latitudinem. Vtique adeo enim profunda est misericordia Dei, ut pertingat vsque in limbum & purgatorium, ibique liberet patres clamantes cum gaudio, & dicentes. *Psal. 85.* cum Dauide, Misericordia tua magna est super me, quoniam eruisti animam meam ex inferno inferiori. Sublimis quoque est illa, siquidem erigitur vsque in caelum, dicente Dauide, Magnificata est misericordia tua vsque caelum. Dices, quando nece-
Psal. 56. paupertas neque miseria in caelo aliqua est, quis illic vsus esse poterit misericordiam Dei? Respondeo ego, in caelo quoque misericordiam suam declarare Deum, dum gloria largitur iis, qui proprium meritum non habuerunt. illi enim per gratiam seruati & misericordia atque merito Christi, ut paruuli, qui a baptismo moriuntur, sola gratia & merito Christi Iesu ex baptismo saluantur. Quid quod misericordiam Dei euidenter sentit beati in caelis, etiam ratione sua vsi, dum ultra meritum omnes remunerantur? Aut nonne haec summa in Deo misericordia est, quae recte agnouit Dauid, quando dixit, Domine, in caelo misericordia tua? Quae autem sit latitudo illius, nonne qui latissime patet, mundus iste cognoscit? Quoniam misericordia domini plena est terra, misericordia eius a seculo vsque in seculum super timentes eum. Dies nos ante deficeret, quae omnes aut potiores saltem scripturae locos super hac re conferremus. Quos tamen vniuersos velut vno fasce complexa ecclesia, orat, Deus cuius misericordiae non est numerus, suscipe propitius preces humilitatis nostrae. Refert autem plurimum subinde meditari immensitatem misericordiae Dei, ut sic quilibet plus seruatoris concipiat ad orandum eum cum maiori fiducia, cum Dauide, Fiat misericordia tua domine super nos, quemadmodum sperauimus in te. Ne longè facias domine miserationes tuas a nobis. Miserere mei Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. Quando igitur tanta est erga nos misericordia Dei, ut si tanta non esset absorpti essemus nos, neque ad momentum subsisteremus, nisi sustentaret nos misericordia sua, quia sic non iustificabitur in conspectu suo omnis viuens, si in iudicium ille nobiscum intraret. Sola ergo in membra illius misericordia conseruamur, quoniam diuis in misericordia domini. Hinc nimium discamus mentem exhi-

bere pauperibus, sicut misericors est conditor, adiutor & redemptor noster. Atque hoc illud est quod ait dominus, Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. At nos satis haec tenus digressi, rursus reuertamur ad textum. 2 Sequitur ergo, Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemna re, & non condemnabimini. Regula haec pulchra quidem, sed grauis & serua est, & ut nunc sunt in mundo homines, explicatu perquam necessaria, quo facilius quisque possit sibi a temerario iudicio prospicere: & ut discant inde mali non adeo sollicitè quaerere malis suis praetextum & fucum. Non tamè hic iudicare prohibet dominus. alias quomodo deinceps Paulus in Corintho fornicatorem iudicauit, & Petrus Anania & Saphiram mendacij coarguit? Non ergo prohibet hic iudicare, sed formam & modum iudicandi docet, quod ex sequentibus satis constat, quando dicit, Quaecumque mensura mens fueritis, eadem remetietur & vobis. & alibi apud Matthaeum, Quocumque iudicio iudicaueritis, eodem & iudicabimini. Ut itaque possitis in hac etiam parte saluare conscientiam vestram, mebratim rem totam, & in partes concidat, & dico. 1 Non vti que prohibet hic dominus iudicium illud, quo quis se ipsum, factaque sua diiudicat. sic enim vsque adeo non prohibemur iudicare, ut etiam iubeamur. quoniam ita inquit Paulus, Si nos iudicaremus, non iudicaremur. Et in huiusmodi iudicio si quis nolit nimium sibi indulgere, potest homo recto vti processu & modo: siquidem secum habet testem, qui reici non possit, super facto & facti rationibus, teste inquam conscientiam. Ex verbis itaque praecedentibus & sequentibus satis constat, Christum hic esse loquutum de iudicio proximi, de illo quidem iudicio sui ipsius difficile est dicere. O enim felicem & beatum hominem, qui possit dicere cum Paulo, Ego me ipsum non iudico. nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. & ibidem, Mihi pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die. Atque hic principio profiteor me nihil dictum de publicis iudiciis & forisibus, vbi quis ratione officij sui tenetur non nunquam fontes condemnare: sed de illo tantum, quod quis apud seipsum concipit & pronunciat de proximo suo. 2 Possum autem loqui de facto manifesto proximi, quod negari nequeat, & de huiusmodi quoque iudicio hic dominus non loquitur. quum enim facta eiusmodi sunt, ut bono animo fieri nequeant, tunc sanè nos oportet bonum

*Ephe. 2.**Hieron.**1. Cor. 5. Act. 5.**Mat. 7.**1. Cor. 11.**1. Cor. 4.*

bonum, & malū dicere, quoniā sic Christus ait, Ex fructibus
Matt. 7. eorū cognoscetis eos. siquidē arbor mala nō potest fructus
 ferre bonos, fructus malæ arboris sunt, publica fornicatio,
 adulteriū, furtum, blasphemia, homicidium, ebrietas, &c.
 Vbi si quis malū non iudicauerit esse malum, peccabit vi-
Prou. 17. que: iuxta illud Sapientis, Qui iustificat impium & qui cō-
 demnat iustū, abominabilis est vterq; apud Deū. Huiusmo-
 di enim opera dies dominī declarat per scripturas sacras
 decernens, quid sit iniustū. Et nos itaq; iudicium nostrū cō-
 formātes scripturæ, rectē facimus, offēnsuri Deū, si cōtra-
 riū fecerimus. In hoc tamē casu observa hæc duo. Primum,
 malē facit quisquis nimis curiosē & temerē scrutatur pec-
 catum proximi: peius adhuc facit, qui huiusmodi perscruta-
 tione peccatum per se occultum manifestat. Quo facit il-
Bernar. lud Bernardi, Noli esse alienæ vitæ temerarius iudex aut
 curiosus explorator, nisi id ipsum qui in magistratu posi-
 tus est ex officio faceret, vt malum puniret. Alterū est quod
 peccatum proximi hominis etiā manifestum iudicare nō
 debemus cū aliqua amaritudine, ad eō etiā elati, vt quæ in
 tergo nostro est mantica, eam nec consideremus neque vi-
 deamus, sicut hic sequitur, Quid vides festucā in oculo fra-
Matt. 7. tris tui, trabē autem in oculo tuo non consideras? Idē & Pau-
Luce. 6. lus iam olim docuit, inquit, Si præoccupati fuerit homo
Gala. 6. in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi istru-
 te in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tēteris
 Atque sic aduersus seueros alienæ vitæ Momos & iudices
 inuehitur Chrysostomus, dicēs, In alienis delictis seueri &
 amarissimi iudices residem⁹, nostras autē trabes oculis in-
 fixas propriis nō videmus, dū nemo nostrū cōsiderat se vel
 in grauioribus esse peccatis, vel in maiora potuisse prolabi,
 nisi adiutus fuisset gratia Dei. Hæc itaq; perpetuā velut a-
 mussim adhibe ad omne iudiciū proximi tui: quotiescūq;
 iudicaturus es alterū, incipe a te ipso. Regulā hanc colligi-
 mus ex dictis factisq; Christi dñi, qui in causā adulterij ac-
Iean. 8. cusantib⁹ mulierculā Iudeis dixit, Qui ex vobis sine pecca-
Gregor. to est, mittat prim⁹ lapidē in illā. Ait ibi Gregorius, Ad al-
 iena peccata puniēda ibāt, & sua reliquerāt, reuocētur ita-
 que intus ad cōsciētia vt prius propria corrigāt, & tūc alie-
 na reprehēdant. Quisque igitur sibi prospiciat, ne amarius
 duriusq; corripiat proximū suum, ne illi dicat Paulus quod

Romanis, in quo aliū iudicas, te ipsum condemnas. eadem *Roma. 2.*
 enim agis quæ iudicas. Atque hæc dicta sunt vobis ad erudi-
 tionē & instructionē vitæ vestræ, nē etiā in manifestis ope-
 ribus malis, nimis acerbē adoriāmini proximos vestros: sed
 dū alios iudicatis, vestri quoq; vos nō capiat obliuio pecca-
 ti. 3 Sunt adhuc opera quæ dā media, sic dicta quod tā bo-
 nām malo animo fieri possint, atque in iis iudicare ne-
 minē debemus, sed omnia in optimā partē referre. sic enim *Rom. 14.*
 & Paulus ait, Qui nō manducat, manducantem nō iudicet.
 Diuersum quisquis facit, delinquit, Deiq; sibi vsurpat iudi-
 cium: quoniā quū opus illud ex affectu facientis pendeat,
 quicūq; cor hominis iudicare præsumit: diuinū sibi arro-
 gat iudicium, dicēte propheta, Præuū est cor hominis &
Hier. 17. inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego domin⁹ scrutās cor
1. Reg. 6. & probans renes, qui de vnicuiq; iuxta viam suam. Homo
 videt ea quæ apparēt ab extra, Deus autē intuetur cor. Atq;
 ideo Augustinus sacerdotem noluit iudicare, dicēs, Ne di-
 uinæ potestati sub cuius examine causa adhuc pēdet face-
 re viderer iniuriā, si illius iudiciū meo vellē iudicio præ-
 uenire. Quid multa? in rebus ambiguis nemo iudicare de-
 bet proximum suū, nisi fortē circūstantiæ rem illustratæ &
 patefacerent, cuius rei exēpla nōnulla præbet Augustinus *August.*
 in hunc modū, Vides aliquem sæpius ieiunare? ne nimium
 hinc laudes eū, ne fortē extollatur. Vides alium die prohibi-
 to manducare, & morbum in hoc causari? caue diiudices
 eum, fortē enim vitio gulæ id facit, aut animo bono. Vides
 insuper quendā durum subditis suis, & ad gratiam tardum?
 noli iudicare illum, quia tam vitio potest tyrannidis hoc fa-
 cere, quàm zelo iustitiæ. In iis & consimilibus casibus quāto
 satius est nos inclinare ad dextrā hanc & mitiorem partē,
 quàm istam si nistram? quoniā melius est nos malos reputare
 bonos, quàm bonos malos: quemadmodum satius est li-
 berari nocentem, quàm puniri innocentem. Atque in hoc ca-
 su licet hic dominus, Nolite iudicare. Nam in manifestis
 licitum est iudicare, sed cum dilectione & solo odio pecca-
 ti, hominis verò amore: odio morbi, ægrotantis amore.
 4 Hinc sequitur nos iudicare pro damnato neminem
 nec posse, neque debere ante obitum supremæque funera-
 quis scit enim an non qui hodie peruersus est, cras conuer-
 sus efficiatur? Atque ideo Gregorius ad Imperatorē Mauri- *Greg. li.*
 4. epi. 73.

ciū, Nescimus, inquit, qualis quisque erit in horrēdo & tremendo illo iudicio Dei. Nolite ergo, ait Apostolus, iudicare ante tempus, quoadusq; veniat dñs, qui & illustrabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordiū. & alibi, Non amplius inuicē iudicemus. loquitur enim ibi de hoc iudicio. Quoniā quis scit, quomodo & quādo Deus det gratiam? Ecce enim Paulus quum pessimē cōpisset, sinē tamen optimum fecit. Iudas, Saul & Nicolaus diaconus bene cōperunt, sinierunt pessimē. Neminē itaque finaliter iudicemus, cogitantes etiam latroni in cruce misericordiā cōtigiisse. Quamobrēm neminem, vt iam dixi, iudicemus, quomodo quisque in vltimo sine inuenietur: quin potius rogemus Deū, vt illi gratiam suam non negēt, sanctāq; sacramēta efficaciter cōcedat in stāte iam mortis articulo: quatenus verē contritus, cōfessus, absolutus, & viatico corporis Christi prēmunitus, cōmigrēt ex hoc exilio in vitam aeternā. Id adēd omnibus nobis concedat Deus, Amē.

5 Si quando etiā opus proximi manifestū non sit, circūstātiā tamē & cōiecturę p̄ualidę multę sunt quę vrgeāt, ita vt quis inficiari nequeat: tunc sanē itidē iudicare licet. Vt si dñę personę suspectę cohabitent simul, etiāsi opus malum vel nō faciāt, vel aliis nō appareat, fortis tamē p̄sumptio vrget. Sic Salomon, quū infantulum iussisset in duas partes dissicari, cōsentiente muliere vna, altera matre vera relictate, ex graui cōiectura iudicauit Salomō illā filij matrem nō esse, quę infantulū passa fuerat diuidi, factū & opus occultū, sed p̄sumptio multū erat violēta. 6 Etiāsi p̄sumptio sit grauis, sed cōiecturę leues extrinsecus, quāuis homo sine peccato in suspiciōnē malā delabi possēt, sicq; illud etiā fieret sine peccato: iudicare tamen nō debet, quoniā duo hęc sunt & diuersa, iudicare, & suspicari. Atq; hoc etiam Sapiens docuit, dicēs, Cor hominis immutat faciem illius, siue in bono, siue in malo. & iterum, Ex visu cognoscitur vir. Amictus corporis & risus dentiū, & ingressus hominis enunciant de illo. Hęc itaque suspiciōnis signa sunt & argumenta, sed ad iudicandū non sufficiunt, dicente Paulo, Tentatio vos non capiat nisi humana. Humanā ille vocat tērationē, istam volucrē & subitā suspiciōnem: quam, quia homines sumus, vitare non possumus: vt si quis mulierem videat visu vagabundam, suspicatur vtique illam non satis

1. Cor. 4.
Rom. 14.
Luc. 22.
3. Reg. 3.
Ecc. 13. 19
1. Cor. 10

esse pudicam: atque hęc tentatio est humana. & suspiciōnē illā Sapiens quoque nō reticuit, dicens, Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnosceatur. Et tamē ex huiusmodi argumento iudicare nemo debet, ne iudicetur & ipse. siquidē ex illo nōdum perfectē potest animū ipsius cognoscere, vt inquit Paulus, Quis enim hominum scit quę sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Quando itaq; negatum nobis est animū proximi intrueri, arcana quoq; illius ne iudicemus, sicut apostoli orabāt in electione Matthiæ, Tu domine qui vniuersorū nosti corda. Estq; hęc cōmunis doctorū conclusio, Quotiescunq; non sufficientes quis habet cōiecturas & p̄sumptiones, atque interim malum suspicatur de proximo suo, peccat venialiter: sin autem insuper etiam iudicet, mortaliter.

7 Possunt autē suspiciones ex obiecto oriri in se, vt in superiori exemplo de muliere. Alia originē trahunt ex longa experientia. sic Aristoteles, Senes, inquit, sunt suspiciosi, neque faciliē credūt, quoniam sæpe sunt decepti. Quiq; hoc modo faciliē suspicantur, sic habentur, vt supra articulo sexto indicauimus. Sunt alij suspiciosi ex affectu malo, puta inuidiæ aut superbiæ. sic ait Augustinus, Hi maximē temerē iudicāt, qui magis amāt vituperare & dānnare, quā corrigere & emendare. Atque qui sic scrutātur omnia, gaudent ex suspiciōne aliorū, & peccant, & abstinere ab illo debent, quoniā consuetudo ista vitiosa est & infecta iam inde ab Eua parente. Præterea leuiter suspicantur nonnulli, eō quod ipsi defectū habeant: sicq; ex suapte malitia iudicāt alios omnes, vt ait Sapiens, Stultus ambulās in via sua, quū sit ipse fatuus, omnes sui similes iudicat. Sic fornicator omnes alios emendo & vendendo imponere hominibus putat, quoniā ipse id facit. Amator ex suo ingenio omnes diiudicat. Atque isti sunt, qui omnia pessimē interpretantur, vitio vertunt omnibus omnia, consuetudine impia & diabolica. bonus enim christianus & candidus, nō faciliē debet suspiciōnem sibi concipere de proximo suo, sed neque credere eiusmodi suspiciones mouentibus. ita enim Augustinus, Homo, inquit, malus suspicatur in alio, quod sentit in seipso. Diabolo hoc peculiariter proprium est, vt omnia in pessimam rapiat partem. Quo facit illud Chrysoctomi, cūm ait, Sunt aliqui qui de omnibus malē iudicant. dicūt enim,

Ecc. 2. 6.
1. Cor. 2.
Act. 1.
Aristot.
August.
Eccle. 10.
August.
Psal. 11. 8.
Chryso.

si quis studet & vacat humilitati, hypocrita est: recreatus, gulosus est: si patientia, timidus est: si iustitia, impatiens est: si simplicitati, fatuus est: si prudentia, malitiosus est: si maturitati, melancholicus est: si iucunditati, dissolutus est: si religioni, singularis est: si societati, secularis est: si filitio & paci, dissimulatus est. & sic in omnibus aliis. Vobis autem expedit relinquo, cum grande adeo sit peccatum, ita temere iudicare proximum, quot milia animarum sic per hoc arripiat diabolus, in aeternam damnationem detrudens. Verè enim in huiusmodi iudicijs quo maius periculum est, eo minus nos illud in nobis agnoscimus. Vos itaque dilectissimi in domino, caute vobis sollicitè, & si haecenus malè iudicatis proximum, deinceps abstinete: & istud quod haecenus fecistis, deponite per poenitentiam, contritionem, confessionem & satisfactionem. Sed neque temere suspicemini quicquam de proximo vestro, subinde in auribus vestris tinnitum audientes illorum verborum Christi, Nolite iudicare, & non iudicabimini in condemnationem. probate vos accuratè ante horam illam, quotquot cupitis aeternam fugere damnationem, à qua nos custodiat qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA III.

Omnino noster Iesus Christus inter reliqua salutaris suae doctrinae praecepta, etiam hoc euangelium proposuit discipulis suis. Est quoque illa non exigua legis euangelicae portio, quam euangelium hoc continet. primum enim hic docemur facere eleemosynam, quod non fallax est christiani hominis argumentum. Deinde prohibemur temere iudicare, ne & ipsi iudicemur: quod & dilectio mutua christianorum exigit, ne quis de proximo suo malum vel cogitet, vel suspicetur, nisi certa facti argumenta astant. tunc enim licitum est iudicare, sicut apud Ioannem Christus ait. Porro iam dominus id ipsum planius declarat, dicens, Nolite condemnare, & non condemnabimini. siquidem & non iudicare, & non condemnare, opera sunt misericordiae. Deinde dicit ille, Dimitte, & dimitteur vobis. quae etiam spiritualis est eleemosyna erga proximos nostros, ut sic nobis etiam Deus remittat debita nostra, quomodo nos Deus docuit orare. Quamobrem in euangelio dominus seruum suum corripit, qui exiguum debitum noluit remittere conferuo. Vide dominicam 23. post Pentecosten. 4 Sequitur, date, & dabitur vobis, Non satis

est non iudicare, dimittere quoque & non condemnare satis non est, insuper etiam dare proximis nostris nos aliquid boni oportet. hoc enim argumentum euidentius est, te proximo tuo dimisisse, quod aduersus te deliquerat, si quid ei dederis. Atque hoc est quod Ioannes ait, Diligere debemus non verbo & lingua, sed opere & veritate. In vniuersum etiam hoc dicit dominus de dādo, ut alacres nos faciat ad eleemosynam, quae & ipsa sine damno sit: quoniam si multum dederimus, perinde multum nobis dabitur: & cum ille de remuneratione certos nos facit, etiam diligentiores & cordatiores nos effecit ad eleemosynam dandam. Addit itaque dominus, Dabitur in sinum vestrum. sic enim quod in sinu habemus, certo possidemus. Ecce ergo quanta securitate possidebimus, quanta dilectione & charitate conferuabimus remunerationem, quam nobis dominus daturus est pro eleemosyna nostra in vita aeterna. Illam autem in quatuor rebus hic dominus declarat, quae dicit, Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. O quam verum est istud Pauli, Qui parce seminat, parce & metet: & qui in benedictione seminat, in benedictione etiam metet. Quod si bene feceritis, & pauperibus mensuram dederitis bonam, Deus vicissim vobis non simile tantum reddet, sed & vberiorè. Atque in hoc fundatum est illud commune dictum doctorum, quod Deo semper praemiatur ultra condignum. Sunt qui haec mensurarum genera referunt ad superiora illa misericordiae opera, scilicet; Chryso-
Chryso. stomus dicit, Supereffluens mensura datur ei, qui non iudicat: conferta ei quidem qui iudicat, sed non condemnat: bona ei qui condemnat, & tamen dimittit. Equidem crediderim hic Christum voluisse declarare plenitudinem remunerationis in aeterna patria: quae tanta erit, ut eam nec oculus viderit, neque audierit auris, nec in cor hominis ascenderit: quoniam non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam
Rem. 8 caelestis Hierosolymae. At quæres quinam illi sint, qui dabunt mensuram hanc nobis? Sanè pauperes ipsi sunt, quibus eleemosynam impendimus, illi mensuram nobis bonam retribuunt: non quod caeli liberam habeant facultatem: sed quia autores nobis sunt vitae aeternae, quam ideo nobis dat Deus: qui quia propter illos nobis eam largitur, dicitur, quasi illam nobis
Luc. 16. det ipsi. ita enim alibi dicit dominus, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in

Ioan. 3.

Mat. 6.

Mat. 18.

1. Ioan. 3.

Theoph.

Chryso.

1. Cor. 2.

Rem. 8.

Luc. 16.

æterna tabernacula. Ecce cū n De^o illos recipiat, ipse tamē ait pauperes eos suscipere.

Theoph.

Porro dominus sermonē iam suū huiusmodi parabola cōfirmat, Nunquid potest cæcus cæcū ducere? nōnne ambo in foueā cadunt? Similitudo hæc sic inducitur, Quando iam dominus iudicium temerarium prohibet, rationem porrō declarat illius. Quia qui aliū condemnat, & ipse interim in eadē incidit peccata, cæcus vterq; est, vterq; peccator, & neuter oculū habet gratiæ Dei: quoniā qui alterū iudicare præsumit, ductoris sibi abrogat officiū: & tamen cæcus ille quoque est, quia peccator. Plerunque induci hoc solet aduersus prælatos, curatores animarum & prædicatores,

Gregor.

sicut hic facit Gregorius, quando enim pharisæi hypocritæ erant, & pharisæis nemo satisfacere potest in bonitate dum iudicant omnes, contra eos dixit dominus, Nolite iudicare, & non iudicabimini: Atque ideo cæci erant illi, cū interim isti quoque quod iudicabant, nihilo essent oculatiores: sicq; nec ipsi, neque illi promouebantur. Id alibi etiā Christus monuit discipulos suos, dicens, Sinite eos, quia cæci sunt & duces cæcorū. Cū autem cæcus cæcum ducit, ambo in foueā cadunt. Atque huic cōmuni intellectui cōsonat istud, quod statim in sequentibus dixit dominus, Non est discipulus suus per magistrum. Nunquid, ait ille, potest cæcus cæcū ducere? quasi diceret, nihil minus. Quauis autē hoc ad omnes in vniuersum homines dictū est, peculiariter tamen aduersus prædicatores & prælatos refertur, quos non oportet esse cæcos, vtroque oculo plus q̄ lyncæos. Oculis illorū alter ipsius intellectus, illuminatus sit multa sciētia: alter voluntatis, quā plurimis virtutibus, & harū omniū præcipuē charitate: sicq; ille demū verus erit ductor, qui, subditis suis verā possit semitā mōstrare, dū ipse quoque temerē non iudicat, sed proximo suo facilē dimittit, eleemosynas largiter distribuit. Aliās si prælati talibus virtutibus adornati non essent, videntes eorū vitā subditi, facilimē eis cōsentirēt, seq; vitæ illorū cōformarent & moribus. Quoniā nihil facilius, nihilq; leuius est q̄ quod subditi superiorū suorū vitā sequantur in malo. Sic enim Seneca ait, Error sapiētis facilē trahitur in exēplū. Proh dolor autē, q̄ plurimi iā sunt in ecclesia cæcorū duces, quoniā hoc nobis euenit, quod de Iudæis Esaias dixit, Speculatores eius cæci oēs, nescierunt vniuersi,

Mat. 15.

canes muti, non valentes latrare, prædicator enim & animarū curator quicūque ignarus atque inscius est, cæcus est, vt inquit Esaias, Ideo populus meus captiuus ductus est, eo quod nō habet sciētiā. Atq; præcipuē qui sciētiā non habet, ineptus est sacerdotij dignitate, teste Osea, Quia tu sciētiā repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. O quam miserē nunc parochi constituuntur, quorū nec cæcitas cōsideratur neque visus. Quod si à principe sit parochia aliqua cōferenda, nihil ille aspicit, nihil cōsiderat, videnti ne cōferat an cæco. Tantū hoc attenditur: Ecce hic secretarij filius, ille scribæ filius, iste venatoris filius. Isti sunt illi præliarii, qui sunt, horū commodo consulendū est magis quā ecclesiæ profectui. Si & in ciuitate præbendā vacet, prouidendū est filiis ciuiū etiam cæcis. sitq; hic planē quod fecisse leguntur Iebusæi, ad quos cū venisset Dauid, dixerūt ei, Nō ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, quos illi in muro collocauerunt in ignominiam Dauidis. Sic multi sunt, qui cū sacerdotia habeant, per muros ecclesiæ constituunt cæcos & claudos in ignominiam Dauidis, hoc est Christi. Verū hic in ciuitate non venit, nisi prius amotis cæcorū ductoribus. aliās enim subditi nullo modo adduci possunt ad vitam æternā, quoniam sic & Gregorius ait, Cū pastor per abrupta graditur, ad præcipitiū grex sequatur oportet. Hieronymus autē, Saluator, inquit, præcipit doctores peccatissimos dimittendos arbitrio suo, sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi, & cæcos esse, & cæcum populū in errore trahere. Deū immortalem, quot iam cæcorū duces sunt in mundo, Lutherani, Sacramentarii, Catabaptistæ: qui nō ipsi tantū cæci sunt, sed & alios secū cæcos efficiunt. Vtrique igitur in foueam cadēt damnationis æternæ. Aut nōne qui nostra memoria ante paucos annos habitū sunt sapientes, subitō facti sunt cæci, adeo vt meritō miremur omnes id ita fieri posse? Verū nos interim eis dicere possumus illud, quod Paulus Iudæo dixit, Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorū, qui in tenebris sunt, eruditorē insipientium, magistrum infantium, habentē formam sciētiæ & veritatis in lege: qui ergo aliū doces, teipsum nō doces. Sed quā planē verus propheta extitit Christus? quā verum est illud Christi verbū, quod dixit ad Nicodemum? Lux venit in mundū, & hoīes magis dilexerunt tenebras quā lucē. Aut

Seneca.

Esai. 56.

Osea 4.
Collatio præbendarum.
4. Reg. 5.
Gregor. Hieron.
Mat. 15.
Rom. 2.
Ioā. 1.

nōne veram christianaē fidei lucē accepimus, vidimus, agnōuimus? & tamen quot sunt qui malint tenebras hereseos errorum omnium? Deus nobis gratiā suā donare dignetur, qua adiuti, rursus congregemur in vnitatem fidei, Amen.

3 Nunc iā deinceps probat dominus verū esse quod dixerat, cæcus cæcū ducit. Nā poterat quis dicere, Etiam si quis ducit, cadet: is tamen qui ducitur, non cadit. Id ille iam confirmat, dicens, Non est discipulus super magistrū. Magistro itaque cadente, non potest nō cadere & discipulus. Quomā in via morū oculi discipulorū exempla respiciunt prælatorum, atque sic etiam Gregorius inquit, Nemo plus in ecclesia nocet, q̄ qui peruersē agens, nomen vel ordinē sanctitatis habet. delinquentē nanque hunc redarguere nullus presumit, & in exemplū vehementer culpa extēditur, cum pro reuerentia ordinis peccator honoratur. sunt qui hoc singularim & separatim intelligāt: tuncq; Christus de seipso loquitur, hunc in modū, Christus cōmunis omnium nostrū magister (vnus est enim magister noster, & nos inuicē omnes fratres sumus) patienter sustinuit opprobria & contemptū, neq; argere tulit: sed adeo dimisit persequeſtibus se, vt etiam pro iisdē oraret. Quod si hoc magister ille noster fecit, quid nos facere æquū erit, qui discipuli illius, qui christiani sumus? Sic Stephanus & quidā alij fecerunt: sic Christus apostolos suos docuit, dicens, Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Quod si ergo ego laui pedes vestros magister & dominus, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū enim dedi vobis, vt quēadmodū ego feci, ita & vos faciatis. Sic apud Matthæū quoq; satis esse perhibet discipulo, si sit sicut magister suus.

4 Cæterū quo magis à iudicio proximi nos deterreat dominus, aliam parabolam proponit, & ait, Quid vides festucam in oculo fratris tui? Similitudinem hanc explicat Augustinus, dicens festucam esse subitam & breuiusculam iram, trabem autem iram inueteratam. Vult itaque Christus, quomodo qui iram habet in corde suo, potest reprehendere, qui vix festucam habet in illo? festuca enim molestat quidem oculū, trabes autem planē excæcat. Id ipsum David quoque profiteatur, Turbarus est, inquiens, in furore oculis meus. Ecce festuca de trabe, ait Ioannes. Quicunque odit fratrem suū, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit

quo eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.

Hoc est ergo quod iudicare nō debemus proximū nostrū in rebus ambiguis, quæ tā bono q̄ malo animo fieri possunt. In manifestis autē vtere hac regula Pauli, Argue, ora, hortare eū in omni paciētia & doctrina. Quid multa? hoc commune humana fragilitatis vitiū est, clausum oculū alterum habemus in consyderandis nostris vitiis, in alienis carpēdis latissimē patentē. Per oculū autē intentionem mentis accipe, qua quis quid facit. Quando itaq; aliquis grande peccatum habet in corde suo, quomodo reprehendere poterit alterū minori scelere grauātū? Audiāt hoc cū oēs homines, tum verō maximē, qui in magistratu positi sunt & alios docent, quiq; subditos suos grauiter reprehendūt ex leui delicto, seq; & sua ista immensa facinora, nec vident, neq; consyderāt, tantū abest vt diiudicēt & arguāt. Sunt qui in hoc quoq; iusti & sanctuli volunt haberi, dum alios corripiunt de malo, ipsiq; interea boni nil faciūt. Consentunt quoque doctores, voluisse hic Christū prælatos oēs erudire & mone re, ne nimīū sint duri in arguendo. sic enim & Samaritanus vulnerib; saucii istius, qui in latrones inciderat, oleū infudit cū vino. Oportet amara dulcibus, & melli misceri absynthium: ita tamē hic, vt in omni reliqua vita, Nequid nimis. Non ergo omnino hic dñs vel iudiciū vetat, vel correctionē alterius, tantū vult vt quisq; se primū corripiat, ne dicatur illi, Medice, cura te ipsum. Sed nos nimis in vitiū credula turba sumus, nimis nosmet nobis indulgemus, & interim proximo nostro nihil nec credimus, nec indulgemus. Quidam hic expendūt diligentius istud de trabe in oculo, idq; manifestum est. Quā diu enim prælatus etiā occulta habet in se peccata, corrīpere adhuc potest & arguere: vbi verò in oculo peccatū fuerit manifestū omnibus, iā nō sibi sumat arguendi munus. Sunt qui volunt illū vel peccatum intermittere, vel à potestate debere recedere. Atqui videmus bonā partē prælatorum maximas habere in oculis trabes, neq; raro propterea gloriari & alios interim de minutulis festucis carpere, iudicare atq; durissimē punire in bonis nonnunq; & corpore. cuius rei possent hic q̄ plurima enumerari exempla, sed quia hæc sunt odiosa, oremus dñm, vt exempta & trabe & festuca ex oculis omnium nostrum, clara luce cōspiciamus tandē lumen æternæ gloriæ, Amen.

1. Tim. 4

Theoph.
Luc. 10

Luc. 4.

DOMINICA VI. POST PENTE-
COSTEN, EVANGELIUM
L V C A E. V.

Mar. 4.

I

In illo tempore, cum turba irruerent in dominum Iesum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genesareth, et vidit duas naues stantes secus stagnum. piscatores autem descenderant, et laubant retia.

Ioan. 21.

Ascendens autem in unam nauum, quae erat Simonis, rogauit eum a terra reducere pusillum. et sedens, docebat de nauicula turbas. Ut cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Praeceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo retia. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum, et annuerunt socijs qui erant in alia naui, ut venirent et adiungerent eos. Et venerunt, et implerunt ambas nauiculas, ita ut penè mergerentur. Quod cum videret Simo Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi a me domine, quia homo peccator sum. stupor enim circumdederat eum, et omnes qui cum illo erant, in captura piscium quam ceperant. Similiter autem Iacobum et Ioannem filios Zebedaei, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

Mat. 4.

Mat. 1.

HOMILIA PRIMA.

Ambro.

Raclarè, inquit Ambrosius, dilectissimi in domino fratres, quod vbi Christus iam multis impartit varia genera sanitarum, nec tempore nec loco cœpit a studio sanandi turba cohiberi, ita paulo ante hoc

euangelium idem hoc Lucas commemorauit: & cū dominus turbā populi fugeret, venit ille tamen ad eum, & tunc praedicauit eis in synagoga. Hinc iam hodiernū sequitur euangelii. vbi dicit Theophylactus, fugit dominus gloriā, quae eum ob hoc magis sequebatur. Principio autem cōsideranda nobis hic venit magna populi tum pietas, tū feruor vehemens audiēdi verbum Dei. Ait enim Lucas, factū est cū turba irruerent in eum ut audirēt verbum Dei. Hi nimirū boni erāt & pii, quoniam non omnes vtiq; Christum secuti sunt bono affectu, sed alij ex temeraria praesumptione, alij ob sui commodum, alij vt eum comprehenderent in sermone. Simples autem quarebant doctrinā illius, & cogitabāt illud, quod Petrus dixit ad dominū, Dñe, quo ibimus? verba vitæ æternæ habes. Tā suavis erat Christi doctrina, tā suavis spūs, tā suauia verba illius, sed iustis tantū & bonis, quibus gratus extitit sermo eius. Sic Sapiens, Spiritus, inquit, meus super mel dulcis. Et in Cāt. dulcis est & suavis sermo tuus. Poterāt ergo dicere ad dominū illud Dauidis, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo? Matthæus ait illum egressum ex adibus, sedisse iuxta mare. Vbi sanctus Hieronymus dicit domū nō potuisse capere populū tantū. nimis enim angusta erat illa, in qua discipuli audiebāt mysteria Dei. Misericors itaq; dominus exiit domū, & sedit iuxta mare mundi huius. Neq; scrupulosum est, quod steterit eū Lucas ait, & Matthæus sedisse, quoniam vtrūque fieri potuit, vt qui paulo ante steterit, nūc sederet. Mare autem Genesareth volunt quidam idem fuisse stagnum cum mari Galilææ, alij geminum fuisse dicunt. Quā de re aliās. nūc sufficiat monuisse, quod & stagna Iudæi maria vocant, quo loquēdi modo hic quoque vtitur scriptura. Et vidit duas naues stantes secus stagnum. piscatores autē descenderant, & laubant retia. Hæc quia ad literam patent, expositione non indigent. Verūm quia in euangelio nō tantū facta, sed & factorum significationes considerare debemus, constat hoc quoq; sine mysterio factum non esse. Quoniam mare mūdum significat in sacris literis, eo quod sicut illud fluit & refluit, sursum deorsumq; iatur & fluctuat, eicitur in litus, sterile est & periculosum. monstris plenum, ventosum, & multum amarum: ita planè in hoc mundo nihil stabile est, nihil perpetuū: hoc nascitur, illud deperit:

Theop.

Ioan. 8.

Eccl. 24.

Cant. 4.

Psal. 118.

Mat. 13.

Aug. tr. 2.

Ia. 44.

Et 49.

super Io-

annem.

*Mundus
mare.*

hic euehitur in rota fortunæ, iste planè per præceps cor-
ruit. Mundus quoq; hic bonos omnes, recufantes vlulare cū
ipso, euomit. Nec est quòd ex eo fructū speres. Sterilis enim
est, curis & ærumnis plenissimus, periculofus, totus laqueis
inuolutus, abundans malis tum hominibus tum demoni-
bus. Ibi dici non potest, quantum sit ventorū, hoc est, tenta-
tionum: quanta amaritudo, & quàm planè nullum sincerū
gaudium. (reliqua vide in Kayserfpergio). Nauicula por-
rò duæ significant synagogam & ecclesiam, vel duos istos
in ecclesia vnitos populos Iudæorum & Gentium. Quādo-
quidè mare mundi huius transfretare propriis viribus non
possumus, quod Pelagiani crediderūt, nauī indigemus, quā
nobis dedit Deus: & ea in paradiso quidem fuit innocētia,
quam Eua confregit: deinde lex nature, mox synagoga ex-
titit vsque ad Christum: qui denique nauiculā nobis dedit
ecclesiā. In eam congregati sunt Gentiles & Iudæi, quoniā
qui operatus est Petro in apostolatū circuncisionis, ope-
ratus est & Paulo inter Gentes. sed & Paulus inquit, Qui
enim operatus est Petro in apostolatū circuncisionis, ope-
ratus est & mihi inter Gētes. Et Iacobus & Cephas & Ioan-
nes, qui videbātur columna: esse, dexteram dederūt mihi &
Barnabæ societatis, vt nos in Gentes, ipsi autē in circunci-
sionē, tantū vt pauperum memores essemus. Quod etiā so-
licitus fui hoc ipsum facere. Morali sensu solent nauicula
istā ad pœnitentiā quoq; referri, sed nos id iam missum fa-
cimus. 2. Ascēdit autē dominus in vnā nauim quæ erat Sim-
onis, neq; etiā temerè, autore Ambros. sibi nauiculā Petri
Christus elegit, quæ adhuc fluctuat secundū Marthæam,
secundum Lucam repletur piscibus, vt & principia ecclesiæ
fluctuantis, & posteriora exhuberantis cognoscas. Nauis
enim Petri ipsa est ecclesia Christi, qui eam illi primū cō-
mēdauit regendam. Et bene dicit, qui ascendit in vnā nauim,
vnitate declarare volēs ecclesiæ, extra quā nemo saluabitur.
Nanque vna illa ecclesia est, quæ à spiritu sancto
sanctificatur, mouetur, viuificatur & regitur. sic enim de il-
la sponsus inquit, Vna est columba mea, perfecta mea: vna
est matri suæ, electa est genitrici suæ. frustra sperant itaque
Neochristiani, spiritum sanctum gubernaturū etiam eorum
nauim scissam & ruptam vndiq;, & tot heresibus dissectam.
tantū enim ille gubernat nauiculam Petri, ecclesiā catho-

*Galat. 2.**Ambro.**Cant. 9.
Ecclesia
vna.*

licam. isti omnes dispergunt, & sectas faciunt, quod nō est
opus spūs sancti, sed diaboli, qui Neochristianorum guber-
nat ecclesiam. De hac nostra autem ecclesia inquit Paulus,
Solliciti seruare vnitatē spūs in vinculo pacis. Et iam olim
idem exordio ecclesiæ nascētis, vna tātū erat nauicula. siquid-
em multitudinis credētium erat cor vnum & anima vna.
Præclare autē Ephesios suos, & in illis nos quoq; docet Pau-
lus, quomodo viuendū sit in vnitatē ecclesiæ catholicæ, cū
ait, Veritatē autem facientes in charitate, crescimus in il-
lo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totū corpus cō-
pactum est, & cōnexum per omnem iuncturā subministra-
tionis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque
mēbri augmentum corporis facit, in ædificationē sui in cha-
ritate. Ecce quomodo oporteat esse vnitatē membrorum in
corpore ecclesiæ Christi, & administrationē in illis opē-
mutuā. Verū id non faciunt hæretici, qui segregāt, & sub-
inde noua moliuntur, nō conformantes se cæteris mēbris.
Vnde hoc queris: nō aliunde sanè, nisi quia nō sedēt in nau-
icula Petri, sed in ista Iudæi proditoris. Nō turbatur autem
ista quæ Petrum habet, turbatur quæ habet Iudam, quoniā
non habet firmamentum ecclesiæ Christum. Ecce attēdite
hoc Neochristiani omnes, geminam vidit Christus nauicu-
lam, & vnam tantū ingressus est, vt vnitatem commenda-
ret, & sectiones cōdēnaret. Quid ita insanitis furiosi, quòd
ingredi simul omnes, imò præcipitari mauultis in alteram
istā, quā & rimis totā esse fissam cernitis, & in qua dānatio-
nem ipsi vestrā operamini? Sedit inquam Christus in nau-
icula Petri, cui ille cōmendaturus erat ecclesiam, sicut prom-
issit antea, dicens, Tu es Petrus, & super hanc petram ædifi-
cabo ecclesiam meā. promissum hoc impleuit ei apud Ioā-
nē, inquit, Pasce oues meas. Quod tu require in hominibus de
festiuitate sancti Petri. Atq; hoc illud est, quod Christus tā-
tū nauiculam ingressus est Petri. quauis enim nauicula
plures sint, plures etiam ecclesiæ, & earundē rectores plu-
res ac gubernatores, illi tamen omnes in vnam tantū voca-
ti sunt partē sollicitudinis. Petrus autem vniuersam ecclesie
curam suscepit. 3. Sequitur, Rogauit eum à terra reducere
pusillū. Vide hic māsuētudinem Christi, quō obsecrat Pet-
rum, vt à terra abducat. Ecce Deus hominū creator obse-
crat creaturam, dominus seruum, magister discipulum. Qua
z iij

*Ephe. 4.**Acto. 7.
Ephe. 4.**Ambro.**Mat. 10.
Ioan. 21.
Parte. 3.**Theoph.*

in te immensam consideramus Christi, tum misericordiam, tum humilitatem. Dominus cœli & terræ ex creatura sua tantulū petit obsequium, ut abducatur paulisper à terra, ut sic eum plebs commodius audire posset. Tanta, tamq; exquisita in Christo fuit diligētia promouēda utilitatis humanæ salutis animarum. Secundum literam quidē satis patet, quomodo Petrus ut erat nauium peritus, Christum abduxerit à terra: mysticē autem siue moraliter, dominus, cum esset populo prædicaturus, voluit à terra abduci, ut sic declarer eos qui doctrinam suam sequi vellent, abstrahere sese debere à terrenis affectibus & concupiscētiis, ab avaritia, voluptate carnis & similibus. Atqui pusillum tantū à terra abduci postulat nauim, eo ipso quoq; docere nos volens, quod nullus tantæ sit felicitatis prædicatorū, qui semel statim & primo, quod aiūt, impetu possit homines auocare à rebus terrenis. quis enim subito adeo mundum relinquat? Sic nimirū descendere moribus hominum potuit Paulus, cum diceret

1. Cor. 3. Corinthiis, Non potui vobis loqui quasi spūalibus, sed quasi carnalibus. tanquā paruulis in Christo lac vobis potū dedi, nō solidum cibum. Sic & Petrus noluit graue iugū imponere christianis. Omnia igitur hæc portare cū modestia, ordinatio bona est. pusillanimitatis enim foret, non posse sustinere diuitias: impatiētia, nō posse sustinere paupertatē. Prædicator itaq; moraliter abducat paulatim auditores suos à terra & cupiditatibus terrenis. Sicq; dñs docuit plebē ex nauī. Et iā hodie ex hac nauī docet domin⁹ homines, dū autoritate ecclesie (vt ait Beda) suę docet, extra quā nulla est sana doctrina. & sic quicquid Huls, Vuickleph, Pirkardi, & Lutherani docent, nihil est, quoniā nō sunt illi viri ecclesie. Ne audiatis itaque istos profugos & in omnibus regionibus vagabundos erroneos, propriorū somniorū coniectores. tantum illos audite prædicatores, qui cū Christo è nauicula Petri docent. sic Sapiēs ait, Appropinquate mihi indocti, & cōgregamini in domo disciplinæ. sed quæ nā est hæc domus disciplinæ? ipsissima, ut sic loquar ecclesia Christi, extra quam quod iam sepe diximus, non est salus, neque vlla beata veritas. Quāuis autē & Christi dicatur nauis, id tamē lubēs prætereo. **4** Ut cessauit autē loqui, dixit ad Simonē, Duc in altū, & laxate retia vestra in capturā. Nō semper docuit domin⁹, siluit interdū. sic enim omnia tēpus ha-

bent. Cū ergo iam diu docuisset, voluit sermonem suum etiā miraculo confirmare, & mystica quadā significatione, quod verbum suum insigni quadā virtute tot esset capturū homines, Petrus & coadiutores suos apostolos atque deinceps per prælatos ecclesie & prædicatores: idque etiam nunc operatur verbū Christi, non tantū in auribus audientū, sed & in cordibus apostolorū. ita enim mysticē & spiritualiter intelligitur Psalmista cū ait, Verbo Dei firmati sunt cœli, hoc est, apostoli, & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Illa porro Christi verba, quæ dixit Petro, in se quidē exigua videntur, sed multa invirtute complectuntur. Duc, inquit, in altū. Ambros. ait, Et si aliis imperatur ut laxent retia sua, soli tamen Petro dicitur, Duc in altū. Et bene apostolica instrumenta piscandi, retia sunt, quæ non perimūt captos, sed referuant, & de profundo ad lumen extrahunt, & fluctuantes de infernis ad superna perducunt. sic omnes apostoli verbo Dei homines ceperunt, ne perirēt. Sed tamen Petrus ex omnibus vnus peculiare adhuc habuit piscandi cōmissionem, de qua Matthæus, Mirre hamū, & cum piscem qui prim⁹ ascenderit, tolle. Sed de iis plura in festo sancti Petri. tantū hæc nunc eō cōmemoravi, ut magis consideretis immensam illam Christi sapientiam, cuius non verba tantū, sed & facta ineffabilem habent significationem. Duc in altum. Hoc vni dictū est Petro. sequitur, Et laxate retia vestra in capturā, idq; multis loquutus est dominus. quod quis obsecro, qui non videat & intento animo cōtemplatur, dominum singularem prærogatiuā dedisse Petro? Mysticē tamen doctores altū istud sic exponunt, quod vbicumque profundi sunt gurgites, ibi & pisces plurimi sunt. Ita hic Christus Petro commisit & successoribus, ut nauiculam ecclesie in altum ducerent secularis dignitatis, ita scilicet ut reges, imperatores & principes cōuerterēt ad fidē, & caperēt retibus prædicationis suæ, quomodo deinde Constantinū, Theodosiū, & alios complures Cæsares conuerterunt ad fidem. Nauicula quoq; duxerunt in altum secularis sapientie, dū doctos & sapientes mundi huius ceperunt in fide. Aut nōne in altum duxit nauim Ambrosius, quando Augustinū in mundo doctissimū retibus suis attraxit ad fidem? Et Paulus, quando Dionysium Areopagitam conuertit? Petrus quoque nōne, quod hic iussus erat, in altum duxit nauim, quando cōuertit

Psal. 32

Ambros.

Mat. 17.

Duc in altum.

Act. 17.

Act. 10. 8

Clementē? Atque hoc deinceps sequuti sunt prædicatores alij omnes, qui nauim adduxerunt in altū humani cōiuctus, quando magnæ autoritatis homines conuerterunt ad fidē. Cornelij, Centurionē, Eunuchum reginę Candacis &c. Sed cur sermonē illorum retia vocat? ideo nimirū, quando rete hęc illuc vndique contextum est, atque id in prædicatore quoque esse debet. ille enim quanta maxima poterit industria intexere debet nouo testamento vetus illud, & epistolas Pauli euāgelijis, atq; omnibus illis velut emblemata iniicere sanctorū patrū scripta. Hinc & Ambrosius ait, Quæ nā sunt apostolorum, quæ laxari iubentur, retia, nisi verborum cōplexiones, & quasi quidā orationis sinus & disputationum recessus, qui eos quos cœperint non amittant?

Ambros.

Atqui sunt qui interim prædicatoribus obganniāt, quid ita sacerdos omnia confundat, quid hæc illis misceat, perturbet? Quisquis hoc apud se cogitat, meminerit Christum hic concionem reti comparare. sicut ergo contextū hoc est, ita quoque concionē comparatam esse decet. Aut quot obscuro iam vestrum hic sunt, & quā iniquē cōparati estis omnes, quā inæqualibus moribus, vita & intellectu? Hinc op^o effert me cuique aliquid dicere, quod ex concione sibi peculiariter seruet. Verū hic mirabili textura oportet me singula singulis inferere, vnde cuique pro suo captu aliquid cedat. Qui ergo minus valent intellectu, ne ferant molestius, si prædicator sublime dicat, & quod eorum capacitatē excedat. fortē enim assunt, qui illud exactē intelligant. Vicissim quoque si quid humile ille prædicat, qui sapientes sibi videtur, ne contēnant. Cōcio enim rete quoddam est, neque magnos tantū, sed & paruos pisciculos capere debet. Quo nomine regnū cœlorum sagenæ missæ in mare confert dominus, qua omnis generis pisces capiuntur. dominus Deus & mihi loquendi gratiam & vobis cum fructu audiendi donare dignetur, vt sic verbo Dei pisces quamplurimos capiamus. vos in quā, quibus vnā mecum requiem & vitam tandē concedat æternam, Amen.

Mat. 13.

HOMILIA II.

Rruentibus vndique turbis ad dominum, & iam verbum illius vix audire valētibus, vt audire eū possent commodius, ascendit in nauiculam: & finito sermone, præcepit Petro vt nauim duceret in altum, &

laxarent retia. Atque tunc respondit ei Simō, Præceptor, per totam noctē laborantes nihil cepimus, nunc autē in verbo tuo laxabō rete. Adhuc illum euangelista Simonem vocat, id enim erat ei nomen iam inde ab infantiā & tempore suæ circumcisionis, sicut iam paruulis in baptismo nomina indicuntur. Et benedictus ille fuit Simon, hoc est, obediēs, quoniā semper ille hoc vnū in primis votis habuit, vt obediret Deo. Quod autē nunc Petrus appellatur, id ipsum ei Christus promiserat apud Ioannē, Tu vocaberis Cephās. Mutatio autē illa facta est apud Matthæū, quando dixit illi dominus, Tu es Petrus, &c. Præceptor, inquit Petrus. Ecce quo honore Christū habet Petrus, & quā efficax fuerat verbū domini in corde Petri, vt statim illū præceptorem vocaret. Et verē quidē ille præceptor est, qui præcepta nobis dedit euangelica, atque ipse vicissim quem præceptorem dixerit, eius non contēnit sequi præceptum. aliās enim ille piscatorius amplius non erat, quando, tota nocte quod tempus piscationi aptissimum est, nihil ceperat: siquidem nunc planē periculum erat, ne nihil porro caperet. Verū hic planē Simon erat, quia obediens domino. Mysticē tamen tota nocte nihil ceperat, nocte inquam veteris testamenti, quando adhuc nox esset, nondum exorto sole iustitiæ. tunc enim tantū exercebantur cæremonia, neque vlla habebatur sanctimonia sacramentorum, quæ nos nūc habemus. Quod autē tempus illud ante Christum nomine noctis significetur, & ipse satis magnus testis Paulus adest, qui dicit, Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Atque hac ipsa nocte nihil esse caprū, quantumuis longa piscatione idem ille testatur, quum ait, Nihil ad perfectum adduxit lex. Aut nōne pisces illi fuerunt verē magni & magnifici, Abraham ipse & magnanimus Moyse, David quoque, & alij cōplures, qui sola gratia Dei, non obseruatione legis magni facti sunt? Per noctem etiam peccatū mortale intelligitur, quod opus hominis planē sterile facit. sic enim peccator indignus est pane quo vescitur, ita dicente Christo, Si quis in nocte ambulat, facile impingit, quia lumen in eo nō est. Magnū sanē damnū peccatum est, quod omnem hominis laborem perdit & interimit: neq; illum tantū quem facit in peccato mortali cōstitutus, sed & ista opera bona quæ antea fecerat, sicut dominus dicit per Ezechiēl, Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit ini-

Iodn. 1.

Mat. 16.

Rom. 13.

Hebr. 7.

Iodn. 11.

Ezech. 18.

quitatem, secundum omnes abominaciones, quas operari soler impius, nunquid viuere omnes iustitię eius, quas fecerat, non recordabuntur. In prauaricatione qua prauaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur.

Ecce quā horridam nobis noctē peccatum ingerit mortale, in quo non tantū nullum opus meritorium fieri potest: sed & quod antea factum est, hic perit. Hęc ista nocentissima nox est, de qua Iob ait, Noctē illā tenebrosus turbo possideat, expectet lucē & nō videat. Idē quoque Paulus docet, quod in nocte peccati nihil operemur boni, quum ait, Quē fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis: nam finis illorum mors est. Noctem quoque tribulationis adducunt hic nonnulli mundi huius. Verū equidem illam noctem esse non crediderim, in qua Christus ipse lux, clarissima tā opere relucet: quoniā in hac nocte plura opera meritoria capit Iob, quā vel Saul, vel Salomon in summa rerum omnium fœlicitate. Vtique enim verum est illud, quod per multas tribulationes ingredi oportet regnum cœlorū. Sic Paulus sanctorū persecuciones & tribulationes cōmēdat, atq; Thessalonicēsisbus gloriatur, propter fidem eorum & patiētiam in persecutione effusissimē gaudēs. Vnde fit vt persecutionē, vel quācunq; tribulationē. Bona siquidē temporalia vix magnis demum laboribus acquiruntur, multa cura vix quoq; cōseruantur, & vehementi dolore amittuntur, quod & Sapiēs testatur, inquit, Vnus est, & secundū non habet, non filiū, non fratrem: & tamē laborare non cessat, nec satiatur oculi eius in diuitiis. Quibus autē curis possideantur, ecce nobis testis adest Iob, & ait, Sonitus terroris semper in auribus illius, & quū pax sit, ille semper in insidias suspicatur. Quantis doloribus amittantur, declarat Ecclesiastes, dicens, Est alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole, diuitie cōseruatę in malū dñi sui, perierunt enim in afflictione pessima. Hinc ego ambulantes in prosperitate, nocte operari arbitror magis quā eos, qui in persecutione & tribulatione vix extremū retinēt spiritū. Nanque & mali duxiter laborant, & operosius aliquando in ædificanda sibi gehenna, quā boni in emendanda salute, sicut ipsi fatētur. Lassati sum⁹ in via iniquitatis & perditionis, & ambulauim⁹ vias difficiles.

2 Et si itaque Petrus tota nocte nihil ceperat pisciū

iam tamē magna fiducia dicit ad dñm, In verbo tuo laxabo rete. Nisi enim ædificauerit dñs ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eam: sic etiam nisi dominus cor illustrauerit auditorem, doctor in nocte laborat: nisi in verbo gratiæ supernæ laxata fuerint instrumenta disputationum, frustra vocis sue prædicator iaculū mittit: quia fides populorū non sapientia verbi compositi, sed diuinæ vocationis munere prouenit. Discant hic prædicatores nō laxare retia sermonis in fabulis hominū, sed vt hic Petrus in verbo Christi. Norit igitur hoc quilibet prædicator. Quandiu sibi non magis placēt sacra litera quā alia scripta, sic vt peculiariter afficiatur ac veluti rapiatur, dum illas verbotim commemorat, certū est eum non habere gratiam Dei ad prædicandum. Sed qui in veritate verbi Dei laxat retia sua, pisces capit plurimos domino Deo. Curet itaq; prædicator verba scripturæ propriē (quod aiunt) in forma citare, sciens verbum illud sanctū spiritus sancti plus operaturū in cordibus hominum, quā si tua vel aliorū hominum verba recitet. Sic enim & Hieremias discrimen ponit prophetarū, Propheta qui habet somnium, narret somniū: & qui habet sermonem meū, loquatur sermonē meū verē. Sed aliās plura de efficacia & virtute verbi Dei. Satis sit hic admonuisse, efficax esse verbū Dei, quoniam omnia ille portat verbo virtutis suæ, inflammat illud eriam corda hominum. siquidem sic & Dauid ait, Ignitum eloquiū tuū vehementer, & seruus tuus dilexit illud. & De⁹ per prophetam, Nunquid non, inquit, verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petram? Nihil validius, nihilque potentius est verbo Dei secundum spiritum sanctū intellecto. Rectē igitur Petrus, quanuis adhuc recens & penē semicrudus neophytus in fide, dicit, In verbo tuo laxabo rete. Adeo ille feruebat in fide etiā ante fidē: vnde & tot & tantos pisces cōprehendit, vt rete solus extrahere nō posset.

3 Laxato itaque reti, concluderunt magnam multitudinem pisciū. vbi pulchrē in persona Petri ait Ambrosius, Et ego domine scio quia nox mihi est, quando non imperas: nemō adhuc nomen suum dedit, adhuc noctē habeo. o fructuosa humilitas, qui nihil ante ceperant, magnam in verbo domini concludunt piscium multitudinem: Non hoc humanæ faciendę opus, sed supernæ vocationis est munus. credūt disputationes hominum, fide sua plebs credit.

Iob 3.
Rom 6

Iob 1.

Act. 14.

Diuitie.

Eccle. 4.

Iob 15.

Eccle. 5.

Sapient. 5

Psal. 120
Beda.

Hier. 23.

Verbum
Dei.

Hebr. 1.
Psal. 128

Hier. 23.

Theoph.

Ambro.

Prædic. Disce hinc prædicator, non extolli, si quos videas verberis tui cõuerti & fieri meliores. neque enim loquacitas tua id operatur, sed gratia Dei, huic id omne feras acceptũ. Multos pisces conclusit Petrus. O salutarem capturã in reti apostolico, in quo quisque se optet esse, iuxta illud Sapientis. In iuce pedem tuũ in compedes illius, & in torques illius collum tuum. O fœlicẽ capturam, capi & concludi hoc ipso reti. sic enim de captiuis etiam Propheta loquitur, Post te ambulabunt vincũt manibus, pergunt & te adorabunt. Sic omnes tũ prælati, rum prædicatores rete Petri eiicere debent in verbo Iesu Christi, & complures capient pisces, hoc est, multas conuertent animas hominũ in mari mundi huius natantiũ, quò nomine rectè pisces dicuntur. sunt autem ex iis mali, alij multi etiam boni. vt testatur parabola euangelica.

4 Euidens quoque argumentum tantæ multitudinis pisciũ deinceps ostendit euangelista, quos ceperat Petrus. Rũpebatur enim rete. Præ multitudine pisciũ, inquit Beda, rete rumpitur, quia nunc ad confessionẽ fidei etiam cum electis reprobi intrant, qui ipsam etiã ecclesiam hæresibus scindat. Porrò quòd Petri rete rumpitur, caue intelligas factũ propter ipsum Petrum: quoniã sic cõstans est promissio Christi, Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua, sed pisces in causa sunt, quòd rumpitur, quoniã in eo manere nolũt, quomodo rete scissum est in circuncisione propter quorundam Iudæorum infidelitatem. Nauigans enim in Iudæa Petrus, paucissimos reti suo cõclusit Iudæos, sed multitudo Gentiu ingressa est. Et tamen ad finem reliquæ Israël saluabuntur. Sic itaq; rupturã retis duobus modis intelligere possumus: altero, vt Beda de hæreticis, qui latera matris ecclesiæ contundunt, atque scandalis & erroribus scindunt. vnde & Augustinus rupta retia ait multas hæreses significasse. Altero autẽ, vt hic Glossa quæ intelligit de ecclesia circuncisionis, in qua scissum est rete, quia non tot intrant de Iudæis, quot ex Gẽtibus, quia alia nani vecti succedunt. Quid quod oportuit rumpi rete in malis? Nõne enim ante Iudas retrocessit, & Simon Magus, Ananias atque Saphira perierũt, quàm Paulus & Barnabas peruenirẽt in rete fidei? Porrò quod ad mores artinet, scindũt rete illud nõ rarò prædicatores ipsi suis exemplis malis & vitã peruersa. Sic Gregorius ait, Ad hoc vt seruetur veritas prædicandi, teneatur neccessè est altitudo viuẽ

di. & in prima parte Pastoralis, Rete rumpunt, qui quod verbis prædicat, morib; impugnat. Rumpunt quoq; retia qui piscantur noctu, carentes lumine scripturæ sanctæ, & versantes in tenebris ignorantie & errorũ. quoniã qui huiusmodi sunt, alios quoq; seducũt, tantũ abest vt cõuertant. de iis loquitur Paulus, & ait, Volũt esse legis doctores, nõ intelligentes neq; quæ loquũtur, neq; de quib; affirmat Idquẽ ad eò nunc. faciũt neochristianorum prædicatores. Qui quis itaq; esse cupit bonus piscator Christi, videat vt instrumenta armaq; piscationis suæ bona habeat, doctrinã sanã & vitã sanctam. Quòd si autẽ scissum habet rete, declinet ad portũ: & descendens resarciat illud cũ Ioãne & Iacobo. Quũtque consideramus omnia ad piscationem hãc spectãtia, hoc quoq; adiciere debemus, vt prædicator sit iustus & doctus, atque omni errorũ contagio immunis. Rete quoq; sit integrum, & non scissum exemplorũ scãdalo, & vitæ malignitate. Atque sic fiet, vt facilẽ capiãtur pisces. Sunt enim ex iis quidã, qui metuant, nolintque sibi dici veritatẽ, quo nomine suggestum & concionem cane peius oderunt & angue. isti nunquã capiuntur reti fidei & verbi Dei. nimium enim implicati sunt reti diabolico. Sunt alij quoq; nimium magni, vnde & rumpunt rete. Atque isti sunt qui magna potentia freti, mandatis Christi & ecclesiæ parere recusant, ad eò vt etiã contendant. Et de iis inquit propheta, Confregerũt iugum, ruperunt vincula. Quamobrem & dominus nõ multos ex potentioribus conuertit, sed ex sapientibus mundi huius Nicodemum tantũ & Gamalielẽ, ex diuitibus Zachæũ & Ioseph ab Arimathia, ex principibus Centurionem & regulum. Atque hoc est quod dicit Paulus, Videte vocationẽ vestrã fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi. Multi quidẽ iam sunt piscatores, prædicatores multi sunt in ecclesia, sicut dñs dicit per prophetam, Ecce ego mittam piscatores multos, & piscabuntur eos. Sed hoc vnũ mihi diligentiũ paulo considera, quod ait Ambrosius. Rumpũtur retia, nec labitur piscis. Idq; ad eò scrupulũ alicui mouere posset, eo quòd paulo superius diximus nonnullos disrumpere rete per sectas & hæreses: quo rupto, isti vtiq; excidũt reti ecclesiæ Christi: sic enim Ioannes ait, Ex nobis prodierũt,

1. Tim. 1

Mat. 4

Hier. 5

Ioan. 3

1. Act. 5

Luc. 19

Mat. 27

1. Cor. 1

Iere. 16

Ambrosius

1. Ioan. 2

quia non erant ex nobis. non ergo manēt pisces isti in reti.
Verūm quidē hoc est, quōd hæretici nō manēt in hoc reti,
& tamen quidā mali permanebunt in illo vsque ad consum-
mationē securi, quando tandē segregabuntur mali à bonis.
Mat. 13 Atq; ideo etiā mali pisces nō semper excidūt reti ex quo-
cunque peccato, sed ad intellectū verborū Ambrosii sensus
hic est, quōd pisces etiā scisso reti non excidūt, scilicet ele-
cti, quos Deus cōseruat inter scandala persecutorū. Nos ita
que iam dominum deprecemur, vt nobis quoq; ille gratiā
suam donare dignetur, mihi loquendi, vobis audiendi, qua-
tenus ego reti verbi Dei ex vobis quoq; pisces bonos cape-
re possim quā plūrimos, qui colligantur ad finem mundi
in vasa sc̄licitatis æternæ, quam omnibus nobis concedat
Deus pater, Deus filius, & Deus spiritus sanctus, Amen.

HOMILIA III.

Ost multa quæ discipulis suis dixerat dominus, tan-
P dē iussit Petrū laxare rete, qui & coepit magnā mul-
titudinē pisciū, ita vt rumperetur rete. Anauerunt
iraq; sociis suis, qui erant in alia nauī, vt venirēt & adiua-
rent eos. Sed quæ est illa alia nauis, nisi fortē iudæa? Facta
Ambros. est enim Iudæa sanctificatio eius. Sic ergo & isti ex syna-
Psal. 133 goga venerūt ad nauiculā Petri ecclesiā, vt implerēt nauim
vtrāq; quoniam omnes curuāt genua sua in nomine Iesu,
Beda. Beda etiā fermē ad hunc sensum exponit, nisi quōd per alte-
ram nauiculā significari putat ecclesiā ex gētibus collectā.
scit enim dominus qui sunt eius, est que apud illū definitus
electorū suorū numerus. Quādo igitur nō fideles inueniē-
2. Tim. 2 bātur apud Iudæos, quos nouerat ille prædestinatos ad vitā:
quæ fuit etiā corda gentiū, quæ velut alterā nauiculā pisci-
bus, sic gratia diuina repleuit & perfudit. Obseruabis autē
hic, quōd qui prælatus vnus extrahendo reti nō sufficit, po-
test ille etiā alios extra suā nauiculam aduocare, sicut co-
adiutores & prædicatores cōstitui videmus: quoniā & Petrus
hic socios suos ex altera nauī ad se vocauit. Per hoc tamen
nihil minus volo, quā excusatos habere eos, qui rete
hoc ne digitulo quidem mini motū tēgere volūt, nec quicquā
in eo trahere: totū autem illum trahendi laborem in alios
reiciunt, atque interim auidiſſimē pisces, quos non ceperunt,
deorant. Hi nimirum isti sunt, qui nec prædicant, nec
quicquam aliud agunt circa curam animarum, tantūm cen-

ſus quærunt & reditus, curandi autē animas laborē omnem
mercenariis relinquunt, iniquiſſimē sanē & iniuſtē. Reſc̄i^o *Luc. 10*
faciunt, qui in partem ſollicitudinīs quōſdā aduocant, vt hic
Petrus ſocios ſuos, & Chriſtus duodecim vocauit apoſtolos,
atque deinceps ſeptuaginta duos diſcipulos. Id ipſum ſane
iniquū nō eſt, coadiutores accipere. 2 Nutu igitur ſocios
Theoph. ſuos vocat Petrus, quia propter ſtuporem magnū loqui ne-
quibat. Atque venerūt illi, & vtrāque nauiculam impleuerunt.
Beda. Harum impletio nauiū adhuc ſemper & vsq; in finem
ſeculi creſcit, noſq; adeo omnes quotquot prædicamus, hæc
nobis ſumimus implendā. ſed quid hoc, quod penē mergebantur?
Ambros. Sanē Ambroſ. merſionē hanc eo refert, quōd in mul-
1 Cor. 11 titudine tāta plures futuri ſunt mali, quoniā oportet hæreſes
eſſe, vt probentur iuſti. Alii ſic intelligunt, quōd quāuis
nō ſubmerſæ ſunt naues, in graui tamen periculo extiterūt.
Beda. ita Beda inquit iuxta prophetiā Pauli, quōd nouiſſimis diebus
2. Tim. 3 erunt tempora periculōſa, & homines ſui amātes. Aut
nōne illud hoc noſtro ſeculo ita ſit, quādo hæretici iſti nauiculā
ita huc agitarūt, vt periculū ſit de merſiōe, niſi Chriſtus
ſuaue ſuo eā ſuſtēret? Vos autē ne moueamini, neque metuite
quicquam, ſi ſauiant Neochriſtiani, eſtote cordati & fortes.
Certū eſt illud, quod ſæpe adduximus, Pii Papæ, Fluctuat &
nunquā mergitur illa ratis. Fides iſta Petri anti-
quiſſima nō deſciet, quin magis triūphabit, hæreſes omnes
deſinēt, ſicut & nulla hæcenus hæreſis per mille quingētos
annos præualuit aduerſus eccleſiā Chriſti. Poſteſt autem
illa merſio ſic intelligi, quando homines rurfus recidunt in
mundum per peccatum, vnde per fidē educi fuerant. Prior
tamen illa expoſitio magis cum ſacris literis cōſpirat, ſiqui
Mat. 14. dem ſic & apud Matthæum legimus, quomodo venti impel-
lebant nauiculam prius, quā in gredederetur in eam dominus:
ſtatim autem cū conſcendiſſet ille in eam, ceſſarunt venti.
Neque nouum eſt illud, periclitari nonnunquam eccleſiam
& fidem noſtram. Ecce enim Cain perſequutus eſt Abel & occidit,
Eſau inſectatus eſt Iacob, ipſique adeo fratres Iosephum,
Saul, Dauidem, & Abſalon eundem patrem ſuum. Iudæi ſimul
& Gentiles conati ſunt fidē hanc noſtrā extinguerē,
lapidibus, gladiis, rotis, lanceis, crucibus, igni, aqua &
quid aliud reſtabat, quod in ſupplicium verti poſſet?
Vſque adeo ſemper nauis hæc graues ſuſtinnit vento-

Heretici naufragi. rum turbidus, neq; tamen merfa est vnquã, eo quod habeat gubernatorẽ sapientiffimũ spũm sanctũ. hic em̃ est qui cum stodit eam. Mergi autem in profundũ oportet hæreticos omnes. Iam olim in Scyllã impedit Arrius, Nestorius offensit in Charybdin, & parũ vigilas iste Dormitãtius, sed quid aio; Vigilantius dicere volebam, ad Maleã legens, dum quã domi habet, obliuiscitur, insigne fecit iã olim naufragiũ. At que iste anser hæreticus Huls, & alter ille Oecolampadius necnon Zuinglius iste, & alii innumeri, profunda submersi sunt voragine: quiq; ex iis super sunt, mergẽtur adhuc atrã caligine inferorũ, nisi poenitentia egerint. Et sustinere interim atq; tolerare oportet ecclesiã istos hæreticorũ insultus, quoniã omnes qui piẽ volũt in Christo viuere, persequitionem patiẽtur. 3 Videns itaq; hoc Petrus, tanquã peritus piscator, colligere poterat id naturaliter nõ fieri, atque ideo procidens ad genua Iesu, dixit, Exi à me dñe, quia homo peccator sum. Quos, inquit Ambrosius in verbo capit, verbo credit, negat suam prædam, negat suũ munus. Exi, inquit, à me domine. Admirabatur enim dona diuina, & quo plus mirabatur, præsumebat minus. Tu tamẽ vide q̃ egregiẽ miraculum hoc Christi expenderit Petrus, quanq; honestẽ se coram Christo exhibuerit, dum & ad genua illius procidit, & verbis indignum se declarauit, qui secũ haberet dominũ. itaq; dixit, Exi à me domine, quia homo peccator sum. ad aliũ vade, qui me dignior sit. sic Moyses etiã fecit, dũ dominum in ardẽti illo & incombusto rubo conspiceret. Sic admirabundus obstupuit Petrus in monte Thabor. Et quũ dominus de passione & morte sua diceret, sic ille cupiuisset cognoscere etiam proditorẽ Christi, vt eum occideret. Quando itaq; peccator erat Petrus, vtique domino indigebat, vt iustificaretur. vnde & Augustinus dicit, Vt piscator loquitur Petrus, dominum & Deum salutis feci habebat, & ei dicebat, Exi à me domine, ac si infirmus medico curãt diceret, Exi à me, quia ægrotõ. Domino autẽ dixit hoc Petrus amore humilitatis. Atque id ipsum etiam omnes debent facere prædicatores, qui quũ rei suo multos ceperint homines, superbire non debent, sed dare gloria Deo, & procidere ad genua Christi. Neque sic iam corripuit dominus Petrum vt alibi, sed magis confirmauit. adhuc enim incipiens & neophytus erat in fide, cuiusmodi homines lænius sem-

per sunt tractandi. sic & Beda ait, confortat dominus timorem carnalium, animosque fragilium consolando erigit, ne quis vel de suã conscientia culpã tremens, vel de aliorum innocẽtia stupẽs, sanctitatis iter formidet aggredi. Noli timere, inquit ad Petrum, ne verearis pusillanimitis, infirmus; indoctus. Ego te magnum adhuc faciam, quoniam homines capies. ait Ambrosius. Noli timere, indulgenti domino peccatum fateri. noli timere etiam quẽ tua sunt domino deferre: quia quã sunt, ipse nobis concessit. Ecce q̃ ille planẽ mitissimus est, qui tot hominibus potestatem dedit viuificandi homines. Ex hoc, inquit, iam homines eris capies. Atq; hoc ad ipsum Petrum specialiter pertinet. Exponit enim ei dominus, quid hæc captura pisciũ significet: quod videlicet ipse sicut nunc per retia pisces, sic aliquando per verba sit captura hominum. Rursus hic prædicatores docẽtur, qualem habere debeant affectum, scilicet capiendi homines & acquirendi Deo. neque enim animus eorum præcipuus esse debet in bonis temporalibus, in opimis sacerdotiis, sed in salute animarum. Quomodo autem apostoli nauiculas istas rederunt ad littus, & relictis omnibus sequuti sunt dominũ, illõ eodem fortunante discuri sumus in festo Andree, aut alterius apostoli. Quauis autem penẽ consimilis historia apud Ioannem descripta est de multitudine piscium, quos cepit Petrus, eadem tamen nõ est, sicuti nec vna vtriusque significatio, quod Augustinus multis de causis affirmat.

1 Quoniam piscatio hæc primo facta est anno suã prædicationis, illa post resurrectionẽ, deniq; ante ascensionem.
2 Hic Christus in naui sedet, illic in littore stat.
3 Hic iubet simpliciter retia laxari, illic etiam in dexteram partem eici.
4 Rumpuntur hic retia, illic non item.
5 Hic penẽ dimerfa est nauis, illic non.
6 Hic geminam habent nauiculã, illic vnicã.
7 Hic vtranque implent, isthic retia simul cum piscibus pertrahunt ad littus.
8 Hic nullus exprimitur pisciũ numerus, isthic capti commemorantur 133 magni pisces. Hinc luce clarius apparet, duplicem illam fuisse piscationem. Quod autem & gemina vtriusq; sit significatio, idem ille testatur Augustinus. Quandoquidem hæc designat quomodo animarum curatores piscari

Beda.

Beda.

Ioan. 21.

Aug. super Ioannem.

Duplex piscatio.

hic solent animas, vt easdem in nauiculam adducant eccle-
 fia. Illa porrò apud Ioannem hoc representat, quò tandem
 pisces boni capientur, & ad finem mundi eligentur in vitâ
 æternam. Atque hinc iam octo illa discrimina satis patent.
 Siquidem quia vltima ista fuit piscatio, Christus commemo-
 ratur stare in littore fœlicitatis æternæ, post resurrectionē
 iam suam glorificatus, vbi & pisces in idem littus attrahun-
 tur. Atque hoc est quòd piscatio prima facta in terris, nauig-
 ante tum Christo quoque in mari. Et quur absolutè laxari
 iussit retia? quoniam hic in ecclesia boni & mali sunt pisces,
 zizania quoq; & filices cum tritico crescunt. In die autè no-
 vissimo rete illud tantū in dexteram iacetur ad eos quibus
 dicit dominus, Venite benedicti patris mei, & c. Rumpitur
 hic reter quoniam multi sunt in eo, nulli (vt est in prouer-
 bio) magni & mali pisces, neq; pauci ipsi per hæreses se in-
 de præcipitant in mediam maris voraginem: illic autè boni
 tantū erunt, qui rete non rumpunt. Hic mersione minantur
 naues, quoniam illa nauicula ecclesie multos sustinet impe-
 tus: ad hæc, plurimū in ea indigestæ plebis, quæ vitam & or-
 dinem bonorum non seruat: isthic verò abstergit Deus om-
 nem lachrymam ab oculis sanctorum, & amplius non erit
 neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor. Ideoque &
 hic pisces sub aqua trahuntur ad littus, siquidem boni ho-
 mines post mortem absconditi latent in somno pacis, donec
 perducantur ad littus resurrectionis. Hic nauiculæ duæ sunt
 ex Iudæis & Gentilibus collectæ, illic vna tantū, quoniam &
 ouile vnicū erit in vita æterna. Eoq; nomine illic pisces ma-
 gnos tantū ceperūt: siquidē sancti omnes reges magni sunt
 & sacerdotes. Vnde dominus quoq; dixit, Quisquis fecerit
 & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorū. Atqui hic
 in mari mundi huius pisces capimus magnos & paruos, bo-
 nos malosq;: & pars quidē in reti permanēt, pars rupto reti
 excidunt, alios quosdam tandē ad consummationem mundi
 eiciunt. Deus & dominus noster gratiā nobis suam impar-
 tiatur, quaten⁹ & nos hic capiamur in terris reti verbi Dei,
 sicq; permaneamus in nauicula ecclesie, & in die nouissi-
 mo cum aliis magnis piscibus concludamur ad dexteram,
 pertrahamurq; ad littus fœlicitatis æternæ, quam omnibus
 nobis concedat Christus Iesus dominus noster, Amen.

Mat. 13.

Mat. 25.

Apoc. 21

Apoc. 3.

Mat. 7.

DOMINICA VII. POST PENTE-
 COSTEN, EVANGELIUM
 MATTHAEI V.

In illo tempore dixit, Iesus discipulis suis,
 Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam
 scribarum & pharisæorum, nō intrabitis
 in regnum cœlorum. Audistis quia dictū
 est antiquis, Non occides. qui autem occi-
 derit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui
 irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri
 suo, racha, reus erit concilio, qui autem dixerit, fatue, reus e-
 rit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, &
 ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduer-
 sum te, relinque ibi munus tuū ante altare, & vade, prius re-
 conciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

Exod. 20

Deut. 5.

Iaco. 5.

Leui. 22.

Eccle. 35.

Deut. 15.

Mala. 19

Lucæ. 12.

HOMILIA I.

In saluberrimo hoc sermone, charissimi, quem in
 monte habuit dominus, & super quem August. li-
 bros duos cōscrip̄it, inter reliquas etiam docuit
 ille perfectionem legis euangelicæ supra Mosaicam istam.
 Vnde & dixit, Nō veni soluere legē aut prophetas, sed im-
 plere. Quicquid ergo defectus extitit in lege veteri, Christ⁹
 in noua cōsummauit & perfecit. lex enim ad perfectionem
 adduxit neminē. Et quāuis discrimen legis & euangelij ma-
 gnū quid est, & per vniuersā scripturā latissimē extēdi pos-
 set, nunc tamen animus non est à contextu euangelico di-
 scedere. Dicit ergo dominus, Nisi abundauerit iustitiā ve-
 stra plus q̄ scribarum & pharisæorū, non intrabitis in regnū
 cœlorū. Dictū hoc est prælatis ecclesie, apostolis, & succes-
 soribus eorundē, successoribus in quā in potestate, honore &
 dignitate, atq; vtinā etiam in vita. Eos nimirū iustiores esse
 voluit prælatis synagoga. Atqui expositio illius videtur nō
 parū difficilis. August. quidē sic intelligit, Quādo antea di-
 xerat dominus de impletione magnorū & paruorum præ-

August.

Mat. 5.

Hebr. 7.

DOMINICA VII.

ceptorum: cuiusmodi est illud, Nō occides. Addit Christus; ut perficeretur lex non tantū non occidendū esse proximum, sed ne irascendū quidem illi sine causa. Atque sic iustitia euangelica superare debet pharisaicam istam. Minimū itaq; illud est, nō occides, quod quisquis seruat, non statim ideo magnus erit in regno cœlorū. sin autē cōsurgat in gradum sublimiorē, & ne succenseat quidē illi temerē, tunc sanē & perfectior erit, & multū alienus ab homicidio. Sicq; illud quasi declarare superiora, quādo dixit dominus, non venisse se soluere legem, sed implere. Ecce enim præcepit lex, Nō occides: impleuit dominus & adiecit quod deerat, nec indignaberis illi sine causa, quod quanto perfectius est illo, quod ex ira aut similibus affectibus prouenit? 2. Alio porro in loco August. sic inquit, Nisi abundauerit iustitia uestra super scribarum & phariseorū, id est super iustitiam eorum, qui soluunt quod docent. De scribis autem & phariseis dicit alio loco, quoniā dicunt & non faciunt. Nisi ergo super eos abundauerit iustitia uestra, id est, ut vos nō soluatis, sed faciatis potius quod docetis. Vult dicere Augustinus, Omnis istorū iustitia in sola cōsistebat doctrina: eaq; sana quidem erat, sed tamen illam opere nō implebāt: sicut alibi dicit dominus, Super cathedrā Moysi. Chryso. inquit, Docere absque operibus, condēnat docentē. cū itaq; primū se aliquis ipse correxit, tunc eundem etiam erga alios congruit esse diligentem. ideoq; ille putat Lucam de domino loquentem, præposuisse operationem verbo, quum ait cœpisse eū facere & docere. Ecce quō præcedit opus. Quia tunc potest quis ad docendum venire quū ipse impleuerit opere quod sit docturus. Cōsonat & Hieronymus, dicens, Magistri eruditio, etiam si paruo peccato obnoxius sit, deducar eum de gradu maximo: nec profit docere iustitiam, quam minima culpa deseruit. Et beatitudo perfecta sit, quæ sermone docuerit, opere complere. Vtraque expositio bona utique est, sed tamen prior illa aliquantō melior, & textui accommodatior. Adhuc tamen plures inuenio istorū verborū expositiones, & inter reliquas hæc etiam vna est. Quādoquidem enim lex mosaica manum tantū (quod aiunt) prohibebat, opusq; illud externum vetabat, insuper euangelium animū quoque & cogitationes restringit, eo q̄ in lege pœna posita non erat iis, quæ quisque in animo suo perpetrauerat, siqui-

Lib. 20.
c. 9. de ciuita. Dei

Mat. 23.
Chryso.

Act. 1.

Hieron.

dem qui legem istam tulerat, homo purus erat, nec cogitationes hominū cognoscere poterat. Euangeliū autem peccatum punit tam cordis q̄ operis: quoniam qui illud nobis dedit, verus Deus & homo est, sicq; renes scrutatur & corda. Iudæi porro persuasam istā habebant opinionē peruersam, se animo & cogitatione non peccare, si opere non impleret. dicebant enim, Occidere hominem peccatū est: vel le occidere, non itē, si non occidas facto. Testatur id ipsum ex iudæis nō infimus Iosephus, qui cū de morte scrib. Antiochi, contra quē Machabæus pugnavit, quēq; Polybius histo- ricus eo refert miserius esse demortuū, quōd in ciuitate Psidia (vel ut alij legunt Præsidia aut etiam Perside) templum Dianæ spoliare voluerit, id ipsum refutans Iosephus, dicit, Qui nullatenus egit peccatum, sed tantū cogitauit, nullatenus tenetur. Conceptā itaque istam vanam iudæorū persuasionem hic dominus voluit refellere, quoniam non opere tantū, sed & animo & cogitatione grauiter peccari solent. Atque hoc est quod dicit dominus, Nisi abundauerit iustitia uestra plus quā scribarum & phariseorum, non quōd per hoc dominus legē cuperet reicere, quoniam interroganti adolescenti, quid faciendū sibi esset ad possidendā vitā æternā, respōdit, Si vis ad vitā ingredi, serua mandata. sed quia hic & alibi homines ad seruanda præcepta maximē decalogi subinde adhortatus est, illa planius explicauit in vero sensu, & errores iudæorum reiecit, sicut ipsa etiam litera clarē testatur. Atq; hæc ipsa etiā expositio, licet ab illa priori Augustini multū aliena, in se tñ, est verissima. Quartam insuper verborū illorū inuenio expositionē, eamq; huiusmodi, quōd dominus existimari scribas & phariseos adhuc rudes fuisse in præceptis diuinis, quōd nimium inhærent externis cæremonijs: hic autē Christus veritatem ostendit, veramq; lucē euangelij dedit hominibus, vbi veteres vix vtram habuerant futurorum. Atque illa hic sententia est Chryso. qui multis etiā verbis contra Manichæos docet Christum nō reiecisse legē, quoniam licet imperfecta, à Deo tamē fuerit. Quōd si ergo iudæus aliquis bene gessit in circuncisione sua, circa sacrificia & templum, decet christianum adhuc esse perfectiorem, ut vltra hoc in corde suo sacrificiū offerat domino, simulq; mysticam legis significationē expendat & bona æternæ salutis. Quādo igitur præ-

Lib. 12.
cap. 16.
1. Mac. 6

Mat. 19

Hebr. 19

Rem. 9. putium circunciderunt Iudæi, Christiani circuncisionē hęc obseruarunt in spiritu, non secundū literam: & pro agno paschali atq; oblationibus & sacrificiis bouum, vitulorum & ouium, nos iam offerimus Deo agnum immaculatū Iesum Christum. Porrò Chryso. etiam de iustitia sic ait, Quòd illa hic vniuersam dicit virtutem, sicut de sancto Iob dicitur, Erat homo iustus & sine querela, non quòd ille iustus tantū fuerit, quoniā multas etiam alias habuit virtutes, prudentiam, constantiam, patientiam, pudicitiam, pietatem, &c. Quum itaque lex euangelica præstantior sit & superior q̄ Mosaica, idq; in multis donis domini, in sacramētis, in sacerdotio, in oblationibus, in remissione peccatorū, in apertione cœli, vtrique etiam capita ecclēsiæ apostoli, euangelistæ, martyres & doctores maiorem habuere sanctimoniam, quàm patriarchæ & prophetæ veteris legis, Abraham, Noë, Moyses, Dauid, Esaias, &c. sicq; reliqui cristiani in iustitia superent & excedant Iudæos, plebs plebem. Quid autem mirum, si illi iis fuerint inferiores, qui & illuminari nondum erant, & rudes adhuc erant discipuli, neque verū illum doctore habuerat spiritum sanctū, quem discipulis demū suis misit Christus, qui eos omnē doceret veritatē? Dixit itaq; apostolis dominus, quòd iustitia eorum abundantior esse debeat, quàm scribarum & pharisæorū: ita nimirū, quia (vt ait Gregori⁹) quum augentur dona, rationes etiam crescūt donorū. Quādo igitur in noua lege vberiter promissa est remuneratio, & gratia spiritus sancti eminentior, oportet etiam in ea pugnā esse magis arduā difficilioremq; . Non enim iā lacte & melle manans terra promittitur, non senectus vberior, nec numerositas filiorum, non frumenti viniq; copia, non ouium, atque armentorū greges, sed cœlum & ea quæ sunt in cœlo bona, & filiorū adoptio, ac cum vnigenito iūcta fraternitas & societas hereditatis, & glorificari, & cōgregare, & præmia illa quę p̄mittūtur innumera. Meritò igitur iustitia nostra abundare debet vltra istam pharisæorum & scribarum.

3 Accedat iis omnibus sententia quinta. Iudæi enim constitutiones quasdam fecerunt, quæ partim aduersabantur legi diuinæ, partim licet non erant illi cōtrariæ, ab eis tamen magis diligentiusq; obseruabantur, quàm mandata domini, sicut ob id increpauit eos dominus, dicens, Quare & vos transgredimini mandatū Dei propter traditionem

Ioan. 16.
Gregor.
super
Mat. 25.
Chryso.
Mat. 15.

v estram? Nam Deus dixit, Honora patrē & matrem: & qui male dixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri vel matri, minus quodcumq; est ex me, tibi proderit, & non honorificauerit patrem suū aut matrē suam, & irritū fecistis mandatū Dei propter traditionem vestrā. & alio in loco, Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicumque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro tēpli, debitor est. Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum, an templū quod sanctificat aurū? Ecce qua maturitate dominus corripit Iudæos, qui contēpra lege domini, proprias sancti iones cōfirmabant, inutiliter vtrique & frustra, dum quod in lege minimum erat, non seruabant. Est illa etiam hic sentētia Hieronymi, Voluit ergo dñs prælatos & apostolos noui testamēti perfectiores esse pharisæis, atq; nec parua, nec magna negligere madata. Habetis itaque iam charissimi variam illorum verborū expositionem, quomodo iustitia apostolorū, imò & christianorum omnium abundantior esse debeat, quàm vel scribarum vel pharisæorum. Non tamen hæc intelligi sic debet, quasi lex Mosaica etiā christianis sit seruanda secundum literam, dēptis moralibus. Cæremonialia nāque, vt de sacrificiis, de purgationibus, de cibis prohibitis, de non edendo lepore aut porco, & similia innumera, quia nō cōtinent in se perfectionē essentialē, sunt abolita. Sic & iudicialia eorum mandata, quoniam & nimis erant graua, & charitatē offēdebāt, corruerunt. Quamobrē ait Petrus, Quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neq; nos, nec patres nostri portare potuerūt? Et hoc est quod manus Moysi graues fuerunt, ad significādā legis immodicā dūritiē. Eodē pertinet & tabulæ legis lapideę, lapis enim durus est & grauis, lex autem euāgelica descripta est in cordibus hominum mollissimis. quę etiam ratio, quòd Christus ipse nō scripsit. Causa autē grauitatis legis Mosaicę, acerbitas est peccatorū, quoniā illic lex valebat talionis, oportebatque dentē pro dente, oculū dare pro oculo: graues etiam erant manus illæ, quòd intellectus spiritualis ibi obscurus & absconditus latebat. Sicq; quod agnus paschalis assus Christū significauit, obscurum quid erat, & Iudæis incognitum. Quòd mare rubrū designauit baptismū, nōne obscurum erat? Quòd hirci duo geminam in Christo naturam significarunt, itidem

Mat. 12.
Hieron.
Act. 15.
Exod. 17.
Hier. 31.
Deut. 19.
Exo. 12.
Leui. 19.

latebat Iudæos, & sic in similibus. Grauis quoque erat lex Moysi propter ingentē istam mandatorū multitudinē. prohibitiua enim tantū erāt trecenta sexagintaquinque, & præceptiua ducēta quadraginta octo, quæ si coniungas, habebis præcepta sexcenta tredecim. Quibus nōne putas multū oneratos esse simplices? neque verō in hoc numero cōfiterunt præcepta, sed alia ex aliis subinde subnascebantur noua. Atqui lex ista omnis ex dilectione dependet Dei & proximi, quam quis dubitet fuisse feruentiorē in apostolis & martyribus, quā in patribus veteris testamenti? 4 Bene expendit August. illud, quod dicit dñs, Non intrabitis in regnum cœlorum: hoc inquam illud, quod toties in euāgelio repetitur, regnum cœlorum. Ait ergo, Denique quod non temerē dixerim, nescio utrū quisquā in illis libris (veteris testamēti) inuenit nomen regni cœlorum, quod tam crebro nominat dominus. Hoc enim propriē pertinet ad reuelationē noui testamenti, quod ori eius nominandū seruabatur, quem regē ad regendos, & sacerdotē ad sanctificandos fideles suos, vniuersus ille apparatus veteris testamēti parturiebat. Sed & illud quod ait, Intrabitis, temerē dictū nō est. Vult enim dominus ministros suos semper ire debere de virtute in virtutem, atq; crescere in operibus bonis, in meritis, & tandē in remuneratione vitæ æternæ. Sic inquit Hier. Venite, nolite stare. recordamini procul domini, & Hierusalē ascendet super cor vestrū. Quisquis seruire vult Deo, ne moretur, neque stet, sed procedat semper, quoniā legislator dabit benedictionem, & ibunt de virtute in virtutē. Quo facit illud Bernardi, Stare in via Dei, est retrocedere: quoniā qui in gratia Dei est, quicquid tūc facit, id omne ei meritorium est, dicente Paulo, Diligentibus Deū omnia cooperantur in bonū. Admonitos itaq; vos omnes vo'o, vt sollicitē & diligenter studeatis & inuigiletis voluntati diuinę, efficiatis præsidio gratiæ Dei, vt iustitia vestra abūdet plus quā Iudæorum veterum: sicque vos intrare tandem possitis regnū cœlorum, quod omnibus nobis concedat Deus, Amen.

HOMILIA II.

In monte excelso sublimia etiam loquutus est dominus mysteria, & magna præcepta dedit apostolis: ac deinde minus magna & grauia deſcendens plebē, descendit de monte. Vnde & Beda dicit, Quib⁹ in mon-

te aperit, vt magna sublimiter audiāt, in eos oculos stans in cæpo dirigit, vt audita patēter intelligāt. Inter illa ergo ardua & excelsa, docuit se eum esse, qui legē impleturus erat, nō soluturus. ideoq; & apostolis cōmisit, vt iustitiā haberēt abundantiorē quā pharisæi. Idipsum iam porrō plenius explicat in quibusdā specialibus mandatis. And istis, inquit, quia dictum est antiquis, Non occides. Ego autē dico vobis, Quicumque occiderit, reus est iudiciū. Admiratur hic Chrysoſt. summā illam sapientiā Dei, quod dicit hic Christus, Dictū est antiquis, non autē, ego dixi antiquis, neq; sic, Pater meus dixit antiquis, & ego dixi vobis. poterāt enim inde sibi ansam arripere discipuli cogitandi, quod ita ille sibi nimium tri bueret. siquidē adhuc erāt nouitii in fide, & inde oportebat dominū nō nihil parcere ipsis, ne fortē offenderētur. Quoniā licet mētiri nemo debeat, nemo tamen semper tenetur dicere veritatē. sic nanq; vbi vel nihil prodest, vel plus obest quā proficit, cælanda veritas est. Sunt quidā rudes homines, qui videntur sibi præclare fecisse, si quouis in loco citra omne discrimen veritatē dicāt. Malē sanē, & in multis casibus iniquē satis. Sed hæc aliās. Dictū est antiquis, Nō occides. De hoc præcepto non est animus iam multa dicere, sed differam vsq; in materiā 10. præceptorū. Pulchrē autē super hoc scribit August. sed & illud mitto. Dictum, ait, est antiquis. Quo verbo declarat ille, multū iam temporis abiisse, quo præceptum hoc datum sit per Moysen. Orditur itaque de antiquis dicere historiis, vt animos discipulorū faceret attentiores, sicq; audirēt diligentius, quid deinceps eis dominus esset dicturus. Neque id tamen temerē factū est quod ille hic ab eo præcepto orditur, à quo lex cœperat in moribus, authore Chrysoſt. Quæras autem, quando veterem illā legem implere voluit dominus, cur nō à præcipuis illis tribus primis exorsus est? Respondeo, quia primū mandatū pertinet ad diuinam essentiam in sua veritate, tertium autē in sua bonitate. ideoq; & colendus ille vt Deus verus est, & propter bonitatem suam peculiare aliquod tēpus ei sanctificandū. Istud verō in omni lege fuit cōmune. statim enim omnibus creatis, sanctificauit De⁹ diē septimū, quam ob rem nō sunt hic grad⁹ vt in reliquis præceptis. Secundū autē mandatū de iuramēto, quia species varias habet, ideo in sequentibus etiā cōmemoratur. Cæterū quartū de honore paren-

Contra
Eustum.

Hiere. 51

Psal. 83

Bernard.

Rom. 8.

Beda.

Chrysoſt.

Lib. 1. c. 2.
20. de ciuit. Dei.

Exod. 20

Chrysoſt.

rū non proponit hic dñs. siquidē natura ad hoc inclinatur, & gratia Dei deinde perficit quod deerat naturæ. Non fuit itaq; necessariū singulatim illius meminisse. qñ eū & natura hoc iubebat, & Charitas Dei, minus quoq; in eo erit defectus. Atq; hac de causā à proximo præcepto exorsus est hic

Exod. 21. Christus, & dixit, Non occides. qui autē occiderit, reus erit iudicio. Iudiciū hoc habem⁹ in Exodo, Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. huiusmodi ferē iudiciū dedit dñs Petro, Qui gladio pugnat, gladio peribit.

2 Tribus iam porrò gradibus mandatū hoc dñs implet, quorū primus hic est, Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Vidisti, inquit Chrysostomus, perfectam utriusque potestatem. Vidisti dignitatem, quæ latorem certè legis deceret. quis enim prophetarū ita vnquam loquutus est? quis iustorum? quis patriarcharum? Nullus omnino. nam illi per singula sapius inferebāt. Hac dicit dominus. sed nō ita loquitur & filius. illi enim domini verba, hic verò patris annūciat. Dicit, An ne semp ira peccatū est. Disfiteor. nam & Dauid dixit, Irascimini, & nolite peccare. Quādo autē ira peccatū sit aut nō, statim audiemus.

Psal. 4. Hoc iam admonemus, quod August. & Chrysost. hic legūt,

Auguſt. Qui irascitur fratri suo sine causa, vel temerè, quoniā cum ratione & ex causā indignari suū modum habet, (exemplar Vaticanum habet *et dicit*, sed in Latino nihil est quod illi respondeat) & August. quidem vult istud ipsum sine causā,

Chryſost. in sequentibus omnibus intelligi debere (quanuis Hieronymus cenſet radendum esse illud, sine causā) sic, vt accipias eum, qui sine causā irascitur, sine causā dicit Racha vel factus. Hic per iram communiter intelligunt doctores rancorem conceptum in corde, iracundiam istam commotionem animi. Quisquis ergo iram suā & animum concitatuū declarat extrinsecus gestibus vel verbis furorem spirātibus, reus erit concilio: sed qui etiam verba contumeliosa addit, reus erit gehennæ ignis. Ecce tres in ira gradus. primum in animo, secundū in gestibus, postremū in verbis ignominiosis. Atque iis tribus gradibus dominus opponit tres etiam suppliciorum gradus, quorū primus est, reus erit iudicio: secundus, quia reus erit concilio: tertius, reus erit gehennæ ignis. Hinc etiam patet, peccatum peccato grauius esse, atq; ideo etiam illis grauiorib⁹ supplicia acerbiora deberi. Quod ad

voculam racha atinet, ait August. se quendam Iudæum interrogasse, illumq; respondisse, vocem eam esse non significentem aliquid, sed indignantis animi motū exprimentem. (milha, sicut apud nos interiectio indignantis.) Quod si autem qui succenset, in super etiā proximū suū contumeliosè adoritur, & fatuum vocat sine causā, iam iam gehennam ignis cōmeruit. Atq; hic quidē exemplū nobis proponitur iustissimi iudicis, qui ob vnicū verbulū cōtra proximi charitatem prolatum supplicium inferre vult gehennam. Quæ res adhuc, cuiusmodi sit harū trium prænarū discrimen, iudicii, cōcilio & ignis. Respondet en tibi in hoc August. Reus iudicii est, de quo discernendū adhuc est in iudicio, an aliquid commeruit vel nō, ita vt trāsgressio ipsius ambigua sit. Reus est autem concilio, de cuius quidem trāsgressione nō ambigitur, sed tamen quo supplicii genere sit afficiendus, id ipsum adhuc cōsideratiōe indiget. Sed reus gehennæ ignis est, de cuius tum præuaricatione tum supplicio cōstat, vt hic iratum certū est poenam meruisse æternam. Hinc itaq; iam facile patet, quomodo Christus impleuerit legē & perfecit. lex enim punit occidentem, eo qd facit cōtra fratris charitatem. Christus autem, quia perfectior est, vult nos nec animo, nec gestibus, neque conuitiis aliquam iram declarare. Nihil enim ira studet Deus, vt nos mutuis charitatis nexibus colligare. propterea & per semetipsum & per discipulos suos, tam in nouo q̄ in veteri testamento, plurimo hoc mandatū cōmendat sermone, & vehemens animaduersor atque punitor est eorum, qui præceptum tale contemnunt.

3 Simul atque autem christianos suos docuit dominus fraternalē & amicè vna viuere, neque quicquam indignari, non ignarus utriusque fuit ille tamen fragilitatis humanæ, siquidē non omnino illum extinxit affectum: primò quidem, quia impossibile est hominem passionibus liberari. nam vt regere illas possumus ita absq; illis esse non possumus. Porrò iam nos mitissimus ille dominus reconciliari inuicem docet, si quando irasci cœperimus proximo nostro. Ait ergo, Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordat⁹ fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, vade & reconciliare fratri tuo. August. hic vult dominum voluisse nos præmonere, fas non esse in animo tenere aliquid, vt in odium indignatio conuertatur: sed potius curandum, ne sol occidat

Auguſt.

Auguſt.

Exod. 29

Chryſost.

Chryſost.

Auguſt.

Eph. 4. super iracundiã nostrã. Egregiè expendit verba hæc Chry-
Chrysof. soft. & dicit, O ineffabilem benignitatẽ, atq; immensum er-
 ga homines amorẽ Dei. Honorẽ suum despicit, dũ in proximo
 charitatẽ requirit. quid enim iis verbis mitius esse possit?
 quid lenius? Interrumpatur, inquit, ministerium meũ, vt
 tua charitas integretur. Duo hic nobis intelligenda proponit
 dominus. Alterum offerendum esse ad altare, ad eodẽ etiã
Offerte. tum sanctẽ tum constantẽ, vt si quid inter offerendum inci-
 derit, oblationẽ relinquendam ibi esse, neque rursus aufe-
 rendam: quoniam offerre & opus est beneplacitum Deo, &
 actus latria. Quamobrem ipse etiam dicit per prophetam,
Esai. 60 Offeretur sup placabili altari meo, & domũ maiestatis mee
1. Para. glorificabo. Dauid quoq; videns optimates, omnemq; popu-
 lum suum offerre in templũ, dicit cũ gaudio magno, Domine
 Deus Abrahamã, Isaac & Iacob patrũ nostrorum, custodi in
 æternum hanc voluntatẽ cordis eorũ, & semper in venera-
 tionẽ tui mēs ista permanear. Ecce quõ sanctus ille prophe-
 ta, quẽ dñs inuenisse se seruũ secundũ cor suum testatus est,
 rogauit dominum, vt populum suum in hac bona voluntate
Deut. 16 conseruet in offerendo, quod nisi opus esset beneplacitum
 Deo, Dauid tantopere nõ petiisset. Precepit hoc ipsum etiã
Exo. 23. dominus vt quilibet vir ter in anno appareat in loco quem
 elegerit Deus. (Hoc est, Hierusalem) & sequitur, Non appa-
 rebit in cõspectu meo vacuũ, sed quilibet offeret iuxta quod
 habet, secundum benedictionẽ domini Dei sui. Vnde docemur
 grati esse Deo nostro, & offerre illi pro facultatib; no-
 stris, quas largitus est nobis. Hinc etiã mirari definamus, si
 quando videmus maxima quorundã bona euanesce & dili-
 labi, opulentissimorũ hominum liberos depauperari. fortẽ
 enim maiores eorum malè corraserunt diuitias per vsurã &
 fraudẽ, per fas & nefas. fortẽ etiã bonis suis non honorarũt
 Deum, neque in oblationibus sui cultus, neq; in eleemosynis
Chrysof. pauperum. Alterum est quod præclare hic admonet Chry-
 sofostomus. Audiant ij qui sacris initiati, tamen in inimicitias
 ad communionem altaris aecedũt. audiãt etiã illi, qui non
 sunt initiati. offerunt nanq; & ipsi munus & hostiam, ora-
 tionem dico & eleemosynam. Ecce potius vult dominus te
Mat. 6 orationẽ tuã relinquere, & reconciliari proximo tuo, tũc-
 que demũ ad orationẽ redire. Ideo enim Deus homo factus
 est, omniaquẽ fecit, vt nos in vnitate cõgregaret. Ex altera

parte præcepit, vt remittamus proximo nostro noxã: ex al-
 tera iubet offensore, misso sacrificio, reconciliari proximo
Luca. 6. suo. Sicut ergo prohibuerat ante irasci, ita hic rursus præci-
 pit, si quis fortẽ indignatus sit, proximo suo reconciliari
 iterũ, eo quod oratio sua, omneq; sacrificium opera sint mi-
 nus grata Deo, nisi in gratiam redierit cũ proximo suo. Re-
Eph. 4. cte itaq; præcepit Apostolus, vt ne sol quidẽ occidat super
 iracundiã nostrã. Voluit quoq; eo ipso declarare dñs gratif-
 icum esse Deo sacrificium, quod quis ex charitate offerat.

4 Quid si autẽ, inquit Augustinus, proximus quẽ offendi,
 alibi sit trans mare, vel in remotioribus locis? Tã diu ne
 ad aras manebit oblatio mea donec redeat ille, vt sic deniq;
 post tantũ itineris immẽsum spatiũ ego offerã? Respõ-
 det ille tandem post multa, & dicit nos ad recõciliationem
 properare debere, cũ cogitamus nos proximũ nostrum of-
 fendisse: neq; tamen semper nos abire debere pedibus cor-
 poris sed potius affectione mentis nos humiliare corã pro-
 ximo nostro, in conspectu eius cui munus tuũ offers. Quod
 si itaq; ille sit præsens, posses eundẽ quoque rogare, & recõ-
 ciliationẽ postulare, ita tamen vt prius quoque gratiã po-
 stularis à Deo, qui etiam hoc vult, vt cũ offers, memor of-
 fensionis fraternæ, proponas tibi reconciliationẽ, eodẽm-
 que deinceps affectũ animum tuum reuoces ad præsentem
 oblationẽ. Atque sic fratres Ioseph petierunt reconcilia-
 tionem: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, vt
 hæc tibi verbis illius dicerem, obsecro vt obliuiscaris sce-
 leris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ, quam exer-
 cuerunt in te. Post reconciliationem veniens offer munus
 tuũ, eoquẽ nimirum apertè dominus designat, Deum magis
 intueri offerentẽ quã oblationem, sicut & Abel respexit
 ad munera eius. Ecce hic Abel præcedit. Sed & Christus
 ipse magis respexit mulierem illam viduam, quæ in Gazo-
 philacium mittebat æra minuta duo. Quisquis enim dum
 sacrificium offerre vult domino, seipsum subtrahere cupit
 illi, meritum nullum habet, quomodo & Deus ait per Paulum,
 Qui subtraxerit se, non placebit animæ meæ. Habens
 itaque aliquis simultatem aut odium cum proximo suo, nõ
 respicitur à Deo, neque illi gratus est. vsqueadẽ diffidia
 traterna odio sunt Deo, qui non est utiq; Deus dissensionis,
1. Cor. 4 sed pacis. vnde & Ioãnes dicit, Qui odit fratrem suum, in te-
1. Ioan. 2.

Gen. v. 16.

Gen. 4.
Luc. 21.

Hebr. 16.

Eph. 4. tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quia
Rom. 12. tenebræ obcæcauerūt oculos eius. Vos modo in Christo dilectissimi, nolite indignari proximis vestris. Quod si autem ceperitis irasci, sol tamē nō occidat super istā iracundiā vestrā. Quātū in vobis est, pacē habete ad oēs: nā & De⁹ vos in pace vocauit, sicque oēs oblationes vestræ, orationes elemosynæ, & operā bona omnia accepta erūt Deo, vobisque meritoria vitæ æternæ, quā vobis & mihi largiatur largitor bonorū omniū Deus, qui est in secula benedictus, Amē.

HOMILIA III. DE IRA.

Ratres charissimi, hodiernū illud euāgeliū sanctum eo facit, vt ne succēseamus proximo nostro, sed fraternā cū illo charitatē cōstātissimē foueamus. Quod si autē leuiter aliquando ad irā prouocemur, vt hic quoque modus nobis sit & ratio certa, quādo ira peccatū est aut nō, totā hanc materiā lubet breuiter pertractare & sub decursu: quoniā in se amplissimē patet, possertq; per multas homilias extēdi. Dico ergo principio, irā cupiditatē esse vindictæ. Est autē ira quædā bona, alia quoq; sufferri potest, alia vitiosū est & peccatum. Primū omniū ira bona ea est, cū quis sibi ipsi suoque peccato indignatur, & illud in se cupit vlcisci atq; punire. sic Paulus ait, Si nos diiudicaremur, non diiudicaremur. Sancta hæc ira est & salutaris, Deoque beneplacēs, de qua Dauid, Irascimini, inquit, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris cōpungimini. Sed & illa quoque ira bona est, cū vir bonus quispiam irascitur peccati & sceleribus hominum, dūmodo proueniat illa ex zelo iustitiæ. Vtinā autem principes, iudices, & cōsules huiusmodi iram haberēt in corrigendis malis quantum vitiorum caueretur? Exemplū huius iræ habemus in Phinees filio Eleazari, qui deprehēsum cum muliere Moabitide Iudæū occidit, dixitque ad Moysen dominus, Phinees auertit iram meam a filiis Israël, quia zelo meo cōmotus est contra eos, vt non ipse delerem filios Israël in zelo meo. Sic indignatus est & Matathias, cōspicatus Iudæū quendam sacrificare idolis ad iussū regis. tunc enim cum dolore contristatus est, & contremuerunt omnia membra eius: inflammata quoque est ira sua secundum iudicium legis, & irruens occidit eū. Plenāque est scriptura tota exēplis innumeris huius iræ, honestæ fanē & salutaris, ad quā

pertinet illud præceptū Ambrosij, Irascimini vbi est culpa, cui irasci debeatis, Non potest enim fieri, vt nō rerum indignitate moueamur, alioquin nō virtus sed lenitudo ac remissio iudicatur. Atq; hæc ipsa ira nō tantū peccatū nō est, sed & quisquis in magistratu constitutus illā non habet, is quoq; peccat. Sic Saul cū regē Agag vindū in bello cœpisset, & parceret illi, indignatus est dominus super eū. & dixit, Pœnitet me Saul fecisse regē. Et cū rex Achab parceret in bello Benadab regi Syriæ, ipsumq; dimitteret in ito pacto, venit Micheas & dixit, Quia dimisisti vitū dignū morte de manu tua, erit anima tua pro anima ei⁹, & populus tu⁹ pro populo eius. Ecce quia nō cōmot⁹ est zelo & indignatione Achab super regē, iratus super eum dominus, puniuit illū, ita vt interficeretur in bello à populo regis Syriæ. Periculū nūc quoq; est, ne qui in magistratu sunt cōstituti, grauior offendāt Deū, dū impunē permittūt cuiq; sua etiā maxima vitia cedere. Quicūque enim sic irascitur, nō peccat teste Gregorio, cū ait, Si nobis & proximis nostris irascimur, non peccamus. siquidē ex virtute id prouenit, eo quod animus verē generosus indignetur oportet, cū videt vitia palam fieri impunē. Cōtrariū indignatio huiusmodi feruet, sicut vt homines magis ad virtutes incitētur. Vnde & Chrysostomus inquit, Si ira nō fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina cōpescuntur. patiētia enim irrationalis vitia feminat, negligentia nutrit, & nō solū malos, sed etiā bonos ad malum inuitat. 2 Est alia ira tolerabilis, neq; peccatum mortale, atq; id gemina via. Quidam enim sola irascitur impatiētia in aduersis, quæ impatiētia magis est quā ira. quāuis enim sint impatiētes, vindictā tamen nō cupiūt, atque ideō etiā peccatū mortale nō est, nisi huiusmodi impatiētia vsūm phiberet rationis: de qua aliās, quomodo homo debeat esse patiens & in quibus. Alij verō quā sint naturaliter calidi, faciles & proni sunt ad iram, statim incendantur & feruent: quæ cōmotio prima, citra præmeditationem exurgens in homine ex sola sensuualitate, vel peccatū omnino non est, vel certē exiguum & veniale. Tātum curādum est hic, vt in aliis primis motibus, ne crescat, ne perseueret, neque tu consentias, quoniā sic ex veniali fiet mortale. Hinc Dauid ait, Declina ab ira, & derelinque furorē: Sed & in legibus imperatoris ita cautum est, quod

L. 1. offi.

1. Reg. 15.
3. Re. 20.

3. Re. 22.

Lib. 5.
moralium.

Psal. 26.

L. quic-
quid. ff.
de reg.
iuris.

quicquid calore iracundiæ vel fit vel dicitur, non prius fit ratum, quam si perseverantia apparuerit iudicium animi fuisse. Possem etiam tertio loco sub hunc ordinem referre eos, qui scienter & meditato animo irascuntur etiam cum cupiditate vindictæ, sed exigua alicuius, neque admodum nociua. Atque hæc etiam ira dicitur imperfecta, quoniam licet ex parte irascentis sit perfecta, ratione tamen obiecti & imperfecta & exigua est, neque pro peccato mortali censetur. Ita si quis vindictam cupit pro contumelia sibi illata, iuxta ordinem & formam iuris, non autem vult vlcisci se contra præscriptum & dictamen iuris, peccatum quoque mortale non est, imò si quis id faciat ex amore & obedientia magistratibus, bene facit, siquidem ira hæc mater est omnis honestæ disciplinæ. Et tantum de ira quæ peccatum non est, aut veniale tantum.

3 Est autem ira etiam peccatum mortale, id quæ adeo quadruplici, aut etiam pluribus rationibus.

1 Si quis præmeditata voluntate appetat vindictam, vel itaque proximo suo damnum etiam notabile & ingens inferri citra iuris præscriptum, hoc nimirum peccatum est mortale, dicente domino in euangelio, Qui irascitur fratri suo, reus est iudicij.

2 Si quis animum suum iratum verbis aut gestibus impotens declaret, itidem peccat, quod hic dominus admonuit in eo quod dixit, Quicumque dixerit fratri suo racha.

3 Quum etiam cupiditate vindictæ cõutiari quis incipit, & verbis vti cõtumeliosis, puta fatue, insane, claude, fur, latro, nequã, homo nihili: hoc quisquis fecerit ex ira sine causa, peccatum magnū facit, de quo etiam dominus, Qui inquit, dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis. Dices, At qui Christus quoque Iudæos stultos ac cæcos, & duos illos discipulos euntes in Emaus, itidem stultos & tardos corde vocavit. Paulus etiam Galatas stultos & incircuncisos, atque velut effascinos increpavit. Audio, sed tu vicissim Augustinū mihi audi. Et Christus & Paulus id ipsum fecerunt vt sine ira, ita non citra causam, quia in correctionem illorum, non cupiditate vindictæ. quo nomine in hoc casu iratis peccatoribus annumerati non debent. Potest itaque à bonis bono animo in disciplinam & piam correctionem proximi noster sine peccato fatuus aut stultus appellari.

4 Quod si quis autem animo irato non tantum con-

uictis & contumellis pugnat, sed iam etiã factum, ipsum aggredditur, contendit, miscet iurgia, percutit, offendit, vulnerat, aliena diripit, perdit, exurit: ea demum magis nociua viru lentaque est ira, de qua plura in homiliis de quinto præcepto.

5 Quum quis iram adeo animo suo conceperit perseuerat, vt plane effervescentes crescat & solidetur ac obfirmetur in odium, quod homicidio comparatur: cum inquam sic et festuca trabes, ex paruo peccato peccatum fit maximū, grauissima sanè est offensa Dei & proximi. sic Ioannes inquit, eum qui odio habet fratrem suum, esse homicidam. Habetis en hic dilectissimi, multos iræ gradus, quos quam fieri potuit breuissimè, explicauimus, cœpimusque primū statim ab illa laudabili ira, & peruenimus vsque ad pessimam istam, quæ odio & homicidio inuoluta est. cœpimus inquam dicere de illa, de qua Sapiens ait, Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. & progressi sumus vsque ad iram, de qua Iacobus, Ira, inquit, viri iustitiã non operatur.

4 Quum autem grande adeo peccatum sit ira, grauius etiam illo offenditur Deus, atque ideo toties in sacris literis prohibetur. Ecce enim Ioseph præcepit fratribus suis, ne alter alteri succenseat in via. Et Iob dixit, Non te superet ira, vt aliquem opprimas. Sapiens quoque ille Ecclesiastes ait, Ne acceleres irasci. ira nanque in sinu stulti requiescit. Quo facti illud Iacobi, Omnis homo fit velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Non absimile est istud Sapientis, qui præcipit, Aufer iram à corde tuo, quomodo etiam Iacobus iram & indignationem iubet auferri. Tu si voles percurrere hoc modo omnem scripturam, & vbi que inuenies quam grauius Deus prohibeat iram, sicut & hodierno docemur euangelio, & à Paulo monemur puras leua re ad Deum manus sine ira & contentione, Moueantur itaque iis similibus monitis qui facillè & temerè irasci solent, vt saltem temperent iram erumpentem ac leuiter nimis effuerentem.

Quod autem multum displiceat Deo ira huiusmodi, en tibi testem Sapientem, quum ait, Ira & furor, vtraque execrabilia sunt, & vir & peccato continens erit illorum quoniam non parū contemnit Deum iratus, dum vindictam Deo debita, sibi usurpat. sic enim dominus ait per Moysen, Mihi vindictam, & ego retribuam. Quando itaque iratus Deo non permittit vindictam, potestatem sibi vindicat diuinam. Præterea eo quo-

1. Ioh. 3.

Ecc. 7.

Iacob. 2.

Iaco. 1.

Mat. 5.

1. Tim. 2.

Ecc. 27.

Deu. 1. 31.

Rom. 12.

que non parum Deo displicet ira, quoniam hæc Deū ipsū & spiritū sanctū suo expellit domicilio. Aut vbinā locus Deū ecce tibi respondens Dauid, inquit, In pace factus est locus eius. Contra in ira locus diaboli est, iuxta sententiā Gregorij super illud Pauli, Nolite contristare spiritū sanctū. Quā ira pulsat pectus animūq; nostrum, perturbat domiciliū spūs sancti: neq; raro dum præualet ira, totam expellit trinitatem, & diabolū hospitem inducit. Cerrū est enim, quod q̄ ab omniabilis est apud Deū ira, tam grata diabolo est, sicut dē & igni seu incendio spūali simillima est. sicut enim inter reliqua elementa ignis & plurimū & celerrimè nocet, ita magnū vitiorū incendiū diabolus parat ex igni & facibus iræ, de cuius ardore Sapiens sic ait, Secundum ligna sylvæ, sic ignis ardescit: & secundū virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Multa ibidem de incendio iræ habet Sapiens, Et egregiè obserua, quod sicut ligna, ita ignis est. sic itaq; diuites & potentes indignantur, & nihil non proferunt, quo terreant alios & dehortentur. Nimis enim q̄ nociuum est, potentem esse iracundiā, sic vt istū furorem cohibere & (vt ille ait) carentis nequeat compescere. q̄ facilè heret, vt ex huiusmodi flāma & scintilla incendiū pararet, quo regionem totā perderet? Multū verò lucri ira conciliat diabolo, cui, dici non potest, quot animas illa acquirat. multū enī irrequietus est, quā multis leuiter irascitur: neq; sibi tantū, sed toti vico, oppido, imò & regioni vniuersæ lites infert, iurgia miscet, contentiones seminat, & quid multa? pestis est, non homo: neq; multò diuersum accidit iracundo à cane improbo, qui dum alios mordet, cæteros quoq; canes suis tum latratibus tum moribus irritat. Quamobrem & Sapiens dicit, Vir iracundus prouocat rixas, patiens aut excitatus cōpescit. Quando itaq; peccatū est ira, deumq; grauius aded offendit, & vicissim diabolum tantoperè exhilarat, decet vtiq; nos pietate & mansuetudine christiana, omnem iram fugere, sicq; & Deo magis placebimus, & humanæ naturæ propinquiores erimus. siquidē ea benigna, patiens, mitis & suavis est. Aut quid aliud sibi velle putas, nisi humanitatē præ se ferre, quod nō dedit natura homini, nisi vngues præacutos & adūcos, dentes asperos & incuruos, cornua horrida, faucem amplā, & os mordax, cuiusmodi habent leones, vrsi & apri, lupi atq;

consimilia bruta effera & furiosa animalia? Aut qd est obfecro, quidue refert (tam hic appello conscientia iratē & furibundē) assiduò latrare instar canis, cornibus petere vt taurum, mordere quasi lupum, subinde impetere calcibus velut equū, & ferire dēibus instar apri, laniare quoslibet vt leones aut vrsi solent, pungere vt vipera? Non sic in quā, nō sic homines, quos cogitare decet & meminisse, hoies esse se, & hominem ab humanitate dictū potius q̄ ab humano, neque semetipfos comparare debere iumentis in spicibus. Quin magis mites sint, patientes & benigni, quoniam mites hereditabūt terram, & mansuetos suscipit dominus, peccatores autem humiliat vsq; ad terram. Quamobrem & Paulus dixit, Seruum domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibile, patientē, cum modestia corripientē eos qui resistunt veritati. Quisquis enim sic mitis fuerit & pacificus, huic pacis autor & largitor dñs daturus est pacem æternā, quā oibus nobis cōcedat ille hic & in æuū, Amen.

HOMILIA IIII. DE IRA.

Tsi ex animo pio & affectu bono, proficisci possit ira E honesta illa & laudabilis, quā habuit Moyses super eos, qui vitulum aureum adorauerāt ei quibus etiā tria & viginti milia interfecit, Leuita; q; in hoc ei auxiliatores affuerāt, benedicti sunt. Habuit consimilē irā & Iehu super sacerdotes Baal, quos vna die curauit occidi, & laudatus est à dño. Huiusmodi ira irati sunt Iudæi omnes aduersus tribum Beniamin, de qua 25. milia occiderunt, iam antè diuinit⁹ certiores facti de victoria. Et tali ira successit Paulus mago Elimas, cui dixit, O plene omni dolo & omni fallacia filii diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias dñi rectas? Et nūc ecce manus domini super te, & eris cæcus nō vidēs solem vsq; ad tempus. Attamen q̄ bona ira illa est, tam rursus mala & nociua est ista, quæ ex peruersa proficiscitur natura. nocet enim corpori, vitæ, animo & rationi, ipisq; adeo cohabitātibus irato. Principio nanq; nocet ira proximis nostris. siquidē iracundus vicino suo intolerabilis est, iuxta illud Sapiētis, Graue est saxū & onerosa arena, sed ira stulti vtroq; grauior. Nanq; dñi iratus amicitia scindit & gaudia perdit, tolerari nō debet, sicut Sapiens inquit, Homo iracundus incēdit litē, & perturbat gaudia. Atq; ideo præcepit Salomon, Noli esse amicus homini ira-

Psal. 26
Matth. 5
Psal. 146
1. Tim. 2

Exod. 32

4. Re. 10

Judit. 10

Act. 13

Damud
iræ.

Prou. 27

Eccle. 28

Prou. 22.

cundo, neq; ambules cum viro furioso, ne fortè discas semi-
Prou. 18. tas eius, & lumas scandalum animæ tuæ. Et alibi, Spiritû ad
 irascendum facilem quis poterit sustinere? Atq; vt maximè
Eccle. 28 quis irato se adiungat, non diu tamen durabit illa amicitia,
 eo q̄ statim vbi sufflaueris, quasi ignis exardescit. Quoties
 autem iratos facti mali pœnitent, sed frustra & serò nimis!
 Quid quod iracundi maxima mala coniunctissimis amicis
 suis inferunt? 2 Neque minus ira ipsa sibi pœna existens,
 irascenti nocet in corpore & animo: corpore quidem, quo-
 niam dum irascitur, membris omnibus deformatur. vertit e-
 nim flammanes oculos, inflatam & turgentem cõmutat fa-
 ciem, eaq; nũ rubore perfunditur, nunc rursus pallefcit to-
 ta: manus tremunt, lingua titubatur, totusq; homo alius vide-
 tur omnino, vt iam necessarium sit, rem illam magnam esse
 & homini aduersam, quæ sic illum immutat & alterat: neq;
 verò citra magnum detrimentum, vjs & violentia tâta fieri
Seneca. potest. Hinc ait Seneca, Nihil æque proderit iratis, quàm
 intueri deformitatè iræ. nam in ea facies turbator ora pul-
 cherrima fœdat, toruos vultus reddit, & linquit decor omnis
 iræ mali iratus. Aiunt periti, vel graui morbo corripit, vel omnino e-
 mori eum, qui incensus ira biberit. Mulier quoq; si furore
 commota lac præbeat paruulo sugendum, magnum malum
 ac defectum, quem per omnem vitam patietur, aut ipsam e-
 tiam mortem illi infert. Eat nunc quisquis volet, & irasca-
 tur, seruiat, furiat, quando res tam nõciua est iracundia. Quis
 itaq; philosophi perhibent, iram multos inducere morbos,
 abbreviare vitam, nõlite contemnere tam salubria monita.
Eccle. 30. id enim & Sapiens testatur, quũ ait, Zelus & iracundia mi-
 nuunt dies, & ante tempus senectam adducit. siquidem dum
Prou. 17. tristitiam incutit, per illam quoque exiccat ossa. Vitanda
Seneca. igitur & fugienda est ira non tantum ob immoderatam in-
Albert. temperantiam, sed & propter sanitatẽ. Ira, inquit Alber-
 tus, est ventus pestilens, hominis interiora depascens, vitã
 minuens, guerras & rixas commouens, castra & villas con-
Pruden. sumens. Prudentius quoque in Psychomachia, ipsoq; adeo
 ira & patientiæ confliãu, sic ait:
 Ipsa sibi est hostis vesania, seque furendo
 Interimit, moriturque suis ira ignea telis.
 Sicut autem corpori & vitæ, ita animæ nocet ira, quomo-
Psal. 6. 30 do enim iratus vtatur ratione sua, quando & Dauid oculum

suum præ furore turbatũ esse conqueritur? Vulgatũ est hoc,
 attamen verum, quod irati dicere solent, Ira mihi animum
 perturbat, quo minus possem veritatẽ videre. Diabolus er-
 go in hoc piscatore agit. quomodo enim hic in piscatione
 æquam perturbat, ne videant retia pisces, sicq; facilius capi-
 antur, ita diabolus, quando cõgregationem aliquã hominũ
 cupit irretire peccatis, ira perturbat, & tunc omnia miscen-
 tur ac confunduntur. Quid quod rarus, imò penè nullus est,
 qui ditescat ira? dum enim animum exatiare cupit, fortè pro
 icctu vno expendat oportet aureos centum. Sic sapiens bona
 ait ira & iurgii siminui. Sũt qui dum satiare volũt animũ,
 verba inflicta rependentes, pereãt, bonisq; omnib⁹ excidãt,
 nedum ipsi, sed & filii. 3 Dicit autem non potest, quantum
 i ra incommodet animã, atque id quadruplici via. Primum
 statim facit ira, ne Deus alicui peccata dimittat, iuxta illud
 Sapiẽtis, Homo homini referuat iram, & à Deo quærit me-
 dedam? In hominem similem sibi nõ habet misericordiã, &
 de peccatis suis deprecatur: ipse cum sit caro, irã referuat,
 & peccatis remissionem petit à Deo? Quis ergo orabit pro
Eccle. 28 peccatis illi? quasi dicat, Nemo. Magnũ itaq; hoc est in ira,
 quòd quandiu quis illam retinet, Deus quoq; iram referuat
 super ipsum. Vique adeo nemo pro peccatis irati audeat ro-
 gare dominum. 2 Facit quoque hominem pronũ & pro-
 cliuẽ ad omne malũ. sic enim Salomon ait, Qui ad indi-
 gnandũ facilis est, erit ad peccata procliuior. Quid multa?
Prou. 29. Ianua omnium vitiorum est iracundia, qua clausa virtutib⁹
 intrinsecus dabitur quies. eadem etiã aperta, animus ad om-
 ne vitiorum genus armatur, eo q̄ vsum rationis impedit
 ira: quo impedito, obstaculum & veluti repagulum obiectũ
 est omnibus virtutibus, quãuis etiam vitia quadam imme-
 diatè ex ira nascãtur, puta iurgia, verbera, homicidia, bella,
 rapinæ, incendia, periuria, blasphemie, & huiusmodi innum-
 mera. 3 In hoc quoq; multũ nocet ira animæ, quod ipsam
 excæcat, sicut enim coruus quum nactus est cadauer, primũ
 statim accurrit ad oculos, ita diabolus quoque primum om-
 nium festinat ad oculũ intelligentiæ, quam quonam mo-
 do deprædetur, iam antea declarauimus. Quoniã vbicunq;
 ira est, ibi sapientia nõ dominatur. Regi, inquit Sapiens, ac-
 cept⁹ est feruus intelligẽs diabolo grauior est cæcus, & ex-
Prou. 14. cæcare iram, testatur Iob, dicens, Caligauit ad indignationẽ
Iob. 17.

oculus meus. Quod & Dauid per similitudinem nō absurdè
Psal. 75. expressit, quū ait, Supercecidit ignis, & nō viderunt solem.
 Ignis iste ira est. super quemcūq; ergo ceciderit ignis iracundia,
 videre nō potest solem iustitiæ, quoniam ira excacatus est, vt rectè dixit ille sapiens, Duo aduersa sunt prædèti
Iacob. 1. cōsilio, præcipitatio & ira. 4. Præterea in hoc quoq; multum
 incommodat ira animæ, quod priuatur omnibus bonis & virtutibus.
 siquidem iustitiam homini adimit, quam ira viri non operatur.
 Sic iudex ira commotus, nequit discernere iustū ab iniusto:
 quumq; sibi videtur egregiè p dictamine iustitiæ egisse, re tota excidit,
 quoniam iudicis est cū mansuetudine causam omnem audire diligèter: iuxta illud
Iob. 39. Sapiētis, Tu dominator virtutis, cum tràquillitate iudicas.
 Habemus super ea re Glossam egregiam in Iob, quando dicit,
Sapient. 12. Non te superet ira, quæ facit, vt qui corrigit, sapius sibi
 videatur bene facere, quum peccat. ait ergo, Si ira correctorem
 superat, antè opprimet, q̄ corrigit: & sub specie zeli iustitiæ, furor est.
 Zelus est iustitiæ, qui est quasi ignis, ardere debet oleo misericordiæ:
 & sicut ignis cōstringit lampadè, si nō sit in ea oleum, ita zelus
 iustitiæ cor hominis destruit, nisi adsit oleū misericordiæ.
 Cupis exemplū huius videre? Ecce in Christo zelus iustitiæ
 volebat excidiū Hierosolymæ, ita vt etiā non maneret lapis
 super lapidè: sed accessit oleū misericordiæ, quia vidēs ille
 vrbē, fleuit super eā. Deus ipse quoq; ostēdit se pœnā malis,
 quā infligit ex iustitia, inuitum id facere per misericordiā.
 ita enim dicit per *Eliā,* Hodie ego consolabor super hostib⁹ meis,
 & vindicabor de inimicis meis. Misericordiā quoq; aufert ira,
 teste Salomone, ira non habet misericordiam, nec erumpēs furor.
 Ira enim charitatem extinguit, ideoq; vbi hæc adest, misericordia
 esse nulla potest. Cætera mitto. Postremò ad materię huius
 conelusionem, quando auditum iam est, quàm iratus sit Deus
 omnibus iracundis, quanq; grata sit ira diabolo, quanta sint
 incommoda quæ nobis ex ira emergunt, admonitos vos omnes volo,
 iram istam, furorem breuè fugere, vitare, compescere, atque
 pro ea diligere pacem, sectari charitatem, mansuetudinem,
 & benignitatem, omnemq; amicitiā: & sic filij Dei eritis,
 hæredes quoque futuri vitæ æternæ. Cautè etiam sibi quilibet homo,
 ne nimium appetens sit vindictæ: citra ordinem iuris, & sola vltionis libidine.
 Sed vel

Deo vindictam omnè relinquat, & ipse retribuet: vel si vltionis
 est, cupiat illà ex præscripto iuris & animo bono propter iustitiā,
 & ne dicat, Reddam malū pro malo. Expecta dominum & liberabit te.
 Potēs est dominus vt possit te vlcisci de eo qui meruit vinctā.
 Quod si immunis permiseris à superioribus incommodis iræ,
 multū etiam mereberis apud Deū tua patiētia & mansuetudine,
 ac propterea lætaberis, videns vindictā, vt inquit Dauid.
 Vindictā autē tanta sumet dominus de illo, nisi ipse antea deposuerit à se
 pœnitentiā, vt totus mundus satiaretur ex illa: quoniam vermis
 eorū non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt
 vsque ad satietatem visionis omni carni. Quotiescūque igitur
 aliquis offenderit te, sic apud te cogita, Quod si confessus ille
 & contritus desuper pœnitentiā egerit, concius & frater mihi
 erit in cœlo, vbi ego eum plus omnibus hominibus iam in terra
 degentibus diligā. Quid itaq; ipsum offenderè aut ei intenderem
 malum? Sin per pœnitentiā non deposuerit istā peccati sarcinam,
 seret malū, & supplicium suū habebit, idq; maius quàm vel ego, vel vnuerfus
 iam mundus ei possit inferre. Satius est id omne me relinquere
 Deo, qui me & vlciscetur, & remunerabit de patientia. ait enim,
 Mihi vindictam, & ego retribuā. Deū immortalem, quanto melius
 mihi hoc est, quàm breui hac vltionis voluptatula potitum
 detrudi tādē in gehennā? Quisquis nāq; per se quærit vindictā,
 occidit semetipsum, vt ait Iob, Virum stultū interficiet iracundia.
 Quo facit illud Augustini, Nemo malus est, qui non antea maximum
 sibi inferat malū. Et idē istud eiusedē: Iussisti dñe, & ita est,
 vt sibi sit pœna omnis inordinatus animus. Sic Chrysosto. inquit,
 Nemo læditur nisi à seipso, quod & peculiari libro profecutus est
 ille. Quisquis ergo dū se vlcisci cupit, malū infligere tentat
 proximo suo in corpore vel bonis aliis, sibi multo maximum
 infert in animo. Atque hoc est quod August. ait, in corpore
 occidere voluerūt, in anima moriuntur. gladius quoq; ante
 penetrat animā persequens, & corpus illius qui offenditur.
 Aur quæ malū dementia est, quod vbi quis paululū ribi ademerit
 bonorū, statim ipse tibi auferre conaris cœlū? Nolite ergo vinci
 & superari ab ira, sed furorē istū poti⁹ q̄ potestis fortissimè,
 etiā catenis cōstringite, atq; illud Pauli cōsiliū sequimini:
 cū ait, Noli vinci à malo, sed vince in bono ma-

Luc. 6. *Mat. 6.* *Pro. 20.* *Mat. 6.*
 lū. Dimittite proximis vestris, & dimittet vobis Deus, quoniam cum dimiseritis hominibus delicta sua, etiā pater vester cœlestis remittet vobis peccata vestra. Dimittite inquit iuxta Sapientis consilium proximis vestris qui nocuere vobis, & vicissim cū oraueritis, dimittatur vobis peccata vestra. Honestum erit vobis coram Deo & hominibus, si concordet & pacifici sine cōtentione vixeritis: quoniam vt ait Salomon, honor est homini qui separat se à cōtentionibus. *Mat. 6.* Omnes autem stulti miscentur cōtumeliis. Expēdi te quod oratis quotidie, Domine, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & misericors vtique nobis erit Iesus Christus dominus noster, Amen.

DOMINICA VIIII. POST FESTIVM PENTECOSTES, EVANGELIYM MARCI VIII.

Mat. 15.
Sup. 6.

I *N diebus illis, iterum cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinet me, nec habent quod manducet:*

Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via, quidam enim ex iis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit saturare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quor panes habetis? Qui dixerunt, Septem. Et precepit turba discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turba. Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit & iussit apponi. Et manducauerunt, & saturati sunt, & susulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducauerant, quasi quatuor milia, & dimisit eos.

Infr. eo.
Sup. 6.
Iohan. 6.

HOMILIA PRIMA.

August.
A ltitudinem, inquit Augustinus, diuinitatis suæ & misericordiā humanitatis, multis & variis modis in scripturis sanctis dñs noster Iesus Christus ostēdit, quæadmodū solet, mysteriis & sacramētis. Omnia enim miracula quæ in hoc mūdo nobis super nostrā fragilitatis velamēto exhibuit, in nostrū nobis cōmodū cedūt & salutē: quando nō verbo tantū, sed etiā opere potenter nos erudit, sicut in hac quoq; lēctione cōsideranda est in vno eodemq; redēptore nostro, distincta operatio diuinitatis & humanitatis. Nā que quōd miserus est dñs turbis ne deficerēt ex longo itinere & contabesceret, cōpassionē declarauit humanæ naturæ: quōd autē septē panibus & paucis pisciculis satiavit quatuor milia hominū, opus esse credimus diuinæ virtutis. Sed nos iam textum ipsum aggrediamur. In diebus illis, inquit Marcus, iterum cū turba multa esset, nec haberēt quod māducarent. In quibus hā diebus, inquit? Respōdeo, in quibus filiā mulieris Chananzæ sanauit, reuersusq; ad mare Galilææ in medio Decapoleos, mutum & surdū curauit, tūc inquit turba cōuenit & occurrit ad Iesum in ijs ipsis diebus. Et notāter ait Marcus, In diebus illis, iterum, cū turba multa esset, quo verbo euangelista latenter insinuat miraculū istud cū quinq; panibus & quinque milibus hominū, iam ante fuisse factū à dño: atq; adeo in ipso Aprili, vt affirmāt doctores, circa tempus paschale. Vnde patet Christū pro sua benignitate bis populū mirabiliter satiāse, neque idē esse hoc cum eo, quod apud Ioannē est, miraculo. Vnū tamē & idē est hoc cum illo Matthæi. *Mat. 15.* Atque in hoc pro principio immensa ipsius apparet misericordia, simulque gemina declaratur refectio, sicut deinceps dicturi sumus. Cū ergo turba multa esset cum dominō, quāuis non eodē omnes animo, nec haberent quod māducārēt, operæpretiū erat exhibere miraculū: siquidem agrē licebat hic quod ederent adipisci. Hic itaq; ille, vt Deus verus misericorditer opem eis ferebat, siquidem dat omnibus abundāter, & nemini exprobrat, sicut & ipse docuit, iussitque nos sollicitos nō esse, quid māducemus & bibamus, quoniam pater noster cœlestis sciat quibus opus habeamus. Quare hic Chrysoctomus, cur tandē hic apostoli non rogarent dominum, vt dimitteret plebem, sicut alibi dixerat, Dimittite *Mat. 14.*

Beda.

Iohan. 6.

Mat. 15.

Iacob. 1.
Luca. 12.

Chrysoct.
Mat. 14.

turbas ut euntes in castella emant sibi escas. Respondet ad hoc, quod aut iam meliores fortiorisque in fide facti fuerant apostoli: aut etiam quia multitudinem non nimia inedia vexari sed glorificari Deum in iis, quæ facta erant, videbant.

Chryso. 2. Ait ergo dominus, Misereor super turbam. venerat hæc audire doctrinam Christi, & gratiam sanitatis adipisci super infirmis: atque ideo non petebant cibum ex illo, sed ipse ea est misericordia dñs, ut vltro curam gerat eorum nostrumque; omnium, & non raro largiatur iis, qui petere non audet. Conuocauit hic discipulos, non quod eorum indigeret opera, ipse per se sciens quid ageret, sicut in simili casu dicit etiam Ioannes, sed ut esset hæc nobis informatio salutaris & exemplum nobile, quod & prelati, magistri & superiores consilia requirere debeant inferiorum. non raro penes infirmam sortis homines fide lateat consilium. sæpe enim & olitor est opportuna locutus. Eius rei en exemplum tibi egregium in Moyse, quo quis obsecro fuit vel intelligentior, vel sapientior, princeps prophetarum & amicus Dei summus: atqui huic tamen lecto consilium melius dedit, quam ipse sibi. suavit enim ne solus vniuersam audiret plebem, siquidem sic ipsum inutiles absumeret opera & populum. Consuluit ergo, ut sapientes & bonos viros eligeret, qui iudicis præesset, ipseque interim in iis esset, quæ ad Deum pertinent pro populo, quoniam alias non posset solustato sufficere ponderi. Consultum hoc quidem esset etiam nostris temporibus, interdum etiam inferiorum amplecti & non spernere consilia. Potuit & in hoc vocare apostolos, ut opere ipso erudiret & confirmaret eos in fide. Misereor, inquit, super turbam. Mitissimus ecce dominus miseretur ipse. Et tamen itaque christianus esse vis diues, etiam esto misericors. Iuxta literam satis apertus est hic textus, quod totum triduum secuti fuerant dominum, & quidam eorum parum cibi sumpserant secum: quod quid mirum, si iam absumptum? Quæ etiam ratio est, cur non ante miraculum exhibuit dominus, quam communis per vniuersam plebem defectus exoriretur. Sensu autem mystico & spiritali hoc exponit dominus de Gethibus, quæ nihil habuerunt quod manducarent, nullam scripturam sacram, sicut Iudæi Moysen & prophetas. Venerunt ergo Gentes à longe ad Christum: ideoque fatiauit eas libris noui testamenti.

Consule cum inferiorio.

Exo. 18.

Deut. 1.

Beda.

Bedæ sic inquit, turba triduo dominum propter sanationem infirmorum suorum sustinet, cum electi quique fide sanctæ

trinitatis lucidi, domino pro suis suorumque peccatis, anima videlicet languoribus, perseveranti instantia supplicat. Potest etiam hic populus significari christianus, dum per penitentiam peccatorum se conuertit ad Deum in opere, verbo & cogitatione: poteratque ille deficere in via, nisi pasuis doctrina sanas pasceretur. Ex iis qui penitentiam operantur, alius alio venit remotius, alius propinquius, pro ratione peccatorum. A longinquo adueniunt homicidæ, prædones, blasphemæ, & iis consimiles alij. Atque quo magis aliquis in erroribus & operibus malis oberrauit, eo longius recessit ab omnipotente Deo. Et sic nimirum Iudæi ex propinquo, Gentes autem venerunt à longe: iuxta illud Pauli, Nunc in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Potest etiam hoc triduum ad triplicem statum referri, naturæ, legis & prophetiæ: vel moraliter ad tres partes penitentiam, contritionem, confessionem & satisfactionem. sic enim populus quod manducet non habet, quod nos quoque sine gratia Dei facere nil possumus vel bonum vel meritorium. Cum itaque Christus à nobis recedit in via, tunc deficimus. siquidem sine eo facere nil possumus, neque sufficimus cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, qui nos verbo suo pascat in intellectu, gratia in voluntate, & corpore in sacramento.

Et responderunt ei discipuli, Vnde istos qui poterit hic saturare panibus in solitudine? Ecce quomodo discipuli adhuc serpunt, & quamvis multa fecerit atque dixerit, ut prioris miraculi memoriam haberent, tamen quasi nulla re admoniti, imperfectiores adhuc interrogant, Vnde nobis tot panes in solitudine? Quam bene tamen hoc Deus sic disposuit ad asruendam miraculi magnitudinem: ne enim quis suspicaretur panes esse allatos ex proximo, illud exhibuit in solitudine. Sed apostoli verba Christi non satis diligenter expenderunt, cum dixit, Si dimisero eos ieiunos, deficient in via, quibus ille declarare voluit potestatem esse sibi nutriendi eos, ne deficient: quod cum discipuli non intelligerent, interrogauit eos, quot haberent panes, & responderunt, septem. neque diuinam animaduertebant potentiam, quam paulo ante exhibuerat in quinque milibus hominum paucis panibus refectis. & iam olim in multis milibus Iudæorum, quos quadraginta annis pavit in deserto: ite in muliere illa,

Eph. 2.

Ioan. 15.

1. Cor. 3.

Chryso.

Ioan. 6.

Exo. 16.

Num. 14.

3. *Re. 17.* quæ modico oleo propheta cum vniuersa familia refecit, &
 4. *Reg. 3.* in altera ista vidua Elisei. Porro panes illi septē mysticè re
Septem ferri possunt ad septem dona spiritus sancti, ad virtutem se
panes. ptem sacramentorū, vel etiam ad septem cōditiones verbi
 Dei, quæ sunt, illuminare in fide, ædificare in spe, incēdere
 in charitate, diuinam potestatem impartiri, plenā & perfe
 ctam elargiri libertatem, fortiter pugnare cōtra omnē in
 iustitiam, & vniuersam superare falsitatem. (nō prosequor,
Beda. quia nihil facilius symbolica theologia.) Bene, inquit Beda,
 septē panes in mysterio noui testamēti ponitur ob septi
 formem spiritus sancti gratiā, neque hordeacei esse prodū
 tur, sicut illi quinque, de quibus quinq; milia hominū sunt
 saturata, ne sicut in lege, vitale alimentum corporalibus fig
 uris obtegeretur. Iubet autē dominus turbis discūbere super
 terram, apud Ioannem sedebant in feno seu gramine.
 Ad quam ré multa pertinentia vide in homiliis dominicæ
 Lætare. Acceptos autē illos panes septē benedixit dominus,
 gratias egit & dedit discipulis vt proponerēt turbis. Paulu
 lū hic erat panis, sed vtrū illud fuerit modicū, tamen benefa
 tiuauit tantam hominū multitudinem, idq; ex benedictio
 ne diuina. Discamus igitur & nos hinc spē & fiduciā nostrā
 magis reponere in gratiā & benedictionē Dei, quā diu
 tias nostras. siquidē benedictio Dei facit, vt fœliciter nobis
Iob. 1. cedant bona nostra, sicut ipse sathan veritatem vel inuitus
 profitetur, de Iob dicēs, Operibus manū eius benedixisti,
 & possessio eius creuit in terra. Id ipsum experimur adhuc
 quotidie. Sunt enim qui ex modico etiā viuāt honestissimē
 & largiter: sunt cōtra qui cū hæreditates habuerint ampli
 sissimas, pereāt miserè. Cur idē inquires, quoniā nō est hic
 benedictio dñi. Cæterū hic in fractione intelligunt doctores,
 & volunt nos vtro atq; libēter panē frangere & distri
 buere debere in eleemosynas pauperum. Distribuenda est
Chysofo. eleemosyna bona pauperibus etiam cōmunicanda sunt, nō
 in cumulum coaceruanda. Chrysostomus ait ipsum hic do
 minū panes in manibus discipulorū multiplicasse. Alij di
 cunt discipulos iam in manibus Christi multiplicatos ero
 gasse & distribuisse turbis. Sic & adhuc cuiq; proponit Deus
Mat. 25. quotidie bona sua, quibus singuli operentur, alij plus, alij
 minus, sicut in parabola talentorum ipse declarat.

4 Pauculi quoque hic aderant pisciculi, & eos bene-

dixit dominus, iussitque proponi turbis. Benedictionē hanc
 pisciū fecit, partim vt & ipsi inter manus discipulorum mul
 tiplicarentur, partim vt essent sapidiores, sic enim & panē
 in deserto dedit dominus patribus, omne delectamentū in
 se habentem. At tu hic mihi considera, quēd semel Christus
 in nuptiis donauit vinū, bis panes, hic & apud Ioannē, ac se
 pius pisces, nunquam carnes, quod quidē in scriptura sit con
 tentū, vt iam laudādi maximē sint Carthusiani non sine ad
 miratione, quōd per omnē vitā à carnibus abstinent, sicut
 Rechabite vinum non biberūt. Discant etiam hinc diuites
 in caritate annonæ nō retinere frumenta cū videant plebe
 culā iis opus habere. Quin potius cogitent illi sibi quoque
 vt hic discipulis, committere dominū, vt panes proponant.
 Audiant quoque Sapientē, & idē dicent eis, Qui abscondit
 frumenta, maledicetur in populis. Benedictio autē super ca
 put vendentiū. Sæpe & multū vobis diximus, & nūc quoq;
 idem repetimus, quoniam illud mihi quidē non molestū, vo
 bis autem necessarium est. Valde exosam habet Deus auaritia
 m, quæ plerunque caritatis annonæ magna & bona cau
 sa est, dū sentit se Deus, vt ait Hieronymus, in eleemosynis
 pauperū suorū fraudari, sicut de eleemosyna iā supra in cer
 tis homiliis multa diximus. Cū autem manducauerunt illi
 & saturati sunt, sustulerunt de fragmētis quod superauerat,
 septē sportas, & eorū qui manducauerāt, erāt quasi quatuor
 milia. Ecce q̄ verum sit illud quod de eleemosyna superius
 diximus, ne quis cogitet se eo min⁹ habere, quōd multū elar
 gitur pauperibus. Quoniam hic apostoli ex septem panibus
 iustulerūt septē sportas. Vsq̄ eadē largiter benedicit Deus
 bonis illius, qui libenter largitur pauperibus. Sic & Salomō
 testatur, inquiring, Honora dominum de tua substantia, &
 de primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur
 horrea tua vbertate, & torcularia tua vino abundabūt. Sicut
 autē in tēporalibus, ita in spiritualibus etiā bonis se res ha
 bet. Caue enim cogites, dū pro parētibus tuis oras dominū,
 dum pro coniuge das eleemosynam, pro liberis ieiunas, pe
 regrinans pro fratribus aut sororibus, ideoq; opera illa mi
 nus tibi prodesse apud dominum Deum nihil minus. imō
 communicatio ista opera facit magis meritoria, magisque
 placere Deo, sicut ad Corinthios dicit Paulus, Qui admini
 strat semen seminanti, & panem ad manducandum præsta-

Sapient. 16
 Luc. 26.

Hier. 53.

Prou. 11.

Hieron.

Prou. 3.

2 Cor. 9.

bit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugū iustitiæ vestræ. Et paulo ante, Vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes abūdetis in omne opus bonum. Quod autem hic pluribus panib⁹ pauciorum hominū copiam satiavit, quā apud Ioānem (siquidē hic septem panibus quatuor tantū milia hominū satiavit, illic panibus quinque totidem hominum milia) ob discrimen amborum signorum factum esse affirmat Chrysoſtomus, & ait, Ne reliquiarum æqualitas miracula confunderet, & obliuionē obduceret, hoc discrimen hac differētia vtriusque signi memoriam voluit cōfirmare. Voluit quoque simul ille ineffabile suam hic declarare virtutē, & quod omnia possit pro beneplacito suo, quodque paucis panibus facile potuerit tantam satiari hominum multitudinem, pluribus adhuc remanētibus fragmentis, quā ante fuerant panes. Nos iam coniunctis precibus oremus dominum pro omni calamitate ecclesiastica, pro parentibus nostris, benefactoribus, fautoribus, & pro omnibus, pro quibus ille nos vult velle & debere orare, quibusque autores fuimus peccandi, vel etiā qui ipsi nobis, & pro omnibus defunctis, Amen.

HOMILIA II.

August.

Irtutes domini, inquit Augustinus, manifestissimè

V credimus esse factas in præſenti: sed quid lateat in mysterio, ipsius gratia donante requiramus, eo maxime, quod & verbo & facto ille nos docuit exquisitissimè.

Hieron.

Principio autē expositionē Hieronymi videamus, qui panes illos septē, ait significare dona septē spirit⁹ sancti: quatuor milia hominū, nouū designant testamentū cum temporibus quatuor: fragmenta autē reliqua, intellectu mysticum primorum septem dierū siue hebdomadis primæ: septē sportæ, septē illa sunt ecclesiæ primæ: pisciculi benedicti, libri sunt noui testamenti. sic enim & Christus post resurrectionē suā

*Luc. 24.**Ioan. 21.*

petiit partem piscis assi. Atque quando apparuit discipulis suis in piscatione, illi cū venissent ad litrus, viderunt carbones & super iis piscem. Breuia sunt hæc & conscripta admodum neque multū intelligentiæ capietis inde: nos itaque paulo amplius hæc vobis explicabimus. Augustinus vtranque illam historiam simul cōnectit & ait, Prior illa parabola pertinet ad Iudæos, ista verò ad Gentes: illic quinque panes fuerunt, hoc est, quinque libri Moysi, rudes & hordeacci:

August.

hic autem panes septē fuerunt: quoniā visibiliter datus est spiritus sanct⁹ in donis suis, quæ iā olim præiuderat Esaias. In priori illa ex reliquiis impleuerunt cophinos duodecim, tribus duodecim Iudæorū, iuxta numerum patriarcharum duodecim: in hac verò historia apostoli septem tantū sportas sustulerunt, quæ designant ecclesias septē, aut etiam canelabra aurea septem. Pisces duo, duo sunt testamenta, liber omnium prophetarū, & sermo Ioannis. Istic sedēt in fœno, hic super terrā. Vtrinque vna conuersatio, gratia vna, vna & eadē virtus & deitas vna fuit. Istic in fœno federūt, hoc est, quia mortificauerunt opera carnis. omnis enim caro fœnū, inquit propheta: hic autem sedēt super terram, dum opera terrena conculcant. Istic refecta sunt quinque milia, qui numerus ad Iudæos pertinet. siquidē statim post Christi ascensionem baptizata sunt quinque milia illorū ad sermonē piscatoris. Hic autē quatuor milia tantū pauit dominus, quod ad Gentes spectat, ex quatuor partibus mundi congregatas & septiformi spiritus sancti gratia repletas. Quando igitur nos christiani impleti sumus & refecti non libris Moisaicis, sed septē panibus, septem inquam donis spiritus sancti, perseuerare debemus in ea ipsa gratia, vt tandem vitam acquiramus æternam. Atque hæc expositio Augustini, Hieronymiana illa non paulo corpulentior & pinguior. Verūtamen nos adhuc aliam inuestigabimus.

hic autem panes septē fuerunt: quoniā visibiliter datus est spiritus sanct⁹ in donis suis, quæ iā olim præiuderat Esaias. In priori illa ex reliquiis impleuerunt cophinos duodecim, tribus duodecim Iudæorū, iuxta numerum patriarcharum duodecim: in hac verò historia apostoli septem tantū sportas sustulerunt, quæ designant ecclesias septē, aut etiam canelabra aurea septem. Pisces duo, duo sunt testamenta, liber omnium prophetarū, & sermo Ioannis. Istic sedēt in fœno, hic super terrā. Vtrinque vna conuersatio, gratia vna, vna & eadē virtus & deitas vna fuit. Istic in fœno federūt, hoc est, quia mortificauerunt opera carnis. omnis enim caro fœnū, inquit propheta: hic autem sedēt super terram, dum opera terrena conculcant. Istic refecta sunt quinque milia, qui numerus ad Iudæos pertinet. siquidē statim post Christi ascensionem baptizata sunt quinque milia illorū ad sermonē piscatoris. Hic autē quatuor milia tantū pauit dominus, quod ad Gentes spectat, ex quatuor partibus mundi congregatas & septiformi spiritus sancti gratia repletas. Quando igitur nos christiani impleti sumus & refecti non libris Moisaicis, sed septē panibus, septem inquam donis spiritus sancti, perseuerare debemus in ea ipsa gratia, vt tandem vitam acquiramus æternam. Atque hæc expositio Augustini, Hieronymiana illa non paulo corpulentior & pinguior. Verūtamen nos adhuc aliam inuestigabimus.

2. Ferè omnes doctores in hoc cōsentiunt, quod in priori illa historia verus signetur testamentū, in hac altera nouū. Ideoque illic quinque fuere panes Moysi hordeacci, inſipidi, duri, graues enim erant manus Moysi, quanuis panem illum soli habuere discipuli, non autē ista confusanea multitudo populi. Quo significatur illud, quod libros istos quinque legales soli habuere Iudæi gens pusilla & modica, non autē panem illum legis, habuit immensa ista multitudo Gētium, quoniā non venerūt ad Christū per legē Moysi, sed per fidē Christi Iesu. Præſens autem hæc historia nouū designat testamentū, in quo panes septē fuerūt triticei & mūdissimi nouæ huius legis euāgelicæ, qua pauit ille eos, qui venerūt à lōge, Gētiles antehac in idololatria occupatos, nullaque instructione, quæ in hoc tradita eis fuisset scriptura, Idque adeo ex ipso panū numero patet septenario, quod nouo testamēto & familiaris & planè peculiaris est, cū plurimū in se habeat pfe

*Esai. II.**Ioan. 6.**Ioan. 4.**Act. 4.**Exod. 17**August.**Septem.*

August. *li. 11. de ciuit. Dei. cap. 31.* **Q**uoniam, deinde etiam ratione partium ex quibus conficitur, parta ternarij & quaternarij, vniuersitate quandam in se concludat. Sicque, lex noua superioribus & veteribus omnibus perfectior est, atque in comune vniuersum mundum colligat, extraque eam nemo saluatur. Et hoc est quod fide illam nostram catholicam dicimus, nosque ipsi catholici appellamur, quoniam hanc fidem suscepimus: ex illis septem panibus quoque manducauimus, participantes de septiformi illa spiritus sancti gratia. Hanc enim est illa religio, quae viam praebet animae liberandae, quoniam nullus nisi hac liberari potest. haec est vna regalis via, quae sola ducit ad regnum. Errant itaque Neochristiani, dum se separant ab ecclesia catholicae communionis. ij quia coenae huius Christi participes non sunt, neque septem dona spiritus sancti recipiunt eo quod catholici non sunt, nec ad eos pertinet numerus septenarius, cum ipsi sibi nescio quem nouum effingere conantur numerum. Non sic autem faciunt, qui verè dicuntur & sunt catholici, permixti enim in mensa septem illorum panum, in vnitatem septem donorum spiritus sancti & totius ecclesiae catholicae. Si itaque illi septem panes in mysterio noui testamenti ponuntur: in quo septiformis gratia spiritus sancti plenius fidelibus cunctis, & credenda reuelatur, & credita datur. Ad hoc conuiuium inuitat nos diuinus ille Psaltes, quum ait, Gustate & videte, quoniam suauis est dominus. Sic Petrus fideles interrogat, an ne gustarint quam suauis sit dominus. Hac coena, ipsiusque fructu potissimum fruuntur homines contemplatiui, segregari a mundo, & interius in spiritu ineffabili sentientes tu suauitate, tum verò maxime orientem ex suauitate laetitiam. Quae de re nisi expertus, loqui commodè nemo potest. Posset autem id omne per vniuersam scripturam & singula dona spiritus sancti deduci. siquidem & timor Dei quauis tristitia in se habet, gaudio tamen non caret interno, vt rectè ille quoque panis dicatur doloris, de quo, Surgite, inquit Dauid, postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Timorè namque interna sequitur requies & tranquillitas animi, ita vt homo deinceps, per piam meditationem eleuet sese ad Deum in vita contemplatiua. Quomodo autem apostoli & discipuli ecclesiae ministri, septem illos panes sacramentorum populo exhibeant, & eum pascant, libens volensque iam studio breuitatis praetereo, quum & per symbola facillimus est transitus, quia scriptura plena est symbolis. Et

est facilis & pulcher modus praedicandi, atque simplici populo bene intelligibilis, & facile memorabilis, licet iam in periculo isto tempore, in contemptum venerit diuinus ille praedicandi modus, populo infecto, & pro fabulis iudicante translationes a visibilibus ad inuisibilia. Gaudet verò & superbiunt, quasi eis pateat aditus ad sancta sanctorum scripturas volut claras & multas allegationes, & se onerant inuolucris verborum & multis autoritatibus, nescientes interea quid aut de quo loquatur. 3 Acceptis itaque panibus septem, gratias egit dominus & fregit. **Q**uandiu panes in manus non accipit dominus, nihil agitur, iuxta illud quod ipse dixit, Sine me nihil potestis facere. Quomodo & ecclesia canit, Protector in te sperantium Deus, sine quo nihil est validum, nihil sanctum. Et in alia collecta, Deus sine quo nihil potest, humana fragilitas frustra etiam diu clamabit praedicator, & panes porriget populo, nisi dominus per gratiam suam panes acceperit in sanctas ac venerabiles manus, sicque gratias agat & frangat, sic enim per benedictionem Dei illud omne feliciter proueniet & abundabit. Quamobrem & Dauid inquit, *Joan. 15.* **A**peris domine manum tuam, & imple omne animal benedictione, & sic quoque benedixit ille operi manuum Iob atque possessio ipsius creuit super terram. fregit insuper dominus panes in diuisione & communionem. Salutare enim hoc est & pius, ex iis quae alicui Deus impertit, est, etiam largiter distribuere pauperibus, (vide supra in materia elemosynae) Beda sic *Psal. 144.* **A**c cipiens dominus panes dabat discipulis, vt ipsi acceptis turbas apponeret: quia spiritalis dona scientiae tribuens apostolis, per eorum ministerium voluit ecclesiae suae per orbem vitae cibaria distribui. **Q**uia autem fregit panes, quos discipulis daret, a pertione designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Frangere etiam in sacris literis significat exponere & declarare, sicut duobus *Luc. 24.* illis euntibus in Emaus aperuit intellectum, vt intelligerent scripturas. Ioannes quoque sic ait, Leo de tribu Iuda, radix Dauidis aperiet librum, & soluet signacula eius septem. Panem autem fractum dedit discipulis suis. nisi enim dominus docuerit aliquem, panem hunc integrum esse, minister ecclesiae intelligere non poterit. Cum primum verò fregit dominus, tunc dat vt amplius distribuatur, & proponatur turbis. Ecce liberè & largiter ille dat discipulis, vt sic illorum successore-

res liberaliter rursus expédant, nō Simoniacè, quoniā sic inquit Matthæus, Gratis accepistis, gratis date; quanuis sustentatio modis omnibus necessaria est, sicut alio sermone declaratū est. Proponere illi debent turbis, quoniā omnis potestas à postolis & prælatis ecclesie data, data est ppter ipsū populū. vnde & dominus seruū illū laudat & ait, Fidelis seruus & prudens, quē constituit dñs suus super familiā suā, vt det illis cibum in tēpore. Et quāuis rectores ecclesie potestatem habent, sicut ait Paulus, paratū esse se ad vindicandā omnem inobedientiam: neq; erubescere se, si quid amplius fuerit gloriatus de potestate sua quā dedit illi dominus. & alibi minatur se venturū in virga, attamē omne officium suum & potestatem ministerium vocat. quī sic? quoniam potestatem illam non habet propter se, sed in gratiam populi & communionis vniuersæ, quare & ibidē dicit, Sic nos existimet homo vt ministros Dei. & deinceps, qui idoneos nos fecit esse ministros noui testamenti. Atq; in vniuersum de omnibus qui in sublimi positi sunt dignitate & potestate, dicit, quia ministri Dei sunt. Ita hic quoque discipuli panē à Christo fractum proposuerunt turbis. Quid putas autē futurum de iis, qui panes quidem acceperunt à domino Deo, gratiā, dona scientiæ & doctrinæ, sed non proponunt turbis, imò neque ipsi vtuntur neque exercēt? cuiusmodi sunt illi scilicet belluli doctores, quib⁹ dicit dñs illud quod seruus, Serue male & nequam, quare nō dedisti pecuniam meā ad mensam, & ego veniens cū vsuris vtiq; exegissē illam?

Gregor. Ignauī isti & pigri, qui nec laborare volunt, neq; dono Dei fructū parere, durū sanē subibunt supplicium: quoniā cū augentur dona, rationes etiā crescunt donorum. Noui equidē istiusmodi pigellos plurimos, qui cū multa habeant à Deo sibi dona concessa, sintque appositi ad omnia, nihil tamen volunt nec laborare, neq; prædicare, nec scribere, neq; legere. Ad extremum habuerunt & pisces modicos. pisciculos, inquit Beda, sanctos intelligimus illius tēporis, quorū ipsa scriptura fidem, vitam & passiones contineat: qui de turbulētis huius seculi fluctibus erepti, refectiōem nobis internā, ne in huius mundi transeuntis excursu deficiamus, exēplo suæ vel vitæ præbuere vel mortis. Nonnulli hoc sic exponunt, quando solus panis esus ingratus est, idē adhiberi plerūque aliquid solet, quod sapidiorem faciat panem, quæ

magna est consolatio, in argumentum eius, quod & prælatis & prædicatores ecclesie, cū populo panē scripturæ proponunt, simul adiungere debeant pisces, hoc est, internam cōsolationē à Deo promissam: puta cū iustitiā Dei & pccatā prædicat malorum, qui panis hominū est, addant & pisces, dicat aliquid de suauitate misericordiæ diuinæ. Dumq; eis panē fregit iste angustiæ viæ, quæ ducit ad vitā, addit aliquid piscium ex cōsolatione illa, quando omnes ad se vocauit dominus, dicens, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. tollite iugū meū super vos. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leuē. Atq; hoc est quod Paulus ait, Rogo vos fratres, vt sufferatis verbum solatii, quod scripsi vobis. Prædicatorem enim oportet non semper asperā illā ingredi viā, sed nonnunquā etiā mansuetū esse & benignū. Sustulerunt ex panibus septem sportas. Ecce quā affatim abūdat, quicquid in nomine Christi expeditur, quia supra diximus in homiliis de elemosyna: nequē ideo decedit quicquā sed abundē retribuit dñs, etiam pro pane vno sportā integram implens. Verū abominabilis istā apud Deū & homines auaritia, dū non confidit Deo, malum & se dignū fortitur euctum. Docemur hic quoque, quod dū proximis nostris opera nostra bona cōmunicamus, orationes, ieiunia & quicquid est reliquorū, nos nihilominus eō habemus atq; meremur. Sic qui in sacrificiō missæ pro aliis etiam orat, quos cupit esse istiusmodi fructus participes, ei nihil decedit: quoniā hic Deus dilectionē ex qua fit respicit, & adhuc pro pane sportā retribuit. Atq; hoc modo serues habet in omnibus fraternitatib⁹. Sic Pharaō vidit septē spicas pullulare in culmo vno plenas atq; formosas. Beda hic vult, quod dum apostoli tantum impleuerunt & sustulerunt sportas, ad apostolos & prælatos sit referendum, sintq; hæc altioris perfectionis cōsilia, quæ generalis fidelium altitudo nequit implendo attingere, quorum executio prælatos respicit, quibus dicit, vt abeuntes vendant omnia quæ habent, & dent pauperibus. Atque ad horum omnium cōclusionē, hoc nobis ipse quoq; numerus arguit. quatuor enim milia fuerunt eorum, qui māducauerūt, quo numero declaratur, eos euāgelico esse refectos cibo. Dñs & Deus noster dignetur nos quoque gratia & misericordia sua pascere hic in corpore & anima, atque illic in visione sua beatifica, Amē.

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
MATTHAEI VII.

Infr. 23. *In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis, Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligitur de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non potest autem arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum caelorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum.*

Luc. 6. *Sup. 3.*
Roma. 2.
Luc. 6.

HOMILIA PRIMA.

Inquam dilectissimi in Christo fratres, iam inde ab ipsa ascensione domini tempus fuit, quo haec euangelica admonitio opus extiterit, nunc vel maxime necessaria est. nunc enim adfunt tempora, quibus iuxta verbu domini dicitur, Ecce hic est Christus, apud Catabaristas, ibi Christus est penes iconoclastas, illic est Christus inter sacramentarios Capharnaitas. O vtinam principes nostrates & qui in magistratu sunt constituti, euangelium hoc & in manibus semper habuissent, & paulo oculatius perspexissent, nunquam toties subditos suos seduxissent, tot ordinationibus subinde innouatis ac mutatis, tot statutis haereticis, tot blasphemis negotiis, quae toties ex aliis alia comerti sunt aduersus Deum, sanctos, cultum & laudem Dei, aduersus ecclesiam catholicam & sacratissima sacramenta. Atqui tot ordinationes illi in suis provinciis & ditionibus subinde constituerunt, vel potius diabolus ipse, tot blasphemias,

et discordias & seditiones concitavit ac commouet, ne quid malorum sit, quod miseris istis temporibus non inrudescat & fruatur. Atque vtinam daret iis Deus nunc tandem finem. Quod autem euangelium istud validam habeat admonitionem aduersus Neochristianos, vel ex praecedentibus verbis arguitur, ubi dixit dominus, Lata porta & spatiosa via est, quae ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta & arcta via est, quae ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam? Sequitur inde, Attendite a falsis prophetis. quo voluit ille docere, nos diligenter animaduertere debere istos pseudo prophetas, neque alia ratione quam ex hac ipsa angusta via dignoscere. Verum enim pseudoprophetas esse oportet, qui principes, nationes, provincias & vrbes magnasque hominum communitates per hanc latam & amplam portam seducunt. an non hoc faciunt Neochristiani nostrates, carnis amatores & desideria carnalia sequentes, dum abstinentes feria sexta ab esu carnum in honorem passionis Christi derident, traditionem dicentes esse humanam, atque clamantes nullum cibum esse prohibitum, liberumque esse cuique, vesci quibuslibet die veneris & sabbato, in angariis & qua dragesima, imo etiam die sancto parasceues? Ecce viam latam. Quod si vigilia sancti Ioannis aut simili die ecclesiae praecipio ieiunare cupit, statim obgannit Neochristianus, non debere te neque hoc, nec alio quocumque die ieiunare toto anno. Ecce amplam viam. Si autem more christiano serias agere instituit die assumptionis Mariae, Ioannis euangelistae aut etiam corporis Christi, reclamatione statim Neochristianus, & ait oes dies aequales ac liberos esse, atque ideo neque hic obstrictum illum esse. Ecce viam latissimam, cuius haec una regula est, Quoduis facito. vel ut ille ait, Si liber, licet. At si etiam horas canonicas septem animus est absoluerit, aut coeteri in quadagesima, & poenitentiam agere peccatorum, atque in vniuersum quicquid pius est & christiano homine dignum, rursus iste occidit, Quid agis? quid cantas? commenta haec hominum sunt, res nihili, ne itaque facias. Ecce portam amplissimam, viam latam, semitam diaboli & haereticorum, ducentem ad infernum. At qui haec Neochristianorum etiam est via, hoc institutum eorum, quoniam pseudoprophetae sunt, ut Lutherus, Zuinglius, Osiander, Regius, Rotenaker, Butzer, Plauerer, Oecolampadius, atque huiusmodi alij inimicidarum fax &

pestis hominū, perditio prouinciarū, de quibus multa superessent dicenda. 2 In sacris literis hoc quidē apertissimum est, quā multi se ministros Dei & prophetas esse dicant, qui nihil minus habent quā vel minimū quid propheticū. Eius rei exempla in scripturis sunt innumera. Ecce enim Zedechias & pleriq; alij, pphetæ falsum p̄dixerūt regi Achab, præter vnū Michāam, quē & in carceres detrusum tyrānus iussit cibari pane tribulationis, & aqua angustiarū potari. Prædixit id fore etiā Christus, dicens, Videte ne seducamini, multi enim veniēt in nomine meo, dicentes quia ego sum. Et tēpus appropinquauit, nolite ire post eos. Appingūt quidā & isti nostri, maximē verō Lutherus, in omnibus chartis illud sanctissimū nomen Iesu, perditissimi quoque sequaces ipsius omnibus manibus insuunt istud, V. D. M. I. A. E. atque sub illo falso verbi diuini prætextu, faciunt quicquid Deo odiosum & aduersum est. Contra istos itaq; pseudopphetas præmunire nos volens dominus, hic ait, Attendite ad falsis prophetis, quoniam ipsi abstrahēt vos à via, quæ ducit ad vitam. Quauis autem de omnibus quidē intelligi potest, ait Hierony. qui aliud habitū & sermone promittunt, aliud opere demonstrant: sed specialiter de hæreticis intelligendum est, qui videntur castitate, ieiunio & cōtinentia, quasi quadam pietatis se veste circumdare, intrinsecus verō habētes animum venenatum, simpliciorum fratrum corda decipiunt. Ecce hinc satis patet, quod etiam olim quum quis hæresim disseminare voluit, eum oportuit extrinsecus specie præ se ferre pietatis, & vitā viuere duram, sicut Leo in quadam homilia testatur, & ipsā in Canticis sponsa illos nomine vulpeculæ designat, quod animal est fraudulentū & versutum. Atqui & Gregorius pulchrē declarat, quomodo blandiantur, & quæ vel bona sunt vel speciem habent, proponant primū. Sicq; Chrysost. etiā dicit, Hæretici habent specie honestæ vitæ, sed doctrinā impiam. Atq; sic iā olim res habuit, quādo vigebat adhuc honestatis amor, nec poterant hæreses exoriri, nisi sub prætextu pietatis. Nunc versis omnibus, etiam illud exoleuit immutatūq; est, nam istis periculosis & infelicissimis temporibus erumpūt hæreses per eos tantū qui pessimi sunt, & nec micā honestatis præ se ferūt, qui in omnibus vitis, scelerib; & turpitudine viuūt, per monachos, qui abiecta simul cū cuculla omni tū cōscientia

3. Re. 12.

Luc. 12.

Hieron.

Leo,
Cant. 1.Super
Iob.
Chrysost.
Oserua.

tum honestate, lasciuunt: neque tantū non vel orant vel ieiunant, sed & omnia opera bona contemnūt, eludunt, subfannant, & quæ honesta sunt & Deo grata, blasphemiam vocant & ineptias. Atq; inter hæc omnia ita insanit mūdus, vt istos eligat ecclesiastas, ipsiq; gaudeat ministris verbi diuini. Possem ex nomine notos fide fragos huiusmodi apostatas aliquot referre, nisi vel tacente me & dolente, omnibus essent notissimi per doctrinā prauam & peruersam. Vnū tamen omnes habent cōmunem habitū, dum euangelici dici volunt: sed ore tantū, quia opere nihil eiusmodi videas in ipsis. Aliter adhuc verba illa inducit sanctus Augustinus, idq; in hūc modū, Quando iā dixerat dñs de angusta porta, quæ vix pauci inueniunt, possent pro se hæretici illud rapere, seque iactare esse pauculos istos, qui viā verā ingrederentur, atque reliqua christianorū ecclesia erraret tota. Hoc ipsum præcauere volens dominus, subiūxit, Attendite ad falsis prophetis, qui quam non habent ipsi, aliis promittunt veritatis diuinæ cognitionem: laudariq; eo volunt, quod sint pauci. Sic enim ait Augustinus, Isti qui promittunt sapientiam cognitionemq; veritatis quam non habent, præcipuē cauendi sunt: sicut sunt hæretici, qui plerunq; se paucitate cōmendāt. Et ideo cū dixisset paucos esse, qui inueniūt angustam portā & arctā viā, ne illi se supponāt nomine paucitatis, statim subiicit, Cauete ad pseudopphetas. Quod autē nō sint ex paucis illis electis ad vitā, saprē hic testatur Christus. Et alibi, quū Dathā, Chore & Abirō, ipsi quoq; pauculi, seditiones molirētur, viui absorpti sunt à terra. Mihi videtur, inq; Chryso. eos significare, qui cū sint vitæ prauitate corrupti, specie tñ virtutis induti sunt, qui vulgō impostores vocari solēt. Qui intellectus quidē est cōmunis, sicut clarē ex Hierony. audiuius: peculiariter tñ hoc ad hæreticos pertinet, qui hic pseudopphetæ vocantur. Iam suprā docuerat dñs fugete canes & porcos, puta eos qui palā credunt impiē. At hic monet nos attendere ad falsis prophetas, qui adueniunt in vestimentis ouiu, hostes vtiq; clācularij, qui nos sub specie boni in errores inducūt & hæreses, de quib; Paul; quoque, Fratres, inquit, rogo vos, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinā quam didicistis faciūt, declinate ab illis. hmoi em̄ Christo dño nostro nō seruiūt, sed suo vētri, & per dulces sermones & bñdictiones seducūt

Rom. 16.

corda innocentium. Ecce quomodo vterque & magister & discipulus nos admonet istos effugere pseudopphetas, sicut in veteri testamento quoque non raro præceptum est Iudeis, vt *Esaia*, *Hieremia*, & reliquorum testantur prophetarum scripta, ipseque adeo *Moyles* præcepit falsos phphetas interfici: quauis nunc nostrates illi delicatuli hæretici, qui ardent metuunt incendij, nolunt quenquam propter hæresim vel cremari vel occidi. Dices, Quid hic nos admonet dominus de pseudopphetis fugiendis, quum iam amplius prophetæ omnino nulli sunt futuri, vt *Christus* rectè dixerit, legem & prophetas fuisse vsque ad *Ioannem*? aut quid hic rursus dicit alios phphetas surrecturos? Respondeo ad *Ioannem* tantum fuisse phphetas, qui futura prædicerent de *Christo*, eorumque iam nullus est reliquus. Et tamen phphetæ fuerunt in ecclesia, qui futura quoque in ea prædixerunt. sic *Paulus* de hæreticis & *Antichristo* multa prædixit, *Ioannes* etiam plurima de futuro statu ecclesie. Sed & *Philippus* filias quatuor habuit phphetissas: neque putarim equidem hic *Christum* esse loquutum de phphetis, qui futura prædicunt ex spiritu sancto, sed potius ille per phphetam expositore intelligit sacra scripturæ. quam qui bene explicant, phphetæ boni dicuntur: qui malè & falsè, pseudopphetæ, vt ait etiam *Hieronymus*, Quicumque sacra scripturam aliter intelligit, quam spiritus sanctus efflagitat, licet ab ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest. Et quod huiusmodi expositores scripturarum phphetæ dicantur, satis nobis patet ex *Paulo*, qui *Christum* dedisse quosdam apostolos, quosdam phphetas, alios euangelistas, pastores alios testatur, idque ad ædificationem corporis *Christi* mystici, scilicet totius ecclesie. Ecce phphetas quoque nonnullos posuit *Deus* in nouo testamento. Ecce phphetas esse eos, qui interpretantur scripturas, idè alibi affirmat: quum ait, Qui phphetat, ædificat ecclesiam. atque ibidem vult melius esse phphetare aliquem, quam linguis loqui, nisi etià ille interpretatur. Atque deinceps subiungit, Phphetæ duo aut tres dicant, & ceteri diiudicent.

Atque id quidem manifestè *Paulus* phphetas vocat interpretes scripturarum, simulque docet, quomodo ex eis quidam loqui, alij debeant iudicare, num illi rectè exponant. Et tamè nostrates isti prædicatores hæretici iudicem ferre nullum vident, clamitantes ipsam per se scripturam vnicam esse regulam &

Esa. 29.
Hier. 2.
14. 23.
Deut. 13.

Mat. 11.

1. Tim. 4.
2. The. 2.
Apoc. 21.

Prophe.

Hieron.
24. 7. 1.
Hæretic.

Eph. 4.

1. Cor. 14.

Iudicare
in scilicet.

velut amissim verbi diuini: sicque contra *Paulum* pertinaces nolunt ferre iudicem. Nam quauis verbum *Dei* non iudicatur, per spiritus sancti gratiam tamen hoc habet ecclesia, vt possit decernere qui libri verbum *Dei* habeant an non. Atque hoc ipso iudicio suo quatuor recepit euangelia, *Matthæi*, *Marci*, *Lucæ*, *Ioannis*que: neque identidem assumpsit illa quæ prodierunt sub nominibus *Bartholomæi*, *Thomæ*, *Nicodemi*, *Nazaræorum*, &c. Quum itaque hoc possit ecclesia in sacris literis, quanto magis hoc potest etià in illarum expositionibus iuxta verba *Pauli*? Et quum ipsi inter se hæretici, vt *Lutherus* & *Zuinglius* diuersis, imò aduersis modis exponant scripturas, quomodo liberum non erit cæteris phphetis decernere, vter eorum rectè sentiat, an potius errent ambo, vt sit potissimum? Queris quid fiat, quod *Christus* & *Paulus* scripturarum expositores phphetas appellent. sanè doctores ecclesie phphetæ merito dicuntur, dum quæ in phphetis de *Christo* & ecclesia dicta sunt, explicant. siquidem nemo sensum phphetarum exprimere aut intelligere potest, nisi qui spiritum habeat phphetiæ. Verè enim verum est illud *Augustini*, quod eodem spiritu interpretari oportet scripturas, quo sunt conditæ. Et sicut spiritu sancto indigni *Ioanes* ad scribendum euangelium suum, ita eodem opus habuerunt sancti patres ad explicanda scripta illa, puta *Cyrillus*, *Augustinus*, *Chrysostomus*: qui siquando ex proprio spiritu & suapte opinione scribere quid attentarunt, lapsi sunt. Certum est igitur, quod hic dominus nos præmonet fugere hæreticos & peruersos scripturarum expositores, quorum plurimi ante tempora nouissima sub aduentum *Antichristi* sunt venturi: & viam eius præparaturi, quod sanè nunc fortiter faciunt isti prædicatores carnis, qui semitam illi præcipitem ad inferos sternunt. 4 Ne quoque elabi possent hic hæretici & dicere, de ipsis dominum non esse loquutum, sed de doctoribus *Iudæorum* & *Gentium*, id ipsum præuenit ille quum ait, Qui ad vos veniunt in vestimentis ouium. Oues autem christiani homines sunt, ideoque & ouillis habitus, sicutam, significat speciem christianismi & simulatam religionem, quæ sanè re nocentissima est. Malum enim sub prætextu boni, dum non agnoscitur, non cauetur. Deinde ne dicerent *Christum* hic loquutum de doctoribus constitutis in peccatis, & non de hæreticis, id quoque præcauit ille, quum ait eos intrinsecus

Ecclesia
iudicat
de verbo
Dei.

Prophe.

Li. 3. c. 27.
de doctr.
christi.

lupos esse rapaces. Doctores nanque catholici, vt sint peccatores, tamen nondum lupi rapaces, sed ministri sunt carnis, eo q̄ illorum animus non est oues rapere & perdere. Apertè igitur verba hæc expressit de hæreticis, qui malo affectu fucatâ christianismi speciem præ se ferunt, vt simplices errorum suorum moribus decipiant, prædentur & lanient. *Vf. Act. 20.* que adeo verè prædixit Paulus, scire se post aduentum suum ingressuros esse lupos rapaces, qui nõ parcant gregi. *Theoph.* Theophylactus quoque, Vafri, inquit, & nunc pastores hæretici, blandiloquentiam enim prætexunt, & vitam simulant sanctam, sed intrinsecus latet aculeus.

Hi nimirum sunt Neochristianorum prophete, qui se iam ecclesiasticas dicit volunt, ministros verbi Dei, & episcopos, quæ vix vni pago aut vico præfici commodè queant. De quibus *Sopho. 3.* impletur illud Sophoniæ, Prophetæ eius vesani viri infideles. Et quid hoc mirum, quum ij ipsi sint, de quibus dixit *Satan ad dominum, Exibo & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum?* de istis etiam ait Hieremias, In prophetis Hierusalem vidi similitudinem adulterij & viam mendacij. Ecce duo pseudoprophetarum vitia, alterû adulterij, hoc est, quod etiam dicentes veritatem, animû tamen ibi habent adulterinum, sicut Caiphas quanuis verû dicebat, tamen animo parum bono. & Balaam ex affectu adulterino dixit verum, quum aduersabatur populo Israël, sicut ex falso ipsius consilio facilè deprehéditur, quod dedit regi Balach de formosis mulieribus introducendis in exercitum Iudæorum, qui decore illarum allecti, ad idololatriam & adulterium incitarentur. Quamobrem omnes deinceps Madianitarum mulieres occidi fecit Moyses. Alterum porro vitium mendacij est, quod isti pro veritate proponunt & iactant, vt re-ctè in eis viam mendacij viderit Hieremias. Et diligenter observa, quod ait dominus, venire eos in vestimentis ouium, venire, inquam non missos, vel à Deo vel à legitimis magistratibus, sed intrudere se ipsos, sicq; venire in vestitu ouium, sicut etiâ Paulus dicit eos tantû speciem habere vitæ spiritualis, & virtutè illius abnegare. Ab istiusmodi prophetis ubi quisque caueat, ne ab istis lupis rapacibus pereat laniatus & anima & corpore, sed vt potius in fide vera constanter permanens, post hanc vitam illam consequatur aternâ, Amen.

HOMILIA II.

*Q*uam præclare, quàm diligenter, quàmque fideliter nos præmonuit dñs vbique ab omnibus, quæ salutem animarum nostrarum impediunt? Et cû nihil vel magis vel perinde nobis nocere queat, ac infidelitas & error, etiâ præcepit vt attédamus à pseudoprophetis, qui ad nos veniunt in vestimentis ouium, hæreticos significans: de quibus Ioannes etiâ præmones, prohibet nos credere omni spiritui, sed probare iubet spiritus an sint ex Deo. *1 Ioan. 4.* multi enim pseudoprophetæ exierunt in mundû. Quo pertinet & illud Petri, Fuerûnt pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erûnt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis. Attédite ergo inquit dominus, à pseudopphetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. *2. Pet. 2.* Quæres: At quanâ ratione dignoscere illos poterò? vellem enim eos vitare, sed quia intrinsecus sunt lupi rapaces, quò corda eorum aspiciam? Ecce tibi dñs ipse respondet, & ait, Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Verba hæc de fructibus antequâ aggrediar, est quod prius hic errorem reiiciam *Manic.* Manicheorû, qui duas in homine posuerunt animas, naturas duas diuersas, bonam alteram, alteram malam. Atque hinc lucta ista in nobis animarû, quarû altera bonû appetit, altera vitia concupiscit & peccata. Verû hoc erroneû est & hæreticum. neque enim hic per arbores duas, duæ intelligi debent animæ in homine, sed quia arbor hæc, est ipsa anima & ipse homo, fructus verò opera hominis. Non ergo dicit hic dñs quod arbor mala bona fieri nequeat, sed quod fructus bonos producere nõ possit: quoniam quum malus boni quippiam facere cupit, oportet vt antea fiat & ipse bonus. Idque adeo verum esse satis manifestè nobis testatur dominus alibi, dicens, Facite arborem bonam & fructum eius bonum. Quod si iam arbor animæ nostræ naturam significaret, non esset in potestate nostra situm, arborem bonam facere. Sequitur ergo, arborem esse animam nostram, quam vel bonâ vel malam facere possumus. nam qui antea malus est, potest fieri bonus. qui verò bonus, etiam malus poterit fieri, & fructus ferre malos. Id multis hic scripturæ exemplis confirmat Hieronymus. Moyses arbor optima erat, *Hieron.*

Exod. 18 sed quum primū declinavit à bono, peccauit apud aquam
2. Reg. 11 contradictionis. Dauid arbor bona erat, sed quum non per-
 seueraret in bono, malos prorulit fructus adulterij & homi-
 cidij. Arbor autem bona quandiu bona manet, fructus
 malos ferre non potest. Paulus, nisi conuersus ex persecu-
 tore christianorum factus esset vas electionis, non produ-
 xisset tot speciosos fructus in ecclesia. Quid multa? loqu-
 tus est hic dominus de arboribus bonis & malis, nō quod ho-
 mo vnus geminā habeat animā, sed quia homo ex anima sua
 arborē facere potest, vel bonam vel malam. (in sensu com-
 posito, non diuiso.) 2. Habemus etiā iam Christū non hoc
 voluisse quasi qui bonus est, malus fieri non possit: vel qui
 malus, bonus: quoniam istiusmodi exēplis tota vndique ple-
 na est scripturā, quomodo quis à malo aut bono auertere se
 possit: sed quia quandiu malitia affixus est, bonū vti que fru-
 ctum non possit afferre. Vt ergo veniamus ad primum, do-
 minus cum attendere nos iussisset ab hæreticis, subiunxit vt
 ex fructibus eorum cognosceremus eos, operāq; ipsorum so-
 lertè aspiceremus, num illa honesta, pia, virtute & laude
 digna, atque Deo essent beneplacita & pacifica. Regulam
 hanc euangelicā si adhibeamus ad vitam nostratiū neochri-
 stianorū, statim ex ipsorū fructibus perspicemus, cuiusmo-
 di arbores existant. Dices, At quomodo ex operibus bonis
 eos cognoscā, quando & ipsa vestimenta sunt ouiu sicut su-
 prā dictū est, quondam hæreticos multū studuisse operibus
 bonis, quorū prætextu imponent simplicibus? Videri ita-
 que cuiuspiam posset, nos nō sufficienter hac Christi doctrina
 erudiri, de dignoscendis pseudoprophetis ex operibus eo-
 rū. Respondet ad hoc August. & dicit, Rectissime sanè quæ-
 ritur, quos fructus nos attendere voluerit, quibus cognosce-
 re possimus arborē. multi enim quædam in fructibus depu-
 tant, quæ ad vestitū ouiu pertinent, & hoc modo à lupis de-
 cipiuntur, sicut sunt vel ieiunia, vel orationes, vel eleemosy-
 næ, quæ si animo bono fiant, vestimenta hæc vestiunt ouē:
 sin autem mala, lupū cōtegunt. oportet itaque nos cū disci-
 mine loqui de operibus. Et primū quidem sunt opera que-
 dam in se mala, & ex iis nos arborē iudicamus malam. de il-

Galat. 5. lis Paulus sic inquit, Manifesta sunt autē opera carnis, quæ
 sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum
 seruitus, veneficia, inimicitie, cōtentiones, æmulationes, ire,

rix, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia. Quod si iam ex
 huiusmodi fructibus Neochristianos nostrates iudicare de-
 beamus & dignoscere, expeditissime colligemus, quā mala
 arbor sit ista, quæ tot pessimos nobis protulit fructus, sedi-
 tiones, inuidiā, odiū, & quot deniq; homicidia, quādo ex vul-
 go hominum simplici plebe vltra centū milia miserè perie-
 rint: neq; dum finis, sed & quotidie adhuc euangelium istud
 sub nescio quo scamno caliginoso ex pulueribus productū,
 nobis fulmina minatur bellorū inter principes & quoscum-
 que ordines imperii. Taceo innumeros libellos famosos,
 mitto offendicula & blasphemias, sectas penè infinitas, Ca-
 tabaptistarum, sacramentariorū, iconoclastarū, & quid de-
 niq; non? Et en tibi fructus istius scilicet sancti euāgelii: nō
 cōstiti, ieiunia continere, spernere preces & omnia opera
 bona. Atque ex iis cognoscimus illos pseudoprophetas.

2. Sunt opera quædam bona quæ tam malo, quā bono a-
 nimo fieri possunt, eaq; quum affectū bono sunt in verita-
 te, propriè sunt ouium vestes, quum aut malo in errore, non
 aliud quām lupos contegunt. Atque nō possumus exactè co-
 gnoscere arborē, sed ex intētionē qua sunt. Sic quando iam
 prædicatores carnis suadēt anniuersaria, fraternitates & præ-
 bendas aboleri, & fisco inferri ecclesiastico, neminemque
 mendicare debere, sed ex illa arca omnes sustentari paupe-
 res. O præclarā, o blandā, o delicatam hanc pellem ouilem,
 sub cuius tamē velamēto, quā multi decipiuntur? Lupos ergo
 quū vis verè cognoscere sin alē aspice intensionē, quæ id fa-
 ciant, sic enim etiā dominus rectè hic fructus (quos à fruen-
 do dictos putamus) appellat, vt consyderemus, quare tandē
 illi huiusmodi operibus frui cupiāt. Et ecce videbis primū
 statim concurrere inuidiā, quæ pauperibus fratribus in cœ-
 nobiis degētibus conantur subtrahere eleemosynā. Deinde
 si paulō altius introspicias, ecce propria eorū in hoc do-
 minatur vtilitas. siquidem ex illo fisco prædicatoribus opor-
 tet largissima conferre stipendia, quibus meretriculās (sed
 quid dico? vorcūlas dicere volebam, quauis etiam illo nō
 multum aberrarim) suas serico & bysso vestiant, ipsiq; etiā
 aureis torquibus & anulis fulgiduli prodeāt in suggestum,
 verbum Dei prædicaturi. O secula, o mores. Ecce quod hic
 dicit dominus, A fructibus eorum cognoscetis eos, omnes
 eorum fructus à vermibus corrosi, amari, & immaturi, qui-

Chrys.

August.

August.

Matth. 7

Sap. 4 dam etiã putridi sunt toti, de quibus Sapiens ait, Fructus il-
August. loru inuiles, acerbi ad māducandū, & ad nihilū apti. Agno-
 scetur, inquit August. in filiis suis, hoc est, in obedientia fi-
 liorum. quo arguitur, quādo cūque prophetarum opera ad
 inobediētiã vergūt, sectas & defectiones ab ordinatione
Eccle. 11 ecclesiastica, certū & euident hoc sit signum hæreseos, sicut
 & viciã & zizaniã primū à frumento bono nō discernun-
 tur, tantisper dum excreſcant. tunc enim demum ex fructu
 viciã cognoscuntur ab aristis boni frumenti. Atque hoc est
 quod dicit Sapiens, Virū cognosci ex filiis suis. Proh supre-
 me Deus, cuiusmodi filios nobis genuit Luther⁹, qui ad nos
 veniunt in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapa-
 ces: Et quãuis omnes in vniuersum hæretici lupi sunt, & qui
 dem rapaces, isti tamē nostro tempore sauiētes, peculiari
 nomine lupi dicūtur vespertini. ita enim propheta, Leui-
Habac. 1. res, inquit, pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis.
 lupi vespertini, autore Hieronymo, magis sunt famelici iis,
Hieron. qui mane discurrunt. sic & nostrates hæretici magis furiosi
 sunt & vesani antiquis illis superiorum temporū hæreticis,
 quibus sat erat in vno atque altero articulo hæresim moue-
 re, quū interim nostrates isti nihil intermittant, sacramen-
 ta omnia violent, christianas ordinationes scindant, vsque
 adeo & famelici sunt, & vehementes ad omne malum.
 3 Rursus similitudine quadã dominus docet signū & ar-
 gumentum istud euident esse cognoscendi hæreticos à fru-
 ctibus eorū. nam licet ad tēpus simulēt, successu tamen tem-
 poris prodūtur. & quū illis modica præbetur occasio, semo-
Theoph. ta pelle ouina, & aures asini Cumani & dētes prodūt lupi-
 nos. Nō ergo ex huiusmodi spinis licet colligere vuas, neq;
 ex tribulis ficus. Quã porro cōmodè hic domin⁹ spinas vo-
 cat hæreticos? (sicut & in alio loco diuitias spinas esse dixit)
 opaca enim & obscura sunt spineta, statim excreſcunt, pun-
 gunt & offendūt vel modicè tangētes. fructus eorum amari
 sunt, & domicilia præbēt serpētibus. Ita hæretici quoq; pi-
 gri sunt, citra laborē & facillè succreſcūt: & nisi resistas, in-
 tegrum statim obducunt agrum. quã subito nanq; hæreses
 se distendunt & proserpunt, nisi principiis obstesita enim
2. Tim 2 ait Paulus quoq; Multi proficiūt ad impietate, & sermo eorū
Hieron. vt cācer serpit. Ecce Arrius in Alexandria vna scintil-
 la fuit, sed quia non statim est extincta, totum orbem eius

flamma depopulata est. Videant igitur hic multi sapiētes
 huiusmodi, qui tamen stulti sunt corā Deo, quã inique di-
 cant, Non oportuit quicquam scriptum contra Lutherū ne-
 que disputatū, quod hoc modo mordacior ille factus sit, ma-
 gisq; irritatus. Putant stolidi isti hæreses quoque vt pleraq;
 alia, tempore modico absumere se ipsas. Sanè quotquot ita
 vel sentiūt vel loquuntur, sacras literas eo ipso ignorare se
 profitentur, & nescire quod ex Paulo iam iam adduximus, *1. Tim. 2*
 quia omnis eorū sermo serpit vt cācer. Quo nomine patres
 sancti præceperūt statim obuian dū esse hæreticis. Et quid si
 nos quoq; hoc iam supplicio affecit Deus, quod non statim
 virus Lutheranū repulimus? Ita iam neq; mādatis, neq; edi-
 ctis, neq; excōmunicationi locus vllus reliquus est: ita alius
 ex alio princeps, multæ subinde vrbes deficiunt à fide & sa-
 cramentis ecclesiæ. Vnde & sponsa capi sibi iuber vulpe-
Cant. 2 culas dum parua sunt: quæ vbi magnæ factæ fuerint, cōiun-
Iudit. 15 ctis caudis, segetes & frumēta incēdio perdūt. Quãuis enī
 quilibet hæreticus capite vult esse libero, nec cuiquã cupit
 obedire: caudas tamen constringūt omnes, & in hoc cōueni-
 unt, vt vno communiq; consensu repugnent ecclesiæ. Sic
 Lutherus & Zuinglius, quauis vterq; liber esse velit, & v-
 terq; magister, alterumq; cōtemnat in causa sacramēti, col-
 ligatas tamē habēt caudas in diabolico isto vinculo aduer-
 sus ecclesiã velut cōiurati, dicuntq; , Missa sacrificiū nō est,
 Panis in corpus Christi nō transsubstantiatur, Sacramento
 nulla deferenda est reuerentia. Quauis etiã mundano &
 seculari fœdere Lutheranos principes & ciuitates cū Zuin-
 glianis deuinciunt & astringūt, quantum in ipsis est. Vnde
 patet, quomodo arbor mala fructus bonos nō potest facere.
 Lutherus quauis Capharnaitis aduersatur & sacramenta-
 riis, ex spineto tamē suo vuas nullas producit, sed meram a-
 maritudinem. siquidem vbicumq; libros eius attingas, nihil
 inuenies nisi amara omnia. Vis habere aliquid amarū? Ecce
 sacratissimū Christi corpus exangue ponit & deitate carēs.
 Laicis quoq; porrigit sub vtraque specie, reuerentiam debi-
 tam illi subtrahit, sacrificium negat esse missam, neq; in ea
 corpus Christi offerri deo pati. permittit quoq; illud sine
 confessione, ab imparatis & nō ieiunis sumi, atq; à profanis
 etiam hominibus tangi. Ecce fructus amarissimos peruersæ
 doctrinæ. Quã pungit autem spinis falorum degmatum

corda simplicium, bonos quoque; cōiitiis lacerat & p̄scindit contumeliis? Proprie igitur hic dñs quam paulo antè vniuersaliter arborè tantū vocauerat, iā spinā appellat: Quid autem faciendum sit huiusmodi spinoso arbulso, dominus per Dauidem docuit, dicentem: Præuaricatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus. At spineto ipsi quod manibus tractari & euelli non potest, quidnam faciendum? hoc sanè quod sequitur, Si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque; succēso comburetur vsq; in nihilū. Ecce quomodo dominus per Dauidē præcipit spineta igni succensa cremari. Veruntamen nostri isti delicatuli ignem cane peius & angue exofum habent, neque minari volunt illum, quod metuant ardorem ipsius.

4 Sicut autem hæretici spinis comparantur, sub quibus serpentum, qui iuxta terrā repūt, sunt domicilia, hoc est, habitacula diaboli, qui vbinam requiesceret melius, quam in caliginosis tenebris hæreticorum? Ita etiam tribulis rectè conferuntur, qui de foris horridi sunt & rigidi: eoque; designantur illi, qui hæreticis adhærent, ipsos defendunt & tuentur. *Genes. 3* siquidem terra quæ sit maledicta, spinas tantum & tribulos germinat, & heres nihil ex se boni producit. vnde Iacobus ait, Nūquid potest, fratres mei, ficus vvas facere aut vitis ficus? sic & aqua amara dulcem facere non potest. amara inquam corrupta est sale infatuato, quod eiicitur ab hominibus & cōculcatur. Atque hic iste tribulus malus est, quoniā terra que spinas & tribulos germinat, abiecta est, maledictioni proxima: cuius, vt inquit Iulius, maledictio est in cōbustionem. Ecce hæreticæ, & Paulus tibi minatur ignem, incendium, combustionē. Quando igitur spinas & tribulos vocauit hæreticos dominus, non temerè vitæ ducit illos tatummodo fructus in medullam proposuit vvas & ficus: quoniam ij peculiariter ad ecclesiam pertinent & fideles, idque; pulchrè docet Chrysolomus, quum ait, Vva in se mysterium Christi habet. vt enim botros multa in se grana suspendit, sic & Christus multos sibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos. Ficus autem designat ecclesiam, quæ omnes concludit fideles in dulcedine charitatis. Sic ergo ficus dilectionis suauitatem & vnitatem in multitudine granorum, vva verò patientiam significat, quoniam exprimitur in torculari, simulque gaudium designat, dum ex se vinum præbet, læ-

tificas cor hominis. Plura de natura vitis dicem⁹ de sanctis tempore Paschali. Hoc iam quoque; videamus, quod spinera dominum sibi vèdicare conantur, vites non item. siquidem qui veritate sectatur in docendo, honorè & gloriā sibi non vèdicat, quod in libris Iudicū designatur, quando ligna vitæ eligere volebant regē, sed reluctabatur vitis: & spinetum assumpto regno lignorum, igni cōbussit illa. Atque; hoc nimirum est, quod in sacris literis ecclesia vinea dicitur, dicente domino, Plātaui te vineā meam electā. Verè enim vinea illa est dei Sabaoth, domus Israël. Vicissim vinū hæreticorum amarū est & acidū, vt ait Moyses, Vva eorum vva fellis, & botrus amarissimus: fel draconū vinum eorum, & venenū insanabile. Verè virus istud est insanabile, quoniā capitales hæretici ægre conuertuntur ad veritatem. Atque; Paulus inquit, Hæreticum post vnam atque; alteram admonitionē deuita. Sciens quia subuersus est. Oremus dominum deum, vt per gratiam suam dignetur nos custodire ab omni doctrina mala hæreticorum & pseudoprophetarum, &c. Amen.

HOMILIA III.

Nellectus nostri imbecillitatē adiuuare firmareque; *Gregor.* I volēs dñs, multas nobis proposuit parabolas & similitudines rerū terrestriū: & hic quoque; præmonēs nos cauere & attēdere ab hæreticis debere. similitudinē arboris adhibuit: quā sicut è fructibus, ita ex operibus cognoscimus hæreticos. Omnis enim arbor bona fructus bonos facit, neque; potest ferre malos. Et anima doctoris boni ex se opera producit bona, honesta & deo beneplacita. Vnde Propheta quoque; iā olim prædixit, Benedictus vir qui cōfidit in domino, & erit dñs fiducia eius: & erit quasi lignū quod trāspātatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cū venerit æstus. Et erit foliū eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitū, nec aliquādo desinet facere fructū. Hæc omnia de eo intelligēda sunt, qui sumina & torrentē habet gratiæ dei, eius radices, hoc est, cogitationes vegetæ sunt: folia, id est, verba bona, viridia permanent, neque; desinit ille etiā in ariditate persecutionis fructus bonos facere. eo respiciēs Dauid dixit, Erit rāquam lignum quod plantatū est secus decursus aquarū, & fructum suum dabit in tempore. Sic Paulus etiā fructus spiritus vocat charitatem, gaudium, pacem, patientiam, &c. verè enim

illi fructus bonæ arboris sunt, quos arbor mala ferre nō potest, dum mala manet, & non conuersa, efficitur bona. Verū tamen etiā ex sententia Augustini magna in hac similitudine dissimilitudo & diuersitas est. nā quod arbor bona aut mala est, ex natura habet & essentiali proprietate: quod autē anima hominis bona est vel mala, ex electione fit & arbitrij libertate, quāuis nos quoq; ex natura mali nascimur oēs filij iræ. Deus autē qui diues est in miserationibus, arbores nos bona facit, vt fructus ferre possimus optimos, adiuuante gratia sua, quod in se sentiens Paulus, in hæc verba prorupit, Omnia possum in eo qui me confortat. neq; ab simile est quod in alio loco Christ⁹ ait, Homo bonus de bono thesauro p̄fert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. perge hic. 2 Et vt quisq; sibi prospiciat rectius in vi tandis hæreucis, porrō iam supplicij & p̄cnam inducit dominus, & ait, Omnis arbor quæ non facit fructū bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Arbor mala, malus inq; propheta tunc exciditur, quādo sentētia excōmunicationis abscinditur ab ecclesia, vel per mortē præcipitatur in gehennam ignis. Atq; hæc ipsa verba Christi iam ante vsurpauerat Ioannes Baptista. vnde exemplū nobis datur, ne vereatur prædicator aliquis alterius vti verbis, quando hic Christus non erubuit etiā Ioānis dicta repetere. Sed tu hic geminam damnatorū p̄cnam cōsidera. alteram, quia exciditur arbor: alteram, quod in ignem præcipitatur. Atque hoc est, quod doctores dicunt, duplicē esse p̄cnā damni, quoniā damnū magnum est, priuari obtutu diuinæ maiestatis & confortio sanctorū omniū. P̄cna altera est sensibilis ignis & supplicij infernalis, atq; sic inquit Chrysostomus, Si quis diligenter expendat, duplex hoc inuenit esse supplicij. qui enim in gehenna vritur, & cœlorū regnū profus amittit, quæ certē p̄cnarum maior est, quā cruciatus ille flammarum. Noui quia plurimi pertimescant gehennam, ego tamē illius gloriæ amissionem multō amarius, quā ipsius gehennæ, dico esse supplicij. Et quanuis hoc verbis vel exprimere vel probare non possum, sciuit tamen hoc Paulus, qui & ideo summam iudicauit esse miseriam atque infelicitatem excidere ex gratia Dei. & si quis infernos sexcentos statuatur aut plures, nihil est id omne, si cōferatur ad amissionem gloriæ & felicitatis æternæ, vbi audire cogatur illud, Nescio vos. Plu-

Ephē. 2.

Philip. 4.
Mat. 12.

Mat. 3.

Chryso.

ra adhuc habet Chrysostomus, quæ tu si voles, extē de. Atq; hoc est, quod ibi domin⁹ ait, Excidetur & in ignē mittetur. Hæreticorū p̄cna. principio nos admonuerat tantū attendere à pseudo prophetis, eorū quoq; nunc supplicij adiūxit & p̄cnā, quoniam excidentur à cōmunionē fidelij, & in ignem mittentur. Illamq; excisionē cōmodissimē ad hæreticos referimus, quos etiā præcisos nūcupamus, & eodē quoq; modo loquitur Paulus, cū oprat abscindi, qui Galatas perturbant. Indignē quidē & molestissimē ferunt hæretici quicquā sibi dici de igne, & tamen in scripturis legunt non obedire volentē sacerdotis imperio, lapidibus obrui debere, atq; interim ipsi puluillis insidere cupiunt, non igne cremari.

3 Cū ergo iam dominus vitare præcepit hæreticos, illisq; ex operibus monuit esse cognoscendos, sequitur, Nō omnīs qui dicit mihi domine, domine, intrabit in regnū cœlorum. Sic pseudoprophetas superius cognoscere nos docuit, qui falsa docent, scripturāsque falsō interpretantur & lacerāt: ita iam eos quoque, qui recta quidē docent, sed ea tamen nō exprimunt operibus, in cœlū nō peruēturos cōfirmat, quo docere nos voluit, inquit August. ne ad fruct⁹ pertinere putaremus dicere, sed facere voluntatē patris. Vt maxime igitur clamet Lutherus cū omnibus suis, Verbū domini manet in æternū, nihil tamen agēt, nisi verbū opere compleāt, sicut & ipse Christus saepe fecit, & multis locis testatur in hoc se descēdisse de cœlo, vt impleret volūtātē patris sui. Atq; ideo intrare oportet in regnū cœlorū per obseruationē iustitiæ, vt legū quæ sunt regni illius. Et hæc etiā sententia Hieronymi est, qui sic ait, Sicut suprà dixerat eos qui haberent vestē vitæ bonæ, nō recipiēdos propter dogmatū nequitiam, ita nunc ecōtrariō asserit ne his quidē accommodandā, qui cū polleant integritate fidei, turpiter viuunt, & doctrinæ integritatem malis operibus destruunt. Vtrunque enim seruis Dei necessariū est, vt & opus sermone, & sermo operibus cōprobentur. Hic autē obiectiones aliquot mouentur, & primū quidē ex eo, quod inquit Paulus, Nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. hunc autem quisquis habet, regnū vtiq; intrat cœlorum. ad hoc respondet Augustinus, Apostolum propriē posuisse verbum, dicit, vt significet voluntatem atque intellectum dicentis: dominus verō generaliter posuit verbum, vt videatur dicere, qui

Mat. 25.
Hæreticorū p̄cna.

Galat. 4

Leuit. 4.
Dnt. 17

Docentes non audiētes.

August.

Ioānis 6

Hieron.

1. Cor. 12

Dicere:

nec intelligit, neq; vult quod dicit. Et eiusdē penē sentētiæ est Hieronymus, qui dicit morem esse scripturarū, dicta profactis accipere, sicut ibidem Paulus reicit illos, qui scientiā Dei iactant sine operibus. illi enim audient dominū sibi dicentē, Recedite à me operarii iniquitatis, quia nescio vos. Sūt qui hic expēdūt nō temerē Christū geminatim dixisse, Domine, dñe: quoniā quisquis regnū vult intrare cœlorum, ter dicere debet, Domine, domine, domine, in corde, ore & opere. Sunt enim quidā, qui Deū tantū colant & venerentur ore & nō animo, de quibus dominus ait, per Prophetā, Populus iste appropinquat ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autē eius longē est à me. Idē apud Matthæum quoque dominus affirmat, & designantur illi per ficū, quæ folia quidem habuit, sed fructū nullum. Sunt iam quoq; qui ore clamant, & magno boatu ingeminant, Domine, domine, nō autē operibus, cuiusmodi sunt mali christiani isti, de quibus Paulus ait, Cōfitentur se nosse Deum, sed factis negant. Sunt etiam qui ore & opere cōfitentur illū, & nō animo: atque isti hypocritæ sunt, dicētes: nihil esse quod colimus Deū. Et quid utilitatis sit nobis quōd mādata eius seruamus? Oēs ii non intrabunt in regnū cœlorū. Ad extremū iā patet hinc, quātus sit error neochristianorū, qui sola ista nuda fide sperant se saluari, citra omne operis boni adminiculum, cū sint hæc aperta verba Christi, Nō omnis qui dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnum cœlorū. At quinam sic dicunt ad Christū: nō Iudæi utiq; non Turcæ, non Tartari, sed ii tantū qui credunt in Christum, credunt inquam, & nō faciūt voluntatem patris, qui in cœlis est: atque ideo nō perueniūt in cœ. vnde colligitur, si modō verē dixit Christus, vt dixit verissimē, quōd nemo neochristianorū intrabit in cœlum. siquidem nil nisi credūt, & clamant tantū, Domine, domine, interimque operibus nō exhibent, nec faciunt voluntatem patris. vnde quem alium speres exitum, nisi præpropere eos præcipites demergi ad inferos? sunt enim ii ipsi, de quibus ait Dauid, Dilixerūt eum ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Propē es tu ori eorū, & longē à renibus eorum.

Sequitur etiā ex illis, quo pacto scriptura intelligenda sit, quæ aliquid secundum litteram habet de fide aut inuocatio ne: quoniam in huiusmodi locis nō sunt opera segreganda, neque excludenda, vt cum ait Propheta, Omnis qui inuoca

uerit nomen domini, saluus erit. Et vbi Paulus dicit, Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit cōfessio ad salutem. Inuocatio hæc non solo ore fieri debet, sed ex affectu cordis, confessione oris, & protestatione operis. Sic etiam cū inquit Propheta, Iustus ex fide viuunt, non intelligenda ibi est fides nuda, mortua, informis, & charitatis operibus destituta, sed illa quæ virtutibus vndique cincta, efficaciter operatur per charitatem, vt ait Paulus. Vos itaque charissimi, illa domini verba attendite bene, & erectis auribus mentis vestræ expendite. Obseruate etiam pseudopphetas istius modi, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Obseruate inquam hæreticos, qui multa de euangelio dicunt, de Paulo plurima: neque tamen operibus quicquam representant vel exhibent, nihil nisi ore paululum consistentes Christianismū, neque operarii sunt vel in minimo. Vos modo istius modi impostores, imō seductores, neque audite, neq; sequimini, nec credite quicquam, sed vt ingredi possitis cum omnibus electis regnum cœlorum, facite voluntatem patris cœlestis, atque hic gratiam, in futura autem vita gloriam consequemini sempiternam, Amen.

DOMINICA X. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM,
LVCAE XVI.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis, Homo quidam erat diues qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius. Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Red

de rationem villicationis tuæ. iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubescio. Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Cōuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quan-

tum debes domino meo? At ille dixit, Centum eados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito, scribe quin-
 quaginta. Deinde alij dixit: Tu verò quatum debes? Qui ait,
 Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe
 octoginta. Et laudauit dominus villicū iniquitatis quia pru-
 denter fecisset: quia filij seculi prudentiores filiis lucis in ge-
 neratione sua sunt. Et ego vobis dico, Facite vobis amicos de
 mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in
 æterna tabernacula.

HOMILIA I.

Ihil est quo saluari possimus, dilectissimi in Chri-
 sto fratres, nisi per misericordiam Dei, id etiam cō-
 stitente Augustino, cum ait, Si remota misericordia
 iudicabitur, quid sunt nostra merita nisi magna peccata? at-
 que hoc est, quod ait Paulus, Nō ex operibus iustitiæ quæ fe-
 cimus nos, sed secundum magnam misericordiam suam sal-
 uos nos fecit. Vbi cūque enim non se immiscet misericor-
 dia iustitiæ diuinæ, clamare nos oportet cum Dauide, Non
 intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in
 conspectu tuo omnis viuens. Quando itaque tantum in mi-
 sericordia Dei posirū est, imò & fælicitas nostra omnis in-
 pendet, hic nos dominus admonet atque docet, quo tan-
 dem modo misericordiam cōsequi debeamus: sic nimirum,
 cū etiam misericordiam exhibemus proximis nostris, si-
 cur parabola illa manifestè nos edocet, cū ait dominus,
 Homo quidam erat diues. At quis ille diues est nisi dominus
 Iesus, qui diues est in cælo & in terra: diues inquam, quia
 plenus gratia & veritate, de cuius plenitudine omnes acce-
 pimur. Diues in miserationibus, vt ait Paulus: siquidem in
 ipso omnes thesauri sapientiæ Dei absconditi sunt. In om-
 nibus & erga omnes est ille diues, qui inuocat ipsum. Et vs-
 que ad eum ille quidem est diues, vt quotidie tot hominum ani-
 mantiumque milia pauerit hæctenus sex milibus annorum:
 neque ei hucusque defecerit quicquam, vt meritò dicatur
 omnipotens, ditissimus & sufficientissimus, re æq; celebra-
 rit cum Dauide, dicens, Gloria & diuitiæ in domo eius. Verè

August.

1, Tim. 2

Psal. 14.

Ioan. 1.

Eph. 2.

Colo. 2.

Rom. 12.

Psal. 111.

enim verus Salomon Christus est, de quo legimus, quia ma-
 gnificatus est in diuitiis & gloria super omnes reges totius
 mundi. Homo hic diues villicū habuit, qui quilibet desi-
 gnat Christianū, qui in baptismo dispensatione suscepit sui-
 ipsius & proximi. Neq; em̄ cogitet quisq; se soli sibi viuere,
 sed curam habere debere etiā pximi sui, quæ adiuuet doctri-
 na, exēplo & externa subministratio, quæ verè pia villi-
 catio est. Quando aut̄ nos villici tantum sumus, cogitemus
 nos bonorum nostrorū dominos veros nō esse, neque quicq;
 nos habere, quod iusto titulo vendicemus nobis, sed omniū
 nos dispensatores esse tantū & villicos. domini enim est ter-
 ra & plenitudo eius, orbis terræ & vniuersi qui habitant in
 eo. Ecce dominū vniuersorū, & cuius omnia sunt propria,
 quorum nos vsū vix exigū capimus. Hinc, inquit Beda,
 ex hoc dispensatoris vocabulo discimus, eos quoq; qui pecu-
 nias habent, earū dominos non esse habendos, sed tanquam
 alieni boni dispensatores. Quod si igitur nos quoque villici
 huius exēplo cogitauerimus, breui villicatione à nobis aue-
 rendā, nosq; corā iustissimo iudice apparituros de reddēda
 ratione, minus superbiremus, minus rerū humanarū & tem-
 poralium cupiditate teneremur, plus conaremur parare no-
 bis amicos illius vitæ, quàm hic diuitias corrādere & aurū.
 Opinio quædā, ait Chrysostr. erronea adgenerata mortalib;
 auget crimina, minuit bona. Ea verò est, opinari quod ea
 quæcunque possideamus in vsu vitæ, possideamus vt dñi, &
 ideo etiā opportunè ea apprehendimus, tanquā bona præ-
 cipua, cū tamen cōtrario hic modo agatur. neq; enim po-
 sti sumus in hunc mundum vt domestici, sed aduenē & pe-
 regrini. Tu itaq; dispensatorē esse te agnosce & villicū alie-
 norū bonorū, tantumq; temporalis fructus participē. Abice
 fastū & arrogantiam diuitiarū, atq; modestiam serua dispen-
 satoris huius. 2 Quando igitur villici & dispensatores Chri-
 sti sumus omnes, sicut de se & sui similibus ait Paulus, Sic
 nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores
 mysteriorum dei: quisquis iam diuitiis suis abutitur contra
 summi domini voluntatem, is vtique de abusu suo accusa-
 bitur, sicut hic villicus diffamatus erat, quasi qui dissipasset
 bona domini sui. Porro glossa quædā hic sic ait, Dissipat bo-
 na temporalia, aliena acquirendo & ppria illicitè exponēdo,
 & bona propria malè retinendo. Ita nos quoque coram deo

Villici su-
mus.

Psal 23

Beda.

Chrysostr.

1. Cor. 4

Glossa.

Mat. 18. accusamur a sanctis angelis, qui semper vident faciem patris
coelestis, & omnia opera nostra adnunciant. Quis autem ex
omnium hominum numero est, qui tam sit immunis ab omni
cogitatione peccati, ut dicere queat, se non esse diffamatum
apud deum? quando omnes nos in deo offendimus, adeo ut
Iacob. 3. si dixerimus quod peccatum non habeamus, nosmetipsos men-
2. Ioan. 1. dacii arguamus, & veritas in nobis sit nulla? Porro domi-
nus ille & paterfamilias iustus est, neque plane fide prebet
communi famae, sed quod praedicabant omnes, id ipsum in vil-
lico quoque experiri tetat. Quamobrem vocat eum ad se, &
ait illi: Redde rationem villicationis tuae. iam enim amplius
non poteris mihi villicare. Neque dissimili ratione fecit etiam
Gen. 18. dominus in Sodoma & Gomorrha, quando dixit: Clamor So-
domorum & Gomorrhorum multiplicatus, & peccatum eor-
um aggrauatum est nimis, descendam & videbo, utrum clamo-
rem qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita ut
sciam. Quod utique intelligi non debet eo modo, quasi quic-
quam lateat deum, qui omniscius est, sed tantum loquitur scri-
ptura de deo more humano, quoniam prius voluit probare
quam iudicare, dumque angelos ille misit in Sodomam ad co-
gnoscenda peccata incolarum, exemplum dedit iudicibus,
August. ne nimium sint in vindicta vehementes, sed bene & exacte
prius dispiciant omnia, deliberent an ita ut narratur sit fa-
Ioan. 7 ctum, quemadmodum Nicodemus inquit, Nunquid lex no-
stra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso. & cogno-
uerit quid faciat? Atque hoc est quod hic paterfamilias di-
xit villico: Quid hoc audio de te? Vocatio haec variis fit mo-
dis, quoniam saepe & multum vocat deus: iam horrorem in-
cutiendo damnationis aeternae, iam immittendo tribulatio-
nes, pericula & varia discrimina vitae. Quotidie enim, inquit
Chrysost. Chrysostralia nobis per effectum clamat dominus, ostendens
fruentem sospitate, priusquam vesperascit exanimem, & alium
inter prandendum expirantem. Moueamur hinc nos talibus
exemplis, & de reddenda ratione cogitemus, expectemus
que subinde dicturum nobis dominum, Redde rationem vil-
licationis tuae. Vocat etiam nos dominus per praedicatores,
Psal. 33. doctores & scripturam ipsam, quando dicitur, Venite filii,
Prou. 8 audite me, timorem domini docebo vos. & iterum: Ad vos
o viri clamito, & vox mea ad filios hominum. Sicque quo-
tidie nobiscum loquitur deus per prophetas & apostolos,

loquitur nobis in euangelio, loquitur & per doctores & pre-
dicatores in ipsa conscientia nostra. Vis in modico saltim vi-
dere, quomodo villicum suum vocat deus? Ecce iam olim in pa-
radiso dispensator constituit dominus Adam, ut custodiret *Gen. 2. 3*
& excoleret illud. Cum vero prauaricatus esset iste in vil-
licatione sua, vocauit eum dominus, & ait, Adam, ubi es? Et
abscondit ille se, quauis frustra: quoniam sic quoque reddere
eum oportuit villicationis suae rationem, quam redditurus, pri-
mum conabatur omnem culpam transferre in Euam, & Eva in
serpentem. neque Adam tamen, neque Eva immunis a culpa fuit.
uterque etiam ideo a villicatione depositus est atque detrusus in
hanc miseriam vallem, cum omni sua posteritate, in qua nos
etiam iustissimo iudice volente adhuc miserè languemus.
3 Ait itaque ad villicum dominus: Quid hoc audio de te?
Sic, sic inquam vnumquemque peccatorem corripit dominus,
dum iste malum vel cogitat, vel loquitur, vel facit, maleque vi-
uit. statim enim tunc ait ille: Quid hoc audio de te? Sic namque
& Sapiens inquit, Data est a domino potestas nobis & vir- *Sap. 6.*
tus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitatio-
nes scrutabitur. Deinceps ergo duo proponit ei dominus:
alterum, ut reddat rationem villicationis: alterum, quoniam por-
ro non poterit villicare. quod utrumque si homo ex animo &
mentis affectu recogitet, multa euitaret utique vitia, peccata
plurima caueret. Ecce enim expende quod dominus omni-
potens ille & immensus tibi dicit, Redde rationem villicatio-
nis tuae. Scias te non summariam rationem, sed particularem de
maximis & minimis redditurum: atque adeo de verbis etiam
ociosis, ut ait dominus: De omni verbo ocioso, quod locuti *Mat. 12.*
fuerint homines, reddent rationem in die iudicii. Proinde
quicquid vel ipse tecum, vel coram proximo tuo operaris, *Redde ra-
tionem.*
quicquid in animo tuo cogitas, quodcumque verbum loque-
ris, quicquid pro voluptate & animi tui voto, vel audis vel
vides, fac rationem reddas villicationis. dicet enim tibi do-
minus: Ecce bona mea dissipas, istidem abuteris, non pote-
ris ergo amplius villicare, prope iam adest finis, tempus in-
stat iudicii & reddendae rationis, quando timendum cuique
est, ne sibi dicat dominus, Expellam te de statione tua, & *Esai. 22.*
de ministerio tuo deponam te. Recordare homo omnium
operum tuorum & cogitationum. redditurus enim es ra-
tionem omnium eorum, quae iam hodie deliquisti, cogitan-

do, loquendo & operando, atque per omnē vitā tuam. Redde, inquam, rationem, quoniam amplius non poteris villicare. Non est tamen quod cogites, deum cuiquam villicationem in hac vita auferre. siquidem quandiu quis hic viuit, pœnitentiā agere potest de peccatis suis, dominoq; esse villicus acceptus. Itaque de morte intelligendū hoc est, quoniam post mortem nullus erit meriti locus, & lignum quocunq; ceciderit, ibi iacet, sicut iam superius parte prima ex sacrarū literarum testimonio confirmauimus aduersus Lutherum. Et quanuis verbū hoc in vniuersum ad omnes pertinet homines, tamen ad omnes mundi huius conditiones referri potest, quomodo quilibet agricola aut ciuis nobilis aut iudex, duces & principes reddere rationem iubentur & debent, religiosi itidē, presbyteri, parochi, prælati, episcopi, sicut & hic de singulis ordinibus proponi possent questiones quas vnicuique in mediū affert deus, qui nobis quoque gratiam suam donare dignetur, ne in hac ratione rei & culpabiles inueniamur. res enim hic nostra agitur, vel de inferis, vel certē de purgatorio. Esseque hanc expositionem veram satis testantur ipsa Christi verba, quum ait, Regnū cœlorum simile est homini regi, qui voluit cum seruis suis ponere rationem, quam omnes nos facere tenemur.

4. Villicus autem iste dixit intra se: Quid faciā, quia dominus meus auferet à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Felix qui finem cogitat. felix, inquit, qui quotidie cogitat se moriturū. melior enim est finis orationis quàm principium. & quoniā probi immutātur in hac vita, perpetuō viuunt in throno cœlesti. Atque in hac parte prudenter egit villicus, quod finem diligēter considerauit. Quomodo ait ille, Quicquid agis, prudenter agas, & respice finem. Siquidem & iacula præuisa minus feriunt, sed & nescit stultus quod ad vincula trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius. Deliberatio porrō villici in duobus consistit, quorū neutrū sibi erat acceptabile: alterū, quia fodere non posset: alterū, quod emedicato alere quidē se posset, sed nō sine grandi pudore. Mystico tamē sensu hoc Beda sic exponit: Ablata villicatiōe, fodere nō valeo, quia finita hac vita, in qua tantū licet operari, nequaquā ultra bonæ conuersionis fructum ligone deuotæ compunctionis licet inquirere. Mendicare, confusionis est, illo scilicet pessimo gene-

re mendicandi, quo virgines illæ fatuæ mendicasse feruntur. *Matt. 23*
 Huiusmodi mendicis nil datur, noluit enim, ait Salomō, a-rare piger ppter frigus, mendicabit ergo in æstate, & nemo dabit illi. Quisquis hic torpet ignauus, neq; quicquā vult boni operari, friget utiq; dū feruore caret charitatis. Quilibet autē victū suū & vitā in ducit, vt amictū, quē nec exuere poterit, neq; pmutare. Solerter itaq; prudēs iste villicus hoc expendit, se fodere nō posse amotū à villicatiōe: quoniā post hanc vitā nō poterit amplius vel ieiunare, vel eleemosynas elargiri, vel inuigilare orationibus. Sed & medicare illic vitio dabitur, quod hic in terris honestissimū est. Piū est enim clamare ad virginē matrem, sancta Maria, ora pro nobis. Omnes sancti, pro nobis orate deū. Illic autē nō sic, quoniā & diues iste euāgelicus, cū micas panis, quæ dabatur canibus, hic Lazaro negasset, frustra illic petit ex Abraham mitti sibi Lazarū. quidnā aliud audiuit, nisi istud? Fili, recordare quæ tu recepisti, bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nūc ille cōsolatur, tu autē torqueris. Ecce quō cōfusus est medicus iste, subito ex diuite factus miserrimus. Aut quis nō meritō erubescat medicare, vnde quis ppetuē subiaceret inopiæ & egestati: siquidē eo locorū constitutus nihil agit qui mendicat, bona petit aliena, quisquis nō secum affert propria. Id ipsum Paulus quoq; docuit, admonēs nos opera nostra bona differre nō debere, vel post mortē vsq;: Dum tēpus, inquit, habemus, operemur bonū ad omnes. sic enim fiet, vt in reddenda ratione melius habeamus corā deo in hora mortis nostræ, & in iudicio extremo, id quod nobis Christus ipse cōcedat, Amē.

HOMILIA II.

Arabolis aliquot ante hoc nostrū euangelium docuerat dominus, salutē hominum pœnitentiū deo angelisq; suis magno esse gaudio. Nunc autē docere adgreditur, quomodo qualesq; se gerere debeant peccatores, qui conuerti velint ad dominū, vt rursus recipiantur in consortiū vitæ æternæ, quod maximè fit per eleemosynam, quæ datur pauperibus, quos amicos nobis facere iubemur, instar huius villici diffamati corā dño de rebus suis dissipatis, vnde cogitauit intra se, ne medicaret, Scio quid faciā vt cū amotus fuero, recipiāt me in domos suas. Ecce prudenter ille hic fecit, deliberās de eo quod ageret, quō & Sapiēs *Eccle. 32.* iubet, cōsulto nos oīa facere debere, sic enim futurū, vt nos-

met non pœniteat. Salubre itaq; hic sibi consilium adinuenit, quomodo modicum exponeret & reciperet multum, ait, Ut recipiant me in domos luas: puta, quibus ego bene faciã.

2. *Re. 20*
Thob. 7. Sic Ionatas petiit Dauidẽ, si uiueret vt misericordiam secum faceret domini. Sic Raguel optauit Thobia, Dominus deus tecũ sit fili mi, oprimi enim viri filius es qui dat elemosynam. Sic quisque fecũ deliberet, dũ cogitat de morte sua, quia villicatio sibi auferetur, vt antea pondus & sarcinã peccatorum abiciat, remittat omnibus à quib; sit offensus, magna elemosyna, magnosq; sibi cõparet amicos, qui testimonium sibi tribuant coram iudice, non verbis, sed bonorum operum declaratione. Et in hoc consilio exequendo nihil moratus est villicus, neq; (quod ferẽ sit in Imperii comitiis) bene consuluit tantũ, & nihil effecit bonorũ. Vocauit potius ad se omnes debitores domini sui, & primo quidẽ dixit, Quantum debes domino meo? At ille dixit, Centum cados olei. Quilibet parochus, & cui animarũ cura deman-

data est, id ipsum quoque faciat. conuocet in quadragesima debitores domini sui, singulosq; etiam in priuata confessione scrutetur, dicat vniciq;, Quantum debes domino meo?

I. 43.
Iosue. 7. Quid peccasti? Narra si quid habes vt iustificeris. sic & Iosue dixit ad Achã, Fili, da gloriã deo, confitere peccata tua, & ostẽdemibi quid peccasti. Neq; verò dei tantũmodo, sed & proximorũ nostrorũ sumus debitores: deo quidẽ debem; tanq; conditori redemptoriq; nostro, vnde bona omnia habemus cœlestia, temporalia & corporalia, dicẽte Paulo, Quid habes quod nõ accepisti? Sanus es, diues, formosus, prudẽs, doctus, nobilis, aut dominus: omnia hæc ex deo habes. vnde & hic quidã per oleũ intelligũt spiritualia dona animæ, puta baptizatũ esse, Christũ induisse per fidem, sperare vitam æternã, pœnitere de peccatis. Omne id à deo, oleũ em hoc est, ex quo in nobis ardet lumẽ diuinũ, & animus noster illustratur lumine vero, quod omnes homines illuminat.

2. *Cor. 7*
Iob. 1. Quando aut primus hic cados olei dicitur debuisse centũ, cẽtenarius numerus perfectionẽ designat (nõ loquimur in thematicẽ, quia sic esset numerus abundãs. cum omnes partes aliquorũ faciũt 117. sed velut veteres Theologi loquuntur sunt, quia in centenariõ fit transitus à læua ad dextram, inquit Hierony. in abaco manuali eum modum supputandi per articulos digitorũ, descripsit post veteres Beda.) Quĩ

Hierony.
Beda.

itaq; spiritualia bona tãto corporalibus sint potiora, quãto præstat anima corpore, vt ait dñs, rectẽ dona spiritualia numerus hic significat cẽtenarius. Ex iis autem quæ deo debemus, magna pars ad proximũ nostrũ pertinet, quem oportebat bonis exẽplis, moribus & doctrina sana per nos ædificatũ, sicut decet nos facere. Hic ergo villicus remittit quidẽ, quãtũ sibi cũ proximo suo intercedit, sed debitũ dei adhuc manet. Quod autẽ, inquit August. de centũ cados olei, quinquaginta scribi fecit à debitore, & de centũ coris tritici octoginta, ad nihil aliud valere arbitror, nisi vt ea quæ simili

ter atq; in Leuitas Iudæus quisq; operatur, vt in Christi ecclesia abũdet iustitia eius super scribarũ & phariseorum: vt cũ illi decimas darent, Christiani dimidias dent: sicut non de fructibus, sed de ipsiis bonis suis fecit Zachæus: aut vt ad minimũ decimas det geminas, sicq; superet Iudæos. Verũ hoc nõ accipitis, neq; auditis vos libẽter, sat scio, quum vix semel decimas detis animo & affectu integro, eo quod dãnata & diffidentẽ de deo istam cõcepistis (nõ omnes volo vos, sed bonã tamen partẽ intelligo) opinionẽ, quicquid cul- tu diuino, rẽplis & elemosynis impẽditis, id omne nõ perire tantũ, sed vos quoque eo minus habituros creditis. Cõtrariũ autẽ iam suprã edocti estis. Beda deinceps hoc ad so-

lam refert elemosynã, inquiens, Nisi forte quis simpliciter accipiendũ putet, quod omnis qui indigentiã cuiuslibet pauperis sanctorũ subleuat, vel ex dimidia, vel ex quinta parte, certa suæ misericordiæ mercede sit donandus. Equidem aliam adhuc inuenio expõsitionẽ, eamq; ferẽ huiusmodi, Quod qui cados centũ debet, mensurã significet misericordiæ, quam sibi homo retinet & non pauperibus erogat. Atque horũ debitorũ plurimi sunt in mundo, diuites & opulẽti, crassi & obesi, mercatores, prælati, cœnobita quoque multis bonis dotata, in quibus multi sunt, qui immiserico-

des, nihil adiuant pauperes, neque cogitant quod de bonis ecclesiasticis scriptũ est, Summus sacerdos ostendit deposita ad victualia viduarũ & pupillarũ, quãdam verò esse Hyrcani Thobia viri valde eminentis. Verẽ autem sic res habet, quod quãuis omnes immites durũ subibunt in die nouissimi iudiciũ, tamen durius tractabuntur adhuc & inclementius, qui ex spiritualibus immiserico-

des sunt dare elemosynam. Atque hoc est quod erat animus dicere, cados cen-

*Luc. 12.**De qua. enã. li. 2. cap. 34.**Exo. 22.**Luca. 19.**Leui. 17.**De elemosyna. Beda.**Mach. 1.**Abbatẽ immiserico- des, taceo de tyrannis.*

tū significare debitū istud. Ait autē villicus, Accipe cautionē tuā, & sede. **Quod** etiā temerē dictū non est, quoniā quilibet peccator accipere debet cautionē suā. **Quæ** quid obsecro aliud est, quā ipsa cōscientia nostra, præter quā nulla alia certitudine indiget deus, sicut Paulus inquit, gentibus testimoniū dare ipsam eorū cōscientiā? **Cautionē** hanc protulit etiā Sapiens, cum diceret, Cōscientia tua scit, quoniā sæpe aliis hominibus malè locutus est. **Cautionē** hanc omnes sumere debemus in manus tēpore quadragesimæ, cum confessuri sumus. Sequitur, & sede. **Vt** maxime aliās, ita hic quoque potissimum mora sua cuique nociua est. sic enim & Sapiēs iubet, nos cunctari nō debere conuerti ad dominū. Subdit, & scribe quinquaginta, quod quid putas esse aliud, quā ipsam peccatorū remissionem? **Quinquagesimus** enim annus iubilæus est, sicut dixit dominus, Numerabis tibi septē hebdomadas annorū, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta nouem: & clanges buccina mense septimo, decima die mensis propitiationis tēpore, in vniuersa terra vestra. Sanctificabisque annū quinquagesimū, & vocabis remissionē cunctis habitatorib⁹ terræ tuæ. ipse est enim iubilæus. Atq; hinc promanauit illud, quod annus iubilæus etiam in ecclesia obseruatus est ex quinquagesimo in quinquagesimū. tantisper dum terra malos homines nūc educat atque pusillos, min⁹ usq; longæuos, res translata est ad annum vigesimūquintum. Simili modo de remissione fragmenti dicere potes. 3 Id omne cum innotuisset domino, laudauit ille villicum iniquitatis quod prudenter egisset. Non tamen laudauit in eo dominus infidelitatē, qua deceperat ipsum, sed prouidentiam futurorū. Atque hæc illa regula est quam ex Chryostomo supra admonuimus, & hic quoque habetur in Theophylacto, cū ait, Omnis parabola obliquè & figurato modo, rerum quarundā naturā manifestat, non per omnia rebus illis assimilata, propter quas assumpta est. Sequitur hinc alia regula, non requiri in parabola, vt omnes illius partes necessarium sit curiosus indagare, sed quatenus apparēt proposito vtiles & fini cōuenientes. finis autem huius parabolæ est, per eleemosynā amicos sibi cōparare ad promerendā vitā æternā. Si quis autē vellet hic vnū hoc cōsiderare, quod villicus iste dominū suum improbè decepit, ipsiusque bona aliis remisit, quid hoc foret

aliud, quàm semirā sternere ad coruos & crucē malā? Voluit enim nos hic docere dominus, vt diuitias nobis à deo datas, vltro impendamus pauperibus, quos nobis per illas cōparemus amicos. **Quid** multa! laudauit, inquit Beda, domin⁹ villicū, quod sibi prospexit in futurū, sed non omnia debemus ad imitandū sumere. Non enim domino est faciēda fraus, vt eleemosynas inde faciamus. sicuti neq; in vniuersum faciēda sunt mala, vt eueniāt bona. Honorādeus siquidē & colēdeus deus est ex propria substantia, neque illi placet vel sacrificiū, vel eleemosyna ex vsura & bonis malè partis. hoc quidē vult dominus, vt bona malè adquisita, iis quorum sunt restituantur. Errant igitur vsurarij nostrī, qui vbi diu hominibus egregiè imposuerint, malisq; cōtractibus eos deceperint, modiumq; frumētī, qui aliās veneat aureis duobus, ad paruulam dilationem vendiderint tribus. Quibus imposturis accedit hæc noua, quod si quis pauperculus pannum aut aliquid simile emptum velit, cuius precii statim dissoluere nequeat, cogatur diuiti vendere aut nā, quæ nondū creuerit dimidiato precio, quæ vsura certa est & indubitata carius vel vilis propter anticipationē vel expectationē. Sūt istius generis & duriores etiā contractus innumerī, quibus pauperes à diuitibus ad ipsum sanguinē & intimas ossium medullas vsque, laniātur, corrodūtur, deuorātur. Cumq; sic belulū & obesulū diuites decē millia aureorū vndecūq; per fas & nefas corraserint, videntur sibi deū egregiè cōciliasse, si crucifixi imaginē, aut montē Oliueti in monasterio depixerint & erexerint, vel ruinosam antiqui parietis maceriem sanctorū imagūculis collini curarint. Nō sic autē, nō sic, nihil proderūt hæc vobis. Aut adeōne vultis vos huic accōmo dare villicū, qui nō ob iniquitatē, sed prouidentia collaudatur? Nō absimile est, quod alibi dñs iudicem ciuitatis vnus malū, quē vidua inuocabat, comparat iudici æterno deo nostro, non in iniquitate, sed quia ad instantiā viduæ pronunciat illi ius & æquitatē. Sicq; preces iustorū etiā vindictā clamantiū exaudit dominus. Constat igitur, vt tandē finiamus, parabolā nō ex omnibus suis partibus vsurpari debere, sed quo ad finē tantū, qui hic est prouidentia, nō iniquitas. Sequitur, filij huius seculi prudentiores sunt in generatione sua filijs lucis. filios huius seculi dicit eos, qui laudant omnia quæ in terra lucrosa sunt, atque ij sapientiores

Beda.

August.

Rom. 2.

Prou. 3.

Locus notabilis.

Reconciliationis factorum cum deo.

Luc. 18.

Theop.

lōge sunt & diligētiores, quā qui spirituales sunt. idq; pro
dolor plus quā vellemus experimur in iis periculosis tēpo-
ribus, quibus omnes penē homines diuitiis inhiant, honori-
bus incumbunt, vt qui maximē. *Qui* autem animarū curam,
salutem & ædificationem promouere deberent, isti altū &
Catholi- (quod aiunt) in vtranque aurē dormiunt. Aur quā curiosi &
ci negligē- expediti sunt neochristiani in hæresibus suis, in dispergēdis
tesres hæ- libellis & veneno suo diffundēdo? Vicissim catholicorū in
reticis. veritate & in integritate fidei diligētia tāta, studiūq; simi-
Bar. 3. le nullū est. filij enim huius seculi ij sunt, de quibus Baruch
ait, Filij Agar qui exquisierunt prudentiā, quæ de terra est,
Beda. negotiatores terre. Audiant, ait Beda, sapiētes huius seculi,
vt stultam sapiētiā deserant, quos dominus non verē pruden-
tes, sed in generatione sua prudēte s esse cōmemorat, de
Isaia. 5. quibus dicit Propheta, Væ vobis qui sapiētes estis in oculis
vestris, & coram vobismetipsis prudētes. Contra autē ama-
tores vitæ æternæ, filios lucis appellat. sicut enim quisq; fa-
Mat. 5. cit opera, ita & filius appellatur, non secus ac mali filij per-
ditionis, & boni filij regni dicuntur.

4 Concludit itaque dominus, inquiens, Et ego dico vo-
bis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Diuitias
mammonā iniquitatis vocat, non quod illē in peccato sem-
per (quanuis id frequenter eueniat) acquirantur, sed pro-
pter consequentiam: quia plerunq; non sine peccato reti-
nentur, magnæque sunt multorum peccatorum causa.

verulēt? Verē sollicitæ tu causa pecunia vitæ es.

Per te immaturum mortis aditus iter.

Pecunia. Pudor per aurū soluitur, violatur auro integritas, pax occi-
ditur, fides perit, leges & ipsē intercidunt. An quid aliud est
aurū, nisi venenū gloriæ & princeps, vt ille ait, omnium malo-
rū? hinc prodiones, adulteria, homicidia, & quid denique
non? vt deniq; māmonā iniquitatis appellarit dñs. vnde tamē
amicos nobis comparare iubemur, pauperes nimirū &
médicos, vt ait Glossa, qui nos aliquando demortuos reci-
piāt in æterna tabernacula. Regnū itaq; cœlorū iubemur
Adit. 5. mercari ex pauperibus. Et nōne admirabilis & in omnibus
stupēdis iste deus noster, qui tāta sapiētia instituit omnia, vt
qui in mundo sunt contēptissimi, maximū omnium precii &
thesaurū vendere possint, vitā æternā? illorū siquidē est re-
gnū cœlorū, quod ab eis mercari debemus, & nostra sponte

largiter dare eleemosynam: idque vt faciamus, vel vnū
hoc magis nos vrgeret, quod paratus est Deus tam a-
bundanter illud nobis repēdere. Vos itaque charissimi da-
te pauperibus & retribuēt vobis dominus mensuram quam
supra in his hominibus de eleemosyna audistis. Non id tamen
ex bonis malē partis quisquam tentet facere, sicut ex Augu-
stino similiter admonuimus. nemo enim ex vsura, rapina aut
furore eleemosynam facere debet, sicut scriptum est, *Qui of-*
fendit misericordiam ex substantia pauperū, quasi qui victimat fi-
lium in conspectu patris sui. & Salomon ait, Sacrificia impio-
rum inominatio sunt corā Deo, quæ ex peccato offeruntur.
Quando autē res malē partæ sint restituendæ, ibi consilio
vniuersi docti & boni confessoris, neque assentatorem hic tibi
quædam, qui dicat placentia, sed veritatem ipsam. Certum est
enim, quod post Gerisonem magni nominis Kaylespergius
velut ex oraculo dicit, Plures pereunt auaritia, quā vel gu-
la vel luxuria. Auditis itaque hic ipsam Christi vocem, eam
sequimini. comparemus amicos nobis pauperes, vt vicissim
nos recipiāt in æterna tabernacula. Deo enim scēnorat, quis
quis miserat pauperis. Huiusmodi amicos vobis complu-
res facite, quoniā in die nouissimo vocabit dominus iustos
ad regnum cœlorū, eo quod se famelicum cibarent, & sitien-
tem potarint: & tunc illi nos recipient in æterna taberna-
cula. Quod omnibus nobis præstare dignetur Deus, Amē.

*De verbis
domni.
Exod. 34*

Gerison.

Prou. 19

DOMINICA XI. POST PENTE-
COSTEN, EVANGELIUM,

LVCAE XIX.

N illo tempore, *Vt* appropinquauit Iesus
videns ciuitatem Hierusalem, fleuit super
illam, dicens: *Quia si cognouisses & tu,*
& quidem in hac die tua quæ ad pacem ti-
bi, nunc autem abscondita sunt ab oculis

tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui
vello, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique,
& ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.

E

Mat. 14 Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non
Mar. 13 cognoueris tempus uisitationis tue. Et ingressus in templum,
Mat. 21 cepit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scri-
Mar. 11 ptum est, quia domus mea domus orationis est. Vos autem fe-
Ioan. 1 cistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in
Esa. 56 templo.
Iere. 7

HOMILIA I.

Gregor. Vobis fletu domino, inquit Gregor. Hierosolymoru
 Q subuersio describatur, quæ à Vespasiano & Tito Ro-
 manis principibus facta est, nullus qui historiam euer-
 sionis legit, ignorat. Fletus autem hic Christi, factus est in ipso
 die Palmaru, quando plurimus ei exhibitus est honor: quo
 docere nos uoluit ille, ne inter gaudia obliuiscamur malo-
 rum, quæ nobis occurrere tunc quoque possunt, iuxta illud Sa-
 pientis, In diebus bonis etiam recordare maloru. Atque hoc
Eccle. 11 est, quod sancti patres dicunt, ideo in dominica Palmaru le-
 gi in ecclesia passionem Christi, quonia & ipse dominus in
 mediis gaudiis perturbatus est, & merore confectus. Nos iam
 tum ipsum aggrediamur. Ut appropinquauit, uidens ciui-
 tatem. Mitissimus dominus non solum pedibus corporis, sed &
 compassionis in animo appropinquauit, atque id tamē totum
 frustra, quonia ut maxime diu appropinquet nobis domi-
Iaco. 4 nus, nosque non etiã accedamus, nihil fit. sic Iacobus ait, Ap-
 propinquate deo, & appropinquabit uobis. sanè enim nul-
 lus in deo defectus est, sed omnis iste in nobis est. Neque ue-
 rò appropinquat ille tantum, sed & flet. siquidem nulla est alia
 natio tam grandis, quæ habet deos appropinquantes sibi, si-
Deut. 4 cut appropinquat nobis deus noster. Appropinquat ergo do-
1. Tim. 1 minus peccatoribus, uolens omnes homines saluos fieri. ideo-
Zacha. 1 que & per Prophetam clamat, Conuertimini ad me, & ego
1. Ja. 45 conuertar ad uos. & per alium, Conuertimini ad me, & sal-
 uati eritis omnes fines terræ. Nanque hoc est, quod credas con-
 stanter, quia nullus pater ardentius adeo diligit filium suum,
 illiusque profectum desiderat, ut deus cupit, quatenus nos filii
 sui ab eo conditi, creati & redempti, bene, pie & iuste uiue-
 remus. In eius rei argumentum dicitur hic non appropinquasse
 tantum ciuitati, sed & super eam fleuisse. ait enim euangelista.
Gregor. Ut appropinquauit uidens ciuitatem, fleuit super illam, fleuit
 pius redemptor ruinam perfidæ ciuitatis, quam ipsa sibi ci-

uitas non cognoscebat esse venturam. sicque condolens domi-
 nus dicit per prophetam, Quis dabit capiti meo aquam, & *Esa. 9*
 oculis meis fontem lachrymarum? & plorabo die ac nocte
 interfectos filii populi mei. Non risit, quod sanè in scriptu-
 ris inueniatur, mitissimus dominus, sed ex rationabilibus cau-
 sis non semel fleuit, ut hic super ciuitatem Hierusalem, quæ
 non cogitat malum iam iam sibi imminens. unde poterat ille
 dicere cum Esaia, Quomodo facta est meretrix ciuitas fide-
Esa. 1 lis, plena iudicii: iustitia habitauit in ea, nunc autem homicida.
 fleuit deinceps & in resuscitatione Lazari, qui fremitus pro-
Cyrillus fecit ex eius indignatione contra diabolum, cuius inuidia
 & suggestione mors intrauerat in orbem terrarum. flebat ergo,
 quia fons erat pietatis, & pro parte humanitatis. In uniuersum
 quoque deplorauit communem omnium hominum lapsum
 in cruce pendens. sic enim ait Paulus, Qui in diebus carnis sue, *Hebr. 5*
 preces supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere
 à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exaudi-
 tus est pro sua reuerentia. Quo minus autem proprium suum
 exitum cogitabat ciuitas, eo magis dolebat Christus, & dice-
 bat, Si cognouisses & tu, & quid in hac die tua, quæ ad pacem
 tibi, scilicet quæ ego lugeam, & tu feres, sicut de te dixit
 Hieremias, Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in
 maxillis eius, & non est qui consoletur eam ex omnibus cha-
 ris suis. Fleret inquam etiam nunc in illa die sua, quæ ad pacem
 sibi, eo quod quæ futura erant latebatur eam. uidebantur etenim
 Iudæi iam omnia superasse, si modo inuidiæ suæ uirus effu-
 disset in dominum, ipsumque occiderent. uerum id omne gau-
 dium prouenit eis ad summum merorem: iuxta illud Sapien-
 tium. Risus commiscetur doloribus, & nouissima gaudii obruit tri-
 stitia. Atque hoc est quod dominus loquutus est mulieribus, *Proue. 18*
 dicens, Nolite flere super me, sed super uos ipsas flete, & su-
 per filios uestros: quoniam ecce dies uenit in quibus dicet,
Luc. 23 Beati steriles & uentres qui non genuerunt, & uera quæ non
 laetauerunt. Tunc incipiet dicere montibus, Cadite super
 nos: & collibus, operite nos. Et sic quidem etiam hic dolent
 collachrymabatur dominus ciuitati, præ multitudinem pecca-
 torum seipsam cognoscere non uolenti, atque putanti se sem-
 per habituram pacem in peccatis, quod fieri non potest. Deus enim
 dominus est uindictæ, & uiciscetur se statim: quoniam quum dicet,
 pax & securitas, repentinus eis superueniet interitus. *1. Thim. 5*
 O. ij.

multis locis hoc contingit. Tu hoc quoq; vt voles extende.

1 Iam porrò horrendum magnificæ vrbis excidium describit dominus, idque per hæc quinque.

- 1 Circumdabunt te inimici tui vallo.
- 2 Coangustabunt te vndique.
- 3 Ad terram prosternent te.
- 4 Et filios tuos qui in te sunt.
- 5 Non relinquent in te lapidem.

Beda.

Hebr. 13.

Que omnia magnam vrbis mutationem signant, quoniam tunc extra ciuitatē crucifixus est dominus, teste Paulo. Nunc verò vrbis tota sic extructa est, vt locus Caluarie, ipsumq; adeò sepulchrū Christi, sint in vrbe, totamque cōstet illam antiquam Ierosolymam dirutam, soloq; esse æquatā. Quomodo principes Romani, quàm ægrè obsederint vrbē, tribus aggeribus circūdederint, quāris in periculis bellorū, famis & pestis fuerint Iudæi, quam crudeliter trucidati, capti &

Iosephus

venditi, Iosephus ipse quoq; Iudæus natus, qui in eodē bello fuit, iustis septē voluminibus descripsit. Tēpore nanque paschali cœpta est vrbis oppugnari, quando erat plenissima in cōuentu omnium Iudæorū, quo nomine vehementior efficiebatur obsidiō. intus enim fames & inter ciues factio & seditio erat, exterius hostilis & cruētus grassabatur gladius, vt rectissimè sic dicere poterat illud Danielis, Vndiq; mihi angustia, & quo me verā nescio. Prædixerant enim iam olim illud prophete, sed obstinati Iudæi credere recusabāt, sicuti nunc quoque Neochristiani credere nolūt, neque agnoscere prophetias Danielis, Christi, Pauli & Petri, dum abrogant sanctū missæ sacrificiū. Isaias prædixerat, Terra vestra deserta, ciuitates vestrae succensæ sunt igne. Regionē vestrā coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili, & derelinquetur filia Sion vt vmbra culum in vinea, & sicut tugarium in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur. Ita excidiū hoc etiā Micheas prædixit, inquit, Sio quasi ager arabitur, & Ierusalē quasi aceruus lapidū erit, & mons tēpli in excelsa syluarū. Nanq; quū iam Romani vrbē totam funditus euertissent, qui adhuc reliqui erāt Iudæi, rursus cœperāt ædificare illā: & superuenit Aelius Adrianus, & iterum diruit quicquid erat extructū, oppidumq; ibidem ædificauit, atq; à suo nomine Aeliam dixit, autore Hieron.

Isa. 1.

Mich. 3.

Hieron.

de loc.

hebr.

Isa. 3.

Hoc etiā est quod Isaias inquit, Habitatores Ierusalē & vi-

ri Iuda iudicate inter me & vineam meā. auferā sepē eius, & erit in direptionē: diruam maceriā eius, & erit in conculationem: & ponā eam desertam. nō putabitur, & nō fodietur, & non ascendent super eam vepres & spinæ, & nubibus madabo ne pluant super eam imbrē. Id omne sub ænigmatē & prætextu vineæ, prædixit propheta de vrbis huius excidio, quoniā ibidē sequitur, Vineā dñi exercituum domus est. Istraël. Supersedeo cæteris prophetarū vaticiniis, quoniam sunt innumera. Neque vos credo later, quomodo ostendentibus Christo discipulis structuram templi, dixit ille ad eos, Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, nō relinquetur hic lapis super lapidē, qui non destruat. Quæret autē non abs re quispiā, quid hic de christianis actum sit, quorū vtrique multi per apostolos & discipulos Christi à Iudaismo conuersi sunt, sicut & Lucas de octo milibus scribit. Respōdetur, Christianos in hac angustia & persequutione nō esse deprehensos. Refert enim Eusebius christianos, qui tunc erāt Ierosolymis, admonitos esse diuinitus, vt secederēt vltra Iordanē in ciuitatē Pellā, vt cū secessissent ex vrbe boni, Deo peccatricē ciuitatē magis puniret. Iosephus etiā scribit, quod quū in nocte Pentecostes sacerdotes ingressi essent templū ad cultū Dei peragendū, primum audierūt sonitum, deinde vocē dicentē, Migremus hinc. Præterea Iesus quidam filius Ananiæ agricola, quatuor annis ante excidiū continuè clamauit per vniuersam ciuitatē, Vox ab ortu, vox ab occasu, vox à quatuor ventis, vox in Hierusalē, vox in tēplo. vox in omnē populū, vā, vā, vā Hierusalē. Sicq; clamauit ille cōtinuè, & in magnis festiuitatibus maximè, sine vlla raucedine vocis. Quumq; in obsidiōe super murū circūiens clamaret assiduò, Vā ciuitati, vā tēplo, vā populo, & ad extremū diceret, Vā mihi, lapide ictus occubuit. 3 Multa possent hic de immensis erūnis huius excidii dici, nisi nimis longū id foret: & tamē sub breuitate vide. de fame, sicut & Euseb. fecit, potiora transcurrere, reliquasq; belli & cōsuetus mutui miserias missas facere, vnde cognoscatis quantum scelus sit & peccatum occidisse Christū, quam obrem merito tāto supplicio. puni illud Deus. Diuitibus, inquit Iosephus, nihil intererat siue viuerent siue occiderentur. si enim viuebant, accusabantur pro iis, qui defectionem meditarentur & pararent ad Romanos, vnde occasio dabatur illis, bona omnia auferē

Matt. 24.

Act. 24.

Lit. 3. c. 3.

Lit. 3. c. 4.

Ios. lib. 3.

di. Quumq; iam nullibi palā essent frumenta, milites irruptionem faciebant in ædes diuitum: & si quid inueniebāt, rapiebant statim: si nihil, tamē affligebāt homines, quasi qui abscondissent ea ne cōmunicarēt aliis, clamabāt ipsos tam diū sine cibo viuere nō posse. Nonnulli omnē substantiam suā expendebāt pro vno modio frumenti: seq; concludebāt priuatim in penetralia ædiū, & quod habebant, veluti furtiuū comedebāt semicoctū. Miserabilis omnino hæc rerum omnium facies erat & aspectu infœlices esca: quisquis enim potentior erat & paulo robustior, cibū rapiebat vbi cunque inuenerat. nulla hic verecundia, reuerentia nulla fuit, vxores maritis, liberi parentibus, ipsaq; adeo matres filiis suis escam abripiabant ex ore, ita vt liberi in conspectu patris conciderent moribundi. Quid quod nemini facilē licebat priuatim manducare: quoniā quascunq; fores cernebāt latrones clausas, eas effringebāt: & irruentes quærebāt cibū, inuentumq; vi arripiébāt: neque in hoc senibus parcebatur, neque mulieribus. Milites insuper negantes ipsis hominibus cibū, præacutis & validis acubus pungebāt loca genitaliū, vt extorquerēt escam. Quod si qs magno vitæ periculo extra urbem clā peruenisset, decerpisq; oleribus vix hostiū manus euasisset, & rursus venisset in urbem, quicquid ingenti discrimine vix tandem abripuit, id omne ei rursus auferebatur. Vsq;eadco etiā inualuit fames, vt vndiq; plateæ oēs plenæ essent cadaueribus mulierū & infantū atq; puerorū. senes quoq; expirabāt palā in plateis, iuuenes vix sufficiebant iam figendis gressibus, ita exhaustis viribus erāt. Qui etiā robustissimi sibi videbātur, & bene adhuc viuere, itidē nō sufficiebant, deficientē iam libitina sepeliendis iis qui sibi erāt charissimi. in quo etiā opere multi intēti, dum cadauera suorū congerūt, moriūtur: quidā in ipsa via cadauer aliquod sublatum vix humeris ferentes, corruébāt ante mortuū, quam terrā contingerēt. Quid multa? lachrymis erant omnia plena, plena omnia mœroribus, quādo nihil vndique erat, nisi ipsissima mortis imago. Crudeliores erāt in hoc spectaculo latrones. siquidē & monumēta lustrabāt, & cadauera spoliabāt, quædā etiā semimortua occidebāt penitē, gladios suos hoc modo experiētes. Erāt hic qui occidisse postulātes, ipetrare nō poterāt. Multa quoq; mortuorū cadauera piciiebāt extra urbē, ita vt istis implerēt fossas: cui

Miseranda Hierosolymorū obsessio et expugnatio.

tragœdiæ misertus Titus ipse imperator, sublati in cœlū oculis, dicebat cū gemitu, Tēstē te inuoco Deus, quod non est hoc opus meū. Ad extremum tanta erat fames, vt in tota vndiq; ciuitate de cibus contentio esset, emortua iam innumeraibili hoīm multitudine præ fame, adeo vt Mānetus Iudæus quidā, qui Romanis se dedidit, dixerit à decimo quarto Aprilis vsq; ad primū Iulij, elata per portā cadauera hominū centū quindecim milia & octoginta. Verū deinceps qui reliqui superfuerunt nobiles, retulerunt vltra sexies centena milia elata esse extra portā, præter eos qui aliās mortui fuerāt. Vrgebatur insuper quæ vix fas est loqui aut credere, homines manducare coriū, calceos, pelles, scēnū quoque & iis multo deteriora non abhorrebant. Iosephus quoque scribit quoddā inauditum & inhumanū. Mulier quædā nomine Maria, filia Eleazari, diues & nobilis, nata ex vrbe Bathecor citra Iordanē, ea quoque Hierosolymā cōfugerat hanc fœlicē obsidionē, fameq; præualecēte, cum quid coquebat, irruētes milites ei auferebāt, qua re cōmota & per cita furore, ad facinus vrgebatur, quod & ipsa auerfatur natura: & si vera sunt quæ referūt veteres, sol quondā hic ipse, qui omnia videt, videre exhorruit. lactentē adhuc habebat infantulum, eum elatum ad oculos ecce in clamat: O infœlicissime matris filiule, multo infœlicior, cui nā te seruabo in tāto bellorū impetu, in fame & seditionibus? Quod si te sino viuere, ecce seruus Romanorū efficeris, nunc autem fames præuenit seruitutē. Ad hæc qui seditiones mouent in ciuitate, magis furiosi sunt quàm ipsi hostes, mihi iraque cibus eris, ne aliis esca fias, vt seditiosis istis furorē augeas, vt nos fabulā facias vniuerso generi humano. Simulq; cum iis verbis filium illum suū interemit, alteramq; corpusculi partem coxit, alteram absconditam seruauit. Interea dū hæc fiunt, ecce milites accurrunt, nidorem sequuti, mulierem increpant, & minantur mortuū, nisi proponeret quod esui parasset. Et statim respondit illa, se bonā partem eis seruasse, atque cū hoc reliquam partē proposuit. qua visa, exhorruerūt subito, & velut obstupuerunt. Mater autē subiit, Verē hic filius erat meus: de iis ipsis carnibus egomet māducaui, & vos itaq; comedite. Quid horretis? quid veremini? Verū ipsi cum tremore & horrore abierūt. Numerū omnium occisorū facit ille vndecies centena milia. Captiuorū

Li. 6. c. 11

Mortui.

7. Ca. 6.

Mulier prole carmedit.

Captiui mortui. autem infra annos septedecim, supra nonaginta milia, & innumerabilis multitudo adhuc extitit eorum, qui partim venditi, partim ad metalla sunt cōdenati. Hæc, hæc nimirū sunt illa spectacula dilectissimi, quæ hic Christus deplorauit simul & prædixit. Neq; absimile est, quod alibi dixit apud Lucam, Cū autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hæ sunt, vt impleantur omnia quæ scripta essent. Væ autem prægnatibus & nutrientibus in illis diebus. erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ierusalem calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora nationum. Nos iam rogemus dominū, ne peccata nostra visitet in acerbitate virgæ, sed gratiam nobis suam concedat, vt poenitentiam agentes de peccatis nostris, vitam consequi mereamur æternam, Amen.

HOMILIA III.

Omnis hoc euangelio prædixit horrendū & miserabile magnificæ præclaræq; vrbis Ierosolymæ excidium: neq; id solo verbo, sed externo etiā signo, quia lachrymis in hoc profusus. Rationes autem tantæ cladis non in vna vrbe tantū, sed & vniuersa regione deuastata quoq; indicauit hic dñs, dicens: eo quod nō cognoueris tēpus visitationis tuæ. Vbi loquitur de suo tempore, quæ iam venerat ipse visitare eos, sicut ait Zacharias, Per visceram misericordie dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Atq; hæc ipsa iam erat plenitudo tēporis, quādo misit deus filium suū in mundum tempus illud beneplaciti, vt ait *Psal. 62.* David, quod etiā manifestè & apertè adeo prædictum eis fuerat, vt tergiuersari non possent, ita propheta omnes aduentū Messie præcinerant, ita signū certum eius temporis ostenderat patriarcha Iacob, ita Daniel etiā annos cōnu merauerat, vnde facillè tēpus huius visitationis cognoscere potuissent: Verūm adeo isti erant inuidia, odio, superbia & auaritia obcæcati, vt illi nec cognoscerēt, neq; intelligerēt. Quamobrem loquutus est dominus quoque ad eos; Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostris probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid autem & à vobis ipsis

non iudicatis quod iustum est? Atque hoc est, quod per prophetam cōqueritur, dicēs, Miluus in cælo cognouit tempus aduentus sui, turtur similiter, hirundo & ciconia, populus autem meus nō cognouit iudicium domini. Quia itaq; graui ter peccarūt isti in domino, graui supplicio affecti sunt, ita vt nunquā tanta plagarum omnīū multitudo venerit super eos, imō nec alibi quoq; super aliquem vniuersi mūdi populum, iam inde à conditi orbis exordio. Hinc descendum nobis est, quod quanuis hominum miseria, fragilitas, supplicia etiā & damna ex naturalibus interdū causis proueniunt, vnde & naturæ domin⁹ cōmendatur: neque id propter peccata fit, cuius rei apertū testimonium ipsa nobis Christi verba exhibent, quando interrogabant eum discipuli de cæconato, ipse ne peccasset an parētes eius, respōdet ille neque cæcū neque parentes eius peccasse, sed vt manifestetur gloria dei in eo. Tamen nonnūquā etiā hoc permittit dominus ad bonū hominis alicuius, vt sic ille abstineat à peccatis, vitamque suā emēdet. Sic permittit stimulo carnis vexari Paulum, ne reuelationū magnitudine elatus superbiret. Sic 2. *Cor. 12.* populos aliquot reliquos permittit deus, qui aduersarentur *Iudic. 3.* Iudæis, quo experiri ille voluit, num Iudæi seruarent mada ta sua. Sic multi infirmitatibus corripiuntur in bonum, qui si sani permanerent, damnari poterant in peccatis suis. Multi pauperes fiunt, aliās in diuitiis perituri. Plerique ante tēpus moriuntur, qui si supersites manerent, vitam viuerent perditā, & damnarētur. Quapropter nemo nimirū dolere debet de morte filiorum suorum, quoniā sic ait Sapiēs, Raptus est, ne malitia mutaret intellectū eius, aut ne fictio deciperet animā illi⁹. Multos in prima infantia deus vocat ad gloriā, qui si vixissent, & gratia dei excidissent & gloria. Neque est tamē, quod paruulis similes habeātur exequiæ, vt iis qui matuta moriuntur ætate, quoniā ampliori intercessione nō egent, sed vt gratiæ agātur deo, qui animas eorū æterna felicitate donauit, in quo nemini dubiū esse debet. Fit quoque, vt permittat deus aduersitatibus aliquē vexari, ad probādū eum & meritum ipsius augēdum, sicut Iob omni miseria & infelicitatis genere circumdatus fuit in bonis suis, in liberis, in ipso quoque corpore suo, quæ omnia meritum ipsius maximum fecere. Atque hoc modo Raphaël Thobie dixit, opus fuisse ad hoc, vt acceptus fieret domino deo, qua- *Iob. 1.* *Thob. 12.* *Act. 14.*

tenus tentatio eum probaret. Ita Paulus per multas ait tribulationes ingrediendū nobis esse regnū colorū. Idq; Deus ex mera dilectione facit, quū quē diligit castigat, & flagellat omnē filiū quē suscipit, sicq; quādo iudicamur, & à domino corripimur, non cū hoc mundo condēnamur. Atque de huiusmodi castigatione, quā homini in bonū cedit, hic non loquimur. 2 Neque raro autē ex peccato venit huiusmodi pœna & tribulatio, idque in totis prouinciis, in oppidis, in priuatis hominibus. Eius rei tota vndiq; scriptura plena est testimoniis. Et mitto hic, quomodo sapius in veteri testamento grauitè interminatus est dñs Iudæis supplicia magna nō seruātibus mādāta sua, vt in libro Iudicum & alibi. Exordiamur autē ab homine primo, & ecce illum videmus propter peccatū esse è paradiso expulsum. Filius eius Cain, profugus factus est & tremulus per omnē vitā ex fratricidio. Vniuersum quoq; mundū aquis diluuij perdidit Deus propter peccatū, exceptis Noë & qui cū illo erāt. Peccatum quoque causa vnica fuit diuisionis linguarū in edificacione turris Babylonicæ. Atque sic deinceps vsque ad excidium Hierosolymæ, quod etiā factū est propter istud ingēs peccatum crucifixi & occisi filij Dei. O domine Deus, quando nostra quoque peccata maxima sunt, elemens & propitius nos conuerte: neque flagellis nos visita iracundiæ tuæ sicut interminatus es in lege gentes quas eiiciam ante conspectū vestrum & quibus polluta est terra, cuius ego scelera visita-bo, vt euomat habitatores suos. Et iterū per os Dauidis, Visi-
Leui. 18.
Psal. 88.
Iob. 4.
 tabo in virga iniquitates eorū, & in verberib⁹ peccata eorum. Sic Moyses increpauit Iudæos, Quare vos transgredimini verbum Dei, quod vobis bene non succedet? Sic Iob quoque dixit, Recordare obsecro te, quis enim vnquam innocens perit? aut quando recti deleti sunt? Quin potius vidi eos, qui operātur iniquitatē, & seminant dolores, & metunt eos, stante Deo perisse. Non ignorabāt hoc Iudæi, quādo ex captiuitate Babylonica liberati, redibāt in terrā suā, atque hoc modo quicquid obuēnit nobis, propter opera nostra mala sit nobis. Vos itaq; charissimi videte ne peccetis, quōd si autē peccaueritis, statim declinate per pœnitētiā. aliās enim impunē vobis non licebit peccare, nisi ipsi peccata vestra corripiat per pœnitentiā: quoniā peccatores cōuertētur in infernū, omnes gentes, quæ obliuiscuntur Deū

inquit Dauid, & iterū in alio psalmo, Retribuet eis iniquitatē eorū, & malitia sua disperget illos domin⁹ Deus noster. Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarū pars calicis eorum. Quoniā iustus dominus & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Petrus etiam, Vultus inquit, domini est super faciētes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Quid autē singula conquirimus, quādo plena est omnis vndiq; scriptura, quōd Deus affligit malos & punit? Vósque ad eō ne dubitetis, quin ille non feret impunē Neochristianis tantas blasphemias, nisi per pœnitentiā deleuerint, quod faxit Deus, Amen. 3 Sed cogitaret aliquis intra se, Primum, quomodo cōueniat quōd nos diximus Hierosolymam dirutam esse propter peccatum interēpti filij Dei, cum eo quod Iosephus refert Romanos expeditionem illam mouisse aduersus Iudæos ob eorum inobediētiā & contumaciam, atque defeccionem à regno Romanorū, sicut apertè testatur oratio Agrippæ ad Iudæos. Deinde, quum deuastatio hæc quadragesimo demū anno post Christi passionem sit facta, bona vtique pars eorū, qui Christum crucifixērāt, iam interierat demortua. Ad superius illud respondeo, quanuis Romani id omne ob suum commodum fecerint, supremus tamē ille dominus omnium, totiusque mundi moderator, pro sua voluntate disposuit & alia causa: sicuti quum Nabuchodonosor magna dominandi libidine ductus, Iudæos captiuos abduceret in Babyloniā, non aliud considerabat, quā vt amplissimā acquireret potestātē. Et tamen Deus in hoc diuersa ratione vsus, Iudæis commeritum infligebat pœnam: ad eam exercendam cōcitrauit Nabuchodonosorem, tanquam instrumentum, organum & virgam furoris sui. Quāuis quū iam satis virga vsus est dominus, ipsam quoque proicit in ignem, id quōd testatur apertè per Esaiam: Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei, mandabo illi vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem, quasi lutum platearum. ipse autem non sic arbitrabitur. Et ita deinceps, Erit cū impleuerit dominus cuncta opera sua in monte Sion & in Hierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur. Ecce quomodo per virgā Assur affligit Iudæos Deus, quanuis Assur aliā ob

*Psal. 9.**Psal. 93.**Psal. 10.**1 Pet. 3.**Curr Iudæis bel-lū motū.**Li. 2. c. 6**Punit de-uis. alia causa quæ homo.**Esai. 10.*

Sop. 2. causam persequeretur eos, ideoque deus tandē Assurē iam affligit, vt inquit Sophonias, Extēdet manū suā super aequilonem, & perdet Assur. Sic iam turca nobis Assur, deo autē virga est, qua affligitur Christianitas, sic tamen, vt denique etiā virga præcipitetur in ignē, vt ait Ezechiel, Macro macro, euagina te ad occidendū: reuertere ad vaginam tuā, in loco in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ iudicabor te & effundā super te indignationē meā, in igne furoris mei sufflabo in te. Ita hic quāuis Romani diuersa ratione ducti sunt, deus tamen illis pro virga vsus est furoris sui. id quod nunc quoq; videmus euenire quotidie, vt deus nōnullos affligat per malum quēpiam, sed & hunc tandē finit interire. Ad alterā quæstionē respondemus, verū esse, bonam partem eorū qui Christū occiderant, fuisse demortuā, sed tamen diximus aliquādo deū velocem esse ad affligendū: sicut fecit *Psal. 77.* in deserto, vbi adhuc escā eorū erāt in ore ipsorū, & ira dei ascēdit super eos, atq; occidit pingues eorū, & electos Israel impediuit. Aliās quoq; differt vindictā, sic veteres dicebant deum pedes habere laneos, sic Valerius inquit, lento quidē gradu ad vindictā sui diuina procedit ira, sed tamen tarditate supplicij grauitate cōpensat. Quo longius enim differt, hoc grauius punit dominus. longanimis tamen est & multū misericors, sæpe diutissimē expectans, an quis conuertatur, ait David, Miserator & misericors dominus, longanimis & multū misericors, non fecit nobiscū secūdum peccata nostra, neq; secūdū iniquitates nostras retribuit nobis. Atque *Rom. 2.* hoc est quod Paulus inquit, An diuitias bonitatis dei & patientiæ, & longanimitatis contēnis, ignorans quoniā benignitas dei ad pœnitentiā te adducit? secūdum autem duritiam tuā & impœnitens cor, thesaurizas tibi irā in die iræ. id ipsum & propheta cognouit, quū diceret: Ideo expectat dominus, vt misereatur vestri. Vbiq; ergo emēdario nulla est, iniquitatē patrum visitat dominus in tertiā aut quartam generationē. Et sic quando liberi iniquitatē patrū parentūq; suorum velut hereditariā sibi attrahunt & vsurpant, atq; nōnunquā maioribus suis sunt deteriores, non aliud eos manet supplicij, quā hinc Iudæi sunt affecti: in quibus tamen vsque ad deū nihil profectum est, vt in hunc vsque diem non desinant exacerbatum ferre odium aduersus Christianos, quod iam olim conceperunt in Christum

dum crucifigerēt illum. id ipsum enim perpetuō deinde excuerunt velut gladiū acutum aduersus omnia Christi mēbra. Petrū enim & Ioānem virgis ceciderunt. Stephanū lapidarunt, fratrem domini Iacobū gladio occiderunt. rursus Petrū vinxerunt, Paulū lapidibus obrutū pro mortuo extra portas pertraxerunt, sæpius virgis ceciderunt, neq; semel morte intenterunt. Vsque ad deū Christum totum per singula mēbra interficere semper conari sunt, subinde suis exemplis maiorū suorū facinora pro bonis approbantes, qui Christū habuissent, & ipsum quoq; crucifixissent. Vt iam merito desinamus mirari, si pœna crucifixi Christi super filios crucifigentiū perueniret, iuxta illud quod petierant clamantes, Sanguis eius super nos & super filios nostros. Quid quod ab ipso Christo erudimur, deustationē hanc non tantū fuisse vindictā super sanguinē Christi, sed & propter sanguinem omniū, tum prophetarum, tum Christianorum, qui occisi sunt à Iudæis? Ita enim ait dominus, Genimina viperarū, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Ideo dico vobis, ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatē, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terrā, à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinē Zachariæ filij Barachiz, quē occidistis inter templū & altare. Amen dico vobis, Veniet hæc omnia super generationē istam. Hierusalē, Hierusalē, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quē admodū gallina congregat pallos suos sub alas, & noluisti? Sumāt hinc neochristiani exemplū sibi, vt maximē nō statim in foribus blasphemiarū suarum sit supplicij, dominū expectare pœnitentiā eorum: quam si acturi non sunt, sciāt quoniā blasphemias tantarū tamq; dira sacrilegia vindicabit Deus in quartā generationē in filios filiorū. siquidem vel ii tandē exolunt interitu suo calices direptos, & alia bona ecclesię.

4 Ingressus deinceps dominus in templū, eiecit ementes & vendentes, ait Gregorius, Qui narrauit mala ventura, & protinus templum ingressus est, vt de illo ementes & vendentes eiecet, profectō innotuit, quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit, hoc siquidem designauit, vnde origo & causa sit tantę vastationis: neque id olim tant

Act. 5.
Act. 7.
Act. 12.
Act. 14.
2. Cor. 11.

Ioan. 19.

Mat. 23.

Gregor.

tum factum est, etiamnum hodie videmus malos sacerdotes & falsos prædicatores seducere vulgum, tantâq; nunc mouere sediciones & discordias moliri per vniuersam Germaniam. Ingressus, in quâ, est dominus templum, id quod nunc quoq; decet Christianos bonos, vt cum aliquo proficiuntur, primum statim ingrediantur templum, iuxta illud Davidis, Adorabo ad templum sanctum tuum. Reliqua de templo & orationibus in eo habendis, dicturi sumus in homiliis de dedicatione templi. Quod autem ad ipsam pertinet historiâ, inquit Hieronymus, Quod accidebat plerunq; vt qui de longè venerant, non haberent victimas, excogitauerunt igitur sacerdotes, quomodo prædam de populo facerent: & omnia animalia quibus opus erat ad sacrificia, vendebant non habentibus, vt ipsi rursus empta reciperent: & quia multi non habebant unde emerent, numularios, qui mutuum sub conditione darent pecuniâ: & quia lege cautum erat, ne usuram acciperent, excogitauerunt aliam technâ: & pro numulariis posuerunt colybitas, quod varia tragemata & munuscula fructuum loco usurarum reciperent, quanuis id ipsum prohibitum quoq; erat, dicente per Prophetam domino, Usuram & superabundantiam non accipietis. Visa itaq; & per speciem eorum avaritia, dominus istam hominum confusam turbam de templo eiecit, atque prophético illo dicto corripuit, Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam latronum. Latro (inquit Hieronymus) est, & templum Dei in speluncam conuertit latronum, qui lucra de religione sectatur: cultusq; eius, non tam cultus Dei, quam negotiationis occasio est. Sunt qui putant eos pauperibus pecuniam mutasse ad pignora, quæ quum illi non essent soluendo, exiguo pretio sibi attraxerunt. Et hoc quidem dominus fecit bis: semel primo prædicationis suæ anno, deinde vltimo anno in ipsa die Palmârû, quæ quinta erat ante passionem suam & mortem, sicut Matthæus, Marcus & Lucas commemorant. Chrysofomus multum hic conqueritur de Christianis, de quorum templis putat magis operæ precium esse vt expellat Christus ementes & vendentes, quam ex ista synagoga Iudæorum. qua de re dici quidem possent permulta, si modo adessent qui faciunt talia, hoc est, Simoniaci, Giezitæ, Curtisani in dolo versati, de bonis non loquimur. Exhibuit autem hic Christus maiestatem suam, exhibuit & om-

Parte 3.

Hieron.
super
Mat. 21.

Hier. 22.

Hieron.

Ioan. 1.

Mat. 21.
Marc. 11
Chryso.

ni potentiam, quando inermis ipse tantam hominum multitudinem eiecit ex templo. Atque ideo dicunt doctores fulgidum quendam radium exiisse e facie ipsius, & Iudæos exterruisse, sicut in monte Oliueti corruerunt ante eum, nec poterunt aspiciere eum, neque tangere, nisi prius ille permitteret. Addit hic dictum Prophetæ, Domus mea, domus orationis est. In oratorio, inquit Augustinus, nemo aliud agat nisi ad quod factum est, unde & nomen accepit. Non sunt ex templis facienda horrea, aut quod scedius est stabula, siue quicquam profanum. Dices, quid hoc est, quod hic dominus subito adeo facto ipso corripuit istos, neque prius verbis cõpellauit & reprehendit, vt sic tandem nolentes mandato suo obsequi, puniret acerbius? Respondeo sanè quod eum qui antea certus est, nec admoneri opus est, neque reddi certorem. Quando igitur Iudæi multis modis in sacris literis edocti erant mercimonia non exercere in templo, deinde huiusmodi quoque lucrum non quarere ex sacrificiis, decebat vt qui scripturam volebant credere, à domino palam ipso opere corripentur. Sic enim ait Hieremias, Nunquid spelunca latronum facta est domus ista, in qua innocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego, ego sum, dicit dominus, ego vidi, inquit Oseas, in domo Israël horredum, ibi fornicationes Ephraim, ibi rapina & usuram, unde perueniunt diuitiarum affluentia. Sed & Zacharias dicit, non erit mercator ultra in domo domini, atque in multis aliis locis. Ad finem habet euangelium hoc nostrum, quotidie dominum docuisse in templo: vbi cernere est, quod quanuis obstinati plerique erant Iudæi, multi tamen ex iis boni erant & pii, audientes verbum domini, cum nondum erant hic festa Paschalia, atque ij multis Christianis multo fuerant meliores, qui etiam festis diebus non audiunt conciones sacras, ad quas etsi accesserint, aufugiunt statim, neque præstolantur finem. Nos iam communi bus votis oremus dominum pro omnibus, Amen.

August.

Reg. cum
qui certus
de reg. iur.
ris lib. 6.

Hier. 7.

Osee 6.

Zach. xl.

DOMINICA XII. POST PENTE-
COSTEN, EVANGELIUM.
LUCÆ XVIII.

Sup. 2.
Act. 3.

I N illo tempore, dixit Iesus ad quosdam qui
in se confidebant tanquam iusti, & aspera-
bantur ceteros, parabolam istam, dicens: Duo
homines ascendebant in templū vt orarent,
vnus Phariseus & alter Publicanus. Phari-

Ecl. 5.
Sup. 15.

seus stans, hæc apud se orabat, Deus, gratias ago tibi quia
non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, ve-
lut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do-
omnium quæ possideo. Et Publicanus à longe stans, volebat
nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suam, di-
cens, Deus propitijs esto mihi peccatori. Dico vobis, descen-
dit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se
exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

Mat. 33.

HOMILIA I.

August.

Ecl. 10

L Ectio hæc sancti euangelij fratres inuitat nos ad
orandum & credendum, & non de nobis, sed de
domino præsumendum. Quauis enim opus bonū
& præclarum est oratio in vniuersum loquendo, tamen ea
quoque vana est, si non adsit tum humilitas, tum fiducia ma-
gna misericordiae Dei. Atque ideo euangelium illud specu-
lum quoddam esse debet omnibus christianis, vt sic oratio-
nē suam aliaq; opera bona quæ faciūt, omnia faciant ea for-
ma, vt sint Deo accepta. Dixit, inquit Lucas, dñs ad quosdā
qui in se confidebant tanq̃ iusti, & aspernabantur ceteros,
parabolā istam. Et si omnis superbia Deo pariter atq; homi-
nibus execrabilis sit, tñ adhuc non odiosior tantū, sed &
scelestior est illa, qua quis operabona sibi adrogat, nō domi-
no adscribit & fert accepta. Quid em̃ hoc aliud est, q̃ ipsum
negare Deū? atq; ideo mederi volens dñs isti siue phariseo
siue fiducia sui, parabolam hæc in mediū proposuit, simulq;

docuit, quòd quauis iustitia facit hominem appropinquare
deo, tamen vbi primū ingerere se cœperit superbia, statim
deicit hominem & prosternit. Sicut ergo ante huius euāge-
lij principiū ad orationis perseuerantiā exhortatus est, di-
cens, Oportet semper orare, & nō deficere: ita hic docet nō
solū orandum esse multū, sed & humiliter, quoniam nō verba
à deo examinantur, ait Beda, sed opera, quorū omniū velut
domina humilitas est. Atque hoc illud est quod hac parabo-
la dominus edocuit aduersus eos, qui in se confidebant, &
alios præ se contēnebant hypoerita: quōs ait Paulus igno-
rare iustitiā dei, propriamq; suā adstruere, & ideo iustitiæ
dei nō esse subiectos. De hac ipsa fiducia sui multa diximus
in homilijs de preparatione ad sacramentum, sed tamen vt
hic quoq; non nihil dicamus, nemo in seipsum cōfidere de-
bet tanquam iustum, sicut fecerunt, quos hic corripuit do-
minus, Quin potius vbi oia quæ præcepta sunt nobis per-
fecerimus, dicam⁹ quia serui inutiles sumus. Atq; hoc illud est
quod vulgo dicimus, Quod bonū est fac, adhuc tamen me-
tue. sic Paulus quauis nil se sibi conscium dicebat, addidit
tamen, non ideo se statim esse iustificatum. Atq; ad hoc vel
maximè moueat hominem, quòd quicquid id est boni quod
facit, ex se nō habet, sed ex gratia dei dicente Paulo, Quid
habes quod nō accepisti? Verè enim omne bonū à deo est,
vt etiā testatur ecclesia dū orat, Deus, cuius est totum quod
est optimū. Quando igitur omnis nostra probitas à deo est,
ne gloriemur, neq; efframur ob eam. Quid quod hæc ipsa
quoq; quam habemus, iustitia nec munda est satis, nec inte-
gra, sed instar pāni menstruatæ mulieris? Vsq; adeo se in-
gerunt vndiq; muscæ Aegyptiacæ, vt vix tanto serio atque
libertate facias quicquā, quo non vel ambitio inferat se vel
huiusmodi quoddā. Ad hæc qui bonus est, eum quoq; time-
re oportet ne cadat, omnemq; iustitiā suā amittat. Qui stat,
inquit Paulus, videat ne cadat. Idem adeò lob etiā de ange-
lis dei affirmat, dicens, Ecce qui seruiunt ei, nō sunt stabiles,
& in angelis suis reperit prauitatem: quanto magis ij qui ha-
bitant domos luteas, confumentur velut à tineas: hoc est, Si
labūtur angeli, quāto potius homines quoq; multa carnis de-
bilitate oppressi, errāt & cadūt? Accedit iis, quòd nemo scit
iust⁹ ne corā deo sit an nō, sicut iam ex Paulo audiuius, &
clare dicit Sapiens, Nemo scit, odio ne, an amore sit dignus.

Beda.

Rom. 10.

Luc. 17

Luc. 17

1. Cor. 4

Ibidem.

Esa. 64

1. Cor. 10

Iob. 4

Ecl. 9

Pfal. 18. **Quamobré** Dauid quoq; orauit dominum, Ab occultis meis munda me. Et sic etiá Grego. dicit, Quod si sciéter trásgredimur, & sic noxam non effugimus, quid periculi metuendú nobis in iis quæ ignorantés delinquimus? Atque iis ferè de causis magna hæc fuit stultitia, quod tantum suæ probitati tribuerunt, meritoque ob id sunt à domino rephensi.

2. Duo homines ascenderunt in téplum. Quo ad literam, oportebat sanè Iudæos ascendere in téplum illud nobilissimum Salomonis, extructú in suprema vrbs parte, in móte, in qua Moria, sicut in lib. Paralip. legimus Salomoné ædificasse ibidem templum. (sicut in dedicatione tépli dicitur.) Vrbs auté ex móte decliuis versús vallem posita erat: & sic quisquis orare volebat in téplo, cogebatur ascendere. Sunt qui referre volunt hoc ad gradus illos qui erant ante templú, sicut Ezechiél scribit, quod oportebat ascédere gradus septem in téplum, utiq; nõ sine speciali mysterio & significatione. Atque hoc quidé quo ad literá. Ascéderunt ergo in téplú, quia sequitur, Descéndit ille iustificatus. Addit autem & ascensionis causam huiusmodi, vt orarét, nõ vt nouos rumores aucuparentur, quod faciunt, qui nouitates sectantur, mercatores, vt mercimonia tractét: amatores, vt pascát oculos, & quod volút videár. mulierculæ etiá quæ spectatú veniunt, spectentur vt ipsæ. Oráti causa adeundú est téplú: & tamé tunc quoq; periculum est, ne quid mali subrepat, sicut in hoc Pharisæo audiemus. Christus, inquit, Dom^o mea domus orationis vocabitur. Quilibet igitur domú illá dei reueréter ingrediatur, ex éplo Moyfi, qui calceos quoq; exiit in loco, quo apparuit ei dominus in rubo. Pharisæus alter erat, alter munere & officio fugebatur publico, sed eiusmodi, quod sine peccato exercere non poterat. De Pharisæis multa diximus in superiorib⁹ homiliis. cõstat enim eos bonam habuisse speciè pietatis, schedulasque in fronte & manibus circúgestasse quibus inscripta fuit lex, vt sic illius semper memores, dei quoque nõ obliuiscerétur. In fimbriis quoq; vestitú gestabát spinas, quorú punctiõibus legem in recenti habere memoria vrgerétur. Sic dominus dixit, Dilatant phylacteria sua, & magnificant fimbrias. qui quidem egregi⁹ erat honestatis fucus, sed ille vanus & fordidus. homines se spirituales mentiebantur habitu & gestu externo, sed ipsi interim homines erát nihili, sicut ibidè dicit domi-

nus, Vx vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quæ similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parét hominibus speciosá, intus verò plena sunt ossib⁹ mortuorú & omni spurcitiâ: sic & vos à foris quidé parētis hominibus iusti, intus auté pleni estis hypocrisis & iniquitate. Id adeo satis patet in hoc Pharisæo, qui tã pòpofè orationé suá incepit stando, quæ etiam prima in eo superbia est externo gestu declarata. aliter auté loctus erat à propheta dicéte, Veniét ad te curui filij eorú, qui humilia uerút te, & adorabút uestigia pedú tuorú. Ita enim faciebát Iudæi, quando Moyfes nunciú referebat eis, futurú esse vt deus eriperet eos ex Aegypto, quoniã sic habet textus, Proni adorauerút. Vnde & Esaiás dicit, Adorabút te prona facie in terrâ. Non sic autem Pharisæus iste, qui se nõ inclinauit, suiq; similes reliquit hæredes multos stupos & nihili homines, qui cū templum ingrediútur, nec deú verétur, neq; sanctos: aut certè si eueniat foelicissime, altero genu leniter ad parieté inclinato, alterú distendunt turpiter, iniquè sanè & improbè. Quoniã cū omnes Christianos hoc parum aut nihil deceat, tum verò maximè nobiles & qui ingenui volunt haberi, dedecet. Aut cur metuis inclinare te coram eo, qui omni honore dignissimus est?

3. Sic ergo orauit ille secum, Gratias ago tibi deus. Seci, inquam, orauit, hoc est, orauit qui quid ipse secum tacitus cogitauit, non quod inspirauit spiritus domini. Nos enim nescimus quomodo oremus, spiritus autem interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. At quis secum orat? quis ipse sibi placet superbus & elatus, quamobrem nos admonet Paulus, ne placeamus ipsi nobis, sed vt quisq; proximo suo placeat in domino ad ædificationè. Atque hoc est, quod ait Gregorius, Oratio hominis sibi placentis, nõ ascéndit ad cælú. Quod auté iste sibi bene placuerit, testátur ipsa eius verba. siquidè sic orauit, Deus gratias ago tibi quod non sum sicut cæteri homines. Gratiarú actio opus sanè bonum & præclarum est, teste Paulo, qui nos & gaudere semper & sine intermissione orare, atque in omnibus gratias agere iubet, quod hæc sit volútas domini & alibi semper etiã nos monet gratias agere in omnibus in nominc domini Iesu Christi. Quod si quis gratias agat ex superbia & fastu. iam peccauit, sicut hic reprehenditur, qui fastuosè orauit. neque enim ille sic inchoasse debebat orationem suam, sed

Prov. 18. sicut monuit Sapiens; iustus prius est accusator sui. Verum iste nimium sibi iustus videbatur, quasi qui non indigeret accusatione sui, ratus nihil esse quo adhuc haberet opus, non consideras interim egestatem, qua premebatur, summam. Omnis enim qui huiusmodi est ingenio, attendere debet illud

Apoc. 5. Ioannis, Dicitis tu quidem, dives sum, nullo indigeo, & nescis interim quam sis miser & miserabilis, cæcus, nudus & egenus. Magna hæc erat istius insolentia, quod cum tantopere gratia dei destitutus esset miser, tamen adhuc se iactabat, & quasi omnibus aliis malis existens vnus se gloriabatur esse iustissimum: quæ utique superbia execrabilis est, præ se quoslibet alios continere: quoniam superbia magna est, putare se domum habere quo maximè caret, ut hic Phariseus. Aliter Paulus, qui huiusmodi homini dicit, quod quisquis arbitratur aliquid esse se, cum nihil sit, seducit seipsum. Superbus est, qui existimat singularè habere se bonitatem, & continet interim alios, volens bonus haberi præ omnibus. Sic iste Phariseus meliorem se aliis putabat, raptoribus & adulteris: raptoribus, inquam, se reputavit meliorem, qui verè raptor erat, quoniam sic dicit dominus, Vae vobis Scribæ & Pharisei, qui comeditis domos viduarum, oratione longa orantes. quod cum fecerit ille, quanto fuit latronibus scelestior? Vtiq; enim melior non fuit, qui se aliis omnibus anteposuit, communi Phariseorum omnium more, qui opus tantum prohibitum esse putabant, cogitationes autem omni gaudere libertate. Erraverunt autem in hoc, quod existimarunt legem prohibere solummodo manum, non etiam animum. Addit deinde, Et sicut hic Publicanus. Quod valde temerarium existit iudicium, ipsum minimè decem, restante Sapiente, Noli continere hominem in amaritudine cordis sui. vnus enim est qui humiliat & exaltat, circumspector deus, cui suffragatur & Malachias, Nonne deus vnus est, qui creavit nos omnes? & cur quisq; contemnit proximum suum? Ecce iste contemnit Publicanum quasi vnum de cæteris, & ex numero malorum. Plura de non iudicando proximum nostrum, diximus alias. 4. Nouerat utiq; Phariseus hic ex Davide, duas esse partes iustitiæ, fugere malum & facere bonum. Ita enim ille ait, Declina à malo, & fac bonum. Postquam igitur quæ vitasset mala enarravit, bona etiam quæ fecerat, similiter commemorat. Ieiuno, inquit, bis in sabbato. Ieiunium opus utique bonum est & pius, alias iste de eo gloriatus non esset, quan-

uis Neochristiani ut alia bona opera omnia, ita illud quoque eludunt. Atqui satis non est ieiunare, sanctificanda insuper sunt ieiunia eleemosynis & orationibus. Quamobrè ille ait, Sanctificate ieiunium. Oportet iis hoc quoque accedere, ut quis peccata vitet, alias vel ex parcitate ieiunare, vel nimia inedia capitis sibi conciliare grauedinem, quid obsecro profuerit? Unde & Propheta dicit, Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimetes. Numquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere homines animam suam? Numquid contorquere quasi circumulum caput suum? Temerè itaque gloriatus est hic Phariseus de ieiunio, quod non ad honorem & gloriam dei, sed superbiam vanam mundi huius fecit. siquidem ex eorum erat numero, de quibus Christus ait, Quando ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ, tristes. exterminant enim facies suas, ut videantur ab hominibus ieiunare. Potius Sapientis iste sequi debuerat consiliū, cum dicit, Noli iustificare te coram deo, quia cognitor ille est coram deo. Theop. addit quod soliti fuerint ieiunare Pharisei secunda & quinta die. Non indoctè tamè collegit, cum duo peccatorum genera commemorasset, vicissim se de duabus iactat virtutibus. & adulterio quidem opponit ieiunium, eo quod ex gula & crapula libido omnis profisciscitur, quia & vinum res luxuriosa est, & carnis usus, vini potus, verisq; saturitas, seminario libidinis est, aurore Herony. Cui subscribit Grego. dicens, Princeps coquorum muros Ierusalém deiecit, quia dum venter ingluuie teditur, virtutes animæ luxuria destruitur. Phariseus itaque si huiusmodi animo & affectu ieiunasset, laudem emerisset & tantæ virtutis præmiū. Quandoquidem & Ambro. dicit, Ieiuni hominis sputum, si serpens gustauerit, moritur. Vides quanta vis ieiunij sit, ut & sputo suo homo terrenum serpentem interficiat, & merito spiritalem. Quocumq; autem animo fecerit ille, malè utiq; fecit, dum se adeo iactauit temerè, atq; eo precipuè refert hoc dominus, dicente Theophylacto, Bene cœperat ille orare, inquiens, Deus gratias ago tibi: sed statim deficiens ab eo, subiecit, Ieiuno, decimas do, quando dicere debebat, Gratias ago tibi domine deus meus, quoniam tu per magnam misericordiam tuam autor fuisti mihi, quod adulteria vitarim & rapinas, per tuam ego gratiam ieiunavi. At qui hæc omnia ille arrogauit sibi, suisq; viribus, dicens, Non sum sicut cæteri homines, quando

debebat dare gloriã deo. Addidit inde, Decimas de oim que possideo. Simul atque ostēderat se colere deū toto corpore suo, nūc declarat se etiam seruire illi bonis suis & decimis, quas dū dedit, bene utiq; fecit. siquidē præceptū hoc ei fuerat multis modis in veteri testamēto. sic enī habet lex, *Omnia que offeretis ex decimis & in donaria dñi separabitis, septima & electa erūt cūctā. Et nō peccabitis super hoc, egregia vobis & pingua referuātes, ne polluat is oblatiōes filiorū Israhēl, & moriamini. Nō igitur peccatum erat dare decimas, sed de opere illo iactare se, id deniq; malū erat. Vtique ex illorū numero extitit, de quib⁹ ait dñs, Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, quia decimatis methā & anethū & cyminū, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiã & fidē: hæc oportuit facere, & illa nō omittere. Vide autē quā astutē & callidē postquā inculasserat eos, qui aliena rapiūt, laudat se iā & cōmendat ex eo, quod etiā propria exponat. Pulchrū est quod hic Beda inducit: Ezechiel cū iā animalia cœli vidisset, subiecit totū corpus suū se plenū oculis. ideo autē corpora animalium plena oculis cōmemorātur, quod omnia sanctorū opera prudēter sunt circūspēctā, quo fit vt bonū bene prouideatur, & malum cauē vitetur. nobis autem sã penumero accidit, vt dū attendimus vnū, negligamus alterū, eoq; loco quo quid negligimus, sine dubio nihil obseruationis habemus. Ecce enim Pharisæus iste oculū quidē habebat ad gratiatū actionē, orationē & decimas, se d humilitatē ne in minimo quidē cōsiderabat. Quid autē proderit, virbē egregiē esse præmunitā ab omni incursu hostiū, simulq; tamen patēre alicubi foramen quo isti irrūpant? Vos itaq; dilectissimi, fugite superbiã & insolētiã, nihil boni parientē, deo & hominibus odibilem, &c. Amē.*

HOMILIA II.

August.

On tantū nos docet dominus facere bonum, sed & magna prudentia vitare malum: ne, dum quid a nobis rectē geritur, appetitus laudis surrepat, & quod foris bene agitur, intus a mercede vacuetur. Id adeo iste nos docet Pharisæus, qui sex bona in se habuit, neque a dultē, nec prædo, nec publicanus erat, ieiunabat, decimas dabat, & gratias agebat domino. Verūm quando gloriosus iste suis omnia dabat viribus, præ se alios contemnens, omnem sui operis amisit remunerationem, Publicanus au-

tem stabat a lōge, & nolebat quidem oculos attollere ad cœlū, & tamen iustificatus descendit. Nos dispiciamus textū. principio autem solerter considera, quod totidem in publicano fuerunt argumenta humilitatis, quot in isto superbia. nouerat enim se per peccatum lōge esse a Deo, quoniã sic Salomon dicit, Procul est dominus a malis. & Dauid, Lōge a peccatoribus salus. Paulus quoq; ait Gentes procul fuisse a Deo in infidelitate sua, inquit, Nunc in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longē, facti estis propē in sanguine Christi. A longē stetit, eo ipso quoque discrimen ostendens in statione pharisæi. indignū enim arbitratus est esse se qui appropinquaret sanctis, ex p̄lo Petri qui dixit, Exi a me domine quia homo peccator sum. Sic Iosue prohibuit Iudæis, ne appropinquarent arcæ. Oza quoq; cū accessisset propius ad illam, subito mortuus est. Stetit igitur iste a lōge, nō ausus accedere ad sancta domini, propriã suam agnoscens miseriam ex peccato contractã. ideoq; nō sic se extulit, vt pharisæus, dicente Iob, Vistā speciē tuam & non peccabis. Vistā adeo autē se reputauit indignum, vt etiam oculos attollere nō auderet, eo quod patrem suum cœlestē offendisset, secutus in hoc Sapiētis prudentē illam & piã precationē, Domine, pater & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno, extollentiam oculorū ne dederis mihi. Atque dici sanē nō potest, quantū Deo placeat illa humilitas, placueritq; etiam hic in isto publicano, qui dum indignum se reputauit vt attolleret oculos in cœlū, meruit hoc quod dominus illi appropinquauit, ipsumq; respexit oculis misericordiæ suæ. Noluit in quã iste leuare oculos suos cogitã cū filio prodigo, Pater, Peccauit in cœlū & corã te, non sum dignus qui filius dicar tuus. Quid multa? dum noluit ipse leuare oculos in cœlū, cœlū ad se inclinauit, didicitq; idipsum a Dauide, Iob & multis aliis, quoniã qui deprimit oculos suos, saluabitur. 2 His omnibus accedit, quod & peccatus suum percussit, vtiq; propter suas malas cogitationes & vt excitaret quod dormierat, sicut & Paulus ex Esaiã clamat ad quēlibet peccatorem, Surge qui dormis, surge a mortuis, & illuminabit te Christus. Idipsum catholici & synceri christiani iã olim quoq; in Iesu habuerūt, vt confitentes peccata sua, & pœnitentiã agentes, pectora tunderent, quod etiã nūc faciūt boni christiani, vel inuitis hæreticis istis, qui

Prou. 15

Psal. 118

Ephē. 2.

Theoph.

Luc. 5.

Iosue 3.

2. Re. 6.

Iob 5.

Eccle. 23.

Luc. 10.

Bernar.

Iob 22.

Theoph.

Esa. 6.

Ephē. 5.

nescio quam parant irruptionē in cœlū. Habet autem mo-
 iste, præterquā quod Deo bene placet etiā suas causas: quon-
 niam & iste publicanus percussit pectus suum, considerans
 se ibi multa concepisſe peccata, quibus offenderat Deū. Ex
Mat. 15. corde enim, inquit dominus, exeunt cogitationes malæ, ho-
 micidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, bla-
 sphemia. hæc sunt quæ coinquinant hominem. Ad pœnitē-
 tiam huiusmodi peccatorum percussit pectus suum, qui ge-
 stus ideo etiā pro medio ponitur remissionis peccatorum
Ad For- venialium. Sic Augustinus de venialibus loquens, Separant
licianum. inquit, ista nos ab illius sponſi amplexibus, nisi medicamen-
 to pœnitentiæ desiccantur. quod si falsum est, unde quoti-
 die tundimus pectora? quod nos quoque antistites ad altare
 assistentes, cum omnibus facimus. Hinc patet tēporibus Au-
 gustini moris fuisse, ut in oratione dominica pij homines
In ench: orantes debita sibi dimitti, tunderent pectora sua. Alibi
cap. 71. etiā dicit, De quotidianis autē leuibſque peccatis, sine quibus
 hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfaci-
 cit, eorū enim est dicere, Pater noster qui es in cœlis. Quo-
 modo autē illa cordiū pulsatio euidens sit veræ pœnitentiæ
 signū, volens nunc prætereo: quoniam sensatio illa in cor-
 de confessionē significat, & quod illa cor tangit, pœniten-
 tiam designat in opere. 3. Ad hæc omnia non contentus
 ille istis magnæ pietatis argumentis, cœpit orare & dicere,
 Deus propitius esto mihi peccatori. Ita hic in publicano
 quatuor illa cernimus, quæ quisquis pœnitentiā agere vult,
 habere debet. Primū enim est quod timeat Deū, siquidē ini-
Sap. 1. tium sapientiæ timor domini est. Timuit autem ille, quia
 stetit à longe. Deinde pudore affectus est quoque, dum non
 ausus est extollere oculos. id peccatorem etiā facere præ-
 cipit Hieremias, Erubescas ab omni malitia tua. & alius pro-
Hier. 22. pheta, Erubescite super viis vestris domus Israël. Ad hæc,
Exec. 36 quia pœnitentiā ductus est, pectus percussit. atque hoc est
August. quod Augustinus docet omnes peccatores facere debere, cū
 ait, Nisi pœniteat eum veteris vitæ, nouam non potest ac-
 quirere. Postremò etiā orauit, quod omnes pœnitentes fa-
 cere cū primis est necessariū. Breuis porrò fuit publicani or-
 ratio. Deus, propitius esto mihi peccatori, & tamen pluri-
 bus ille verbis orauit utiq;. Non enim est credendū, dunta-
 xat illum hanc oratiunculam dixisse, sed omnium hæc finis

extitit. Deus, inquit, quo verbo fiduciam suam omnem in
 Deū reiecit, iuxta illud Davidis, Iacta in dominum cogita- *Psal. 58.*
 tum tuum. & hoc Petri, Omnē solitudinē vestram in eum *2. Pet. 5.*
 proiicite, quoniā ipsi cura est de vobis. Addidit inde, Deus,
 esto propitius. non abscondit ille se ut Adam & Eua, sed ma- *Gen. 3.*
 nifestauit se coram domino, misericordiam petens ab eo.
 Quoniā illud domino propriū est misereri inuocatu: sicut
 & David clamauit ad dominum, Propitius esto peccatis no-
 stris. & Ioannes inquit, ipse est propiciatio pro peccatis no- *Psal. 88.*
 stris. Quamobrē etiā propiciatorium paratu est in taber- *1. Io. 1. 2.*
 naculo, quod in illo propitiū se exhibuerit dominus. Breuis *Exod. 37.*
 hæc quidem oratio, sed fortis erat & valida, quæ etiā senten-
 tiam iudicis immutare potuit, & ex peccatore iustu facere.
 neque enim ille se vel bonum iudicat, vel excusat, sed sic cō-
 fitetur, ut David, cū diceret: Ego sum qui peccauit, ego ini- *1. Re. 17.*
 quē egi. & Daniel, Peccauimus, iniquē egimus in omnibus *Dan. 9.*
 iustitijs tuis. Quantū profecerit ille pauculis adeo verbis,
 deinceps declarat dominus, dicens: Amen dico vobis, descē-
 dit hic iustificatus in domū suam ab illo. Magna hæc pec-
 catoribus omnibus consolatio est, qui pœnitentiā agunt
 cum hoc publicano. nanque & ipsi iustificantur & viuifican-
 tur per gratiam Dei, iuxta illam promissionē propheticam,
 In quacunque hora auerterit se impius ab impietate sua, vi-
 ta viuet & non morietur. Admirabile hoc curriculum est. Ec- *Exech. 12.*
 ce hic currus duo: alter iustitiæ cum superbia peccati, alter
 cū humilitate. producti sunt ambo: & vicit ille peccati, cur-
 rum iustitiæ, eo quod peccatum tractū est humilitate, & ius-
 titia per superbiam impedita est. Id etiā declarare volens
 dominus, subiunxit, Omnis qui se exaltat. Sublimis ascēsus *Chryso.*
 precipites dant casus, magna superbia ingentes parat rui-
 nas. Sic Salomon inquit, Ante casum exaltabitur cor, ante
 gloriā humiliabitur. Ideoq; etiā hic phariseus cū exalta-
 tasset seipsum, deiectus est & humiliatus: publicanus autem
 propter magnam suam & humilitatem & pœnitentiā, eue-
 ctus est in gloriam sempiternam. quod etiā consideras Iob,
 dixit, Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaue-
 rit oculos suos, ipse saluabitur. *Pron. 16.*
Iob 22.

4 Typicē autem iuxta sententiam Bedæ, phariseus *Bedæ.*
 Iudæorum est populus, qui ex iustificationibus legis extol-
 lit merita sua: publicanus verò Gētilis est, qui longē à Deo

positus, confitetur peccata sua: ille Messiam noluit accipere Christū qui in tāta venerat humilitate, atque ideo sic humiliatus est & deiectus in omni natione, populo & gente. *Osee 3.* Sedent enim iam Iudæi, gēs miseranda, sine tēplo, sacrificio & sacerdote. Atque quanuis eorum multa adhuc sunt milia in mundo, tamen ne minimū quidem habent pagum cui dominarentur, & magistratu ibidem fungerentur, nisi tantum quantum alius quisquam nobilis aut ciuis sepe possidet. An non est hoc exaltatos humiliare? Nōne hoc est, quod Maria cecinit, Potētes de sede deponere, & exaltare humiles? Magna quōdam dominia habuere Iudæi, diuitias ingentes, regna duo, quanuis sub Dauide & Salomone vnum id tantū fuerit. sed ea maiestate & magnificentia, vt nec aequale, neque secundū haberet in orbe tunc tēporis. Sed quo iam redacta sunt omnia? quæ nunc miseria, quæ malum infelicitas est, vt qui quondam trecentis & vltra dominabantur ciuitatibus, nunc propriū nil habeant, nullūq; dominium possideant, cū tamen penē innumeri sint in mundo? Qui quondam ea erant dignitate, vt etiā angelos hospitio exciperet, nunc versis cum tempore rebus, eo perueniunt indignitatis, vt iam olim ex eorū templis commigrarint angeli, sicut eorum voces audire sunt noctu in templo, & vos die abhinc octauo ex me audistis. Per publicanum autem, vt diximus ex Beda, populus intelligitur Gentilis, qui longē stabat à Deo: & tamen audita apostolorum prædicatione, confessus est peccata sua, idola dereliquit, seq; Deo creatori suo cum penitētia reconciliauit: & sic Gentiles Dei facti sunt, adeo vt iam multū superent Iudæos, sintq; domino chariores quā illi. Potest tamē hoc idē ad quēlibet hominem superbū vel humilem referri. Diceret, Ecce Lazarus per omne vitam suā humilis extitit, & in imo iacuit contēptus omnibus. Quid est ergo quod dicit hic dominus, Qui se humiliat, exaltabitur? Respondeo nō hic etiam tēpus expressisse dominū, quoniā hic in hac vita illud semper nō fit. Quod si ergo Lazarus in hoc mundo exaltatus nō est, in illo tū sublimatus est vtiq; adeo vt ab ipso diuite videretur in sinu Abrahæ cōquiescere. Sic etiam quilibet humilis, qui dñm sequitur, & audit dicentē, Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, exaltabitur: cū audierit vocē illā suauissimā, Venite benedicti patris mei percipite regnū, quod paratum est vobis ab

origine mūdi. Et nos itaq; vitia nostra atq; defectus expēdamus, de bonitate nō gloriemur, p̄ximos nostros ne cōtēnamus. quicquid ex illis viderimus bonorū operū, id ipsū quoq; seq̄quamur, vt humiliemur. seruos nos existimē in utiles & de oībus defectibus nostris deprecemur dñm. De^o omnipotens miserere supplicii tuo, quia non sum sicut innumeri serui tui, contēptu seculi sublimes, iustitiæ merito gloriosi, castitatis laude angelici: velut & multi illorū, qui post flagitia publica penitēdo tibi meruerūt esse deuoti. Qui etiā si quid boni, tua gratia largiente, fecero, quo sine hoc faciam, quāue districtione p̄setur ignoro. Sic corarius siue cerdo iste faciebat, ad quē quotidie mittebatur S. Antonius in Alexandria. cōmendare enim ille solitus est indies vxorē suam, liberos, se deniq; ipsum, corpus & animā, omnemq; vicū & substantiā, sic dicēs, Dñe, Largire quēso omnibus hominib; regnū ccelorū propter probitatē suā, mihi verō p̄pter iniquitatē meā retribue infernū, à quo nos custodiat optimus maximus ille, qui & in secula fuit, est & erit bñdictus, Amē.

HOMILIA III.

T si in hac parabola decimarum eo tantū à Christo fiat mentio, quod pharisæus iste tantopere suam in dādis bonorum omnium decimis, quæ possidebat, iactat & gloriatur perfectionē, tamen cū scriptura de decimis sit vndique plena, & res illa frequēs & planē vsitata sit, in qua bonorum conscientia, vbi nulla est, offenditur atque iniquorū peruersitas multas hic præterdit excusationes, & mundus iam non stultus solū effectus est, sed etiā quarundā ciuitatum ordinationes & statuta præ manibus habentur, quibus deo suas minuere decimas, contra manifestam & clarā scripturā, & præscriptā diuq; receptā consuetudinē conantur. Verū de exactionibus, vestigalibus, teloneis, & id genus aliis, nihil interim decedit. Quare aliquid de decimis dicamus, quæ nos spiritus sanctus per scripturas docuit, & id breuiter percurrēdo: primumq; statim sciat non esse hanc humanam constitutionem, neque hominis præceptū decimas dare, sed ipsius Dei, & hoc passim in scripturis præcipientibus. Ita Deus in secundo libro Moy si præcepit: Decimas & primitias tuas non tardabis offerre. & istud præceptum in quinto libro in locis multis rursus in nouauit, atque inter cætera in tertio libro dominus dicit, Omnes decimæ

Beda.

B. Anto.

Decimæ.

Exo. 20.

Deut. 12.

terre, siue de pomis arborum siue de frugibus, domini sunt, & illi sanctificantur. & infra, Omnium decimarum, ouis & bovis & caprae, quae sub pastoris virga transeunt, quicquid decimarum venerit, sanctificabitur domino: non eligetur, nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Hic aduerte proprie verba, & non solum maiores decimas (vti vocant) habebis, quae sub fructibus terrae comprehenduntur, sed etiam minores, de pomis & fructibus arborum, capris & ouibus. & quod hic dicit bonum non debere eligi vel malum, prohibet electionem fieri singularem tantum, caeterum, vt aliquis non quod optimum est teneret dare, ita nec quod pessimum. Quod autem recte faciat, qui de optimis decimat, audi quid dominus dicat, Omnia quae offeretis ex decimis & in donaria domini separabitis, optima & electa erunt cum illa, & vos non peccabitis super hoc, egregia vobis & pingua reseruantes, ne pollutis oblationes filiorum Israel, & moriamini. Rationes autem duas, cur Deus ab hominibus decimas exigat, inuenio: alteram, cum sit dominus caeli & terrae, sicut ad patrem locutus est ipse, Cognito tibi pater, domine caeli & terrae. Sacerdotes etiam in suis orationibus sic dicebant, Tu domine omnium rerum. Quod si rerum omnium vniuersalis dominus est, huius potestatis & dominationis suae aliquod sibi signum reseruauit, vt illum summum Deum colamus, timeamus & cognoscamus. quod ipse in quinto libro Moysi testatur, Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra, frumenti, vini, & olei primogenita de armentis & ouibus tuis, vt discas timere dominum Deum tuum omni tempore. Sequitur nunc decimas dare esse actum laetitiae, quia reseruauit sibi in signum vniuersalis dominij: nec ulli creaturae, nec sancto quidem datur, quia nullum horum vniuersalem caeli & terrae dominum credimus. Sequitur ergo impios esse illos, qui decimas non persolunt debitas, neque cognoscunt Deum, neque timent vt dominum & totius mundi gubernatorem. Quod autem ex negligentia decimarum Deo ignominiam faciamus, clare hoc Malachias propheta testatur, Si affigit homo Deum, quia vos configitis me: & dixistis, In quo configimus te? in decimis & primitiis, & me vos configitis gens tota. Hieronymus, super hoc, Et nos, inquit, ante annos plurimos ita vertimus: configet, magis ad mysterium dominicae passionis, in qua homines crucifixerunt Deum, quam ad decimas scripta referens. Ex quo colligitur, etiam Hiero-

nymus oculos habuerit ad passionem domini, tamen non redere decimas assimilat peccato crucifigentium dominum. ait enim, Vt me affigeretis cruci, vt sceleratas manus iniiceretis deo vestro, multarum ante reperi meditatione fecistis, subtrahendo decimas & primitias, non dico sacerdotibus, sed mihi, qui eas per Moysen iussi dare. Secunda ratio haec est, quod decimae dantur sunt ad ministrorum dei sustentationem, vt Paulus dicit, Qui altari seruit, de altari viuat. Animaduerte hic, viuere de altari non dicit, triturando eos aut ligna secando, aut arando victum sibi quaerere debere, vt crassus & stupidi dicunt laici, etiam parochum triturare debere. Paulus vult illum de altari viuere. Quis enim (dicit) militat suis stipendiis vnquam? quis plantat vineam, & de fructibus eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte eius non madata? & quod non secundum hominem de ea re loquatur, inducit legem, Scriptum enim est in lege, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus deo cura est? an propter nos vtiq; hoc dicit? Si vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? nescitis quoniam qui in sacrario operatur, quae de sacrario sunt, edunt: & qui in altario deseruiunt, cum altario participant? Ita & dominus ordinauit, vt qui euangelium praedicant, de euangelio viuant. Audi hinc quod praedicator non triturando, secando, aut arando victum sibi quaeret. Hoc enim Christi praecipitum est, vt Paulus ait, vt qui euangelium annunciat, de euangelio viuat. quare nullus bonus & verus christianus, sacerdotibus pro victu suo labore iniungat manuale: quia dicit dominus, quod omnis mercenarius dignus est mercede sua. & ille cum apostolos ad praedicandum miserat, voluit etiam vt quibus praedicaret, victum illis suppeterent. Consuetudo olim erat, vt sacerdotes ex publico fisco sustentarentur, & semper eminentiorum apud omnes nationes statum & ordinem habuerunt, apud Indos, Mauros, Aegyptios, Persas, Romanos & Graecos, sicut ad longum ex Diodoro, Strabone, Valerio Maximo, Xenophonte, Iustino, Floro, Orofio, & reliquis historicis posse recensere: sed volens praetereo. satis enim est quod in veteri & nouo testamento expressum est, sacerdotibus & ecclesiae ministris victum & sustentationem deberi: & haec ratio est, vt mox dicemus, cur in multis regionibus decimae non persoluntur, etiam maiores, quia alia ratione sacerdotibus prouisum ibi est & prospectum. pro-

1. Cor. 10.

Decimae ministrorum Dei.

Deut. 15

Num. 5

Deut. 18

Sacerdos non laboret vt rusticus.

Luc. 10

Sacerdotum dignitas.

Decimae alicubi non dantur.

Malac. 3. preterea per prophetā deus dixit, Inferte omnem decimā in horreum meum, ut sit mihi cibus in domo mea. ita etiā Iezechias rex populo præcipiebat, ut Leuitis & sacerdotibus suam partē darent, ut liberē legi diuinæ vacare possent, sed postquam Iudæi ex captiuitate Babylonica reuersi fuerant, sacerdotibus & Leuitis partes suas propter grandem famē, quæ in terra erat subtraxerūt. vnusquisq; enim quod sacerdotibus dandū erat, vix sibi suisq; liberis sufficere arbitrabatur: & cū cultores tēpli debitā nō haberēt sustentatione, emigrarunt indē, & cultū diuinū reliquerūt. quod cū vidisset Nehemias, increpauit eos, & dixit, Quare derelinquitis domū dei? & congregaui eos, & feci stare eos in stationibus suis: & omnis Iuda apportabat decimam frumētī, vini & olei in horrea. Vide ergo hic primum Malachiā prophetā, vbi deus dicit, Ferte omnem decimā in horreū meū: quia ut Hieron. hic expendit, horrea sacerdotū sua quoque, & cibum illorum suum iudicat. hic etiam discite, quare Iezechias præcepit debitas sacerdotibus partes esse dādas, propterea vt legi diuinæ vacarēt. Tertiō etiam hic obserua, nō nouam esse querelam, quod impii clamāt & vesani & laici quid sacerdotibus sit dandum, quod ipsi indigeant: hæc ipsa etiā vetus Iudæorum querela fuit, sed à Nehemia propheta correpti isti compulsiq; sunt ad decimas persoluēdas, nulla interim habita ratione quod magna famēs terrā vrgeret. Ita in nouo testamēto priusquā decimæ & beneficia sacerdotibus constituta fuerūt, apostoli & sacerdotes sustentationem ex magnis laicorum largitionibus & oblationibus habuerūt. Quotquot enim possessores agrorū aut domorū erant, vendētes offerebant pretia eorum quæ vendiderāt, & ponebant ante pedes apostolorum. Quod si hoc in hodiernum vsque esset diē, sacerdotes nullo opus haberēt beneficio. Tertiō etiā audiamus, quæ nō persoluentes decimas pœna maneat, vel cū persoluūt, tamen ita imperfectē, vt semper quod deterius est exponant, quorum vtrunq; deo displicet, & hoc facillē ex facto Abel & Cain intelliges. cū enim Cain ex fructibus terræ offerret, Abel verò de ouib; & pinguis suis, de^o respexit munera Abel, ad munera autem Cain non respexit. & hic supra indicauimus ex quarto libro Moyfi, quod deus pœnā mortis indixit illi, qui sibi egregia & pinguis referuauit, quod vilius erat decimando:

nunc verò deus nihil pœna mortis damnat, nisi sit peccatū mortale. Verū peculiare etiam pœnas extra id, quod aliquis peccat, ostendimus eorum qui peruerse decimant, & se à deo auertunt, suum illi cultum & honorē detrahūt, meritoque sacrilegi appellari possunt. Inuenio nanque speciales pœnas in illos, qui quē de iure decimas debent, vel nō persoluunt, vel parū fideliter. hoc enim per Malachiam prophetam dominus dixit, vt illum cōfigerent in decimis & primitiis suis. Et paulo infra, Et in penuria vos maledicti estis. Hic ergo habes verba ipsius dei, non excogitata sacerdotis, quod propter iniustā & iniquā decimā penuria & paupertatem deus affligit homines. Attende etiā nostra tēpora, quibus magna frumenti & vini copia crescit, neque tamē quicquā proficit. egent omnes & omnium rerum est caristia, ipsi que etiam rustici colentes penuria laborant. Non mirum ergo est, magnam vbi que rerū penuriam esse, quando ita iniquē decimæ persoluuntur, multosque ad extremam redigij paupertatem, qui nihil omnino aut certē infideliter persoluūt. Plerique etiam sunt qui monachis mendicitatem inuidēt, vbi que contra monachorū & sacerdotum clamant multitudinem: nō interim cogitantes, quantam synagoga Iudæorū copiam Leuitarū & sacerdotum indies aluit. si quidem Moyfes in deserto eos numerabat, & viginti duo milia erāt. rursusq; sub Dauide numerati sunt ad triginta milia. Si tantā sacerdotum copiā synagoga aluit, quid in hoc conueni potest ecclesia fidelium? Obserua etiam hic omnium filiorū primogenitos Dei esse: & plures iam vbiq; primogeniti inter Christianos sunt quā sacerdotes, & hoc facillē tibi perspectum erit, si vnus duntaxat pagi numerum attendas, in quo omnes primogeniti cultui diuino adscribi deberent. Sicque immutati sunt illi pro tribu Leui, & subinde in hunc modum eorum numerum habuit deus, vt quando Leuitæ omnes numerarentur simul & primogeniti, plures inuenti sunt primogeniti quā Leuitæ, quia primogenitorum numerus erat viginti duorum milium, ducentorum, septuagintatium, atque tunc oportuit eos pecunia redimi, singulos quinq; siclis, qui aureos fermē Rhenanos duos conficiebant, quanuis tunc quoque pondus templi eo quo vulgus utebatur, grauius erat. Quod autem malē & iniquē decimantes deus summa egestate & rerum omnium pe-

*Malac. 3**Malē decimantes deus egent. state puniunt.**Num. 3**1. Par. 23**Exod. 21**Leuit. 27**Pauci sacerdotes**Num. 3*

August.
de ciuitate
dei. lib
16.

nuriã affligat, pulcherrimè S. August. testatur, dicēs, Quum decimas dando, cœlestia & terrestria possis promereri, pro auaritia tua duplici benedictione fraudaris. hæc est enim iustissimã dei consuetudo, vt si illi decimam non dederis, tu ad decimã reuoceris. dabis iniquo militi, quod non vis dare sacerdoti. Et illa esse verba August. testatur concilium Maguntinense in Panormia luonis, cap. 4. de decimis, citans eiusdem canonis verba, Decimæ ex debito requiruntur (max sequitur apud Gratianũ) Et qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt. Iterum quoque dicit August. Optimo iure & debito exiguntur decimæ, quas qui dare nolunt, aliena bona possident. Inuenias pagum, vbi coloni negant parrochio decimas minores, illiq; præterea decedunt fortè aurei decem ex oblationibus, atque sic videntur sibi velut se probè gesta multũ profecisse. sed verum est illud vulgi, Quod nõ tollit Christus, tollit fiscus. Quum enim quondam solidos dederunt duodecim, nũc aureos septuaginta aut octoginta dare coguntur. Atque sic infidelitatem eorum corripit deus, cui quicquid detrahunt, in sextuplo alibi coguntur expendere.

Ratio quarta, Multas in sacris literis promissiones habemus. pollicetur enim nobis, si fideliter decimas persoluim⁹, rerum omnium copiam & affluentiam: idq; per Malachiam prophetã promissit, In ferre omnẽ decimã in horreum meum, vt sit mihi cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit dominus, si non aperuero cataractas cœli, & effundero vobis benedictionẽ vsq; ad abundantiam: & increpabo pro vobis deuorantem, & nõ corrumpet frustum terræ vestrę: nec erit sterilis vinea in agro, dicit dominus exercituum. & beatos vos dicent omnes gẽtes, eritis vos tantũ terra desiderabilis. dicit dominus exercituum, Nõne hæc clara dei viuentis sunt verba, qui mēiri nõ potest, cui si pusillũ quid detrahatur de decimis & oblationibus, ille id ipsum aufert in sextuplo.

4 Quod si quis autem animo pio & ex timore dei decimas rectè dat, non ideo defectum patitur, sed magis abundat in omnibus rebus, maiori prosperitate gaudet. Atque hoc est quod vulgus hominum non credit, siquidem excacatum est auaritia & odio aduersus ministros dei, dum sacerdotes etiã aliter non considerant, nisi vt homines puros: neque persuaderi possunt, quomodo & quare in ocio (sic enim vocant isti) viuant, ipsi duriter laborantibus. Ve-

ra quidem sunt hæc omnia, si naturam tantum respicias, sed hic electio diuina consideranda venit, vnde hoc sic institutum est. Ecce enim legimus, quod Chore, Dathan & Abiron temerariè nimis & confidenter efferebant se aduersus Moysen & Aaron, dicentes, Satis hoc sit vobis, quod congregatio rota sanctorum est, & dominus est in ipsis, quare extollitis vos super populum domini? Quid inde factum est? quũ thura adolere vellent, absorpti sunt deliscete terra sub pedibus eorum, quæ deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum, descenderuntque viui in infernum operi humo. sed & ignis egressus à domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum. Possent istiusmodi alia multa ex scripturis adduci, sed transeo. Hoc autem est etiam quod August. ait, Quia antiqui patres ideò omnibus copiis abundabant, quia decimas dabant & iterum, Si decimas dederis, non solũ abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis consequeris & animæ salutẽ. Quamuis decimas nõ appetit deus tanquã mercedẽ sibi dari, sed honorem debitum à nobis requirit: vnde & expostulat nobiscum, dicens per Prophetã, Si pater ego vester sum, vbi honor meus? Si dominus, vbi timor meus? dicit dominus exercituum. Vos itaq; fideliter date decimas, neque personas aspiciate recipientium, sed cultum & honorem dei: qui cuiunque fauerit decimas suas, & tu fac eidẽ non inuideas. Sicut de Sigismundo archiduce Austriae fertur, quod cum in diuersorio apophthegma illud inuenisset descriptum, Quum Adam ligna finderet, & Eva neret, quis tunc erat nobilis? Gratius sonat in nostro vulgari,

Da Adam hackt, vnd Eua span,
Vver vvas da ayn Edelman⁹

Subscribi iussit ille, Nihil diuersum ab aliis viris habeo, nisi quod honorẽ hũc mihi fauerũt superi. In nostra lingua, Ich bin ain man, vvic ain ander man,
Dan eas mir Got der ceren gan.

Dici multa possent de denariis, quæ ex singulis penduntur capitibus, & de decimis fœni, quæ in multis locis non persoluntur. sed missa facio illa omnia, quãdo breuiter loquẽdo cõstat omnes decimas, quæ de more dari debent, dandas esse tam strictè, quã chara est sua cuique conscientia & animæ propriæ salus. Nos interim oremus dominum, &c.

Num. 16

August.

Malac. 3.

DOMINICA XIII POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM MARCI VII.

In illo tempore, Exiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum

de turba seorsum, misit digitos suos in auricularias eius, & expuens terigit linguam eius, & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Epheta, quod est, adaperire, & statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Et præcepit illis, ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabât, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos facit audire, & mutos loqui.

Mat. 9. 13. & 17. Infr. 9. Luc. 9.

HOMILIA I.

In fidelitatem Iudæorum secessit aliquantisper do minus in ciuitates gentium, Tyrû & Sidonē, ibiq; mulieris Chananaeæ filiã curauit, quæ obsessa fuerat à dæmonio, sicut in euangelio dominicæ secundæ in qua dragesima audistis. Non moratur autem, inquit Theophylactus, diu in Gentiliũ locis dominus, sed statim trãsit, ne daret occasionem Iudæis dicendi, quòd præuaricaretur legem cohabitando Gentilibus. Propere itaq; in Iudæã rediit. Et hoc est quod ait Euangelista, Exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem. Ita vndique inuestigauit omnia dominus, tanquam mitissimus animarum venator, venationem nanque designat Sidon. Et venit ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Quo verbo Euangelista dominũ non ipsos fines Decapoleos intrasse significat, sed & illum locũ peruenisse, qui medios fines Decapolis longè trans mare positos respiciebat, ita nimis, quòd Galilæa in hac parte versus nos posita erat, Decapolis autem in altera parte iuxta Hippus, seu Hippuntem, Pellæam & Cadaram, ut ex Ptolemæo faci

Theop.

Beda.

Ptolem.

lè colligitur. Quauis autè hæc parum ædificent in populo, tamen Marcus ideo circumstantias locorum descripsit, ut tanquã verus historicus, qui (ut ait ille) veritatè ceu filiam sibi sumpsisset elocandam, plus fidei pararet suæ narrationi, si etiã ipsius loci situm, vbi miraculũ hoc factum est commòstraret. Quauis eius rei altera causa dari potest, ut sic ipsis nominũ appellationibus aliquid mysticè significaretur, nanque fines Decapoleos hic obseruationem decalogi respiciunt. sic enim illa præ oculis habere debem⁹, ut ciuitates istæ in conspectu positæ erant maris huius Galilææ. Obulerunt autem ei statim hic surdũ & mutũ, deprecãtes ut imponat illi manũ. Ecce tria. Adducunt ægrotũ, quoniã non à seipso sponte veniebat. deprecantur etiã, ut imponeret illi manũ: vnde docemur nos adducere ad dominũ eos, qui imperfecti sunt, qui ipsi suorum peccatorum liberã non habent facultatem: & orare pro illis, quod officium maximè est prælatorũ, prædicatorũ, & eorum quibus animarũ cura demandata est, ut huiusmodi homines adducant ad dominũ, dicente Dauide, Afferte domino filij Dei, afferte domino filios arietum. Arietes autem in sacris literis prælati sunt, quorum interest gregè christianũ ducere ad dominum. Multis ea non est gratia Dei, ut possint sua sponte venire ad dominũ, sed aliorum ope opus habent adminiculo, à quibus deniq; perducantur ad Deũ. Atq; hic magnũ est fundamentũ positũ mutæ intercessionis, quoniã non temerè isti adduxerunt surdũ & mutum ad dominũ, & orauerunt pro eo. Surdus porro hic erat, non valens audire, neq; loqui, quia & mutus: quæ res planè naturalis est, quoniã surdus auditu destitutus, discere nõ potest quod loquatur. At hic peculiaritèr mutus extitit, siquidem linguam habuit singulari quodã modo impeditam, ut deinceps dicemus. Vinculum autem linguæ suæ solutũ est, vnde constat obsessum eum fuisse, neque sic natum. vnde & Theophylactus dicit, morbum hunc à dæmone fuisse. Beda mysticum hic sensum rimatur, dicens quòd surdus & mutus is sit, qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit proloquendis, & huiusmodi homines adducendi sint ad dominũ, ut quos humana non poterat fragilitas saluare, ille sua gratia curaret. Magnitudo autem fidei hinc patet, quòd impositio nem manus tantũm perebant, credentes illum sic sanũ futurum. Et quauis solo verbo, imò & voto & cogitatu poterat

Hieron.

Psal. 78.

Intercessio.

Theoph. Beda.

eum dominus curare, tamen ceremoniis & ritu externo uti voluit, sicut etiã discipulis suis comisit imponere man⁹ infirmis ut melius haberet. Cõfundantur ergo & valeant sanctuli isti, qui nullis sibi videtur indigere ceremoniis, easq; ideo quibus vitur ecclesia, deridēt & subsannāt, hoīes scilicet spirituales, quisi in hoc recte doceret & sentirent, quur obsecro Christus iis vsus fuisset? At nimirũ decebat hic manũ adhiberi p̄sidiã, quoniã omnia fecit & creauit, manus domini, vnde etiã sal⁹ omnis est & curatio: iuxta illud quod peritit David, Fiat manus tua domine sup me, ut saluet me, quoniã mandata tua elegi. Et deinceps, Posuisti manum tuã super me, mirabilis facta est sciẽtia tua ex me. Atq; eo pertinet illud Iob, Obstetricate manu ei⁹, educt⁹ est coluber toruosus. Multa alia sunt eius rei mysteria, quę in ecclesia exhibentur. vnde & quę absoluit sacerdos, manus capiti illius imponit. 2 Sequitur, Et apprehendens eum de turba seorsum, misit, & c. Quo exemplo monemur nos seculi tumultus fugere, si modo salutẽ quærimus animarum. Corrupti enim bonos mores colloquia praua. Et quã diu quis hæret in inquietis & perturbatis cogitationibus, atq; inordinatis moribus seculi huius, nõ est quod salutem speret ex spiritu Dei. Potest tamen ista segregatio etiã significare hoc, quod Deus iustos secernit à peccatoribus per gratiã suam, sicut dixit Moyses ad populũ, quando Chore, Dathan & Abiron se comouerãt aduersus ipsum & Aaron, Separamini à tabernaculis impiorũ, ne fortẽ & vos absorbeat infernus viuos. sic etiã segregauit dominus Paulum, ut ipse testatur inquitens, Quum placuit ei quĩ me segregauit ex vtero matris meae, & vocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum in Gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini. Ecce hic Paulus synagogam matrem suam vocat, in cuius fide educatus fuerat, sed ab ea separatus peruenit ad confessionem fidei & nominis Christi. Secernit etiam dominus electos omnes à damnatione eterna, quoniã quũ omnes homines ex vna prodierũt massa perditionis, nati etiam filij irę, Deus autem quia ex iis per misericordiam suam nonnullos exemptos seruat, hæc ipsa eorũ separatio est, sicut & corporaliter in die nouissimo exeuntes angeli, separabunt bonos à malis, dicente domino, Congregabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eas, si-

cut pastor segregat oues ab hædis. O ter quaterq; foelicem, qui tunc à domino afferretur numero beatorum. Chryso-
mus hic ait, dominũ docuisse nos vanam gloriam contemne-
re, quando seorsum duxit mutum illũ, quoniã habere humi-
litate præstat miraculis. 3 Quum iam seorsum abdu-
xisset dominus mutũ istum & surdum, misit digitos suos in
auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens
in cœlũ ingemuit. Et ait illi, Epheta, quod est adaperire. (est
enim Ziuui, hoc est, imperatius passiuus, non verbũ graue,
neq; hipphil, ut quidã linguę sanctę ignari ausi sunt hic ad-
notare, quum non se fecerit mutus aperire) Principio misit
dominus digitos suos in auriculas eius, nõ corporaliter tan-
tũ, sed spiritualiter etiã, dum repulit omnẽ diaboli potesta-
tem, quã obturata fuerãt aures illius quo minus audire pos-
set. Hieronymus, Digiti, inquit, qui in aurẽ eius mittuntur,
verba spiritus sunt, de quo dicitur, Digitus Dei est hic. Aliã
adhuc rationẽ reddit Chryso. dicens, Quia propter trãsgres-
sionem Adę, natura humana multã incurerat passionem, ac
membroꝝ & sensuum læsionẽ, veniẽs Christus in se perfe-
ctionem demonstrauit naturę humanę: & propter hoc digi-
tis aures aperuit, ut ostenderet quod diuina virtute dica-
tum erat corpus diuinitati vnitũ & operatio eius. Volẽs hic
prætereo quõ nonnulli quinq; faciunt digitos Dei, quorum
tres significant præcipuas tres proprietates Dei, quę tamen
peculiariter tribus tribuũtur personis, cuiusmodi sunt, potẽ-
tia, sapientia, & bonitas Dei: quibus nimirũ cœlum condi-
tum est & terra, dicente Esaia, Quis appendit tribus digitis
molem terrę? Digitus quoq; virtutẽ designat spiritus sancti,
quã operatur præcipuẽ per dona sapiẽtię. Quauis & digi-
tus Dei dicatur opus redẽptionis nostrę, quõ sponã gloria-
tur digitos suos plenos esse myrrha optima? Possent huiusmo-
di symbola penẽ ad infinitũ extẽdi, sed lubens transeo, quia
sunt facilia, & erudito cuiq; obuia. Immisit autẽ dominus di-
gitum suũ in auriculam ipsius, quã re diabolu expulit, simi-
liq; auditum verbi diuini ei restituit, ut posset dicere cum
Esaia, Dominus Deus aperuit mihi aures meas. Expuens
quoq; tetigit linguã eius. Quod sputum sapore bonum desi-
gnat sapientię, quia ex ore illa prodit altissimi, primoge-
nita omnium creaturarũ. sic & Ionathas dixit, Oculi mei il-
luminati sunt, eo quod gustauim modicum mellis. Admiratur

Chryso.

Grãma-
relli He-
braici.

Hieron.

Exod. 8

Chryso.

Esa. 40.

Esa. 50.

Beda.

Ecc. 24.

1. Reg. 24.

Theoph. factum hoc Theophylactus, & ait eum illud adeo fecisse, vt ostenderet omnes partes suæ carnis sanctas ac diuinas esse, adeo vt & sputū solueret linguæ vinculū. Quauis enim in nobis sputū recrementum naturæ est, tamen in Christo id quoq; stupendū erat & admirandum, ac virtutū effectiuum.

Beda. 4 Dehinc suspiciens dominus in cælū, ingemuit. Suscepit, inquit Beda, in cælum, vt inde mutis loquelam, inde surdis auditū, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse querendā, & vt simul demonstraret se patri suo celesti nō aduersari, sicut non semel insimularāt Iudæi, sed quia vnus sibi esset cum patre animus & vna voluntas. Ad hæc ingemuit quoq; vt & nos corporalibus oculis cælū intueremur, & intus in cordibus nostris ingemisceremus. Ita Lazarum resuscitaturus dominus, suscepit etiam in cælū, gratias agit patri se ab ipso exauditū. Nos quoq; oculos nostros, et propositum, totanq; intentionē referamus in Deum, & simul cum rege Iosaphat dicamus, Quū nescimus quid faciamus, hoc vnū reliquum habemus, vt oculos nostros extollamus ad cælū. Rectè itaq; dixit Gregorius, Omnis Christi actio, nostra instructio est, & quum ingemuit ille cōspicatus in cælū, nos ne tardabimus respicere in cælū, maximè excitati subinde per sacerdotes, diuina celebrantes mysteria, quum dicunt, Sursum corda? Et hoc nimirum est, quod hic

Ioan. II. Beda dicit, Ingemuit, nō quia ipsi opus esset aliquid cum gemitū a patre petere, qui cuncta petētibus donat cum patre: sed vt nobis gemendi præberet exemplum, cū vel pro nostris vel nostrorum proximorum erratibus, superne pietatis præsidia inuocamus. Exæcius expendit contextum hunc Theophylactus, & ait, Ingemuit fortassis, & vt orans patrem, quomiseriordia dignaretur hominem: & nos docens, quod quum facturi sumus miraculum, inde miraculorum petendam virtutē. Potest hæc tertia assignari ratio, quod condolerit ille miseriæ humanæ naturæ, & lapsi illius per peccatum Adæ, quo venerat in tantam diaboli seruitutem simul & potestatem, vt etiam multiplicibus ipsius affectionibus subiacerent & tormentis. Neque multo dissimile est, quod ait Hieronymus, Ingemuit, id est, gemere nos docuit, & in cælū thesaurum cordis nostri erigere, quod per gemitū cōpunctionis intimæ friuola latitia carnis purgatur. Et dixit Epheta, hoc est, adaperire. Suspicere, ingemiscere, ho-

2. Par. 10

Gregor. minis erant: sed auribus imperare a pertionem & linguæ loquelam mandare, dei erant. Sic Salomon inquit, Auris ad audiendum, oculus ad videndum, vtrunq; aut fecit dominus, scilicet ad scripturas & literas sacras. Sic Esaiæ os dedit dominus & aurē ne cōtradiceret illi, sed audiret eū: vnde addidit quoq; linguam doctam. Quot obsecro sunt iam in terra homines, qui, deum immortalē, quantum indigerēt illa gratia, dei aperiant illi quidem aures suas ad lasciuias & friuolas mundi vanitates, sed ad laudē & gloriam dei, & auersionem à peccatis, ad docendum bona etiam proximos suos, ad audiendum verbū dei, ad suscipiendas correctiones maiorū & parentū, atq; omnino ad omnia quæ salutem animæ promouent, plusquā surdi sunt & muti. Et hæc quidē in iuuenibus incipiunt, ac vix tandē desinunt in senibus. Pueri priusquā loqui discant, balbutire incipiunt, cautiones, lasciuias, scommata turpia, lusus impudicos, & nescio quid nō. Quādo verò orare debent, euangelisū audire & legere, hic verbulū vix vnū vi magna extorseris. Oremus itaque dominum, vt hic quoque gratiam nobis suam concedat. aures nobis nostras aperiat, linguas impeditas expediat ad laudem suam, salutē nostram, & totius ecclesiæ ædificationem, Amen.

Beda. HOMILIA POSTERIOR.
Enerat in hunc mundum dominus Iudæos simul & Gētes vocare, quoniam ipse pacificatio nostra, qui fecit vtraq; vnū, vnā inquam cōstituit ecclesiam ex Iudæis & Gentibus. Quū itaq; in finibus Tyri Syrophœnissæ filiam liberasset à dæmonio, nunc quoq; rursus eiicit immundos spiritus à Iudæo quodam obfesso, surdo simul & muto. Atque vt homo verus digitū suū inseruit auribus ei, expuit, ingemuit & dixit, Epheta. Statimq; aperte sunt aures eius, & solutū est vinculū linguæ eius, & loquebatur rectè. Hoc erat illud opus magnificū & splendidū, ex quo Messiam ipsum cognoscere Iudæi debebāt in lege & prophetis promissum. siquidē hoc eis signū dederat Esaias, dicēs, Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorū, & aures surdorū patebunt: tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, quia scissæ sunt in deserto aquæ & torrentes in solitudine. Atque hic vtraque natura mediatoris dei & hominum distincta est. suspiciens enim in cælum, quasi homo ingemuit, sed mox vno sermone

Theoph. Epheta. Statimq; aperte sunt aures eius, & solutū est vinculū linguæ eius, & loquebatur rectè. Hoc erat illud opus magnificū & splendidū, ex quo Messiam ipsum cognoscere Iudæi debebāt in lege & prophetis promissum. siquidē hoc eis signū dederat Esaias, dicēs, Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorū, & aures surdorū patebunt: tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, quia scissæ sunt in deserto aquæ & torrentes in solitudine. Atque hic vtraque natura mediatoris dei & hominum distincta est. suspiciens enim in cælum, quasi homo ingemuit, sed mox vno sermone

Hieron. G iiii

Prou. 20.

Esa. 50

Eph. 2

Esa. 35

Beda.

Beda.

quasi diuina potens maiestate, sanauit. Quumque miracula sua integra operetur dominus & bona, ostendit euangelista mutū hunc rectē loquutum esse & expedite, quod etiam in spiritu prauitit Esaias, dicens, Lingua balborum velociter loquetur & planē. Quomodo autem rectē loquutus sit ille, in alium sensum pertrahit Beda, & ait, Ille solus rectē loquitur, siue deum confitēdo, siue aliis pradicando, cuius auditum ut cœlestibus possit auscultare mandatis, diuina gratia referat, sic poterat iste dicere cū Dauide, Dñe, labia mea aperies, & os meum annūciabit laudem tuam. & rursus cum Esaiā, Dominus dedit mihi linguam disertam. Atque hęc etiam sententia Hieronymi est, quum ait, Apertæ sunt aures eius ad hymnos, ad cātica, ad psalmos. soluitur lingua, ut ex corde eructet verbum bonum. Sic, sic inquam soluta fuit lingua Pauli, quum vincit se quidem pradicaret sed non ita, ut verbum dei in ipso esset alligatum.

2 Ex illo autem quod vetuit dominus, ne cuiquam quod factum viderant dicerent, docebantur ipsi simul & apostoli nosq; omnes, nō querere ex factis operibusq; nostris gloriā vanā, sed in omnib⁹ nos humiliare, neq; in aliquo efferri. Plures enim vtique mutos & surdos sanarat dominus, quod quidem Matthæus cōmemorat. sed vnum hunc refert Marcus, in quo plura operatus est dominus: tria nimirum simul, quia audire fecit eū, & loqui, simulq; à dæmonio liberauit. Et tamen ut hoc maximē magnū fuerit, vetuit adhuc dominus ne cuiquam dicerent. Queritur hic quidē, quur prohiberit hoc dominus, quando mirabile videtur hoc, quod quæ fecerat miracula, voluerit celari: aut quia illi tamen nō reticuerūt, ipseq; sua potestate illa fecerat, an ne celare & abscondere nō potuit? Absit. quid ergo hoc præcipiebat, nisi quia pigris volebat ostendere, quātō studiosius, quantoque feruentius cum pradicare debeant, quibus iubet ut prædicent, quando illi qui prohibebantur, tacere non poterant? Aliamque adhuc post reddit rationem, ut nos doceret nullū querere honorem & gloriā temporalem ex operibus bonis quæ faciāmus nos, ne mercede priuenur æterna: dicaturque tandem nobis, Amen amen dico vobis, recepistis mercedem vestram. Discamus insuper hic opera nostra bona, si fuerint digna, quæ sequantur etiam alii, non posse latere, sed quacunque via manifestanda ea esse, id ita disponente deo

ad adificationem proximorū. neq; enim latere potest ciuitas in mōte posita. Et tamē opera bona facere ad honorem & laudē dei, res pia & sancta est, præcipiēre hoc ipsum domino, Sic luceat lux vestra corā hominibus, ut videāt opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Sicque cōmunis illa patrū responsio est, quia dominus id eis hic præcepit, non est ut seruarent, sed in eruditionem ipsorum & omnium nostrū, quoniā gloriola ista vmbrae similitudo est: vmbra quiscuis fugit, hunc illa sequitur: & qui eam insectatur, hunc ipsa fugit. Ita hic licet dominus eis silentiū præceperat, tamen eo, magis ipsi miraculum admirati sunt & radicauerūt omnibus, sicut Thobia Raphaël dixit, Opera dei manifestare & cōfiteri, gloriosum est. & prædixit hoc Esaias, Exclamabūt virtutē meā in gentibus. Dabāt ergo illi hęc laudem & gloriam deo, dicentes, Omnia bene fecit, surdus, audire & mutos loqui. id ipsum tu quoque in corde tuo seua, ut semper de deo dicas, Omnia bene fecit, ne quid tibi sumas docere dominum, patrem familias illū antiquum ne quid corripas, caue exprobres. potētissimus enim est ille, sapientissimus, & optimus maximus dominus, cui dicere nemo potest, Quur ita facis? quoniā nouit ipse vanitatem hominū, quam quū videt, nōne cōsiderat: ne quid murmuremus aduersus omnē gubernationem & administrationem dei, ut maximē putemus nos, iniquē comparatum esse in rebus humanis, sæpē malis optimē, bonis pessimē omnia succedere, nec quid hic nos iudicemus, sicut Iudæi fecerūt, dicentes, Omnis qui facit malum, bonus est in cōspectu domini, & tales ei placēt. aut certē vbi est deus iudicij? & deinceps, Vanus est qui seruit deo, & quod emolumentū, quia custodiimus præcepta eius, & perambulauimus tristes coram domino exercituum? ergo nūc beatos dicimus arrogantes, si quidem adificati sunt facientes impietates, & tentauerūt deum, & salui facti sunt. Iniquē hoc sanē & impiē dicitur, sicut ibidem arguit eos dominus, & visuros aliquando minatur, quid intersit inter iustos & iniustos: inter eos qui seruiunt deo, & qui deum non colunt. Id adeo nos quoque obseruemus iuxta consilium Davidis & Iob, laudē demus domino, dicentes cum illis, Quia omnia bene fecit.

3 Non nihil adhuc mysterij hic inuestigant patres sancti. Surdus enim hic & mutus significat genus humanum,

Matth. 3

Gloria.

Thob. 12

Esa. 46

Iob. 11

Malac. 2

Malac. 5

Psal. 72

Iob. 21.

antore Beda. Siquidem postquā homo virulenta audiuit verba serpentis, surdus statim factus est, simul & mutus ad laudem sui creatoris. & quum colloqui cœpit cum diabolo, aures ipse sibi conclusit, & linguam ad exclamandam gloriam dei: sicq; quādo infecta veneno erat radix, malū inde excreuit multo deterius in ramis & fructibus, adeo vt in aduentu filii dei, pauculis in Iudæa demptis, vniuersus aliās mundus erraret in cognitiōe veritatis diuinæ, infatuatus totus. Venit autē ad mare Galilææ dominus, non ignarus vbinam iaceret ægrotus, quem iuuare & medicari volebat. venit gratia suæ bonitatis ad mare, ad corda vndis vitiorū inflata & tumida gentium, & ibi obtulerunt ei surdum & mutū. Sed quānam obtulerint id queris? ipsi patriarchæ, & prophætæ, & sancti angeli dei. tetigit ergo filius dei illum per canem assumptam. siquidē nō ille apprehendit angelos, sed iemen Abrahæ. angelos collapsos amplius nō quæsiuit, sed vt ceciderant, ita perire permisit. At quomodo sanauit eam? Digtos gratiæ diuinæ immisit in aures eius, cum se iam cōuertisset ad audiendum euangelium, & per digitos quidē significatur dona spiritus, dicente domino, Si in digito dei glorio dæmonia, quod alius euangelista sic expressit, Si in spiritu dei eiicio dæmonia. Deinde tetigit linguam sputo, hoc est, euāgelio, ita vt deinde nō solo crederēt corde, sed & ore confiterētur ad salutē, dicētes, Credimus in deum patrem, creatorem cœli & terre, & in Iesum Christū filium dei vni-genitum &c. Prius autē quā sanaret eum, conspiciatus ipse in cœlum, ingemuit, eo ipso docere nos volens, vt si quādo à cœlestibus gaudiis ad voluptates mundi deuiauerimus & defecerimus, non alia via regressum nobis patere ad cœli, nisi per gemitus, alta suspiria & magnam tristitiā, sicut dixerunt apostoli. Per tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorū. Aperto itaq; ore huic muto, cœpit illē loqui rectē, & sanatus est, qui antea loqui nō poterat. Omnes gentiles idololatræ ante Christi aduentū loqui non potuerunt, dum carebant fide recta. Aut quid rectē loquerētur, qui tantū Iouem, Martem, Venerem, & id genus reliquam pessimorum hominum fecem pro diis colebāt: sed nimirū post Christi aduentum princeps mundi huius diabolus eiectus est foras, quando idololatria toto penē orbe exulat extorris. 4 Docent hic Beda & Rabanus, ex hoc euangelico

facto inoleuisse, quod in ecclesia sacerdos paruulum baptizans, sputo quoq; oris sui, aures, nares & linguam illius attingat, quanuis in aliquibus diœcesibus, nō tangitur lingua propter verba Ambrosij. Per sputum autem gustus significatur altissima sapientiæ dei, contactus narium, designat abiectionem & repulsam voluptatum omnium, & receptionem suauissimi odoris Christi, iuxta illud Pauli, Christi bonus odor sumus in omni loco, atque vt meminerint cum sancto Iob, quod quā diu eis spiritus inest, & spiritus in naribus eorum, ne loquantur malū in labiis suis, nec cogitent mendacium cum lingua sua. Tangūtur ei etiam aures, ne vllam audiat linguam maledicam atq; malignam, sed tantū verba Christi attendat & custodiat. Vos itaq; dilectissimi in Christo fratres, obsecro attendite, quando ita mundati sumus in baptismo, vt Christo iam viuamus tantū, solerter consideremus si per peccatum defœdati simus rursus, vt rerouemus munditiem aurium, quæ ante nobis data diuinitus est ad audiendam fidem, ne simus ex numero eorum, de quibus dicit Paulus, quod auertent auditum suum à veritate. Linguā quoque nostram non minus custodiamus à malo, quoniam sanctificata est confessione fidei. Cauemus deinde lingua nostra maledicere hominib; , qua deum & Christum benedicimus. Atque ideo quando iam rectē loqui didicimus in baptismo, summa nobis cura cauendum est, ne quicquam mali loquamur post baptismum.

Et in hunc modum etiam Greg. dicit, Sacerdotes cum per exorcismi gratiā manū credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorū mentibus contradicūt, quid aliud faciunt, nisi quod dæmonia eiiciūt? Et Rabanus: Postea tanguntur ei nares & aures de salua, & dicitur ei verbum euangelicum, quod Iesus quando surdum & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos in auriculam eius, dixit, Epheta. Hic enim sacramentū hoc agitur, vt per saluam typicam & sacerdotis tactū, sapientia & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur, sic aperiantur illi nares ad suscipiendum gustū sciētię dei, & aures referentur, ei ad audiendū verbū dei, intellectus quoq; cordis ipsius ad respondendū reddatur expeditior. Atq; hæc quilibet homo consideret diligētē, quæ etiam ecclesia instituit ex instinctu spiritus sancti, quidnam externa ista signa sibi

1. Cor. 2

Iob. 27

Beda.

2. Tim. 4

Greg. C. sacerdotis de confessione. 4

velint: quidue significant in anima nostra, eorundem etiam se quisque participem faciat, ut hic abundanter gratiam à deo accipiat, gloriam illic uberius recepturus æternam, Amen.

DOMINICA XIII. POST PENTECOSTEN EVANGELIUM,

LVCAE X.

I N illo tempore, dixit Iesus discipulis suis, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. *I*co enim vobis quod multi prophete & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans illum & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est: quomodo legis? Ille respondens, dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Dixitque illi: Rectè respondisti, hoc fac, & viues. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Suspiciens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam dissipauerunt eum, & plagis impositis abierunt, semiuiuo relicto. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via & viso illo, præteriiit. Similiter & Leuita, cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est, & appropians, alligauit vulnere eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius

egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcumque supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.

HOMILIA PRIMA.

Primè salutaris euangelij huius doctrina est, plenaque optimorum præceptorum. nam innumera in eo Christianæ fidei capita continentur: nimirum, de salute noui testameti, de dilectione dei & proximi. In his præceptis tota lex pendet ac propheta. Præterea quomodo misericordiam impartiri debeamus, deinde quomodo dominus seipsum in persona Samaritani indicauerit, atque ut breuiter ad euangelij contextum perueniam, cum Christus dicit, Consteor tibi domine pater cæli & terræ, quoniam hæc abscondisti à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, dubitare quis posset, quid tandem paruuli isti sibi velint, sed hoc ipse declarat, cum conuertens se ad discipulos suos, inquit, Beati sunt oculi qui vident, quæ vos videtis. Dices, verba hæc non satis intelligo. qui fieri possit ut discipuli beati vocentur, quando nondum vita sancti sunt, neque à peccatis liberati? Sciendum est, dominum hic non significare æternam beatitudinem, vbi electi diuinam maiestatem perpetuò conspiciunt. Verùm eam intelligi vult, qua homo virtute & probitate in vita hac vitam æternam meretur, non qua præmia suscipit. sic ait Dauid, Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Ita hic quoque Christus vocat beatos, non qui gloria vitamque æternam possiderent, sed ut fide sua beata & sancta eam promererentur. Beati oculi qui vident quæ vos videtis: non oculi Phariseorum & Scribarum, ut ait Beda, qui solum corpus domini viderunt. Sed illi oculi beati sunt, qui sacramenta eius & arcana cognouere, de quibus dominus antea mentionem fecerat, & aperuisti ea paruulis. Beati oculi paruulorum, quibus filium, teipsum & patrem

Mat. 22.

Luce. 10.

Psal. 1. 31.

40.

Beda.

Theop. manifestauit, vt ita non tantū apostoli beati sint, sed omnes ij, qui oculis fidei dominum in carne ambulātem vidēt, & miracula operantem. Præterea nunc, quod quidā hic præfantur de natura oculi, de pulchritudine & elegantia eius, de lumine suo, quod lumen quoq; cerni queat, de mobilitate. potest enim nunc sursum, nunc deorsum, nunc in has, nunc in illas partes pro arbitrio torqueri. de rotunditate, de sitgredine in oculo, quo quis videt. Hæc omnia indicia sunt cœlestis proprietatis, sicut ad lōgum hic pertractari posset. Tu autem ipse per symbola discurre, quā volēs amplissimē, quia facile est. Quare Christus hic mentionem facit oculorum, vt illis significaret rationem & intellectum humanū. est enim pars cœlestis in homine. ita in Canticis suis Salomō *Cantic. 1.* inquit, Oculi tui columbarum. Idcirco apud prophetā Ezechielem, & apud Ioannem reperiuntur animalia plena oculis, sicut Iacob de Iuda dicit, Pulchriores sunt oculi tui vino. & tota scriptura hac de re plena est. Ita hic quoq; loquitur dominus, Beati sunt oculi, qui vident quæ vos videtis. Beati qui me extrinsecus ita respiciunt, vt intrinseco meam diuinitatem ab externis miraculis credāt: vel qui ita intelligunt diuinitatem meam, vt credant vnā esse cum humanitate illa quæ cernitur. hoc apostoli fecerunt, sicut Ioānes inquit, de verbo vitæ, quod nos vidimus, quod audiuius, manibus palpauimus. Secundō cōfirmat apostolorum beatitudinem per comparationē, cū inquit, Dico vobis quod multi propheta & reges voluerūt videre quæ vos videtis. Dices, quando dixit Christus ad Iudæos, Abraham exultauit vt videret diem meum, vidit & gaudius est, quomodo igitur hic dicit, reges ac propheta non viderunt? respōdet Beda, Verum est, quod Abraham, Esaias, Micheas & multi alij in veteri testamēto, viderunt gloriā dei, & nō videntes appellati sunt, sicut seruus ad Saulū loquitur. sed hi omnes à longe aspicientes Iesum, per speculū & in ænigmate viderunt. apostoli autem viderunt Iesum coram, comederunt cum illo, & quicquid voluerunt, hoc interrogantes ab illo didicerunt. non enim necesse erat illis per angelos doceri aut visiones, quemadmodum patriarchæ ac propheta fecere. Ita que Chrysostrōmus inquit, Apostoli viderūt aduentū Christi, præsentiam, vocem, miracula, prædicationes, quod negatum erat prophetis & regibus. cupierunt quidem, at nō vi-

derūt, quare apostoli præstatiores beatioresq; sunt prophetis illis ac patriarchis. Quādū senex ille Simeon multū spirādo desiderabat aduentū Christi: Qui tādē respōsum acceperat à spiritu sancto, nō visurū se mortē nisi prius videret Messiam dñi. hoc est, quod desiderarūt omnes propheta. verū hæc gratia illis nō est cōcessa sicut Simeoni, quam obrē tristes descendēūt in limbū. Iisdē quoq; verbis vitur episcopus Roffensis contra Oecolapadiū, qui ad ignominiam euāgelij & sanctæ nostræ fidei, dixit nouum testamētū nihilo veteri melius præstatiū esse, neq; etiā plus concedi gratiæ per sacramenta nunc, quā in veteri testamento. Hoc falsum & erroneum omnino est. plana enim & aperta sunt verba Christi, apostolos beatiores esse prophetis & patriarchis, quod viderunt & audierunt ea quæ propheta non potuerunt. Alia quoq; multa restant, quorū nomine præstatius est euāgelij veteri testamento: quia neminē ad perfectionem perduxit lex, sicut euāgelij facit. Ad hæc, sacramenta ecclesiæ multis modis superant sacramenta synagogæ, sicut & sacrificium Christianorum excellentius est sacrificiis Iudæorum, qui tantū vitulos offerebant, oues & boues, nos autem Christiani verū corpus Christi offerimus in sacrificio missæ. Sacramenta Iudæorū respiciebant Christum venturū, nostra etiam salutem præbent & gratiam. In veteri testamento vmbra tantū erat futurorum, euāgelium autem vmbra & figuræ veritatem continet. Quid multa? lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Quid quod ecclesia spiritu sancto consolatore gaudet & gubernatore, iuxta promissionē Christi ecclesiæ suæ iam olim datam? atqui illo iam olim caruit synagoga semper Ecclesia quoque præsentē secum habet Christū, quam synagoga non habuit, dicente domino, Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationē seculi. Atqui non ignorauit id ipsum Paulus, cū diceret, Quando venit plenitudo temporis, misit deus filium suum. antea nulla adhuc fuerat temporis plenitudo, donec veniret Christus, ex cuius plenitudine omnes accepimus. Atq; huiusmodi quædam alia respiciens erubescat Christianus, qui impudenti suo ore ecclesiā conatur æquare synagogæ, quod Neochristiani facere tentant. Nam cū veteribus omnia cōtingebāt in figura, quomodo obsecro ea fuerint perfectione, qua

*Lucæ. 2.**Episcop^o
Roff.**Hebr. 7.**Heb. 10.**Ioan. 1.**Ioan. 6.**Mat. vlt.**Gala. 4.**Ioan. 1.*

1. Cor. 10 nunc Christiani viuunt & gaudent neque mirum, si quidem
 ij figuræ veritatē obtinēt & fœdus nouum: nouum dico te-
Ier. 31. stamētū illud, quod olim daturum se dominus promisit, di-
 uersum ab eo quod ante habuerat cū Iudæis. Id ipsum quo-
 que ex euangelio discere possumus, quādo sacerdos legalis
 & leuita Mosaiicus præteribant vulneratum semiuiuum, so-
 lus autem Samaritanus qui Christū repræsentabat & sacer-
 dotium euangelicum, adiuuit faucium. De quo infra. Cū
 autem iam fœlicitatem discipulorū prædicasset dominus,
 quam etiā reges & prophætæ assecuti non fuerant, quod &
Num. 24 Balaam prædixerat, de Christi natiuitate loquens, Heu quis
 victurus est quando ista faciet deus? Audiens porrò hæc om-
 nia quidam legisperitus, ex omnibus vnus ipse surrexit sin-
 gulari factu inflat⁹, & multū dolens de merito salutis sue in-
 terrogauit dominū, dicens, Magister, quid faciendo vitā æter-
 nā possidebo? Vnde autem quæstio hæc superbo legisperi-
Beda. to nuūc subierit in mentē, declarat Beda, occasione eū sum-
 pisse putans tētadi ex ipsius domini sermonibus, cū dixit,
 Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Quāvis
 sunt qui volunt quōd sicut in veteri testamēto omnis prom-
Mat. 3. 10 missio ad temporalia bona, vitam mūdi huius, pacem & fa-
 nitatem vergebat, ita vniuersa Christi doctrina vitam prom-
 mittebat æternā, vt meritō dicere poterat, Ecce iam appro-
 pinquat regnū cœlorū. Magnus itaq; iam & præclarus iste
 doctor in eodē tentare dominum voluit, ratus eum aliquid
 dicturum contrarium legi. Verūm interim iste sua tētatio-
 ne verum esse cōprobauit illud domini dictū, Pater, absco-
 disti hæc a sapientibus & prudētibus, reuelasti autē ea paru-
Chysosto. lulis. Magister inquit, Christū magistrū prædicat, cuius no-
 lebat esse discipulus: sicut etiam apud Matthæum fecerant,
Mat. 22. dicētes, Scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces.
 Magister, ait, quid faciendo vitā æternā possidebo? Ecce le-
 gisperitus ille tamē plus intelligebat, quā nostrates Neo-
 christiani. norat enim nō dari regnū cœlorum ignauis istis
 fucis & pigris, sed aliquid pro eo laborandū esse, quū inter-
 im belluli isti Neochristiani neq; orare quicquā volūt, nec
 ieiunare, omnia cōtēnunt opera bona volentes nuda & in-
 formi fide irrūpere, dū clament tantū domine, domine. Di-
 uersum ab iis quæstio iste legisperitus dicēs, Quid faciendo
 vitā æternā possidebo? Sic intelligebat illud etiā Iudæi cū

interrogarent dominū, Quid faciemus, vt operemur opera
 Dei? Volunt quidam ideo hic interrogasse legisperitum seu
 scribam hunc, quoniam quum variæ erant apud Iudæos se-
 ctæ, Essæorum, Sadducæorū & Phariseorum, magna erat ap-
 pud eos quæstio, quænam iustitia magis placeret Deo. Quo
 nomine interrogauit iste, quid tandem faciendo vitā pos-
 sideret æternā, non quæstuit quid credere, sed quid operari
 debeat. **4** Inquisitionē hanc legisperiti referare volens
Mat. 13. dominus, aggreditur iam id facere ex propriis ipsi⁹ verbis, **Ambros.**
 dicens, Quid scriptum est in lege? quomodo legis? quasi diceret
 id ipsum quod alibi dixit, E verbis tuis iustificaberis,
 & è verbis tuis condemnaberis. Interrogat eum rursus do-
 minus in lege quid sit scriptū, sciēs ipsum ex eorum esse nu-
 mero, qui verba legis tenent, sed vim legis ignorant. Verē
 enim exiguum quid est, si nos nostriq; similes multa bona
 nouimus, neque facimus ea. Quid scriptū est in lege? At quæ
 ratione poterat summa Dei sapientia tam fraudulentæ in-
 terrogationi occurrisse prudentius? quoniā quocunque mo-
 do diuerso responderet dominus, semper ille suspectus alte-
 ri sectæ fuisset. rectē itaque legisperitum ad legem suam re-
 legauit, quæ ad eō lata fuit, sicuti concorditer omnes etiani
 trium sectarū Iudæi sentiebant. Ideoq; illam Christi de le-
 ge responsionem, cauillari nullo modo poterant. Cæterū
Esai. 7. qui in ecclesia docet magister, sollicitē accurare debet, vt
 quicquid illi interrogationū occurrerit subinde, in omnib⁹
Eccl. 4. iis ad scripturas confugiat, dicente Esaia, Nōne populus re-
 quirit à Deo visionem super viuos & mortuos? Magis ad le-
 gem & testimonium currendum est, quā ad idololatrias &
 veneficos, aut vanas hominū suspiciones. ideo enim lex da-
 ta est: iuxta illud Sapientis, Legē mandauit Moyses in præ-
 ceptis iustitiarum, & hereditatē domui Iacob & Israël pro-
 missiones. Age igitur quando hæc in lege cōprehensa sunt
 omnia, dic, in lege quid est scriptum? Volunt nonnulli hic
 dominum prima interrogatione quærere voluisse de lite-
 ra: & altera cū diceret, Quomodo legis? demum interrogas-
 se de intellectu. Vnde multi aberrant, seq; dant turpissimē
 in lectione scripturarū, sicuti nunc quoque pro nimium sit
 inter simplices istos, sed ò quā fastuosos neochristianos!
 Ideo quoque illud fecisse creditur dominus, quod aliās
 soliti illi fuerant traditiones hominum arripere contra le- **Mat. 23.**

Rom. 10 gem dei constitutas, & sic iustitiā querere admodum angustam. Quomodo eos Paulus asserit ignorare iustitiā dei, & suam propriam velle astruere, atque idcirco iustitiā dei nō esse subiectos. Et tamen verā illi viam cōmonstrat dominus de lege quarens & quomodo legeret, quoniam deduxit dominus iustū per vias rectas, & ostendit illi regnū dei. Bene utique & rectē fecit dñs huic legisperito, qui quū magistrū ipsum confessus erat, dominus quoque velut magistrum se professus, discipulum suum de lectione, quod aiunt, data interrogauit. Quid scriptū est, inquit, quomodo legis? Ita nimirum viuere oportet præceptorem cum discipulis, ita illum eorum studia & ingenia experiri addebet. Quauis etiam eo fecisse credi potest dominus, quōd ille ex eorū numero fuerat, qui ex solo libro & verbis tantū docerēt, quiq; (vt ait dominus) dicerent solum & nihil facerēt, cum tamē doctrina operis & exēpli boni non raro vtilior sit & efficacior q̄ verbi tantū. Sed hic nimirum optimus erat, de quo dixit dominus, Quoniam qui sic fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cōlorū. Deus optimus maximus gratiam nobis suam largiatur, quatenus nos mādata sua sancta nō tantū auribus audiamus, auresq; legamus, sed & opere impleamus, post hanc vitam illam possessuri æternam, Amen.

HOMILIA II.

Interrogauit dominū scriba, quid facere deberet, vt vitam possideret æternā, rursusq; & ex eo quaesuit dominus, in lege quid scriptū esset & quomodo legeret. qui respondit, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus virib; tuis, atque proximum tuum sicut teipsum. Et hic quidem scriba iste non turpiter se dedit, dum quod in lege summum est tenere se declarauit, nanque & dominus ei verbum hoc confirmauit, ipsumq; adeo rectē respondisse testatus est. Multa de hoc maximo dilectōis dei & proximi præcepto dici deberent, sed quia idem nobis tractandū occurrit infra dominica decimanona, lubet id ipsum in eum locū differre. Tantū quōd hic locus offert admonēdi mihi estis charissimi, etiā in veteri lege mandatū hoc fuisse, vt in Deuteronomio legitur, quauis ibi tres tantū formæ dantur, hic etiā quarta additur, sicut infra dicemus. Quod autē ad dilectōem proximi, de qua hic agitur, spectat, constare vobis principio de-

bet, nō hīc agi de proximo ex sanguinis cōiunctione, quā natura suadet & præscribit, sed de proximo scilicet quolibet homine. siquidem omnes homines ex vno parente Adā descendūt in terrā, & ex vno patre de cōlis qui oēs nos creauit, & animā nobis indidit rationis capacē: iuxta illud propheticum, Nunquid nō pater vnus omnū nostrū? nunquid non deus vnus creauit nos? Sic, sic inquā quilibet homo hominem alium suū reputet, sciātq; esse proximū. Scriba autē iste dum hęc duo mandata hic coniunxit, rectē fecit. siquidem & in veteri testamento quod scriptum est de dilectōne dei libro quinto, idē in tertio de charitate habetur proximi, vbi dicit dominus, Diliges proximū tuū sicut teipsum. (Hebraicē Ierecha, id est, ad sociū tuum. Septuaginta verterunt plision, hoc est proximū, & sic legitur hic & Matth. 21.) Datur etiā alia adhuc ratio dilectōis proximi, quia enim quilibet homo factus est ad imaginem dei, ideo sicut rex honoratur & colitur in imagine sua, ita deus in homine qui imaginem suam gerit: quoniam diligere neminem potest deus qui imaginem suam hominē odio prosequitur: id ipsum attestante Ioanne cum ait, Qui dicit se diligere deū, & fratrem suum odio habet, mendax est. Coherens itaq; & coniuncta sunt hęc præcepta duo, estq; hęc immēsa dei miseratio & benignitas; quōd tāti facit hominem, vt ipse etiā sine eo nolit diligi. O te infelicem & miserum peccatorem, quid agis? cur adeo nihil facis dilectōne dei, quā leuiter adeo amittis? idq; ob amorem alicuius vilis creaturæ, breue desiderium, ac voluptatulam momentaneam, sicut Eua ob vnus pomi morsum. neq; cogitas quāti te deus faciat, adeo vt sine te nolit diligi? Atq; hęc ipsa causā est, quōd Paulus dilectōis tantū proximi meminit, cum ait legem totā hoc vno impleri, Diliges proximum tuum sicut teipsum. & iterum, Qui diligit proximū, legem impleuit plenitudo enim legis est dilectio. & rursus, finis legis est charitas. Cum itaque hic & apud Matthæum præcepta duo ponantur, & Paulus vnicum tantū commemorat, nō est quōd suspiceris aliquid hic esse aduersum alteri: quoniam in dilectōne dei proximi etiā charitas includitur, atq; ideo Ioānes dicit nos illud præceptū habere à deo, vt qui diligit deum, etiā proximū suū diligit. 2 Quādo dicitur, diliges proximū tuū sicut teipsum, attendendū est illud quod annexū est, sicut te-

1. Cor 4

Lib. 1. de
doc. chri.
cap 1
Cant. 2
Eccle. 14

ipsum. nō enim dixit quantum, sed sicut te ipsum. Quoniam licet proximum meum diligere debeo sicut me ipsum, tamen & possum & debeo me plus diligere. siquidem cū ordinatē fieri omnia debeant inter nos, ordinatē etiam decet ipsam inter nos esse charitatē, ita vt quis deū super omnia diligat, dehinc animam proximi sui, sicut exponit Ambrosius & August. ipsaque adeo de se testatur spōsa, dicēs, Ordinavit in me charitatem. quoniam & Sapiens ait, Qui sibi malus, cui bonus? August. explicans hæc verba, Date eleemosynam, & omnia munda erunt vobis, inquit, Quicumque ordinatē dare vult eleemosynam, incipiat a seipso, sibi que primum det eleemosynam: quoniam verē dictum est illud, Miserere animæ tuæ vt placeas deo. Quando itaque optimū ipse mihi debeo, meq; maximē diligere teneor post deum, sequitur non planē æqualem esse dilectionem hominis erga proximum & seipsum, sed maiorem erga se, sicque recto sensu intelligere debemus illud quod dixit dominus, diliges proximum tuum sicut te ipsum. (quia sicut, hic non est nota æqualitatis aut perfectæ similitudinis, sed potius ordinis, vel est similitudo in obiecto, nō in actu) Quū igitur teneris diligere proximum tuū sicut te ipsum, intelligi principio potest de vera illa dilectione, qua etiā te diligis, vt eadem etiā ames proximum tuum. Deinde quilibet diligere debet proximum suum sicut seipsum, quia ad idem illud bonū, ad quod se diligit. Atque hoc sic accipe, Vnusquisque qui se rectē diligit, ipse sibi bene vult, cupitq; se vera via & rectissima pergere ad felicitatem æternā. Recta autē & regia ad vitā viā, est ipsa iustitia & observatio mandatorū dei, teste Davide, quū ait, Domine, in sancto via tua: & beati immaculati in via, qui ambulāt in lege domini. Sic ergo quilibet cupiat omnēs hoīes vnā secū ingredi viam hanc, & in hoc quisq; diligit proximum suū sicut seipsum. Quoniā si quis se aliter diligeret, is verē se nō diligeret. siquidem qui diligit iniquitatem, odit animā suā. Itaq; quisquis gaudet eo ipso quod proximus suus peccat, eiq; in illo applaudit, laudat eum & adiuvat in illo, nihil minus q̄ diligit eū, sicut nec seipsum, tantū enim honestas & probitas laudanda in homine est. Cerrū hoc est, quod quicumq; in proximo suo probitatē nō diligit, iamā repulsus a deo est: iuxta illud Davidis, Quid gloriaris in malitia qui potēs es in iniquitate? Tota die iniustitiā co-

Psal. 96
118.

Psal. 16

Psal. 51

gi tavit lingua tua, sicut nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiā super benignitatē, iniquitatē magis loqui quā æquitatē. Dilexisti oīa verba præcipitationis lingua dolosa. Propterea deus destruet te in finem & euellet te, &c. Ecce q̄ manifestē hic cernis, amicitia quæ nunc in mundo cōtrahitur, & inter hoīes seculi huius versatur, verā dilectionem non esse, sed potius perditionem. siquidem plurimum qui in mundo habetur amor, ex peccato & in peccato fit, siue contrahitur. 3 Ratione finis quoque quilibet diligere debet proximum suum sicut seipsum, hoc est, vt ad eundē finē pertinat ille quē ipse appetit: ideoq; tunc quis proximum suum diligit sicut seipsum, quando eidē etiam vitā optat æternā. sic Paulus cupiebat dissolui & esse cū Christo, atq; meritō dissolui inquit, quoniā hoc mori quidē est, at nō omne, sed hominis, quia mors hominis est animæ & corporis dissolutio. Petiit ille hoc sibi, & idem precatus est aliis quoq; omnēque plenitudinem per quam venirēt ad Christū. sic enim optavit ille oēs homines esse, sicut ipse erat. Et quisquis proximo suo cœlū non fauet, norit se charitatem fraternā nō habere. (quō autem sancti in patria ratione obiecti etiā plus diligant sanctiores seipsis, quia volunt eis maiorē beatitudinem, quō item Moyse petiit se deleri de libro vitæ, & Paulus anathema esse pro fratribus, scholis relinquo.)

4 Ex iis iam constat, quod quotiescunque præcipitur, vt quis diligit proximum suum sicut seipsum, nullā hic perturbationem constitui, neq; ordinē naturæ discindi. sicut enim mihi ipse charior sum quā proximus meus mihi: ita magis diligo parentes, fratres, patruos, auūculos quā alienos. Et en eius rei signum tibi. Etsi præceperat deus omnes homines diligi debere, id ipsum tamen adhuc peculiariter mādavit de quibusdā, vt de parētibus, quos præcipuē diligere debemus colere & reuereri. sic Paulus, Dum tēpus, inquit, habemus, operemur bonū ad omnes, maximē verō ad domestici fidei. Et alibi, Si quis suos, maximē familiā suā non curat, fidē negavit. Sicut ergo quis prospicere & puidere debet suis, ita eisdē etiā magis tenetur diligere. Pius pater liberis suis relinquat victum decentē, sed ex bonis non mala cōsciētia acquisitis. At quæ sit in istis vel minimæ charitatis fanilla, qui vbi oīa suā decoxerint turpiter, liberis suis nihil relinquentes, clamāt tantū, Si quid habere volent, quærant,

Philip. 1

1. Cor. 7.

Exod. 20

Galat. 6

1. Tim. 5

dispiciant unde viuât? Iniquè sanè & improbè, quoniam ex
 1. Cor. 12. sententia Pauli nō liberi parentibus, sed parentes illis the-
 fauros debēt colligere: ita quisq; patrem matre chariorem
 Hieron. habere debet, autore Hierony. Et quanuis vtrunq; paren-
 tem quis relinquens adharet vxori suæ, parètes tamè vxore
 Eze. 44. cōuenit illi esse chariores. & si vsus ferat atq; necessitas, po-
 tius iuuare parentem q̄ vxorem. Noluit ergo etiā Paulus di-
 cere, vt maritus vxorem diligat sicut seipsum, sed vt corpus
 suum. In hoc itaq; casu gratia non destruit naturā, sed perficit:
 neq; malè faciunt qui amicos cognatosq; suos adiunāt,
 quib⁹ plus debēt q̄ cuiq; alieno. Quomodo aut̄ teneamur di-
 ligere amicos & illis bene facere, & an quis plus debeat di-
 ligere amicum malū q̄ alienū bonum, num etiā quis magis
 amare filiū possit q̄ fratrem, & huiusmodi innumera, scholis
 relinquo, vt habeant quod rixentur. Tamen si cui simpliciū
 tale quid occurrerit, doctorū vtatur consiliis. 3 Quū iam
 adeo prudenter respondisset scriba, subiecit dominus, Re-
 c̄ è respondisti, hoc fac & viues. Laudauit hic dominus re-
 sponsum suum, non opus, fortè enim vox bona, & opera ni-
 hili erāt, sicut Isaac falsus in voce Iacob, manus dicebat esse
 Gene. 27. Esau, vocem Iacob, ideoq; ad opus eum ablegauit, dicens,
 Hoc fac. Ecce q̄ omnino satis non est credere, nisi & facias:
 Iacob. 1. quoniā si quis perspexerit in lege perfectæ libertatis, & nō
 auditor est obliuiosus sed factor, hic beat⁹ in facto suo erit,
 unde præcepit etiam Iacobus, Estote factores verbi, & non
 auditores tantū, fallētes vosmet ipsos. Hoc fac, inquit domi-
 nus, & viues. Satis nō est Rabinū te esse in lege doctū & do-
 ctorē magnificū, nisi accedat & opus. frustra est omnis pro-
 funda intelligētia, si desint opera bona, dicente Dauide, In-
 Mat. 19. tellectus bonus omnibus facientibus eum, laudatio ei⁹ ma-
 net in seculum seculi. Hoc fac, mandata dei serua, & viues,
 quoniā si vitā uoles ingredi, est quod serues mādata. Ecce
 obseruationē præcepti, & quia implere opere quod manda-
 uū est, uiuificat animā. At vbi interim latitat nostrates neo-
 christiani, aut quid somniant, dum aduersus tam manifesta
 scripturæ testimonia, aduersus ipsum spiritū dei, opera bo-
 na contēnunt, voluntq; ex sola viuere fide? Non uiuificat fi-
 des ista mortua, nuda & destituta omni splendore charitatis
 diuinæ. sic enim Paulus inquit, Si spiritu opera carnis morti-
 ficaueritis, uiuetis. Spūs aut̄ hic, spūs dilectōnis est, dicite

sponsa, Fortis vt mors dilectio. Spūs vitæ dilectio est, vt ait
 Paulus, Lex spūs vitæ liberauit me à lege peccati & mortis.
 Scriba porro iste de responso sibi applaudebat, volens iam
 iustificare seipsum: unde & dixit, Quis autē est meus proxi-
 mus? Ecce innocentē & iustum se simulat, ratus se corā ho-
 minibus tantū stare, qui hic deo astabat vero, cognoscenti
 etiam occulta & abdita cordium. At nōne Rabinus e-
 gregius est? Ignorat prima duo legis præcepta, ignorat quis
 sibi sit proximus, nescit adhuc mysteria Christi, quæ pater
 reuelauit paruulis. Aut si adhuc interrogauit dominū, quis
 suus sit proximus, & ante scierit illud, hypocrita fuit. Domi-
 nus aut̄ respōsum illi dedit ita tēperatū, vt inde cognosce-
 ret, quēlibet qui alteri misericordiā exhibet, etiā proximū
 ei esse. Quanuis hac ipsa parabola discere poterat dñm Ie-
 sum deū per assumptā carnē factū esse proximū nostrū, qui
 & misericordiā exhibuit nobis, sicut in sequēti homilia di-
 cemus. Iustificare semet volēs coram hominibus, interroga-
 uit quisnā sibi sit proximus. hic siquidē isti hominū generi
 mos erat perpetuus, coram mūdo cupiebant haberi sanctu-
 li, etiā si aliās pessimi omniū foret, sicut alibi eos dominus
 sepulchris cōparat de albatis, & discipulos præmonet ne fa-
 ciant similiter, iubens attendere eos, ne faciant iustitiā suā
 coram hominibus, vt videantur ab illis. Quod autē hac in-
 Mat. 5. terrogatione iste iustificare voluerit seipsum, sic intelligen-
 to, putabat enim dominum sibi respōsurū, Iudæos proximos
 esse suos. quod si factū esset, subiunxisset ipse, iustificaturus
 semet. Sæper ego Iudæos dilexi. Erat autē hic maxim⁹ error
 Iudæorū, quod alios homines proximos suos nō reputabāt,
 sed vbicunque alienos fallere poterāt & decipere, id ipsum
 summum ducebant gaudiū, quod etiā strenuè & fortiter fa-
 ciunt, prætextū falsæ opinionis sumētes ex eo quod scriptū
 est, Nō scenerabis fratri tuo ad vsurā pecuniam, nec fruges
 nec quālibet aliam rem, sed alieno. fratri autem tuo absque
 vsura id quod indiget, cōmunicabis. Hoc in hodiernum vs-
 que diem faciunt, vsuram inter se mutuo nullam accipiunt,
 sed à Christianis, quos alienos reputant. quum interim ip-
 si sint ab ecclesia & regno dei alienissimi, tantum vsuræ ac-
 cipiunt, vt plurimi pereant in anima & fortunis omnibus.
 Durum est quod dico, sed tamen periculum est, ne prin-
 cipes & optimates omnes, qui Iudæorum sustinent vsuram,

Cant. 8.
Rom. 8.

Beda.

Mat. 23.

Mat. 5.

Deut. 23.

in confederatione sint damnationis æternæ. Dicit nanque nō potest, quantum malorum concilient inter homines vira sua. taceo quod maximi interim sunt autores illis decoquendi, abliguriendi, ludo, alea & scortis bona sua perdēdi. nam ubi primū defectus argenti sentitur & penuria, ad Iudæum curritur, cuius potestati si quid bonorum alicuius pauperis fuit attributū semel, actū est, perierit illico. Taceo quod Iudæi prouincias oēs faciunt abundare furibus, qui quicquid furtiuū attulerunt eis, isti statim mercantur quam minimo. Graue & intolerabile foret toti prouinciae, si quis nobilis aut comes latrones foueret & promoueret publicos atque p̄dones: sed minus tamen eos crediderim nocere, quam qui Iudæos tolerant v̄rarios tantos. Sed hæc aliās, iam veniamus ad reliqua. Interim oremus dominum, &c.

HOMILIA III.

Ene quidē responderat scribā iste domino de p̄cepto, quod illi faciendum iniunxerat dominus, vt vitam possideret æternam. Verū cū nollet scire quis sibi esset proximus, parabola quadā hoc eum deinceps docuit dominus, quēlibet hominem alteri proximum esse. Antea tamen suspexit in cœlū, commotus vtique vel iniqua scribæ istius malignitate, vel potius renouata iam cogitatione super lapsu generis humani, qui in hac parabola designatur. Sic autem suspexit etiā dominus resuscitaturus Lazarum, quoniam & illic recogitabat immensam mortis angustiam, quæ per peccatum irrupit. Adiungit ergo parabolam, vel secundū quosdam, historiam verā, vnde disceret hic scriba nos omnes vnus esse naturæ, proximosque cēsendos non ex operum dignitate: sed nihil persuasit hæc parabola Iudæis & cæteris, qui nulla ducuntur misericordia. Descendit, inquit, homo à Ierusalem in Iericho. homo hic Adā est, siquidem apud Hebræos Adam non primū tantū, sed quēlibet hominem significat, estque nomen proprium simul & appellatiuum. In hoc Adam tota lapsa est natura humana, quod vtraque loci huius appellatio pulchrè figurat. Ierusalem enim idem est quod visio pacis, quam obrem & paradysum & regnum potest significare cœlerum. Iericho autē lunam designat, nostramque in hoc mundo mortalitatem, in quam per peccatum Adā prolapsi sumus: & in ea iam permutamur alternis vicibus vt luna, crescentes & decrescen-

tes in variis defectibus, erroribus, miseris. Et meritō eū descendisse ait euangelista, quia homo post peccatum humiliatus totus est collapsus & demissus. neque id semel, etiam quoque descendit subinde & labitur magis in p̄ceps secundum vitia naturæ concupiscentiam, semper declinans ad ima. Quod autem Hierusalem ciuitatē sanctā significet que in supernis est, mater omnium nostrū, satis nobis testatur Paulus ad Galat. Et incidit in latrones, incidit inquam, nihil tale cogitans vel suspicatus. siquidem nemo vel peccatū vult p̄cipuē, vel ad malum respiciens operatur, sed quicquid tum volumus tum appetimus aspectu boni, id omne facimus. Quia autem bonū varium sit & multiplex, sunt qui delectabile tantū aut vtile bonū, non etiam honestum respiciūt: & ii quidem bonum mutabile suspiciūt, immutabili relicto. nemo enim potest duobus dominis seruire, quod quia nesciuit Eva, volēs seruire deo simul & diabolo, periit dum peccauit: quia verissimū est illud Bernardi, Nemo simul adherere potest iis quæ supra nos sunt & quæ super terrā. sic nāque malum etiam est in mundo per accidens tantū, & nō primaria intentione. 2 Incidit autē in latrones, latrones scilicet angelos noctis & tenebrarum, qui non raro se transfigurant in angelos lucis, sed perseuerare non possunt. Cōstās itaque sentētia est doctorū omnium, latrones hic dæmones intelligi. sicut pulchrè Augustinus, Beda & Theophylactus hic declarāt, quanuis etiā alio sensu omnes qui paruulū innocētē seducunt, latrones dici & censeri possunt. Despoliarunt isti miserum & vulnerauerunt. Quod eo refert Augustinus, quoniam dæmones miserum despoliarūt hominem ornamento bonorum morum & virtutum. sauciarunt quoque adeo, vt non possit liberū illius arbitrium amplius in bonū. Amplissimè patet hic intellectus extēdēs se ad materiam liberi arbitrii, de quō aliās dicitur. Augustinus quoque in alio loco vult diabolum despoliasse hominē sua immortalitate, & vulnerasse tūc, quum ei peccatū persuasit, & vires animæ suæ per peccatum sauciauit. Ambrosius porro asserit despoliatum esse à diabolo hominē, dum eum denuduauit veste gratiæ spiritalis, vulneratum quoque, quādo recedens ipse à lege dei & testamēto fidei, sauciatus est, plus credens dæmoni quā deo, dæmoni inquam, promittenti eos non morituros, quanuis Paulus ait Adam non esse sedu-

Theoph.

Matt. 6.

Bernard.

Col. 3.

Ambro.

August.

Contra

Pelagius

nos.

Ambro.

Gene. 3.

1. Tim. 2.

cum, sed Euam tantum in prauaricatione deceptam, tamquam
 Adam quoque, ut diabolo non conserferit, Euam perturbare
 noluit, sed magis illi quoque inuicem gessit. neque eam de-
 ferere voluit, ratus deum non tantum supplicij irrogaturum
 suo peccato. Ferè etiam sic exponi solet, quod diabolus ho-
 minem despoliauit gratia dei, & vulnerauit in naturalibus
 suis virtutibus, sicque priuatus ille est dono maximo, dum uessit
 innocentie amiserit & immortalitate, sublimè quoque illa sci-
 entiam, quae eius dederat, & magnam potentiam, ut ne vul-
 neraretur à quoquam animali, quorum regimen & uniuersum
 sale dominium simul amiserit, & iucundissimam illam paradisi
 inhabitacionem, magnamque coelestis influxus benignitate &
 clementiam omnium elementorum, hæc simul omnia perdidit.
 Nunc vicissim in peccato cum dolore maximo in lucem edi-
 tur homo, animalia ei omnia aduersantur & nocere cupiunt,
 corpus habet æstibus, frigori, morbis, & nescio quibus non in
 iuriis obnoxium, viribus naturalibus plusquam ad mortem fau-
 cius est, intellectum habes ita læsum, ut in prima ætate ni-
 hil omnino valeat, sed & adueniente iam rationis usu necdum
 quicquam intelligit, nisi à sensibus emedicatum, nihil enim
 (inquiunt philosophi) est in intellectu, quin prius fuerit in
 sensu. & vsque adeo quidem ille faucius miserè est, ut in his
 etiam quæ sunt naturæ manifesta, se habeat ut oculus nycti
 coracis ad lumen solis. Quomodo autem uoluntas nostra
 vulnerata sit, nonne etiam nimium & plus quam uellemus ex-
 perimur quotidie, quædo omnis cogitatio nostra ab adole-
 scentia pronata est in malum? Sic, sic inquam vulneratus fuit
 & Paulus cum diceret, Velle adiacet mihi, perficere autem bo-
 num non inuenio, &c. Tandem uero abierunt ab illo semini-
 uo relicto, quod quid sibi uelit, satis docet Augustinus, quo-
 niam quantum adhuc deum agnoscit homo & legem illius re-
 quirat, tantum uiuit: quantum autem à peccatis opprimitur,
 mortuus est. Ac proinde ille etiam Pelagianum refert iacu-
 isse seminiuum, nec potuisse à semetipso resurgere, siquidem
 non potest liberum hominis arbitrium à se solo erigi, nisi a-
 liunde adiuuetur per gratiam dei, quæ pedes illi confirmat
 & consolidat. Theophylactus hominem seminiuum reputat,
 eo quod aspiciens originem suam primum illum Adam, nil
 nisi mortem uidet & peccatum, siquidem hoc per unum ho-
 minem intrauit in mundum, & per peccatum mors. Quum

autem aspicit coelestem illum Adam Christum, per ipsum iu-
 stificationem mors deletur & uita reuocatur aeterna. Quidam
 uolunt hoc sic intelligere, quando Adam in paradiso geminam
 habuit uitam, gratiam & naturam, per peccatum amissa uita gra-
 tia, solam hæc seruauit uitam naturam (illud non uacat ma-
 dris. posset quis hic quatuor aut quinque eleganter sermo-
 nes formare de statu innocentie & paradisi & sanctis patri-
 bus, quorum in hac re sententias diligenter colligit antistes
 Parrhasius in secundo Sententiarum.) Diceres, iam supra
 dictum est, latrones hos demones esse, atqui demones non re-
 cesserunt ab homine postquam vulneratus est in paradiso,
 sed miserè adeo sauciariunt illum per peccatum, ut non teme-
 re ideo mundum uniuersum, a quo diluuij perdiderit deus,
 deinde totum terrarum orbem ita infecerunt & contamina-
 runt idolis, ut etiam principem mundi diabolus dixerit Chris-
 stus. Respondet Beda, & dicit recessisse latrones, non quod de-
 fierint insidiari homini, cuius perniciem & damnationem mo-
 dis omnibus procurat, adeo, ut insidiator iste nec ipsi quidem
 Christo pepercerit, sed tentarit etiam terrore, ut rectè nos uigilare
 iusserit Petrus, eo quod aduersarius noster diabolus
 circumueat ut leo rugiens, & querat quem deuoret: sed ideo
 tantum dicit recessisse illos ab eo, quod fraudes suæ impostu-
 ræ celarunt: iamque diabolus hominem non ut olim in para-
 diso manifestè, sed ex occultis insidiis adoritur. unde & Da-
 uid inquit, sed et in insidiis cum diuitibus in occultis, ut in-
 terficiat innocetem. Sic infelix iste Adam quum in honore
 esset non intellexit, descendit de Ierusalè ex paradiso, inci-
 dit in demones, qui tentauerunt eum per Euam, cuius uocem
 quam maluit audire quam dei, priuatus omni honore, com-
 paratus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis:
 adeo vulneratus est in omnibus uiribus suis, quibus antea
 bruta omnia superabat. Conquestus hoc iam olim est Iob
 de diabolo, dicens, Spoliauit me gloria mea, & abstulit co-
 ronam de capite meo, destruxit me uindique & perego.

3 Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet ead-
 dem uia, & uiso illo præteriiit: præteriiit inquam sacerdos
 & ipse frater suus Moyses, per sacerdotem autem & Le-
 uitam tempora duo designantur: alterum legis, per quam
 sacerdotium & sacrificium instituta erant: alterum prophe-
 tarum, & sacerdos autem & Leuita præteriiit uterque, quo-
 gnanos.

Beda.

Gene. 2.

Gene. 3.

Rom. 7.

August.

Theoph.

Rom. 5.

Mat. 4.

1. Pet. 5.

Psal. 9.

Iob. 19.

Aug. con-

tra Pela-

gianos.

niam nec per legē, neq; per prophētas aboleri potuit peccatum Adā. Ita etiā Theophylactus intelligit, adducēs in hoc locū Pauli, Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Venit quidem ad ægrotū lex, sed iuuare eum nil potuit. miserta etiā est sui, & orauit deum vt illi Samaritanum tandē mitteret, qui curare vulnera posset. Sic sacerdotis frater Moyses clamauit ad dominum, Mitte quē missurus es. quasi diceret, de me actū est, illicet. Expendit etiā Theophylactus hic illud quod dicitur accidit neq; enim lex de industria & ex proposito inuēta est, sed propter humanā fragilitatē data, quoniā illa non statim sufficiebat capiendīs Christi sacramētis, sicut id ipsum per longum testatur Paulus ad Galatas, tandemq; cōcludit, legē nobis pedagogum fuisse in Christo: Sacerdos descendit eadem via, quoniam hoc ipsum sacerdotale requirit officium, vt sacerdotes peccatoribus subueniant, sedulamq; eorū curam gerant. Verūm lex, sacerdotes & propheta ægrotātis potuerūt vulnera mundi prodere, sed curare non potuerunt. Quāuis ad literā arguitur hic durities ipsorum, qui interdum miseros peccatores grauitē tractant. Et quid mirum? quandoā minimo vsq; ad maximū omnes studēt auaritię, & à ppheta vsque ad sacerdotem infideles sunt omnes, deplorāte id ipsum etiā Hieremia, & dicēte, Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto: struthio autem, vt ait Iob, derelinquit oua sua in terra, & obliuiscitur quōd pes conuelet ea, aut bestia agri conterat. duratur ad filios suos quasi nō sunt sui. vā vā istis, qui nō ex officio suo animas absoluūt à peccatis, sed hoc pusillum tantū quod diabolo relīquū mansit, bonum tēporale appetunt. Vā iterū magistratibus, quibus prouincię & ciuitates regendę traditę sunt, qui quū iustitiam administrare debeant, etiā prędari in super cupiunt, & residuum bonorū temporalium sibi attrahere, qui singulos annos nouum inueniunt aucupium, nō nunquā etiā venatum integrū quo spoliēt miseros. Vā iudicibus & rabulis forensibus, qui linguam tantū in foro venalem circiferunt, vt prędentur, vt rapiant. Vā medicis, quibus solis, vt ait ille, impunē licet occidere homines, iis inquā qui nō curant neq; student sanare alios, sed quorūcunq; etiā vitę dispēdio sua sibi vt cōparēt cōmoda. de quib; dicit Michas, Cōtra dominū est manus eorū, & cōcupierunt agros, &

violenter tulerunt & rapuerunt domos. Esaias quoque ait, Qui iustificatis impiū pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eos. 4 Sequitur, Samaritanus autem quidā iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Samaritani quo ad literam Chutæi erāt, collectati in Iudæam, postquā decem tribus ductę essent à rege Salmansar in Assyriam, autore Iosepho, anteaquam illi ex Iudæa in Babylonem abducerentur. Quum autem leones eos tanquā Ethnicos & Gentiles laniarent, misit eis rex sacerdotē Hebræum, qui ipsos legem Moysi doceret, vnde & legem Moysi receperunt quidem, sed tamen idola sua derelinquere noluerunt, simulq; Deū Iudæorum coluerunt. hinc illę lachrymę, hinc istud Iudæorum odium erga Samaritanos. Vos autem nomen hoc nolite exhorrescere, cuius virtus & energia in ipsa vocabuli etymologia latet. Samaritanus enim idem quod custos est, deducta voce à verbo schomar, hoc est custo diuit. Sed quis alius custos noster, nisi is de quo scriptū est, Quia custodit paruulos dominus? Quoniam sicut alium intelligere debes Iudæum secundum literam, & alium spiritu (ille enim cæcus & obstinatus est, qui nec legem Moysi recipere, neque in Christū credere voluit: hic autē quilibet est, qui dominum confitetur & laudat, quomodo nos christiani omnes Iudæi esse debemus) ita hic quoq; Samaritanum intellige non litera, sed spiritu, & videbis Christum verum esse Samaritanum. At eo modo quo Iudæi accipiebant, Samaritanus multum ab illō distabat in gente, sed non item in misericordia. quandoquidē & Christus longē à nobis positus ratione naturę diuinę, factus est proximus in misericordia, ideoq; & descendit de cœlo, & eandem hanc viā in gressus est, habitu toto inuentus vt homo. Verē autem Samaritanus erat, quia non dormitat, neque dormit, qui custodit Israël. Quę etiā causa est, quōd calumniantibus illum Iudæis Samaritanum esse, id ipsum non negauit, sciēs custodē se esse infirmorum: sed dæmonium habere se, id verō vel maxime negauit. Iam porrō suprā diximus, scribā hunc multum fastuosē superbiisse in lege, at hic in parabola dominus proponit ei, quomodo sacerdos & Leuita imbecilliores fuerint, quā qui perfectionem legis assequerentur. Christus autem is erat, qui venerat implere legem, quod ante eū nemo potuit. ideoque merito erubuisse debebat hic scriba, qui

Esa. 3.

Li. 9. c. 15

et li. 11. c.

2. 3. seu 4

A. Re. 17

Ambros.

Psal. 114

August.

Philip. 2.

Mat. 17

tantū sibi arrogabat. Atq; Christus illud custodiae suae munus se tutatum esse, ipse testatur apud Ioannem inquit, *Patet, quos dedisti mihi, seruauit, & non perii ex eis quisquam, nisi filius perditionis. Atque hoc modo omnes nos confiteri debemus Christum Samaritanum esse & custodē omnium credentiū, quoniam nisi dominus ille custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eā. Vae misero homini huic, qui custode illo caret. O felicem autem, cuius custos Christus est, quanuis etiam quisque suus esse debeat custos, & seipsum animamq; suam sollicitē custodire. Ceterū an Samaritanus noster Christus fuerit viator, aut non, & quomodo, quū hic dicitur, Iter faciens, venit secus eum, relinquo contentionibus scholasticis, sed tamen quo pacto uenerit ad uulneratū, facile collectu est, quoniam uenit in similitudine carnis peccati, & misericordia motus est super eū, quē hic miserē uidebat fauciuū, nec quicquā opis sibi ferre ualentē, nec quid mereri potentē, sed omne auxiliū illius p̄debat à domino.*

§ Appropinquans alligauit uulnera eius, infundens oleum & uinū. Multa dici possent, si luberet uagari per symbola, sed hoc nimis amplū est, ideoq; summa tantū praebebimus. Quis unquā dominū uidit benigniorem magisque misericordem, quam Deum nostrū erga suos etiā inimicos peccatores? Appropinquauit ille ad uulneratum. Ecce, quae natio tam grandis ut habeat Deū sibi appropinquantē, ut nos dummodo ipsi appropinquauerimus, dicente Apostolo, Appropinquate Deo, & appropinquabit uobis? O te miserū & insœlicem hominē, expēde saltem quis tu sis, quis dominus ille tuus, ut accedat ad te, tandem cor tuum aperi ad tantā misericordiā quae hic uenit ad te. Uulnera porro alligat domino, dum malitiā obstat, ne ulterius peccet homo. unde

August. & Augustinus ait, Alligatio uulnerū est cohibitio peccatorū. Quæres autem, Quo nos à peccatis impediuerit Christus? sanē per sua illa mandata, per consilia euangelica, dicē te Dauide, Qui sanctus contritos corde, & alligat cōtritiones eorū. Ita facile licet intelligere, quomodo spiritaliter infunderit uinū & oleum. sicut enim uulnera alligat praeceptis suis, quibus ad pœnitentiā & uitæ puritatē nos prouocat, ita deinceps oleum gratiæ suae infundit, dona spiritus sancti, suauitatem sacramentorū, peccatorum remissionem, & promissionē gaudiorū uitæ aeternae, iuxta illud Dauid, Oleo san-

cto meo unxi te. An non hoc oleū salutare est, quū dicit, Appropinquat regnū cœlorum. Huc accedit & pertinet uinū quoque, quod acore suo impuritatē emundat uulnerum si eo laucentur, testante idipsum etiam Dauide, quum ait, Potasti nos uino cōpunctionis. Vis huius uini haustu gustare? en tibi hoc quod dicit dominus, Omnis arbor quae non fert fructum bonum, excidetur, & in ignē mittretur. Sicut enim peccatores dñs benignē refouet oleo remissionis peccatorum: Ita pungit acerbitate uini, dum rigore iudicij ostendit. Et talem se quilibet praelatus atque parochus exhibeat, uulnera peccatorum constringat, infundat oleū, hoc est, iis qui pusillanimes sunt, misericordiā & gratiā Dei proponat: duris autē & cōtumacibus, quos citius frāgas quam flectas, infundat uinū, minetur iustitiā & iudiciū Dei, atque suppliciorū grauitatē. siquidē & equus qui palpationibus non urgetur ut eat, uerberibus & calcaribus subditis impellendus est. Et hoc est quod ait Gregorius: *Uterius imponens illum in iumentum suū, duxit in stabulū, & curam eius egit. Samaritani nostri iumentum, ipsa caro eius est, quam pro nobis assumpsit, peccata nostra portans in corpore suo super lignū, quatenus nos mortui peccatis, deinceps iustitiæ uiuamus, cuius liuore sanati sumus. Nanque & nos per peccatū facti sumus ut iumēta, iuxta illud Dauidicū, Ut iumentū factus sum ante te. Ne autē maneremus ut equus & mulus, in quibus nō est intellectus, carnem ille nostram fragilē suscepit, ut nostram fragilitatem tolleret. Vel etiam dici potest, uulneratū suo imposuisse iumento, quod nos quoque mēbra fecit corporis sui. sicq; in corpore suo nos ascenderemus in cœlū, & nullo alio modo, quoniam nemo ascendit in cœlū, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Quando igitur ille nos inserit corpori suo, de eo rectē dicitur, quod uulneratum & faucium, hominē iumēto suo imposuerit. Augustinus adhuc alio sensu uult iumentū hoc ipsum esse gratiam Dei, neq; id Latinae linguæ malè conuenit, in qua iumenta à iuuando dicta credimus, eo quod hominē illiusq; adiuuet labores, cuiusmodi sunt, equus, mulus, asinus, bos, bubalus, &c. quādo igitur gratia dei animā nostrā adiuuat in operibus bonis, siquidē sine ea facere nil possumus, rectē quū iumento illi imponimur, pristinae restituimur sanitati. Adduxit eū secum in diuersorium, hoc est, in ecclesiam catholicam, in*

*Psal. 59.**Mat. 3.**Gregor.**August.**1. Pet. 2.**Psal. 72.**Psal. 31.**Ambro.**1. Cor. 12**Theoph.**Ioan. 3.**In li. hy-**pognos.**Theoph.**Ambro.*

quam omnes poenitentes deducuntur, ut ibi sarcinam abiciant peccatorum, qui que in via scelerum defatigari fuerant, ibi rursus refocillantur ab eo, qui suscitatur de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. Ita ergo Christus in ecclesia curam egit hominis. Altero autem die protulit duos denarios, & dedit stabulario. neque enim Samaritano huic diu licebat esse in terra, abundum ei erat in coelum unde descenderat, sicut dixit ad discipulos suos: Exiui a patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Denarij porro duo, duo sunt testamenta quae dominus reliquit apostolis, doctoribus, & animarum curatoribus. siquidem vtriusque testamentum imaginem Dei gestat & habet. Stabulario vero dixit Samaritanus, Curam illius habe, & quodcumque supererogaueris, ego quum rediero, reddam tibi. Verum multa de suo exposuerunt & erogarunt apostoli, plurimum laborauerunt, omnem doctrinam dispergendo multum supererogauerunt doctores, vtrunque illud testamentum sedulo interpretati, unde & vtrudem recipient aeternam, quando ille rediturus est in altero aduentu. tunc enim dicent, Domine, ecce duos illos denarios dedisti mihi, eos exposui, & ulterius adhuc alios duos supererogavi. Et tunc respondebit dominus, Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium domini tui. Augustinus hic per denarios duos, vtrunque intelligit praeceptum charitatis, quod acceperunt a spiritu sancto, euangelium annunciaturi vniuerso mundo. Et hic iam videatur sciolus christianus, quod non vtriusque tantum testamenti scripta robis seruanda sunt, sed ea insuper quoque, quae sancti Dei apostoli & doctores erogarunt, quibus praeterea largam retribuet dominus mercedem. Quid quod commissionem illi habent a domino sibi traditam supererogandi ultra duo testamenta, & dominus Christus quando redibit in cuiusque hominis morte, vel etiam in die nouissima redditurus est eis mercedem retributionis aeternae? Ad haec omnia iam tandem querit dominus legisperitum, dicens: Quis horum trium videtur tibi fuisse proximus illi qui incidit in latrones? At ipse dixit, Qui fecit misericordiam in illis, peregrinus, scilicet iste & alienigena, nam notum illius transierat relicto eo, sed qui approximaratus ei opere misericordiae illi impetro, hic proximus ipse fuit: iuxta illud Salomonis, Vir misericors benefacit animae suae: qui autem crudelis est, proiciet a se proximum suum. Concludens itaque dominus ait, Vade & tu fac

similiter. Ita & ego dico vobis dilectissimi in Christo fratres, Ite & facite similiter. Estote misericordes, & erit vobis quoque deus propitius, qui retribuet vobis omnia opera vestra bona in vita sempiterna, quam omnibus nobis concedere dignetur, qui est in secula benedictus, Amen.

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM,
LYCAE XVII.

In illo tempore, Dum iret Iesus in Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galileam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe, & leuauerunt vocem, dicentes. Iesu praeceptor, miserere nostri. Quos ut vidit, dixit. Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Vnus autem ex illis ut vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans deum, & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens. & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit. Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? non est inuentus qui rediret & daret gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi. Surge, vade, quia fides tua te saluum fecit.

Matth. 8
Marc. 1
Supra. 3

HOMILIA VNICA.

De abhinc octauo charissimi, audistis quomodo Samaritanus maiorem vulnerato exhibuit misericordiam, quam vel sacerdos, vel Leuita, Iudaeus vterque, quod vtrique male habuit Iudaeos, quoniam in inuidebant Samaritanis plurimum hanc gloriam a domino tribui. Christus autem qui ecclesiam suam edificare voluit ex Iudaeis & Gentibus atque facere vnam, hic quoque inter Samariam & Galileam iter faciens, nouam adhuc Samaritani virtutem commendat. siquidem nouem in Iudaeis ex mundatione lepra in-

Ephes. 2

gratis existentibus, vnus ex omnibus Samaritanus rediit, & gratias egit dño. Etiã docere hic voluit Christus, nõ solam sine operibus sufficere fidem, cõtra neochristianos. Sed nos iam textũ hunc ipsum aggrediamur, & eũ iuxta sensum literalẽ breuiter excutiamus. Ascẽdens dominus Hierosolymam, iamq; consummaturus opus redẽptionis humanæ, hoc ipso tam multiplici suo itinere, quod huc illuc cõmigravit, grande nobis proposuit misericordiæ suæ argumentum. Vt enim succurreret in multis, his quidem prædicando, aliis sanitatem restituendo, sicq; attraheret multos ad fidem euangelij sui, ex vno loco perrexit in alium. Ascendit autem Hierosolymam ad populum exasperatum odio erga se, & sitibundum ex sanguine & morte ipsius. Verũ nimirum memor ille fuit venisse se in redẽptionem generis humani. quũ ergo adesse iam festinabant tẽpora, ascendit: & adhuc in via constitutus, miracula plura exhibuit. Ingressi enim caestellum, occurrerunt leprosi decẽ. & rectẽ quidem fecerunt illi, quoniã agroti omnes accurere debent ad dominũ, siue corpore agrotet, siue animo, vt inquit propheta, Para te Israël, vt in occursum venias deo tuo. Mitto hic quod quidã ex scripturis varios leprosos afferũt, & mysticẽ exponunt.

Amos. 4. **Leuit. 13.** A longe autem steterũt leprosi isti, quoniã ex lege habebatur immundi, neque audebant appropinquare hominibus, & fortẽ metuebant illi ne dominus fastidiret eos, eo quod in lege præceptũ erat cauere leprã corporis, vestiuũ & domũ. At quanuis isti loco procul stant, oratione tamen propẽsunt, propẽ enim est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Procul erãt corpore, quia pro maledictis habebatur, nec audebãt cohabitare hominibus. quo docemur leprosos spiritu, hoc est ex cõmunicatos, vitare. Propẽ autẽ erant

Lucæ. 18. Christo oratione & affectibus piis, quomodo publicanus simile etiã à lõge stans, ne oculos quidẽ audebat attollere, & tamen descendit iustificatus in domũ suam. Neq; verò steterunt tantũ, sed & leuauerunt vocẽ suam, quod argumentum boni animi erat, dum dolorẽ cordis ore exprimebant. siquidem corde & ore nosmet accusare debemus corã domino, quod de filiis Israël legimus, leuasse eos vocem suam, & magis gemitibus fleuisse. dixerunt autẽ, Iesu præceptor, miserere nostri. Inuocant ecce dulcissimum nomen Iesu, & virtutẽ illius adepti sunt, quia factus ille est eis Iesus, dũ mun-

dauit ipsos à lepra, sed non simpliciter eũ orant vt hominẽ, sed vt eum qui suprã hominẽ, præceptorẽ enim eum nominant, hoc est, dominum, creatorem. Nanque verẽ præceptor ille est, qui præcepta nobis dedit salutis & vitę, cuius verba solus habet, testate Petro. Præceptor, inquit, miserere nostri. Non aurũ petimus, neque ebur, neque argentum, tantũ misericordiam tuã imploramus. 2 Sequitur, quos vt vidit, dixit, Ite, ostẽdite vos sacerdotibus. Vidit utiq; ille eos oculis suæ misericordiæ & pietatis: quomodo eũ orauit Dauid, vt se respiceret suiq; miseretur, quod vnicus fit & pater populus quoq; clamauit ad illũ, dicens, Ecce respice, populus tuus omnes nos. Ita in missa hodiernã clamat ad dominũ ecclesiã, Domine, respice in testamentũ tuũ, & ne derelinquas animas pauperũ tuorũ. Deus protector noster, respice in facie Christi tui. A deo vstitatum est in sacris literis, vt perituri homines misericordiã dei, orent quatenus ille respiciat eos. sic deus miserationũ ipse dixit ad Moysen, Videns vidi afflictionẽ populi mei. O quã necessarium foret nobis quoque, vt inuocaremus deũ, quod respiceret nos tã raris temporibus miserẽ afflictos. Respexit eos misericorditer, & dixit, Ite, ostẽdite vos sacerdotibus. Misericors ille fuit aspectu suo, miseri cors in verbis, misericors in opere. Verbum enim ipsius efficax & omnipotens in opere est, qui nos animo & corpore saluat: iuxta illud Sapientis, Neq; herba, neq; malagma sanauit eos, sed tuus domine sermo qui sanat omnia. Ostẽdite, inquit, vos sacerdotibus, de qua ostensione multa diximus dñica ab Epiphania domini tertia: & Beda hic tangit, dicens, Nullũ dominus eorũ quibus hæc corporalia beneficia præstitit, inuenitur misisse ad sacerdotes nisi leprosos, quoniã sacerdotiũ Iudæorũ figura tantũ erat futuri sacerdotij regalis quod iã est in ecclesiã, quo etiam sanctificantur, quotquot pertinent ad corpus principis omnium sacerdotũ Christi. Quilibet ergo, qui vel hæretica prauitate, vel Iudæica infidelitate, vel superstitione gẽtili tanq; variis coloribus lepram representantibus infectus est, nisi ad ecclesiã festinãrit, & colorẽ veræ fidei exhibuerit, nõ munda bitur. Sic Paulus quoq; quũ in terram esset prostratus, & vocẽ Christi audiret dicentis, Ego sum Iesus ille quem tu persequeris, missus tandẽ est ad Ananiã, à quo perciperet sacramentum salutaris documenti fidei. Poterat quidem domi-

*Iodan. 6.**Psal. 24.**Esai. 64.**Psal. 83.**Exod. 3.**Sapient. 16.**Beda.**post Augusti.**Act. 9.*

nus, id omne præstare per se circa mediū, sed vt societas fidelium cōprobaretur, & vnus ille omnium Christianorum color astrueretur, misit eos ad sacerdotem. Sic Cornelius etiā missus est ad Petrū, & semper deinceps missi sunt peccatores ad prælatos ecclesiæ & animarum curatores, vsq; ad hæc tempora. Quibus tandē neochristiani nostrates ea sunt felicitate, vt sacerdote nullo indigeant neque cōfessione, tantum enim deo peccata sua annunciant, atque ab eo absoluti se putant, quanuis egregiè in hoc fallūt. Quo ad litteram autē, verum est in veteri testamento, sacerdotibus traditum fuisse iudicium cognoscēdi inter leprā & nō lepram: quod quando sublatum nondum fuerat officium, rectè hos quoque leproso misit dominus ad sacerdotes. Sicut autem sacerdoti typico oportebat illos ex præcepto ostendere lepram, ita sacerdoti euangelico detegere conuenit, aperire & cōfiteri lepram spiritualem, quoniam in hunc modum Salomon dicit eum, qui abscondit peccata sua, non acquiritur in iustificationem: illū autē qui confessus ea fuerit, & inde reliquerit, misericordiam adepturū. Quoniam quod hic eos ad sacerdotem misit, vtique eo animo fecit, quo apud Matthæū vnicum illum leprosum ablegauit ad sacerdotē, vt se illi ostenderet, ipse iudicio se vt subiicerēt, ex præcepto quod mandatum erat offerrent, & quicquid iniungeretur seruant: sicq; multis miraculum tantum dum innotesceret, plures ad fidem conuerterentur. Et factū est, dum irent, mūdati sunt. Hinc colligunt doctores, quod propositum confitendi peccata cum pœnitentia eorundē & contritione delectat illa, ita vt quum homo pœnitentiā agit de peccatis, & abiat ad sacerdotem confessurus eadem, adeo misericors est dominus, vt nondum confesso peccata dimittat, quāuis adhuc confessio requiratur. Vide plura super hac re in homiliis de sacramēto, in materia pœnitentiæ. David sane, Dixi, inquit, cōfitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietate peccati mei. Euntes mūdati sunt, quod etiam factū credi potest, quoniam si apud sacerdotes demum mundati essent, poterant illud sibiipsis tribuere, & non virtuti diuinæ. Quum autem vnus ex eis, Samaritanus, mundationem suam cerneret, rediit ad dominum, gratus & beneficium sibi collatum agnouit, quod non fecerunt reliqui nouem Iudæi. Ita impletū est illud Esaiæ, Bos cognouit

dominū suū, & asinus præsepe domini sui, Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Sic Samaritanus hic dominum deumq; suum cognouit, Iudæi verò nō agnouerunt autorem sanitatis suæ & salutis. Quatuor porro hic indicat euangelista, vnde gratitudinē huius Samaritani colligim⁹. Reuersus est enī, & magna voce magnificauit dominū, cecidit in facie ante pedes, & gratias egit. Quod regressus est magna voce, magnum ipsius gaudium declarauit, quod ex misericordia Christi suscepi, per quā ex magna miseria liberatus est, & ideò magnificauit dominū, ceterisque hominibus idem faciendi dedit occasionē: velut illud Davidicum inuclamat, Magnificate dominū mecū, & exaltet nomen eius in idiplum. certè enim hic fecit iuxta cōsiliū Sapientis, Glorificantes dominum quantumcunq; potueritis, superualebit, & adhuc admirabilis magnificentia eius. Et quod procidit in facie, argumentum de se præbuit euidentius, quod dominū cognouerit deum suum dum adorauit eum, diuinitatem ipsius hoc modo confessus. Mali autē non prociunt in faciem, sed retro tantū, sicut Heli ex sella prolapsus est contracto cranio, & Iudæi in monte Oliueti ceciderūt retrorsum Magnā itaq; gratiam adeptus est hic Samaritanus, quando sic se humiliavit corā domino, cuius pedibus quī appropinquant, accipiūt vtique de doctrina ipsius. Id adeo vos quoq; facere & accurrere addecet, vt sitis grati deo. agnoscat is illum, qui quicquid habetis contradidit vobis, in omnibus gratias agentes ei. Atque non temerè Samaritanū hunc fuisse euangelista insinuat. Assyrii enim erant Samaritani. Vt iā nemo desperare debeat cuiuscūque nationis fuerit, modo corde roto se cōuertat ad dominū, sicut & reliqui nouē nihilo erāt meliores, quod ex bonis nati fuerāt Iudæis. Samaritanus siquidē ille illuminatus non erat per scripturas prophetarum, pauca ex Christo viderat miracula. Si autē percurramus euāgelium totū, inueniemus Samaritanos ex tribus virtutibus laudatissimos, quod facile crediderint, sicut mulier ista Samaritana ad puteū sedēs, & totus populus in ea ciuitate. quod misericordiā proximis suis adhibuerint, sicut ille qui vulneratum iumento suo inposuit, & quod grati fuerint, vt hic de quo nunc loquimur.

4. Respondens autem Iesus, dixit, Nōne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? Decem fuerāt leprosi. Qui nume-

Luce. 16. rus sepe pro vniuerso genere humano vsurpatur, sicut in parabola de decima drachma. itaq; & hi leprosi decē, genus designant humanū, quod vniuersum fordida lepra infectū fuit. Et quanuis dominus Iudæos redemit vt Gentes, illi tamē nec honorē nec gloriā dederunt deo, neq; crediderūt ei. At qui hic videmus, quod quū de nouē illis inquirir dominus, & si nostri nō indigeat, nec gratiarū actione nostra, gratitudinē tamē nobis requirit: iuxta illud Iob, Vbi eras quando me laudabat simul astra matutina, & quū iubilarent oēs filij dei? Grauit̄ offendit dominū homo ingratus, & sanē periculū est etiā hodie, ne ex decē baptizatis vix vnus perma- neat in gratia dei, ex decē cōfessis vix vnus gratiā dei acqui- rat. multi enim sunt vocati, pauci electi. Et tamē de nouem aliis querit dñs, nō quod ignoret qui nouit omnia antequā fiant, sed vel vt attendatur magis ratio ingratitude, vel etiā quod ex more scripturæ nescire dicitur dominus quod nō approbat, quodq; sibi nō placet, sicut nescire profiterur ille se virgines fatuas, sciētia nimirū approbationis. Ita hic quādo displicebat domino ingratitude istorū nouem, querit de eis tanquā ignotis. Non est inuentus qui rediret & daret gloriā deo, nisi hic alienigena, qui melior fuit reliquis omnibus etiā Iudæis: iuxta istud Psalms, Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Aethiopiū, ij fuerunt illic. Commēdauit itaq; eū dominus, & dixit: Surge, vade, quia fides tua te saluū fecit. Quā hic fidē collaudat dñs? non vtiq; istā neochristia norū nudam & mortuā, sed illā quæ per charitatē operatur, quam habuit hic Samaritanus, ex ea cōpulsus reuerti ad dominū, cadere in faciē, & gratias agere. Ceterū mysticū quoq; huius historiae sensum inuestigat hic doctores, quando certū est nos à domino nō verbis tantū, sed & factis edo- ctos esse. At qui omnes omnium expositiones vobis hic referre fastidiosius fortē esset quā vtilius, proinde mitto reli- quas oēs, vnicā vobis sententiā Augustini proponā, quē Be- da, Ericus, & cæteri sequuntur. Leprosi eos significāt, qui verā nō habēt fidē scientiā, & iactant multa atq; varia errorū documenta: neq; ea celant, sed proponunt omnibus, & iactantiā sermonis breui mercantur gloriola. Eat nunc quis- quis volet, & neochristianorū videat mores & acta, quoniā alios ex alijs disseminat libellos vernaculos & latinos ele- gantissimē cōpositos, quibus aures hominū perfricēt & ani-

mos alliciant. Nulla autem vnquam fuit doctrina falsa, quæ non aliquid veritatis habuerit admixtum. Vera igitur falsis permixta, in disputatione aliiſve hominum sermonibus, le- pram præ se ferunt, quæ corpus hominis veris sicutiisq; co- lorib' coinquinat. Et huiusmodi quidē homines euitare debet ecclesia, ita vt procul ab illa arceantur, clamentq; ad do- minū Iesum, & præceptorē vocent eum, atque meritō præ- ceptorē, quoniam, in cuius verbis aberrauerant, eum humi- liter præceptorem vocant, reuersuri ad verā ipsius cog- nitionem. Siquidē quum à communionē fidelium per excōmu- nicationem se segregarint, non audent accedere ad dominū propius, sed vix à longe stare possunt, petitiq; ex domino ope, iubentur ire ad sacerdotē, vnde eruditionem accipere debent omnes hæretici, & agnitionē veritatis contra suos errores, absolutionē quoque de peccatis, vt sic emūdati iux- ta regulā fidei christianæ, priori inserantur restituanturq; dignitati. Quanuis enim dominus errantibus omnibus pos- set per spiritum sanctū emittere veritatē, vult tamen audiri prælatos & doctores ecclesiæ in doctrina christianæ profes- sionis, sicque fideles suos in multa humilitate cōfirmari. Id adeo in sancto Paulo quoque cernimus, qui tamen euange- liū suum neque ab homine neque per hominē suscepit, & ta- mē ad eundē dominus misit Ananiā, ex quo disceret quid nā sibi factū opus esset. Vnicus autem ille, qui reuersus est, Chri- stianos bonos significat, qui inter blasphemias Iudæorum & hæreticorum voces magna voce Christū confitentur, lau- dant & celebrant, sine intermissione gratias ei agentes, at- que genua illi sua curuantes, quum interim mali retrorsum tantū in terga cadant. sicut de sequacibus Antichristi dicit Iacob, Fiat Dan coluber in via, & Ceraſtes in semita mordēs vtuglas equi, vt cadat ascensor eius retro, Salutare tuū expe- ctabo domine. Ita vos quoq; charissimi, licet videatis mundū iam penē vniuersum lepra hæresum & errorū perditē cor- ruptū, quando leprosi nolunt se spiritualibus exhibere præ- latis, sed eos cōtemnunt & spernunt, attamen cōfide, spē habete firmā fore, vt det Deus iis quoque finem, dicite cum Iacob, Salutare tuū expectabo domine. Id adeo citō & pro- perē nobis largiatur miserator & misericors dominus, Amē.

Galat. 1.

Act. 9.

Gene. 29.

DOMINICA XVI POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
MATTH. VI.

Luc. 16.

I

Luc. 11.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis, Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diligit: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis anime vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cæli, quæ non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis plenis estis illis? Quis vestrum cogitans potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimentis quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis. Si enim fenum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Querite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis.

Lu c. 12.

HOMILIA I.

D Ehortari nos hoc euangelio vult dominus ab auaritia, curis superfluis, & inordinato amore bonorum temporalium: idque ea de causa, cum multa

præclara docuisset discipulos suos, & inter cætera monuisset thesauros esse colligendos in cælis, ne quis sibi proponeret & hic & in cælo se thesauros comparaturum, adiunxit, Nemo potest duobus dominis seruire, atque quos intelligat dominos, ipse exponit cum ait, Non potestis Deo seruire simul & mammonæ. At nos iam textum aggrediamur, Nemo potest duobus dominis seruire. Voluit hic dominus permonere nos ne tyrannide auaritiæ nos superari sinamus. & addit causam, Quoniam diuitiæ malthæ manus armant la tronum & furum, neque pauci sunt, quorum vitæ infidias ipsa struunt diuitiæ. Altera porro ratio quod diuitiæ animum hominis obcæcant. Et hæc quam nunc in manibus habemus causa tertia est, quod per auaritiæ geminum quis incurrit malum: alterum, quia cui dominari illum oportebat, ei seruit: iuxta illud poëtæ, Imperat aut seruit congesta pecunia cuique. Altera, quoniam sic cultum Dei deserit, cui modis omnibus aliis neglectis seruire oportebat: idque ille probat per hanc cõmunem theoreticam & animi conceptionem, Nemo potest duobus dominis seruire, scilicet aduersantibus sibi inuicem & repugnantibus, atque contraria imperantibus. quando enim vnum quid homo est, in duo diuersa diuidere se quomodo poterit? iuxta illud Pauli, Non potestis simul participare mensæ domini & dæmoniorum. & alibi, Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christo ad Belial? Quod si autem domini inter se contrarij non sint, fieri potest vt quis pluribus seruiat dominis, in sua cuique ordinatione, sicut Paulus de coniugato dicit, quod sit diuisus, cum curam gerat mundi huius, & tamen ille potest seruire Deo tempore suo, quoniam & bonum coniugij ex Christo est. Quisquis autem se omninõ scindere volet in dominia, alterius vtique domini gratiam amittet, sicut si quis nimium inordinate suam diligeret vxorem. Præcipue autem hic dominus de Deo loquitur & diabolo, cui Paulus quoque iubet locum dari non debere. Atqui Papæ, Imperatori, magistratibus legitimis seruire quis bene potest simul cū Deo, quomodo & magistratus à Deo est, & à Deo legem habet. sicut subditus ipse. Si autem magistratus aduersa præciperet legi diuinæ tunc sanè dicere possent subditi, Nemo potest duobus dominis seruire. Et huiusmodi quidem magistratus

Chryso.

Theoph.

2 Cor. 6.

1 Cor. 7.

Ephes. 4.

aduersa præciperet legi diuinæ, tunc sanè dicere possent, subditi, Nemo potest duobus dominis seruire. Et huiusmodi qui de magistratus Deo aduersantes habuerunt Iudæi, iuxta illud prophetæ, Dñi possederunt nos absq; te, tantum in te recordermur nominis tui. & deinceps, Facti sumus sicut in principio, quando non dominabaris nobis, & nomen tuum non inuocabatur super nos. Nemo potest duobus dominis seruire, seruire inquam propriè, sicut Paulus dicit, An nescitis quoniam cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? Et tamen sicut de duobus dominis diximus, Deo & diabolo, ita de omnibus aduersariis intelligi debet, puta de virtutibus & vitiiis, de rebus cœlestibus & terrenis, & de vera gloria & honore inani. 2 Idipsum quoq; quod duobus dominis seruire nemo possit, iam porro dominus certa ratione confirmat. Aut enim unum odio habebit, & alterum diligit: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Quod Chrysostomus ait esse prioris sermonis velut cumulationem quandam, quodq; ibi declarare voluerit dominus non tantum aliquem duobus dominis seruire non posse, sed & alterum odio habere & contemnere eum oportere. Augustinus hic bene expendit verba illa & dicit, quod prior pars sic intelligatur: Alium odio habebit, diabolum: hunc autem diligit, Deum. At cur in altero membro dicit, sustinebit aut contemnet, & non ut prius, diliget, vel odio habebit? Eo nimirum quod ad diabolum hoc pertinet, quem sustineat mali: & quantum eum sequantur, non tamen diligunt. Quis enim est qui diligit diabolum & sequaces eius: de quibus etiam David ait, Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Et Habacuc de diabolo dicit, Horribilis & terribilis est, ex semetipso iudicium, & onus eius egre lietur. Quando igitur nemo diligit diabolum, propriè id hic expressit dominus, & dixit, Sustinebit illum, siquidem ferre diabolum, seruire & velle placere ei, verè onus magnum & graue est. Sic ergo qui suæ prauæ inferuit concupiscentiæ & avaritiæ, sanè durum peruersi domini sustinet imperium, cuius rei exemplum tale præbet Augustinus, Si quis ardens deperiat domini alicuius ancillulam, quid non sustineat obsecro, etiam durissimum domini iugum toleraturus, dummodo ipsam non deserat? Ita hic cum illicitas amat homo voluptatum turpium illecebras, diabolo subministrat, seruit

utique durissimam etiam seruitutem apud diabolum, ipsumque interim non diligit tyrannum, tamen tolerans operarium suæ perditionis. Et rursus non dicit alterum, puta Deum, odio habere, sed contemnet. propriè enim loquendo, Deum nemo odio habet, quia bonum summum & altissimum. mali autem cum à mala sua concupiscentia superantur, Deum contemnunt. dum mandata eius non seruant, dum misericordiam ipsius nimium tribuunt, quod facere nemo debet, iuxta illud, Ne ad das peccatum peccato, & ne dixeris, Misericordia Dei magna est, & ipse miserebitur multitudini peccatorum meorum: quoniam misericordia & ira statim declinant ab eo, & ira illius respicit super peccatores. Tantaque est in puniendo acerbitas ipsius, ut naturalibus etiam ramis non pepererit, quin & ipsi confracti sunt propter infidelitatem suam. Atque hoc est quod dicit dominus, Alterum contemnet, scilicet Deum, quod iuste verbis docere vult dominus, omnes qui peccant, grauius contemnere Deum. Quid ergo quod sacre etiam nobis testantur literæ, malos quoque odisse Deum? ait enim David, Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Quo verbo vult ille demones malos duo semper committere peccata: alterum, quia Deum odio habent: alterum, quia superbi sunt, & elati aduersus eum. Respondetur ad hoc, Quandoquidem creaturis omnibus esse dat Deus, & quicquid habet boni, nulla creatura odisse ipsam potest in sua natura siue substantia, cum sit bonum summum. (ratio mali, est ratio odibilis, sed ratio mali non est in summo bono.) Quando autem dominus noster iudex est, cuique retribuens pro merito suo, fit sic ut mali dum iustitiam odere & iudicium, dicantur odisse Deum, non in sua essentia, sed tantum in operatione, quod eos affligit. Et ideo dicit hic dominus, quod alterum contemnet. Hinc sequitur omne peccatum contemptum esse Dei, quoniam contemptus Dei bifariam intelligi potest: specialiter, ut cum quis recordatur domini cui obedire debebat, neque tamen facit, quod peccatum sanè magnum & graue est aduersus Deum. Deinde considerari potest contemptus ut operi coniunctus est, estque in omni transgressione siue peccato. & dicitur etiam contemptus interpretatius, quo peccatores omnes contemnunt deum, unde dicit per Davidem, Proiecisti sermones meos retrorsum. per Esa. Filios educaui & exaltaui eos, ipsi autem spreuerunt.

3 Ex prædictis iam porrò cōcludit dominus, & ait: Non potestis Deo seruire & mammonæ. Mammona, inquit Augustinus, apud Hebræos diuitiæ appellari dicuntur, & cōgruit illi punicum. Nam lucrum Punicè mammon dicitur. Mammonæ igitur quisquis seruit, ei seruit, qui vitio sui peccati præpositus est rebus terrenis, dictus ideo à domino princeps mundi huius. Quem quicumque sustinere & ferre cogitur, onus sanè fert ponderosum & molestum, quoniam concupiscentiis irretitus est & inuolutus, atque diabolo subiectus. Curate igitur, ne vos concupiscentiis bonorum temporalium superare sinatis. nobis seruiant illa, non nos eis. Audiatur hoc auarus, audiatur qui censetur vocabulo Christiano, non posse se diuitiis simul & Christo seruire. Atqui non dixit ille tamè, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitiis. nam qui diuitias expendit vt dominus, non seruit eis. Abraham, Loth, Iob, Dauid, aliiq; plures sexcenti, diuitias quidem habuerunt, sed eis non seruierunt. Auarus autem seruit illis, dum vbi expendendæ sunt, nō distribuit. & vbi accipiendū est, non accipit. Cuiusmodi homo erat iste, de quo Sapiens inquit, Est & aliud malum quod vidi sub sole, quidem frequens apud homines: Vir cui dedit Deus diuitias & substantiam & honorem, & nihil deest animæ suæ: ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei potestatis Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas & magna miseria est. Serui mammonæ sunt omnes, qui super suas curas gerunt, magisque solliciti sunt de rebus temporalibus, quam æternis, cum tamen moneat Sapiens, ne quis sollicitus sit nimis de bonis iniquis. Pulchrū est quod Augustinus dicit aduersus hæresim Pelagianorum, contententium diuites non posse saluari, nisi venditis omnibus, sequantur Christum. Diuitiæ, si desint, non querantur per mala opera in mundo; si autem adsunt, per bona opera seruentur in cælo. Animū virem & Christianū nec debent, si accedant, extollere: nec debent frangere, si recedūt. De diuitibus aliàs dicturi sumus plura. 4 Quando vniuersalis & communis hæc regula est, neminem posse dominis duobus seruire, sollicitè animo percipiat omnis Christianus & caueat, ne animum inducat suum duobus dominis velle seruire. quod si sibi sumperit, errabit vtique, se simul & animam suā perditurus. Non desunt iam, qui cum ecclesiam laudent catholicam, tamen in-

terim eis arridēt etiā ista, quæ neochristiani nostrates & lutherani recens adinuenerunt, quod quicumq; faciunt, peccant sanè, eo quod ecclesia simul & hæresi seruire nō possunt. diuisi enim sunt hæretici, apud Christū autē vnus est necessarius, puta sancta & cōcors veritas. siquidē ibi dominus vnus, vna fides, baptisma quoq; vnū est, d. vnus & dominus omniū, qui est super omnes, per omnia & in omnibus vobis, inquit Paulus. Milites isti & ministri Pilati pepererunt tunicæ incōsutili Christi, quā qua frōte audebit tu dissiuere & sartū hæresis insuere? non decet consutā esse eā, nec quicquā in ea sarcire exoticum & aliunde petitū. Sic Helias dixit ad populū Israël, Quomodo claudicatis in vtrāq; partē? Si dñs deus vester est, sequimini eum. Si autē Balaā, sequimini & illum, non respondit autē populus ei verbum. Ita nūc quoque dico vobis de iis, qui vna ferē quod aiunt, fidelia parietes duos dealbare nituntur, nā & ipsis obici potest illud, Vt quid claudicatis in vtrāq; partem? Nemo potest duobus dominis seruire. Vel enim ecclesia catholica solidū & verū habet scripturæ intellectu: quod si ita est, sequimini ipsam: vel hæretici habent, & sic quoque eos audite & sequimini. Atque tu hic interim circūspice diligenter, vnde intellectum illum potius peras, vbi magis quæras quā penes sponsam Christi ecclesiam, quæ columna est & firmamentum veritatis. Dices, Atqui & neochristiani volunt & contendūt penes se esse ecclesiā. Sanè est inter eos ecclesia, sed ista quam odisse se iā olim p̄fessus est Dauid, ecclesia in quā malignatium, hoc est in malitia ardentium. Noua isthæc ecclesia est quā erigere nūc cōnātur, neq; fuit antiquitus, neque diuertit ecclesia ad latibula & cōciliabula hæreticorū, sed per imensum latè mundum diffusa est, sicut præclarè iā olim etiā August. obiecit Donatistis, contententibus penes se tantū in Aphrica esse ecclesiā: aliter autem deo pater Christo promisit, Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionē tuā terminos terræ. Vbiunque ergo amplam illam Christi hereditatem, magnam scilicet Christianorum inueneris congregationem, noris ibi esse Christū & euangelium eius. Ne itaq; duobus dominis seruire coneris. Christo serui, & nō hæreticis. Sed audire videor obgannier tem hic mihi in eo christianum, & dicentē, Nunc quoque in multis regionibus Christiani sunt vsq; ad finem mundi. Au-

dio, sed quo ore tu infringes illum Psalmi locum, quem vitioque nolens volens cogere fateri esse verissimū: Atqui quod adeo deficit fides, vitio fit peccatorū nostrorū. sic enim videmus Sarracenos totam occupare Africā, in qua dicebatur fuere plures trecentis, Aegyptum quoque & Arabiā. sic Turca minorem Asiam, Græciam totam & Bulgariam cum omnibus adiacentibus regnis possidet. Quæ omnia eo fieri creduntur, quod nūc appropinquant tempora Antichristi, sed quod ex Turcæ & Soldani tyrannide mansit reliquū in nostris iam regionibus, hæretici suo iugo subiiciunt. Et sic quidem impleri oportet prophetiam illā Ioānis, Mulier fugit in solitudinem ecclesia sancta vi infidelium & insultib' hæreticorū pressa adeo deficiet, vt rectè Christus ipse de no uissimis istis temporibus dixerit. Cū venerit filius hominis, putāne quod inueniet fidem super terram? Et vos itaq; in Christo dilectissimi, ne quid moueamini ab istis neochristianis, quin potius hanc Christi theoreticā siue regulā communem sedulo attēdite, Quia nemo potest duobus dominis seruire. ne claudicetis, sed Christo adherete & ecclesiæ illi, atq; retribuet ille tandē vobis æternæ gaudia vita, Amen.

HOMILIA II.

In sanabile in multis & incurabile vitium auaritiæ i medicari volens summus noster medicus Christus, remedium præscripsit generale, quoniā nemo possit duobus dominis seruire, deo & mammonæ. Vbi communis eo morbo laborantium querela moueri solet. Atqui cura & sollicitudine hic opus est, quib' vescamur, vestiamur & liberos nostros enutriamus. Huic quoq; iam porrò occurrit dominus, dicens, Ideo dico vobis, quasi diceret, Si repulsam à deo pati nō vultis, ne sitis solliciti animæ vestræ quid manducetis. Ergo, inquit Hieron. quod omnibus natura tribuit, & iumentis ac bestiis hominibusq; commune est, huius cura non penitus liberamur: sed hoc nobis iniungitur, ne de cibo solliciti simus, siquidem in sudore vultus nostri pane nō bis vescendum est. Labor nobis præcipitur, & sollicitudo prohibetur. Sanè ibi Hierony. è medio tollere conaturudem & stupidum istum intellectum eorum, qui ex iis verbis Christi laborem recusare vellent. Idipsum quoque Theophylactus insinuat, quum ait, Non explodit omnia operari, sed seipos totos cūis tradere & negligere Deum, hoc

est quod prohibet, quoniam & agros colere oportet, & vitæ curam habere. Sed sollicitum esse de rebus temporalibus, neglectis supernis & cælestibus illis, maioremq; in iis mūdānis quā deo diuinisq; collocare fiduciā, per fas nefasque corradendis bonis inhiare, nec quicq; pauperibus impendere, honori quoq; & cultui dei deesse, eadem demū est sollicitudo, quæ hic prohibetur. Vnde & David inquit, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, hoc est in eis nolite cōfidere, deo & pauperib' illius neglectis. Quinimo qui diues est in mar supio, horreo, & cui velut clausum possidet arca Iouem, adhuc tamē pauper sit spiritu, multaq; possidens sit tanq; nihil habens. Quomodo qui omnibus abundat diuitiis, adhuc tamē pauperes esse bene possunt, de quib' dixit dominus, Beati pauperes spiritu, quoniā ipsorū est regnū cælorū. E quorum numero & David fuit, cū diceret, Egenus sum & pauper sicut omnes patres mei. Et hoc est quod prohibet dominus, nō vt nemo diuitias habeat, sed tantū inanem & nimiam verat sollicitudinem. Siquidem diuitē esse, in se malum nō est, cū sit ingens donū dei, modò diuitiis quisq; suis bene vtatur. Ecce em̄ dicit Sapiens, Omni homini cui dedit deus diuitias atq; substantiam, potestatemq; ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte sua & lætetur de labore suo, hoc est, donum dei. En duo hic commemorātur dei dona, diuitē esse, & diuitiis pro necessitate sua vti. Ita si quis bona conscientia & honore integro sine iniquis cōtractibus, vfuris & furtis relinquit liberis suis necessaria vitæ, bene facit: ne que mala illa sollicitudo, sed bona prouidētia est, iuxta illud Pauli, Quoniam parentes liberis suis thesauros debent colligere & relinquere, nō filii parētib'. & alibi, Qui nō gerit curā de suis, maxime domesticis, fidē negauit, & infideli deterior est. Huiusmodi sanè sollicitudo & pia est, & ex officio parentū exhibetur liberis. nā qui ipsi bona sua omnia perdunt, decoquūt & abliguriunt, quorū tamen bonā partē hæreditario à parentibus suis pepercerūt, interimque dicunt, Agē si filius meus vnde viuat, habere volet, cōparet ipse sibi, nōne pessimè loquūtur, & peius adhuc in eo faciunt? Aut si baculū & peram ad mendicitatē filio tuo relinquis, en videris sanè quid rei tractaturus, quantū inde boni sit habiturus. Rursus qui filios suos nimirū ardētē amāt, & ideo corradunt vndique cuncta per fas & nefas, iniquis cōtractibus

Apo. 12

Luc. 12.

Hieron.

Gene. 3

Theoph.

Psal. 61

2. Cor. 6.

Mat. 5.

Eccel. 5.

2. Cor. 12

1. Tim. 5.

circumueniunt homines, defraudat, imponunt simplicibus, mentiuntur, furantur, rapiunt, decipiunt fictitiis literis, vniuersis, mensuris, aut ponderibus falsis, & omnibus quæ in animum hominis incidere possunt, vt sunt in huiusmodi imposturis cõminiscendis argutuli pessimè faciunt, grauissimè peccant, nimiamq; rerum temporalium curam gerunt, quod hic prohibuit dominus. Idem iudicium est de omnibus parcis nimiumque tenacibus, iuxta illud Sapientis, Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Id a deo multis contingit, vt inter summas diuitias multum tamen egeat. Est alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole, Diuitiæ conseruatæ in malum domini sui. Perierunt enim in afflictione pessima. Generauit filium qui in summa egestate erit. Sicut egressus est nudus de ytero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Maximus hic & miserimus est morbus, de quo aliàs plura. Nunc satis sit iudicasse quantum displiceat deo cura nimia bonorum temporalium. Ceterum est quod hic vobis curiosos nonnullos ob oculos ponam. Nonne putas nimium curare gerere rerum temporalium, qui pro sustentatione earum etiam cultui dei non parcat, eum quoque ipsum euertunt, ceremonias diripiunt, neque ferunt vel faculam & lucernam accendi ad altare domini, vel aras ornari, vel templum extrui, vel vestes sacratas conficere, ubi quicquid impenditur, nimium eis videtur. pauperibus hæc, inquit cum Iuda, dare satius fuerat. Et tamen hoc faciunt non in gratiam pauperum, sed in contumeliam ecclesiæ & blasphemiam Christi. Quasi verò dominus deus qui pascit omnes volucres in celo, pisces in mari, & homines brutaque in terris, pauperique hætenus multis milibus annorum, nunc egere coeperit, & amplius non habeat unde det nobis, quo cultus sui simul & pauperum curam habeamus. Profero enim si nos cultum diuinum & ceremonias sedulo obseruaremus, rerum omnium affluentiam haberemus vndique. Obiiciunt isti, Quid opus est domino lucernas accendere, qui antea cuncta conspicit? sumptus hic inutilis est, pauperibus magis impendendus. Atqui hoc argumentum diaboli est, quod iam olim etiam Iudæ perussit & indidit, quando Magdalena preciosis vnguentis pedes domini oblineret, ita vt odore tota impleretur domus, indignari coepit ille & dicere, Vt quid perditio hæc poterat esse vendari trecentis denariis & dari pauperibus. Ecce quoniam &

Eccle. 3

Eccle. 6

Iudas misericordiam fucum prætexuit, sicut nunc neochristiani faciunt, quo & plebem sibi concilient, volentes detrahere gloriam deo, malitiam suam prætextum proponunt de misericordia pauperum, meramque ista interim impietas est. siquid in ciuitatibus eorum plures sunt pauperes, quam vnquam fuerint. Nam que quem cuique terminum præscribunt, eo contentum ipsum esse oportet, quod tenue satis est, nisi turpe & inhonestum negotium & simul tractare horit. Qui poterat ante circuire, & vndeunque ex proximis fratribus necessitatē suam postulare, nunc vrgetur vt maneat domi, vbi nil ei nisi esurire, algere & egere fortiter licet. Atqui & euangelista Iudam testatur hoc dixisse, non quod curam magnam gereret pauperum, sed quia fur erat & marsupium gestabat. Quod in hunc quoque diem fieri solet, vt neochristiani ex cæsis ecclesiasticis: cœnobiorum aliarumque præbendarum redditibus incalescere cupiunt, sicut Iudas. Idque vrinam non esset, quæ faciliè de omnibus fidei articulis cõueniremus! Et ego dico eis loco dei, quia bona illa ex spiritualibus direpta, simul etiam secum deuorabunt ista priora temporalia, sicque vno interitu peribunt. Si autem eis dominus ita misericors esset, vt primo statim initio affligeret eos, vt Heliodorum, qui cum vellet splendidum Hierosolymæ templum spoliare, multis verberibus percussus concidit, neque quod instituerat perfecit, vtique aliter se res haberet. Antiochus quoque ascendit in Ierusalem, & ingressus templum cum magno fastu, aureum altare & candelabra diripuit, aurum, argentum, omniaque templi ornamenta abstulit. Quæris quem fortitus sit exitum? Ecce præceps de curru lapsus, arreptus est à dolore diro viscerum, ita vt de corpore impij vermes scaturirēt, odore etiam illius & fetore, exercitus grauaretur, tandemque in monte miserabili morte vita functus est. Alchimus qui templum prodiderat, paralyticus factus est, ita vt verbum loqui non posset, & inde in magnis doloribus mortuus est. Achaz cum ex thesauro templi pecuniam abstulisset, misissetque regi Assyriorum, idololatram impij demortuus est. Rex Balthasar temulētus iam afferrī sibi præcepit vasa templi aurea & argentea, & vidit manum scribentem in pariete, quam scripturam quum exposuisset Daniel, rex ex nocte miserè occisus est. Multa gentium testatur historia, quomodo Crassus Romanus templum Hierosolymitanum spoliavit, neque multo post cum omni Romanorum

Dan. 5.

Iosephus.

exercitu prostratus est turpiter. Brennus præfectus exercitus Germanorum, Senonum, Galliam, Italiam, ipsamque adeo Romam deuicit. cum autem primum templum Delphicum aggressus esset, mons terræ motu collapsus, bonam exercitus sui partem perdidit, ipseque tandem saucius semet interfecit. Rex Persarum potentissimus Xerxes quum misisset quosdam ut quidē illud templū Delphicum spoliarent, omnes isti missis imbribus & fulminibus perierunt. Possent id genus historiarū penē innumerā hic referri, quibus tamen recensendis breuitati studens superfedeo. tantū hæc breuiter commemorare libuit, vnde constaret rapinam istam ecclesiasticam non manere impunitam. si ergo Deus raptores istiusmodi hic non punit, illic cruciatibus affliget æternis.

Sed ad hoc quoque respondere oportet quod dicit neochristianus, nō indiget luminibus Deus qui antea cuncta perspicit. Sanē nō ille, sed nos indigemus. siquidē inutile esse non potest, quod in honorē & gloriā Dei viuētis exhibetur. Ecce enim in veteri testamento præceptū habebat Iudæi ad minimo de holocaustis, quæ sacrificia erant honestissima, sicut & primo loco ante omnia alia in Leuitico describuntur, habebantque proprium altare ad ea paratum. Quæ si tu eo dices fuisse inutilia, quod cōburebantur, neque in vsus pauperum cōuertebantur, quorū utique plures etiam tunc in Iudæa fuerunt, errabis turpiter reprehendere volēs opera eius, qui iustus est in omnibus viis suis. Magis adhuc blasphemus est, qui mandata & legem ipsius iudicat, carpit, damnat, dicens: Ad quid hæc profunt? an non putas magnam hic tibi sperandam esse utilitatem, cum dominū Deū tuum honoras & colis? Dicis inquit, Non indiget lumine Deus. Sanē quando ipse lux vera est, quæ illuminat omnē hominē. Et vidit ille utique ab æterno in veteri testamento sicut in nouo, atque illic tamē præcepit iugē ignē in tēplo foueri cōtinuō à sacer dote. Qui ignis cui obsecro luxit? cui profudit totos dies ardens, nisi quia hoc sic voluit Deus? Quod si ergo iugiter arsit ignis ille in veteri testamēto, lucēs in tēplo isto antiquo, in quo tantum erant virga Aaron, tabulæ Mosaicæ & panes propositionis, pudeat te vecors & insanū caput indignari ex successo corā venerabili corporis Christi sacramento. Sic sic olim præcepit dominus parari candelabrū magnum ex auro puro cū violis & floribus, atque in eo lampades septē cū

singulis emunctoriis, quæ semper vesperi accēderentur, arderentque; vsque ad mane ex oleo nobilissimo. Non eo utique fecit hoc dñs, quod noctū nō ceneret ipse, sed tamē in honorem suum impendi illud sibi voluit, Iudæis ad exercitium, nobis verò in eruditionē & significationē mysterij. Adhuc autē clamat neochristianus, ceremoniæ hæc tantū sunt veteris testamenti, quæ iam in nouo penitus sunt sublata; sicut apostoli in primo concilio declarauerunt, proinde mittenda sunt ista externa omnia, & in spiritu & veritate nobis adorandus Deus. Verū quidem est quod ceremoniæ & legalia veteris testamenti nō obligant, neque illa omnia hic adduximus: siquidem nos sacrificia nostra nō exurimus, nec iugem ignem fouemus, neque candelabra nostra ex auro puro sunt confecta, sicut præcepit dñs Moysi: sed quoniam omnia quæ scripta sunt, ad nostrā doctrinā scripta sunt & quantum uis illis in veteri testamento in figuris cōtingebant omnia, scripta tamen ea quoque sunt ad nostrā emendationem. Docemur itaque, hic inutile non esse quod honori diuino impenditur, sicque istos erroris sui argui, dum inutile hoc vocant & ad pauperes omnia referunt (quanuis fucato tantū prætextu id ipsum turpiter mentiuntur) non valentes ne aspice re quidem cultū & honorem Dei promoueri: sed metuunt ad tantā inopiā redactum esse dñm, ut pauperes suos fouere amplius nō possit, nisi cultu sancto Dei abolito. neque interim cogitāt, neque vident quātis sumptibus extractū sit magnificū illud templū Salomonis in Hierusalē, & tamen illū adeo ditauit Deus & abundare fecit, ut tantū esset Hierosolymis argenti quantum lapidum, tantumque cedri quantum lignorum quæ crescunt in syluis, ita ut nec parem vllū habuerit regem sibi in gloria & diuitiis, quas dedit ei dñs. Quam obrem Christus hic illam præcipuē cōmemorat in euangelio, Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant, neque nēt. dico autē vobis, quoniam nec Salomō in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Hæc vos quoque percipite animo, quod nullus vnquam rex tantum impedit cultui diuino (sicut in dedicatione templi dicitur) ideoque rursus largiter adeo eum donauit dominus gloria & diuitiis, ut nullum vnquam regem alium. Omnes igitur qui cultum diuinū impedire conantur, sub prætextu pauperum numerum curiosi sunt & solliciti de rebus tēporalibus, quod hic

vetuit dominus. prouenit autē istud ex diffidentia quadā in Deum, quasi ille non posset victū vobis necessarium suggerere, quo colere possemus & honorare Deū sufficiēter sicut & illi in veteri testamento fecerunt, & maiores quoque nostri superioribus seculis semper etiam in nouo sanctē obseruauerunt. Ego porro consiliū eis salubrius dederō etiam non rogatus, audiant modō, Quando tantū amas pauperes, ipsiq; bene adeo vis & cupis, age noli per hoc tamen quicquā cultui detrahēre diuino. Malē perit, quicquid inde detrahitur, sed deparce in ipso, ne tantū potites, ne tā magnificē vestiatis, ne ita luxuries rebus omnibus, cōuiuuis, apparatus nimio, luxū denique toto, qui inter neochristianos dici nō potest quān profusus sit & abundans, vt interim frigeat sacra, quod quis obsecro bona ratione vel ferat, vel commēdet? Deterims adhuc & grauius peccant, qui etiam aliena diripiunt, vt habeant quod dent pauperibus, eos volo qui reditus cœnobiorū, præbendarū, fraternitarum & annuatiariorum turpiter recipiunt sub prætextu pauperū. Misera ea sanē eleemosyna & frigida est, quæcunque ex alienis bonis erogatur. Quod si quis bonus vir & pius annuatiarū instituit, vltima hac sua voluntate fretus, ratusq; eam esse non immurandā, irruis ecce tu scelerate & sacrilege tibiq; usurpas, quod cultui diuino impesum erat. Quis vnq; audiuit talia? furta & rapinas huiusmodi quis vidit vnq;? Ecce hic vos appello neochristiani, quando rerū omnium ex scripturis testimonia requiritis, date & hic scripturā mihi, qua ratione liceat ex alienis bonis eleemosynā facere. Contrariū nos docet ille Thobias, qui filiū suum erudiens subiunxit. De tua substantia fac eleemosynā, & noli auertere faciem tuam ab illo paupere. En quod hic dicitur bene considera; De tua substantia, non ex bonis alienis cœnobiorū, præbendarum, & annuatiariorū. Sic Salomō inquit, Qui pronus est ad misericordiā, benedicetur. de panibus enim suis dedit pauperi. Ecce de panibus suis, non ex panibus fraternitatu. Quod iam neochristiani superbiunt inflari de suis eleemosynis, inanis est gloriatio ex bonis alienis, cū quibus videant, ne sua quoq; quæ habēt propria, depereant. Sed audio; non est fides tāta apud neochristianos Thobie & Salomoni vt persuadeantur. insuper quoq; ex nouo testamēto requirunt testimonia. En Christū iubentē viderē nos quæ possidemus, &

Eleemosyna Neochristianorum.

Thob. 4. Prou. 3.

Pro. 12.

Luc. 12.

hinc dare eleemosynā. Nō præcepit ille hinc aut isthinc petere nos quæ demus pauperibus, & metere quæ non seminauimus, sed nostrā nosmet vendere bona & distribuere in eleemosynas pauperū. Neochristiani autē ex bonis alienis tantū liberales esse cupiunt erga pauperes. At hac iam dicta sufficiant super eo quod iubet dominus, nos non nimis esse sollicitos de victu tēporali. Atque huic tā salutarī doctrinæ Christi aduersantur neochristiani oēs, qui vel auaritiæ studio, vel alia perdita opinione cultū diuinum negligunt, cōremnūt, impediūt, solā pauperū prætextentes necessitatē. Verū hoc quidē est, quod si necessitas tāta foret, vt alia via vel captiui ex manibus hostiū redimi nō possent, vel infirmi ad sanitatē redire, tunc sanē bona ecclesiastica in eiusmodi vsu cōverti liceret, autore etiā Ambrosio. Quando constat veteres patres, si quando pecunia carebant, etiā seipsos vendidisse, vt eo pretio captiuos ex manibus infidelium redimerent, quō sanctus Paulinus episcopus Nolanus semet fertur in seruitutē redegisse, vt filiū viduæ cuiusdā redimeret, dāte ei testimoniū etiam sancto Gregorio. Neque tamen eo necessitati adhuc redacti sunt neochristiani, quamobrē etiā cura & sollicitudine illa minus opus habent pro temporali victu pauperū. Nos iam Christū oremus, vt gregem suū defendat ab incurfu Turcarū, & erroribus peruersa docentium, eos autem qui iam aberrarunt, per gratiam suam ad solidam veræ fidei integritatem reducat, Amen.

HOMILIA III.

Ominus nos ab auaritiæ studio conatur hoc euangelio deterrere, eo quod duobus nō possumus seruire dominis, Deo & māmone; ideoq; nobis etiam iubet nō esse sollicitos animæ nostræ, quid māducem. Quæ verba Augustinus vult non ita crasse intelligi debere, quasi quis nō possit & debeat victū sibi procurare decentem, & laborare in ætate, vnde trāsigat hyemē. id enim hoīs esset nimirū pigri, cuiusmodi quendā Salomō relegat ad formicam, vt discat ab ea prudentiā, dicēs: Illa quū nō habeat ducē neque præceptorē, nec principem, parat in ætate cibū sibi, & congregat in messe quod comedat. Vsq; equo piger dormies? quando confurges de somno tuo? Quum ergo ait dominus, Nolite solliciti esse, non hoc dicit, vt ista nō procurent, quantum necessitatis est, vnde viuere queant honestē, sed

Li. 2. off.

Gregor.

De her.

Prou. 6.

Glossa. non ut ista intueantur, & propter ista faciāt quicquid in e-
 uangelica prädicatione facere iubentur. Gemina itaque so-
 licitudo est, altera prouidentia, quæ ne suffocet neq; impe-
 dit obseruationem rerū cœlestiū, cuiusmodi curam habuit
Galat. 2. Paulus, multū sollicitus existēs de pauperibus. habuit & Mar-
Luc. 10. tha, dum domino pararet cibos per quā sollicita. Et habere il-
 lam debent prælati oēs super familiā suā & subditos, atque
 adeo quilibet vir bonus curare debet, ut honestè & pacificè
 uiuat cum uxore. Sic omnis prælatus sollicitus est de subdi-
2. Tim. 5. tis suis, sicut ait Paulus, Qui præest in sollicitudine & alibi,
2. Cor. 7. dum enumerat quanta sit passus. Instantia, inquit, mea quo-
Rom. 12. tidiana, sollicitudo omnium ecclesiarū. Quid quod Christiani
2. Cor. 11. omnes solliciti esse debēt seruare unitatē spiritus in vin-
Ephes. 4. culo pacis: quam sollicitudinem si neochristiani quoque ha-
 buissent, non ita se segregassent ab unitate ecclesie. Altera
 porro multū nociua est sollicitudo, qua sollicitus quis est in
Dan. 13. malo, sicut isti duo senes in decipienda Susanna fuerunt, eo
 fit, si quis nimium sollicitus existens de rebus temporalibus,
 planè obliuiscitur eorum quæ diuina sunt & cœlestia. Huius
 modi sollicitudo rectè suffocās dicitur, quia suffocat, totam-
 que submergit mentem hominis. Auarus enim si quid orare
 vult, statim subit animū illius cogitatio venditionū & em-
 ptionū suarū: si missam parat audire aut cōfiteri, subito co-
 gitat de bonis suis, quæ eū nō patiūtur quicquā boni facere.
 O quod durū & graue est istis prædicare, quoniā non suscipiunt
 præ multitudine curarū, quas de diuitiis gerūt! Ac proinde
Mat. 13. dixit dñs, Semen istud quod inter spinas cadit, significare
 eos qui audiūt quidem verbū Dei, sed tamen cura mundi hu-
 ius & fallacia diuitiarū suffocant eorum verbum illud, ideo ista cu-
 ra hic prohibetur in victu & vestitu. 2. Doctrinam porro
 hanc suā salutare dñs prudēter cōfirmat & probat, eo quod
 anima pluris sit quàm cibus, & corpus præstantius indumen-
 to. quasi dicere vellet, Qui maiora præstitit, utique & mino-
Hieron. ra præstabit, sine quibus viuere non possumus, cibū & vestē.
 Sunt qui per animam ipsam intelligāt vitam. si quidem ani-
August. ma cibo non indiget in se, sed tantū ad vitā corporis, sicq;
 animæ velut retinaculū alimentū istud corporeū est. Distin-
 ctus hinc & cognoscamus nos animā & corp⁹ habere a deo,
2. Mac. 7. sicut mater illorū septē Machabeorū cōfessa est, dicens: Ne-
 scio qualiter in vtero meo apparuisti. Neq; eū ego spūm &

animam donauit vobis & vitam, & singulorum membra non
 ego ipsa compegi. Sed enim mundi creator, qui formauit ho-
 minis natiuitatē, quiq; omnium inuenit originē. Deinde quo-
 que id probat vtrunq; alimentū quidem auū, vestitum autē
 liliū proposito exemplo, & ait, Respicite volatilia cœli, nō
 serunt neq; metunt, & pater vester cœlestis pascit illa. Sunt
 quidam, inquit Hierony. qui dum volunt terminos patrum
 excedere, & in alta volitare, in ima merguntur, volatilia di-
 centes esse angelos, cæteras in ministerio dei fortitudines,
 quæ absq; cura sui, dei alantur prouidentia. Si hoc ita est ut
 intelligi volunt, quomodo sequitur dictum ad homines, Nō
 ne vos magis pluris estis illis? Atqui nos in natura nō supe-
 riores angelis, sed inferiores & aliquantū imminuti sumus
 ab illis. Simplex itaque hic sensus suscipiendus est, quod do-
 minus dum ex sua prouidentia volucres pascit, quarū anima
 corruptioni obnoxia est, quantō magis homines pascit, qui
 animas habēt immortales: quia utiq; rationale animal sicut
 est homo, sublimius ordinatusq; est in rerū natura quàm ir-
 rationalia. Triplicem autē hic curā indicat dñs, quæ pro ci-
 bo haberi solet, quia seritur, metitur & congregatur in hor-
 rea. Quæras quid volatilia proposuerit dñs, & nō alia ani-
 malia, quæ & ipsa neq; serunt nec metunt. Respondet Am-
 brosius, Volucres propter varias cantiones quas edunt, ma-
 gis conferri viris spiritualibus quàm cæteras beluas terræ,
 iuxta illud Davidis, Quis dabit mihi pēnas ut columbæ, &
 volabo & requiescam? Deinde eo etiam fortassis cōmemo-
 rare voluit dñs volatilia, quod eorum cibus magis vagus &
 distictus est, quàm aliorū animalium, quamobrem natura eis
 plumas & alas addidit, quibus facilius victū sibi cōparent.
 Quum ergo viuant sine cura, multo magis id ipsum etiā ho-
 minem facere decet. Ad hæc volucres non ita conseruāt fru-
 menta in cibum, ut formicæ & quædam alia. Nemo tamen
 hinc excusationē sumat sue ignauitæ, quasi ideo serere nolit
 aut metere, quoniam nemo sine labore viuere debet, iuxta
 illud, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, & istud Iob,
 Homo ad laborandum nascitur, sicut auis ad volandū. Gra-
 uiter inuehitur August. aduersus eos, qui ad cœnobicia cur-
 runt, & cucullam sibi iniiciunt, eo tantum ne laborent.
 sicq; ait, Qui veniunt ad professiones seruitutis dei ex vita
 rusticana, & ex opificum exercitio & plebeio labore, si quo

Hieron.
Leuit. 14

Psal. 8

August.

Ambros.

Psal. 54

Gen. 3

Iob. 3

August.

minus operentur, excusari non possunt. Nulli enim licet, ut in ea vita ubi sunt senatores laboriosi, fiant opifices otiosi: & quo veniunt relictis delictis suis, qui fuerant prediorum dñi, ibi sint rustici delicati. concordat in regula sua Chryf. Quo illud ostendit, quòd corpus ipsum non tam alimonia sui crescat, q̄ prouidentia creatoris. Ideoq̄ & Paulus qui ipse quoque manibus suis laborauit, dicit, Qui non laborat, non manducet. Neque tamen laborem hunc intellige rustico & crasso more, quasi cuiq̄ laborandū sit manibus. Quisq̄ laborare debet vel corporaliter vel spiritualiter, vniuersaliter aut specialiter. Magistratus administrationi ciuili incumbunt, qui iura dicant & æquitati præ sunt, bonos præmiis donant, malos suppliciiis afficiunt. Spirituales quoque multum & duriter laborant, dum orant, cantant, legunt, conremplantur. Et hic nõ vetat laborem dñs, sed suffocantem istam solitudinē prohibet. Hæc itaq; illa probatio domini est. Quando volucres cœli dominus pascit citra omnem earū curā, quanto magis homines, dicente Iob, Quis preparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad eum vagientes, eo quòd non habeant cibū? Coruus (autoribus Physicis) pullos suos dum prodierūt, nõ vult agnoscere pro suis, ita zelotypus magnus est: nam dum eos videt albos, putat ipsum aliundē eos cõcepisse, sicq̄; nec coruus quicquā cibi eis suggeri sinit, neque ipsa audet subministrare vsq; in nonum diem erumpētibus paulatim plumis nigris. Tunc enim tandem videt ille pullos sibi similes fieri: itaq; permittit eos pasci, cum interim istis nouem diebus continuis pulli coruorum cœlitus pascatur: iuxta illud Davidis, Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. 3. Adhuc amplius argumentum suum confirmat dñs in hunc sensum, Vt maximē non multum sollicitus sit homo quispiam de victu suo, tamen hic non sufficit nisi per gratiā dei. Quo ostendit dominus, autore Chrysofomo, quia corpus ipsum non tam alimonia sui crescat, quā prouidentia creatoris, quasi diceret, Non ex humana cura longitudo & proceritas corporis humani prouenit, multo minus igitur vestitus, quoniam qui dedit augmentum, dabit & vestimentum, verusq; adeo omnium autor est dominus. siquidem neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Et sicut iam suprà confirmauit dominus

animam seu vitam hominis plurius esse quā escam, ita nūc probat corpus plurius esse quā indumentū, inquit Hierony. Nam de vestimento quid solliciti estis? respicite & considerate lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neq; nent. Et rectē lilia præ aliis floribus proponit, quoniam in altum excrescunt, candida sunt & boni odoris, quo bene significantur corpora sanctorum, quæ sublimia eūt & excelsa, beneq; mūda & fortis odoris. sic Oseas ait, Israël germinabit sicut lilium. liliorum autem plurima. fit in libris Canticorū mentio. Chrysof. porrò hic querit in hunc modum, Quar nobis ex auibus non pauū proposuit aut cygnum, vel ex pecoribus agnum? Quia scilicet vtrunq; cum ulū voluit exaggerationib⁹ attollere, & ab herbarum scilicet vilitate, quæ tanto tamen adornantur decore, & ab illius pulchritudinis dignitate, quæ splēdet in floribus. minus enim exquisitè vestit ambitum deprecietur, si ei non ornata solū, verum etiā annexata præponeret. Vt maximē autem in se viles sint flores, quantò tamen pulchriores sunt Salomone etiam in omni gloria sua? fuit siquidem ille potentissimus simul & sapientissimus rex Iudæorum, sicut & nos superiori homilia ostendimus, & ipse de se profitetur, dicens, Magnus effectus sum & præcessi omnes sapientia, qui ante me fuerunt in Ierusalem. Præcipuè autem magnificus fuit Salomon in vestimentis, adeo vt etiam regina Saba admirata sit pretiosas vestes seruatorum suorum. At itaque dominus, Si fœcū agri, quod hodie est, & cras in clibanū mittitur, deus sic vestit: quantò magis vos modicæ fidei? Ecce quā vilipendit iā flores, quos tamen tā opere exornat & vestit deus, dum etiam fœnum vocat, quod quā vile sit quis nescit? labore eū nõ indiget, cum hodie sit & cras in clibanū missum pereat igni. Ecce inquam vile hoc quārum exornat deus? quā pulchrè sua prouidentia vestit? Quis itaq; hominē non vestiat? Sed quod istos vocat homines modicæ fidei, eo facit q̄ deo non confidūt etiā in certissimis promissionibus eius. Cõtra maximè fidei fuit Abrahā, in qua adeo cõfirmatus est, vt dederit gloriam deo, perfectèq; scierit, quòd quicquid promissit deus, potens sit ipse etiam facere & exhibere. Sequitur inde quomodo omnia potenter tum administret, tum prouideat deus, eo quòd voluntas sua omnipotens est, adeo vt illi resistere nemo queat. Nemo itaque tam sit sollicitus, vt dicat,

2. Thes. 2
1. Cor. 4
Act. 18

Iob. 38

Psal. 146

Chrysof.

August.

1. Cor. 3

Ose. 14

Cant. 2. 4

Chrysof.

Eccl. 1.

2. Re. 10

Rom. 5

Quid māducabimus? quidue bibemus? quibus operiemur? ea enim cogitant ethnici, rati hominem ad aliud non esse creatum, nisi vt hic viuat ad tempus. iis nos ne fiamus similes, cogitemus potius, quā miraculosē fouerit & sustentauerit dominus Iudæos in deserto manna & volatilibus caeli, rit dominus Iudæos in deserto manna & volatilibus caeli, *Chrysof.* ita vt nec vestimenta eorum, nec calceamenta fuerint detrita quadraginta annis. Quomōq; norit ille quomodo nos creauerit, nō sinit vtique, vt in hac parte deficiamus, modō secundum ipsius volūtatem vixerimus. Scit pater noster quibus indigeamus antequam petamus. Quomodo enim pater filiorum suorum obliuiscatur? Ethnici autē qui nescio quam sibi per somnia fingunt fortunæ diuinitatem, neque vidēt, nec expendunt deum vniuersalem rerum omnium curam gerere & sollicitudinem, sicque solliciti sunt.

- 4 Egregio ad extremum epiphonemate concludit hoc euangelium dominus, dicens, Primū quærite regnum dei & iustitiam eius, atque omnia adiiiciētur vobis. Hoc ergo bonum nostrum est regnum dei & iustitia illius. Id ipsum concupiscere debemus. finis enim noster est, propter quem facere omnia debemus. & ideo etiam primū omnium quærere, sine quo viuere non possumus. Pulchrē obseruauit hic Hierony. quomodo illa discernantur. Illud enim, nōcite solliciti esse, de carnali cibo & vestimento accipere debemus, ceterū de spiritualibus cibis & vestimentis semper debemus esse solliciti. At quid tandem est regnum dei? inquit *Chrysof.* remuneratio vtique bonorum operum, & iustitia illius via est cultus diuini, qua itur ad regnum. Quando igitur homo recogitat regnum dei, gloriā sanctorum, oportet eum amore gloriæ illius etiam festinare ad regnū, aut certe *August.* formidine poenæ, vt iste ait, odisse malū. Et hic ait August. manifestissimē ostendit non hæc esse appetenda tanquam talia bona nostra, vt propter ipsa debeamus benefacere, si quid facimus, sed tamē esse necessaria. Nemo prædicare debet, vt edat: sed potius, vt prædicare possit, edere. Merito quoque dicit dominus, Primū quærite regnum dei, quod nihil eo prius, nihil debeat esse antiquius. Et sanē iniquē faciunt, qui deum aut sanctos suos inuocāt propter bona temporalia, vel vt ab hoc aut ab illo custodiantur morbo precipuē ac primaria (vt aiunt) intentione. Quid enim hoc aliud est quā quod prouerbiū habet, Currus bouem trahit? Pri-

mūm quærendum est regnum dei, primūm pete gloriā sempiternam, dona & gratias animæ. Inuoca sanctos, vt i apud deum tibi impetrent fœlicitatem & salutem, quam ipsi iam possident. Veruntamen hoc est quidem per accidens, & vt maiori tutela peruenire queamus ad salutē, possumus etiā petere temporalia à deo, & à peculiarib⁹ sanctis orare conseruationem à certis morbis, & Mariam communiter de omnibus. Sic nanq; & Iacob orauit petiitque liberari de manu Elau, & Ezechias pro sua ægritudine plorauit ad dominum, & David non semel rogauit se eripi è manu hostiū. In vltimum tamen hæc omnia finem tendere debent, quia in gloriā dei & salutem animarum nostrarum: nemoq; adeo iustus petere debet, vt ex morbo liberetur, si sit cōtra salutē animæ suæ. Vide parte tertia in die sancti Sebastiani.

Audiant hæc auari, qui sua tantūm curant temporalia, neglectis missis, posthabitis concionibus, & omni cultu diuino. Quod nō faciunt pii & veri Christiani, sed primū quærunt regnum dei, cultum illius non negligunt, sperantes satis bonorum daturum esse eis deum, iuxta illud Dauidis, Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, neque semen eius quærens panem. Cuique pio non subtrahit temporalia deus, quæ alias adiacere tantūm solet velut auctuaria, ideo enim propriè hic dixit, Hæc omnia adiiiciētur vobis, non dabuntur: ne quis cogitet hæc temporalia vera bona esse, si conferantur æternis. atque ideo iubet nos æterna tantūm quærere. Diceres, Atqui oramus omnes, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Orare autē pro aliquo quid aliud est quā sollicitum esse? Verum quidem est quod panem petimus quotidianum nobis dari, idque ex mandato & doctrina Christi, sperantes quia si coluerimus deū & seruiuerimus illi, sedula oratione nostra, daturus ille nobis sit vitium necessarium. Sed hoc nullam in se habet sollicitudinem, dum deum oramus pro pane quotidiano. Hic enim curam & sollicitudinem prohibet dominus in crastinum, hoc est, in longa tempora. Et tamen dum apud Matthæum panem petimus quotidianum, etiam substantialem illum petimus, & spiritualement cibum animæ.

Vos itaque charissimi admonitos sedulo volo, ne sumatis hoc vobis, vt conemini duob⁹ dominis seruire, sed vni Christo secundum institutionem ecclesiæ suę sanctæ, deinde ne

Gez. 2
Esa. 2

feliciter nimirum sitis de rebus temporalibus, suffocantes orationem, omnemque pietatem vestram, eleemosynas quoque & omnia opera bona. Deus enim sua sapientia bene omnia prouidet, suaque omnipotenti voluntate perficit cuncta. Primum itaque querite regnum dei, & omnia necessaria adicientur vobis. querite & iustitiam eius, opere complentes quicquid fide tenetis, atque iuxta illud Petri, O fratres charissimi, satagate ut per opera vestra bona certam uocationem uestram faciatis, quoniam regnum dei eorum est, qui ad hoc sunt electi: ad id autem perueniemus per iustitiam, quam hic nobis largiatur deus in terris, ut per eam ad regnum suum perueniamus in caelis, Amen.

1. Pet. 1.

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM,
LUCAE XVII.

In illo tempore, ibat Iesus in ciuitate quae vocatur Naim, & ibant eum eo discipuli eius & turba copiosa. Cum autem appropinquaret portae ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris suae, &

haec vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum vidisset dominus, misericordia motus super eam, dixit illi. Noli flere. & accessit, & tetigit loculum. hi autem qui portabant, steterunt. Et ait. Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, & cepit loqui, & dedit illum matri suae. Accepit autem omnes timor, & magnificabat deum, dicentes, Quia propheta magnus surrexit in nobis, & qui deus uisitauit plebem suam.

4. Reg. 4.

Mar. 5.

4. Reg. 4.

Ioan. 4. 6

HOMILIA I.

Aulo ante hoc euangelium refert Lucas sanasse Christum ipsum Centurionis seruum, eius in qua qui indignum se professus erat, qui dominum reciperet sub testu suo. Iam vero non rogatus, maius adhuc mi-

raculum facit Christus, resuscitans mortuum, quo facto & diuinitatem suam & nostram probauit resurrectionem, quam plures tunc non satis credebat. Christus autem, dominus ille ipse qui uiuificat mortuos, & vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt, ingressus est ciuitatem Naim: quae ciuitas est Galilaeae, duobus miliaribus distans a monte Thabor, non longe a ciuitate Endor. Et hic quidem diligentiam Christi uides, qui ex una ciuitate in aliam comigrans, veram fidem docuit homines uerbo & opere, quomodo praelati uisitare debent subditos suos, malumque inter eos corrigere & reformare. Neque immerito uel temere Lucas hic commemorat in comitatu & apostolos fuisse & turbam plurimam. id enim eo disposuit dominum, ut plures essent tanti miraculi testes, sicque conuerterentur ad fidem. discipulos quoque ideo hic secum duxit, ut hoc in eo cernerent magisterium, quo ipsi quoque deinceps uerterentur, post illius passionem & mortem uniuersum mundum edoceri. semper etiam curauit dominus multitudinem hominum emendare in melius. Quumque appropinquaret dominus portae ciuitatis, efferebatur mortuus filius vnicus matris suae. fiebat ex consuetudine Iudaeorum, qui sepulchra sua extra urbem & moenia habebant. sic enim Christus quoque extra ciuitatem sepultus est in horto. Quod nunc etiam a Christianis quibusdam receptum est, ut coemeteriis in urbe abolitis, noua extra ciuitates constituantur more Iudaeorum, quod equidem ut non vituperari, ita neque multum laudari. Nam si id bonum admodum esset, maiores nostri quoque iam olim fecissent. Tantum itaque suspecta nouitas est, ubi ratione careat euidenti, ut ubi coemeteria nimis sunt angusta & populus multus, tunc sane alia ratio est. Efferebatur mortuus, inquit Theophylactus. Aliud rarius facit miraculum, ne quis dicat, Et quid noui in hoc seruo contigit? fortassis alioqui non fuisset mortuus. Ad hoc declinandum, resuscitauit iam mortuum illum dominus, quem iam ferebant sepeliendum, quo facto arguitur istud quoque prius miraculum factum esse ex omnipotentia dei. Ad miraberis autem, quare miraculum hoc fecerit dominus; nec requiritur, neque rogatus, aut quis tandem ratus fuerat eum mortuum aliquem suscitaturum? Sed defines mirari, ubi uideris etiam euangelistam hic demonstrare, quid permouerit ad hoc dominum. Erat enim mortuus ille filius vnicus matris suae uiduae, quae luctu steruque suo animum Christi percu-

Roma. 4.

Beda.

Eusebius.

Hebr. 13.

Ioan. 19.

Theoph.

Ambr. 1.

lit. & ad misericordiam comouit: quonia vnigeniti plerun-
que chariores ceteris sunt liberis, inter quos amor diuifus
est. Mater hac vidua erat, cui per hoc spes & cofolatio om-
nis adempta fuit, quod filio que habuerat vnica, iam destitu-
ta erat, marituque suum amiserat. sic Dauid dixit dilexiffe
se Ionatan, vt mater filiu amat vnigenitum. Sic Ieremias ait
ad Israelem, Lucum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Et
quis dubitet multum corristatam fuisse viduam hanc, quod fi-
liu vnigenitu amiserat baculu senectutis, lumen oculorum
suoru: Commouit itaq; cor matris exacerbatu ipsum domi-
nu ad misericordia, quum iam ante in lege preceperat do-
minus, viduas & pupillos negligi non debere. Diuino au-
tem nutu, inquit Beda, multa dum turba, multa viduam co-
mitabatur, vt viso tanto miraculo, multi ipsius testes, multi
dei fierent laudatores. bonum etenim est & salutare, mira-
bilia dni predicare, vt multi saluetur, iuxta illud Pauli, Si-
ne offensione estote iudeis & Gentibus & ecclesie dei, si-
cut ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mi-
hi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. Ad ipsum quilibet
faciat prelatus, multoru hominu salute promouere curans
& emendationem. Sed & antiquum illum hic atq; laudabi-
lem more videmus, conducendi funera ad sepultura. Eodem
nanque exemplo Aegyptij vna profecti sunt, quum Ioseph
& fratres eius defunctum patrem suum Iacob adduxerunt
ad sepulturam. ita enim habet scriptura, Ierunt cum eo om-
nes fenes domus Pharaonis, cunctique maiores natu terrae
Aegypti, & habuit in comitatu currus & equites, factaque
est turba non modica. Laudatur & Thobias hoc nomine,
quod mortuos ipse detulerit ad sepulturam. Quo docemur
nos quoque iniquum non esse, si quis corpus suum ab vna ci-
uitate in aliam deuehi sinat, quod nobiles ferè nunc facere
solent, quum sic Iacob via admodu longa voluit se ex Aegy-
pto aduehi in terram Chanaan, ibique sepeliri se cum ma-
iorib; suis, Abraham, Sara, Isaac, Rebecca & vxore Lia. Ioseph
quoque moriturus, adiurauit fratres suos & dixit, Post
mortem meam deus visitabit vos, & ascendere faciet de ter-
ra ista ad terram, quam iurauit Abraham, Isaac & Iacob. af-
portate tunc ossa mea vobiscum de loco isto. Quod & fecit
Moyses, quoniam commigrans ex Aegypto, abstulit secum
ossa Ioseph, cui si non vitio datur, quod ossa sua deferri vo-

luit ex vna regione in aliam tam longinquam, ibique sepe-
liri cum patribus suis: quid iam malo verteretur nostrati-
bus, dum ossa sua etiam in remotiora deuehi volunt ad se-
pulturam patrum suorum? Redeo autem ad illud vnde sum
digressus. Pium est sepelire mortuos, honestum quoque &
laudabile deducere funus ad sepultura, quo virtutis & lau-
dis genere commendantur duo Iudaei, princeps alter, alter
legis doctor, in sepeliendo Christo. Apostoli quoque Maria
iam demortuam honestissima processione sepelierunt. An-
gelicum quid est comitari mortuos, sicut anima Lazari ad
angelis delata est in sinu Abrahæ. Dices, Quid cu cadaue-
re agamus? aut cum crassioribus istis, quas pompas exhibea-
mus cu ossibus putridis? Cuiusmodi homines esse putas, qui
sic blaterant & impudenter ad eum loquuntur? neque enim est
quod respicias corpus putre & mortuum, exanimæ, exangue,
& viribus omnibus destitutu: sed considera corpus esse homi-
nis, qui tibi similis tuæque adeo fuerit imaginis, corpus in-
quam baptismo ablutu, cuius os sacrosanctu corporis Chri-
sti sacramentu suscepit, cuius lingua deum viuum adorauit,
oculi respexerunt in coelum, aures audierunt sanctu euangeliu
Christi, manus quoque expandit ad deum patrem celestæ. Quo
ipso corpore emeruit vitam æternam, in quo & resurrectu-
rus est in die nouissimo, & recepturus clarificatione gloriæ
sempiternæ. Sic Augustinus inquit, Neque contemnenda,
nec abiicienda sunt corpora defunctorum, maximeque iusto-
ru & fidelium, quibus tanquam organis & vasis ad omnia ope-
ra bona sanctus vsus est spiritus. laudantur formicæ, quod
mortuas formicas sepeliunt, sicut in hostiaria Malchi Mo-
nachi legitur, quæ a sancto Hieronymo descripta, & nunc in
vitis patrum reposita est. Quid quod ad hoc mouere sua que-
que debet fides, cum hoc argumetu nobis certum sit fidei
nostræ, quam de resurrectione conceptam habemus? Sed & ead-
em remouemur ad penitentiam peccatorum, ad emenda-
tionem vite, dum cogitamus eadem nocte quoque calcan-
dam esse viam, & futurum vt nos quoque exanimæ sineque vi-
ribus & spiritu hic iaceamus. Atque ob eam rem in quibusdam
regionibus moris est, vt mortuus vestibus suis induatur, si-
cut in vita ambulauit, sitque pheretromponatur, solo vultu
reverso conspicuus omnibus. Quis facie homines mouean-
tur, vt amaritudine mortis considerata, relinquunt peccata.

Ioan. 19.

Lucæ. 16.

August.

Hieron.

Ambro.

In Italia.

O faciem miserandam, o vultū luctuosum, o tristē & lugubrē aspectum. 3. Vīsa itaque vidua, misericordia motus est dñs, siquidem is ille erat de quo Sapiens ait, quod non cōtempturus sit orationē pupilli aut viduæ, quum clamabit & effundet gemitus suos. Quo facit illud Iob, Cōsolatus sum cor viduæ. Dixit autē dominus, Noli flere, quasi dicere vellet: Desiste quasi mortuū flere, quæ mox viuū resurgerē videbis. Neq; enim ideō eam flere prohibuit dominus, quod fletus pro mortuis iniustus foret & iniquus, sicut nunc neochristiani sentiunt, siquidem si vetus & nouum scrutemur testamentum, inueniemus flendum nobis esse pro mortuis.

Eccl. 2.2. Ecce enim Sapiēs dicit, Supra mortuum plora, quia defecit lux eius. & inde, Fili, in mortuū produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare. Sed quid multis indigemus scripturæ testimoniis, tantum exempla dispiciamus sanctorū.

Gen. 50. Nūquid non Abraham fleuit super Saræ vxoris mortē? Nūquid non mortuo Iacob precidit Ioseph in facie suam, plorans & osculans eum, omnisq; Aegyptus de fleuit illum septuaginta diebus? & rursus quum sepeliissent eum, planxerunt eum septē diebus, adeo vt Chananaei profiterentur magnum illum esse planctum Aegyptiorū. Nōne & Moysen mortuum in campo Moab, planxerunt filij Israhel triginta diebus? Nōne Saul & Ionatham occisos Dauid planxit luctu maximo, ita vt præciperet etiā Iudæos hoc ipsum docere filios suos, dicens; Filie Israhel flete super Saul; doleo super te frater mi Ionatha. Nōne Iudam quoque Machabæum occisum plāxit omnis Israhel maxima cū tristitia per aliquot dies? Et quid huiusmodi immoramur testimoniis, quum constet Christū ipsum fleuisse atque adeo infremuisse spiritu super mortuum Lazarum, ita vt Iudæi hinc argumentū sumerent magnæ dilectionis & ardētis amoris; Flēdū itaq; est super demortuis, maximè parentibus, amicis & cognatis nostris. Obiciunt neochristiani. 1. Christus hic vetuit flere viduam etiā super vnigenito. 2. Paulus inquit, Nolo vos ignorare fratres de dormiētibus, vt ne cōtristemi ni sicut alij qui spē nō habent. Cyprianus quoq; sedulo admonere ait se fratres, vt ne flectant super iis qui vocationē diuina ex hoc mundo cōmigrarunt. Similiter & Chrysostrōmus, lugere ait, & lamētari eos, qui ab hac vita decedūt, ex pusillanimitate cōtingit. Prohibitū hōcidē est à Papa Ana

stasio & cōcilio Toletano. Respondemus porro: Quod hic viduā flere prohibuit dominus, eo factum est, quod illi filiu à morte resuscitaturus erat. Et neochristiani igitur si mortuos resuscitare possent priusquam sepelirētur, sicut hic dominus fecit, possent & ipsi fletū prohibere. quū autem mortuos resuscitare nequeant, adeo vt nec claudum equum sanare hæcenus potuerint, sinant nos deslere mortuos nostros. Ad reliqua obiecta dicimus planctum non absolutè prohiberi, sed illum tantū qui ex diffidētia & desperatione prouenit. Id adeo manifestè patet ex verbis Pauli, sicut egregiè superiori loco testatus est Chrysostrōmus, inquiring intelligendū hoc esse, si fiat ex desperatione futura resurrectionis. Nō ergo absolutè dixit Paulus nolle se tristari fratres de dormientibus, sed addit, sicut alij qui spem non habent. Illi enim sic dolent super mortuis, quasi eos in perpetuum amiserint. Deinceps ait Chrysostrōmus, Ex charitate & vnanimitate bonæ volūtatis, vel etiā humanæ conditionis respectu, non prohibemur flere super mortuos, sicut legimus multos sanctos vehementes lachrymas profudisse, super vulnera aliorū. Multa adhuc dicenda hic restarent de sicctio luctu, quoniam sæpe coniuges aut liberi plorant super obitu suorum non seriò, nolentes interim Christū venientem resuscitare eos quos gaudēt semel esse defūctos. His dici potest, Nolite flere, quia nō seriò fletis, sed eo tantū, ne de vobis quid paulò indignius loquantur hoīes, teste Sapiente, Propter delaturā amarè fer luctū illius de vno die, & cōsolare propter tristitiā, fac luctū secundū meritū eius, vno die, vel duobus ppter detractionē. Nec est quod illud sic intelligas, quasi seriò id dixerit Sapiens, veneritq; super mortuos flere, nisi fortè ad biduum, sed illustit tantū istis, qui simulatū adeo luctum gerunt, vt triduano planctu, si nō sibi & mortuis, at hominum saltē detractionibus satisfecisse sibi probè videantur. Sūt etiā qui non mortuū lugent, quasi tantū ei faueant, sed quod multū ipsis incōmodi ex morte sua accedat. Qui etiā flet nō est pius, quoniam isti nō mortui, sed suum deplorant incommodum. Quāuis & hoc interdū in bono fieri potest, vt quū tota natio principem amittit, & super eius morte turbatur etiā propter se, eo quod multū in magnanimo principe positū est, qui vt fideliter tractat subditos, ita eorū neminē grauat. Sic tota Iudæorū congregatio planxit super Iudam

Chryso.

Eccl. 3

Machabæi iam occisum, Quomodo cecidit iustus, qui seruauit Israël? Atq; vt eo redeamus, vnde nostra hæc decurrere cepit oratio, dominus dixit viduæ, Noli flere, non quod super mortuis flendum nõ sit, sed quia ipse ille erat, qui defectum hunc, omniemq; dolorẽ mitigare ei & sedare poterat: illumq; qui ex filii morte p̄derat, luctũ, vertere in gaudium, defunctũ ei resuscitando filium. poterat vtique alacriter dicere, Noli flere, sicut per Ieremiã ait, Vox tua quiescat à fletu, & oculi tui à lachrymis. Nos quoq; oremus dominum pro viuus & defunctis omnibus, &c.

HOMILIA II.

- 1. Reg. 2.** A Nna Samuëlis mater, quum exaudita esset in oratione sua a dño deo, venit in templum, & gratiarũ actionẽ obtulit dño ex instinctu spiritus sancti, ibique inter cætera sic inquit, Dñs viuificat & mortificat, deducit ad inferos & reducit. At hic eũ qui possit talia, se esse probatur dñs, appropinquauit portæ ciuitatis Naim, & ibi defunctus efferebatur, filius vnicus matris sue. Accessit aut dominus & tetigit loculũ. Ecce, inquit Theophylactus, nõ solo verbo facit miraculum, sed & loculũ tangit, vt dicam quod corpus eius viuificũ sit, quia quando caro sua vnita est verbo oia viuificãti, ipse quoq; largitur vitã, p̄pulsata morte. Cuius exẽplo notare meritõ deberet neochristiani oēs, quãta sit efficacia sacramenti corporis Christi. Tactu enim suæ mundissimæ carnis, dedit vim regeneratiuam aquis per verbũ vitæ in baptisate, tactu suæ sanctissimæ carnis, mundauit leprosos, tactu fimbriæ vestiu suarũ, mulierem infirmam pristinæ restituit sanitati. Hi aut qui portabant, steterunt. Et dñs ait, Adolescens tibi dico, surge. Qui portabat, consideraturi erant, quidnã facturus esset dominus, quando matrẽ humaniter ad eõ consolaturus fuerat. Et dominus qui dem tanq; is qui potestatẽ haberet vitæ & mortis, præcepit adolescẽti vt iungeret: ex quo ipso imperio multum potentia accessit huic miraculo, longeq; plus maiestatis quã in illa resuscitatiõẽ tũ Eliæ, tũ Elisei exhibitũ fuerat. (Induc historias, vt voles) Christus nanq; hoc totũ quod facit, propria sua facit autoritate, cæteri tantũ per orationes & inuocationẽ nominis diuini, multis gestib; suã declarãtes imbecillitatẽ, dũ se per modũ crucis reponebant super mortuos neq; tamẽ id ipsum sine mysterio, siquidẽ eo significare vo-

luit spiritus sanct; eũ, qui redẽpturus esset orbẽ in cruce, potestatẽ habiturũ viuificandi homines. Dixit ergo dñs, Adolescens, tibi dico, surge, cum mortuo loquens tanquã viuẽte & audiente, quo etiam probat verbum suum, quod dixit Iudæis: Sicut pater suscitatur mortuos & viuificat, ita & filius quos vult viuificat. Quotquot enim nobis verẽ mortui sunt, deo non secus habentur ac si dormirent, ideoq; ille eos tam facillẽ ex morte resuscitat ad vitam, quã facillẽ nos dormientem excitamus. An non hic dominus potentissimus est, qui tribus verbis mortuum viuificat, adolescentem illum vocat, sermonẽ suũ ad eum conuertit, dicens, Tibi dico, imperat & addidit, Surge. Ecce quã non est impossibile apud deũ omne verbũ. Ecce quomodo omnipotẽs dei sermo à regalibus sedibus venit. 2 Et resedit qui erat mortuus. O quã statim vita suo paruit domino, verbo nimirũ omnipotẽti. neque resedit tantũ, sed etiam cœpit loqui, & dedit illum dñs matri suæ. Sic Thabitha quoque suscitata à Petro, respexit eum, & resedit. Sed tu hic misericordiã dei cõsidera, qui poterat iam resuscitato mãdare, vt sequeretur aut simile quidam, sed nihil horũ, tantũ misertus matris, tradidit eum illi, quæ omni iam fuerat spe & solatio orbata. Quum verõ miraculũ tantũ vidisset turba, quæ partim Christũ erat comitata, partim funus cõduxerat, præ admiratiõẽ timore correpti est ob magnitudinẽ facti, & laudantes magnificabant dominũ. Nõ hoc modo, quasi possit homo verẽ magnificare dñm, sed quod hoc modo tantũ illius agnoscamus potentia, sicq; eũ prædicemus corã omnibus, iuxta illud Sapiẽtis, Magnificatẽ dñm, exaltate eum quantum potestis, quia maior est omni laude. Quomodo aut magnificaret dñm, etiã ostendit euangelista. Nam ait eos dixisse, quia propheta magnus surrexit in nobis. Norant illi vtique mortuum fuisse adolescentem, eumq; iam iam sepulturi erãt, audierant pauca illa & breuia, sed potentissima Christi verba, signa iam rursus videbant hominis viuẽtis in adolescente, qui fucus nullus erat. siquidem residere & loqui, ad corpus animatũ pertinẽt. Aiunt ergo, propheta surrexit in nobis. Prophetam vocant eo fortẽ animo. quod & magni illi prophætæ duo, Elias & Eliseus mortuos suscitauerunt, quod quia hic etiam fecerat dominus, pro propheta habit; est eis, qui imperfecti adhuc erant, purum ipsum credentes esse hominem, neque rati si-

lium ipsum esse dei. Omnia enim nouit dominus, non instinctu diuino seu dei inspiratione velut reliqui prophetæ, sed per diuinitatē sibi unitā. Vel etiā putare poterūt eum prophetam illū fuisse, qui in lege promissus ipsis fuerat, quē suscitaturus eis erat deus, quē sibi audituri essent nō secus atque deū. Et sanē quod eū prophetā illū esse putarint, sequentia quoque, satis arguunt verba. dixerunt enim, Quia deus uisitauit plebem suam, sicut & turba dixit apud Ioannem, Verē hic est propheta qui venturus est in mundum. Magnū porō vocabāt, quoniā ratione miraculi tanti non uile eum reputabāt esse prophetam, sed in hunc penē modū, quo Cleophas de illo dixit, Hic fuit uir propheta, potens in uerbo & opere. Sic isti prophetam magnū uocabūt eū, quod deus per miracula sua clemēter uisitarit plebem suam. Quotiescūq; deus aliquem uel admodum affligi sinit, uel maxima bona illi donat, dicitur uisitare eū. Et tamen magis in bonā partem intelligitur, quō uisitauit dominus Saram, Iudæos in Aegypto, & alios plerosq; nosq; adeo ipsos oriens ex alto. Et tamen in suppliciis etiam malos uisitat, iuxta illud quod scriptum est in lege, Polluta est terra, cuius scelera ego uisitabo. & istud propheticum, Ecce dies domini ueniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisq; ad ponendam terrā in solitudinem, & peccatores eius contereos de ea. Et uisitabo super orbis mala, & cōtra impios iniquitatē eorum. **Ἰπσὸς** est gratiosē uisitare. Et exiit hic sermo in uniuersam Iudæam de eo, & omnē circa regionē. Solent hic ostendere quidam septē resurrectiones mortuorū ante Christū. Surrexit enim filius uiduæ Sareptanæ, filius Sunamitidis, qui proiectus est in sepulchrū Elisei & illius ossa, (quauis nūc neochristiani ossib; sanctorū nihil tribuāt & reliquiis) Resurrexit & filia Iairi, & hic adolescens in Naim, Lazarus quoq; Magdalenæ frater, & illi qui sub passione Christi (nō uacat tamē hoc mæandris) uisi sunt in sancta ciuitate, & ap paruerunt multis. Octauus iam tandē est ipse Christus, qui resurrexit à mortuis, ita ut amplius nō moriatur, neq; mors illi sit dominatura magis. Et sic resurrectio nostra in dieo-ctauo, hoc est, nouissima, durabit perpetuō. August. regula quam sæpe uobis proposui, hic quoque locum habet, quoniā facta Christi nō opera tantū, sed & signa sunt: ergo præterquam quod miracula sunt, aliquid etiam significant. At

Deut. 18

Ioan. 6

Luc. 24

Gen. 21

Exod. 3

Luc. 1

Leuit. 18

Esa. 13

3. Reg. 17

4. Reg. 4

E. 13.

Marc. 5

Ioan. 15

Mat. 27

Rom. 6

Super Io

an. tract.

49.

que hinc equidem putarim inoleuisse, quod iam olim miracula dei signa dicta sunt, quo nomine Christus ipse ea uocauit, dicens, Signa eos qui crediderint, hæc sequetur. Iam uerō si dispiciamus singula, uidebimus tres mortuos resuscitatos a domino, singulos certis circumstantiis. Siquidem filiam Iairi resuscitauit in domo, puellam adhuc existentē annorū fortē duo. decim. Adolescens autē hic magis succreuerat, ideoq; resuscitauit eum dominus iam elatū ad portas ciuitatis. Lazarus iam senior, ex monumento scetidus prodit resuscitatus. Neque omnino temerē est quicquid est quod ita diuersis rerū, locorū, etatū circumstantiis expressum est. Quoniā cū dominus ex gratia & misericordia animas resuscitat ex morte peccatorū, ne moriantur in æternum, quis nō faciliē colligat hos tres mortuos in suis corporibus resuscitados, typicē resuscitationem significare animarum. In triplici autē sunt peccatores discrimine. Qui dā enim uolūtate tantū peccatū, quidam etiam opere cōplent. Alii assuescunt peccare ita, ut ex peccatorum sordibus fœteant. Primi generis peccatores designantur per filiā Iairi. Siquidem peccatum mors animæ est, & cū primū homo interius cōsensit per peccatū, anima iam demortua est, & tamen adhuc in domo detinetur, quia nondum erupit in opus. Atq; huiusmodi peccatū facilioris curationis est, adeo ut dixerit dominus puellā istam mortuā non esse, sed dormire. Sicut autē peccatum illud sola uoluntate cōmittitur, ita eadem sola deponitur. Ea q; radix est quæstionis huiusmodi, Quod si uirgo tantū uoluntate peccauit, rursum per pœnitentiam acquirit decus uirginale: sin autē peccarit opere, amplius iam non potest illud assequi. Ut si in die quo ieiunium indictum est, comedere cupias, nec ieiunare uelis, deinde pœnitentiā agas super hoc peccato, potes adhuc seruare ieiunium hætenus nō uolūtate. Sin autem frangas ieiunium, manducans extra tempus, iam sanē ieiunium tuū ipso facto uolūtate uolasti, adeo ut quantacūq; pœnitentiā acta nequeas adhuc diem illum ieiunii ut decet obseruare. Neq; absimile est quod de uirginitate diximus. Reliqui qui etiā operibus peccant, per hūc nostrum adolescentem designantur, qui extra portā delatus est mortuus. Quisquis enim uoluntatem malā opere cōplet, iamā mortuū affert extra portam animæ suæ in hūc mundū. Sed q̄ benē oīa hic Christus expressit: Primi mortui loco, puellam nominauit dominus,

Signa, miracula.

Mar. 16.

Marc. 5

Luc. 7

Ioan. 11.

tres mortui.

Triplices peccatores.

Marc. 5

Vide par te. 3. de marty.

August.

peccatum per hoc volēs exprimere volūtatis, eo quod sexus puellaris multum imbecillis est, & facilē labitur in peccata tū cogitationibus tū consensu prauo, interimq; tamē maiori ducitur verecundia & pudore quā adolefcētes, dum nō audent ita temerē opus aggredi, vt illi qui impudentiores aliquando sunt & leniores. Prudēter itaq; dñs peccatū cordis voluit pudica illa duodeni puella significare, & peccatū operis exprimere paulo robustiore adolefcēte, qui iam portatus erat extra mōnia ciuitatis. Portæ animarum ipsi sunt sensus externi, per quos anima à morte vulneratur, dicente propheta, Ascendit mors per fenestras vestras, ingressa est domos vestras. Tertii porro generis peccatores qui affluerūt peccatis, indurati in illis, per Lazarū significātur iam in sepulchro positum, obuoluto iam lapide consuetudinis prauæ, & fœtore inueterato mali exempli, ita vt iā inde of fendātur homines, isti nimirū ægrè resuscitari possunt, sicut hic infremuit spiritu dñs, & fleuit, respiciensq; in cœlum, clamauit, Lazare, exi foras. Vsq; adeo difficulter qui in peccatis vsq; ad vtrāq; aurē obsurdit, cuiusmodi homini dicit dñs per propheta, Inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis. Tales erant & adulteri illi duo, quorū alteri dixit Daniel, O inueterate dierū malorū, iam venerunt peccata tua quæ operaberis prius. Quam ægrè assueta relin quimus? quā difficulter qui in peccatis inueterati sunt, ab eis discedūt? Sic enim & Sapiens ait, Adolefcēte ambulātem secundū vias suas, vbi cōsensuerit, nō recessurū ab illis, & propheta peccatorē centū annorū maledictum predicat. Sepulchrum igitur peccatoris, ipsa perdita est consuetudo. Nos tamē hic de nemine desperare debemus, quoniā Christus etiā Lazarū adhuc potest de monumēto resuscitare, fœtidū, iamq; quatruiduanū. 4. Cæterū in hūc sensum sancti patres historiā hanc totius euangelii exponunt etiā, vt est iter per symbola facilimū. Vidua hæc ipsa sancta est ecclesia catholica, quæ hic peregrinatur quidem, sed tamen spon sus illius Christi dñs in cœlis est etiam corporali conuictu, & huius vnigenitus defunctus est. quū enim Christiani pluri sint, ecclesiæ tamen sanctæ quilibet Christianus filius vnus est, & is quidem per peccatū mortuus est, iamq; efferebatur extra portas, hoc est, peccatū quod in corde gestabat per verba, opera affert in mundū, tanq; per portas suæ ciuita

tis, quidē mors ista animæ effertur per offendicula peccatorum, teste Esaia, Exclamauerunt peccata sua sicut Sodoma, & nō occurrarūt. Sed quis illū deportauit ad opus quatuor passionis animi, gaudium, tristitia, spes & metus. de iis ait Bernardus, Amat quod non decet, timent quod non oportet, dolēt vanē, & gaudēt vanius. pluribus adhuc modis exponi illud posset, adeoq; dilatarī, vt per totam quadragesimā extēderetur, per symbola facilima. Pheretrum in quo mortu⁹ effertur, malē securo desperati peccatoris cōsciētia est, vel etiā malē sibi constans pœnitentia. Ambrosius quatuor ifos qui portauerunt, quatuor elementa intelligit, sed quādo pheretrum ligneum sic, sperat, quod vbi primū Christus tetigerit lignū crucis, qui mortuus fuerat, resurrecturus fit viuus. longe autē deportato peccatore à domino, nihilominus tamē hic appropinquat ad illum, & misericordia motus super viduam ecclesiam suam, admodū perturbatā propter filium demortuū in peccatis, accedit dominus, tangit loculū, & statim accedēte domino, res meli⁹ habere incipit. pheretru autē ille tangit flagello tribulationis, verbo suæ prædicationis, & gratia suæ inspirationis. sic Iob ait in persona perturbatorū, Misere mini mei, misere mini mei saltē vos amici mei, quia manus dñi tetigit me. Hoc ipso verbo tetigit domin⁹ Ieremiā, quādo dixit ipse, Misit dominus manū suā, tetigit os meū. Sic Daniēl quoq; tetigit in labiis suis. Neq; verō satis iam hoc est statim, si tangat dominus conscientia peccatoris, nisi & qui gestabāt illum, sistant pedē gressusq; figant, puta cōcupiscentias, voluptates, vanaq; gaudia mundi. Nisi enim aliquē pœnitcat veteris vitæ, nouā ille nō potest induere. Ait autē dominus mortuo, Adolefcens tibi dico, surge. O vocē præclaram, o vocē potētē, o benignā tum & clemētissimā Christi vocē, quæ excitat peccatorē, vt surgat, sedeatq; per pœnitentiā & cōtritionē, quā restam erigit in corde suo, dicens cū filio prodigo, Surgā & ibo ad patrem. Mox etiā cōfiteri incipit & loqui, non tacens peccata sua. ait em̄, Pater peccaui in cœlū & coram te, nō sum dignus vocari fili⁹ tuus, fac me sicut vnū de mercenariis tuis. Ad hanc confessionem sceptrū illud dominus tradidit matri suæ ecclesiæ catholicæ, idque in sacramento pœnitentiæ, dum à sacerdote illi datur absolutio ab omnibus peccatis suis ipseq; adeo restituitur sacramentis ecclesiæ, cui vnitur.

Oigitur domine Iesu Christe, rogamus te per immensam misericordiam tuam, nostrum quoque digneris tangere loculum gratia sancta tua, quatenus resurgentes à peccatis, viuamus iustitiæ per gratiam tuam, sicque per absolutionem sacerdotis restituamur matri nostræ militanti ecclesiæ, hic in ista vita, eaque consummata, per angelos triumphanti quoque sociemur in secula, Amen.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
LVCÆ XIII.

In illo tempore, Cum introisset Iesus in domum cuiusdam principis Phariseorum, sabbato manducare panem, et ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum. Et respondens Iesus,

dixit ad legisperitos et phariseos dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanauit eum ac dimisit. Et respondens ad illos, dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, et non continuo extraherillum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem et ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primo accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, et veniens is qui te et illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum, et tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in nouissimo loco, et cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Quia omnis qui se exultat, humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.

HOMILIA VNICA.

Nudi homines mundi huius morem habent admodum pertinacem & absurdum, quod cum nemine vel manducare volunt, vel bibere, rati id ipsum suis siue corporibus, siue bonis esse detrimentosum. Atque hoc fieri non decet extra domum inter christianos maxime, sicut Christus ipso facto docuit. Pharisei namque & legisperiti quarebant occidere dominum, quod se filium profiteretur sui patris, quod saepe apud Ioannem meminit dominus. Et tamen nihilominus inuitatus ipse à quodam principe Phariseorum, comparuit, non ignarus se non amore aut animo bono esse vocatum, obseruabant enim eum, & quidem sabbatum id erat, quod iam antea saepe exprobrauerant domino, quia non seruaret. Subornauerunt quoque infirmum, unde ausam arripere dominus violandi sabbatum. Atque hinc patet dominum nullo bono affectu fuisse inuitatum, & tamen ille ad inimicos suos venire dedignatus non est. Curæ enim ei erat animarum utilitas, & propterea etiam ad inimicos ingressus est, ex cuius doctrina, sermone & opere poterant utilitatis permultum suscipere, si voluissent. Eaque forte causa est, cur alio loco etiam inuitatus ad phariseos domino, hospitis nomen exprimitur Simon, hic autem non sic, quoniam cum malo animo inuitatus dominum, indignus habebatur cuius nomen in memoria hominum permaneret. sic enim ait Dauid, Non recordabor nominum eorum per labia mea. Fuit ergo ingressus dominus domum principis phariseorum iam in ipso sabbato, quod tempus erat eorum quidem sententia aptissimum, quo occasione haberet domino iniquitatis non nihil exprobrare, maxime si quid in illo faceret aduersus legem, sicut apud Ioannem dicebant, hominem hunc non esse à deo quisquis sabbatum non seruaret. Manducare debebat cum phariseis dominus, quod hic euangelista simpliciter admodum exprimit, dicens, Ut manducaret panem. Quo inuitatur, non curasse dominum, magnam apparatus ciborum, sed solo etiam pane fuisse contentum: nisi forte more Hebræorum, hæc quoque locutio intelligenda est, ubi nomine panis omnis cibus intelligendus venit. Præsentem autem dominum diligenter admodum obseruabant, qui mos est malorum & malignantium, inuitatum siquidem illum tan-

Ioan. 5.

Mat. 12.

Theoph.

Luca. 7.

Mat. 26.

Psal. 15.

Ioan. 9.

- quam amici eius, & inimici interim erant pessimi, insidiantes etiam vitæ ipsius. sicut eos verè propriis descripsit dominus coloribus, inquiens, Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Huiusmodi homines summa cura cauendi sunt, iuxta illud Sapientis, Ne contra faciem vestes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. Quia ratione autem insidias struxerint pharisæi domino, deinceps euangelista ostendit, dum fuisse ante eum hydropicum commemorat, id ipsum nanque sic subornarunt pharisæi, non bene tamen præmeditati super eo quod agebant. siquidem hydropisis ex nimio provenit humore, qui & inflat & anhelicum foetidum reddit, vnde hydropici quo magis imbibunt aquæ, eo plus sitiunt. ideoque avari per eos designantur, qui vt semper egent, ita quo plus diuitiarum possident, eo magis illas appetunt. Quod autem corpore passus est hic infirmus, idem animo patiebantur pharisæi homines auarissimi quod sepe eis obiecit dominus, & apud Matthæum præcipuè, quam obrem plus ipsi indigebant opere Christi, quam hic hydropicus.
- 2 Sequitur, Respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos. Quæris, Cuiam respondit, à nemine interrogatus? Sanè non respondit hic eorum interrogationi. simulque preuenit & arguit ipsorum stultitiam, qui inculcare eum volebant de sabbato. Scit enim deus cogitationes hominū quoniam vanæ sunt. Et ait, Si licet sabbato curare? Quo verbo nonè manifestè irridet eos vt insipientes? siquidem cū deus sabbatum benedixerit, ipsi bene facere prohibent in eo, & per hoc faciunt eū omnino maledictū. nō enim benedictus est dies, in quo nihil boni fieri solet. Ideoque tacuerunt Iudæi nō valentes ad hoc respondere quicquā, siquidem videbat se captos quicquid omnino responderet. Et si licet sabbato, quæ obseruant dominum? si verò non licet, quæ ipsi iumentisua adiuuant in sabbato? Tacetibus iam porro pharisæis, curauit dominus hydropicum, & dimisit. Moshic fuit pharisæorum. vel enim turpiter silebant, vt hic: vel impie irridebant verba Christi, vt apud Lucam: vel certè inique interpretabantur ea, quemadmodum in Ioāne, quum iam ad lapides currerent, & sicut in templo per triduum reardiscando. Christus autem etiam tacentibus Iudæis, noluit magnum atque præclatum hoc opus misericordiæ intermit-

tere, quin potius tetigit, suæque mundissimæ carnis contactu curauit hydropicum (multa hic dici possent & deberent de eo quomodo feriæ peragenda essent, sed materiam hanc vide in homilias de decem præceptis) dimisit eum, nec quicquam seruitutis ab eo exegit, tantum doctrinam suam voluit opere consummare, sicut alibi dixerat, Gratis accepistis, gratis date. Fecit hoc idem & Elifæus propheta cum Naaman, quem liberum quoque dimisit, ita vt animo liberrimo conlitteretur, & credens gratias ageret deo. Sic etiam paralytico dixit dominus, Ecce sanus factus es, vade, & amplius noli peccare, ne quid deterius tibi contingat. Quumque iam ante noluisset quicquam respondere pharisæi, ipse nunc dominus proponit, sic tamen vt interrim ipsos quoque redarguat auaritiæ suæ, & ait, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum in die sabbati? Si hoc vos facitis bruto, non idè ego faciā homini? nec poterant respondere quicquam. quod cui mirum videatur quæso, si æterna dei sapientia illorum excessit stolidam & ignaram prudentiam, quando in Stephano quoque non potuerunt contradicere sapientiæ & spiritui qui loquebatur in eo? Si vis extendere sermonem hunc symbolicè, expone hydropisim de auaro aut luxurioso: in vtroque est tumor corporis, superbia factor oris, infamia peccati, sitis indeficiens inexhausta libidinis aut appetitionis, pigrities pedum ad bona opera, spirituum & meatuum cōpressio per inuidiam, & cutis infectio externæ conuersationis. curre per symbola vt liber, habebis semper scripturas. fuit primus sermo meus 1508. Friburgi. 3. Videns porro dominus insolentiam eorum, & quomodo ambiebāt primos accubitus, quod & apud Matthæum exprobrat illis, siquidè idipsum etiam in synagogis faciebant, vt hic in conuitiis doctrinā ergo humilitatis proponit. Vides hic cœcenas Christi, quales sunt: nempe in vtilitate anime, & non satietatem ventris vertuntur. Quoniā iam ante docuerat, licere etiā sabbato curare. curato itaque hydropico, nunc nitebatur dominus mederi etiam pharisæis in tetro isto & abominabili malo arrogantia: atque ambitionis. Estque doctrina hæc in se facilis, nec multa indiget explicatione. Vtinam modo tam facile eam impletemus opere, quā facilis est intellectu. Sed quoniā hanc euangelista nō frustra parab-

Mat. 10.

4. Reg. 5.

Ioan. 5.

Act. 6.

Mat. 23.

Theop.

Beda.

lam vocat, breuiter intuentū est. quid etiā mysticè signet. Inter Christū quoq; & ecclesiā nuptiā quādā sunt ad quas Christiani nos velut vnus corporis mēbra inuitamur. Nemo autē nostrū primū ambire debet accubitus, hoc est, de suis operibus & meritis gloriari nemo debet. Vestem quidē quisq; habeat nuptialē, sed illam humilitatis splendor illustret, non ambitionis fulgor obfuscet. (posset cōiuuiū hoc latissimè deduci per symbolū.) Nos hinc discamus peccatū quod prae oculis est, & in publico corrigere, quoniā & dñs hic, quia hora cenāe & ambitionis morbus ante oculos saluatoris versabatur, tēpus erat admonitionis. decebat enim vt magister humilitatis, omnes tum superbiā, tum arrogantiae ramos præcinderet. Docemur hic quoq; nos inter nos mutuo honore præuenire, ita vt ne quis semetipsum præ alijs obseruādū reputet & venerādū, quomodo Paulus nos iubet inuicem præuenire honore, quod ipse etiam fecit, qui minimum se dixit esse apostolorum. O quam necessarium nunc foret, vt Christus in hac quoque reuersus secula veniret ad nuptias, conuiuia, comitia, & reliquos conuentus, vbi vt quisque ferè minimus est, ita pro maximo vult haberi: nemo humilitatem sectatur, omnes honorē querūt & gloriā, arrogātes atq; pro primis reputari cupiunt, nemini volunt subiaci, nemini parere, siue ecclesiastici sint, siue seculares, vt quis etiam in cœnobiiis sit homo nihili, tamē Abbas, Prior, Cellarius esse cupit. Inter canonicos pleirq; omnes vicariatū, custodit officium, decanatū, præpositurā, episcopatum desiderāt, & sic in alijs etiā secularibus. 4 Postremo iam doctrinam suam concludit dñs egregio epiphonemate & ait, Omnis qui se exultat, humiliabitur. Hoc certum sanè est corā deo, qui superbis resistit, & humilibus dat gratiam. idem quauis hic non fiat, fiet tamen in illo futuro seculo. *Lucæ. 16.* sicut in diuite & Lazaro satis patet. In hoc mūdo multi in *Theoph.* suo fastu elati superbiūt per omnem vitā, & ab hominibus hic quis sit maximus: interimq; clam reicitur à deo. Est qui in honore viuat, sed neq; vsq; ad finē, nec apud omnes, sed quantum à quibusdā obseruatur, tantum ab alijs irridetur, & nonnunquam ab iis à quibus honoratur. Quid quod multi dum summos ambiunt honores, non raro in summas incidunt ignominias? Lucifer dum se super angelos euehit, corruit, in ima inferni detrusus. Adam & Eua superbire cœpe-

runt in paradiso, volētes æquare Deo in cognitione boni & mali, sed ex paradiso pulsi sunt cum omni posteritate sua. Aman voluit inclinari sibi oēs homines, quod cū non faceret Mardochæus, patibulū erigi ei iussit 50. pedū altitudine, *Hester 7* ipseq; in illo suffixus, scelera euomuit animā. Dauid paulò altius animo suo elatus, iussit numerari populū suum omnē, neque in eo impudē trāsgressus est præceptū domini, quod dederat, Quando tuleris summā filiorū Israēl, iuxta numerū dabunt singuli pretiū pro animabus suis dño, & non erit plaga in eis cū fuerint recensiti. Dauid non dedit hoc pretium, *Exo. 30.* & tamen populum numerauit, paulò arrogantius ipse de se sentiens. statimq; misit ad eum dñs prophetam Gad, qui dixit illi, Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut *2. Re. 17.* tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & isti te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nūc ergo delibera & elige vnum quod volueris ex iis, vt faciam tibi. Dixit autē Dauid ad Gad, Coarctor vndique nimis: sed *2. Pd. 27* melius est vt incidam in manus dñi, multæ enim misericordie eius sunt. Mortuiq; sunt ex populo septuaginta milia *4. Re. 19* virorū. Percussus est propter superbiam suam. Sennacherib amisit centum & octoginta quinque milia virorum, ipseq; adeo deinceps in Ninie occisus est à proprijs filiis suis. Post sem hoc modo per totam scripturam discurrere, quoniam odibilis est Deo & hominibus superbia. Deus quoque memoriam perdit superborū, eorum autē qui humiles sunt corde, conseruat recordationem. Vnde sæpe fit vt confundantur *Eccl. 10.* superbi, iuxta illud Sapiētis, Superbum sequitur humilitas. *Prou. 29* Vicissim autem qui quis se humiliat, exaltabitur, sicut Christus ipse, quoniam se exinanuit, formā serui accipiens, exaltatus est à Deo, dato sibi nomine super omne nomen, & c. Quid multa? quicquid primus Adam per superbiā amiserat, id omne cœlestis Adam Christus per humilitatē reparauit. Et quauis præclara illa in vtroque testamento multū commendatur humilitas, vnde & Iudith dixit, Humilium & mātuctorum semper tibi placuit domine deprecatio: & Dauid *Psal. 7.* cecinit, Tu domine populū humilē saluum facies, & oculos superborū humiliabis. rursus deinde, Propè est dominus *Psal. 33.* iis, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Cū Michol derideret Dauidem, eo quod ante arcam domini cithara canens saltaret, dixit: Ludam & vilior fiam plus quam *2. Re. 6.*

- Prou. 12.* factus sum, & ero humilis in oculis meis. Didicit hoc ex optimo patre non imprudens filius Salomon, docuitq; vbi superbia sit, ibi contumeliam esse: & vbi sapientiam, ibi humilitas. Sed & Iob inquit, Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Id genus loci innumeri in veteri testamto extant, quoniam Deus humiles respicit in celo, & in terra. peculiarem tamen illa laudem meretur in euangelio, vnde & prae aliis viris appellatur euangelica, eo quod per illam coepit virgo Maria, quod profitetur ipsa in cantico suo, dicēs. Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancilla suae, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce quauis multis exornata fuit Maria virtutibus, vni tamē humilitati ascribit, & tribuit illud, quod electa sit mater Dei, sicut & humiliter respondit angelo, Ecce ancilla domini, Fiat mihi secundum verbum tuum. Angelus illi denunciat, quoniam futurum sit, vt fiat mater Dei, ipsa se ancillam domini tantū profitetur. Quid quod Augustinus dicit, Quia castitas Mariae non placuisset domino sine humilitate: Si humilitas non esset, filius Dei homo factus non fuisset, euangelio & sacramentis omnibus adhuc careremus. Humilitatem in omnibus amat dominus, nec sine ea quenuquam recipit, quum illa ianua sit qua ingredi oportet in caelum. Ianua autē ista humilis est, quum & Christus mitis existat & humilis corde: ideoq; per eam superbi intrare non possunt, sed cōfringūt capita sua. Tu itaque si christiano vis gaudere nomine, fac sis humilis vt Christus. in caelum venire si optas, esto humilis. vnde & Paulus ait, Obsecro vos fratres ego vinctus propter dominū, vt dignē ambuletis in vocatione, qua vocati estis in omni humilitate. Et nos igitur humiliemus animas nostras coram domino, & corde contrito stētes, oremus illum vt secundum voluntatem suam agat nobiscum, quia cum humilibus operabitur misericordiam. in eorum itaque numero nos etiam fac esse domine Iesu, vt vitam mereamur aeternam, Amen.

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM,
MATTH. XXII.

In illo tempore, Acceſſerunt ad Iesum pharisaei, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum: Magister, quod est mādatum magnum in lege? Ait illi Iesus:

I

Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet ac propheta. Congregatis autem pharisaeis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei. Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum dominum, dicens: Dixit dominus domino meo sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die amplius eum interrogare.

HOMILIA I.

Ationem euangelicā huius historiae ipse quoque aperit Euangelista. dum enim exasperato erant aduersus CHRISTVM animo ludaei, amarulento odio erga eum cōcepto, quarebant quomodo occiderent eum. Iamque ipse propositum eorum in denario impedierat, professus debere illos censum Caesari. Sadducæis silentiū imposuerat, qui aduersabantur pharisaeis, negantes resurrectionem mortuorum. Quodque de Herode & Pontio Pilato legimus eos in domini nece fuisse cōcordes, hoc etiam nunc de Sadducæis cernimus & Pharisaeis. Verūm

Hieron.

Chryso. maleuolentiā & inuidiā impudētes faciūt homines, ideoq; femoti pudore, surrexit vnus ex doctis illis, nō quod veller doceri quicquā, sed vt dominū tentaret. Quod autem vnus interrogauit eū, ideo factum est; vt si vinceretur ille, solus confunderetur: si n autem superaret dominū, omnes sibi honorem arrogarent. Omnis enim malitiā confunditur quidē aliquoties ratione veritatis, corrigitur autem nunq; maximē eorū qui proposito malo & non ignorantia peccant. frigidum istud fuit institutū, quasi non daretur intelligi, si vnus ipse vinceretur, oēs eos esse superatos, qui illū adiuuerāt, sicut ipsi in consciētia sua profiteri cogebātur. Exigua etiā ista est consolatio in seipso confundi, quum interim id alijs maximē ignorent. Chryostomus hinc doctrinā colligit huiusmodi, Quando sæpe superati sunt Pharisei, & tamē non destiterunt tentare dominū, nec se fatebantur victos, docemur nos, vinci quidem, sed nō placari malitiā, sicut hic Pharisei aduersantes veritati, veritatē conabantur infringere. Quisquis nanque pro veritate pugnat, quamprimū illā cognouerit, in eam consentit: qui autē veritati aduersatur, in eam quanuis commōstratam sibi non vult consentite. Atte dant hic quicūque aduersus hæreticos disputāt, quod si Pharisei coerciti sunt vt taceāt, & conuicti de veritate, vtiq; fieri potest, vt quis etiā hæreticos cōpescat, vbi eos superauerit. Quando autē Christus ipse Phariseos superauit quidem, & tamen non cōpescuit, quod frenū iniicies tu etiā superato hæretico? An ne Christo fortior es? Pensandū est hoc istis maximē tēporibus, quū clamatur ab omnibus disputandū esse aduersus Lutherū & alios hæreticos. Id vtiq; libenter facerent multi, ipseq; adeo ego cū Luthero Lipsiæ tribus septimanis, cū Oecolampadio in Badē superiori quatuor hebdomadibus disputaui. Sed frustra aduersus huiusmodi hæreticos disputatur. eo quod non quærunt veritatē, sicut prætexunt, sed tantū suos defendere errores, Ideoq; vt maximē superentur, vt & factū est per gratiā Dei vtrinque, nihilo cōpescuntur inde, sed ferē magis sœuiunt, iuxta verba Chryostomi, cui penē consentit Origenes, inquit, Propriū est eorū qui mendacijs sunt doctores, obmutescere quidem quantum ad rem, non autē tacere. sanē enim cū etiam vix queunt mutire, adhuc tamen non tacent. Quæ etiā causa est, quod in i. Tim. 2 hæc doctores oēs prohibent disputare cū hæreticis, quo-

Disputatio Lipsiæ & Baden.

Chryso. Origen.

niam & Paulus de disputando loquens, ait, Noli cōtendere verbis, ad nihil em̄ vtile est, nisi ad subuersionē audientium. Hinc est quod hæretici pernici cōparantur apud prophetā, *Ierem. 17* sicut id ipsum pulchrē explicat August. aduersus Faustū. *Paul. Lib. 13* Paulus quoq; eos non temerē comparat duobus istis magis Pharaonis, quia sicut illi duo Iannes & Mambres resistenterunt *2. Tim. 3* Moysi: ita & ii resistunt veritati, homines corrupti mente; reprobi circa fidē. In prōptu eius rei causa est, quoniā iudicem ferre nolunt: quē quum nō habeant, quid timent obscuro, quomodo causa aliqua excidant? ipsi se iniustos & falsos non iudicant, quum interim si regulam Pauli obseruaret, vt duobus aut tribus prophetantibus, reliqui iudicarent, iam *1. Cor. 14* dudum tot erroribus finis esset impositus, sed transeo ista, & ad cætera pergo. 2. Quum iam ex veritate dei obmutissent Sadducei; ad verba Christi, accessit vnus ex Phariseis. Porrō sicut saluator verbo doctrinæ suæ silentiū imposuit Sadduceis, sic facient & Christi imitatores exēplis scripturarum, quibus oportet secundum suam doctrinam omnē vocem obmutescere Pharaonis, hoc est, impiorum. Phariseus autē iste accedens, tentat dominū, & ait, Magister, quod est mandatum magnū in lege? Interrogatio sanē præclara, nisi ex animo maligno profecta esset. dominū ille vocat magistrū; cuius nolebat esse discipulus, simplicē se simulat interrogatorem, quū interim fraudulentus erat insidiator. De magno vel etiā maximo quærit mandato, qui minimum non seruabat, siquidem ille demū iustitiā debet inquirere maiorē, qui minorem seuarit. Quicumque nouit & interrogat non voto *Hieron. Origen.* discendi, nō quasi discipulus, sed quasi tētator accedit. Imō & fratrem pharisei huius æstimare debemus, quisquis nō corde bono, & simplici volūtate doctorem interrogat de locis scripturæ. Hi nimirū sunt pharisei isti, de quibus David cecinit olim, *Psalm. 77* Quia auerterunt se, & tentauerunt deum, atque sanctū Israël, &c. Phariseus tamē hic quauis subdola mente Christū acceperat, ex respōsione tamē ipsius sese emendauit, siquidē testate Marco, dñs videns eum prudenter respōdisse, dixit eum nō longē esse à regno dei. Ita inter nos quoq; fieri cōuenit, vt peccator sit aliquis, audire tamē debet verbum dei, quis scit vbi tandē gratiā largiatur ei deus? Siquidem nescit, ait Ambros. tarda molimina spiritus sancti gratia. id ipsum in ministris videmus Iudæorū, qui quum

Ioan. 7.

venissent tenere dominum, audiētes autem verbū & doctrinam ipsius, reuersi ad dominos suos, a quibus emissi erāt, & interrogati cur non adducerēt Christum, dixerunt neminē vnquam sic esse locutū, vt loqueretur ille. Sic Hermogenes sancti Iacobi aduersarius, conuersus ab eo, discipulus ipsius effectus est. In hūc modū ex Cypriano magno (quē Cyprianum Basilium vult eundē esse, cuius scriptis sanctis vitmur) sancta Iustina fecit ministrū dei. & Catharina quinquaginta sapiētes cōuersos ad fidē ex philosophis fecit, vt essēt martyres Christi. Ne desperet itaq; prædicator ex eo quōd malos homines in grege suo habeat, quis scit quibus & quādo gratiam suā effundat dominus? Ita planē euenit huic legisperito, qui ad dominum veniēs, magistrum eum professus est, & de magno mādato quæsiuit. Apostoli quoq; magistrū appellarunt Christū, sed meliori affectu quā hic phariseus, sicut ipse testatur dominus, inquiring, Vocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. sic quisquis animo bono magistrū vocat dominum, rectē facit. Sic hodie etiam plerique faciūt Christiani. Omnis enim qui dicit, Pater noster qui es in cœlis, nō debet habere spiritū seruitutis in timore: quia qui nō habet spiritū adoptionis filiorū, & dicit, Pater noster, mentitur, cum nō sit filius dei, deum patrē suum appellans: qui si pater eius est, cur nō diligit eum? Iam ante diximus interrogationē hanc in se præclarā esse, planēq; ita

Ioan. 13.
Orige.

Mala. 1.

Theoph.

1. Cor. 13.

lem, quam etiā Christiani omnes atreō animo obseruare, & corde percipere debēt. sed cum dixit textus eū tentasse dominum, cogitabis forsitan, quid fieri potuerit, vt in tam magna intermissione Christū tentarit? Theophylactus respondet, & ait, Accedit tentans, si apponat aliquid mādato primo quasi legē corrigens, vnde occasione sumeret arguendi eum. Sunt tamē qui dicāt phariseum ratum esse Christū pro maximo mandato proposito illud, Nō habebis deos alienos, quod ex omnibus decē, locum primū obtinet. Id si fecisset dominus, statim obiecturus fuerat phariseus præceptum charitatis, quæ etiā (ex Pauli sentētia) fide & spe prior est. In hac interrogatione id quoq; expendendum est, quōd dum ille de magno quærit mādato, mādata dei æqualia nō esse. ideōq; nec transgressionem peccati æqualē esse certum est, quia priuatio mensuratur secundum habitum. Sequitur inde quā immeritō dixerit hæreticus Iouinianus,

nus, omnia peccata æqualia esse, quam sentētia D. Hieronymus fortiter quam plurimis sacræ scripturæ argumētis impugnat. Sicut enim boni nō æque omnes sunt boni, ita mali nō iuxta mali existūt omnes, quomodo & sancti non omnes æqualiter sunt sancti: iuxta illud Pauli, Alia claritas solaris, alia lunæ, & alia stellarū. sicuti nāq; stella à stella differt in claritate, sic erit & resurrectio mortuorū. Origenes quoque ait, Si tentati phariseo dñs nō respōdisset, cōsequenter æstimabamus non esse mandatū alio maius: quādo autē respondit, necessariō sequitur mādatorū alia magna, mediocria alia, alia etiā esse minora. 3 Respondit ergo dominus & dixit, Diliges dominū deū tuum ex toto corde tuo, in tota anima tua, & in tota mēte tua. Hoc est maximū & primū mandatū. Respōsione hac dominus & phariseum ipsum & fallam eius arguit conscientia. Dilige, inquiring, dominū deum tuū. quasi diceret, Non sicut tu, qui deuotionem tantū exhibes ore, & dolos meditaris in peccore. Cōstat hinc, iam inde à tempore Moyſi vsque ad Christi aduentū, quæri solitum inter Iudæos, quod esset magnum mandatū: neque erat inuentum, donec veniens Iesus docuit non solū, quod esset magnū sed etiam primū. Patet igitur ordinē & gradus quosdam esse mādatorum. Deinde certū sumus, quod nani sit mandatū primū, quod proximū: deinceps autē ad tertium, quartum & reliqua procedendo, nihil nobis constat, sed Christus tantū qui virtus est & sapiētia patris, id ipsum nouit. Esse autē & mādatorum aliquod minimū, satis patet ex verbis Christi, quando dixit, Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minim⁹ vocabitur in regno cœlorū. Carterum omnis illa mādatorum magnitudo intelligēda est ratione dignitatis, nō necessitatis, quæ æque necessaria sunt omnia inter se inuicē cōnexa, & velut concatenata. Sed & eadē mādatorum omnium vtilitas est, meritum vitæ æternæ. Atque interim in vno tamen magis quā in alio exercere se, id plus vtilitatis habet. sicuti vicissim plus peccat, qui in hoc quā in alio præcepto delinquit: puta maior offensa est cōcupiscere vxorem, quā in aliā quācunq; rem proximi, & maius est adulterio homicidium. In vniuersum quoque loquendo grauiora sunt peccata quæ directē aduersantur deo, q̄ quæ contra proximum fiunt. Odiō igitur prosequitur maximum peccatum deus, cuiusmodi est

Lib. 2.

1. Cor. 13.

Orige.

Chrysoſt.

Orige.

Mar. 5.

Chrysoſt.

alienos deos colere, deū blasphemare, neque in eum recēdē credere. Vtiq; grauiora hęc sunt peccata adulterio, homicidio, furto, &c. Videant interim neochristiani, qui paruifaciūt sua naufragia in fide. nō exiguū est in fide impingere aut aberrare, quoniā eo ipso grauius offenditur deus, imō & vehemētius quā si latrocineris, fureris, adulteria cōmittas & homicidia. Neq; parui momēti est, obseruare quæ quibus præceptis sint maiora, vt hinc constet nobis, quāto grauius ad iram concillemus excelsum. Hinc etiā sequitur aduersus neochristianos nō nihil, cū dicunt, si dē suprema esse

1. Cor. 13. virtutū omniū. Contra sentit Paulus, cū ait, Maior horū charitas. Cui accedit & ille optimus præceptor Christus, Hoc est maximū & primū mandatū. Quōd si mandatū illud de charitate maximū est, quomodo nō ipsa etiā charitas virtus erit maxima? Vt interim errent turpiter explodēdīq; sint, qui obgānūt, dicētes, Fides virtus maxima est, fides est quæ sola iustificat hominem, cum similibus erroribus. 4 Cōsequitur inde quoq; cur dicat dominus, diliges dominū deum tuum, non cognosces, quoniam cognoscere deum non solū bonorum est, sed & malorū: quamobrē & dæmones credunt

Iacob. 2. simul atque contremiscunt. Verū diligere deū, propriē piolum est & bonorum hominum. Similiter non dicit ille, Meum dominū deum tuū. si quidē diligere plus est quā timere.

Chrysto. 1. Ioan. 4. Hoc enim est quod dicit Chrysostrōmus, Inchoatio cultu

ra dei, timorem habet, perfectio autem dilectionem, si modo verū est quod veritatis assertor verē vtiq; dixit, Perfecta charitas expellit timorē, qui quādiu in homine seruillet permanet, non diligit deum, cū timor seruorum, dilectio autē sit filiorū. Quisquis ergo bonū facit timore simili, atq; ad eō metu pœnæ, iustificatus nōdum est. Et hic ipse deus noster misericors & miserator dominus est, qui nō vult à nobis timeri vt dominus, sed diligi tanq; pater, qui omnibus nobis spiritū dedit filiorum adoptionis. Id ad eō in prima hominis creatione declarauit dominus, quando non dicit dominus, Faciam hominē, vel fiat homo, vt in cæteris, sed faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. In domo autem non serui, sed filij similes sunt parentibus, vt ait

Chrysto. Gene. 2. Chrysostrōmus. Dixeri autem, Quis fit tandem quōd mandatū illud vt est & primū & maximū, non æque in omnibus scripturæ locis est descriptum? In Moyse nanque le-

gim⁹, Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, pro quo hic apud Matthæū habemus, Ex tota mēte tua: in Luca verō quatuor ista colliguntur in hūc modū, Diliges deum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex omnibus viribus tuis, ex tota mente tua: idē quoq; apud Marcū in quatuor hęc mēbra diuisum legitur. Neq; interim est quōd hic vllā suspiceris diuersitatē, siquidē quod Moyse nomine fortitudinis expressit, paulo si gnificatius exposuerūt euāgelistæ, cū dixerūt, Ex cūctis viribus tuis & ex tota mēte tua. Quia tūc aliquid ex tota fortitudine diligitur, quādo ex toto cordis affectu, omniq; effectū amat in opere. Quæ de re plura in sequenti dicemus homilia, opitulāte nobis gratia dei quā nūc profusis precibus omnes dari petamus, nō audiēdi tantū, sed & opere implēdi hęc salutaria fidei præcepta, vt diligere possimus deū ex toto corde nostro, ex tota anima & cūctis virib⁹, tādēque post hanc vitā illā consequi mereamur æternam, Amē.

HOMILIA II. DE DILECTIONE DEI.

Axiomū ac primū est mandatū, Diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, in tota anima tua, & in tota mente tua. Vt autē mandatū hoc est maximū, ita est etiam intellectu omnium difficilimum, multo tamen difficilius, operibus id adimplere. Cū autē præceptum hoc vnā cū alio de dilectione proximi mandato tālate se extēdat, ad eō vt omnis lex atq; prophetæ in his pēdeant, certa huius mādati cognitio nobis est necessaria, vt operibus id designare noscamus. Proinde mādatum hoc in præsentia, dei adiutorio, clarius declarare & interpretari volo. Idq; principio facturus specialiter, ad sentētiā quorundam sanctorum atq; doctorum, deinde ad cōmunem scripturæ sacræ intellectum. Principio omnū inuenio beatum Augustinum sic explicasse, Diliges dominū deum ex toto corde, tota anima, & tota mēte, ad eō vt omnes cogitatus, omne vitā tuam atq; conatū, omnem item sensum & intellectum tuū dirigas in deū à quo hęc omnia à te in eum directa, recepisti. Cū enim dicit, ex toto corde, tota anima, tota mente, nullā vitæ nostræ partē reliquit ociosam, aut aliquam præstitit occasionem vel locum, cuius aliud à se super omnia diligēdi. Quinimo, quicquid diligēdū nobis occurrit, hoc totū eo vel referri, vel rapi debet, quo omnia mo-

Deut. 6:

Mat. 22.

Luca. 10.

Mat. 12.

Mat. 22.

Aug. de doc. chr. l. 1. ca. 22

Deū diligere ex toto corde, &c.

tus dilectiois fuit, nimirum in deum. Hoc est, deū diligere debemus super omnia, cetera vero propter deū sunt dilegēda. Quod in alio loco (testante hic Glossa) sic declarat, vt dominum diligamus ex toto corde, id est ex sana dei cognitione absque errore, sicq; cor nostrum in summā veritatem absq; errore erigi debet. Diligere ex tota anima, est diligere ex bona voluntate absque rebellionē, ne abstrahi se finat voluntas à bono, repugnante sibi malo. Ex tota mēte diligere, est sic diligere tota absque obliuione, memoria, vt perpetuò dei cognitionē memoria seruet, nec sui vnquā obliuiscatur. (In summa, cor refertur ad intellectu, anima ad voluntatē, mens ad memoriā.) Proinde qui deū diligit ex toto corde, is intellectu suum in seruitutē Christi debet captiuare, vt Paulus inquit, quod omnē diligentiam suam principaliter Christo tradat, & conetur ac toto feratur affectu in diuinitatis aut diuinæ essentiæ fruitionē. Præterea ex tota anima vt nemo per nullum cōmodum tēporale, nos abstrahat à charitate dei. Ex toto corde diligere deum, diuus exponit Chrysostomus, vt cor tuū ad nullius rei dilectionē magis afficiatur quàm dei, neque in alicuius creaturæ specie magis delectemur quàm in deo. Nō in honore, nec auro, vel argento, nullo pretioso vestitu, vel ornatu, non pueris aut amicis, atq; in vniuersum, qui quid diligit homo, semper debet magis diligere deum. Perinde atque vxor honesta, præ quocūque, etiā speciosissimo, sapientissimoq; viro, suū diligit maritū, &c. quanuis alius sit pulchrior illo, id tamē nesciat, nec oculis suis quisquā pulchrior suo appareat. Quod si intra semetipsam dixerit, siue maritū suum alteri pulchritudine fore similitē optarit, iā ex corde eum nō amat; quandoquidē diuisa est, ex quo alterius pulchritudinis est cupida, cōsequēs est amorē iā esse diuisum. Sic quælibet anima Christo fidelis, quæ est sponsa Christi, neminē à domino potius diligere debet. Quæcūque etenim anima creaturā aliquam duxerit creatore meliorem, cōmodiorem, præstantiorem, gratiorē, magisve delectabilem, hæc deum ex toto corde nō diligit. Ex tota anima diligere, inquit Chrysostomus, est certissimum habere animū in veritate, & firmū in fide, quo nobis innuit in corde quasi viuā atq; sensibilem esse dilectionē, quæ mēte cognoscatur, vt si fide cognoscas vnū esse deum, à quo & per quem omnia sunt facta. Si quis ergo de essentia

2. Cor. 11
Chryso.
Cor.

Anima
Chryso.

diuina addubitare cœperit, is deū ex tota anima non diligere. Ex tota mente dilectio tunc fit, quando sensus nostri omnes ad mentē pertinentes, in deo sese exercent, vbi tota sua sapientia, scientia, cogitatus, memoria, deo seruiūt, quæ admodū de se testatur Paulus, Pfallā spiritu, pfallā & mente. Si quis igitur secundū deū non sapit, aut cuius cogitatus deo displicet, deū tota mente non diligit, quoniam & sapientia & cogitatus sui sunt tēporales, carnales, vacui & inanes. Per cor, Origenes intelligit omnes cogitationes, operationes & memoriā, vt qui ex toto corde diligunt, apud se illam dilectionē recondant & operationes eius & cogitationes. Ex tota anima, id est, vt parati sint eam ponere pro pietate dei, quando vt ilias exegerit verbi. Et in tota mente nostra, nihil aliud cogitantes vel proferentes, nisi ea quæ dei sunt. Bernardus sic vult, Deū ex toto corde diligendū rationabiliter facilliter ac sapienter, vt supra deū vel pariter cū deo nihil diligamus. Et tota anima, id est animi iucunditate siue dulcore, absq; tristitia vel acerbitate, ita vt deo simus grati, eius bonitatē & beneuolentiā agnoscentes. Ex tota mente, hoc est fortiter diligamus, ne quis ex pusillanimitate vel pudore aut metu siue tadio laboris affectū, in dei seruitute deficiat. Quanquā autē sancti patres proculdubio causam hanc probè expenderint, & sint interpretati, atq; singula hæc scripturæ testimoniis ornari atque probari possent, ita tamen quàm possum apertissimè ac, vt vulgus facillimè capiat, apertissimè deo adiutore tradā. Ad quod animi mei propositū facilius consequendū sequens pono fundamentū, Quod alterum altero plus diligere potest intelligi quatuor modis. Primò, quod in vnū maiori feratur affectu amoris vel dilectionis essentialiter & intensiue, quæadmodū aqua calore ebulliens, calidior est aqua tepida. Deinde potest magnitudo amoris considerari, ratione subiecti vel obiecti, quando vni maius bonū faueo, q̄ alteri. Tertio inhæsiue, quod cū naturalibus tū infirmis vni dilectio inhæret q̄ alteri. Vltimò estimatiue, vel (vt diei solet) appreciatiue alterū altero plus diligitur, quandoquidē retineri nō potest, præligitur tamē vnū alteri, quod citius retinetur alio amisso. Primū ergo est ex parte actus, alterū ex parte subiecti, tertiū ex parte conditionis in subiecto, vltimum appreciatiue. Quæ licet aliquibus videri possent obscuriora, infra tñ fiet clara & liquida,

Mens.
Chryso.

1. Cor. 14

Origen.

Bernard.
de diligētia
de deo.

Alterum
altero plus
diligere.

ac soli manifestiora. Fundamento hoc, vt præferetur, suppo-
Deū dili- sito, primū dico, Deum super omnia & præ omnibus dilige-
gere su- re, non est adeo necessariū, vt quis Deum præ cæteris rebus
per omnia omnibus ardentius feruentiusq; diligit. Nam si Deo gloria
 sumnam atque honorē, summūq; bonū quod in me est im-
 pendere volo, hunc super omnia diligo, siue intensus remis-
 sūlve aliud diligam. Neque eo præceptum hoc se extendit.
 Etenim intensum atque remissum non variant speciē, quan-
 tumcunque remissē diligam Deū, dum tamen diligam Deū
 super omnia, nō dicor defecisse à præcepto. Argumentum
 à simili Si quis habeat vicinū frequenti & amica consuetu-
 dine sibi iunctū, habeat item patriæ suæ, vel territorij prin-
 cipē aut ducē, cui vt domino suo in debita obedientia subie-
 ctus, omnem dignitatem fauet atque honorē: is licet vici-
 num suum intensus frequentiusq; domino principe diligit
 ob continuam consuetudinē & frequens amoris exercitiū:
 (Ex actibus enim frequentibus intenditur habitus.) Prin-
 cipem tamen plus quam vicinum diligit, quādoquidem illi
 pl^o honoris & dignitatis fauet quā vicino suo. Poti^o quo-
 que vicini quā principis indignationem, si tempore & lo-
 co oporteret, incurreret. Vitæ quoque discrimen ac mortis
 periculum citius pro principe quā vicino subiret. Et si alte-
 rius indignationē hanc sibi incurrere oporteret, vicini ma-
 gis quā principis præoptaret. Interim tamen si vicinum
 cōtingeret obire mortem, hic maiori animi molestia affice-
 retur, ac si principē audisset obiisse. Par est ratio ppositio-
 stri, Si quis hominū, alterum ardentiori feruentioriq; Deo
 prosequatur amore, interim non peccat, dummodo summā
 gloriam, summūq; honorem, bonum item, quod in se est,
 summū Deo impendere curet & studeat. Sequitur hinc se-
 cundū dictum. Nos oēs ac singuli Deum super omnia dili-
 gere debemus atque tenemur, sic videlicet, vt maius bonum
 præ cæteris omnibus creaturis illi velimus & faueamus: qui
 enim secus vellet, vellet Deū non esse Deum. Quemadmo-
 dum dæmones omnēsq; damnati Deo invident, ac Deū non
 esse cupiunt, ne possent ab eis sumere supplicium. Deum dili-
 gere super omnia, nemini nostrum est adeo necessarium, vt
 amor Dei naturalibus magisq; anxie præ cæteris rebus om-
 nibus nos angat afficiatq; licet hoc hominē maximē adde-
 ceret. hoc enim amore, homo naturaliter super omnia se di-

ligit. Hæc est naturæ ac carnis nostræ cæcitas, quæ nec vide-
 re, nec eo attingere potest, vt Deū super omnia alia, atq; se-
 ipsam diligendū intelligat: sed sese respiciens, se plus cæte-
 ris omnibus ac Deo ipso amantissimē amat. At gratia veniē-
 te & docente naturam carnis reddidit meliorem, insinuans
 maius quoddā esse bonū, nimirum Deum super omnia dili-
 gendū. Et si ardenti feruentiq; amore in Deū ferri, quæ admo-
 dum sancti ac Dei electi fecerunt, bonū, vtile ac salutiferū
 foret, quod & propheta David dicit, Cor meum & caro mea
 exultauerunt in Deum viuum, non tamen est nobis id præ-
 ceptū. Verū, vt antea est dictum, Deū intelligere debemus
 super omnia appreciativē, ne ob quācunque huius seculi re-
 dei dilectionē amittamus. Quod his verbis Gerſon testa-
 tur, Inter omnia quæ nobis proponuntur, nihil debemus di-
 ligere, per quod dilectionē Dei amitteremus. Ex hoc igitur
 nunc apparet, quā fiat vt peccator Dei charitatē & dilectio-
 nē amittat, vnde seipsum super omnia diligit, ac supra Deū
 (vt Augustinus dicit) se erigat. Quæ sic sunt accipienda, vt
 iam porro declarabimus. Quando peccatum nobis prohi-
 buit Deus sub interminatione mortis æternæ, & amissione
 salutis & vitæ cœlestis, homo autem sic afficitur, vt nihil cō-
 siderato præcepto Dei, velit suæ libidini & appetitui satisf-
 acere cibo & potu, luxuria vel etiam cupiditate vindictæ,
 aut superbia vitæ & avaritia, sicq; statim peccet, is sanē nō
 diligit Deum super omnia. siquidem qui videt luxuriam sibi
 prohibitam à Deo, & tamen mandatum diuinū transgre-
 ditur peccans, chariorē sibi habet voluptatē, q̄ Deum ipsum.
 Rursus si is magis diligeret Deū, faceret sanē quod benepla-
 citum esset ei, neq; temerē ipsum offenderet, exiguæ & mo-
 mentaneæ voluptatula causa, transgrediendo mandatum
 dñi. Atq; hæc ipsa causa est, quod homo creaturam aliquam
 magis quā Deū diligens, ipso facto amittit gratiā & chari-
 tatem Dei. Sicque ille seipsum pro Deo habet, quoniam dū
 propter vnicam voluptatem, quam vel ex bonis, vel hono-
 ribus, vel etiam ex carne sibi cōcipit, magis vult carere deo
 & gratia illius præ voluptatis huius illecebris, nōne volu-
 ptatem appetit propter seipsam, & sibi met eligit velut ma-
 gnum aliquod & summum bonum? vnde sequitur, quod pec-
 cator dilectionem Dei relinquens, incipit iam semetipsum
 amare super omnia. siquidem luxuriosus quisquam mulieres

Psal. 83.

Gerſon.

Aug. de
doc. chr.
cap. 22.

August.

Peccator
fructur
seipso.

amat, non illis, sed sibi in bonū. Avarus diuitias amat in suum cōmodum. Vino quoque delectatur ebrius ob voluptatem, quam ipse sibi inde concipit. Quando igitur sic peccator seipso fruatur super omnia, semet pro deo habet, saltem interpretatiuè. Verè enim deus bonum summū est, atque hoc super omnia maximè diligendū: & peccator, quia semet super omnia diligit, quasi ipse bonum esset summū, seipsum videtur facere deū: sicut de inimicis crucis Christi Paulus loquitur, dicens: Quorū finis interitus, quorū deus venter est, & gloria in confusione ipsorū, qui terrena sapiunt. Atque hoc modo quilibet peccator dici potest idololatra, eo quod Deū verum relinquit, & semetipsum velut idolum erigit: iuxta illud Samuelis, Quasi scelus idololatriæ est nolle acquiescere. Atque ea ferè omnis humana peruersio est, iuxta Augustinum, quod etiam vitiiū vocatur, fruendis vti velle, atque frui vtendis, quod omnes communiter faciunt peccatores.

Philip. 3.

1. Reg. 15

1. 30. 99

Peccatiū.

Sequitur inde quàm omnino graue & vitiosum quid sit peccatum, æternæque pœna dignissimum. Duo enim sunt in peccato, conuersio cordis humani ad creaturam caducam, alterū verò ipsa est auersio à summo & immutabili bono: quoniam quum temporale nimis amatur, amittitur æternū. Dū ergo anima hominis se ad finitum & perituum bonum conuertit, peccat quidem, sed ita tamen, vt in se peccatum illud temporaliter tantū sit puniendum. In eo autem, quod se à summo & infinito bono auertit, & se priuat æterna salute, peccatum fit malum infinitū, & sine fine æternis suppliciis puniendū, planèque infinita pœna dignum. Errant itaque & impiè loquuntur quotquot aduersus iustitiam dei temerè blaterāt, vnde fiat, quod deus peccatorem aliquem ob breuem delectationem, tam duriter & sine fine affligi sinat, quum tamen non deceat pœnam peccato esse maiorem. Ad hoc enim aperta est responsio, quod quauis peccati voluntas breuiuscula est & exigua, sicut peccatū, ipsa sibi pœna existēs, flagellum secum fert in tergo, vt sic in se exiguum tantum mereatur pœnam, quando tamen peccator breuem istā delectationem pro æterno bono assumit, illamque hoc ipso habet chariorem, sit vt meritò æternis debeat deputari suppliciiis. Mitto scripturas quæ hic in duci possent, eo quod sic non possem materiam istam multis pertractare sermonibus. Tu tamen concionator si omnino vis afferre scripturas, hoc fa-

cito ex sequenti sermone. Cæterū, vt ad prima reuertamur, & maximum & primū mandatū est, Diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua. O vtinam hoc, vt sanctè præceptū est, ira pari pietate & diligentia obseruaretur ab omnibus, atque cum debito feruore & omnino (quod aiunt) intensiud. Verū tamen potest alicui homini dilectio vel charitas alterius magis esse cordi & affectui, nullius autem amor creaturæ maioris ponderis sue momenti esse debet quàm dei: non secus quàm si quis nepotem aut aliū puerum secū foueat, qui quicquid ille velit & optet facit, hunc ille sanè ex quot idiano conuictu diligere potest familiarius, quàm propriū fratrem, quem vix semel aliquot annis viderit. quod si iam illi paruulus iste seu nepos moriatur præmaturus, nonne fieri potest, vt magis doleat & angatur animo, mæroreque cōficiatur ex ipsius quàm proprii fratris morte, & si aliis essentialiter plus diligit fratrem, atque plus suo nomine aueret, perferret & sustineret quàm propter puerū? Ita & hic in proposito modo se res habet, quæ etiā radix est illius dubij, quomodo Christus magis dilexerit Petrum, & feruentius quàm quæcunque alium apostolum: & tamen familiarius adhuc eo dilexerit Ioannem, sicut disturi sumus fauentibus superis in festo Ioannis.

In 3. pa.

Dices, Quo pacto seruare poterō mandatū illud? Respondeo hic quoque, quàm diu sumus in hoc mundo & in nobis habitat peccatum, tyrannūque ille lex membrorum in nobis regnat, euolare non possumus vtraque ala charitatis ad deum sine impedimento, quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem, vt iam non possimus liberè euehi ad cœlestia, imperfectos nos reddente fragilitate ista humana in corpore hoc mortali, adeo vt etiam David rectè dixerit, imperfectū meum viderunt oculi tui. & item Esaias, Omnes iustitiæ nostræ sunt vt pannus mēstruatæ mulieris. Atque ideo præceptum hoc in hac vita perfectè non impletur, sed in illa demum patria, quādo associabimur choris beatorum. tunc enim laudabimus & videbimus eum cetera omne impedimentū in seculū, Amen.

Rom. 7.

Sapient. 9.

Psal. 138

Esai. 64.

HOMILIA III.

Vandoquidē hic dominus dicit primum & maximum esse præceptum legis, de diligēdo Deo ex toto corde, anima & mente, atq; adeo ex hoc vno præcepto charitatis Dei & proximi vniuersa lex pendet & propheta, age paucula adhuc de charitate Dei disseramus: primum omnium precantes ipsum, vt nobis quoque per suam misericordiā donare dignetur charitatē & dilectionē illam, qua tenus nihil in hoc mundo tantopere diligamus, vnde charitatem Dei amitteremus. Verē enim ex sententia Augustini, charitas via illa est, qua homo tendit ad Deū, quaq; Deus hominibus appropinquat, ita vt sine ea nō possit homo accedere & peruenire ad Deū. Quamobrē illam toties & tam diligenter cōmendauit nobis & præcepit, vt hic apud Lucā, & alibi apud Matthē, & sapissimē in vitimo suo sermone, quō Ioānes descripsit, vbi dixit, Hoc est præceptū meū vt diligatis inuicē, sicut dilexi vos. Deinde, Maiorē charitatem nemo habet, nisi vt animā suā quis ponat pro amicis suis. Et rursus, Manete in dilectione mea. si mandata mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Iterū quoq; postea, Ego præcipio vobis, vt diligatis inuicē. & antea, Mandatū nouū do vobis, vt diligatis inuicē. In hoc nanq; cognoscunt oēs, quōd mei estis discipuli, si dilexeritis inuicem. Omnis qui diligit me, mādāta mea seruabit, & pater meus diligit eū, &c. Neq; minorē affectū & sanctę charitatis cōmendationē habēt plura alia scripturę sacrę testimonia, quibus nos spiritus sanctus ad dilectionē mutuā hortatur. Paulus enim sic ait, omnia opera vestra in charitate fiant. & paulō ante, scrutamini charitatē, æmulamini spiritualia. atq; in alio loco iubet nos prae oibus habere dilectionē, quōd ea sit vinculum perfectionis præcipit etiā nobis, vt operemur veritatē, crescētes in dilectione in eo, per quē omnia, qui & caput est dominus Christus. & deinceps sic ait, Estote imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulare in dilectione, sicut & Christus dilexit vos & tradidit semetipsum pro vobis oblationē & hostiam deo in odorē suauitatis. Ad eandem nos quoque charitatem sectandam adhortatur Petrus, inquiens, Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem habentes, quia illa operis multitudinem peccatorum. Dilectissimus porrō CHRISTI discipulus Ioannes, multis modis nos adhortatur ad cha-

ritatem mutuam, adeo vt dicat August. non esse librum aliquem veteris & noui testamenti, in quo amplius commendetur charitas, vt in Canonica Ioannis. Inter cætera nanq; ille sic ait, Charissimi, diligam⁹ nos inuicē, quia charitas ex deo est: & omnis qui diligit fratrem suum, ex deo natus est, & cognoscit deū: qui non diligit, non nouit deum, quoniam de⁹ charitas est. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos de beatus alterutrū diligete. Multa ibidē charitatis præconia habet Ioannes in Canonica, & August. quoque super eandē scribens ait, Charitatē cōmendamus, charitatem commendat hæc epistola, & tractatu septimo, Semel breue præceptū tibi præcipit, dilige & fac quod vis, laudatur charitas vobis, habete, possidete, & inde tractatu octauo, Dilectio, dulce verbū est, sed dulcius factū. Quid aliud post resurrectionem suam dominus ex Petro inquisiuit, nisi illud an diligeret ipsum? aut quid causā fuit, quōd pro nobis mortuus est Christus, nisi hæc ipsa dilectio? Quid Stephanū compulsi orare pro lapidantibus se? charitas. Sed nunquid etiā charitas in causā fuit, vt diceret Paulus, Ego libētissimē impendā, & tu perimpendar ipse pro animab⁹, licet plus vos diligēs, minus diligar. Quā porrō pulchrum est quod dicit ibidem Augustinus, Signent se omnes signo crucis Christi, respondeāt omnes Amen, cantent omnes Alleluya, baptizentur omnes, intrent omnes ecclesias, faciāt parietes basilicarū, nō disceruntur filii dei à filiis diaboli, nisi charitate. Magnum indicū, magna discretio. Et plenitudo legis charitas, puto istā margaritam esse inuentam à negociatore. Qui proximū diligit, ait Paulus, legē impleuit. Nos tamen dilectissimi non solum verbo diligam⁹ & lingua, sed opere & veritate: quia sic etiam August. vt suprā induimus, nos ad charitatē exhortatur, quōd dulce verbum sit dilectio, sed tamen longē dulcius factū. O pretiosum thesaurū, o immensum & incomparabile pretiū charitatis, nihil eo nobilius, nihil sanctius, nihil in terra inueniri potest pretiosius. Quid enim ob fecero futurū de tota ecclesia, si charitas non sit: nihil aut si quid, etiā vani⁹ est nihilo. Quid sancti oēs forēt ante ipsum quoque conspectum dei, si non sit charitas? nihil. Atque hoc est quod Paulus considerauit, dicens, Si linguis hominum loquar, & angelorū, charitatē autem non habeam, factus sum velut æsonans aut cymbalū tinniens. Et si habuero prophete-

August.

1. Ioan. 4

August.

Ioan. 21

Act. 7

2. Cor. 12

Tract. 5.

Mat. 13

Rom. 13

1. Ioan. 3

Tract. 7

Charitas laus.

1. Cor. 13.

tiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiã, & si habuero omnem fidẽ, ita vt mōtes transferã, charitatem autẽ non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum oēs facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã, charitatẽ autẽ nõ habuero, nihil mihi p̄dest. Et vos itaq; in Christo domino dilectissimi, sectemini charitatem dei, quoniã sine illa frustra expectabitis salutẽ animarũ uestrarum.

1 Ad hæc charitas nõ tantũ pretiosum adeo est donũ dei in seipsa, sed etiam eo magni faciendã est, quod fructus secum apportat & maximos & præstãtissimos, quorũ nũc all-
 quot uobis cõmemorabimus. Principiõ enim purgat & purificat hominẽ à peccatis, iuxta illud Sapiẽtis, Vniuersã delicta operit charitas, & istud quoque Iacobi, Charitas operit multitudinẽ peccatorũ. Id adeo suo nos docet exẽplo Maria, cui ideo dimissa sunt peccata multa, quoniã dilexit multum. Charitas soli similis est, sol quum primũ oritur, euanescunt tenebræ omnisque caligo nocetis. Et in nobis quando oritur sol charitatis diuinã, profigantur tenebræ peccatorum. Quod & Paulus nõ ignorauit, quum dixit, Charitas nõ æmularur, non agit perperã, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, nõ irritatur, nõ cogitat malum, non gaudet super iniquitate. (Si vis, ex eo loco Pauli fac elegantẽ sermonẽ de charitate, habes ibidem affirmatiuẽ septẽ bona quæ operatur charitas: habes negatiuẽ septẽ mala, à quibus tuetur charitas hominẽ: & est materia uulgari, & secundum qualitatẽ auditorum, pulcherrimẽ applicabis monachis, clero, rusticis, ciuibus, nobilibus, uirginib; mulieribus. experire & fateberis me uerum dixisse.)

2 Facit etiã charitas, vt homo bene placeat deo cum operib; suis, ita vt ille in hominẽ cohabitẽt. Quod uel inde maxime patet, quod adeo displicet diabolo placere charitatem illam deo. sic Sapiens ait, Ego diligentes me diligo. Atq; id quidem meritõ fit, vt placeat deo dilectio, quando ipsi etiã tantoperẽ & super omnia placet deus, vt ait in euãgelio dominus, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Neque homo tantum acceptus sic fit deo, sed & omnia opera eius quæ per se uana forent & inutilia, ea iam per charitatem deo placent & accepta sũt simul ac meritoria uitæ æternæ, sicut ex superiorib; Pauli uerbis satis manifestõ patet. Virtutes omnes opus

colligit meritoriu, sine charitate tamẽ meritoriu nullum est, ipsa autẽ plus cæteris omnibus colligit, vt rectẽ de ea dicatur istud Sapiẽtis, Multæ filiæ congregauerũt diuitias, tu supergressa es uniuersas. Inde iam patet intellectus uerborũ Augustini, Nõ numerositas operũ, nõ diuturnitas temporũ, sed maior dilectio auget meritum. Vis hoc uidere: si quãdo ppter deũ missam audis si sis in gratia dei, plus mereris, quã si missas audires sexcentas destitutus omni gratia & charitate dei. Et qui ieiunat vnũ diẽ in dilectione dei, quantõ plus meretur ad uitã æternã, quã si annũ totũ ieiunet extra charitatẽ dei? Amor enim est pondus animæ & operum, quæ charitas ardẽs facit opera multũ ponderosa: rursusq; si nulla adsit dilectio, nullius ponderis sũt opera. Charitas ergo si semel mentẽ ceperit, ad innumerabilia opera eam extrudit. Testatur idẽ Hierony. quoq; quũ ait, Charitas est secundũ quã opus mensuratur & attẽditur. An quid aliud quotidianis à deo precibus efflagitamus nisi misericordiã? At qui ille diligẽtibus se misericordiã facere profitetur. Sed & charitatẽ ille præcipuẽ pro omnib; quæ nobis exhibuit, postulat à nobis, dicẽs, Et nunc Israël quid dominus tuus petiit à te nisi vt diligas eũ & ambules in uis eius? Salutaris itaq; & sancta saluatio est quã Paulus dat Thessalonicensibus, cũ ait, Dominus dirigat corda & corpora uestra in charitatẽ. Quid multa: sicut nõ habenti charitatẽ clauditur ianua regni cœlestis, ita uicissim habentibus illã aperitur ianua paradisi: eo quod charitas animã & opera eius omnia facit bene placere deo, & multũ mereri. sic Paulus, Scimus, inquit, quia diligẽtibus deum omnia cooperantur in bonũ, iis qui secundum propositũ uocati sunt sancti. sic & Hierony. ait: Quisquis diligere incipit deum, iam incipit in habitare cœlum. Porrò quã grata deo charitas est, tam ingrata diabolo, qui nihil prius habet aut antiquius, quã vt charitatem adimat homini. Id ipsum pulchrẽ testatur Gregor. Antiquus hostis charitatẽ in nobis nõ timet, quia ipse carne nõ premitur, vt luxuria dissoluatur: abstinentiã nõ timet, quia ipse cibo non utitur, qui necessitate corporis nõ urgetur: elemosynam non timet, si eidem operi charitas desit, quia diuitiarum subsidiis nõ eget. Humilem autem charitatẽ multum metuit, nosq; odio prosequitur illam seruantes in terra, quã quia ipse non seruauit in cœlo, inde repulsus est.

Prou. 10.
Iaco. vii.

Luc. 7

1. Cor. 13.

Fructus.

Prou. 8
Ioan. 14

1. Cor. 13

Prou. vii.

August.

Gerfon.
Hugo de
S. Victo.
Gregor.

Hieron.
Exod. 20

Deu. 10

2. Thes. 2.
Bernard.

Hieron.

Super E.
zech.

1. Cor. 12. 3 Atque id ex Paulo satis constat, qui cum multa scribere institueret Corinthiis de charitate, sicut iam ex illis quædam citauimus, præmisit istud, Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro, & statim sequitur doctrina illa de charitate. Verè enim via ista altissima est ad deum, hominè ambulare in summa charitate. siquidem iuxta sublimitatè dilectionis, quisque etiam alius ambulat in via fœlicitatis æternæ. Vinculum illud verè est dilectio dei, quo vincimur & vinimur deo. funiculus hic est, quo subinde rapimur & attrahimur, iuxta illud domini dicentis per prophetam, Traham eos in funiculis & vinculis charitatis. Sed quo nos ille trahit ad seruanda mandata sua, abripiens & auocans nos à vanitate mundi huius, & trahens ad sublimia regni cœlestis: neque verò vinculū tantū animæ hominis est dilectio, sed & ea ipsa vincitur deº ex gratia. Quia quæ charitas faciat manere & hominem in deo & ipsum in homine deum, quomodo non forte quid erit & beneplacitū deo? Vinculū illud ipsum dei filiū ex sinu patris traxit in terrā, sub castū virginèi cordis domicilium. Imò & hoc vinculum è cruce traxit Christum vsq; ad inferos, amore saluandi tū patres in limbo, tū vniuersos homines in terris. Quis obsecro cruce defixit dominum Christum? quid ibi detinuit illum? nō clauis vtiq; nec funis ipsum potuisset in illa retinere, nisi vinculis charitatis esset in illa detentus. Quum enim lapis iste magnus obuiolutus sepulchro, nō potuit eū in sepulchro detinere, tam nō constructū cruce detinuisent clauis, nisi tāta fuisset in illo generis humani dilectio, Atq; ideo in Canticis legitur, Fortis est vt mors dilectio, & dura sicut infernus emulatio. Sed quid tandè morte fortius, vt quæ omnia vel fortissima suæ subiciebat tyrānidit? hæc enim hoies oēs, omnes in aere volucres, inuictissimas in terra feras, pisces maris maximos vidit, domat, perimit. Hoc nimirū vinculo vincitº fuit ille qui dixit, Quis nos separabit à charitate dei? num tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an periculū, an gladius: sicut scriptū est, Quia ppter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamur ppter eū qui dilexit nos. Certus sum enim quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instātia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundū, neque creatura alia poterit nos separare à chari-

tate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Quid multa? vinculū eiusmodi charitas est, quod Christianos oēs vno veluti falce cōstringit, & quasi vno corpore vnit Christo simul & angelis in cœlo & domino deo: iuxta illud, Cōglutinati mihi omnè domū Israhel. & istud Moyſis, Patribus tuis cōglutinatus est dominus, & amauit eos. Atq; hinc est quòd illam vinculum perfectionis vocauit Paulus. Vinculū siquidem istud & fortissimū & amplissimum est, quod ab ortu in occasum se extendit super omnes amicos & hostes, super diuites & pauperes: nō vt iam clamitant neochristiani aduersus euangeliū, nolentes mendicōs peregrinos pro proximis suis reputare, quasi tam angustum & strictum vinculū sit dilectio, vt nequeat extendere se amplius nisi ad mēdicos suæ ciuitatis. omnes enim qui aliūde adueniūt mendicos, peregrinos reputant, & quidè eiusmodi, quibus nō debeant mutuum charitatè. vnde nec quicquā elemosynæ eis largiuntur, iniquè sanè & (vt supra ostensum est) impiè. Vos itaque quoque dilectissimi deū amate super omnia, & diliget vos; quoniam & honorifica & summè vtilis & maximè salutaris est dilectio dei, vt rectè dixerit Sapiēs, In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius non derelinquas, Honora deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes. Multa hic induci possent quæ mouere nos queant & debeant ad diligendū deum super omnia, quoniam ille nos creauit, redemit, sacramenta nobis maxima elargitus est: adhuc nos gubernat, regit, sustentat corpore & animo, glorificaturus tandem nos in æterna gloria. Mitto autem hæc & istiusmodi quædam alia de dilectione proximi, de qua nonnulla etiā superius diximus dominica. 14. à feriis pentecostes.

4 Ad conclusionem huius euangelij iam porrò veniamus, Congregatis, inquit euāgelist. phariseis interrogauit eos Iesus, dicēs, Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Quoniā purum hominem Christum esse putabant, subuertit hic eorū opinionè loco illo Dauidico, siquidè responderunt filium Dauid esse eum iuxta datū sibi promissum, De frustu ventris tui ponā super sedem tuā. & illud propheticum, Suscitabo Dauid germē iustū, & regnabit rex & sapiēs. erit. Neq; omnino nullū fuit hoc responsum, sed tamen nō satis perfectum, eo quòd hominem tātū profitebarur esse Christū, satius fuerat respondisse eos huiusmodi quiddam,

Eccle. 7.

Theoph.

Psal 132.

Iere. 13.

Rom. 1. quale est illud Pauli, quia filius dei Iesus Christus factus est ex semine David secundum carnem: simulque, tamen praedestinatus filius dei in virtute secundum spiritum sanctificationis, atque secundum hanc generationem Christus erat cum nodum esset Abraham. Illam autem non agnouerunt Iudaei, quam obrem ita obiecit eis dominus, quomodo David in spiritu vocat eum dominum, dicens: Dixit dominus meo, sede a dextris meis: Dominum inquam pater dixit domino meo Christo, quod si filius eius est, quomodo in spiritu dominum vocat eum? quasi diceret, Sicut David in spiritu cognouit Christum filium suum fore, ita in eodem praevidebat ipsum sibi dominum futurum, nobis autem Christianis in proprio solutio est, quia filius eius fuit secundum humanitatem, sed secundum diuinitatem dominus. Iudaeos autem hic respexit Christus, qui sibi aduersabatur. sedebit enim ille ad dexteram patris, donec ponat inimicos suos scabellum pedum: iuxta illud Paulinum, Oportet illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Et hoc est quod dicit Origenes, Dominus videns phariseos longe esse ab intellectu diuinitatis suae, voluit eos prouocare sermonibus suis eo, ut intelligerent psalmum illum totum de se scriptum esse, siquidem viderent statim quod sequitur, in splendoribus sanctorum ex utero ante Luciferum genui te. Unde cognoscere poterat generationem ipsius aeternam ex ventre intellectus. Et nemo potuit ei respondere verbum. Quid enim hoc mirum, si non potuit humana soliditas & stultitia diuina respondere veritati ac sapientiae? quod etiam in spiritu praevidebat Esaias, dicens: Vidi, & non erat ex istis quisquam, qui iniret consilium & interrogatus responderet verbum. Haec autem interrogat dominus, ut si dicant senescire, interrogent atque discant: si dicant veritatem, credant: si vero nil possint dicere, confundantur & secedant. Atque interrogatio ista, auctore Hieronymo, proficit nobis usque in hodiernum diem contra Iudaeos. Etenim qui consentirent eum venturum, hominem simplicem & sanctum asserunt: ergo interrogamus eos edocti a domino, cur illum David dominum vocarit. Multa proponit ille ibidem, quae in praetextu sui erroris comminiscuntur Iudaei fabulosa & inepta, quoniam psalmus hic scriptus sit in persona pueri Abraham, cuius filius extiterit Damascus Eliezer, postquam Abraham percussit reges illos quinque. Sed quomodo tunc sequentia conuenient Abraham, quod genuerit illum in splendoribus sanctorum ante Luciferum? aut quo pacto

competet illud Abraham, quod sacerdos ipse sit secundum ordinem Melchisedec, qui tamen decimas accepit ab Abraham, & pro eodem panes obtulit cum vino? Recte itaque dicit hic euangelista, quia non potuit ei quisquam respondere verbum, nec audebat aliquis interrogare ipsum amplius. At quauis nihil ei respondere poterint, infideli tamen illum non desierunt, & ad mortem usque persequi, sicuti & tertio abhinc die ipsum in cruce suffixerunt. Ex quo intelligimus venena inuidi posse quidem superari, sed difficile concouescere. Quomodo etiam hoc nostro seculo neochristiani multis disputationibus conuicti & superati scriptis plurimorum, ita ut nequiverint amplius respondere verbum, latenter tamen non desinunt virum lentum suum prosequi institutum, alioque christianos abducere a veritate & implicare erroribus. Nos iam oremus dominum, ut custodire nos dignetur ab erroribus fidei, & impartiri gratiam suam sanctam simul & dilectionem proximi, quatenus sic ipsum diligentes, laudemus cum electis omnibus, Amen. Si vis plura dicere de amore dei, & multiplicitate eius specie, vide Bernardum de amando Deum, Anselmum in stimulo amoris, Kempis in soliloquio, Augustinum in meditationibus, & alias in pluribus locis, Paraladum amplissimè & locos sacrae scripturae, & dicta sanctorum patrum colligentes. deuotariis & religiosis egregia dicendi materia. Verum seculares in mundo versati, hanc spiritus dulcedinem non sentiunt.

Hieroni

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM,

MATTH. IX.

In illo tempore, Ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, et venit in ciuitatem samariam: et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autem Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur

tibi peccata tua. Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se, Hic blasphemat. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? quid est

N ij

facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula: Ut autem sciat quia filius hominis habet potestatem in terra dimittere peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes autem turbae timuerunt, & glorificauerunt deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

Ioan. 5.
Luc. 18.

HOMILIA I.

Uta hic à domino exhibita sūt miracula siquidē
M & leprosum mundauit, & Centurionis seruū sana
uit, sicut dominica tercia ab epiphania domini au
distis dilectissimi in Christo, & febrientem Petri socru curauit, moxq; cū transiretaret, solo verbo imperij sui ventorū
Mat. 8. cohibuit impetus: deinde dæmoniacos duos à spiritibus in
mundis liberauit, qui & in porcos ingressi, furore correptos
eos in stagnum præcipitarunt, ita vt perirent submersi, quo
Ger. 1. nomine & Geraseni rogauerunt dominū, vt discederet ab eis.
Sicut in hodiernū vsque diem plurimi sunt qui malint care
re domino, quam exiguum pati rerū temporalium defectū.
An tu adhuc ex me cupis cōmonstrari tibi Gerasenum ali
quem? Ecce ad proximū cauponē perge, & ex eo quare, cur
patiatur hospites suos malè loq; de sanctis dei, aduersus mis
sam & sacramenta dei inuehi turpiter. & respōdebit ille ti
bi, Est quōd ex istiusmodi hominibus victū mihi quærā. no
lim eos à me abigi. quōd si temeritatein eorū corripere, nō
venirent ad me amplius, actum fuerit, periero. & erunt inte
rim alij, qui vltro eos ad se recipiant, & ferant patienter. En
Gerasenū hic tibi, qui metuat porcellis suis, ne fortè non fa
tis impingatur, vnde mauult carere ipso domino, iniquè sa
nè & impiè. Sequitur iam euangeliū hodiernum, quando do
minus à Gerasenis digressus, rediit in Galilæā: & ibi denū
omnipotentiam suam in anima & corpore paralytici huius
manifestauit, quem à morbo liberauit sim: I & peccata ipsi
sua remisit. Ita autē habet textus, Ascendens Iesus in na
uiculam. Non indigebat ille quidem nauī, qui populo Israël
Exo. 14. profunda maris aperuit, ita vt siccis transirent pedibus, qui
Mar. 14. pedibus Petri obedire fecit fluctus maris, nisi voluisset eo
ipso suam quoque declarare humanitatē, quōd nauicula ve-

ctus ipse, Petrū interim faciebat calcare aquas. Si enim mā
fisset Christus in potentia diuinitatis suæ, nihil cōmune ha
beret nobiscum, nec humani generis operatus esset redem
ptionem. Voluit itaque subiaccere necessità, vt humanā su
stineus infirmitatem, se quoq; verū testaretur hominē: quo
niam si verè dicere voluerimus, nō Christus nauī, sed nauis
indigebat Christo. & Christus ascendit in nauim, vt nos ex
mari mundi huius educeret in patriam regni cælorum, qui
intellectus loci huius mysticus est.

Quo ad literam autē transiretaret ille stagnū, & venit in
ciuitatē suam, quā Nazareth intelligit Hieronymus, eo quōd
Nazareus etiam appellatus est dominus. Chrysofomus ve
rò Capharnaū esse putat, siquidē Berhleem ipsum tulit, Na
zareth educauit, sed Capharnaū perpetuum illi erat domi
ciliū, eaq; serè cōmunis est doctorum omnīū sententia, sicut
hic Theophylactus sentit, & Augustinus inquit, Nemo dubi
tat Christum hoc miraculum fecisse in ciuitate sua Caphar
naum. (Tamen quōd existimat ille Galilæā vniuersam fuisse
ciuitatē domini, & ita singulas Galilææ ciuitates, id cō
muniter recipi non solet, quia non est simile quod affert de
ciuitate Romana, eo quōd sit in imperio Romano. nā popu
lus dicitur Romanus, quia gaudet iure Romano & priuile
giis, non sic in præsentia. tamē noli multum disputare corā
plebe, quia plus se inuoluunt, & non bene capiunt, quando
in vnā vel aliam partem colligantur argumenta.) Atqui ex
Marco etiam satis liquet, ciuitatem hanc fuisse Capharnaū,
qui & ipse historia describens, ait eā factā esse post octidū
in ciuitate Capharnaum. Lucas, quando, factum hoc re
fert, nullius loci meminit. Manet itaque firmum quod ait
Marcus apertè venisse dominum in ciuitatem suam, hoc est
in Capharnaum. Et obtulerunt ei paralyticū de
cumbentem in lecto. Marcus ait eum deportatū esse à qua
tuor, tantamq; fuisse in ædibus & foribus ædiū angustiam,
vt coacti fuerint illum demittere per tectum, quod & Lucas
commemorat. Nullus autem euangelista refert quid locuti
sint cum domino, tantū meminerint respexisse dominum fi
dem eorum, qui gestabant infirmum. Quoniam quauis mi
racula in multis perierant, sicut alibi dixit dominus, Væ ti
bi Capharnaum, quia vsque ad cælum exaltata nunc, vsque
ad infernum demergeris, erant tamen adhuc aliquot homi
N iij

Hieron.

Hieron.
Chryso.Theoph.
August.

Marc. 2.

Luc. 5.

Mar. 2.

Luc. 5.

Luc. 10.

Hieron. nes pij, in quorū cordibus operabantur miracula Christi, cū iusmodi fuerunt illi portatores, quorum fidē respexit dominus, non infirmi: cui tamen dixit, Confide fili, remittuntur tibi peccata. *Beda.* Beda ait hūc graui adeo morbo laborasse propter peccata sua. Quo nomine dominus vt medicus optimus primū statim causam morbi sustulit, peccatum, dū illi remi sit, nō secus q̄ colonus primū radices euellit spinarū, deinde agrum conferit, & medicus prius humores reprimat peccācantes & aufert, quā, morbum ipsum aggrediatur curare: ita planē hic dominus primū peccatum aufert, hinc tandem curat ægrotum, qui quā diū in peccatis permanisset, curari non potuisset. Talis erat ille paralyticus apud Ioannem, quem ex peccato suo liberasse testatus est dominus, quando dixit, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. *Ioan. 5.* Respexit fidem illorū, vbi *August.* Augustinus dicit, Quantū valet apud Deū fides propria, si tantū valet paralytico fides aliena? Atq; hic præclarum & eximium habemus fundamentum eius, quod pro cōfesso habemus, quod alter alteri quid promereri possit. siquidem portatores isti meruerunt paralytico huic non solum sanitatem corporis, sed & remissionem peccatorum. Et quauis hoc verum est, quod nemo possit alteri promereri vel vitam æternā, vel aliquem beatitudinis gradū, eo quod quilibet recipiet prout gesserit in vita sua, siue bonū siue malum, attamē alter alteri promereri potest gratiā pœnitentiæ & contritionis: alius quoq; pro alio satisfacere potest, illiq; gratiā sanitatis impetrare & bonæ fœlicitatis, longæuitatis & aliorum bonorū temporalium. Quod si itaq; respexit dominus fidē illorū qui portarunt infirmū, ideoq; curauit illū, vbi iam sunt neochristiani nostrates, qui nec virginē matri, nec cuiquam sanctorum tantū honoris relinquere volūt apud Christū, vt si quis illorū oret dominū pro infirmo aliquo, non sanet eū ad precēs ipsius? An non tantū facit apud Christū intercessio matris, quantū valet fides illorū quatuor? sicut & mortuum suscitauit dominus tantū ad contractum ossium Elisei. (indue si vis historiam totam, quia valet pro populo hoc tempore) Vide homilias de intercessione sanctorum. Inter cætera hic quoq; obserua, quō opus aliquod meritoriū sit apud Deum. dicit enim euangelista, Respexit dominus fidē illorū, quam externo opere gestationis exhibebat, eaq; ipsa fide merue-

runt sanitatē huius paralytici. Quid ergo obgānit neochristianus aduersus omnem tum rationē, tum scripturarū auctoritatem, nihil prodesse opera nostra? Nōne ad Cain dixit dominus, Quoniā si bene egeris, recipies: sin autē malē, statim in torib; peccatū tuū aderit, sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius? En hæc tibi verba dei ipsi, nō papa, nō doctoris alicuius, non hominis. Et vbi interim latent temerarii isti neochristiani, qui aduersus verbum dei conātur in nobis liberū auferre arbitrium? aut vbi in nobis dominiū est super peccatū, quod tamē nobis dedit deus, vt ut eripere illud nobis conētur hæretici citra omnē rationē? An adhuc tu probationē requiris eius, quod opera nostra bona, sint meritoria? ecce historiā tibi pbatissimā de rege Achab, cuius vxor Iezabel occidi fecerat virū bonū Naboth propter vineā, & tunc misit dñs ad eum Eliā, qui peccati huius vltionē denūciauit ei & c. dic historiā vtut voles. Achab autē audiens sermonem illum, discidit vestimēta sua, ciliciū induit, ieiunauit, dormiuit in sacco, demisso capite ambulauit tristis, & factū est rursus verbum domini ad Eliā, Nōne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Cætera require in homilia de fide & operibus.

3 Quum iam respexisset dominus fidem portantiū, licet & infirmus fidē habebat, dixit ad eum dominus, Cōfide fili. filiū vocat, tanquam dei creaturā, vel quia iam credentē. siquidē nisi credi disset, demitti de tecto nō voluisset. Atqui quā p̄dē & clementer cōpellat eum dominus, fili, inquit, cōfide. O mira humilitas, despectum & debilitatōisq; membrorum cōpagibus dissolutū filiū vocat, sed tamen verē filius ille Christi erat per fidē, statimq; iam filius efficiebarur dei per gratiā, remissis ei peccatis. Vsq; adeo mitis & misericors est dñs deus. Fili, ait, cōfide. beatus enim vir quicōfedit in domino, & dominus erit cōsolatio atque fiducia eius. Confide fili, inquit, remittuntur tibi peccata tua, quo verbo testatus est dominus infirmitatē illius ex peccato ortā fuisse. Est hic glossa quædam multum ponderanda, quæ rationes continet vnde plerisque adueniant morbi, quæ quantus nō sit iam materia nostra, tantū indicāda est paucis, neque ita cursim translienda. Et principio quidē grauib; saepe morbis corripuntur boni, vt meritum eorum per patientiam

Job. 1. 2 *Tho. 12* *2. Cor. 12* *Num. 12* *1o 9. 11* *Num. 16* *Act. 12* *Ierem. 17* *Marc. 2* *Luc. 5* *Esa. 43* *Sacerd. v. leg.* *Num. 6* *Leuit. 9* *Matt. 16* *Ioan. 20*

iam augeatur, sicut de sancto Iob constat, & ex eo liquet quod Raphael dixit Thobia.

2 Ad virtutum custodiam, ne quis in superbiam & alia peccata incidat. sic Paulo datus est stimulus carnis, ne magnitudo reuelationum extolleret ipsum.

3 Veniunt morbi etiam in poenam peccati, sicut Maria Moysi soror, lepra infecta est, eo quod murmurauerat contra Moysen, & hic de paralytico.

4 Ad manifestandam gloria dei, sicut ipse testatur dominus de caeco nato & Lazaro.

5 Ad iudicium poenae aeternae, sicut Dathan Chore & Abiron viuētes sunt absorpti, & Herodē percussit angelus, unde a vermibus absumptus perit miserē. De huiusmodi egrotantibus ait propheta, Duplici cōtritione cōtere eos. (extēde ita vt placuerit, qa vt vulgare, ita facile est, & secundum propositū applicari potest ad alias quoq; tribulationes, puta pestis, famis, belli, inclementiae aëris, & c. quibus & naturaliter eueniāt.) 4 Magnificū & multū consolatorium hoc Christi verbum audientes quidā de scribis dixerūt intra se, Hic blasphematur. Quo animo & affectu, pulchrē exprimit Marcus. Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus? Lucas quoque id ipsum non tacuit, quoniam inauditū erat Iudaeis, hominē dimittere peccata, & potestas illa omnibus retro seculis audita nō fuerat, donec lex euāgelica in terrā dimitteretur. Norant Iudaei illud dicitur à domino per prophetā, Ego sum ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorū tuorū nō recordabor. Norant sacerdotibus suis magna cōmissa dataq; esse priuilegia diuinitus, sublimemq; potestatem traditā. Obtulerunt illi sacrificia, & deprecati sunt pro populo, confessionē apertā proposuerunt, benedixerūt, consecrarūt omnia, decimas & primitias receperunt, nullam autē potestatem dimittendi peccata habuerūt, nondū enim venerat verus ille clauiger & artifex qui clauēs possidet ad regnū caelorum, quas in ardentissimo sanguinis sui seruore candentes parauit in ara crucis, easq; Petro & apostolis cōmendauit iam planē instauratas in die paschae, quando dixit discipulis suis, Accipite spiritum sanctum, quorum remisieritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt, quae maiestas atque potestas inaudita prius fuit seculis, nuncque primum à deo

collata hominibus tempore gratiae & nouae legis. Quauis hic quoq; vt in aliis, ingrati sunt neochristiani deo, clamantes cum Iudaeis, deum solum remittere posse peccata, sacerdotem hic nihil facere. Hæc ista veterū est cōtritatio coruorum, non agnoscentium gratiam dei, meritum Christi & dignitatem noui testamenti, legis nostrae euangelicæ. Iudaei adhuc sunt illi, dum non vident Christum hanc potestatem contulisse hominibus. Atque ideo sancti patres differenter loquuntur de remissione peccatorum. primum enim de ea loqui possumus, vt de illo qui principaliter peccata dimittit, idque propria virtute tanquā summus ille & præcipuus, qui primam supremamque habeat dimittendi peccata potestatem, isque qui peccato offenditur, est deus.

2 Peccata dimittit quispiam, tanquam is qui noxam seu culpam pro illo soluit, atque ideo eminentius penes eum est potestas remittendi peccata, atq; is Christus ipse est. Quo facit illud dicitur August. Nemo tollit peccatum nisi Christus, qui est agnus dei tollens peccata mundi. Neque dissentit huic Ambros. quum ait, Solus ille remittit nobis peccata, qui pro peccatis nostris mortuus est.

3 Potest & adhuc dimittere aliquis peccata tanquam minister & vicarius, à vero domino in eam potestatem repositus sic sacerdotes dimittunt peccata per sacramentum poenitentiae, quod efficaciam & virtutem suam habet ex merito passionis Christi. Sic ait August. Confitentibus possunt ignoscere sacerdotes, quia quibuscunque illi remittunt peccata, iis & deus remittit. Siquidem & Lazarum iam à morte rediituum apostolis dedit soluendum, innuens potestatem soluendi presbyteris esse contraditam. in hoc enim alibi dixit, Quicquid solueris super terram, erit solutum & in caelis, hoc est, Ego deus cum omni meo caelesti exercitu, sanctisque meis omnibus in gloria mea ratum approbo vobiscum, quicquid vos vel ligaueritis vel solueritis. (solet alias breuiter dici, Triplex est clauis: autoritatis, & est dei excellentiae, & est Christi: & ministerii, quam habet sacerdos minister dei & ecclesiae) At nos iam deprececur domino vt nobis quoque gratiae suae consolatorum impartiri dignetur, quatenus remissis nobis omnibus peccatis, post hanc vitam, illam consequi mereamur aeternam, Amen.

Remissio peccatorū

August. Ioan. 1 Ambro.

August.

Ioan. 11

Matt. 16

HOMILIA II.

Blato sibi paralytico, dixit dominus, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Id audiētes scribæ, Christum infimularunt blasphemiam, rati ipsum hominē esse purum, neque illius agnoscentes diuinitatē. Ipse verē comprobare voluit æquale esse se deo patri, & non blasphemum, quanuis dixerit se deum esse. Blasphemia enim iuxta

Ambros. Ambros. est inpositio falsi criminis in deum, aut attribuēdo ei quod nō cōuenit, aut auferēdo quod ad deū pertinet, aut offerēdo creaturæ quod solius dei est. Atq; hac ratiōe dominum blasphemum hic putabant esse Iudæi. Sed ille vicissim superiorē suū sermonē confirmauit hic alio nouo signo, quoniam sit ipse æqualis deo patri. Quis enim inter homines scit quid sit in homine, nisi spiritus qui in eo est? Solus siquidē deus scrutatur renes & corda. At Christus animaduersis eorū cogitationibus, dixit illis, Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid facilius est dicere, Remittuntur tibi peccata, an dicere, Surge & ambula? vidit utique cogitationes eorum dñs, iuxta illud Sapientis, Oculi domini multo plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominū & profundum abyssi, & hominū corda intuetes in absconditas partes. Ita hic respexit dominus cogitationes Iudæorum, & ait, Quid cogitatis malū? Verē enim malū cogitabāt, dum illū deum non credebant, qui diuina tamen sibi opera abrogabat, cuiusmodi est remissio peccatorū, nisi suspicabantur ipsum esse blasphemū. Dominus autem qui videbat cogitationes eorum, veluti sic dicere eis voluit, Eadē tum virtute, tum maiestate, qua vestras intueor cogitationes, possum etiā dimittere peccata. Id ipsum alio adhuc probat argumento, dicens, Quid facilius est dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? Eadem hac utique est potestas soli deo concessa, licet altera sic maior existat,

August. vt anima corpore dignior est. Quādo igitur ita sanare corpus verbo vnico, tantū virtutis est diuinæ, nunquid & cura & salus animæ solius erit diuinæ potestatis? Facilius siquidē est curare corpus quā animā, eo quod illud non resistit, sicut anima diuinæ bonitati ponit obicē. Et quid multa? noluit hic auferri sibi dominus potestatem suā curādi animas hominū, sicut de eo prædixerat angelus, Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Obiciet autem aliquis,

Quū maius sit curare animā quā corp⁹, quomodo hic dominus probare conatur ex eo, quod infirmū sanabat, se etiā illud posse quod maius erat, quādo etiam illi sancti veteris testamenti miracula quidē operati sunt, peccata autē non dimiserunt? Respondetur. Et si verē hoc minus sit sanare corpus quā animā, tamen coram oculis nostris difficilius videtur verbo vnico sanare corpus: ideo hic testatus est suam diuinam virtutē, quæ quādo hic præfens extitit, procul abfuit omnis blasphemia. Quasi igitur in hæc verba dicere voluit dominus, Ego ex corporis cura fidem vobis facio, qui animā sanē, per rem minorē quidē, sed quæ difficilior videatur, confirmans se etiam peccatorum remissionem, quæ magna quidem est, sed faciliior vobis videtur.

2. Et si dominus non apertē potestatem suam manifestauerat superiori sermone, eo quod non dixerat, dimitto, sed dimittuntur tibi peccata, inimicis tamen vrgentibus, manifestus iam suam potestatem ostendit, & ait, Vt sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Inter dicere (inquit Hierony.) & facere, multa distantia est, vtrum sint paralytico peccata dimissa, solus nouerat qui dimittebat. Surgere autē & ambulare eum tam ipse quā alii videntes approbant. factum itaque est signum illud corporale, vt crederetur spirituale, remissio scilicet peccatorum.

Quur autem factum hoc tam diligenter sit à tribus descryptum euangelistis, ipsēq; adeo dominus tāta euidentia probare voluerit potestatem esse sibi dimittēdi peccata, sancti patres rationē asserunt ex ipso fundamento scripturæ: quoniam propter hanc potestatem manifestandā totū omnino scriptum est euangelium. & si hic aliquod exoriretur dubiū super illa potestate, tam grauitate eam confirmare voluit dominus, tamq; diligenter factum id totum descripserit tres euangelistæ, quomodo & quartus ille testis miraculorū Christi, Ioannes dicit, Scripta sunt hæc, vt credatis quia Iesus est Christus filius dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Et ecce quim pulchrē conueniunt illa, quæ hic dicit, omnia. primū ait, vt sciatis quia filius hominis, en primū hoc, quod & obseruauit beatus Petrus cū dixit, Hic omnes prophetæ testimonium perhibēt, recipere pecca-

*Theoph.**Chrysof.**Hieron.**Ioan. 20**Act. 10*

torum remissione in nomine ipsius, iis qui credunt in eum. Deinde potestatem suam commemorat in caelo & in terra, locum quoque subindicat & dicens, peccata se dimittere in terra non minus quam in caelo. Quando igitur potestatem hanc dimittendi peccata habuit Christus filius hominis hic in terra, ne indignentur neochristiani illi potestatem hanc etiam communicabilem apostolis, tanquam ministris & vicariis suis, quibus antequam potestatem illam traderet, dixit, sicut misit me pater, & ego mitto vos. Missus ille fuerat in hunc mundum ad remittenda hominibus peccata sua. Itaque & apostolos dum ablegauit, potestatem illis dedit dimittendi peccata. Atque hoc forsitan illud est, quod eodem penes se pro praedicationem suam exorsis sunt, Ioannes Baptista, Christus & apostoli, in hunc modum. Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum, quibus verbis & Christus & apostoli principio sui sermonis usus sunt. ita enim Petrus coepit dicere, Poenitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, atque sic recipietis donum spiritus sancti. O verum immensam & supereffluentem dei misericordiam, qui potestatem tantam dedit hominibus, signum elargitus certissimum, sacramentum illud poenitentiae, unde certi sumus de remissione peccatorum, modo ne sacramento rito obicem ipsi ponamus. Atque ideo tam efficaciter probauit hic dominus potestatem illam remittendi peccata, ut in modo neochristiani plus tribueret huic potestati clauis, quam faceret homines temerarii & impudentes, qui tantis auderet detrahere mysteriis. Porro iam validius diuinitatem suam confirmat dominus per miraculum tantum, & imperiose dicit, Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. In hunc modum operari miracula solius dei est, sic propria imperare virtute. Operantur namque & sancti quidem miracula, sed quicquid est quod faciunt illi ab oratione seu deprecatione parum differt, quum conetur tantum precibus suis quod volunt impetrare apud deum, sicut Elias, Eliseus & alii fecerunt. Atque ut maxime etiam sancti non nunquam operantes miracula, vsi sint verbis imperatiuis, id ipsum tamen quoque non propria fecerunt virtute, sed tantum potestate Christi; quo modo Petrus Ananiam & Sapphiram verbis tantum occidit, multique alii saepe daemonis impetrarunt, ut se cedat ab obsessis in nomine Christi domini sui, Christus autem quia pro-

pria sua potestate hic praecipit paralytico ut surgat, suam profectus est diuinitatem: neque multo aliter quam aliquis institutum suum sigillo proprio aut literis proponit: sic Christus potestatem suam miraculis velut signo suae comprobauit diuinitatis, diuinamque voluntatis, quoniam deus voluntate sua non ferret subsidium errori alicui ad quicquam supernaturaliter operandum, sed hic solo verbo paralytici anima priores affecta est vires, ut iam ille suum portaret lectum, in quo paulo antea iacuerat dissolutus. Sic, sic inquam lectus illi argumento & probationi fuit suae sanitate, qui sibi antea signum fuerat infirmitatis. Ideo autem iniunxit ei ut lectum gestaret in domum suam, partim ne multi non signum verum, sed phantasma factum dicere auderent, partim ut videret populus ciuitatis illius magnitudinem miraculorum dei, qui magna utique hinc tenebatur admiratione, dum omnibus notum videbat sub lecto incedere, qui antea in illo fuerat portatus, quique iam ut ille canit, Vectorem ipse suum grata mercede reuexit. Atque faciebat hoc plurimum ad honorem & gloriam dei, ut sic plurimis hominibus manifestaretur. Et ecce quam idem planum & unum in deo est, dicere & facere, iuxta illud Davidis, Ipse dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. Omnia quaecumque voluit dominus, fecit. Statim igitur ad illud Christi verbum surrexit & abiit in domum suam, obediens ei qui ipsum curauerat medico. Ceterum mittit ille eum, cum sanasset in domum suam, partim ut humilitatem ostenderet, quod enim non retinuerit, partim ne multi non signum verum, sed phantasma factum dicere auderent. Nullum unquam vel caecum vel paralyticum, vel daemonicum curatum, vel resuscitatum a se mortuum discipulum assumpsit dominus. Multa quidem coram discipulis suis operatus est ille miracula, in corporibus tamen eorum nullum exhibuit ratione alicuius aegritudinis, sed in anima bene, sicut miraculose sibi attraxit Matthaeum: in amicis eorum, ut in socio Petri, quam sanauit a febris. Petrum quoque ipsum fecit capere pisces, calcare aquas maris, cuius etiam ventos & fluctus verbo compefcuit: sed in corporibus eorum nullum unquam curauit morbum, sed magna humilitate quorquoc sanauit, a se statim amandauit, sicut hunc ipsum paralyticum.

4 Videntes autem turbam (quam in adibus illis erant tantam, ut non liceret paralyticum hunc per fores, sed per tectum solum inferre, demissum) timuerunt, admirabundam scilicet

*Mat. vi.**Ioan. 2.0.**Mat. 14.**Act. 2.**Act. 5.**Hieron.**Theoph.**Sedulius.**Psal. 148.**Chryso.**Mat. 8.9.**Luca. 5.**Mat. 14.**Mat. 8.*

& merito quidem, aduersariis Christi iam ex miraclo tanto confusus, laudauit populus deum, ex cuius verbo & imperio solo infirmus iste sanitatem recepit. Quis enim non obstupescat artronitus ex tā magnifico facto, quando etiā propheta exclamat, Quis non timebit te o rex gentiū? bene notandum est quod ait euangelista, quia glorificauerūt deum, qui potestatem talē dedit hominibus. Quis sic, inquit? quoniā volebat scribā nullū hominē habere potestātē dimittendi peccata. Iam verō quando probauerat hoc Christus virtute propria potestatem habere se dimittēdi peccata, siquidem & potestatem habeat verbo curandi paralyticū, idque ipsum factō præsiterat, ceperunt laudare dominum deum, qui potestatem tantam remittendi peccata, & infirmos curandi dederat Christo, quem purum adhuc credebāt esse hominem. Quod si rem melius expendissent, vidissent eum quoque filium esse de i: tunc tamen temporis fatis erat illos plus aliquando sentire de Christo, quā quolibet alio homine. quodque profitebantur aliquid diuinum de eo quē à deo esse dicebant. sic enim & Ni codemus primulum non plus tribuit Christo, nisi quia dixit, Scimus quia à deo venisti magister. ita illi cognoscentes miraculum tantum non posse non à deo esse, glorificauerunt deum, iuxta illud Sapientis, Glorificate dominum quantuncunq̄ potueritis, Eccl. 43. superualebit adhuc & admirabilis magnificentia eius. Sic Psal. 144. Dauid, Laudem inquit, loquetur os meum, & benedicet omnis caro nomini sancto eius. Docet id ipsum nos quoq; euāgelicus propheta Esaias, inquiens, Miserationum domini recordabor, laudē domini super omnibus quā reddidit nobis dominus, & super altitudinem bonorum domus Israël, quā largitus est nobis secundum indulgentiam suam. Beda. hīstoriam hanc mysticē quoque exponit, in hunc irodum, AEgrotum ex lecto surgere, est animam sese abdicare à voluptatum carnaliū illecebris & sordibus peccatorū. Quamobrem & Paulus peccatori loquēs, dicit, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Lectum autem gestare non aliud est, quā carnem per abstinentiam restringere atque in spe remunerationis cœlestis corpus segregare à voluptatibus carnis. Redire verō in domū quid est nisi in paradīsum reuerti, quem perfidia diaboli amissimus? neque enim hic vllam habemus manentem ciuitatem,

sed futuram inquirimus (facilimū est & iter per symbola) AEgrotantem peccatorem iubet deus per pœnitentiam re surgere, suūque gestare lectulum, hoc est, carnem domare peccatricem. Quo respiciens etiam Dauid, dixit, Vniuersum lectum eius versasti in infirmitate eius. Quilibet peccator carne sua tantopere sibi deum conciliet, in illa tantum deo feruiat, quantum antea feruierat per carnem peccatis. ingreditur domum suam per contemplationem piam, meditetur quā contemptum, sordidum, lutulentum & caducum corpus habeat, cibum & escam vermiū. Atque omnino iuxta illud Nahum, Intret in lutum & calcet, subigens teneat laterem. Si vis huiusmodi complura alia inferre, vide Hugonem in additionibus de 4. dietis. Si vis, fac sermonē de nauī ecclesiæ, quæ magnis quatitur fluctibus à tyrannis, à hæreticis, à hypocritis, persequutione, errore, prauo opere. In ista nauī securē nauigat ecclesia gubernaculo fidei, ancora spei, velo liberi arbitrij, flante vento spiritus sancti, remigantibus angelis, Christo nauclero, erecto malo sanctę crucis, deferuntur chori iustorum ad portum tranquillū paradisi. Extende sicut placet, in symbolis iter facilimum. Aut per nauem intellige nauem pœnitentiæ, ad quam inducuntur peccatores: per nautas sacerdotes, aut qui iā in mari fluctuant peccatorum, in hanc nauem conscendant pœnitentiæ per gradus contritionis, cōfessionis & satisfactionis, cibentur pane nauali eucharistiæ, contra malos ventos temptationum, ancora fiduciæ in deum se firment, velum mentis aperiant inspirationibus & flatibus spiritus sancti. Exigant vexillum sanctę crucis cū crucifixo, & huic robur nauis credant, cū omnia bona opera ex passione Christi habeant efficaciam: implorent angelos custodes nauis, inspiciant compassum fidei, nauticam cantent laudem domini, dirigant nauem temone discretionis, remos trahant præceptorum dei, opera illa implendo, caueant mōstra marina & Sirenū cantus dulces, voluptatis illecebras, ne antiqua peccatorum aqua nauem ingreditur, obstruenda sunt foramina prauæ consuetudinis, & occasiones peccatorum excidēdæ, cicienda omnia quæ nauem onerando demergunt, velut iniuste acquisita & possessa restituēda, & c. Vide Keyserpergium, & libellum nostrum.

Psal. 40.

Nahum
vlt.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
MATTH. XXII.

Luce. 14
Apoc. 19

Supra. 21

I

In illo tempore, dixit Iesus turbis: Simile factum est regnum celorum hominibus qui fecerunt nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolentibus venire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicitis inuitatis, Ecce prandium meum paratum, & altaria occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in vilam suam, alius vero ad negotiationem suam. Reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumelios affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est, & misit exercitus suos, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptie quidem parate sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos, & implete sunt nuptie discumbentium. Intrauit autem rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intraisti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Multi autem sunt vocati, pauci vero electi.

HOMILIA PRIMA.

Sequentem hanc homiliam habui Monaci, ubi est regit

ducū Bauarig, Anno M. D. XXI. Dominica proxima ante festum sancti Martini, ideoq; de verbo ad verbum huic loco inserta est.

In nomine tuo dulcis Iesu, Ave Maria.

Non satis est charissimi, euangelium secundum literam tantum audire: siquidem quantum foret quod hinc fidei tue accessurum fuerit roboris, & operibus bonis profectus in charitate dei & proximi? Ac proinde oportet claram & dilucidam habere sancti euangelij interpretationem & intellectum, ad emendationem vite vniuscuiusque. profectio enim non sine magno spiritus sancti consilio & peculiari ratione scriptura sancta sub aliquo velamine occultata & prodita est verbis absconditis, nec cuiuis vel erutu vel intellectu ita facilibus, sicut multis declarat Augustinus in lib. de doctr. christi. Siquidem non Iudaei, imo nec apostoli semper Christum intellexerunt loquentem, quod hinc inde contextus nobis declarat euangelicus. Quicquid igitur velatum est, deregi oportet, sicut Christus ipse allegoriam nobis exposuit de semine, cui omnes intelligentie suae vires deinceps intenderunt sancti patres, ut absconditum illum sancti spiritus sensum eruerent, quo labore vitam ipsi meruerunt aeternam: iuxta promissum illud, Qui me elucidant, vitam aeternam habebunt: quamuis ea sibi sapientia nunc videntur esse lutherani, ut citra illius opera intelligant quicquid vsquam scriptum est. Sed miseri fallent seipsum, & insolens ipsorum temeritas perdet eos corpore & anima. Quapropter principio allegoriae huius breuem proponemus expositionem, deinde aliquot illius verba introspicimus & explicabimus. Atque ut negotium hoc breuiter aggrediamur, ex sententia sanctorum patrum rex ille deus pater est, qui filio suo in diuinis nuptiis parauit in carne, cum ecclesia sancta: & misit seruos suos patriarchas, sed noluit mundus venire ad veram fidem, contaminatus totus in peccatis & idololatria. His itaque nihil proficientibus, misit alios seruos prophetas, Ioannem & apostolos, sed ne illos quidem recepit mundus, quin & homines mali, inhiantes honoribus & & bonis magnis, quosdam ex eis occiderunt, Zachariam, Esaiam, Ioannem, Stephanum, Iacobum apostolum, ipsumque adeo regem Christum. Indignatus hinc rex dominus deus, cum exeret

Aug. 11.

Chrys. su

per Mat.

Ioan. 2.

Mat. 13.

Ioan. 12.

Eccl. 14.

Esa. 40.

Esa. 37.

Psal. 18.

Apoc. 19

Hier. 44

1. Cor. 3

citu suo misit Titum & Vespasianū, qui Iudæos quos nō occiderant vendiderūt, Ierusalē & alias Iudææ ciuitates destruxerunt, tandemq; rex dñs seruos suos, a postolos, discipulos, aliosq; prædicatores in vicos misit gentium per vniuersum orbem, & ingressi sunt per fidem in ecclesiam boni & mali. Intraus autē & dominus per iudicium, inuenit in ecclesia nō habentē vestē nuptialem, hoc est, charitatē & gratiam dei, cum per ministros suos angelos eiecit in tenebras exteriores inferni. Atque hic breuiter omnis est sensus parabola.

DE REGNO COELORVM.

Nunc iam aliquot euāgelii huius verba melius excutiamus, idque ex consuetudine sanctorum patrum, Augustini, Chrysolomi, Cyrili, Gregorii, & aliorum: primumq; statim exordiamur à principio, quādo dicitur, Simile factū est regnum cœlorū homini regi. Nomine regni cœlorū non intelligitur hic locus beatorū, sed ecclesia hic militās in terris. Et ne hoc mirū tibi videatur, fac memineris illius quod iam paulō ante præmonui, multa inuoluta & obscura esse in sacris literis, adeō vt non quisquis in manus illas sumit, statim intelligat, quod nunc ineptē præsumunt Lutherani.

Atqui manifestē hoc affirmat & probat Gregor. in quadam homilia super euāgelio de decē virginib⁹, quarū quinq; erant fatuæ, & quinque prudentes. ait enim, Dum regnū cœlorum constat quia reproborum nullus ingreditur, etiā fatuis virginibus quæ simile esse perhibetur, sed sæpe in sacro eloquio regnū cœlorū præsentis temporis ecclesia dicitur, in qua fideles omnes instar virginū Christo dño sunt desponsati, testante etiā Apostolo. Virginū autē quædam sunt fatuæ, quædam prudentes: & ex fidelibus boni alii, alii mali, quod ex hoc quoq; liquet euāgelio, quoniam serui quosdā in vicis inuenerunt bonos, quosdā malos. Constat autem, quōd nihil coinquatum ingrediatur in regnum cœlorum. Et quanuis interdum ecclesiam intelligimus congregationem iustorū ab Abel vsq; ad vltimū iustū, sicut pulchrē docet August. in lib. decimo de ciuitate dei, & Gregor. super euāgelium Matth. 26. attamen peculiariter ecclesia regnum dicitur cœlorum tempore gratiæ iam post aduentum Christi, atque hinc est quōd in quinque libris Moyss. & omnibus scriptis prophetarū, in psalmis & aliis veteris testamenti libris ecclesia quidem non semel exprimitur, sed illa

Gregor. Mat. 22. 2. Cor. 11. Apoc. 21

August. Gregor.

nunquā regnum vocatur cœlorum, vsque adeo appellatio illa & nomenclatura reseruata est ad ortum euāgelicæ legis, vbi primum Ioānes, inde & Christus regnum cœlorum annunciauit, multisq; parabolis dominus loquens plebi, ecclesiam vocauit regnum cœlorum, vt Matthæi 13. 22. & 23. Siquidem in ecclesia regnat Christus per gratiam & sacramenta, ita vt extra illam nemini sit speranda salus.

DOCTRINA EX prædictis collecta.

Age nunc tibi constat regnum cœlorum dici ecclesiam. Videamus porrō quid hinc discas, atque in mores & vitā tuam accōmodes. Hoc inquā discas ex his, ecclesiam ibi regnū esse cœlorū, vbi veritas dei regnat, nō fraus, nō falsi errores, nō hæreses tyrannidem obtinēt. Ne ergo somniet & opinetur quis ecclesiam hætenus mille & aliquot annis errasse vsq; ad Lutherū, quod quidā turpiter errātes persuasum habent, adeō vt etiā superiori septimana dixerit quidā, Malē se pœnitere non suos quoq; parētes ad Lutheri tēpora peruenisse, sicque miserē in erroribus demersos periisse, sicut cæteri sui seculi hoīes interierūt. O vesaniā, o furorē & amentiam hoīs, cōfidentis parētes suos aberrasse procul à fide, atq; p̄inde aeternū dānatos. O cæcitatē obstinatā. Ob vnū ne perfidū monachum parētes tuos ipse ad inferos detrudis? Sed tu mihi hic oculos mētis tuæ paulisper accōmodā & aperī, videbisq; nō parētes tuos, sed te, te inquā ipsum in medio errorū lute hære demersum, dū non credis ecclesiam esse regnū cœlorū, sed illam facis regnum inferorū, vbi errores, hæreses, & omnia mala dominātur. Nihil errat ecclesia in iis quæ sunt fidei, sed tuus ecce Lutherus & hæretici in errorū cœno vt suos prouoluuntur. Apostolis dicit Christus, Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationē seculi. Quod si itaq; semper præsto adest ecclesie suæ dñs, sicut hæc verba August. ad Estium intelligit, qua fronte ecclesiam insimulabis errorum? Ego pro te rogauī, inquit alibi dominus, Petre, vt non deficiat fides tua. Tu itaque ecclesiam sequere, cuius fides non deficit, sicut Lutheri tui vtroque claudicat pede.

DE NUPTIIS FILII REGIS.

Mitto hic breuitatis gratia, quid sibi velit expositio regis, eo quōd homo dicitur. sequitur, Rex ille fecit nuptias filio suo. Triplices inuenio in sacris literis nuptias filii Dei. desponsatus enim ille est primum humanitati, deinde

Mat. 3

Mat. vlt.

Epi. 86

Luc. 22

cuiusque boni hominis animæ, mox & ecclesiæ sanctæ. Nos
 aut quando iam in ecclesiâ hic intelligi diximus per regnū
 cœlorum, de illis tantum nuptiis dicemus, quas contraxit
 Christus cum ecclesiâ: quoniam & de iis solum dicit euangeli-
 um, & loquitur Paulus ad Ephesios. Quod ut intelligi-
 tur melius, scitote quia sicut Apostolus illud carnale Adâ vo-
 cat primum hominē in paradiso, & Christū cœlestē appella-
 lat Adamū, ita etiam coniunctio primæ Adæ cum Eua in pa-
 radiso, matrimonium significat illud magnum & sublime sa-
 cramentum Christi & ecclesiæ. Ecce aut Adam primus cœ-
 lestis, his terrenis, ille pater omnium nostrū extitit secun-
 dum generationem, hic parens noster est secundū regenera-
 tionem baptismi. Adam & Eua parentes nobis fuerunt om-
 nibus, Christus & ecclesiâ fidelibus tantum quia extra ec-
 clesiâ nemo cum fructu renascitur, nisi per baptismū Chri-
 sti, quantum illū etiā heretici præstant. Sicut autem Eua illa
 prima desumpta est ex latere Adæ dormientis, ita altera
 hæc nostra Eua ex latere Christi in cruce sopiti exedifica-
 ta est, profluētibus inde fluētis sanguinis & aquæ. Præterea
 quemadmodū Eua ex costa Adæ sumpta est, costa aut ossa
 est & robusta, sed in illi^o locū carne latus impleuit dñs de-
 caro aut flexilis & debilis est: sic quoque altera Eua, ecclesiâ
 sancta, facta est ex costa, hoc est, fortitudine Christi, ex cuius
 plenitudine omnes accepimus, & sacramenta omnia &
 omnia opera bona quæ sunt in ecclesiâ, cuncta hæc virtutē,
 efficaciam & meritū habet ex merito passiois & mortis Chri-
 sti. siquidē omnis sufficientia nostra ex deo est, nec sine eo
 possumus facere quicquā. vicissim à nobis Christus habet
 carnē in qua passus & mortuus est. Sed visne vidererobur
 & fortitudinē nostrā Adæ? Ecce in principio erat verbum,
 & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Vis adhuc
 aliud suæ fortitudinis argumētum? En omnia per ipsum facta
 sunt, & sine ipso factū est nihil: quodque factū est in ipso,
 vita erat. Vis insuper illi^o cognoscere infirmitatē: audi quod
 Ioannes ait, Verbum caro factū est. Atque ea ferē de causa se
 dñs gallinæ comparat, quū inquit, O Hierusalē Hierusalem,
 quoties volui cōgregare filios tuos, sicut gallina congregat
 pullos suos sub alis, & noluisti? Gallina inter omnia volatilia
 infirmatur, nō quū oua ponit, sed dum pullos fouet, tum
 grauiter laborat, debilitatur, mutat vocē tantisper dū edu-

cat pullos, idque nulli aliarū auīū contingit. Sic Christus quū
 nos viuificaret gratia sua & sacramētis, debilitat^o est instar
 gallinæ in suppliciis suis tātis, dū nos subduxit alis suæ cru-
 cis, in qua expatis pēdebat brachijs. Atque hoc modo iā intel-
 lect^o nuptiarū istarū patet, & sensus illorū verborū, Regnū
 cœlorū simile factum est hōi regi, qui fecit nuptias filio suo.
 QUID INDE NOBIS SIT DISCENDVM.

Docemur hinc nos manere cum sponso nostro Christo,
 quem non est quod vel penes Vuicklephū, vel apud Lutherum
 quæras, sed cum sua sanctissima sponſa ecclesiâ catholi-
 ca, extra quam vbiunque illum quæſieris, inani labore con-
 fumeris. Monuit hoc idē nos dominus diligenter apud Mat-
 thæum. Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic,
 nolite credere. surgēt enim pseudochristi & pseudoprophe-
 tæ. Tantum igitur penes ecclesiâ sanctam fac quæras Chri-
 stum in iis que sunt fidei, ipse te seduces si ad Lutherum vel
 aliorum hereticorū cōciliabula curras, quæſiturus ibi dñm.

DE SERVIS A REGE MISSIS.

Et misit rex ille seruos suos qui vocarent inuitatos ad nu-
 ptias, idque hic ter cōmemoratur ob triplicē legem, naturæ,
 Moyſi, & gratiæ. Paucis tamē cōprehendendo plurima, ser-
 uo illi sunt patriarchæ, prophete, apostoli, & omnes prædica-
 tores veræ ac christianæ doctrinæ, nō it qui seducāt simpli-
 ces, ut sunt Lutherus & sui similes. Seruos aut eos hic vocat
 dñs, ut & alibi in multis locis, quū ait, Euge serue bone & fi-
 delis. Alias amicos dixit, ut apud Ioannē, iam non dico vos
 seruos, quia seruus nescit quid faciat dñs suus. Vos aut dixi
 amicos, quia omnia que audiui à patre meo, nota feci vobis.
 Interdum etiā fratres appellauit, ut cū mulieribus ad se ven-
 nientibus diceret, Ite & annūciate fratribus meis, ut eāt in
 Galilæâ, ibi me videbūt. Simile fuit quod dixit Mariæ Ma-
 gdalene. Inuenias porro vbi filios dei eos vociter, & cohæ-
 redes. dedit enim eis, inquit Ioānes, potestatem filios dei fieri,
 & Paulus ait, quod si filii dei sumus, etiā hæredes, hæredes
 quidē dei, cohæredes aut Christi. Atqui hic seruos eos vocat,
 quoniam seruiāt ipſi in verbo dei, ab initio mūdi vsque ad finē,
 donec impleatur numer^o bonorū fratrum. Tātūque de hac ipsa
 euāgelii parte. Superesset a huc nō nihil dicere de triplici-
 bus illis seruis, atque de singulis speciatim, sed nō licet p^o tps
 angustia, p^o inde ad vitæ nostræ emēdationē prædiamur.

QV ID nobis hinc sit doctrina colligendum.

Discamus hic, nunquā defuisse neque defectū aliquē fuisse in ministris dei ad vocandos inuitatos, sed in vocatis tantū. Omni tēpore cuiuscunq; legis, fuerunt qui viā veritatis docuerint, omniumq; maxime in lege euāgelica ad prādicandū euangeliū gratiā dei. Pudeat itaq; Lutheranos turpiter adeo non prādicatores tantū bonos, sed & ecclesiā, & ipsū ecclesiā sanctā sponsum Christū cōiunctis & cōtume liis proscindere, dūm ganniūt plus quadringentis annis nō prādicatū esse euangeliū: quod si esset, vbinam dominasset tanto tēporis spatio dominus, quod nō emiserit seruos, qui Christianos bonos inuitarent ad nuptias, nisi scurras istiusmodi, quales fuere, V uicklephus, Huls, Luther, & alii consimiles? Quin tu potius crede deum ex sua summa tum bonitate, tum misericordia semper vocasse homines: neq; passum vt aliquis penes illos esset defectus in iis quā sunt salutis & fidei, cuiusmodi ferē prācipuū est, mittere prādicatores verā diuināque veritatis. Discē hinc ministros dei in officio prādicatiōis nō contemnere, neq; illis insidiari mortē vne intentare. Illi etiam qui à deo in id muneris sunt vocati, videā: ne, sicut Mercuriales statuē, dū aliis viā quā ingrediantur, ostēdūt, ipsa suo loco maneat immota: ita ipsi cum aliorum ad nuptias inuitent, excludantur interim. Nosq; sic cōiuncti omnes oremus dñm p gratia, vt ex sua misericordia nobis donet, quatenus simul omnes & serui & inuitati cū gaudio veniamus ad nuptias fœlicitatis æternæ, quā nobis vna mecum concedat Iesus Christus dominus noster, Amen.

HOMILIA II.

Hieron.

Harisæi, inquit Hieron. intelligentes de se dici parabolas, quarebant tenere Iesum & occidere, atque tamen metuebant plebem, quæ illum credebant esse prophetam. Rursus autē eis dominus bonum pro malo reppendit, ipsosque multis parabolis erudiuit, ex quibus hæc quoque est vna, in cuius nunc expositione laboramus. Ait enim ille, Simile est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Querit hic Grego, eadem ne sit & vna historia de inuitatione ad nuptias hic & ad cœnā apud Lucam, tandemq; concludit non esse vnam, eo quod hic prādicatū, illic cōmemoretur cœnā: hic, qui vestē nō habebat nuptialem, ei cicitur in tenebras, illic nihil huiusmodi habetur

Gregor.

Luc. 24

Per cœnā igitur vita significatur æterna: hic autem ecclesia præsens designatur in hac vita. quā etiā qui cicitur intrat. Simile est regnū cœlorū homini regi, Quā parabola dominus docere proposuit, quātam prouidentia & curā haberit erga Iudæos, significare etiam voluit eorū dē tum ingraturudinē, tum eiectionem, & gentiū vocationem, quāuis ne hæc quidem omnes sunt saluata: siquidem illum qui veste caret nuptiali, eiici oportet: quotquot autē perseverant in vocatione & gratia dei, ij sunt qui saluabūtur, ad nuptialia gaudia peruenturi. Quomodo autem præsens ecclesia regnum possit dici cœlorum, Gregorius aperit, cum ait, Cōgregatio iustorū, regnum cœlorū dicitur. Quādoquidem enim dicit dominus per prophetam, cœlum sibi thronū, & terram scabellum esse pedum suorū, Sapiens quoque profitetur animā iusti sedē esse sapientiæ. Et Paulus Christū virtutē ait & sapiētiam esse dei. Sequitur sanē ex iis tribus locis, quod quia cœlū thronus dei, & anima sedes est sapiētia, quæ deus ipse est, anima quoq; cœlum illud sit, quod propheta dicit esse dei thronum, quādo non diuerso admodum sensu apostoli quoque cœli appellantur à Dauide, teste Ambrosio, Cœli enarrant gloriam dei. Si itaque anima cœlum est, nemo mireretur congregationem iustorum regnum dici cœlorū, quoniam quum corda eorum in hac terra aliud nec appetant, neque desiderent, nisi cœlestia, vtiq; in iis regnat dominus, non secus in cœlestibus. Atque hoc illud regnum est, de quo Paulus ait, Deinde finis, cum tradiderit regnū deo & patri. Aut quod nā trader Christus regnū patri in fine mundi, nisi hanc præsentem ecclesiam in terris, quam vbi tradiderit deo, officia omnia, potestates & magistratus illius desinēt, sicut egregiē exponit Augustinus? Regnum enim dei sunt illi: in quibus ipse regnat per fidem. & hoc est quod dicit dominus, Simile est regnum cœlorū homini regi, & c. Rex ille citra dubium deus pater extitit, de qua simul & filio suo dicit Dauid, Deus iudicium tuum regi de, & iustitiam tuam filio regis. Querit autem hic posset, quo pacto illa sibi constaret similitudo, tūm deus pater non sit aliquando homo factus. Aut cur hic dominus regnum cœlorum confert homini, cum pater homo non sit? Aut cur tandem non prætermisit illud homini, vt sic melius sibi constaret parabola? Respondet ad hæc Theophylactus, & ait, Non apparet

Chyasto.

Gregor.

Gregor.

Esa. 66.

Sapient. 7.

1. Cor. 1.

Psal. 18.

Ambro.

1. Cor. 15.

83. b. 67.

Psal. 71.

Theoph.

vt est, sed qualem decet, vt nobis se videndū exhibeat. Nam quando vt homines morimur, vt homo apparet nobis deus: quādo autem ambulamus vt dii, tunc stat deus in synagoga deorū. Sin verò viuimus vt feræ & beluæ immanes, etiā sic nobis deus leo efficitur, vrsus aut pāthera. Eandē dubitatio nem inducit hic etiā Origenes, qui quāuis admodū sit antiquus, meminit tamen cuiusdam antiquioris se, qui hoc idem sic sit interpretatus. Ait autem in hunc modū, Quemadmodū proprietates hominū tribuūtur deo ratione operationū, nō quod illas ipse propriè habeat in se, sed quia in hūc modum ille nostram passibilē corripit naturā: ita in eo manus sunt & pedes, ita pœnitētia, & c. Crediderim equidē Theophylactum præ manibus habuisse scripta Origenis, eo quod tria hæc quæ ipse nominat animalia, etiā Origenes exprefit in Osea dicente, Ero domui Israhel quasi lea nā, sicut pardus in via Assyriorū. Occurrā eis quasi vrsū raptis catulis. Quādo igitur homo creatura mitis & placida est, & in hoc euāgelio dei nobis immensa cōmendatur bonitas, non immeritō deus pater hominū cōparatur, siquidem & ipse benignus, misericors, multæ misericordiæ, & prestabilis est super malitia. Hominem dici deum, iam explicauimus. Eundem quoque regem rectē appellari, vel propheta testatur, cum ait, Dominus legislator noster, dominus rex noster. antea, *Esaiæ. 13.* Ecce in iudicio iudicabit rex, & principes præterunt in iudicio, quo facit etiam illud Apostoli, Regi seculi, immortali, inuisibili, soli deo honor & gloria in secula seculorū, Amen. Fecit hic rex nuptias filio suo. Nuptiæ domini cū plurimæ reperiantur in scripturis, è quibus tres huic nostro negocio maximè deseruiunt, ideoque eas breuiter recensebimus, partim ob emendationē vitæ nostræ & exhibitionē honorum operum, partim propter cōtemplādā immensā illam diuinæ bonitatis misericordiam. Et principio quidem desponsauit deus pater filium suum cum humanitate, quādo magna quadam naturæ humanæ dilectione, vt eam redimeret, ipsam illi sociāuit, vt essent duo in carne vna, de⁹ & homo, naturæ dux in vna Christi persona. De hac desponsatione dici multa possent, siquidē ea per nuptias significat⁹ est *Hester. 2.* Assueri cū regina Hester. Quid enim aliud est Assuer⁹, sicutymologiā vocabuli spectes, nisi beat⁹ aut quis ille verè beatus est, nisi filius dei, beat⁹ in quā essentialiter & bonus? Hic

ipse nuptias anno tertio celebrauit, hoc est, tertio tempore mundi, quoniā nec primo illo sub lege naturæ, neque secundo sub lege scripta incarnatus est, sed tertio demū tempore gratiæ, quando iam venit plenitudo temporis, misit deus filium suum factū ex muliere, factū sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret. Rectē igitur humanitas Christi designatur per Hester, cuius appellatio significat preparatam in tēpore, siue exaltatam ex plebe. Verè enim preparata illa fuit diuina prouidētia ab æterno prædestinata: & tamē tēporaliter tātū in opere completa, sicut in persona sua dicit *Sapiens. 1.* Ego primogenita ante omnē creaturā, ab initio & ante secula creata sum. quæ omnia intelligenda veniunt secū dum diuinā prædestinationē. Sed & eo quoque, nō malè Hester dicitur, quod sit exaltata ex plebe omnium hominū super choros angelorū. In cuius rei figurā Isaac præcepit filio suo Iacob, ne duceret vxorem Chananaā, sed vt proficisceretur in Mesopotamiam. ita nanq; etiā deus pater noluit filium suū coniugem assumere Chananaam, sed patriā suā, hoc est de cælo, vbi chori erant angelorū. quod intelligens *Paulus. ait.* Quoniā non apprehēdit angelos, sed semen Abraham. Atq; hoc est, quod oportuit eū ex sublimibus cælorum demitti in terram, quæ rectē Mesopotamia dicitur, (ne quid interim curemus hic Gracū, vbi à medio flumiorū sibi nomē vsurpat) hoc est, exaltatio vocationis, quoniā verè humanitas Christi tum exaltata, tū vocata est ad vnitatē diuinarum personarū. Tunc itaque deus pater fecit nuptias deo filio, quando deū ante secula fieri voluit hominē in fine seculorū: tunc vterus illi virgineus thalamus fuit, iuxta illud propheticū, In sole (hoc est, Maria) posuit tabernaculū suū, & ipse tanquam sponsus procedēs de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendā viam suam, à summo cælo egressio eius. Iniquè hoc sanè videbitur comparatū, & est illa quocumque in se inæqualis admodum desponsatio, regē tamē & diuitem & omnipotētem, filiū suum dare infirmę adeo & egētī ancillæ. Verū in hoc magnā illius agnoscimus bonitatem. Nanq; inde nouimus iam gratiam dei & domini nostri Iesu Christi, qui cū diues esset, propter nos pauper factus est, quod & admiratur propheta, Quare quasi colonus factus es in terra, & quasi viator declinans ad manēdū? Et viator erat ille mœrendo, & quia simul fuit in Ierusalē, viator

Gala. 4.

Ecl. 2. 4.

Gen. 2. 8.

Hebr. 2.

Gregor.

Psalm. 8.

2. Cor. 8.

Ierc. 1. 3.

non fuit noticia intuitiua carendo. Sed quid obsecro potētissimum illū ditiſſimi regis filium compulſit ad ducendam ancillulā istam? nōne maxima humani generis charitas, iuxta illud prophetā, A Eterna charitate dilexi te, & ideō atraxi te miserās? Dicere quoque possumus in iis nuptiis fecisse dominum ex aqua vinum, siquidem ex durissima lege Moysi & ex figuris, perfectam nobis fecit legem euangelicam, ipsamque pro figuris dedit veritatem. patribus enim omnia contingebant in figuris. Et quid multa? Quicumque antea ex timore implebant legem, nunc quoque euangelij sunt faciunt ex charitate, eo quod manus Christi non ita graues sunt, ut illæ Moysi. Sed de iis nuptiis hic nihil agitur.

3 Aliæ adhuc sunt nuptiæ Christi cum anima fidelis, easque ille quotidie celebrat in cōuersione peccatorū, & de iis dicit dominus per prophetam, Sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego dominus. Ita & Paulus ait, Despōdi vos in viro virginem castā Christo. Has quoque nuptias dominus peragit magna animarū piarum dilectione, quam obrem zelotem se vocat, dicens, Ego dominus deus tuus, fortis zelotes nimis. Per omnia quoque omnium prophetarum scripta testatur ille zelotypiā hanc, sic enim ait per os Zachariæ, *Zach. 1.* Zelatus sum Ierusalem & Siō zelo magno, & itē per Esaiā, *Esa. 57.* Iuxta me discooperuisti & suscepisti adulterū, dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: rursus quoque per alium prophetam, Fornicata es cū filiis Aegypti vicinis tuis magnarum carnum, & multiplicasti fornicationē tuam ad irritandum me. Et hoc est quod dicit Bernardus, Anima ipsa quæ peccat, adulteratur in deū. Neque de iis nuptiis credo quicquam hic locutum esse dominum. Tertiarum porro nuptiarum sunt inter Christum filium dei & ecclesiam, atque de iis sensit in hac parabola dominus, sic Paulus ait, Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam. Et ad finem loquens ille de sacramēto matrimonij subdit, Sacramentū hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Ita *Canti. 4.* Christus ipse spōsam illā suā vocat in Canticis. Ita & Ioānes in spiritu vidit Ierusalem nouam descendentem ex cœlo, sicut sponsam ornatā viro suo. Atque de iis nuptiis hæc narrat parabola iuxta communem doctorū expositionem.

Multa de illis dici possent, sed quia bona pars materiæ huius partim ad scholas releganda est, partim ad homines contemplatiuos pertinet, non discutiemus latius. Sed tamen constat ecclesiam cœpisse in Abel primum, non ita quod sit illi etiam desponsata, verū sic cœpit Abraham, a quo peruenit ad Moysen: tandem post multa colloquia mutua desponsatio hæc perfecta est in Christo. Et hoc cæteri doctores paucis sic colligunt, Nuptiæ sunt in natura, spiritu & gloria. In natura quidem quando filius dei naturam assumpsit humanam. In spiritu autem, cū sibi spiritū hominis vniuit. Atque in gloria, hoc est, in occulto illo diuinæ maiestatis intuitu. De iis nuptiis ait Iohannes, Venerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byſſino splendenti & candido. Præcipuè autem desponsatur deo personæ religioſæ, quæ se totas deo dedunt, suæ voluntati abrenūciant, per vota spiritualia peculiariter se ad dicentes Christo in seruitutem. Quapropter dum inuestiuntur, dici vel cantari potest illud, Iam iam ecce rex magnas nuptias fecit filio suo. Sic sancta Agnes exclamauit, Illi sum desponsata, cui angelus seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, ei soli seruo fidem, illi me tota deuotione commendo. Et nos iam charissimi rogemus dominum, ut ipse sibi per gratiam dignetur despōlare animas nostras in hoc tempore, quatenus ab illo non separemur in æuum: quod omnibus nobis concedat deus pater, deus filius, & deus spiritus sanctus, Amen.

HOMILIA III.

Arauit ecce deus omnipotens, dilectissimi in Christo fratres, nuptias filio suo cū natura humana & ecclesia sancta sua, misitque seruos suos, qui inuitatos ad nuptias vocarēt, per quos Moysen & prophetas intelligimus. (Hierony dicit, quod si legatur seruū, referendū sit ad Moysen: sin autē seruos, ad prophetas.) Et obseruate vos hic bis misisse dominū illū seruos suos, quoniā incarnationis dominicæ prædicatores adhuc futuræ prophetas, & iam trāsa & fecit apostolos. Prophetas autē misisse dominū, tota vndique plena est scriptura. Ecce enim per Ieremiam dixit, Mihi ad vos omnes seruos meos prophetas, de nocte consurgens misi eos. Sic ergo Iudæi non crediderūt missis à deo, sed exasperauerunt eum in deserto quadraginta annis, nec

Luca. 11.
Gene. 17.
Dxo. 14.

Apo. 19.

Hieron.

Gregor.

Iere. 44.

Theoph.

verbum dei, nec charitate volentes recipere, a deo ut etiam con-
Prov. 1. queratur Sapiens, Vocavi vos, & nolulistis: extrahi manus meas
Iob. 19. & nemo fuit qui respiceret. & per Iob dicit dominus, Servus
 meum vocavi, & non respondit, ore proprio deprecabar eum.
 Post haec alios emisit servos apostolos. peculiariter enim
Mat. 10. Christus & apostoli ad Iudaeos sunt missi, iuxta illud: In vias
 gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne ingre-
 diamini, sed tantum ad oves quae perierunt domus Israel. &
Mat. 15. de seipso ait dominus alibi, Non sum missus nisi ad oves quae
 perierunt domus Israel. Sequitur, Dicite inuitatis, ecce
Mat. 22. prandium meum paravi, tauri mei & altitia occisa sunt, &
Orige. omnia parata, venite ad nuptias. In talibus, inquit Origenes,
 nuptiis, intellige prandium quod paratur, esse eloquium dei,
 ut fortia quaeque eloquiorum dei, tauri intelligantur, suavia
 autem eorum sunt saginata. Ut si concionator de virginitate
 praedicet, en turturum tibi, quod si ad eam rem inducat velu-
 ti condimentorum loco sacrae scripturae testimonia, ecce tur-
 turem iam saginatum. Discant hinc praedicatores conciones
 & homilias suas sacris literis condire, & velut impinguare,
 illasque populo praedicare non ex sensu tantum, sed & verbo
 tim recitare, quantum memoria suppetit. namque si ille sua tan-
 tum afferat verba, quantumvis bona sint ea, attamen adhuc arida,
 ieiuna & succo ac sanguine carentia sunt, nihil carnosae
 habent pinguedinis, nihil medullae, quae ex ipsis scripturae
 verbis accedit. plus semper in corde hominis operatur vivum
 illud & efficax verbum dei, quam hominis, attestate id ipsum
Hebr. 4. etiam Paulo apostolo, cum ait, Vivus est sermo dei & efficax
 & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad
 divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum
 & discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est
Gregor. vlla creatura invisibilis in conspectu eius. Gregorius porro
 supra hac re ita sentit, ut per tauros & altitia utriusque testa-
 menti patres accipiat. illi enim veteris testamenti patres, quam
Levit. 19. do poterant hostes suos & odisse & persequi, tauri fuerunt,
 quoniam inimicos suos cornibus impetere potuerunt huma-
 nae fortitudinis: per altitia autem patres novi testamenti intel-
 liguntur, eo quod receperint hanc internam dulcedinis gratiam
 simul & pinguedinem spiritus, ita ut consili de aeterno illo desi-
 derio, eleventur alis pie contemplationis in sublimia caelorum.
 Verum enim deo vix contemplativa spiritualiter impin-

guat hominem, teste Davide, Sicut adipe & pinguedine re- *Psal. 62.*
 pleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.
 Quia autem & prophetae & apostoli occisi sunt, bene dicit,
 Tauri mei & altitia occisa sunt, & quod tauri homines gra-
 ues atque maturos significant, testatur nobis propheta, Tauri
 tui & pulli afinorum qui operantur terram, commixtum migra-
 comedent, sicut in area ventilatum est. Hoc modo pinguis fuit
 Monica mater Augustini, quae sumus sacramentum, tantam per-
 fensit spiritus dulcedinem, ut etiam ex terra eleuata clamaret,
 Eia eia euolemus in caelum. Ita nimirum homines pii, leues, agi-
 les, & tamen pingues redduntur intuitu divinae veritatis, iux-
 ta quod petiit David, Quis dabit mihi penas ut colubae, & vo- *Psal. 54.*
 labo & requiescam? Hieronymus quoque non discedit hic a sen- *Hieron.*
 tentia Origenis, volens per tauros & altitia accipi debere dog-
 matum magnitudinem & doctrinam lege dei plenissimam.
 2. Cum vocasset iam dominus inuitatos ad nuptias per
 prophetas, illique tamen abnuerent venire ad fidem veram &
 operationem virtutum, venit tandem ipse, & vocavit illos per
 apostolos suos atque per semetipsum, dicens: Venite ad me *Mat. 11.*
 omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. At-
 qui hanc quoque vocationem mitissimam spreuerunt isti &
 abierunt, alius quidem in villam suam, alius vero ad negotiatio-
 nem suam: reliqui autem tenuerunt seruos eius, & contumelias
 affectos occiderunt. At tu hic mihi magna vide discrimina *Theoph.*
 eorum qui venire noluerunt. sunt quidam qui cum mali non sint
 adeo ut ceteri, attamen ob carnalem voluptatem minus ve-
 niunt. siquidem suus cuique, homini ager proprius, corpus suum
 est. Sunt qui praeter avaritiam studio venire nequeant, negotia-
 tores lucro ita insistentes, ut vultures cadaueri. Ista duo homi-
 num genera hic Christus ostendit, qui ad nuptias etiam inui-
 tati non veniunt. ij qui in voluptate carnis viuunt, & qui a-
 uaritia studet. Neque dissimile est quod ait Gregor. in villam *Gregor.*
 ire, est labori terreno immoderate incumbere: in negotiatio-
 nem vero abire, est actionum secularium lucris inharere. V-
 trisque autem his deteriores sunt, qui non tantum vocationis gra-
 tiam excludunt, sed vocantes se seruos persequuntur. sic nimirum *Hieron.*
 contempto inuitantis affectu, humanitatem vertunt in crudeli-
 tatem & tyrannidem, occidentes illos, qui se ad tanti regis
 nuptias inuitarant. Sic Esaiam, Zachariam, & alios plerof-
 que prophetas occiderunt, Hieremiam quoque in spelunca

2. *Pa. 24* seu foueā abiecerunt, atque hoc est quod Elias dixit orās ad
Mat. 23. dominū, Altaria tua destruxerūt, prophetas tuos occiderūt
Hier. 31. gladio, & derelictus sum ego solus, & quærūt animā meam,
 2. *Re. 19* vt auferant eā. sic Dauid inquit, Effuderunt sanguinē sicut
Psal. 73. aquā in circuitu Hierusalē, & nō erat qui sepeliret. Tyran-
 2. *Pa. vl.* nus ille potius quā rex, Manasses Hierusalē impleuit san-
 guinem innocentū vsque ad os. Et hic quoque propriē lo-
 quitur dñs de Iudæis, deinceps tandē dicitur de Gentibus.
Luc. 11. Atq; hoc ipsum est quod alibi dixit ille Iudæis, Mittā ad vos
Act. 7 prophetas & apostolos, ex iis quosdā occidetis & perseque-
 mini. Stephanus quoq; dixit ad illos, Quē prophetarū non
 1. *Cor. 11.* sunt persequuti patres vestri? & occiderunt eos qui prænun-
 ciabāt de aduentu iusti, cuius vos nūc proditores & homici-
 dæ fuistis, qui accepistis legē, & c. Sic lapidarūt Stephanum,
 Paulū virgīs & flagris ceciderūt, alios aliis suppliciis affe-
 runt, tantisper dū Hierusalē deuastaretur, ipsiq; in exilium
 1. *Cor. 4.* mitterentur, vēditis aliis, aliis occisis. Et hoc est quod Paul⁹
 dicit, Maledicimur, & benedicimus, persequitionē patimur
 & sustinebimus: blasphemamur, & obsecramus: tanquā pur-
 gamenta huius mūdi facti sumus, omniū peripsēma vsque
 1. *Cor. 15.* adhuc. & deinceps, Quotidie morior propter vestrā gloriā
Psal. 43. fratres, atq; ideo Dauid inquit, Facti sumus vt oues occisio-
 nis. Dices, quādo hic cōmemorat dominus illos, qui seruos
 erant occisuri, cur eos reticet qui ipsum occiderunt domi-
 nū? respōdet ad hoc Hieronymus, & dicit, quia in hac para-
 bola sponsi filetur occisio, & per seruorū mortes contēptus
Mat. 21. ostenditur nuptiarū. Ad hęc paulō ante iam dixerat domi-
 nus parabolam, quomodo coloni filiū qui v̄rus erat heres,
 occisum ē vinea proiecerunt: ideoq; consulto hic non me-
 minit occisionis sponsi, autore Chrylostomo.
 3 Iratus rex, inquit Theoph. mittit exercitus suos Ro-
 manos, qui inobedientes Iudæos perdidērunt, & ciuitatem
 eorum Hierusalem succenderunt. Porro superius quādo in-
 uirabat ad nuptias, & agebat opera clementiæ, hominis no-
 men appositum est: nunc quando ad vltionem venit, homo
 filetur, & rex tantū dicitur. Præterea obserua illud quando
 dicitur audisse regem, quod addit Glossa, vocem sanguinis.
 sanguis enim occisorum clamat ad dominum, sicut ille san-
 guis Abel iusti clamauit super Cain. sic Machabæus depre-
 catus est dominum, vt audiret vocem sanguinis clamātis ad

ipsum. Sic sancti illi occisi clamarunt pro vindicta, dicētes:
 Vsquequo sanctus & verus non vindicas sanguinem nostrū
 de iis qui habitant in terra? Gaudet nanque sancti de vin-
 dicta & vltione impiorum, teste Dauide cum ait, Lætabitur
 iustus, cum vindictam viderit, sicut angeli magnis tubis lau-
 dauerunt dominum, dicentes: Laus gloria & virtus deo no-
 stro est, quia vera & iusta iudicia sunt eius, & vindicauit san-
 guinem seruorum suorum. Docentur hic iudices & qui in
 magistratu positi sunt, peccata publica & manifesta per se
 punire citra omnem excusationē. Gregorius exponens hęc
 verba, Ciuitatē illorū succendit, ait id eo fieri, quoniam il-
 lorum non solū animæ, sed & caro habitauerant, æternæ ge-
 hennæ flamma cruciatur. Sed quid hoc est quod exercitum
 suum misit, nisi quia dominus omne iudicium suum per an-
 gelos conficit? Quorsum chori, quid aliud sunt, quā no-
 stri regis exercitus, vnde & ipse deus Sabaoth, hoc est, vir-
 tutum suæ exercituum dicitur? Atque hoc est quod exerci-
 tum suum mittit dominus ad perdendos aduersarios. Pote-
 statem vindictæ huius veteribus audire tantū licuit, no-
 bis autem iam videre etiam licet. Vbi enim sunt stolidi isti
 tyranni, qui sanctos dei martyres occiderunt? nōne perie-
 runt miserē, & vltra hoc iam cruciantur, suppliciis deputa-
 ti, æternis? Vbi iam sunt qui cordis sui ceruicem extulerunt
 aduersus conditorem redemptoremque suum? Intercederūt
 vt flamma ignis, & in flammis gehennæ coniecti sunt. Ecce
 autem mortes martyrum in fide florent, vigētque in me-
 moria totius ecclesiæ, quique contra eos sæuierunt in crude-
 litate & tyrannide, non veniunt in memoriam nostram, ni-
 si vt mortui & damnati, sicut etiam nunc Iudæos cernimus
 dispersos miserimē & vix viuere, sine gloria, sine dignitate,
 sine magistratibus & ciuili politia, per vniuersum terra-
 rum orbem. Et sic in alio loco dixit domin⁹, Inimicos meos
 illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & in-
 terferte ante me. Origenes ad hæreticos referens illud,
 Puto, inquit, ciuitas impiorum est secundum vnumquod-
 que dogma, congregatio eorum, qui conueniunt in sapien-
 tia principum huius seculi, eam nimirum ciuitatem illo-
 rum succendit rex, tanquam ex praua ædificatione extru-
 ctam. Quotiescunque igitur vides falsum aliquod scientiæ
 nomen euelli, vel eos qui veritatem verbis tantū profi-

*Apo. 6**Psal. 57.**Apo. 19.**Gregor.**Esa. 66.**Luc. 19.**Origen.*

tentur, dic fasū esse per exercitū dei deuastantem ciuitatē eorū qui aduocabatur veritati. Sic diruta & succensa est ciuitas iudaicā infidelitatis, de qua Hieremias ait, Succendit in Iacob quasi ignē flāmā deuantis in gyro. Elaias quoq; in spiritu præuidit illud, dicens: Succendetur vtrūque simul, & non erit qui extinguat. 4 Ait autem dominus, Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati sunt, non fuerunt digni. Paratæ inquit sunt nuptiæ, præparatione æternæ providentiæ & diuinæ electionis, cōdonatione etiā gratiæ dei & sacramento incarnationis Christi, & in summa cū omnibus iis quæ ad salutem nostram erant necessaria. vsque aded enim bene instructa fuerūt omnia; in iis nuptiis, hic per gratiā, illic in gloria, vt etiam dicat per prophetam dominus, Quid vltra debui facere quod nō feci? Sed inuitati, non fuerunt digni Iudæi. s. teste Chrysostomo, qui dicit, Illud profectō dicere possumus, quia & ante crucē & post crucē ad Iudæos primū misit. Ante crucē enim ad oves ire iussit quæ perierant domus Istaël, post crucē autem iussit veritatem Iudæis attestari: siquidē quanuis in orbē vniuersum apostolos ire iussit prædicaturos euangelium, tamen ante ascensionem suam peculiariter testes illos constituit esse sibi in Iudæa, Samaria, & vsque ad vltimū terræ. Hinc Paulus ait, Qui operatus est Petro in apostolatū circū cisionis, operatus est & mihi inter Gentes. Primū itaq; prædicauerunt Iudæis apostoli, diuq; permanserūt in Iudæa, cæsi virgis, & sæpe inclusi carceribus, lapidato iam Stephano, Iacobo decollato, capto Petro. Sed quid hoc quod dicit dominus, Iudæi qui inuitati erant, non fuerunt digni? nōne simile est quod dicit ad eos Paulus, Vobis oportebat primū loqui verbum dei, sed quia reicientes illud, iudicatis vosmet indignos vitæ æternæ, ecce transimus ad gentes, quoniam sic præcepit nobis dominus? Cū igitur indignos se fecerunt Iudæi fide christiana & veritate euangelica, meritō eos dominus lutum vocat & fæces, sic enim ait per prophetam, Pārū est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Istaël conuertendas. Dedi te in lucē gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremum terræ. O domine Iesu Christe, quanuis nos quoque ex multitudine peccatorū nostrorū indigni sumus qui veniamus ad nuptias, te tñ suppliciter obsecramus, vt per gratiā & misericordiā tuam dignos nos efficias in hoc tēpore nū-

ptiis ecclesiæ tuæ sanctę, & post hanc vitam nuptiis agni in æterna patria, Amen.

HOMILIA IIII.

Nuitati ad nuptias Iudæi non venerūt, eo quod indigni essent, vnde aliud quoddam commisit seruis suis dominus, dicens, Ite in exitus viarū; & quescunq; inueneritis, vocate ad nuptias. Feceiunt hoc ipsum serui vt iussi fuerant, vocaruntq; bonos & nialos. Qui autē sint viarum exitus, interpretatur Gregor. & ait, Si in sacra scriptura vias accepimus actiones, exitus viarum intelligimus defectus actionum, quia illi plerunq; faciliē ad deum veniunt, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur. Origenes per exitus viarum varias intelligit doctrinas & errores gentiliū, qui deuiabāt à vera semita, omnes vias suas educentes à veritate in perditionē & interitū. Theophylactus quoque, apostoli, inquit, vocarunt Gentiles in via vera, sed alios alio diuisos, in viis plurib; & dogmatibus discordes, imō existentes iuxta exitus viarum, hoc est in errore & iniquitate multa multis in erroribus omniumque flagitorū genere versantes, aliis alia sibi cōmiscitentibus. erant enim qui vt suæ libidini fucū prætexerēt, Venerē credebant luxuriæ & amoris deā, vnde per idolū istud multa hoībus mala conciliauit diabolus. Auari præsidē sibi quæsiuere Plutonē, alii Iunonē, ebrii Bacchū, bellatores Martē, alii alios. Serui ita vt iussi erant, fecerunt, exierunt ē Iudæa apostoli, ceterique discipuli Christi venerunt ad Gentiles in vias, atque vt Salomon, in plateis ait clamare sapientiā ad filios hominū, ita & illi palā cœperunt prædicare Christū, & ipsos inuitare ad nuptias, neminē prætermittētes, iuuenes cū senioribus, magnos paruosq;, diuites simul inuitarūt & pāuperes, quoniam sicut diabolus adduxerat ethnicos per viam libidinis ad inferos, ita rursus apostoli eos per semitā iustitiæ & pudicitia duxerūt ad Christū. Quæri potest autē hoc loco, quomodo tandem modo apostoli bonos & malos vocarint ad nuptias, cū ethnici simul omnes fuerint mali? Dissoluit hoc Hieron. per verba apostoli, quoniam gētes naturaliter facientes ea quæ legis sunt condemnant Iudæos. inter ipsos quoq; ethnicos infinita est diuersitas, cū sciamus alios fuisse proclues ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honestatem morum virtutib; deditos. Theophylactus arbitratur quosdam dici

Gregor.

Origen.

Theoph.

Sap. 7

Hieron.

Rom. 2

Theoph.

malos, qui verè mali erāt: alios vocari bonos, quòd illis paulo meliores fuerant: sicq; cōparati istis verè malis, boni non poterant haberi. Atq; hoc eo lubentius induco, quòd error magnus est eorū, qui dicūt infideles omnes aequaliter puniri, cū interim hic cōrariū ex vtraq; parte probetur. Magis hic mihi arridet sentētia Gregorij, quæ & ab aliis doctoribus pro receptiori habetur, per nuptias illas regis præsentē designari ecclesiam, in quam boni & mali conueniunt. illic autem apud inferos soli sunt mali. in cœlo tantū boni reperiuntur. hic mixta sunt omnia, in star pisciculorū bonorum & malorū in sarena, tantisper dum venientes angeli segregēt malos de medio iustorū. Ita finit paterfamilias ille ritum cum crescere cū zizania vsq; ad tempus messis. Quo nomine etiam regnū cœlorū decē virginibus comparat, quarum quinque faruæ & quinque erant prudentes. Sed quid aliud est istud regnum cœlorum, nisi ecclesia præfens, cum nō sit in illa summa felicitate aliqua virgo farua? Videant igitur neochristiani, qui neminem malū ferre volunt in ecclesia, & quāuis per peccatū mortale contendunt amittere tum fidē, tum charitatē dei, neq; amplius esse in ecclesia. Manifesto scripturæ testimonio hic eorum error falsitatis cōiungitur.

2 Ministri dei in via, hoc est, apostoli ex Gentilibus cōgregarunt quoscunq; inuenerunt. cōgregare enim opus dei est, vicissim dispergere diaboli. Sic ergo apostoli aliiq; discipuli Christi gratia spiritus sancti adiuti per diuersitatem linguarū congregarunt gentes in vnitatē fidei. Lupi igitur sunt, quicunque per fidei sectarumq; multitudinem, ecclesiasticam scindunt vnitatem. Venturos autē Gentiles adeo multos in ecclesiam præuidit iam olim Dauid in spiritu, cū diceret, Memor ero Raab & Babylonis sciētium me. Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Aethiopum, hi fuerūt illic, sicque impletæ sunt nuptiæ eorum, qui accubuerunt ad mensam, adimplebunturq; deinceps semper vsq; ad finem seculi. Gregorius hic pulchrè inducit quædam super illud, boni & mali, cum ait, Si boni estis, quandiu in hac vita subsistitis, cum æquanimitè malos tolerare debetis. nā quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Cain malitia nō exercet. Ita nimirum in area cum tritatur, triticum purū tacet sub paleis, flores inter spinas crescunt, simulq; cum

spina, quæ pungit, crescit rosā optimi odoris. Addit iis exemplā scripturæ Gregor. Adā ecce prim⁹ homo duos filios habuit, quorū alter electus, alter est damnatus. Arca tres Noe filios seruauit, & ex iis quoque vnus à deo relictus est, Abraham duos filios habuit, & nōne ex iis Ismaël à deo proiectus est? Isaac geminos suscepit filios, & hunc quoq; Iacob dilexit deus, Esau verò odio habuit. Iacob ille alter filios duodecim habuit, è quibus Ioseph innoxius propter malitiam aliorū decem fratrū venūdatus est. A postolos Christus elegit duodecim, & ex iis vnus erat diabolus. Apostoli per suos diaconos septē elegerunt, quorum sex in fide vera perseverantibus, septim⁹ iste Nicolaus autor factus est hæresis. Hinc iam omnes homines admonet ille, & exhortatur ad sustinendos malos. siquidem si filij esse voluerimus sanctorū & electorum, oportet nos per eorundem exempla quoque ingredi. semper enim bonus sustinere malū debet. Quod atēdēns etiā Iob dixit, frater fui draconū & socius struthionum. sic & sponsus ecclesiæ suæ sanctæ ait, Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias & dominus ad prophetā, Fili hominis, inquit, increduli & subuerfores sunt tecum, & cū scorpionibus habitas. Sed & ex eo Petrus ipsum Loth cōmendat amplius, quòd inter pessimos habitavit in Sodoma, & Paulus Philippenses suos laudat, quòd sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ habitarent, inter quos lucerent, sicut luminaria in mundo. Quid multa? etiāsi per omnia omnium sanctorū discurramus exempla, videbimus illū bonū non esse, quem non iniquitas exercet malorū. Hæc eo magis libuit inducere, vt ipsi quoque qui in hæc nouissima tempora incidimus, distamus etiam malos tolerare patienter. siquidem & nos à deo sub hæreticis peruersisq; hominibus probamur. Potest quispiam ex zelo bono & amore iustitiæ indignari atq; succedere malis, dicēdo cum Paulo, Vtinā abscindantur qui vos conturbant. Quiq; in magistratu positi sunt, debent ex officio huiusmodi homines pœna cōdigna afficere, parati existentes vicisci omnē inobedientiam: alij autē tolerant eos, orēt pro ipsis, vt ad fidem rectā perueniant: quoniam cū patiēter eorum toleramus malitiā, multum sanè meremur, eo quòd oportet hæreses esse quibus qui probati sunt, manifesti fiāt. Et vos itaq; istos tolerate neochristianos, patientiæ vestræ mercedem expectantes à

Gene. 4:

Gene. 9.

Gene. 7:

Mala. 4:

Gene. 39.

Ioan. 9.

Apo. 2:

Iob. 30.

Cant. 2:

Ezech. 1:

2. Petr. 2:

Philip. 2:

Galat. 4:

2. Cor. 10

1. Cor. 11:

Theoph. domino. Ingressus (ait Theophylactus) ad nuptias, sine diu-
dicatione fit: at vita eorum qui ingressi sunt, posthac nō in-
disquisita erit, sed examē valde magnum faciet rex eorū qui
post ingressum in sordido habitu inueniētur. Horream³ igitur
cogitantes, quia nisi quis habet vitam purā, nihil ei pro-
derit nuda fides. (audis Lutherane? sola & nuda fides te non
saluabit, sicut tu perditissime miserā seducis plebeculam.)
Hieron. Atqui vnus iste omnes qui sociati sunt malitia, intelligun-
tur: ingressus autem ille in nouissimo die fiet, vel quando-
cūque dominus iudicaturus est aliquē. Et Christiani quidē
dicuntur ad mensam recumbere in nuptiis, eo quōd in fide
& cultu diuino conuiescunt. Porro de veste nuptiali sic ait
Gregori. Gregorius. Si vestē nuptialem baptisma vel fidem dicimus,
quis sine baptisate & fide has nuptias intrat? Quid ergo
debemus intelligere per vestē nuptialem, nisi charitatē?
intra enim ad nuptias, sed cū veste nuptiali non intra, qui
in sancta ecclesia fidem habet, sed charitatē non habet. Ve-
stem hāc Christus quoque induit ipse ad illas nuptias, si qui-
dem ex sola charitate facta est tum incarnatio Christi, tum
exaedicatio ecclesie. Sic enim deus dilexit mūdum, vt filiū
suum vnigenitū daret pro nobis. Et nos itaque dilectissimi
in Christo, meminerimus nos omnes inuitatos esse ad has
nuptias, modo dilectionē seruemus mutuam, ne reiciamur.
Si quis ad nuptias mūdi huius inuitatus accessurus est, nō-
ne quē habet splendidissima induit vestimēta? & nos ad nu-
ptias dei properamus in veste sordida, habitum istum nihil
Hieron. immutaturi? Hieronymus quoq; hoc loco sic ait, Vestis nu-
ptialis praecepta sunt domini & opera quę cōplentur ex le-
ge & euāgelio, noui q; hominis efficiunt vestimentum. Pā-
nis autē veteribus & laceris quicūq; sunt obsci, quos ex il-
lo veteri Adam velut hereditarios habēt, iis dicit dominus
illud quod & huic euāgelio, Amice, quomodo hūc intra-
sti, non habens vestem nuptialem? En hic corrunt prostra-
tæ hereses variæ Lutheri & Zuinglij. Nam primo aberrāt,
quōd tam pertinaciter negant malos esse in ecclesia, cū hic
in nuptiis fuerit malus. & ideo eieci³. Deinde & iste error
cōcidit, quōd astruunt fidem solam & nudam sufficere. hic
ille ingressus est nuptias, & non nisi cum fide, nam infide-
les sunt hōris, Paulo testante, & tamen nuda fides non bene
eum vestiuit. porro & in hoc à vero plurimū deuiant, quōd

asserunt amittētem charitatem, & fidem perdere, nisi is in
nuptiis recumbēs, vestē charitatis amiserit, incolumi fide.
at de his aliās prolixius. Mirandum (inquit Gregorius) est
valde, quōd hunc amicū vocat dominus & reprobatur, ac si
Gregor. peritius dicat, Amice, & non amice, Amice per fidē, & nō a-
mice per operationē seu charitatem. atque hinc statim dis-
solutio patet, amicus enim ille erat, eo quōd ad mensam re-
sedeat: & idem nō amicus, quoniam operibus charitatis ca-
rebat: cuiusmodi hominē amicū solo nomine vocat sapiēs,
in quem sensum dominus iudam quoque sic compellauit,
Amice, ad quid venisti? Neq; habuit ille miser quod respon-
dere cōmodē potuisset, obmutuit ergo. Quia (quod dicit si-
ne gemitu nō potest) in illa districtione vltimæ increpationis
Ecclē. 37. omne argumentum cessat excusationis. Quippe quia
Gregor. ille foris increpat, qui testis conscientie intus animum ac-
cusat: & in illo tempore non erit locus pœnitentię, nec negandi
facultas, cū omnes angeli & mundus ipse testes sint
peccatorum. (vide supra parte primā de aduentu.)

3 Tunc dicit rex ministris, Ligatis manibus & pedibus
eius, mittite eū in tenebras exteriores. Cōmemorat hic do-
minus mēbra corporalia, inquit Hieronymus, ad cōproban-
dam resurrectionis veritatē aduersus Sadducęos. At cur tā-
dē manus illi ligātur & pedes? quoniā non possunt amplius
currere ad malū, sicut in hoc mundo fecerunt, sed & bonum
tūc facere nequeunt, quōd hic intermiserāt: iuxta illud, Li-
gnū vbi ceciderit, ibi manet. Vel etiā manus, vt inquit Gre-
gorius, & pedes ligantur per districtionē sententię, qui mo-
do prauis operibus ligari noluerūt per meliorationē vitę:
aut illic manus & pedes supplicii ligantur, qui hic ligabā-
tur peccatis. Quisquis igitur pedes suos noluit hic adhibere
ad cultum dei, & man³ extēdere ad elemosynas paupe-
rū, huic meritō ligātur in gehēna. Qui sunt autē serui illi,
quibus hic praecepit dñs eiicere istū malē vestitum? Angeli
nimirū ij sunt, terrores, diaboli: iuxta illud, Immisit in eos
irā indignationis suę, immissiones per angelos malos. Cō-
mittit etiā ministris domi³ illū ligatis manibus & pedib³
Theop. Psal. 77. eiicere in tenebras exteriores, quoniā conuenit eos qui in-
trinsecus obcaecati sunt in cordibus suis per peccatū in hoc
mundo, illic proici in tenebras exteriores. Theoph. stridore
mentū putat intelligi vanam peccatorum pœnitentiā,

que quid faciat ibi, ubi nec meritis nec pœnitentię locus vilius erit? Tu itaq; quisquis prouidam animę tuę curā gerere vis, vt in hac vita vestē nuptialē sanctissimę charitatis acquiras, ne differ in illud tēpus, quo & manus ligabūtur & pedes. Nullū ibi inuenies sartorē, qui vestē hęc nuptialē scissam cōsuar, vel si nullā habeas, paret nouā. Omnino quicūque hic nō seminat, nō habebit illic quod metat. Hic qui se ligat & obstringit peccatis, eū isthic angelus tortor supplicis alligabit æternis: quoniā iniquitates capiunt impiū, & funib⁹ peccatorū cōstringitur. sic Manasses dicebat, Incuruatus sum multis vinculis ferri, & nō possum attrahere spiritū. Vt hominī huiusmodi misero & infœlici, quisquis sic manib⁹ & pedibus ligatus est, vt nequeat euadere tenebras exteriores. Itaq; de p̄ctōre ait Dauid, Ingredietur in progenies patrū, & vsq; in æternū nō videbit lumē. & Esaias precatur auferri impiū, ne videat gloriā dei. Tremēdū valde est quod sequitur fratres charissimi, Multi quidē sunt vocati, sed pauci electi. Ecce nos oēs per vniuersum Christianismū vocati sumus ad nuptias regis cœlestis. oēs etiā. venim⁹ per fidē, iamq; vescimur pane nuptiali, participātes venerabile sacramētū. in die autē nouissimo veniet rex nuptiarū, ibi sibi caueat quisq; nē audiat illud horrēdū, Amice, vt quid intrasti, nō habens vestē nuptialē? Ceterū vocati ne simus, an non, incertū est nobis vsq; adeo instabilis est hęc vita nostra. is cū bene sit exorsus, malē desinit: est alius qui semper perseueret in malo: rursus alij huc illuc velut vento impulsī agitātur. Et o beatū vereq; fœlicē, qui in bono fine deprehēditur, sic vt nō vocatus tantū, sed etiā sit electus in hoc vt post hanc vitam illam consequatur æternam, quam largiatur nobis omnibus Iesus Christus dominus noster, Amen. Induc hic, si vis, exemplum Gregorij de tribus amicis suis.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM

IOANNIS. IIII.

Nillo tempore, erat quidā regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. hic cūm audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in

*Matt. 8.
Lucæ. 7.*

I

Galileam, abiit ad eum & rogabat eum vt descenderet, & sanaret filium eius. incipiebat enim mori. Dixit ergo IESVS ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non credetis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermōi quem dixit ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes: quia filius suus viueret. Interrogabat ergo horam in qua melius habuerit, & dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat qua dixit IESVS, filius tuus viuit. & credidit ipse, & domus eius tota.

HOMILIA I.

Quoniam euangelica hęc lectio historia mera est, quia dominus suam tum diuinitatem tum omnipotentiam declarauit, minus longa indiget enarratione: nē tamen illam omninō transgrediamur intactam, parneticē eam saltem percurremus. Erat quidam regulus, regulus inquam, siue quod regio esset genere, siue alia principatus dignitate fungeretur. Eius filius infirmabatur Capharnaum, qui morbus filij patrem sanauit in mente: quoniam cūm audisset magnum miraculum à Christo exhibitū in facto ex aqua vino, multum quidem Christo tribuit, sed tamen minus adhuc, si diuinam Christi maiestatem respicias, sicut deinceps dicturi sumus. Capharnaum autem tantundē est, ac si dicas, villa consolationis. Audiens ergo ille dominū venire ex Iudæa in Galileam, adiit eum & rogauit, vt descēdens sanaret filium eius. vnde constat, quod is quia ignorabat Christū natura esse deum, illum vt hominem adiecit: & tamē dominum vocat, de cuius magnifica parum sentiebat dignitate. Quoniam si credidisset posse Christum solo verbo sanare filium suum, non opus fuerat rogare eū vt descenderet ad illum. Constat etiam hinc, quantō perfectior fuerit Centurio ille hoc regulo: quoniam iste non tantum nō petiit, vt veniret dominus ad seruum suum: sed & ipsum

P iij

Mat. 8. per se venire volentē admittere noluit, indignū ratus esse, sub cuius testum ille ingrederetur: multo autē debiliore fide habuit hic regulus, dum putabat non posse Christum nisi coram sanare filium suum. Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Vbi Gregorius ait, *Gregor.* Qui filio suo sanitate querit, etiā credidit: credidit igitur etiam prius quā signum in filio suo videret. Si autē petitionē illius rectē aspiciamus, videmus eū in fide dubitasse, dū corporalem domini præsentiā desideravit, qui spiritu vbiq̄ue est. perfectus enim novisset nullū locū esse in quo deus non esset. Et hic quidē reguli error fuit, quod putavit Christum corpore absentem sanare, non posse filium suum. In eadem consimilis erroris navis fuit & Naamā Syrus, qui indignabū *4. Reg. 8* dus dixit, Putabā quod Eliseus egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen dñi dei sui, & tangeret manu sua locū lepræ, & curaret me. Neque multū ab hoc errore absuit *Ioan. 11.* Martha, cū diceret, Domine, si fuisses hic, frater meus nō fuisset mortuus. Possent hic iam porro multa queri. Primū, quando cōstat signis hominem adduci ad credendū, cur tandem hic regulus eo reprehēditur, quod signum petierat: iuxta illud quod *Ioan. 15.* Christus ipse ait, Si non opera fecissem, quæ alius nemo facit, peccatum nō haberent. Respondetur quod hic iā audierat de grandi illo miraculo transmutati vini in Chana, cū hæc loqueretur domino, & quis dubitet ipsum quocūque fuisse Hierosolymis in festo paschæ, quando multa miracula fecerat dominus: quamobrem honestius etiam ipsum exceperant Galilæi. Atque super hæc omnia non perfectē credidit regulus iste diuinitatem Christi & omnipotentia, vt sic merito eum reprehenderit dominus.

2. Suspicietur adhuc quispiā, vnde infidelitatis in simulet Christus regulum istum, qui si non credidisset, sequutus eum non fuisset à Galilæa vsque in Chanam. Credidit ille sanē, vt iam diximus, & plurimū Christo tribuit, sed quocūque ea fides erat, inconstans certē & multum varia erat, dum nō credebat dominum esse vbiq̄ue, & ibi operari posse, vbi etiam corporaliter non esset præsens: quodque virtute propria curare posset filium suum, sed per intercessionem tantū, & cōstatum infirmi, sicut de Elia & Eliseo legitur. Id omne quicquid erat, superstitio certē magis quā fides erat, vnde & reprehensionē merebatur. Iterum cogitet quis

piā apud se: non admodū dehonestarat regulus hic dominū, quoniam quod Centurio per mediū petiit ab illo, hoc iste *Mat. 8.* sine medio rogavit ab eo personaliter sibi præstari. Ad hoc quoque prompta nobis responsio est, quoniam omnium potentissima virtus est & fortitudo, quæ vbiq̄ue operatur ipsa sine medio, quo quocūque vtitur, minus tum perfecta tum potens esse cognoscitur. Credidit igitur Centurio posse dominū sine medio omnia operari, omnēsq̄ illius imperio subditas esse creaturas, magis quā sui sibi parerent serui. Dominum igitur maxima dignitate affecit, illiusque virtutem potentissimē confessus est, quæ circa mediū operatur vbiq̄ue, quod hic regulus nō cognouit, atque ideo Centurio laudē, regulus autē meruit reprehensionem. Sequitur inde, non eo redargutū à domino regulum, quod sanitate filij sui pareret, sed ob fidei suæ imbecillitatē. vnde & nos monemur in necessitatibus nostris confugere ad dominū, & ab eo opem petere, iuxta illud, Ad dominum cū tribularer, clamaui. & itidē istud Iosaphat, Quum quid agamus nescimus, hoc vnū habemus, vt oculos nostros ad te dirigamus o deus. Clamantes autem ad dominū, oremus cum fiducia maxima, spe robusta, integra & infracta fide, docente id ipsum nos Iacobo, Si quis ex vobis indiget sapientia, postulet à deo qui dat: omnibus affluenter, nec cui quā exprobrat, & dabitur illi. oret autē in fide, nihil hæsitans. Magna igitur & forti fiducia clamemus semper ad dominum, nihil cum hoc regulo hæsitantes in fide. Multum durus est huic regulo B. August. aitque hominem eum fuisse in fide tepidum aut frigidum aut omnino nullum, sed quia audierat vndique signa & miracula Christi prædicari, voluisse iam ipsum famæ huius periculū facere in filio suo, an rumori responderent opera eius, quantumque posset ille præstare: quod si ita esset, quid mirum si tam duriter sit à domino reprehensus? Eius rei argumētum hoc quoque est, quoniam comperto iam illo ex sermone domini, quod filius suus viueret, seruum sibi obuiantem statim de hora interrogavit, qua reliquisset eum febris, probaturus hoc modo an alias quocūque pacto vel etiam fortuito aut ex præcepto & imperio Christi sanatus fuerit. Sunt alij *Chrysoft.* qui mitius tractēt hunc regulum, excusantes eum, dicentesque loquutum hic esse Christum non de persona reguli, sed de ipsis in vniuersum Capharnaitis, ex quorum ciuitate &

hic regulus extitit. Vel sic quod hoc sermone Iudæos voluerit cōterre Gentibus, eo quod Samaritani verbis Christi sine miraculorum exhibitione crediderint, quod paulò ante hoc euangeliū Ioannes ostēdit. Putant ergo generaliter loqui dominū, Nisi signa videritis. Quicquid autē sit hoc, & vt maximè Iudæos in vniuersum omnes reprehenderit hic dominus, cōstat regulum hunc ex eorū quoque fuisse numero, quos Christus ad fidē conuertere non potuit, nisi miraculis, sicut Paulus Iudæos signa, Græcos autē sapientiam ait appetere. (ideo non assentior Lyre, quod fuerit Gentilis) Quo pacto autem signa data sint infidelibus, quoque modo cōferment verbum dei, audietis in festo ascensionis domini.

3 Paulò melius age tu mihi iam hæc exige verba. Regulus orat dominū, vt sanet sibi filium suum: contra dominus illi infidelitatē obiicit, quasi diceret, A Egrorus quid est filius tuus & graui morbo decūbit, sed tu adhuc durius laboras. tuq; filij tui petis sanitatē, ego etiā te magis sanū vellem vt crederes. Manens autē & perseuerans in sua exigua illa fiducia regulus, dixit ad dominū: Domine, descēde priuquā moriatur filius meus. Reprehenderat eum dominus, sed ipse se non emendarat, nimium festinans: & veritus ne si moreretur filius, actum esset, nunquam resurgeret etiam à domino resuscitatus, cū tamē Christus ille ipse sit, de quo Paulus ait, Posui te ante deum cui credidisti, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tanquā ea quæ sunt. Sed quid est hoc quod dicit ad eū dominus, Vade, filius tuus viuit, nisi quia humana superbia hic retunditur, qui in hominibus nō naturam qua ad imaginē dei facti sunt, sed honores & diuitias veneramur: dumq; pensamus quæ circa eos sunt, negligimus pensare ipsos. Aliter longè redemptor noster, qui vt ostenderet contemnendū esse bonis omnibus, quicquid mundanis pro bono habetur, renuit venire ad filiū reguli, & vltro se obtulit descendere ad seruum Centurionis. Non facit hoc humana superbia, longè insolentior quàm vt se demittat ad mancipium & abiectum seruulum, cū interim filius dei ex sublimibus cœlorum demiserit se ad occurrendū seruo, ægrotanti: & nos quæ sumus insolentia, ex luto terræ cōpacti, nolumus nos mutuo humiliare, in terra. Atque hoc est quod phariseos redarguit dominus, eo quod se coram hominibus iustificarent, agnoscente interim Deo corda eorum,

Ioan. 4.

1. Cor. 1.

Rom. 4.

Gregor.

quoniam quod sublime & excelsum est hominibus, abominatio est coram deo. Vade, inquit dominus, filius tuus viuit. Non semper iniquam dispositionē nostram respicit dominus, sed ipse tanq̄ deus verus auxiliatur etiam peccatoribus, vnde & Christus hic ipso opere docet ignorantē, dans ei quod petierat citra omne meritū suum. Nam cū ait, Vade, volebat ei persuadere fidem: cū subdit, filius tuus viuit, largitur quod optauerat, & vtrunque quidem maiestate magna, quasi diceret: Vade, non credis tu dū tecum es. agnosce me deū, visit ecce iam fili⁹ tuus. quanto inferior Centurione est hic regulus: ille tantam tū fidem, tū humilitatem, tum deuotionem habebat, vt etiā nolentē eū domin⁹ corporali sua præsentia cohonestaret: huius autē infidelitatem dū erudiuit, simul ad fidē erexit. Ad hæc inducit Augustinus illum Pauli locū. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autē cū oleaster es, intertus es in illis, & focius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos. Radix in parriaribus est, manetq; sancta. rami autē Iudæi, qui infideles & superbi confringuntur: quiq; de oleastro sunt Gentiles, inferuntur ecclesiæ dei. ita fit, vt naturali ramo Iudæo exciso, qui de oleastro fuerat, Gētilis iste Centurio infereretur, ad eō vt diceret dñs, tantā fidem non inuenisse se in Israël. Sequitur in euangelio: Credidit homo sermoni, quē dixit ei Iesus, & ibat. Sic duos ille iisdē verbis curauit, nā & reguli animū ad fidē induxit, & à corporis morbo adolescentē eripuit. Atque hinc patet, quomodo crescat fides. (licet hæretici derideant intēssiones formarū spūaliū) parū enim credidit hic regulus, nō ventur⁹ ad dñm, nisi credidisset. credidit amplius, quādo ad verba Christi regreditur in Capharnaū, tandē credidit integū, quando cōperit filiū suum sanatū esse ea hora, qua dixerat ei domin⁹, filius tuus viuit. 4 Quantū porrò antea regulus hic institerat, vt ipse veniret dñs, tam parū iam curauit, totaq; illa opinione excidit, credens etiam absentem posse curare dominū filium suū, per efficax illud & omnipotens verbū suum, iuxta illud Sapiētis, Neq; herba, neq; maelagma sanauit eos, sed tuus dñe sermo qui sanat oīa, quod etiā agnoscs̄s Dauid, dixit: Misit verbū suum, & sanauit eos. Ita ille iā credidit verbis Christi, atq; reuertēti ex Chana in Galilæā, occurrerūt serui sui, allaturi ei nūciū bonū, quod uideret iā filius suus. Serui autē fortassis nō vt nūciaturi tantū,

August.
Rom. 11.

Cyrillus.

Sap̄. 16

Psal. 109

Chrys.

Theoph. sed vt superfluum fore Christi aduentum dicerent, obuiam ierant. *Theoph.* putat obstupefactos repentina morbi mutatione seruos occurriffe domino, quoniã non cõmuni febricitantũ more sanatus est, sed subito omninõ & repente, vn de cõstaret esse hoc Christi, nõ naturæ opus. *Cyryllus.* inquit, occurrerunt, velocitatem & vim verborum Christi annunciantes, domino sic dispensante, vt ab euentu rerum reguli fides confirmaretur. sequitur enim, Interrogauit horam ab eis in qua melius habuerat. & dixerunt ei, Quia hõri hora septima reliquit eũ febris. cõnumerando horas more Iudæorũ simul cũ die. Et hoc præcipuè obserua, quod dicunt serui, filius tuus viuit, sicut antea dominus dixerat, vel disponente sic voluntate, diuina, vel quia iam illi de vita sua desperauerat, & pro mortuo eum habebant, sicut & pater domino prædixerat, incipere eum iam mori. Aiunt ergo, filius tuus viuit. quasi dicerent, iam mortuus erat, & rursus viuit. & addunt, reliquit eum febris, quo poterant & ipsi ad fidem serui adduci. Nunc tandem agnouit regulus eam ipsam esse horã qua Christus ei dixerat, filius tuus viuit: vnde colligebat verba Christi in causa fuisse sanitatis filij sui. cre diditque ipse & domus eius tota: atque hoc est, quod iã perfectè credidit pater, verè etiam sanatus in anima. Hoc iterũ secundum signum fecit Iesus, cùm venisset à Iudæa in Galilæam. Ideo cõmemorat euangelista, vt manifestaretur laus Samaritanorũ, qui sine miraculo illo plus credebant quàm Galilæi iam post alterũ signum. illic nanq; ad sermonẽ Christi credidit mulier Samaritana cum tota ciuitate sua Sichar, hic ad miraculũ tantũ solus credidit cũ familia sua regulus, vt re. 2. exprobrarit illud Iudæis Stephanus, Dura cernice & incircuncisi cordibus, vos semper spiritui sancto restitistis. Quis porrõ dubitet omnia hæc ita iuxta historiã contigisse vt enarrat euangelista? sed tamen quia opera Christi etiã signa sunt, patres illud etiã mysticè exponũt. (possent hic facere sextuplices expositiones ad ead abũdant symbola.) fa cilè nanq; per regulũ ipsum nostrã intelliges animam: qui, quia exigua est potestatis, bene regulus dicitur, cuius filius spiritus est in carne, febris autem seruor & æstus est peruer sa cõcupiscentiã, iuxta illud Sapiẽtis, Aia calida sicut ignis exardescẽs. Istũ ergo per gratiã suam sanat dñs. Septẽ hora multis modis exponi possunt. vna enim & prima hora in cõ-

tritione cordis est, tres in confessione, eo quòd illã veracem integram & simplicem esse oportet: & tres rursus in satisfactiõne, ieiuniũ, oratio & eleemosyna. possunt etiã illæ referri ad septẽ illuminationes solis iustitiæ, in incarnatiõne, natiuitate, circumcisiõne, baptisimo, ieiunio, prædicatiõne & miraculis, passiõne & morte. Possunt & exponi secundũ septẽ articulos passiõis dominicæ, vel etiam referãtur ad septem illa, quibus homo liberatur à peccatis, quorũ primũ est peccati grauitas. 2. amaritudo eiusdem. 3. tãdiũ ex illo conceptũ. 4. horror peccandi. 5. ignominia. 6. abominatio hominum & contemptus corã mundo: 7. aduersitas quæ alicui ex peccato accidit. Aut si mauis, refer has septẽ horas ad septẽ gradus, quibus homo ad veram animi contritionem ascendit & pœnitentiã: ex iis primus est, pœnitentiæ necessitas, eo quòd sine illa nemo intrare potest regnũ cœlorũ. 2. facilitas eiusdẽ. 3. insignis fructus & immensa pœnitentiæ utilitas. concludit enim illa infernum, aperit cœlum, recõciliat nos deo, virtutes & opera bona reuocat. 4. æquitas pœnitendi, quoniam quum Christus pro nobis passus sit amarissimè, non & nos aliquid patiemur pro peccatis nostris? 5. ingens peccati incommodũ. (dic latissimè ex summa Paradi) 6. inagnitudo & acerbitas pœne peccati. 7. incertitudo horẽ mortis, quam obrem & dñs dixit, Vigilate, quia nescitis quando dominus domus venturus sit. possent id genus plures aliæ via ostèdi, sed transeo. *Theophylactus* hic breuiter inquit, *Theoph.* Omnis homo est regulus quidam, nõ solum quia cognatus *Gene. 2* propter animam regi omnium, sed & quòd ipse regiã dignitatem super omnes accepit creaturas: & is quidẽ sentit spiritum suum elanguescere, voluptatũ vrgente concupiscentia. Cùm autẽ ad dominum currit, orans illum vt descendat, hoc est misericordiã sibi exhibeat & peccata dimittat, priũ quàm moriatur in ægritudine voluptatũ. siquidẽ vbi nõ miserus nostri dominus, iniquitates nobis nostras obseruaret ad vindictã, quis obsecro sustineret? Sin verò ad dñm veniens veniã postulet, nũc animus suus & sanitatẽ recipiet, dicente sibi dño, Vade, filiũ tuus viuit, hoc est, ne desistas à bono sed pergès accumula bona opera, & viuet filius tuus. quis enim non pergit & procedit semper cõtinuo gradu indefessus, eius anima salua nõ fiet, iuxta illud Bernardi, Stare in via dei est retrocedere. Oremus iam dominũ deũ &c.

*Pulchra
sunt hæc
de septem
nario.*

*Septẽ gra
dus ad
pœnitentiã.*

Mar. 13

*Theoph.
Gene. 2*

Psal. 119

DOMINICA XXIII. POST PENTE
COSTEN, EVANGELIUM,
MATTH. XVIII.

I N illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatuſ est ei vnus, qui debebat ei decem milia talenta. Cum autem non haberet vnde redderet, uisit eum dominus eius venundari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Proci dens autem seruus ille, adorabat eum, dicens: Domine, patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus autem seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum, dicens: Redde mihi quod debes. Et procidens conseruus eius ad pedes eius, rogauit eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt valde, & venerunt & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui miserus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum i tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum ei. Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remisistis vnus quisque fratri suo de cordibus vestris.

LUC. 12

HOMILIA I.

S AEPE multumque, fratres in Christo charissimi, nos docuit dominus, quo pacto reconciliari debeamus deo, quem præ omnibus & super omnia nobis proponamus diligendum. Nunc autem docemur ab eo frustra nos meditari reconciliationem cum deo, nisi etiã proximo nostro noxam remittamus, quæ summa sententia & quidam quasi scopus est huius euangelii. Cauete igitur vobis ab inuidia & odio, ne cum isto inimiti & immisericordi seruo tradamini tortoribus, perpetuis suppliciis cruciandi. Sed nos iam saluberrima hæc sancti euangelii verba in manus sumamus, eandemque ex sententia sanctorum patrum interpretemur. Assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Non semel iam admonuimus præsentem hanc ecclesiam, quam & militantem dicimus, regnum appellari cœlorum, ex multis rationibus ibidem indicatis, nunc breuiter quatuor tantum libet commemorare.

Ecclesia
regnum
cœlorum.

Primum, quod sicut per gloriam in cœlis habitat deus, ita per gratiam suam ita ecclesia, cui se promissit præsto affuturum vsque ad consummationem seculi.

2 Sicut regnum cœlorum exaltatum & eleuatum est super omnia alia terrena, in ecclesia iustorum subleuata est super contemptum rerum temporalium, siquidem & nostra conuersatio in cœlis est.

Mat. vi.

Philip. 3

3 Quemadmodum in cœlo alia aliis sunt lucidiora, alia etiam obscuriora, semperque ab aliis alia lumen scenerantur, sic & in ecclesia alii maioris sunt meriti alii, & nonnulli doctrina sua illuminant alios: iuxta illud Danielis, Qui docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti.

Dan. 12

4 Sicut vniuersa virtus corporalis exit à deo in hæc inferiora super terram, & per stellas quoque cœli lumen, motus & influenza: ita etiã ornis diuina virtus exit à deo per ecclesiam iustorum in cunctos homines, eo quod extra illã saluari nemo potest, sicut extra arcam Noë nõ mansit aliquod animal viuum. Quando igitur dominus comparat regnum cœlorum, ecclesiam hanc præsentem regi domino, qui positurus sit rationem cum seruis suis, vult ille hoc inde colligere. Magis debitores sumus deo, ipsamque plus incitamus &

Gen. 7.

prouocamus peccando, quàm si delinquamus aduersus proximum nostrum: quia tâta est offensa, quâtus ille qui offenditur. Quod si dominus infinitus est, ita ut est, aliquo modo etiam peccatum redditur infinitum, sicut ob id illud dominus in infinitum punit. Quauis autem ex parte nostra offensa magna est, tam misericors tamé & propitius est deus, ut paratus sit dimittere, quotiescunq; veraciter pœnitemus: quomodo interroganti Petro, quoties dimittere deberet fratri aduersum se peccanti, respondit nō tantū septies, sed septuagies septies. Quū itaque misericors adeo sit dñs in remittendo nobis peccato, quod nos facere æquū est erga proximos nostros, quādo sic etiam ille orare nos docuit, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib⁹ nostris, sicut deinceps latius discursi sumus. Et ideo cum paulo ante hoc euangelium docuisset, quoties suo quisque dimittere deberet proximo, ut id ipsum melius animis eorum ingereret, parabolam subiunxit, quoniam moris est apud Syros & Palæstinos per similitudines pleraque proponere.

2. Rex positurus erat rationem cum seruis suis, ubi illius primū prudentia diligentiaque cōsideranda venit: paterfamilias enim prouidus & etiam princeps circūspectus, nisi cum subditis suis & familia rationes bene supputet, sæpe malè agitur, quando & in prouerbum uersum est illud, Sæpe supputata ratio cōseruat amicitiam. & apud dominos ferè ita fit, ut ex eiusmodi sæpe subductis rationibus ministri sint diligentiores, qui aliàs nimia heri indulgētia insolescerent, quod quàm malū sit, experimur quotidie. Decet enim dominum prudēter & pulchro rerum omnium ordine singula tū agere tū administrare, iuxta illud quod de supremo dominatore dixit Sapiēs, Tu dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerētia disponis nos. Ita Christus quoq; facit tanquam prudētissimus omnīū administrator, sæpe nos vocans ad reddendā rationē, dicensque nobis illud quod dixit villico, Redde rationē villicationis tuæ, quia iam amplius nō poteris villicare. Quo pacto autē rationē ē nobis exigat, per scripturas, prædicatores, confessores, & nostrarū conscientiarū illuminationē, nimis longū esset dicere. Satis sit hic nobis certum esse, quod de omnibus cogitationibus, locutionibus, cōsensu, visu, & operibus reddenda nobis ratio est corā iustissimo iudice Christo, qui

& dixit, Dico vobis, quoniā omne verbū ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationē de eo in die iudicij. Memento igitur o homo, vide quid agas, quid uerba loquaris, quia de omnib⁹ redditurus es rationē. Tuq; adeo princeps, comes, nobilis, prætor, quisquis es, quid agis? ut maxime hic reuerearis neminem, nec sit qui tibi audeat dicere, Cur hoc ita facis? quid opprimis pauperē innoxium? Memēto iusti iudicij, a cœritimā rationis, quādo manifestabuntur omnia, ubi potentes potenter tormēta patientur. O homo quicumq; putas clam te facere omnia, clam peccare, clam bona retinere aliena, neque esse qui sciat illud. Quid si cogites illud, omnia prolabantur etiā vsque ad extremū quadrantem. Etiam hic iustitiam domini considera, qui neminē punit, nisi id ratione exigēt. intrat enim in iudiciū cum seruo, crudelis aliàs futurus & immanis, nisi id ita faceret. Sic Salomon inquit, Rex qui sedet in folio iudicij, dissipat omne malū intuitu suo. Quo docentur prælati & omnes qui in magistratu positi sunt, non negligenter agere quicquam cum subditis suis, sed diligenter vultum attendere gregis.

3. Cū iam cœpisset rationē ponere, oblatu est ei vnus, qui debebat ei decem milia talenta. Scio, inquit Hieronymus, quosdam istum qui debebat decem milia talenta, diabolum interpretari: sed minus rectè, quoniā huic seruo remisit dominus debitū omne. diaboli autē superbia ascendit aduersus deum, sequamur itaq; & nos expositionē communē, & videbimus per hos seruos omnes intelligi homines, quibus gratiam suam tribuit deus, ut cum ea bonum operetur, omnis enim actus bonus lucrum, malus verò dispendiū dicitur. Tempus quoq; futuri iudicij non magno opus habet spatio tēporis, sed sicut resurrectio dicitur futura in momento, in ictu oculi: sic puto, inquit Origenes, & iudiciū fore, quicquid ab initio ad finem mundi factū fuerit, id omne vno momento patefiet, sicut in homiliis de nouissimo iudicio iam supra diximus. Sed quid sibi vult ille seruus, qui decem milia talentorū debebat? hoc ipsum ait Augustinus, quia lex decem præceptis cōmendatur, & ille debebat decem milia talentorum, per quod omnia peccata significat, quæ contra legem fiunt, decies nanque decem, centum cōficiunt, quo significatur peccatum erga proximum. ideoque & alter ille seruus huic debere dicitur centum denarios.

Mat. 12.

Sapient. 5.

Mat. 5.

Theoph.

Prou. 20.

Hieron.

Psal. 73.

Orige.

1. Cor. 15.

De ver.

domini.

Exo. 20.

- Theoph.** Theophylactus sic ait, decem mille talentorum debitorēs, sunt, & qui populi præfecturam susceperunt (vnusquisque enim homo magnā talentū est) & deinde non bene funguntur principatus iuxta illud propheticū, Subditus in iniquitate sua captus est, sanguinem autē eius de manu speculatoris requirā. Sic nimirū docuit rex Manassēs, cū cōquereretur apud dominū peccasse se super numerū arenæ maris, & multiplicatas esse iniquitates suas: quandoquidē ex sententia Iacobi etiam nos in multis offēdimus omnes. Aut nōne putas decem milia talenta debuisse domino illos de quibus ait Esaias, Vagēti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. dereliquerunt dominū, blasphemauerunt sanctū Israēl, &c. At fortē, inquit Origenes, ideo multorum talentorū factus est debitor, quoniam secutus est mulierem super talentū plumbi sedentem, cuius nomen iniquitas: iuxta illud angeli ad Zachariam, Ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ. Vnde colligitur quodlibet magnū peccatum meritō dici talentum a missionis domini, cuiusmodi sunt adulterium, idololatria, perfidia, latrocinium, furtum, &c. sicut & hic seruus fecit, quamobrē tot talenta debebat. Vicissim autē boni eoditiores fiunt, sicut Dauid & alius quisque homo pius, tot ditatus est talentis auri & argenti. At tu scire fortē cupis opera bona, talenta dici. ecce parabolā illam tibi, cū dominus seruo suo talēta quinq; tradidit, quibus ille lucratus est alia quinque. Quapropter etiā Paulus opera bona aurum & argentū vocat, inquiens. Si quis superædificat super fundamentum hoc, aurū, argētū, lapides pretiosos, dies domini declarabit.
- 4 De serui debito iam constabat, & tamen ille non habebat vnde solueret. verē enim nō habet peccator, vnde resoluat dominū, ex se quidē ipso peccat homo, sed sine gratia & auxilio Dei à peccatorum sordibus resurgere non potest.
- Osca. 13.** secundum quod dominus dixit per Prophetam, Perditiō tua ex te est Israēl, tantummodo ex me auxilium. Et hoc est
- Rom. 7.** quod idem in se deprehendens Paulus ait, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. id ipsum quoq; respiciens dominus dicit apud Ioannē, Sine me nihil potestis facere. peccare sine Deo faciē possumus, sed nō item facere bonum, eo quod omnis sufficientia nostra ex Deo est. hoc adeo tibi certō constet, quoniam non tantum nō boni quip-

piam facere potes sine peculiari gratia Dei, sed nec cogitare quidem. quo tamen non excluditur liberū hominis arbitrium, de quo vide in homiliis peculiaribus articuloium Sic alibi dixit dominus, Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum. & Paulus, Quia non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei. Non potuisset vnquam debiti tantū resolvere seruus, nisi dominus ex misericordia remisisset ei. v. que adeo & miser & importus est peccator, vt sit etiam indignus eo quo vescitur pane, iuxta illud angeli, Miser tu es, miserabilis, pauper, cæcus & nudus. Non habente igitur seruo, vnde tantum resolveret debitum, iussus est vxorem, liberos & omnia sua vendere. Quilibet sub peccato venititur peccator, testate de se Paulo & dicente, Ego carnalis veditus sum sub peccato. quisquis enim peccat, seruus peccati efficitur. Ira Iudæi quoque peruersi vediti sunt iis cū facerēt malum. Quilibet peccator, eo quod talis est, venditus iam iam est diabolo, & adhuc queris quæ sit conuentio, quidq; inde det ille pro pretio? sanē nil aliud, quàm vanam, sceleratam & turpem voluptatē. Quo nomine dicit dominus per prophetā, Gratis venundati estis, & sine argento redimimini. Non autem hic de venditione loquitur dominus, quoniā seruus iste iam peccatis veditus erat, domino suo decies mille talenta debens. Alia adhuc veditio est ad pœnā, de qua hic agitur, dū iste tortoribus tradendus relinquitur, neq; ipse solus, sed & vxor, liberi bonaq; omnia vendi iubētur. Sed quānā vxor est caro, quæ cōiux est animæ, & pueri, opera quæ malè sunt à corpore & anima. Iubet igitur ipsam & vxorem vendi dominus, hoc est corpus & animā torqueri, atque vtriusque opera & virtutes. Sunt qui per vxorem concupiscentiā intelligunt carnalē, id vtrunq; in idē recidit. Quid multa? pœnis ille addicitur, eo quod pretiū venditi, est supplicium dānati. Ceterū Origenes per carnē itelligit ciuitates impiorum. sicut enim Hierusalē ciuitas est iustorum, ita Babylon, Tyrus & Sidon coniuges & matres sunt peccatorum. Nos iā rogemus & suppliciter dominū deprecemur, vt quauis magna multorū peccatorū velut are alieno & debito simus mole constricti, tamen deus illa nobis misericorditer condonet & remittat, neque sinat animā, corpus operaq; nostra vendi in perpetuum, & æternis deputari suppliciis, Amen.

Etiā secundum literam venduntur iam vxores & filij,

quando in potestate inimicorum veniunt, ut ait Beda.

HOMILIA II.

Ationem ecce subducit dominus cum seruis suis,
R quorū vnus prodit, domino suo decem milia de-
 bens talenta, quumq; vnde solueret non haberet,
 iussit rex vxorē illius vendi & liberos. neq; id tamen ex ry-
 rannide vel crudeli quadā immanitate, sed quia incredibili
 cura illius deuictus, hac cōminatione ad supplicandū ne vē-
 deretur, adducebat. Et nō simpliciter remittere ei debitum
 voluit, sed cū ipso cōferre rationē, vt inde seruus magnitudi-
 nem sui cognosceret debiti, angustia quoq; in qua versaba-
 tūr, non habēs vnde solueret, inbereturq; iam vendi, addisce-
 ret etiā immensam illam quam ei dñs exhibebat misericor-
 dia: quibus omnibus adduci debebant etiā proximo suo be-
 nignitatem exhibere, atque ideo iam sequitur, Procidit ser-
 uus ille, & orauit regem, Habe patientiam meū, & omnia
 solua tibi. Quod procidit ad pedes eius, argumentū fuit hu-
 militatis in opere. quod aut orauit, signū quoq; fuit humili-
 tatis, sed in verbis. Dñe, inquietabat, habe patientiā meū, &
 oīa solua tibi. Multos patientia sua adduxit dñs ad peniten-
 tiā, iuxta illud Pauli, An diuitias bonitatis eius, patientiæ &
 longanimitatis cōtēnis, ignorans qm benignitas Dei ad pe-
 nitentiā adducit? dilationē hanc seruus etiā ille orabat, sed
 nō anteq̄ domin⁹ ab eo exigebat solutionē, minabaturq; ip-
 sius & cōiugis suæ venditionem, semper ille debitū sinebat
 crescere, donec iā debebat solui. sic multi peccata peccatis
 accumulāt, tātisper dū tēpus exoptulat solutionē: iamq; do-
 min⁹ apparitores & lictores illis immittit in aedes, morbos,
 famē, bella, &c quod & Dauid agnouit, dicēs: Multiplicatæ
 sunt infirmitates eorū, postea accelerauerūt. sic & Esaias in-
 quit, Cū feceris iudiciū super terrā, iustitiā discant in habita-
 tores terræ. nos enim si misereamur impio, nō discet ille iu-
 stitiā. Quot sunt enim qui in superbia & omni malitia eo v-
 que viuunt, sū eos adoriat̄ deus, immittens monitorē de
 debito? Aut cur tandē agrotat hic? cur ille incendio perit?
 cur isti demergūtur aquis liberi? cur alij fruges pereunt? sicut
 de caelo? cur hinc bella, isthinc fames, illinc verō annonæ ca-
 ritas, aliūde aquarū impetus ingruunt? Omnib⁹ iis nos ad-
 monet Deus decies mille talentorū, quæ illi debemus, vtq;
 sic eū rogemus magis ob dimissionē, perituri aliās, nisi id il-

Chryso.

Rom. 2.

Psal. 15.

Esa. 26.

le faceret. Atque mirū in hoc illud est, quod habet Dauid in
 oratione sua, Imple facies eorū ignominia, & inuocabūt no-
 men tuū domine. Hinc qui reuult appropinquare deo per
 penitentiā, immittit ei ille internunciū rale, qui admoneat
 eū debiti, iuxta istud Dauidicū, In chamo & freno maxillas
 eorū constringe, qui nō approximant ad te. siquidē si cui do-
 minus monitorē nullū miserit, qui sibi debeat tantū, nec ip-
 se se agnouerit debitorē, huic infeliciter res succedet, testā
 te Dauidē, In laboribus hominū non sunt, & cū hominibus
 nō flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia, operi sunt ma-
 licia & iniquitate sua. Quanto igitur melius est, acū alicui
 ingerere cognitionē debiti sui, vt prociat ante Deū cū ser-
 uo petēs gratiā, aliās sine cura ambulaturus extra omnem ti-
 morē, dicturūsq; cū studio isto, Peccaui, & quid mihi accidit
 triste? altissimus enim est patiens redditor. De propitiato
 peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super
 peccatū. Seruus hic agnouit magnitudinē debiti sui, dicēs:
 Domine, habe patientiā meū, & omnia soluam tibi. O rare
 possumus sanē Deū, cognoscentes immensam illius pietatē
 & misericordiā, quoniā bonus & misericors est, & qui faci-
 le dimittat peccatum, sicut ipsum orauit Manasses, Dñe, pec-
 caui, & agnosco iniquitatē meā orans oro te, remitte mihi.
 Querās autē, cū non habebat hic seruus vnde solueret, quor-
 ummittit domino se illi omnia redditurū? Respōdeo ad hoc
 tibi, quod nō ex suis viribus solutionē promittebat, quoniā
 id non poterat, sed quia penitentiā acturus & satisfacturus
 erat cū gratia Dei, & ope sacramentorū, maximēque meritū
 passionis Christi. sic nimitū volebat persoluere domin⁹, pec-
 cata sua cōfiteri, penitentiā agere, laudare Deū. Sic clamāt
 peccatores per Oseā, Omnē aufer iniquitatē, & accipe bo-
 nū, & reddemus vitulos labiorum nostrorum. Ita vides, quō
 non habeat peccator vnde soluat dominū, idē in peccatis
 perseuerat, cōuersus autē ad dominū, dicit se in, mutante iure
 rim in hoc sibi Deo, & loculū pretij sanguinis sui offerente,
 vt ad gratiā perueniat, & peccatorum debita soluat.

Psal. 82.

Psal. 32.

Psal. 72.

Ecl. 5.

Osea 14.

Chryso.

Tandem iam dominus misertus est serui sese hu-
 militantis, dimisitq; eum simul & debitum suum totum. Vbi
 rursus immensitate mihi considera misericordiē Dei. tantū
 petit hic seruus morulam aliquā & prolongationem tempo-
 ris, ille autem multo magis q̄ petit, videlicet totius debiti

- Eccle. 35.* donationē vltro remisit. Vnde apparet q̄ grata sit illi oratio, cuius gratia peccata dimittit. oratio enim humiliantis se, penetrat cœlos, vsque adeo misericors & ppiti⁹ nobis est de⁹, vt eū appellarit Paulus patrē misericordię, deū omnis solatiij. Seruus igitur ille per orationē suam maximi debiti meruit remissionē, quanuis gratiā tantam nō ita bene collocarit. se quitur nanq; Egressus seruus iste inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centū denarios, & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Vidisti misericordiam domini & humanitatē. Vide nunc inauditā serui crudelitātē. Audiatis hæc quicunq; pecuniarū gratia similia indies committitis. nā si id fieri nō licet in peccatis, quantō minus in pecuniis licebit? Quām & turpiter & crudeliter sepenumero agit fœneratores vrgētes & misere tractantes pauperes, exugētes sudorē & sanguinē ipsorū? Quod si ponderaretur semper, vnde cōtraherētur tot tantāq; debita, qua mercatio ne & cōuēctioe inita, quām iniquis & vsurariis pactis, quid obsecro deprehenderetur? Et nota quod euangelista dicit egressum à domino seruū, quoniā nullus qui in Deo manet, 2. *Ioan. 4* cōpassionis expers est: sed quia Deus charitas est, quisquis in charitate manet, in Deo manet, & Deus in illo. Egressus itaque à dño seruus, alienus factus est ei, alienatus à charitate, oblitus iamā omnis gratiæ sibi à domino collatæ. exiuit ergo, hoc est, excidit memoria eius, sicut & Iudas demorsa buccella panis, & ingresso in eū. sathana, exiuit à domino. Igressus autē inuenit conseruū. Caue quenquā spernas vel intemū, quoniā conserui omnes sumus, viuentis Dei ministri. & vt maximē hic in mundo alius alio potentior, fortunatior, honoratiorve sit: attamē cōserui oēs sumus, nec quicquam separabit nos etiam in die nouissimo, nisi bonorū operum merita. Talē te præbe, quisquis es vel princeps, vel dominus, vel nobilis, vt sicut te hic honorauit de⁹ in terris, ita cōdignis honorib⁹ dignetur in cœlis. Quæ causa altera est, cur seruus hic non debebat esse durus cōseruo suo, sed cogitasse potius quomodo sibi maioribus debitis obstricto, dominus omnia tamen remississet, qui que conseruus ille suus esset, quod vnū habebat & dominū & creatorē: iuxta illud *Mal. 12* lac. Nōne pater vnus nostrū omnīū est? nōne deus vnus qui creauit nos omnes? Cōseruus hic debebat alteri centum denarios, quamobrem alter huic durus esse non debebat ob

minus debitum, cui dimiserat dominus decies mille talēta. Quod autē debebat ei centū denarios, ab eodē numero scilicet decē sumitur. Nā & centū cēties, sūt decē milia: & decies decē, sunt centū. Dices, quādo hic dñs peccatū designat numero cētenario, & iterū decies millenario, quid est quod paulo ante idē etiā per septuagies septies significauit, cum diceret Petro, Nō dico septies, sed septuagies septies dimitte proximo tuo? Respondet ad hoc August. quod Lucas descripto Christi baptisimo, etiā cōmemorauit eiusdem natiuitatē, deducēs illā in Adā primū hominē per septuaginta septē generationes, exorsus à Christo qui remisit peccata, desit in Adā, qui peccauit primus. Eundē itaq; numerū hic iā reperit, designans nullā ex omnibus iis generationib⁹ omissam, qua peccatum dimissum non esset. Et redē quidē illud Lucas ac cōpositē scripsit post baptisimū, in quo peccata remittuntur omnia, vt statim subiungeret septuaginta septē generationes, qui numerus est remissionis peccatorum.

3 Conseruus iste dum miserē adeo tractatus vgeretur ab illo, procidit & ipse rogās eum, & dicēs, Patientiā habebam, & omnia solua tibi. Eadē conseruus repetit verba, quæ & ille ad dñm dixerat, misericordiā dñi in memoriam illi reducēs, cumq; illi dñs debitū dimiserat omne, debebat & ipse vtiq; tantulū cōdonare cōseruo, aut certē morā aliquā relinquere. Quāuis enim seru⁹ ille antea corā dño suo prociidebat meritō orās eū, iuxta illud *Psal. 49* Venite adorem⁹, prociidamus & ploremus corā dño: tamen iam nimium hoc erat, quod seruus corā cōseruo, prociidit, sicut & angelus Ioāni volenti ad genua sibi concidere dixit, Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrū tuorū prophetarū, deū adora. Atqui etiā sic nihilo plus promouit ille miser apud hūc, qui quiduis potius erat quā homo, præter hominis figuram nihil habens hominis, nullam ne sic quidem humilitate sua tanta merebatur patientiā, quam tamē nos habere debem⁹ erga omnes. Expectas quid insuper fecerit? miserū illū coniecit in carceres, donec dissolueret debitū. Vidētes hoc conserui eius, perturbati sunt, & annunciarunt domino impietate serui. Conserui, inquit Theophylactus, vidētur esse angeli, olores mali, & amatores boni, ij ipsi annunciant illud domino, nō quod eum lateat quicquā, qui nouit omnia: sed vt inde discamus nos, indignari etiā angelos super immites

O iiii

*August.**Mat. 18.**August.**Luc. 3**Th eoph**Psal. 49**Apo. vlt.**1. Thes 5**Theoph.*

Eclē. 3 & duros corde, sicut Sapiens quoque testatur, Cor durū male habiturum in die nouissimo. Quodque angeli omnia nostra annūciant domino, satis magnum in Raphaēle habem⁹ exemplū. In vniuersum enim verū est istud Sapiētis, Qui loquitur iniqua, non potest latere. Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi, Serue nequam, omne debitū dimisi tibi, quoniam rogasti me. Vocatio hęc tantū intelligenda est de ea, quę fit post mortem vel in die nouissimo, quoniam sic manifestari nos omnes oportet ante tribunal Christi. Porro dum vocat illum, sese iustum esse declarat iudicem, & in iudiciū quidem intrat cum seruo dominus propter misericordiam, vt ostendat quod non ipse, sed serui crudelitas & ingrātudo donationem irriter. Ceterū vocas eum rex, non dixit, Omne debitum dimisi tibi, quoniam adorasti me, sed quoniam rogasti me, vt ostenderet tantę fuisse efficacię orationem in remittendo debito.

Chrysof. 4 Quæres rursus, Cur seruum hunc nequam vocat? En tibi respondeat Chrysof. Quando decem miliū talentorum non conuictus fuit debitori, sed miserus, quādo verò aduersus confocium crudelitatem exercuit, tunc nequā atque improbum seruū appellauit, antea illum quāuis malum, adhuc tamen in numero pœnitentium cōstitutum nequā non vocauit, sed iam mortuū, nulla existēte emendatiōis spe reliqua, dixit, Serue nequam, omne debitū dimisi tibi, nōne ergo oportuit & te misereri cōserui tui? iuxta illud quod a libi docuit dūs, Dimittite, & dimittetur vobis. Quilibet igitur homo, qui inuidiam & odium cōcipit aduersus proximum suum, cogitet sibi dici à domino, Ecce remitto tibi peccata tua: Cur non & tu dimittis cōseruo tuo, quod aduersus te commisit? Pulchrum est quod habet quædā Glossa in Psalms, Ne confringas pontem misericordię super quē ingressus es. Insignis stoliditas est meminisse velle aliquem quæ sibi acciderint mala, quoniam id illi tantū nō aliis incommodat. Discimus hinc duo quæ facere debemus: alterū, vt nostra ipsi agnoscamus debita: alterū, vt proximo nostro dimittamus ex animo debitum suum. Dum itaque oramus deum, vt nobis peccata & debita magna remittat, decet & nos minora proximis dimittere, dicēte Thobia, Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquaudo alteri facias. & itē Sapiēte, Homo cōseruat iram aduersus hominem, & quæ-

rit remediū à deo: Aduersus hominē similit̄ sui non habet misericordiam, & orat pro peccatis suis. Ipse cū caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à deo. Iratus autē dominus, tradidit eum tortorib⁹, donec dissolueret omne debitū. Tortores sunt punitrices potestates, à quibus ille torquebitur in æternum, donec soluat, cumque non possit vquam soluere, semper & perpetuò cruciabitur (donec, non dicit finē, vt pulchrē docet Hierony. cōtra Heluidium) atq; hoc illud iustū est iudiciū dei, de quo Iacobus ait, Quoniam iudiciū sine misericordia erit iis, qui nō fecerūt misericordiam. Tandē iam cōcludit dūs tali acclamatōe, Sic pater meus cœlestis faciet vobis, si nō remiseritis vniūquisq; fratri suo de cordibus vestrīs. Atq; hęc totius parabolę summa ratio est, ne inuidiam & odiū foueamus aduersus proximos nostros. Pater meus, inquit, nō vester, indigni enim sunt tales, qui deum habeat patrē, neq; verò satis est ore & verbis dimittere, nisi & corde veraciter dimittas. Vos iā ipsi cogitate charissimi in Christo, quantū malū sit inuidia & libido vindictę, siquidē & diuinā reuocat donationē, & pœnā incurrit æternam, à qua defende nos mitissime deus, Amen.

HOMILIA III. de inuidia & odio. quōve modo peccata redeant dimissa.

X multis quæ saluberrima hodiernum in se continet euangelium, dilectissimi in Christo fratres, docemur à domino præcipuē remittere omnē noxam proximis nostris, nullūq; rancorē odii aut inuidiæ erga eū gestare, vindictam, nullā nostri gratia appetere. Nos itaque iam breuiter quædā huic proposito deseruicētia expediemus, dicturi primū de vitii hui⁹ atrocitate, deinde quomodo inuidus quispiā orationē orare possit dominicā. Ad extremū, quid fiat quod & peccata iā semel dimissa per alia noua denuò redeāt. Inuidia, inquit Damascenus, est tristitia de alienis bonis, & lætitia de malis, quæ quādo sit peccatū, iā porro explicabimus, ne quid sit quod in hac re tuū effugiat intellectū. Tristitiā enim de alieno bono cōcipere multis modis contingit. Primū, cū quis tristatur & dolet ita, vt vereatur si bi aut alteri emergere inde incommodū aliquid aut periculū, quæ sanē tristitia nec inuidia, neq; peccatū est, modo fiat cū modestia, imò fit, vt sit illud etiā apprimē cōmodū, quoniam euenire plerūq; solet vt nō amissa charitate, & nos rui-

*Theoph.**Donc.**Damas.
Tristitia
de bono
alieno.*

Gregor. 22. cap. 11. *ma.* na in imici lætificet, & rursus eius gloria sine culpa inuidia contristet, quia per hoc quosdā iuste erigi credimus qui digni sunt: proficiente illo, multos opprimi formidamus iniuste. Ita nimirum letatus est populus Israël de submerso cum populo suo Pharaone. Ita rursus cōtristatus fuit Marathias, audiens prosperitatē regis Antiochi, qui nitebatur Iudeos ad cultū idolorū adducere: ita in hodiernum gaudere circa peccatum potest vel princeps vel ciuitas aliqua, de alterius nihil boni attentantis incōmodo & reipub. perturbantis.

2 Latari quis potest de alterius dāno, & bono tristari, non eo quod is bonū illud habeat, sed quia ipse careat: quæ etiam propriè inuidia non est, sed magis zelus, cum quis optet equè sibi contingere cuncta prosperè vt alteri: similiter si aliquis tristatur fortunam aut bonum ab alio adeptū, cuius sit indignus (eam Aristoteles nemefim vocat, nos indignatōnē nō incommode dixerimus de bono indigni, quauis etiam zelus nominari queat) hoc quoq; cum moderamine fiat, iniquum non est, quoniam sic plurimi Paulum intel ligunt, dicentem, Vos quoniam emulatores estis spirituum, ad ædificationē ecclesiæ, querite vt abundetis. In eum sensum accipiendus est & Hierony. dum filiam informat Læ tæ, dicens, Habeat socias cum quibus addiscat, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Sic cum neophytus aliū superare cum æmulatione studet in obseruantia, puer pue ro inuidet in profectu literario, malum non est.

3 Adhuc de alterius bono tristatur quispiam, nulla prædi ctarum causarum, sed ita absolute, quod ei quem odit, tantū boni non fauet, quæ vera inuidia est peccatum mortale, quia cōtra charitatem dei & proximi, sicque Paulus charitatem ait non inuidere, sed gaudere cum veritate. & Chrysof. Inuidia, inquit, est ignis inextinguibilis. etenim sicut tinea comedit vestimentum, sic inuidia eum qui zelatur, consumit, atque ita præsentem semper habet penam ratione iustitiz, quia spiritus tristis exiecat ossa. Et vt maximè quis gaudeat de alieno commodo & bono, tamen sic quoque supplicio suo non carebit, iuxta illud Salomonis, Qui in alterius gaudet ruina, non manebit impunitus.

4 Tristatur etiam aliquis ob gratiam dei quam in proximo suo videt, quæ sanè inuidia longè turpissima est, peccatū in spiritum sanctum, inuidia gratiæ fraternæ: nanq; cum

spiritus sanctus amor sit, & huic ex diametro repugnet inuidia, quid reliquū est nisi inuidiā vitii esse vt pessimū, ita omnium maximè abominandū, atq; omnino (vt ait August.) *August.* diabolicū, quo solo diabolus est reus, & inexpabiliter quidem reus: diabolo enim, vt damnetur, dici non potest, adulter es, fur es, gulosus fuiisti: sed hoc vnū, inuidisti homini. *Bernard.* Vicit enim exaltationem hominis ille, & inuidit, perq; inuidiā ipsi mors introiit in orbē terrarū, & adhuc sequitur eū quotquot partiu sunt suarū. 2 Hæc cum ita se habeat, rectè sequitur, inuidos, diaboli esse discipulos, eo quod ipsum sequuntur. Vicissim discipulis suis hoc dedit argumentum *Ioan. 13* Christus, In hoc cognoscet oēs, quod mei estis discipuli, si dilexeritis vos inuicē. Contra discipuli diaboli mutuo sese odio persequuntur, & sicut spiritus sanctus corda fidelium inflamat in charitate feruente erga deum & hoies: ita diabolus odia tantū seminat & liuorē, discordias, dissidia, iurgia & contētiones: id ipsum nutii eius homines mali & peruersi similiter faciūt. Multa hic dici possent, vnde fiat vt qs inuideat alteri. sunt enim qui à natura, peliues sunt ad inuidiam, vt plerunq; pueri, mulieres nimium pallidæ, &c. Estque hoc paruulorū peculiare, vt inuideat aliis, sicut August. *L. 1. conf.* pfitetur vidisse se zelantē paruulū, qui nondū loquebatur, & tamen pallidus intuebatur collectaneū suum. Neq; raro fit, vt nobis etiam nō cogitantibus primo adhuc motu accidat inuidia, puta cum alterius audimus felicitatem, primulum inuidemus ei aut gaudemus ex ipsius malo: id si sic animo si at min⁹ præmeditato, peccatū mortale nō est. siquidē is fructus est arboris nostræ sterilis & aridæ, caro ex Adamo tracta, fruct⁹ nobis fert huiusmodi. Quod si aut aliquis consilio & cū præmeditatione tristatur de magno alterius commodo, id sanè peccatū & magnū & capitale est, de quo supra diximus. Veniamus nūc ad incommoda inuidiæ, visuri si is grauissimis malis vtique, inuidiæ radices ex quorundam cordibus euellere queamus. Principio vitium hoc ita per omnia malum, vt nihil in se boni habeat. diabol⁹ enim illaqueaturus hominē, voluptatū ei aliquā proponit, qua ipsum ad peccatum alliciat: sicq; superbo gloriā promittit & honores, auro diuitias, gulosus & libidinosus voluptatem ipsam, igneuo quietē & tranquillitatem. Inuidus aut nihil planè boni aut iucundi ex sua malitia cōcipit. Insignis stultitia est, Diomede à permutatione aurū ære, alicuius comu-

tare fistula. At qui inuidus etiā gratis vendit, nullā inde concipiēs voluptatē, sed angustia tantū & irrequietā animi solitudinem, quod vel ex ipso corpore apparet, teste Poeta,

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam re sta acies, liuent rubigine dentes.
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno,
Risus abest, nisi quem visi fecere dolores.

Nec fruitur somno. Ita paulatim incipiunt hic inuidi cruciari, & illic tandem torquebuntur perpetuō. Magnū & virulentū vitiū inuidia est, nec quicquā inuido nimis arduum est, nō homicidia, nō mulierū cades, nō infantum occisiones, non veneni largitiones, non incendia, nemini hic parcitur, vel nocētī vel innoxio. Quid in causa fuit, obsecro, quod primi parētes nostri seducti sunt: inuidia diaboli. Vnde Cain innocētē fratrem suū Abel occidit: ex inuidia. Quid adigit fratres Ioseph viderē, & penē etiā occideret inuidia. Quid Saulē impulit ad persequendū Dauid, cui etiā propriā filiam antea dederat vxorē: inuidia. Aut quæ causa fuit, cur Christū Iudæi tradiderit Pilato: inuidia. Vnde pleraq; bella, vnde hominū prouinciarumq; perditiones oriūtur maxime: ex inuidia. Lior igitur tabificū, vt ait ille, malis venenum, vel eō flagitium pestilentius est, quod decrecentibus reliquis in homine vitiis, sola tantū crescit, tūm auaritia, tū inuidia: neq; terminum habet zelus iste, perm anens iugiter malū, & sine fine peccatū est: quantoq; ille cui inuidetur successu meliori profecerit, tanto inuidus in maius incendiū lioris exardescit, itaque animā hominis necat, iuxta illud Iob, Paruulū occidit inuidia. siquidem priuat aliquē intellectu suo, excæcat rationē, omnesq; virtutes animæ bonas interimit. Perpendere igitur debēt inuidi, quātæ sint cæcitatē, qui alieno profectu deficiunt, & aliena lætitia contabescit, quicquid enim aliis accedit, id ipsi amittūt, quod si detescit ille, nō fauet hoc ei inuidus: si sanus efficitur alius, id quoq; contrariū est inuido. Imō & odor suauissim⁹, qui aliis hominibus facit ad vitā, mors inuido est, sicut vnguentū pretiosum Marię nō poterat ferre inuid⁹ Iudas, neq; Iudæi sustinere potuerunt cōcursum populi ad Christū, cūm dicerēt se nihil proficere, eo quod totus mundus sequeretur illum. Ita primū se arrodit & absimit inuidia, quæ ideo vermicibus comparatur, qui ex ligno nascuntur. illud enim ex quo na-

Gene. 3

Gene. 4

Gene. 37

1. Re. 20

Mat. 27

Cypria.

serm. 2

de Za. 69

lib.

Gregor.

Ioan. 12.

ti fuerant, paulo post excedunt. sic inuidia, autore Hieron. Hierony. primū se demordet, Tamq; virulentum malum est liuor, vt vltro careat inuidus bono aliquo, dū eodē priuatur & proximus suus: sicut ille, quē rex petere iubebat quod vellet, seq; daturū ei, & alteri cui inuidebat his tantū: veritus ne si mille aureos peteret sibi dari; alteri darētur duo milia: inuidia itaque compulsus petiit effodi sibi oculū, vt alteri effoderetur ambo. Nemo igitur liuido multū conuerteretur, iuxta cōsiliū Sapientis, Ne comedas cū homine inuido, & ne desideres ciboseius, quoniā in similitudinē arioli & coniectoris existimat quod ignorat. Comede & bibe, dicit tibi, & mēs eius non est tecum. 3 Quando itaque scelus tantū est inuidia, fugiamus illud, neq; leuiter peccemus in eo. cogitemus potius quod oram⁹ quotidie, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Dimittere autē proximo bifariā potest intelligi: vel ratione offensa, ita necessariū est dimittere nos pximo nostro, eo quod omnes tenemur diligere ex charitate: vel propter iniuriā alicuiā proximo suo illatā. & hic sicut sine peccato quis potest bonū repetere ablatū, etiam potest aliquis licitē & citra inuidiæ vitiū honorē petere adēptū sibi. Imō dari potest casus, vbi offendatur cæteri, si quis nolit nominis sui & famæ gloriā tutari. tunc enim iure exequi posset & deberet, sicut dici solet in iure, Crudelis est qui famā negligit. Verū inuidiā hanc nō debet in corde & animo suo fouere vt crescat in odiū, quoniā aliās dicitur ei à domino, Serue nequā, omne debitū dimisi tibi, nōne oportuit & te misereri conserui tui: profecto enim si dimiserimus nos hominibus peccata sua, dimittet & nobis pater cœlestis peccata nostra. Quæris autē an iniquē faciat inuidus, dum orationē orat dominicā, nolens interim dimittere proximo suo. Respōdetur, ad hoc vt quis meritoriē oret, inuidia carere debet, iuxta illud quod ait Sapiens, Relinque proximo tuo nocentite. & tūc deprecanti tibi peccata soluentur. Sic Paulus inquit, Eftote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicē sicut & deus in Christo donauit nobis. Christus quoq; dimittere nos iubet, vt dimittatur vicissim nobis. Sic dñs per prophetā respōdet iis qui conquesti erant, dicētes, Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti: Ecce, inquit dñs, in die ieiunij vestri inuenitur vo-

Prou. 13.

Mat. 6.

Dimitte-

re debita

proximo.

II. 9. 3.

Non sunt

Mat. 18.

Mat. 6.

Ecl. 2. 4.

Eph. 4.

Luca. 6.

Esa. 58.

lūtas vestra, & oēs debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & cōtentiones ieiunatis, & pcutitis pugno in piē. Nolite ieiunare sicut vsq; ad hāc diē, vt audiat in excelsis clamor vester. Vnde & Paulus ait, Noli vinci à malo, sed vince in bono malū. Eius rei exēplar nobis dedit dñs, dū pro suis orauit crucifixoribus. Pater, inquit, dimitte illis, quia nesciūt quid faciunt. In hoc speculū respexit Stephanus, quādo pro lapidatibus se orauit dñm, dicens, Ne statuas illis hoc peccatu, quia nesciūt quid faciunt. 2. Potest quis orare dominicā precationem tanquā persona publica, vt si quis parochus vel sacerdos totius ecclesiæ nomine illā decantet vel oret, retē facit: & quāuis ratione suæ personæ veū nō sit, quōd dimittat proximo, tamē veū est in persona ecclesiæ. & si quilibet potest eā orare, quoniā non dicit, Dimitte mihi, sicut ego debitoribus dimitto meis, sed sicut nos dimittimus, in persona totius ecclesiæ, in qua multi sunt, qui nec irā neque inuidiā, nec odiū gestant aduersus proximos suos. 3. Si autē pro se oret inuidus, nolēs tamē mittere inuidiā, malē facit, quoniā sic ait Aug. Si peccatū nō dimiseris, nō poteris dicere, dimitte nobis sicut & nos dimittimus. Et in Enchiridion ca. 84. Qui rogati peccati sui veniā, & petēti ex corde nō dimittit, nullo modo astitmet à dño peccata sua dimitti, quia mentiri veritas nō potest, Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Atque hoc etiā est quod Chrysostom⁹ ait, Cū qua spe erat, qui inicitias seruat aduersus alterū, à quo forsitā lesus est: sic enim ipse orās mētitur, dū dicit, remitto & nō remittit. itaque & à deo petit indulgentiā peccatorū, & ei nō indulgetur. Attamē si quis eo aīo oret dñm, vt sicut de⁹ homini peccata dimittit ex gratia, ita ipse quoq; gratiā petat à dño remittēdi pximo peccata sua, nō peccabit ille sanē orādo orationē dñicā. 4. Circa finē hui⁹ euāgelij occurrit adhuc questio, cur dominus seruū hūc tradiderit tortorib⁹ propter debitū, quōd illi remiserat antea. Respōdet Augustinus, & ait redire peccata dimissa, vbi fraterna charitas nō est. ita sanē dñs quoq; pater ait Ambrosius, Donate inuicem, si alteri alterū peccat, alioquin deus repetit dimissa. si enim in iis cōtēptus fuerit, sine dubio reuocabit sentētiā, per quā misericordiā dederat. probat id ipsum per huius euāgelij textum.

Rom. 12.
Lucæ. 23.

Act. 7.

Lib. 2.
de ver.
domini
in monte.

Chrysost.

De bap.
contra.
Donati.
Ambrō.

Rabanus.

tortoribus, quoad vsq; redderet vniuersum debitū, quia non solū peccata quæ post baptismū egit homo, reputabuntur ei ad pœnā, sed etiā originalia quæ in baptismo sunt ei dimissa. In eadē sentētia est & Greg. cū ait, Ex dijs euāgelicis cōstat, quia si ex corde nō dimittimus, & hoc rursūm exigitur, quōd iā nobis per pœnitētiā dimissum fuisse gaudebamus. Vt iā res hęc ita sanē intelligatur, ne quis mitissimum deū crudelitatis arguat & tyrānidis, sciēdū est nō ita vetera redire peccata, vt pro iis sic puniatur in æternū quasi nō pœnitētiā pro eis egisset, durū enim id nimis fuerit, cū non bis puniat deus vnū peccatū, neq; retribuatur duplicē tribulationem, quod & ex illa patet expositione, quid sit dimittere peccatū, nisi quia nō vult dñs illud imputare alicui ad pœnā æternā, teste Aug. & Dauide, Beati quorū remissa sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata, hoc est obliuioni cōtradita. Sic Gelasius inquit, Diuina clemētiā dimissa peccata in vltionē vltius redire non permittit. cui cōcordat & Aug. ad Prosperū. Sed eo tātū dicūtur redire, quoniā si cui remittit dñs peccatū, & propter gratiā illā ipse porro caere debeat perpetuō à peccatis, rursū autē recidat in peccata, posteriora hęc prioribus sūt grauiora ob ingratitudinē: hinc sequitur, adulteriū quod quis iā cōmittit, grauius esse (ceteris paribus) eo quod ante decēniū cōmiserat, quia quod diutius longiūsq; viuus, eo tibi grauiora semper sunt peccata ob ingratitudinis vitiū longe teterrimū. Dicere quoque possumus redire peccata sic, quōd quēadmodū antea pœnā incurrit æternā, ita eandē nunc quoque cōmeruit, nō propter antiquū illud, sed hoc nouum peccatum, quoniā qui in vno offendit, iā factus est omnīū reus, non quōd tantū pati debeat: quia tam priuatur gloria æterna perpetuis deputatus supplicis, quā si omnia alia trāsgressus esset (quo ad pœnā dāni omnes damnati sunt æqualiter damnati, & quo ad durationem, quia omnīū pœna est infinita) Infringit porro propositum, quōd pœnitens habuit de non peccando in posterum, hinc sequens peccatum grauius sit. Admonitos itaque iam vos dilectissimi omnes volo, vt dilectionem mutua obseruetis, remittētes inuicem alter alteri delicta sua propter dominum, & ille vicissim nos, vt fratres verōsque suos filios remunerabit in æterna patria. Id adeo tu præsta Christe Iesu, qui cum deo patre in vnitae spiritus san-

Gregori.

Nabu. 1.

Isal. 31.

De pœni-
ten. dist.
4. c. diui-
na.

Iacob. 1.

Et uiuus in æternitate perpetua benedictus, laudabilis & gloriosus in secula, Amen.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
MATTH. XXII.

Mat. 12.
Luce. 10
Act. 10.

I

In illo tempore, Abeuntes pharisei, consilium inierunt ut caperent Iesum in sermone, & mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum, dic ergo nobis, quid tibi videtur, Licet census dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicit ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt dei deo. Et audientes mirati sunt: & relicto eo, abierunt.

Roma. 13.

HOMILIA VNICA.

Hierony.

Vper, inquit Hieronymus, sub Cæsare Augusto Iudæa subiecta Romanis (quædo in toto orbe celebrata est descriptio) stipendiaria facta est: & erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate & quiete, qua Romani pro omnibus militarēt, tributa debere persolui: phariseis autē, qui sibi applaudebant de iustitia, contrariū dicentibus, nō debere populum dei, qui decimas solueret, & primitias daret, & cætera quæ in lege scripta sunt faceret, humanis legibus subiacere. Cæsar Augustus Herodē filiū Antipatri regē Iudæis cōstituerat, qui tributis præesset, & Romano pareret imperio. Super iis miserūt discipulos suos cū Herodianis (nanq; & Herodes ad festū hoc uenerat Hierosolymam) ad dñm, eo cōsilio, quod parabolas

Luce. 23.

quas dixerat dñs, iā obseruabāt in se dictas: nec iū audebāt illū adoriri præ populo, q̄ ipsū habebat pro p̄pheta, sed nec verbis quicq̄ præualebāt aduersus eū quod vñdecūq; obuiaret ipsis sapientissimè. Inter hæc incidit eis, quō Theodas & Iudas seditionis autores malè tractati essent, dum resisterēt potestati Romanorū, cogitabāt in eandē quoq; suspitionē adducere Christū, ut illi aduersarēt superiores & optimates, miserunt itaque Herodianos cum suis ad illum, ut si negaret tributa solui debere Romanis, id ipsum statim Herodiani denunciarent Herodi. Sin autem affirmaret, sic quoque aduersum se prouocaret plebē. Vnde & Lucas ait, Obseruantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eū in sermone. Sed nos iā ipsum aggrediamur cōtextum euangelij. Abeuntes pharisei, consiliū inierūt ut caperent eum in sermone. Omnis malitia, inquit Chrysostomus, confunditur quidē aliquoties ratione veritatis, corrigitur autē nunquā, maximè eorum qui proposito malo & nō ignorantia peccant. Quod verbū diligenter tu considera aduersus hæreticos, qui desistere nolunt ab erroribus semel conceptis, etiam cōfusi rationibus & scripturæ testimoniis: ita hic pharisei non poterāt extorquere à domino, qua tandem potestate faceret illud, ad hæc conscientia quoque urgebat eos super illo, quod dixerat, Malos malè perdet. Sicut autē si quis elaudere voluerit aquæ currentis meatū, si exclusa fuerit per aliquā violentiā, aliunde sibi semitā quærit, sic Iudæorū malignitas ex vna parte confusa, alium sibi adiutum adinuenit. Consiliumq; inierunt eiusmodi, de quo propheta dicit, In te consiliū, & dissipabitur, loquimini verbū, & nō fiet. in hoc ipso consilio triplicē doli & fraudē assumpserunt. Primò suos miserūt discipulos, ut magna esset ignominia Christo, si ab eis vinceretur, vel etiā ut minus eos obseruans, facilius impingeret in sermone. Deinde miserunt simul & Herodianos, qui ipsum sicubi quicquā aduersus Cæsarem diceret, accusarent. Postremò in hoc Iudæos pariter & Gentiles miserunt, ut si tumultus aliquis concitaretur, utique suarū partiū essent. Iniquum portò hoc fuisse consiliū, inde colligitur, quod ad illud ius vtebātur, quos omninū maximè habebant exosos, seruis militaribus, stipendiariis Romanis. Sed quis tandem consiliū iniret aduersus dominum, nisi diabolus cū suis membris? Magister, inquit, scimus quia ve

Mat. 21.

Act. 5.

Luce. 20.

Chryso.

Chryso.

Esa. 8.

Hieron. rax es, & viâ dei in veritate doces, & nō est tibi cura de aliquo, nō enim respicis personā hominū. Blāda & fraudulēta interrogatio illuc prouocat respondentē, vt magis deū quā Cæsarem timeat. Dum enim dicunt, nō respicis personā hominū, Cæsare & Herodem respiciūt, vsq; adeo fellis & fraudis verba eorū plena erant omnia, vt ait Dauid, Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant. Magistrum vocant, cuius nolunt esse discipuli, magistrum vocant, dum decipere cogitant, aliās impostorē & deceptorē nominant populi. iam dicunt eum viam dei in veritate docere, aliās clamant eum subuersorem esse gentis, neq; esse à deo qui sabbatū nō seruet. Iuuenes quidem erant, qui mittebantur, sed malitia pares veteribus. Et sicut serpētes paruuli, licet ætate & magnitudine cæteros non æquant, Veneno tamen inferiores non sunt: ita hic Iudæi quanuis veritatē dicebāt, nō tamen sine dolo. laudabant enim eum ideo, vt huiusmodi commentariuncula ipsum prouocarent ad dicendum aliquid contra magistratus, quoniā hæc hypocritarum proprietas est, laudant cui nocere volunt, falsæ laudis catenam in ore circumferunt, & malitiæ gladiū celant in pectore: iuxta illud Dauidicū, Molliti sunt sermones eius super oleū, & ipsi sunt iacula. & itē istud, Pacē loquūtur cū proximo suo, malū autē in cordibus eorum. Rectē interim Salomon ait, Meliora sunt vulnera diligētis, quā fraudulenta oscula odiētis. Sic & dominus per pphētā, Popule me⁹, inquit, qui te beatū dicunt, seducūt te. Et rursus Salomō admonet prudēter sanē, Quando submiserit vocē suā inimicus tuus, ne credideris ei, quoniam septē nequitix sunt in corde illius. 2 Simul itaque iam si ex falso corde dñm verē laudassent, ecce nūc sequitur aculeus. aiunt enim, Dic nobis, quid tibi videtur? licet census dari Cæsari an non? quasi dicerent, Parū decet altissimi dei seruos census dare regibus terræ: & sicut iniquū fuerit, si rex aliquis alterius sibi comitatum aut familiā asserat: ita multo magis rex terræ non debet deo cœli seruos suos vel abstrahere vel grauare. Et ò miram hanc malitiam, non dicunt: dicas nobis quid bonum sit, quid conducibile, quid legitimū: sed quid tibi videtur? sic illud solūmodo sibi propositum fuit, quomodo præsentī principatui hostem esse ostenderent, ac principi quasi seditiosum traderent. Intellecta autem dominus malitia eorum, dixit, Quid me tentatis

hypocritæ: responderat ille hoc verbo, non secundū blandā eorum verba, sed ad exasperatam conscientiā. quid multa? volūtatī in hoc respōdit, nō verbis. Prima enim hæc virtus est respondentis, interrogantium mentē cognoscere. Quid; inquit, me tentatis hypocritæ? Verbo illis aperit dominus, quod ipsi sentiebāt in cordibus suis, vt sic *απεκάλυψε* hoc est, cordiū cognitorem esse intelligerēt, neq; cōsummāre operib⁹ quod ipsi in animo conceperāt. Nam quia magna & aperta vtebātur malitia, maius ipse quoq; vulnus intorquet; confundens eos, primū cum in mediū arcana sua producat, omnib⁹q; patefaciat, qua mente ad eum accedat. Quapropter & hypocritas eos vocat: hypocrita autē est, quisquis aliud ab eo quod est, simulat foris, quod iā olim phibuit Sapiens, Ne sis hypocrita in oculis hominū, si quilibet homo precari deum debet, ne fucatis & blandis hominum palpationibus decipiatur: iuxta illud Psalmi, Consumetur nequitia peccatorum, tu autē diriges iustū, scrutans corda & renes deus. Verē enim simulatōr ore decipit amicum, iusti autē liberabūtur sciētia. In summa omnis iste Iudæorum dolus institutus perierat, quando omnium eorū corda & cogitationes cognoscebat dominus, eo ipso testatus verum se esse deum. 3 Adhuc magis cōfundit eos dñs etiā externo facto, & ait; Ostendite mihi numisma census. Sēper sapiēter agit sapientia, vt tētatores suos propriis verbis cōuincat. Numisma sibi petit exhiberi, quod singuli de capitibus suis pendebant Cæsari Romano. Et obtulerunt ei denariū, adhuc ea spe ducti, quod locuturus aliquid esset durius aduersus Cæsare, unde calūniādi raperēt occasionē, quoniā cudere monetas, propriū temp habitū est eorū, qui magistratu fungūtur: cūq; Romani omnē haberēt potestātē, etiā ius habuere monetas, illiq; imaginē Cæsaris insculpebāt, sicut antea Iudæi quoq; monetā habuerāt, testatibus id ipsum scriptis Antiochi regis ad summū sacerdotē Simonē, quibus indulsit ei, vt, ppriā in sua regione cuderet monetam, Cuius inquit dñs, est hæc inscriptio? Qui putat, ait Hieronius interrogatōnem saluatoris ignorantia esse, & non dispensatōne, discant ex præsentī loco, quod vtiq; potuit scire, cuius esset imago: sed interrogat, vt ad sermōnem eorū cōpetenter respondeat. Cui⁹ est hæc imago? quasi diceret, Vos ius omne monetariū amittis, penes alium iam est illud, qui & potestātē atq; magi-

stratū suprema possidet officia. quod si penes illū potestas & magistratus est, cur nō & census erunt & tributa? Quæstio hæc aliquādo etiam inter Christianos iactata est, an illi imperatori ethnico tributa deberent. & Paulus quoq; id ipsum serio decreuit, docens Romanos omnem animā potestati subiectā esse, cui quicumq; se opponit, diuinæ ordinationi resistit. ibidem etiā concludit, tributa solui debere, & ait, Reddite oibus debita, cui tributū, tributū: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Rom. 13

Hieron.

4. Cū iam respondissent Iudæi inscriptionem istā Cæsaris esse, subiunxit dñs, Date ergo quæ Cæsaris sunt Cæsari, & quæ dei de. quasi diceret, Inscriptio hæc arguit Cæsarem longè lateq; per orbē regere, dominari, militare, contractus vestros tum disponere, tum confirmare, decet itaq; ut ideo tributa illi pendatis & census. Quia autē & ad deum decimæ pertinent atque primitiæ, illas quoq; ministris eius date sacerdotibus, ut pro vobis orare possint dominū deum.

Ios. 4. 6

Luc. 2

Mat. 17

Id vtrunq; Christus etiā opere compleuit, quoniam in spiritalibus sedulo studuit implere voluntatē patris sui cœlestis. interimq; & Cæsari quod suū erat, tribuit. nanque matrem suam voluit ascendere in Nazareth, cumq; Iosepho nomina dare sub Augusto Cæsare, pro se ipso quoque & Petro soluit didrachma, nec quicquam inuenias vsipiam, quod aduersus magistratum dixisset dominus, quo ad dignitatem & potestatem, atq; ea omnia quæ subditi superioribus suis præstare tenentur. At tu magnam hic mihi vide sapientiam Christi dum non ad interrogationem tantum respondet Iudæorum, sed falsam quoque eorum rationem infringit, quæ mouebantur ut Cæsari censum non soluerent. huiusmodi nanque sermō eorum erat argumentum, Iudæi nos deo & ministris eius decimas damus, primitias, oblationes, &c. nihil igitur est quod in super pendamus Cæsari. Id refutans dominus, iubet eos quæ dei sunt dare deo, & simul tamē quæ Cæsaris pendere Cæsari, quasi diceret, Tantū vobis elargitur deus, ut vtrunq; illud bene possitis & cū dignitate persolvere. Cōsidera autē danda esse Cæsari quæ sua sunt. nam si aduersus æquitatem aliquid cupiāt magistratus aduersus fidē, religionē aut ecclesiæ ordinationē, quod iūc Lutheranorū faciunt magistratus, hic sanè parendū eis nō est. siquidē quod fidei ac virtuti obest, non Cæsaris, sed diaboli

tributum & vectigal est, ut ait Chrysof. Neochristiani quoque nostrates diffidere volunt de dño, quasi nō possint cultū diuinū sustinere, simulq; pauperes fouere. Sed hæc aliās, vbi maior sese offeret occasio. Moraliter exponunt hoc quidā doctores, & dicūt imaginē dei nec auro, neq; argento esse insculptā, sed in ipsam hoīs animā. dicit igitur ille, Cuius est hæc imago? Quod si anima imaginē inuenta fuerit habere dei, in consciētia bene pacata & innocētī, mercedē recipiet vitæ æternæ: si nō autē imagine dei oblitterata, substituta in eius locū fuerit imago diaboli, vç homini huiusmodi, quicumq; amiserit imaginē dei, sicut amisit Adā, teste August. cū ait, Si homo seruasset in se imaginē cōditoris, ipsum semper laudaret. De malis in eundē sensum inq; etiam David, Imaginē ipsorū ad nihilū rediges. Vos itaq; in Christo dilectissimi, studete, curate, & elaborate in hoc vnicū, ut summi optimiq; & maximi Cæsaris dñi dei imaginē integram, puramq; seruetis, sicq; præmia ab illo suscipiatis æterna, Amen.

August.

Psal. 72

De imagine vide plura in sermone super festo sanctæ Trinitatis, parte Tertia.

DE MAGISTRATIBVS SECV- LARIBVS, HOMILIA II.

Reddite quæ Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ
dei sunt, deo. MATTH. XXII.

Vm in hoc euangelio potestas secularis, hominis
etiam idololatæ, quique deum non solum nō venerabatur, sed ne norat quidem, per dominum Ie-

sum confirmatur: facile patet, quantis errorum labyrinthis sint inuoluti, quantumq; fallantur Neochristiani illi, qui potestatis cū secularis tum & ecclesiasticæ sub euangelicæ libertatis prætextu iugum excutere conantur. Velut nō ita dudum in plebe illa rusticana, Lutheranorū sermonib; con-
citata vsuuenit, quæ non absque magna suorum clade aduersus principes se commouit. Sunt enim in illa seditione circiter centena milia hominum cæsa, quorū animabus dei miserationem exopto. Et hic quidem non mediocri mihi st-
mulus fuit, vobis quasi digito demonstrandi, seculare dominium etiam inter Christianos licitum esse: hincque nihil libertati, in quam vos Christus asseruit, decedere. Ea enim

Lutheranorum
scditto,
Anno do
mini.

1528.

Christiana
liber-
tati.

R. iij

in spiritu est contra peccatorū seruitutē, ideoq; non detor-
 quenda ad humanū imperiū, quod liquidō à Paulo declara-
Galat. 5. rur his verbis, Vos in libertatē vocati estis fratres, tantū ne
 libertatem in occasione detis carnis, sed per charitatē spi-
 ritus seruite inuicē. In hūc quoq; modum egregiē atq; præ-
 clarē à D. Petro cōmonemur, ne Christiana libertate abuta
1. Pet. 2. mur. dicit enim, Quasi liberi, & non quasi velamen habētes
 malitia libertatē, sed sicut serui dei, ibiq; affatim explicat,
 quomodo magistratibus obtemperandū sit, vt paulō post di-
 cemus. Et vt nihil vos lateat, quod ad hāc materiā pertinet,
 altius paulō repetā, primāq; ab origine deducam mundanū
 dominatū. 1. Prima igitur potestas homini data, super ori-
 ginalem iustitiā fundata est, quā is absq; medio à deo accepit
 omnibus mortalibus communē, per quā oīa se inferiora
 animātia inditione tenuit sua, ad vsus ac sustentamēta vitē
 necessaria, hęc nobis à Moysē in lib. Genesios depingitur,
Gen. 1. cūm deus ad Adam dicit, Crescite & multiplicamini, & re-
 plete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus ma-
 ris & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus quæ mouen-
 tur super terram. Hoc est quod principio dixi, Eam potesta-
 tem super originale iustitiā fuisse constitutā, quā homo in
 paradiso habuit. Ea autē non ad æquales vsq; id est, homi-
 nes sese extendit. Nam in paradiso neq; rex, neq; princeps,
 neque vllū generis discrimen, sed vna eadēmq; omnīū futu-
 ra erat nobilitas. Cūctā animantia hominī subdita erant,
 postquā autē ille labe peccati est cōtaminatus, cōfestim ista
 potestate excidit, serpentes nos venenō intoxicant, deuorat
 leones, dilaniāt lupi, canes morfu, tauri cornibus, equi cal-
 cibus nos impetunt. Magnoq; nobis labore atq; opera con-
 stat, certas quasdā beluas curare atq; educare, vt vel parum
 sese ad nostrū accōmodent nutū. 2. Postea verō quā do-
 minū illud grauitū vnicuiq; mortalīū concessum, iam no-
 stra ex culpa amissum fuerat, in quo omnia erant cōmunia,
 proprietatē bonorū in mūdo cōsequi necesse erat. Primi itaq;
 Christi sectatores quā proximē ad pristinū innocentie
 statū vitæ puritate accesserūt. Id quod Lucas testatur in A-
Act. 4. ctibus apostolorū, cūm ait, Multitudinis credentiū erat cor-
 vnum, & anima vna, nec quisquam eorū quæ possidebat, ali-
 quid suū esse dicebat, sed erant illis omnia cōmunia. Pro-
 prietatē verō omnium rerum post lapsum consecutam esse,

facilē ex hoc elicitur. Ita em̄ dñs inquit ad Adā, Maledicta
 terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cūctis dieb⁹
Gen. 3. vitę tuę spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes her-
 bas terrę. In sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo. Quod si pos-
 siones nō essent distributę, malē excolerētur agri. Desi-
 des enim pulchrē sibi à laboribus cauerēt, nihilomin⁹ tamē
 ex frugib⁹ exsaturari cupiētes. Distractęq; forēt volūtates,
 dū hic genialiter viuere, ille verō sumptibus parcere cupe-
 ret. Opus igitur fuit, vt quisq; priuatas habeat opes. hoc est
 quod dicitur, meū & tuū ex peccato pueniūt. Nisi enim pec-
 catū esset, abstineretur ab his duab⁹ cōtētiōsis voculis, meū
 & tuū: quoniā si peccatū nō esset, meum quoq; & tuū nō es-
 sent. 3. Cū ergo tēpore naturę lapsę seu destitutę surre-
 xit proprietates bonorū, oportuit etiam dominū institui. aliās
 enim quisquis fortior fuisset, bona alteri⁹ vi occupasset, nec
 bonus satis tutus à violētia malorum esse potuisset. oportuit
 itaq; institui magistratū, qui tū bonos tueretur, tū iustitiam
 ipsam defenderet. Et tamē multi violenter se intruserūt in
 officia magistrat⁹, sicut Nembroth quē nōnulli putāt fuisse
Gen. 11. Ninū, qui primū regnū tenuit Assyriorum. Alij electione &
 consensu populi eo deuenerunt, dum alia prouincię alios
 atque alios sibi reges deligerent. Atque hoc est quod impe-
 rator ait vsu exigente, humanis necessitatibus gentes hu-
 manę iura quādam sibi constituerūt, bella enim orta sunt,
 & captiuitates secūrę & seruitutes. In Genesi legim⁹ Cain
Gen. 4. genuisse Enoch qui ciuitatē extruxit, vocauitque eā iuxta
 nomen filij sui: simulque iura vtique constituerunt & magi-
 stratus, quando etiam latrones in vno nemore sine legibus
 viuere nequeunt. Ita deinceps tota plena est scriptura, quo-
 modo à tempore diluuij reges fuerint, Abimelech, Pharaō,
Gen. 12. & nouem isti, qui inter se bella gerebant, aliiq; innumeri.
 2. Inuenimus quoque in sacris literis ipsum dominum
 20. *Exod. 14.* regios magistratus instituisse super populum suum. quan-
 uis enim super suam quisque pater familias domū domi-
 nabatur, liberos quoque & nepotes sicut de Noe, Abraham
 & Iacob constat: decursu tamen temporis inualescente ho-
 minum multitudine, oportuit institui magistratus, sicque
 Moyses præfectus est populo dei quem & eduxit ex Aegy-
 pto. huic successit Iosue, illi, iudices ceteri vsq; ad Samuē-
 lē, cuius temporibus tandem dominus ad petitionē populi
 R iij

1. Reg. 9. dedit Saul eum Samueli unxit in regem, eumque ille iam non ita obediens esset deo, successit ei David. Quid autem ad regem pertinere, iam ante dominus docuerat per Moysen dicēs, Deut. 17. Cum dixerit, Constituam super me regē, sicut habent omnes per circuitum nationes: cum constitues, quē dominus, deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum, non poteris alterius gentis regem facere, qui non sit frater tuus. Non multiplicabit autē ille sibi equos, nec reducet populū in Aegyptū, equitatus numero subleuatus. Non habebit uxores plurimas, quae allificent animum eius, neque argenti & auri immensū potera. Samuel autem non paulo adhuc accuratius iura regis ostendit, inquit, filios vestros tollet & ponet in curribus suis, Facietque sibi equites & praecursores quadrigarum suarum, constituet sibi tribunos & centuriones. sequitur ibidem de aliis bonis eorum, quibus tamen non vbiuis eum uti licebat nisi in necessitate regionis. Atque ut tandem ad illud quod praecipuum nostrae huius homiliae est institutum, veniamus, sustinimus haecenus conclusionem illam: quia necessarium fuit post peccatum institui magistratum, eumque sic vel immedia-
 Prou. 8. tē a deo, ut apud Iudeos, vel per media hominum esse institutum, unde & Sapiens ait, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, & potestates decernunt iustitiam. Ita alius Sapiens omnes reges & principes docet, quales se exhibeant in imperio suo. Imō si reges dominia sua habuerunt a deo, ut etiam Messias voluerit per regem ethnicum & gentilem praefigurari, iuxta illud
 Esai. 44. prophetae, Haec dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subiiciam ante faciem eius gentes, & dorsa regum vertam, & paulo ante, Qui dico Cyro, pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. David quoque qui plenus fuit spiritu sancto, quanvis inique eum persequeretur Saul, hic tamē cum semel digressus esset in specum, in qua David cum suis latitabat, tantum amputauit illi particulam pallii, non permissurus occidi eum a sociis suis quibus dixit, Propitius sit mihi dominus, ne faciam hanc rem domino Christo domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus domini est. Atque hoc est quod Salomon inquit, Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu domini, quocumque voluerit, inclinabit illud, &c.
 3 Tenentur autem subditi magistratibus suis exhibere

fidem, obedientiam, reuerentiā, obsequia, sustentationē temporalem, pro suo cuiusque statu, & quicquid aliud opus haberet ad iustitiam administrationē. locus hic in se continet omne quod ad sublimitatē & cōseruationē pertinet magistratuum. Ita haec omnia percurramus, singula ex sacris literis confirmaturi. Et primum quidem omnium obedientiā debet subditus magistratibus suis in omnibus licitis. id ideo Paulus testatur, Omnis, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit. non enim est potestas nisi a deo. quae autem sunt a deo, ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. qui autem resistit, ipsi sibi damnationē acquirunt. principes namque non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autē non timere potestatem? bonū fac, & habebis laudē ex illa. dei enim minister est tibi in bonū. Si autē malum feceris, time. non enim sine causa gladium portat, quia dei minister est, vindex in iram ei qui malū agit. ideoque necessitate subditi estote, non solum propter irā, sed etiā propter conscientiam. Locum hunc eo libentius ad longū recenseui, quod expresse ad eum magistratū dominij testatur, quoniam ex deo est, cui resistit, quisquis magistratui resistit. Domine Iesu Christe, propitius esto miseris illis, qui in ea occisi sunt inobediētia, ut diuine resisterēt ordinationi, quo erroris per suos falsos abducti sunt praedicatorēs, quibus omnibus id quoque dimittat deus. Simile est quod ait Petrus, Subiecti estote omni humanae creaturae propter deū, siue quasi regi praecellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorū, laudē verō bonorū. sic & Paulus inquit, Serui, obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi, facientes voluntatem dei ex animo cum bona voluntate. quae ad verbū penē etiā sententia illius est ad Colossenses. Et proprie quidē diximus in omnibus licitis & honestis obtemperandum esse magistratibus. nā si quid statuerint aduersus deū & fidē, tenentur subditi non obedire illis, iuxta illud Petri, Oportet deo magis obedire quam hominibus. Ita si quid mādarit rex cōtra bonos mores, cōtra salutē animarū, non parendū est ei. Ita Mauricius, Exuperius & alij socij, Imperatori Maximiano mādanti ut idolis sacrificarent, responderunt, Milites quidē tui sumus Imperator, sed tamē serui Christi: tibi qui-

Rom. 13.

1. Petr. 2.

Eph. 6.

Coloss. 3.

Act. 5.

dem disciplinā & operam omnē militarē, deo autē debemus obedientiā & innocentiam. Abs te laboris nostri stipēdia recepinus, ab illo autē prima suscepimus exordia vitæ. In hoc te sequi non possumus, vt nostrū abnegemus conditorē. Sic Marathias noluit obedire regi præcipienti aduersus mādāta dei. Ita nos Augustinus docet, cū ait, Qui resistit potestati, dei ordinationi resistit: sed quid si illud iubeatur, quod nō debes facere hic sanē cōtēne potestātē. ipsos humanarū legum gradus aduerte, si aliquid iusserit curator, faciendum est: rāmen si cōtra proconsul iubeat, nō vtique contēnis potestatem, sed eligis seruire maiori, nec debet minor irasci, si maior prelatas est. rursus si ipse consul aliquid iubeat, & aliud iubeat imperator, vel si aliud iubeat imperator, & aliud deus, quid iudicas? Maior potestas deus. da veniam o Imperator. tu carcerē, ille gehennā minatur. Tota quoque plena vndique scriptura est, quomodo nōarendū sit magistratui aduersus deū aliquid præcipienti. Ex hoc quidem loco est adhuc quod admonēam, honorandos esse dominos vltra id quod obediendum est illis: idque in vniversum de bonis, malis, imō & infidelibus accipiendum est. Quod eo hic admonemus, quod aduersatur hæreticis quibusdam, qui simplicibus persuadere conantur, neminē in sua dignitate permanere, qui sit in peccato mortali constitutus, iniquē sanē & turpiter, taceo quod & ineptē nimis. Aut ideō ne statim Dauid, quia adulterio peccauit & homicidio, rex insuper non fuerit? Moyses quoque quia peccauit murmurās & diffidens de verbo domini, ideōne amiserit potestātē suam super populum dei? simile iudiciū de multis aliis regibus est. Sic dominus præcepit Sedechiæ regi & plebi Iudæorū, vt egressi ciuitatē se dederent Nabuchodonosori regi Chaldæorum, dummodo viuere velint: quicumque autē in ciuitate permanserint, eos peste, fame & gladio perituros: ex iis autē quotquot euaderent, illos in captiuitatē venturos Chaldæorum, qui nullam eorum misericordiā habituri essent, sed omnes occisuri. Et deinde sic ait dominus, Dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, serui mei. & seruient illi omnes gentes & filio eius, & filio filij eius, donec veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruient ei gētes multæ & reges magni. Gens autem & regnum quod non seruiert Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non cur-

1. Mac. 2.
Augusti.

Honor
dominis
debitus.

2. Reg. 12
Num. 2.

Hier. 21.

Hier. 27.

auerit collum suum sub iugo regis Babylonis, in gladio & fame & in peste visitabo gentem illam, ait dominus, donec consumā eos in manu eius. Et Gentilis autem & idololatra fuit iste Nabuchodonosor, sicut ex statua illius quam in cāpo Duran erexerat adorandā, facile colligitur. Ita & Godolias dixit Hieremiæ cohabitās, cū iā bona Iudæorum pars adducta esset in captiuitatē Babylonicā. Nolite timere seruire Chaldæis, habitate in terra & seruite regi Babylonis, & bene erit vobis. Idē verō nō minus manifestē in nouo quoque apparet testamento. Maria namque Gentili paruit Cæsari Augusto in descriptiōe orbis. Christus hic iussit quæ Cæsaris essent, dari Cæsari, non considerato eo quod Ethnicus esset Tiberius. Christus quoque dixit ad Pilatum, Nō haberes potestātē super me vllā, nisi tibi datū esset desuper. cōstare autē Pilatum quoque Gentilem fuisse ex suo pte sermone, quum ait, Nunquid ego Iudæus sum? Hoc quoque manifestē patet ex eo Petri loco, quē iam supra citauimus, Subiecti estote omni humanæ creaturæ, & c. deinceps quoque, Serui, subditi estote cum timore dominis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Ad hæc Paulus quoque obediētiam præcepit habendā erga magistratus, qui tū ferē maximē & Romæ quidē præcipuē, Gētiles erāt: iussit & orare pro regibus & aliis superioribus sicut mox dicturi sumus. falsum itaque est & obediētiam magistratū negare, & subditos nolle magistratus pati, eo quod mali sint aut etiam infideles, quando contrarium iam ex vtriusque testamenti certis locis firmiter est probatum. 4 Diximus ad quid obligati sint subditi, & primō quidē de obedientia, & nūc cetera quoque dispiciamus, vbi primū se offert illud, quod subditi tenentur orare pro magistratibus suis. id ita olim Paulus docuit, iniquiens, Obsecro primū omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gatiarū actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietā & trāquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Id ipsum quoque scriba Hieremiæ docuit Iudæos, ipsisque sic scripsit, Hierosolymam, Orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt sint dies eorum sicut dies cœli super terram, & vt det dominus virtutem nobis, illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis

Danie. 3.
Hier. 40

Luc. 2.
Mat. 12.

Ioan. 19.

1. Petr. 2.

Rom. 13.
1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

Bar. 1.
Betē vnr
die oberkeit.

Babylonis, & sub umbra Balthasar filij eius, & seruam⁹ eis multis dieb⁹. Ecce quā arduē in vtroq; testamēto docemur orare pro magistratibus. sic & Hieremias ait, *Quærite pacē ciuitatis ad quā profecturi estis. quærere autem pacē fit per orationē, quod etiā nunc ecclesia facit, in Canone orās pro papa, rege, episcopo & omnib⁹ fidelibus. semperq; hoc obseruātū est in ecclesia, vt pro gemino statu ecclesiasticorum & secularium fiant orationes, id ita testāte Tertulliano in apol. aduersus Gentes, cū ait, Illuc (in cælum) suspicientes Christiani extēsis manib⁹, quia innocuis, capite nudo, quia non erubescimus: deniq; sine monitore, quia de pectore oramus: precantes sumus omnes semper pro omnibus imperatoribus, vitā illis prolixam, imperium securum, domū tutam, exercitus fortes, senatum fidelē, populum probum, orbem quietū & quæcūq; hominis & Cæsaris vota sunt: deinceps quoque coimus in cœtum & ad cōgregationē, vt ad deū, quasi manu facta, precationibus ambiamus orātes. hæc vis deo grata est. Oramus etiā pro imperatoribus, pro ministris eorum ac potestatibus, pro statu seculi, pro rerū quiete, pro mora finis. Quod si illud Christiani pro principib⁹ & Cæsaribus fecerūt in fidelibus, quāto magis nos Christiani orare tenemur pro omnibus piis & fidelibus magistratibus? Tertium quod subditi superioribus suis exhibere tenentur, fides est. siquidē hinc inde in sacris literis fidele cōmēdatur ministeriū, dicente domino, Fidelis seruus & prudēs, quem constituit dominus super familiā suam. Hoc quis dubitet nunc quoque esse in domino nostro, vbi subditi fide bona etiam iurifurandi deuinēti sunt dominis suis? Iuramēta autē seruanda esse, in vniuersum tota sacra nos docet scriptura. Ecce enim Moyses sic inquit, Iste est sermo quē præcepit dominus, Si quis virorū votum domino vouerit, aut se constrixerit iuramento, nō faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit. Et alibi, Anima quæ iurauerit, & protulerit labiis suis, vt quid faceret, & non fecerit, & id ipsum iuramēto & sermone firmauerit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat pœnitentiam pro peccato, &c. Hinc & Paulus ait iururādum inter homines firmatum esse, & veluti finē omnis contentionis inter ipsos. quod & inter gentes apud omnes semper nationes maximē habitū est, per fidi quoq; contēptissimi fuere & abiectissimi. Quoniam*

do iureiurando obstricti sunt subditi superioribus suis, fidei fidelitatisq; suæ & iuramenti obliuisci non debent, neque se ipsos improbos facere & omni honore destituere, quoniā & Deus perfidum odit & grauius punit. quauis etiam nō interueniente iuramento, subditus quisq; fidelis esse debet superioribus suis, quoniā vir fidelis magnas multasq; laudes meretur in scriptura, etiā apud Sapientē: vicissim quicumque subditus perfidus fit in domino suo, proditor habetur domini sui & traditor. Quarto loco reuerētiam quisq; debet magistratibus suis. ita enim Petrus, Omnes inquit, honorate, fraternitatem diligite, Deū timete, regem honorificate. Nemo domino suo resistat temerē pertinax, nemo illi subtrahat honorem: sed pro sua quæque dignitate veneretur, sicut Paulus nos iubet præpositis nostris obedire. Nemo præsumat reluctari magistratibus, quia nō sic iam se res habet vt quōdam in paradiso omnia iā nobis subuertit peccatū Adē. iam enim Paulus iubet reddere debita omnibus, cui honorē: quoniam quisquis magistratū contemnit, Deum contemnit, Sic Paulus Timotheum suum docet, quid quoq; modo prædicet, inquit, Quicumque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini & doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habēt dominos, non contemnunt quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. hæc doce & exhortare. si quis aliter docet, superbus est, nihil sciēs. Audi hæc quisquis es concionator neochristianorū, & disce sermones tuos non accommodare ad seditionē & inobedientiam. vt enim maximē dominus tuus, princeps aut nobilis frater tuus sit in Christo: tu tamē ideo eum ne despicias, sed honorem condignum impēde ei. Quisquis aliter docet, etiam superbiens, nihil scit. At nōne hic accommodatissimē penicillo, & velut viuis coloribus depinxit Paulus prædicatores istos mendaces, Thomam Muntzer, Carolstadiū Iōannem Iacobi in Leyphaim, & id genus alios, qui superioribus annis miseros homines perditē seduxerunt, & iniquissimē perdidit, ita vt vulgus hominum eis Rhenum, in Sueuia, Francia orientali, Thuringia se opponeret aduersus magistratus & confederatos? magnaque hinc suæ insolentia sustinuerunt incommoda in animo, corpore & bonis omnibus. Deus miseris propitius sit animabus. Quod si tan-

Hier. 29.

Cap. 30.

Cap. 32.
39.

Mat. 24.

Nu. 30.

Leuit. 5.

Hebr. 6.
Cic. in
offic.

Prou. 23

1. Pet. 2.

Hebr. 13.

Rom. 13.

1. Tim. 6.

Nihil sciunt
seditionosi
prædicatores

Zuingl.

tòpere doctrinam Pauli seruassent opere, quantum in actibus gloriati sunt in sermone, quòd superstites adhuc essent viri boni, vxoribus, liberis, & bonis omnibus saluis? & Obsequiū etiam ministeriū & sustentationē debet subditus magistratib⁹ suis, iuxta illud Pauli, Necessitate subditi estote, nò solū propter irā, sed etiā propter conscientiā. ideo enim tributa præstatis. ministri siquidē Dei sunt, in hoc ipsum seruitentes. reddite ergo omnibus debita: cui tributū, tributū: cui vectigal, vectigal: cui timorē, timorē. Ecce quomodo etiam ex apertis scripturæ testimoniis tenentur subditi superioribus suis tributa pendere & celsus, quibus ad vsum Reipub. iustitiæ defensionē sustentari queant. *Quamobrē & Paulus alibi sic inquit, Quis militat suis stipendiis vnquam? quis pascit gregē, & de lacte gregis nò manducat? sic domin⁹ ipse & pro se ac Petro soluit didrachma, & censum dare Cæsari præcepit. Que etiā causa est, cur superiores ex graui necessitate subsidia pecuniaria exigere licitè possunt à subditis, vt in bellis & prouinciariū ac ciuitatū defensionibus. Nò debent tamen huiusmodi quædam de nouo imponere subditis ex auaritia aut luxu, sine graui causa & vrgenti necessitate toti⁹ prouinciæ, iuxta illud Sapientis consiliū, Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui, Male faciunt magistratus, si nouis subinde exactionibus grauāt pauperes. Ita dñs per prophetā inquit, Principibus de terra erit possessio in Israël, & non depopulabuntur vltra populū meum]. Sufficiat vobis principes Israël iniquitatē & rapinas intermittere, iudiciū autē & iustitiā facite. Vt maximè igitur exactiones requirantur pro dispositione causæ, debet ea tamen bene cōueniens esse & consentanea, ne nimium vrgeatur miser ille, & pauper populus nò deglubatur, magistratus autē fungētes, in maximis viuant deliciis: quoniā nò secus præceptū est principibus atque aliis hominibus omnibus, ne bona appetant aliena, & multò adhuc minus debēt isti sine rationabili causa quicquā ex paupere exposcere. siquidē contra id loquitur Sapiens quoque, quū ait, Nò facias violentiā pauperi, quia pauper est, neq; contra egenū in porta, quia iudicabit dominus causam eius, & configet eos qui confinxerunt animam eius. Verum quidem hoc est, exhaurire fiscū & thesaurū suum omnē non debet princeps: quoniā si id rescirent aduersarij eius, plus vrgerent eū & subditos il-*

lius. vnde quid aliud metuendū esset in ipsius prouincia, nisi maxima bella? Sed in summa ad necessitatē & turelam regionis, ad iustitiæ defensionē, possunt principes exactiones instituere & imponere subditis suis. quòd si autē hoc faciāt ex auaritia aut alio studio inutiliter assumendi, tunc sanè sunt ex numero dānatorū, nisi pœnitentiā agant. Adhuc solent hic doctores ostendere casus, vbi principes queant ex subditis suis pecunias exigere vltra cōmunes celsus, puta cū sibi timēt ab impetu subito & insperato alicuius hostis, tūc sanè cogitur se quoq; instituere & arma parare. Et si ad bellum proficiscendū sit ex iussu Cæsaris aduersus infideles, hęc reticos, & obedire nolentes imperio, si etiā capto sibi, pecuniis opus sit pro redēptione: si potentes restituendi, vię sternendæ, aut alia prouinciæ munimēta sint restaurāda, neq; ad hæc vectigal sufficiāt: aut si ea sit paupertate princeps, vt soluēdo nò sit cū cōmodo prouinciæ: si filiū aut filiā legitimo thoro copulet & astringat: si regionē aliquam nouam vel cōemittit sibi vel aliunde acquirit: Omnibus enim illis potentior ipse efficitur, suosq; magis defendere potest subditos. Quodq; in vniuersum nos diximus, de singulis etiā personis intelligi debet: vt si subditus agrū habeat aut hortū eo loco, in quo vallū & alia quædā munimēta sint collocāda ad regionis defensionē, potest illū eripere magistratus, ita tamen vt ei satis fiat. Sin autē superiores vi & violētia eripiāt subditis sua bona, quæ nolint vèdere, nò vtilitatis publicæ, sed priuatæ voluptatis causa, vt maximè soluant eis, nihilominus peccant. Caueant igitur sibi principes, ne subditis vi eripiāt sua, vel pecuniis, vel sine solutione. nā tunc tyranni sunt, & quiduis potius q̄ boni principes. Ecce enim Regum nos docet, historia quō Achab petierit ex Naboth vineam suam, vt faceret sibi hortum voluptatis, quodque hortu suo coniunctus esset proximè & ædibus: atque in hoc promissit se illi vineam daturū meliorem, vel etiam pecuniā, solutionis pretium: noluit autem vendere Naboth hereditatē patrie sui. Et tunc substituit regina Iezabel viros Belial, quorum falso testimonio factum est vt occideretur Naboth, & Achab occuparet vineam, dixitq; dominus ad eum per Eliā prophetam, Occidisti in super & possidisti. hæc dicit dominus in loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuū. O si in hunc quoque diem

Quibus casibus imponit exactiones sub.

3. Re. 21

ita puniret dominus, non ita violenter opprimerentur mi-
feri à plerisq; officialibus principū, à quibus principes per-
suasi, sæpe cum iniuria & vi dispoliant subditos, & eorū of-
ficialibus & secretariis præbēt. Et, sicut de vectigalibus &
aliis dictū est suprā, ita de legibus etiam, edictis atq; interdi-
ctis principū sentire conuenit. quicquid enim prudenter &
animo bono constituūt, Reipublicæ & pacis gratia, atq; ad
bonos defendēdos & puniēdos trāsgressores, id sanè præterq̄
quod bonū, æquum & iustū, etiam magni meriti est. Multū
mereri pōt apud Deū, qui in magistratu positus est, dum amo-
re iustitiæ & pacis, malum quod odit punit: plus inquam me-
rebitur, q̄ si Carthusianus efficiatur. Contrā vbicunq; le-
ges, sancita, decreta & interdicta priuata tantū utilitatis cau-
sa suscipiuntur aduersus rem publicā, neq; iustitiæ nec tran-
quillitatis amore sed cupiditate tantū affligēdi illos qui sic
transgressi sunt & bonā eorum diripiēdi, quid hoc aliud est
quàm ædificare gehennā? Audi in hoc dominū per prophe-
tam sibi dicentē, Vt qui condunt leges iniquas, & scriben-
tes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pau-
peres, & vim facerent causæ humiliū populi mei, vt essent
viduæ præda eorū, & pupillos diriperent. Quid facietis in
die visionis, & calamitatis de longè venientis? Ad cuius cō-
fugietis auxiliū? & vbi derelinquetis gloriam vestrā, ne in-
curueminī sub vinculo, & cū interfectis cadatis? 7 Ex su-
perioribus iā sequitur, quòd quando magistratus possunt tri-
buta, cēsus, vectigalia, & exactiones alias imponere subditis
suis, qui & iure tenentur soluere, quicūq; infideliter circum-
ueniant dominos suos, in illis omnibus grauiter peccant, at
que corā Deo tenentur ad restitutionē, modo domini faciāt
illa propter quæ accipiunt hōi redditis: quia si magna exi-
gant vectigalia superiores, de quibus nec pontes restituant
nec vias, nō tenentur subditi dare in cōscientia: tunc autē
si iusti de causis exigantur: tuncq; si non dēt peccant, Chri-
sto & Paulo testantibus. Quæ etiam causa est, quur superio-
res grauiter puniūt eos, qui in huiusmodi vectigalibus & a-
liis delinquant, quoniam si furē rectè suspendunt, latronem
capite trūcant, bona ratione possunt etiā punire huiusmo-
di hominem nequam, qui pecuniā quam Reipublicæ impen-
dere debebat, subtrahit illi. In summa, vectigalia & huius-
modi quædam ex consuetudine locorū & mercium iustè &

*Meriti
principis.*

Esā. 10.

*Mat. 22.
Rom. 13.*

integrè contribuere, æquissimum est: sin autem exactiones
varias exposulet, qui tamen nec vias restituit neque pōtes:
& sæpe interim vbi homines in mercibus & iumentis detri-
menta patiuntur, etiā non soluens non peccat. Sed hæc suffi-
ciant, quoniam multa de iis dici possent. (cap. quinquam de
cens. lib. 6. & cap. si qs Romipetas. 24. q. 3. Antonius par.
2. 14. 10. Angelus & alii) Graue quidē hoc est magistratib;
media semper illa, & regia via incedere. Quando autē qui
officiis istiusmodi præfunt, in exactiōe pertrahere conan-
tur ex odio, inuidia, aut aliunde qui eo nō pertinent, aut ex
amore & fauore inæqualiter illas instituūt, dici multa pos-
sent: sed tamē cōstat eos teneri ad restitutionē dāni partis
offensa. Similiter qui vectigalia & conductus salui precia
suscipiunt, eorum interēst vias omnes nō tantū integras,
sed & conseruare securas atq; pacatas: & vbicunq; subditi
vel ex latronibus & prædonibus vel ruinis pontium dāna
sustinēt, tenentur superiores restituere illis, atque quantum
vectigal nō teneatur reddere; tamen dānū illatūm pensā
re, cæteris paribus, secundum doctores in dicto capitulo. Si
quis Romipetas. Quomodo autē malè faciant magistratus,
personas priuilegiatas (vt ecclesiasticas) pertrahēdo ad ex-
actiones aduersus diuinas leges, sanctiones imperatorum &
pontificum canones; mitto: simulq; iam volens pertrahēdo
quàm grauent nonnulli principes, etiam aliqua ciuitates
subditos alio à se cōmigrantes, exactionibus, quas exposu-
lant ab eis, qui amplius in eorum non sunt potestate. Malè
fit etiam, quum magistratus iudices constituūt & officialēs
alios imperitos atque imprudentes, aut non satis bonos, à
quibus subditi sæpe grauantur, multi aduersus iustū & equū
offenduntur, ibi quo pacto superiores teneantur ad restitu-
tionem, etiā volens pertransēdo, similiter quàm iniquè mul-
ti miseros grauent in sigillis & huiusmodi quibusdam aliis.
8 Multa hætenus de subditis in vniuersum dicta sunt:
nunc porrò de seruis nonnulla dicemus, etiusmodi quondā in
tota ferè fuisse Germania, & nūc in multis locis in dies ma-
gis ac magis desinunt esse: quoniam euāgelici isti seducto-
res, quid dico? prædicatores dicere volebām, hoc quoq; per-
suadere voluerunt vulgo, vt ad inobedientiam adducerent,
aduersus sacras literas, iura diuina, leges scriptas & veram
iustitiæ æquitatem. Principio quāuis natura æquales om-
s

Sigillā

Seruitus Gregor. nes sumus, nemoq; seruus, tamē peccato seruitus est introdu-
cta. Ita Gregorius ait, Liqueat quod oēs homines natura equa-
les genuit, sed variante meritorum ordine, alios aliis culpa
præponit: ipsa quidem diuersitas quæ accessit ex vitio, diui-
no iudicio dispensatur, & quia omnis homo eque stare non
valet, alter ab altero regatur. Hinc est quod seruitutem cō-
tra naturā Imperator quoq; esse testatur. Sed quia varia ser-
uitus est, de ea tantum hic dicere volumus, quæ adhuc inter
Christianos est, & vix seruitus aliqua dici meretur. Esse au-
tē verba illa Gregorij vera, en scripturā tibi proferā quan-
do eā adeo desideras. Euigilans Noe ex vino, cū didicisset
quæ fecerat ei filius suus minor, ait, Maledictus puer Cha-
naā, seruus seruatorū erit fratribus suis. Ecce statim à diluui-
o orta est seruitus, idēque ipsūm præuidit in spiritu sancto ille
patriarcha Noe. Ideoq; & Ambrosius in quodam sermone.
Manebat, inquit, antequā inueniretur vinū omnibus in cō-
cussa libertas, nemo sciebat à cōsorte naturæ suæ obsequia
seruitutis, exigere. Neque esset hodie seruitus, si nō fuisset
ebrietas, obreperat quidē fraternā prælatōis inuidia, ma-
nabet tantū adhuc paternæ pietatis reuerentia. læsa pietas
est, dum irridetur ebrietas. Augustinus quoq; dicit, Cōditio
seruitutis iure intelligitur imposita peccatori. nā si seruitu-
tis inquiramus originē, primū illa cœpit in bellis, & sic ex
iniquitate, vnde primū orta sunt bella, in quib⁹ seruos quos
poterāt occidere, captos vel vēdiderūt vel seruarunt, vnde
nomē istud sortiti sunt. nā à seruādo serui dicti sunt. Statim
itaq; inualescentib⁹ bellis, multi facti sunt serui. prius enim
quis seruiebat, quā occidi se sineret. Iā inualuit autē hoc ser-
uile malū, vt Abrahā huiusmodi habuerit seruos teste Moy-
se cū ait, Circūcisus est Abrahā & omnes viri domus illius,
tā vernaculi quā emptitij, eos autē non habuisset Abrahā, si
illicitū fuisset, quanta erat ille perfectio, quāq; bene pla-
cebat deo, qui illi etiā mercedē se magnā nimis fore spopō-
dit, dixitq; ad eū, Ego deus omnipotēs, procede corā me &
esto perfectus. Quid quod in tot legibus, quæ Iudæis data
sunt propē sexcētā tred ecim, seruus vq; adeo nullibi pro-
hibetur, vt confirmetur magis. dominus enim per Moysen
sic ait, Qui percusserit seruum vel ancillam virga, & mor-
tui fuerint in manibus eius, criminis reus erit: sin autē vno
die vel duobus superuixerint, non subiacebit pœnā, quia

pecunia illius est. Ecce quā validē hic dñs seruitutem con-
firmat, adeo vt seru⁹ peculii sit domini sui, hoc est quia pro-
prius illi, vnde nec puniatur, etiā si occiderit eū. Multa ibi-
dē habētur quæ volens prætereo, quoniā in veteri testamē-
to testimonia seruitutis extant innumera, vt cūm præcepit
dominus quēuis etiā emptitiū seruum suum circūcidi: sic &
dispensator ipse Ioseph dixit, Apud quēcumq; inuenietur
scyphus, ipse sit seruus meus. Verū quidē hoc est, quod anno
Iubileo omnes serui emptitij Iudæi liberari poterant, aut
semper manere serui, quod eo ordinavit & instituit domi-
nus, quoniā seruit⁹ illa adeo dura fuit penes Iudæos, vt qui
nunc nobiscū seruit, sunt, liberi esse poterant inter Iudæos,
emptitij enim erant eorum serui, sicut nūc quoq; sunt Tur-
carum. Atq; ideo dominus inter cetera hanc etiā rationem
ponit excidij Hierosolymitani, quod seruos Iudæos semel
libertate donatos, rursus seruitutis iugo adtrinxerant. id
ipsum in lege quodque cautum est, quum ait Moyses, Si pau-
peritate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non cum
oppressis seruitute famulorū, sed quasi mercenarius & col-
onus erit. Ibidem docetur, quomodo seruos emere debent
à circūiacentibus populis, qui eis honestē seruiant semper.

9 Dices, factum id quidem ita est, sed tamen in veteri tes-
tamēto, vbi lex erat seruitutis: nunc autem in lege gratiæ,
vbi spiritus domini est, & libertas qua nos Christus libera-
uit, aliter omnia sunt comparata, ita vt Paulus quoque præ-
cipiat nos precioso Christi redemptos sanguine, effici non
debere seruos hominum. Et hæc ferē sunt, quæ prædicato-
res carnis vulgo proposuerunt, illūque ad seditionē concita-
runt, sed subuertisse eos in hoc verum scripturæ sensum fa-
cilē cōincemus. siquidē simul cū libertate Christiana, quæ
in spiritu est, facilē stare potest seruitus ista corporalis, testā-
te Paulo eodem in loco, quæ peruersi isti aduersa nostri no-
bis obrudunt. Seruus vocatus es, non sit tibi curæ, sed & si
potes fieri liber, magis vtere: qui enim in domino vocatus
est seruus, libertus est domini. ecce Paulus quoque vult in
sua quenque vocatione manere & seruum & liberum. Quid
ergo obgannis tū seruitutem, Christianæ libertati aduersa-
ri? id quidē tibi Paulus permittit, vt si queas fieri liber, ma-
gis vtaris, sed interim seditiones non suadet, nec sanguinis
profusiones, sicut isti turpiter miserā seduxere plebeculam.

Exod. 12.

Gen. 44.

Deut. 15.

Exod. 2.

Iere. 34.

Leui. 15.

2. Cor. 3.

Gala. 4.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Eph. 6. Adhuc mihi Paulū audi in alio loco dicentē, Serui, obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo, nō ad oculū seruientes, quasi hominibus placētes, sed vt serui Christi, faciētes volūtātē dei ex animo, cū bonā voluntate seruientes sicut domino, & nō hominibus, scientes quoniam vnusquisq; quodcunq; fecerit bonū, hoc recipiet à domino, siue seruus, siue liber. (quales erāt tunc Gētīū, modo Turcarum.) Ecce quā apertē praecepit Paulus seruos dominorū manere in obediētia, vt nihil iam obftet quin clarē intelligatis sententiā & animū Pauli volentis nōn erigere se seruos aduersus dominos suos ad rebellionē, sicut praedicatorēs isti inimicidæ turpiter seduxerunt homines. Queris autē, Nimis mihi duri & molesti sunt domini mei, neq; id faciūt quod proximē in Paulo sequitur, Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, sciētes quod & illorū & vester dominus est in caelis, & personarum acceptio nōn est apud eū. Respōdeo, & vltro sanē hoc tibi, amice credo sepe nimis praesumere magistratū de potestate sua eosq; praecipuē qui ex luto sordidū euehūt in magistratū. Quid autē, si iniquē queratur de magistratu subditus, graua me reputas quod nullū est, sicut nō raro vsu venit? Quicquid sit illud, ecce ex pectore catholico id omne tibi aperia. i. Noris seruitutē illā nostrā multo & inferiorē esse & tolerabiliorē ista, quae tēporibus Pauli inter ethnicos fuit, quādo domini crudelissimē erant, licere sibi in seruos quicquid liberet existimātes, quādo seruus nō poterat excedere seruitute, nisi manumissus. Et tamē quantū id est, quod Paulus istiusmodi etiā durissimis dominis praecipit esse parēdū, quur nō magis nostrates serui dominos suos Christianos tolerabunt, quā poterunt patientissimē? Quare autē tu aliquē qui inter Turcas vixerit, quomodo illi seruos suos tractent, & dices seruitutē nostrā vitā esse liberrimā. Quid quod serui Christianorū tāta gaudent libertate, vt & discere & operari possint quod velint, pergūt quo volunt, negociantur vt volūt, illi vel alteri artificio se dedūt, lucrū omne quod habēt, eis cedit. Emūt & vādunt bona, redditus, cēsus, fundos, vt volunt. Dūt axat dū volunt contrahere, domini petunt vt eorū requiratur cōsensus: & in morte cuiusq; sua petūt iura secundū cōsuetudinem patriæ, in vita verō gallinā singulis annis in bacchanalibus, & quaedam alia parua, quae tamen

variatur apud plures: sic tamē, quod nō est vmbra ad seruitutē illā ethnicā. Esto autē vt sit etiā hoc graue tibi esse seruū, audi tu Petrū qui postq̄ obediētiam docuit, statim subiūxit, Sic est volūtas dei, vt benefaciētes obmutescere faciatis, imprudētū hominū ignoratiā, quasi liberi & nō quasi veleni habentes malitię libertatē, sed sicut serui dei. & deinceps, Serui, subditi estote in omni timore dominis, nō tantū bonis & modestis, sed etiā dyscolis. Hæc est enim gratia, si propter dei cōscientiā sustinet quis tristitias, patiens iniustē. Quæ est enim gratia, si peccātes & colaphizati suffertis? Sed si bene faciētes paciēter sustinetis, hæc est gratia apud deū: in hoc em̄ vocati estis, quia & Christus passus est pro nobis vobis relinquens exēplum, vt sequamini vestigia eius, &c. Nō debent ergo isti praedicatorēs carnis ob tēporalia graua mina ex superioribus proueniētia, statim subditos ad seditionē incitare: sed docere magis, quomodo vita Christiana & pia in tribulationibus, angustiis & necessitatibus exerceatur, adeo vt & Paulus gloriētur de tribulatione sua, & tota vndiq; abundet scriptura, quomodo paciētes nos esse deceat in aduersitatibus, eo quod in paciētia nostra possessuri simus animas nostras. Meminerit subditus, vt maximē tractetur durius, malē id quidē fieri, & magistratus in hoc grauius peccare: sed tamē cogitet interim sceleratius esse, bella mouere & seditionibus totas vastare regiones. Vulgatū est hoc, Ne sit medicina nocētior morbo. Quis enim ferat paruo & exiguo morbo medicum validissimā adhibere volētē & fortissimā pharmaca? Ita in proposito quod grauaris à magistratibus, iniquū est: sed ex illorū, non tua parte. quod autē exigū istud malū, malorū omniū Lerna cōpescere velles & mitigare seditionibus, nō sine tuo quoq; magno malo, quē obtegere te agitent furia? Capientes Christū Iudæi, peccabant quidē in hoc, sed tamē ille permittere volebat Petrū gladio etiam pro se pugnare. & tu quare exeris gladiū propter exigū aliquod & temporale graua men, cū nō sit tibi ius gladii contraditum? Miseri isti qui in proxima seditione cōcitati sunt, praeterquam quod eorum multa milia occisa sunt, plus etiam graua minis sustinuerunt in super tempore seditionis, quā decennium totū passi sunt à legitimis suis magistratibus, si duplum dixerō, non errabo. Concludamus ergo. Quādoquidem Christiana libertas intra nos est in spi-

*1. Petr. 2.**2. Cor. 6.**1. Cor. 11.**Act. 14.**Mat. 26**Rom. 13.**Ioan. 9*

ritu & animā, ita vt non sit homo seruus peccati, quare non aduersatur seruituti. (est impertinens) aliās enim & Paulus seruum Onesimum non rursus misisset ad Philemonē, à quo aufererat. Seduxerunt igitur prædicatores isti carnis ammicidæ miseram plebem, dum non docuerunt libertatem illam in anima hominis, non externis rebus corpore & bonis consistere temporalibus. 10. Et si superiora sacra scripturæ testimonia satisfacere cuique possunt homini pio ipsūmq; ad obedientiā magistratum commouere: tamē illud deo cum primis exosum flagitium est, seditiones moliri aduersus magistratus, semperq; eiusmodi factionum autores puniti grauius sunt. habent enim apertum illud iudicium & manifestam sententiam Christi, Qui gladio pugnat, gladio peribit. Quādo igitur propria temeritate turmatim cōfluunt subditi, sine ordinata & legitima commissione, iniquē faciunt, eo quod eorum nō est vt i gladio. Incidunt itaque sententiam Christi, & sūopte se gladio iugulant. Ita feditioso isti contigit Absaloni Dauid filio, qui vnā cum populo toto erexit se aduersus patrem, quæris qualis fuerit huius tragœdiæ euentus? Ecce populus eius totus occisus est: ipse capillis suis, quos habebat pulcherrimos, se suspendit in quereum, ibiq; Ioab tribus eum confodit lanceis. Huiusmodi exitū habuit & Seba filius Bocharis, seditione mota effecit, vt totus populus Israël recederet à rege Dauid & adhereret Seba. Missō autē omni exercitu suo Dauid obsedit eum in Abela. Cumq; intellexissent ciues Ioab decessurum obsidione, si modo Seba haberet, occiderūt eum, & caput miserūt ipsi Ioab. factaq; est pax & tranquillitas in populo. Ita nostris adhuc seculis benefaciunt magistratus & principes, dum autores primarios seditionum & vexilliferos, condignis afficiunt suppliciis, ceteri autem venia donentur, quod: & Ioab hic fecisse legitur. Atque in hunc modum finem condignum quoque sortita est feditio Theodæ, & Iudæ Galilæi, qui cū suis oibus occisi sunt. Et quid aliud est quod refert Iosephus, Iudæos toties se congregasse aduersus Romanos, semperq; trucidatos miserē tantisper, dū tādē magnifica & potētissima vrbs Hierusalē deuastratur, ipsiq; Iudæi diuenditi in vniuersum spargerentur orbē terrarū? Nunquā cuiquā feliciter successerunt seditiones etiā inter Ethnicos. Ecce enī L. Catilina hō perditus, adiūxit sibi

Mat. 26.
Seditio.

Super
par. 1. de
bello.
2. Reg.
15. 18.

2. Re. 20.

Act. 5.

Ioseph.

Sall. ist.

aliquot sui similes adolescentes & cōiurarunt simul aduersus senatum, ipse verò fractis conatibus suis deperit vt meretur. Chore, Dathan & Abiron seditionem moliebantur conantes attrahere sibi plebem, sed absorpti sunt à terra. Ne mo igitur eo stultitiæ adduci se sinat, vt quicquam tentet factiosum aduersus magistratus, nemo malum pro malo reddat, non tantum coram Deo, sed & coram omnibus hominibus, pacem habendo cum omnibus, maxime verò magistratibus, quos Deus nobis dedit, quibus quisquis resistit, diuinæ resistit ordinationi. Quilibet autem pro magistratibus suis diligenter deprecetur dominum, iuxta doctrinam Pauli, vt illi dominus gratiam donec feliciter administradi omnia, pacem & iustitiam tutandi, malumq; pro merito puniendi, quatenus sic nos omnes, magistrat⁹ & subditi, à domino Deo gaudia suscipere mereamur æterna, Amen.

Nuu. 16

Rom. 12.

Rom. 13.

DOMINICA XXV. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM,
MATTH. IX.

In illo tempore, loquente Iesu ad populum, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens IESVS sequubatur eum & discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit simbriam vestimenti eius. dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. At IESVS conuersus & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset IESVS in domum principis, & vidisset turbicines & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. & deridebant eum. Et

Mar. 5.

Luc. 8.

Ioan. 4

Mat. 5.

Luc. 8.

Mar. 5.

Lu. 7. 18

- Mar. 5.* cum ciec̄ta eſſet turba, intrauit, & tenuit manum eius, & dixit: Puella ſurge. & ſurrexit puella, & exiit fama hæc in vniuerſam terram illam. Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miſerere noſtri fili Dauid. Cum autem veniſſet domum, acceſſerūt ad eum cæci, & dicit eis Ieſus: Creditis quia hoc poſſum facere? Dicūt ei: Vtique domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis. Et aperti ſunt oculi eorum. Et comminatus eſt illis Ieſus, dicens: Videte ne quis ſciat, illi autem euntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

HOMILIA I.

- X vndecim quæ Mattheus cõmemorat miraculis, tria nobis hoc euangelio recenſentur, de muliere hæmorrhoiſa, de filia Iairi, & cæco illo. Semper autem conabantur phariſæi miracula Chriſti vilipendere. *Hieron.* vt autem confunderentur ipſi, venit Iairus, nomine quidem ſatis clarus, quaſi illuminantem dicas vel illuminatū, idẽmque princeps erat ſynagogæ, & fidẽ videbatur habere, quam uis non magnam: obſecrabat enim Ieſum non vt ſolum verbum dicat, ſed & vt veniat & manum imponat, quod euidẽs erat modicæ fidei argumentum: ſicut & Naaman Syrus petiit prophetã ad ſe ingredi, & imponere ſibi manum. *Luc. 8.* Quoniam qui rudi ſunt intellectu, ita erudiri debent, vt & videre poſſint & palpare. Ita ergo Iairus ille venit ad dominum & rogauit eum, id vtrunque non facturum, niſi credidiſſet. *Mar. 5.* procidit enim ad pedes Ieſu, & valde rogauit eum, vn de argumentum humilitatis eius petitur, quod ipſe ſynagogæ princeps coram domino tantum ſe humiliavit, vt etiam ad pedes ipſius caderet pronus in terram, ſiquidem multi gratiam inuenerunt ad pedes domini, quam obrem & Paulus exhortatur Hebræos ſuos, inquiring, Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. *Hebr. 4.* Filia Iairi: mea modo defuncta eſt, ſed veni impone manum tuam ſuper eam, & viuere. Atque hic quidem occurrit quaerſtio, quo-

modo filiã quam Lucas iam iam morientem, Marcus in extremis fuiſſe perhibet, Iairus apud Mattheum mortuam dixerit. ad hoc reſpondet Auguſt. & ait, Duo poſuerunt quid dixerit Iairus, Mattheus verò quid cogitaret atq; voluerit. vtrunque enim petitū eſt à domino, vt vel morientem ſaluã faceret, vel mortuam ſuſcicaret. Chryſoſtomus paulò diuerſe ſententiæ eſt, aitq; filiam non quidem adhuc fuiſſe mortuam, ſed tamen in extremis iacuiſſe, vt ſic ſermo ille ad calamitatem pertineat amplificantis. nam qui re aliqua indigent, ſolent ærumnas ſuas augere, & maiores facere vt exorent. Eſtq; hæc regula communis, qua ſæpe vtitur Auguſt. qui & hic cap. 27. ſic inquit, Satis in promptu eſt, nihil eſſe contrarium, ſi quid aliud dicit quod aliud prætermittit, ſeu verbi, ſeu rei, dum vel ab eadem ſententiã nõ recedatur, vel quæ fortè ab alio ponitur, alij non aduerſetur. vide eundem lib. 3. c. 8. & pulchrius ca. 13. 2. *Auguſt.* *Chryſo.* *Auguſt.* *De doct. chriſt.* *Mar. 9.* *Ioan. 4.* *Ioan. 5.* *Beda.* *Mat. 1.* *Ioan. 2.* *Marc. 7.* *Mar. 9.* *Ioan. 4.* *Ioan. 5.* *Beda.* *Mat. 1.* *Ioan. 2.* *Marc. 7.* *Mar. 9.* *Ioan. 4.* *Ioan. 5.* *Beda.* *Mat. 1.* *Ioan. 2.* *Marc. 7.*

quando ad vnum verbū petitionis ſuæ duriter admodū adorus eſt dominus regulum orantem, vt veniret ille ad filium ſuum, cur non idem huic Iairo exprobrauit. Reſponderetur, quod quanuis ambo illi æquales fuerint imperfectione fidei, dum vterque corporalẽ Chriſti præſentiam petiit, quaſi non illius omnipotentia vbiq; poſſet operari, abſente etiã corpore: in hoc tamen fuerunt iſti diuerſi, quod Iairus hic plus tum humilitatis tum reuerentiæ exhibuit Chriſto, quàm ille. vnde & fidẽ colligitur habuiſſe maiorem, prouolutus enim in terram ad pedes Ieſu ex fide, vtrique adorauit eū, qua deuotione & pietate fidei ſuæ meruit augmentum, ſicut alius apud Marcum, Domine, credo, adiuna infidelitatem meam. Altera porro cauſa dari poteſt talis, quoniam etſi interdum dominus diuinitatis ſuæ præbens argumenta, abſens etiam potentiam ſuam declarauit, vt in filio reguli, tamen aliquando humanitatis quoque ſuæ dignitatem voluit aperire, vt & incarnati filij Dei fides confirmaretur: ſicut opera quæ in nomine patris ſui faciat, ipſe teſtimonium de ſe perhibere dixit. Patet etiam ex ſacris literis diuinitatem non nihil operatam eſſe per humanitatem, quod ſine ea noluerit facere. Sic diuinẽ viſum eſt maieltati, ſic tactu ſuæ mundiffimæ carnis dedit ille vni regeneratiuam aquis, ſic multos infirmos tactu ſanauit, vt cæcum luto ex ſputo factu, & iterū mucum iſtum. Multa igitur fecit dominus miracula in ſua

Esa. 60. sanctissima carne, ad sanctificandam illam, simulque declarandum quod sancta esset, & hoc est quod per Esaiam dicit, locum pedum meorum glorificabo; pedes autem Christi, exponunt doctores ipsam eius esse humanitatem, locum illum honorificauit, & decorauit gloria, quando miracula fecit in ea. Lucas porro ait filiam hanc & unicam fuisse duodenem, quod eo facit, vt constet multum ardentem orasse Iairum pro vita filiae quam habebat unicam. quoniam naturaliter ita fit, vt plus diligant parentes filium unum aut filiam, quam liberos multos, sicut Dauid dixit ad Ionatham, Sicut mater diligit unigenitum, ita ego te amabam. & Hieremias ait, fac tibi planctum amarum, luctum super unigenitum. filiam quoque delicatius amant parentes quam filium, iuxta illud Sapientis, Filia melior est filio. His accedit quod flos ipse erat iuuentutis, siquidem duodecim iam erat annos nata, quod etiam fidem parentum augebat magis.

3 Sequitur, Et surgens Iesus, sequebatur eum & discipuli eius: vnde Christi quoque apparet humilitas & benignitas magna, qui ad unicam Iairi petitionem secutus est eum cum discipulis suis, vt illos quoque solidius firmaret in fide, istam que sequelam meruit Iairus hic oratione sua, pioque affectu. Sequitur rursus, Ecce mulier quae fluxum sanguinis patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Mulier ista quam fuerit, non satis constat ex facris literis. Ambrosius Martham esse arbitratur. ait enim, Dum largum in sanguine fluxum siccatur in Martha, dum demones pellit ex Maria, dum corpus rediuiui spiritus calore constringitur, & quod mors sibi vendicauerat ad poenam, lux denud recipit ad gratiam. Quod si ita esset, tria maxima miracula fecisset in fratre & sororibus duabus. sunt autem qui diuersum eo opinantur, quod Marcus & Lucas dicunt eam omnem suam substantiam expendisse in medicos, a quibus tamen nihil sit adiuta: cum tamen constet Martham diuitem fuisse, sicut doctores super Ioannem asserunt, quoniam deinceps & dominum hospitio excepit, & illi inseruiuit. Vnde Eusebius refert aliam fuisse hanc mulierem, & ciuem quidem in Caesarea, cuius domus suo etiam tum tempore sit demonstrata. Qua de re deinceps plura. Graui morbo mulier haec laborauit totos annos 11. (haemorrhoida dicitur a fluxu sanguinis aut a ruptis venis haemorrhoidibus) laudatur autem hic

mulier ista propter fidem suam & humilitatem. Humilis erat, quoniam seipsam indignam reputabat, quae in conspectum domini veniret: ideoque a tergo accedebat, siquidem & iuxta legem vrbibus excluderetur, sicut mulierem menstrua parientem lex vetat tangi, quod quisquis fecerat, pro immundo habebatur. Adeo tamen audax illa fuit, vt etiam contra legem tangeret dominum, vnde & Chrysostomus dicit, Liberè atque aperte ad Iesum accessit, quia propter aegrotationis generis immundam se putabat, quando & aegritudo haec immunditiam secundum legem iudicabatur. atqui audierat dominum etiam leproso tangere, quod ipsum quoque fuit in lege prohibitu. Poterat ipsam & hoc mouere, quod acceperat Christum aegrotantibus quoque, mederi mulieribus, iamque esse in via & filiam Iairi curaturus: quo confidentius liberiusque accessit, quanuis adhuc clam & a tergo, vt supra commemorauimus. 4. Fidem porro mulieris magnam & deuotionem euangelista innuit, quum refert eam dixisse intra se, Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. ipso autem opere fidem adhuc exhibuit maiorem, dum credidit se ex solo fimbriae contactu saluari posse. neque enim credidit Christum virtutem habere sanitatis, sed & omne quod tangeret: quoniam sic ille tetigit leprosum, & sanatus est. tetigit & pheretrum in quo ferebatur cadaver a dolescentis, atque recedit qui fuerat mortuus. Poterat illa forte meminisse verborum Dauidis, Sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. credebat ergo gratiam & virtutem omnem Christi emanasse etiam in fimbria vestimenti, sicque contenta erat solo fimbriae contactu. Hac ipsa mulieris huius fide, totaque illa historia retunduntur & nouae & veteres haereses, quae contemnunt reliquias Christi & sanctorum, clamant enim, Quorsum ista mortuorum ofsa quid faciat lignum crucis: quidve profint vestimenta mortuorum? Sunt quidam qui non paulo impudentius obganniant, quae me dicere pudet ac piget. Confunduntur autem hic, quando etiam tactu fimbriae suae mulierem hanc curauit dominus. Quod si ergo fimbriae suae virtutem tantam dedit Christus, quanto magis sanctissimae cruci, in qua operatus est salus mundi, quamque pretioso suo sanguine consperxit? Ad haec, reliquias sanctorum suorum iam olim in veteri quoque testamento honestauit Deus, vt exemplo Elisei constat, ad cuius corpo-

*Hieron.**Leuit. 12.**Chryso.**Mat. 8.**Leuit. 13.**Num. 5.**Mat. 8.**Luc. 7.**Psal. 132.**Mat. 9.*

*Li. de Sa
lamone.
cap. 5.
Ioan. 11.
Luc. 8.*

*Mat. 5.
Ioan. 5.
Luc. 16.
Li. 7. ca.
14.*

4. Re. 13 ris contactū cadauer mortuū reuixit. Quod si igitur virtutē suam diuinam dñs ossibus cōmunicauit Elisei, iam olim in veteri testamento, quando adhuc animæ iustorū beatæ nō erant, quantomagis id ipsum faciet noui testamenti amicis suis charissimis, qui secum regnant in cælo? Plura super hac re vide in homiliis de sanctis. Tantū hic recensere liber historiam, quam Eusebius refert de hac muliere, quam ciuem fuisse Cæsariensem tradit: pro cuius domus foribus basis, inquit ille, quædam in loco editiore collocata monstratur, in qua mulieris ipsius basis velut genibus prouolutæ, palmæque suppliciter tendentis imago ære videtur expressa. Adstat verò alio ære nihilominus fusa statua, habitu viri, stola cōptè circumdatis, & dexterā mulieri porrigentis. Huius ad pedē statuæ, è basi herba quædam noua specie nascitur. Quæ cū exorta fuerit, ex crescere vsque ad stolæ illius ærei indumenti fimbriā solet. Quam cū summo vertice crescēs herba contigerit, vires inde ad depellēdos omnes morbos languorēque conquirat, ita vt quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino viriū gerēs, si antequā grææ fimbriæ summitatem crescendo cōtigerit, decerpatur. Hanc statuam ad similitudinē vultus Iesu formatā tradebant. quæ permansit ad nostra vsq; tempora, sicut ipsi oculis nostris inspeximus. Meminit ille ibidem imaginū quoque Christi, Petri & Pauli.

Quod autem Eusebius veritatē scripserit, satis magnum & locupletem historiæ suæ testem habet Sossimenū, in hac verba scribentem, Cū cognouisset Iulianus imperator in Cæsarea Philippi, ciuitate Phœnicæ, quam Panecadā vocabant, insigne Christi esse simulachrum, quod mulier illa, sanguinis liberata profluuii, constituerat, eo deposito, suam ibi statuā collocauit. Quæ violento igne de cælo cadētē, circa eius pectus diuisa est, & caput cū vertice vna parte deiectū, atque in terra fixū. reliqua verò pars hætenus superfuit & fulminis indicium referuauit. Statuā verò Christi tūc quidā Pagani trahentes confregerunt. Postea verò Christiani coligentes, in ecclesiā recondiderūt, vbi hætenus referuatur. Cōmemorat ille quoq; deinceps eadem quæ habet Eusebius. Mihi autem libuit hæc eo prolixius recēdere vobis, quo magis moueamini cum omni pietate ad veneratiōē reliquiarum, maximè verò Christi, vt sunt, crux gloriosa, clauis, lan-

Li. 7. ed.
14.

Triplic.
bi. fol. 6.
cap. 41.

cea, tunica &c. In hoc itaque euangelio magnam agnoscimus mulieris huius fidem, qua credit omnipotentiam Christi, adeo vt etiam vestimentum, quo sanctissimum eius corpus operitur, virtutem aliquam sanitatis haberet. attamen magnum est quod putauit clam se adituram illum ne persentisceret. siquidem quem omnipotentem agnouit, omniscium quoq; credere debebat, & ita, vt nihil eum latere posset. At ego hic vos admonitos omnes volo, vt vera fiducia, sanctæ pietate, sinceraque fide tangatis, sed non dico fimbriam vestimenti Christi, sed ipsum sanctissimum Christi corpus, vnde acquiratis sanitatem & medelam vulnerum animæ vestræ. Nam si quis verum Christi corpus attigerit cum infidelitate vel in peccatis, is non potest non vulnerari ad æternam damnationem, teste Paulo, quia qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Gratiā igitur nobis tuam domine benignus impende, qua freti vitam consequamur æternam, Amen.

HOMILIA II.

Beunte domino vnā cum Iairo ad resuscitandam
A filiam eius, recordata est mulier hæmorrhōissa sanitatis suæ recuperandæ: & tamen pudore deterrita, quo minus vel palam adiret vel tangeret dominum: cogitauit de attingenda fimbria Christi. & sequitur, Iesus conuersus & videns eam, dixit, Confide. Lucas refert interrogasse dominum, qui suam ipsam tetigisset, negantibusque omnibus, respondisse Petrum, eum sic à turba opprimi, eo quod sensisset virtutem à se exiuisse, & tunc prouoluta in terram mulier, narrauit vt acta essent omnia, conuersusque dominus, dixit, Confide filia. Et bene quidem conuersus ad eam est. id ipsum enim facit erga omnes, qui per pœnitentiā conuertuntur ad ipsum teste Zacharia. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Cū igitur mulier hæc per se conuertisset ad dominum, per deuotionem quoque suam & confidentiam magnam, vicissim conuersus ad illam dominus est cum gratia sua & misericordia. Sic ille conuersus est & ad Petrum, respexitque eum oculis misericordiæ suæ: Filia, inquit, confide. Cur aut vnde iam filiā dominerat? ideo, quia credidit. hinc factum est, vt fides ipsam suā saluarit. neque enim ait dominus, fides tua te saluam faciet, sed iam iam fecit. Quæris, cur dominus verecundiam hanc

1. Cor. 11.

Luc. 8.

Zach. 13.

Luc. 22.

Hieron.

Theoph. mouerit mulieri dum quaesuit, quis tetigerit se, cum tamen illa timore & pudore percussa, vix à tergo trepidula, ad huc ausu sit accedere. Respondet ad hoc Theophylactus & ait, Saluator prodit eam, non vt amas gloriæ, sed vt fidem illius ad nostram vtilitatem declararet, vtque simul in fide roboraretur etiã archisynagogus. *Chrysof.* Chrysof. quoq; id ipsum quaerens, Cur, inquit, eam in medium produxit? Primum vt ab omni formidine foeminam liberaret, ne conscientia stimulis quasi furata saqritatem ageretur. Deinde vt ipsi quoq; curaret animus, quem putauit latere potuisse adhuc, vt fidem eius manifesta faceret, vt alii possent eam imitari præ terea nõ est minus signum secreta cordiũ scire, quam flumina sanguinis coercere. data quoque opera comorabatur, vt post mortem puellæ veniret, & ministerium resurrectionis patefaceret: & ne resuscitatio filia suspecta fieret, sed nota populõ, quoniam sic & ad Lazarum vocatus aliquot diēs venire distulit, vt ei⁹ mors pluribus innotesceret. Id ipsum hic quoque fecit, quauis non ad ignominiam, sed pacem & laudem pertingat, siquidẽ illi meticulose adhuc existenti animus addidit, fecitque robustiorem. Primum enim ait; Con fide filia, deinde causam contracti mali ostendit, mox testante Luca ablegat eam, iubens abire in pace. Manebit igitur multercule integra sita tum pietatis tum fidei & confidentia laus in omni ecclesia. 2. Simul atq; iam hæmorrhoißam in via curauit dominus, venit in ædas lairi: cumq; vidisset tibiçines, turbam irrequietam (More nanq; veteri tibiçines ad incendendos excitandosque lucus ferebatur adhiberi) Atqui resuscitaturõ hic domino ex morte filiam, opus iis nõ erat lamentis, vnde & ablegat eos. Recedite, inquit, non est mortua puella, sed dormit. Lucas ait, neminem intrõmisisse eum secum, nisi Petrum, Iacobũ & Ioannem, atq; vtrumque parentem. quod quauis grandi non caret mysterio, nũc tamen missum facio. Quo ad literam autem, discipulos hos tres ad sublimiora semper mysteria accersuit, puta ad transfigurationem suam in monte Thabor, & ad orationem in monte oliueti &c. Respexit itaque dominus tibiçines, qui cum planctu filiam deduceret ad sepulchrum, iuxta illud Ieremiæ, Vocatẽ lamettrices, vt veniant, & ad eas quæ sapientes sunt mittite, properent & festinent, vt assumant super vos lametum. Queris, cur eiecit hic turbas dominus,

facturus hoc miraculũ, qui tamen multa & magna sæpẽ miracula fecit coram hominibus? Respondeo, turba hæc indigna fuit quæ tantum videret miraculum. siquidẽ planẽ non credebant dominum posse resuscitare filiam. In figura tamẽ turba hæc populum significat infideliũ Iudæorum, nõ credentium etiã, sed magis tumultuatiũ. Tibiçines autem falsi sunt eorum doctores & Rhabinĩ, quos oportet eiecere, si quando Christus filia, hoc est, animã hominis velit à peccatis resuscitare. Quid multa? repulsa huius causam textus habet, quoniam non est mortua filia, sed dormit. Verba hæc multum expendunt hinc doctores sancti, quid iis sibi voluerit Christus, quoniam verẽ defuncta erat filia. possunt igitur intelligi primũ in hũc sensum, quod quauis demortua iam erat filia mundo & hominibus, deo tamen cui viuũt omnia, mortua nõ fuit. quicquid enim factũ est in verbo Dei viuũt. Et nos igitur si inspiciamus potestatem Christi, mortua illa nõ erat, quã ipse iamã à morte suscitare volebat, & poterat, si voluisset verbo vnico. potestatem enim ille vitæ & mortis habet, iuxta illud Annæ, Dñs mortificat & viuificat, & hoc ipsum Moyßis, Occidã, & ego viuificabo. Possit & eo adduci, quod mortui si nõ in peccatis sint, propriẽ mortui nõ dicuntur, sed trãfire à morte in vitã. Sic Paulus, Scire inquit, vos volumus de dormiẽtibus, vt nõ cõtristemini. sicut & ceteri qui spẽ non habent. Ecce & Paulus cõmuni sacrae scripturae consuetudine dormire dicit qui verẽ mortui erãt. Et quia filia hæc admodũ iuuecula adhuc exiit, est hic Glossa quæ ait innocentẽ eam fuisse, ideoq; domino dormire illam nõ esse demortuã. Breuiter, quia tam facillẽ Christo hic fuit istã suscitare mortuã, quã nobis excitare dormiẽtẽ; cur nõ rectẽ dormire diceretur, quã facillẽ adedẽ erat Christo suscitare? quoniã sic & de Lazaro ait ille, Lazar⁹ amic⁹ noster dormit. eamus, & à somno suscitemus eũ. Sciẽtes autẽ tibiçines & turbæ verẽ mortuã esse, quã dormire Christus dicebat, irriserũt eũ. Atq; hoc propriũ habet malitia, vt derideat bonos, sed interim tamen parũ nocet iste risus, qui hic etiã in eo ipso profuit, quoniã illo testimoniũ amplius datũ miraculo, qui sic rident, quod verẽ mortuã suscitauit, nã in confesso erat apud omnes mors eius. Cumq; isti nollẽt credere dño, prauent ecce eos suo proprio risu, vt exhibito deinceps miraculo, magis se culpabiles agnoscerẽt, eo quod parentiã

*Ierem. 9.**Hieron.**Hieron.**1. Reg. 2**Deut. 32**Ioan. 9**1. Thef. 4**Glossa.**Ioan. 11**Theoph.*

non antea credidissent resuscitantis. Ita irridentur nonnunquam prædicatores, qui non ideo statim à suo bono proposito debent auerti, sicut hic nihilo deterritus est Christus, visu istorum, quo minus ceptum iam prosequeretur miraculum.

Hieron.

3 Eiectis turbis, ingressus dominus, tenuit manū puellæ. Expulsi sunt isti, quoniam non erant digni qui viderent mysterium resurgentis, qui resuscitantem indignis cõrumeliis irridebant. Sic Elias & Eliseus in priuatis locis segregari ab aliis mortuos suscitauerunt, quanuis hoc sua quoque mystica nõ caret expositione, sicuti paulò post dicemus. Intrauit Iesus. Iam antea erat ille quidem in edibus istius Iairi, sed nõ in eo triclinio, vbi recumbebat filia, quo nunc demũ ingres-
sus, manum ipsius apprehedit. Ecce vt verum faceret, quod ad suam potentiam filia dormiret, manum eius tenet, quasi de somno ipsam excitaturus. Et cõsidera hic diligẽter, quoniam Iairus pater rogauit dominum, vt veniens imponeret manum super filiam, sed non fecit hoc ille, non enim imposuit ei manum, nõ suspexit in cœlũ, nõ orauit, sed vt omnia suo subdita esse doceret imperio, tantũ tetigit eam & dixit: Puella, surge. Tactu autem suæ sanctissimæ manus, animam puellæ ex sinu abrahæ in ipsum corpus vsq; reuocauit. quod argumentum euidẽs erat inhabitãtis in eo diuinitatis, quæ corporali contactui aderat, iuxta illud Dauidis, Dextera domini fecit virtutem. Puella, inquit dñs, surge. Apud Marcũ verò dicitur, Tabita kumi. Vox hæc Christi disruptit & penetravit terram, ipsamque viuificauit filiam. verè enim vox Christi: & potens & multũ efficax est, dicente Dauide, Dabit voci suæ vocem virtutis. Sic clamauit ille resuscitaturus Lazarum. Sic etiam fiet in die nouissimo, quando tam facillè mortui. omnes audient vocem filii dei & resurgent, quàm puella hæc resurrexit. ita enim dominus ait, Mortui audient vocem filii dei, & qui audierint, viuent. Ne autem phantasma hoc haberetur, iussit dominus dare ei quod manducaret; cum iam resedisset, idq; sanè est testimonium vitæ, vnde veritas illa crederetur: quoniã qui instar phantasmatis videtur resuscitari, figuram quidem viuẽtis habet, sed nõ operationem. Atque ideo dominus etiam postquam resurrexisset, voluit māducare cum discipulis suis. Lucas hic testatur prohibuisse dominum parentibus illius, ne cuiquam dicerent. id autem fecit ille propter humilitatem, quoniã aliàs vult

3. Reg. 17

4. Reg. 4

Chryso.

Psal. 117.

Ioan. 5.

Ambro.

Luc. 24

Ioan. 21

dominus miracula sua in admirationem rapi & vehementer celebrari. vide supra parte prima. Exiit fama hæc, inquit euangelista, in vniuersam terram illam. quod non mediocriter etiã fecit ad reuerentiam & gloriã domini, & confusio- nem istorũ qui irriserant ipsum. 4 Audita hæc tenus euãgelicæ huius historię expositione iuxta literam, porrò mysticũ quoq; sensum inuestigemus, idq; quàm fieri poterit breuissimè. Archisynagogus iste Iairus, synagogam ipsam repræsentat, quàm sanè deseruit dominus, sibiq; ecclesiã sociauit gentiũ, sicut à prophetis prædictũ erat. infirmata igitur illa est & demortua. Attamen non adeò dereliquit eam dominus, vt non adhuc per gratiã suam viuificet eam, dumdo ipsa quærat & inuocet illum. Properanti autem domino ad filiã synagogæ occurrit in via mulier, ecclesiã scilicet ex Gentibus collectã, & sanitatẽ Iudæis præparatam præripit, sicut & Paulus id factũ esse testatur. Mulier autẽ iam antea omnẽ substantiã suam impenderat in medicos, hoc est, quod Gentiles antea omnibus naturæ dotibus & beneficiis abusi fuerat: ad idololatriã, quod & nũmerus ipse satis indicat, duodecim em̄ annos habebat filia, & totidẽ infirmabatur muliercula. Sic quãdiu in flore & vigore fuit synagogã; infirmabatur gentilitas: peritura autem & iam iam ruinam ininitante synagoga, erecta demum & extructa est ecclesiã Gentium, quod & Paulus agnouit, dicens: Cæcitas ex parte contigit in Israël donec plenitudo gentiũ intraret. Audiẽtes itaque Gentiles aduentum Christi, accurrerunt ad eũ. Obruit quidem & compressit dominum turba, sed sanata non est. Verũ quisquis vera fide tangit illum, is est qui sanita tem meretur. Fimbriam autem tantũ tetigit mulier, eo quod omnis illa cognitio nostra in hoc seculo per fidem imperfecta est, tantumque in ænigmate & velut per speculum cernim⁹ omnes: at illic in æterna patria altius multò & tan- gemus & cognoscemus dominum, quando illum videbimus facie ad faciem sicuti est. Multi Iudæorum non crediderunt domino, quod illos qui extra synagogam erant, saluare posset, deriserunt insuper illum, & id quoq; in hodiernum diem faciunt. O scelicè autem & tẽrque quatẽrque beatum hominem, cui manum porrigit dominus, & tenet manum eius, cui iuber dare quod manducet, panem scilicet cœlestem, verbũ

Act. 12.

Rom. 11.

dei, vel etiã viuificum illud & venerabile corporis & sãgüis Christi sacramentũ. Sed quòd pauculos adeò secum intramissit dominus ad exhibitionem miraculi, argumẽto est, paucos etiã ex Iudæis credituros in Christũ. Atq; hæc fere sententia & expositio est iuxta mentẽ Ambrosij. Nec multum discordat interpretatio Bedæ ab illa Ambrosiana, est q; huiusmodi, Iair⁹ synagogæ principes, Moysen significat, is prociðit ad pedes domini, sicut autem caput Christi diuinitatem, ita pedes humanitatẽ designant, qui terrã hæc tetigit. Tunc autem prostravit se ad pedes domini Moyses, quando cum omnibus patribus cognouit dominum se multis (quod aiunt) para sangis præcurrere & excedere in omnium gloria tũ dignitate. Is enim ad pedes domini cõcidit, qui cõstitur illum bonã firmãq; fide longe & latè excedere quicquid est vspiam. Cumq; veniret dominus curatum filiam isthanc Moysi, hoc est, synagogã, professus est enim nõ venisse se nisi ad oues quæ perierant domus Israël. Appropinquauit ecclesia ex gentibus collecta, quæ iam totos duodecim annos voluptatibus diffusis carnalibus emanauerat, omnemq; suam substantiam dilapidarat, in medicos impensam. Medici porro falsi fuere idolorum sacerdotes, vel etiã philosophi, qui cũ nihil solidi habebant, gloriabantur tamẽ se verã habere morum virtutumq; omnium viam. Mulier illa ecclesia gentiũ, accessit à tergo siquidem post ipsam denique Christi passionem & mortem venit ad verã sancte fidei cognitionẽ, secutaq; tũc deiceps est vestigia Christi. Tetigit illũ nõ capite, sicut Maria Magdalena, neq; pedorevr Ioannes in cœna recumbens, magni enim & illustres homines ii habebãtur, sicut & iste qui indignum se ratus est esse qui solueret corrigiam aliquam calcamentorum eius, sed tetigit tantũ simbriam vestimenti eius. Quoniam beat⁹ est & verè felix, qui quis minimum dei verbum manu fidei sue attingit. Ingressus tandem in ædes Iairi domin⁹ derisusest, omniumq; Iudæorum lusibus, morsibus, sannis, conuitiis & opprobriis expositus, atque ad extremum in crucem suffixus. eiecit ergo & expulit eos dominus à se, vnde excæcati quoque sunt in fide. Pauculi autem ex Iudæis ingressi cum domino, viderunt resurrectionem filiæ huius, qui a paucifimi ex eis veram susceperunt viam vitæ & fidei cognitio

Mar. 13.

Ioan. 12.
13.

Ioan. 1.

nem, qua intelligerent ac præuiderent mysteria Christi, quoque ille modo viuificaret animas, hic quidem per suam gratiam sanctam, illic autem per gloriam fœlicitatis æternæ. Quam vobis vnã mecum donare dignetur, qui gratiam & gloriam largitur dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto vivit & regnat in secula benedictus, Amen. Vltima hæc à festo pentecostes dominica, legi solet euangelium illud, Quomodo in deserto pauerit dominus turbas pauculis panibus, vt in Constantiensi, Augustana, Eystettensi, & Ratisponensi diocessibus. super eo autem iuxta homilias nonnullas conscripsimus parte prima. Verũm iuxta ordinem Romanæ ecclesie legitur euangelium Matthæi 24. quod cũ multum faciat ad hæc nostra tempora, breuiter illud iam libet exponere.

DOMINICA XXVI. POST PENTECOSTEN, EVANGELIUM
MATTH. XXIII.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis:
Cũ videritis abominationem desolationis,
quæ dicta est à Daniele propheta, stantem
in loco sancto (qui legit, intelligat) tũc qui
in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui

in tecto, nõ descendant tollere aliquid de domo sua: & qui
in agro, non reuertantur tollere tunicam suam. Væ autẽ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem vt
in agro, non reuertantur tollere tunicam suam. Væ autẽ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem vt
non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbato. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est CHRISTVS aut illic,

T ij

Mar. 13.
Dan. 9.Mar. 13.
Luc. 21.Mar. 13.
Luc. 21.Esai. 13.
Mar. 13.

Luc. 21.

Mar. 13.
Luc. 17.

- nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce praedixi vobis. Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & patet usque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. Vbiunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilae. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellae cadent de caelo, & virtutes caelorum commouebuntur, & tunc parebit signum filij hominis in caelo. Et tunc plangent omnes tribus terrae, & videbunt filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius a quatuor ventis, & a summis caelorum usque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est aestas. Ita & vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis. Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia ista fiant. Caelum & terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.
- Luc. 17.
Iob. 2.
Es. 4. 13.
Mat. 13.
Mat. 13.
Luc. 21.
Mat. 13.
Luc. 21.

HOMILIA I.

Principio huius homiliae praescire vos volumus in Christo dilectissimi, Christum hic loqui de excidio Hierosolymitano, simul & interitu vniuersi orbis, siquidem quod in particulari factum est in excidio regni Iudaici, idipsum fiet quoque in interitu & consummatione totius mundi. Iam vero consummatum hoc est in Hierusalem, de qua re multa iam superius diximus: quamobrem

mittimus illa, & ad informationem nostram afferemus tantum haec de fine mundi, sicut idipsum praedixit dominus, & non tacuit etiam Daniel, differenter de utroque illo loquutus: & de excidio quidem Iudaico agit cap. 9. de tribulatione autem Christianorum cap. 12. sicut statim indicabimus. Sed & quicquid Titus cum Vespasiano & Aelio Adriano fecerunt in diruenda Hierosolyma, idipsum Antichristus faciet in ecclesia catholica. Porro Christus hic signum praebet futurae tribulationis in mundo, maioris quidem quam fuerit vnquam ab initio mundi, & ait, Qui videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto. (qui legit, intelligat) At nos hic iam dispiciamus quana Danielis verba Christi hic recenseat & intelligat ex cap. 9. ad hoc non facile possum recipere, eo quod desolatio de qua ibi loquitur propheta, futura sit in consummatione seculi: haec autem de qua agit dominus, non duratura est in finem mundi usque. ait enim, Nisi breuiati essent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Quomodo itaque conueniunt haec, quod dies semper duraturos secundum Danielem, Christus dicit esse breuiandos? Sed & si quis penitus verba inspicat propheta, videbit aperte loqui eum de passione Christi, de Iudeorum defectione, de excidio Hierusalem, de sacrificiis & caeremoniis Iudeorum cessaturis. namque sic ait, Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. Aut quid obscedo iis verbis manifestius, quid apertius esse queat? quandoquidem crucifixo Christo in Hierusalem post 40. annos aduenit Vespasianus cum exercitu Romano, urbemque depulatus est & templum, ibi desit sacrificium Iudeorum, eaque templi desolatio permanebit usque ad finem mundi. haec autem de qua hic agit dominus, breuis erit non diu duratura. potest itaque desolatio isthaec in principio conferri cum Luca, sed non hic cum Matthaeo.

Dan. 12.
Dan. 9.
Dan. 9.
Luc. 22.

2 Quando compertū iam est, dominū non hic loqui de prophetia Danielis 9. & deinceps queramus in prophetia, inueniemus ca. 12. sic scriptū esse, Vade Daniel, quia claustra sunt signatiq; sermones vsq; ad præfinitū tempus. Eligen-
 tur & dealbabitur, & quasi ignis probabuntur multi. Et
 Dan. 12. impie agent impij, neque intelligēt omnes impij, porro docti intelligent: & à tempore cū ablatum fuerit iuge sacrificiū, & posita erit abominatio in desolationē, dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat, & peruenit vsque ad dies mille trecentos trigintaquinque. Nōne quisquis euangelium hoc nostrū cum Daniele contulerit, videbit facile Christū hic de illo 12. cap. loqui, quod vt fiat adhuc manifestius, en paulō exactius explicabimus. Abominatio in templo posita, Antichristus ipse est, teste Paulo, quoniam nō veniet Christus, nisi prius venerit discessio, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduersatur & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Constat utique hic filii istum perditionis esse Antichristū. At tu interim verba Pauli & Danielis expēde. Venit discessio primū, hoc est, quod per inobedientiā recedent homines ab imperio Romano, & tunc tandē veniet Antichristus, Daniel ait, Quando cessabit iuge sacrificium, & abominatio ponetur in templo. Oportet itaque hæc duo fieri prius quam Antichristus veniat, oportet iuge sacrificium desinat, quod nunc in Neochristianis nimirum experimur, qui sacrosanctū missæ officium, in quo Christus offertur, abrogant & abolere conantur. hi viderint quomodo hic viam præparent Antichristo. 2 Est quod præcedat etiam inobedientiā & defectio ab ecclesia catholica, & imperio Romano. id quoque q̄ strenuē faciāt Neochristiani, quotidianis hætenus edocti sumus argumentis, quoniam ij iam iam à communione se deliū, à sede Romana, & à legitimis suis prælatis, episcopis defecerunt. Quantum autem honoris, gloriæ & incrementi, plerique Cæsareæ & catholicæ faueant maiestati, consulo prætereo: plerique omnes plus quam velimus, nouimus & experimur. Ita beatus Augustinus verba quoque intelligit sequentia. ait enim, Illud non absurdè de ipso Romano imperio creditur dictum, tanquam dictum sit. Tantū qui

20. de
 ciuit. dei,
 cap. 9.
 Luc. 2.

modo imperat, imperet donec de medio fiat, id est, de medio tollatur. Et Antichristus igitur sacro resistet Romano imperio, omnesque qui imperii Romani cupiunt ruinam, aut pmouēt interitū, Antichristi mēbra sunt. At Apostolus noluit manifestē de Romano imperio dicere, ne Christianos inuisos redderet imperatori. Sicut autē Antichristus in omnibus aduersatur Christo, testante id ipsum nominis vtriusq; appellatione, ita ex hac quoque parte cōtrarius est. Quoniam quæadmodū Christus nasci voluit, quū vniuersus orbis summa rerū omniū tranquillitate & pace Romano pareret imperio, descripto etiā tūc toto orbe sub Augusto, ita vicissim veniet Antichristus, quādo nemo obediēs erit Romano imperio. Attendāt hic principes nonnulli & pleræque ciuitates resistētes Cæsari, & nolētes quicq̄ potētissimo Romanorum imperatori Carolo. V. bene ac feliciter cedere. Quid multa? quicquid penē iam in mundo iactatur & agitur, id omne ferē eo vergit, vt bene paretur sua Antichristo via: ipseque quū venerit, minus operis & laboris insumat in omni malo procurādo. Hæc itaq; ista abominatio est Antichristus ipse, de quo Daniel inquit, Eleuabitur & magnificabitur aduersus deū, & aduersus deū deorū loquetur magnifica. 2 Cūm videritis, inqt dñs, abominationē desolationis stantē in loco scō. Quod porro abominatio dicitur desolationis, sunt qui cupiūt referre ad excidiū Hierosolymitanū, sicut Chrysof. quoque cōmemorat, & tūc historiā ex Iosepho & aliis accomodat. Pilatus autē imaginē imperatoris in templo constituerat, sed videns indignari ob id Iudæos & grauiter ferre, curauit imaginem deuchi in Cæsareā. Postea Titus urbē simul & templum incēdio perdidit, rursusque imaginē suam Aelius Adrianus inter parietes collocauit, verū id quoque Iudæi non tolerantes, confregerūt eandem. Sunt igitur qui velint illam ipsam appellare abominationē desolationis: simulachra enim gentiū abominatio sunt coram deo, quoniā dii gentium dæmonia, inquit Dauid. similiter & Salomon, Infandorum idolorū cultura omnis mali causa est initiū & finis. Imago ista in desolatione stetit, quia in deserto templo. Sed missum facio illud, quoniā principio cōmemorauimus dominū hic nō loqui de excidio Hierosolymæ, eo quod breuitas annorū nō cōuenit cum iis que hic dicuntur. ad hæc ab-

Dan. 11

Chrysof.
 Lib. 18
 cap. 4

Psal. 95
 Supr. 14

breuiatio temporis futura est ppter electos, cuiusmodi n̄ erant Iudei, sed sicuti nunc dispersi sunt per vniuersum orbem, ita idipsum nunc quoque durat. Nos itaq; priori infestimus sententiæ, dicentes cum Hierony. perspicuum esse tres illos annos de Antichristi dici tēporibus, quomodo facile intellectu est, qui fiat quod abominatio cōstituat in desolatione in loco sancto: quādo enim ante Christi tēpora futura est vniuersalis illa à Romana ecclesia & imperio desctio, iuge quoq; sacrificium illud sanctū missa cessabit. Vide tu iam & considera templū simul atq; ecclesiā, an nō deserta & desolata sint omnia. Sed age ob oculos reuocemus templū aliquod Neochristianorū. Ecce matutinæ p̄ces in eo nullæ cantantur, nec vespertinæ, nullū missæ officiū integrum, vigilia & vesperę mortuorū nullæ, nullus thuris & thymiamatum vsus, aqua benedicta nulla est, nec sal consecratus, non luminaria, non palmæ, non confirmantur iā homines, nemo cōsfitetur, nihil offertur, nulla sunt ibi organa amplius, nemo sacramēto vnctionis perungitur, sacerdotes nulli consecrantur, non velantur virgines, anniuersarii dies defunctis non peraguntur, sanctis nulli exhibētur honores, non accenduntur faces, missæ nō celebrātur, tabulæ omnes cōfractæ sunt, nec relicta est vlla pictura, altaria nulla, nullæ cryptę offiū mortuorū, nō baptisteria ibi aliqua sunt, nō vexilla, nullæ cruces, indumenta sacra omnia perierūt, idq; genus innumera alia ita interciderunt ibi, vt nō sit vestigiū aliquod pristinæ pietatis & cultus diuini. Eat nunc quisquis volet, sit impudens & audeat dicere non esse hæc desolata desertaq; loca, & potius stabula quàm tēpla dñi esse. Certè quādo in vniuersum ista omnia abolita fuerint in ecclesia, sicut nunc particulatim conātur hæretici, tūc veniet Antichristus in ista tēpla deserta, in istā desolationē, & ibi se deū iactabit. Atque hoc est quod multæ iā ciuitates, & plerique principes strenuē laborāt, vt quibuscunque conatibus viam Antichristo parent instructissimā. Et propriè hic considera Daniëlem desolationē hanc eo signo exprimere, quoniam iuge sacrificiū cessabit. Sic Paulus quoque ait futuram dilectionem, quæ quauis fiet ab ecclesia Romana simul & imperio, præcipuè tamen futura est à vera & catholica fide, atque hoc est quod dicit alibi Paulus. In nouissimis tempo-

Hieron.

Templa
Lutheranorū
cuiusmodi.

1. Tim. 4

ribus discedent quidā à fide, attendētes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquētium mendaciū & cauteriatā habētium suam conscientiam. Sic Methodus ait, Tolle tur honor à sacerdotibus, & supprimetur ministerium dei, & quiescet omne sacrificium ab ecclesiis, & erunt sacerdotes sicut populus in eodem tempore. Idem quoq; clare docet iuge & vniuersale illud sacrificium missę desiturū, priusquā catholicus imperator Turcas subigat & deuincat.

4 Cūm videritis, inquit dominus, abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele, stantem in loco sancto, idipsum quoq; Paulus asserit, quomodo sedebit in templo dei, & sese ostentabit pro deo. Sed in quo templo dei vt deus sit sessurus, incertū est, ait August. neque enim sedebit in templo idolorum, quod vtrique dei templū non vocaret Paulus, itaque & dominus hic & Paulus de templo veri dei loquuntur. Et sunt qui putent, quoniam Antichristus nasciturus erat ex Iudaismo de tribu Dan, præuidisse idipsum patriarchā Iacob in spiritu, & dixisse, Fiat Dan coluber in via, & cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascēsor ei⁹ retro. Quid aut mali prouenturum sit ex isto colubro, ibidem delarauit Iacob, dum dixit, Salutare tuū expectabo domine, hoc est quod Christiani expectabūt, quando tandem Christus superaturus sit Antichristum spiritu oris sui. Hinc est quod dicunt, quandoquidem de tribu Dan nasciturus erit Antichristus, Ioannem in catalogo eorum qui in frontibus suis signati sunt ab angelo ex oibus tribubus Iudæorū prætermisisse tribum Dan, rursusque tribum Iuda primo loco posuisse, quod ex ea natus sit Christus. Antichristus itaq; natus Iudæus, Iudæos quorundam opinione sibi associabit, & Hierosolymam proficiet, ibiq; templum Salomonis opcorum reedificabit, & in eo constitutus, semet venditabit pro deo, vt sic impleatur pphetia Danielis, Erit in templo abominatio desolationis, & quod hic dixit dominus, Cū videritis abominationem desolationis, quoque clarius superiora explanat, ait Ambros. quoniam prophetia non significat Salomonem, sed Antichristum, qui futurus est ex tribu Dan, iudex sæuus & tyrannus immanis. Quicquid autem sit hoc omne, non satis nobis constat, nisi quantū spiritus sanctus nobis manifestauit in scripturis, vbi sanè inuenimus,

Method⁹

2 The. 4

Lib. 2. o
de ciuit.
cap. 19

Gen. 49

2 The. 2.
Apoc. 7.Dan. 8
De bene
di. patris.

quomodo destruendum erat templum Salomonis, & quomodo rursus magnificè extruendum fuerat illud, sicut & factū est per Esdrā, & quod tertio restituendū non esset. In hūc sensum faciūt illæ scripturæ, primū quod Daniel in ante commemorato loco vult desolationem isthanc duraturam vsque ad consummationem seculi: itaque templū tertio non reparabitur. Deinde cū Haggæus, Zacharias & Malachias fuerint secundi templi temporibus, Haggæus de templi secundi gloria sic inquit, Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ, dicit dominus exercituum. Ecce loquentem hic tibi prophetam de secundo templo, quoniam primum iam dirutū erat. nouissimum autem vocat, eo quod tertium vltro non ædificabitur, quod etiam extrueretur, sine dubio tantum gloriæ non habiturum esset, quantū prius illud. Sed accedat iis locupletior adhuc testis Hieremias dicens, Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes, Templum domini, templum domini, templū domini est, quo verbo mendacii coarguit propheta eos, qui tertium adhuc expectabant templum. Ex quibus & aliis rationibus equidem crediderim nunquam fore, vt etiam sub Antichristo tertium rursus templū ædificent Iudæi. Quauis historiæ nonnullæ testantur Iulianum istum apostatam, Imperatorem factum, præcepisse Iudæis odio Christianorum reedificare templū, sed etiam cū plurimum iam extruissent, id quoque totum quod ædificarant, concidit. Nec absimile fuit quod contigit Humaro Sarracenorum principi: is cū templum erexisset super sepulchrum Christi, & deinceps ad huc sacra faceret suo Machumero, à quodam Persa in altari confossus occubuit. Sedebit ergo Antichristus in templo domini, hoc est, in ecclesiis Christianorum, atque in his abolebit omnem catholicam ordinationem, inueniet quoque ecclesias, in quibus iam ante præcursores sui omnes caeremonias & leges ecclesiasticas abrogarint: ibique se pro deo iactabit, vt colatur ab illis. Nos modo deprececur dominū deū, quatenus &c.

HOMILIA II.

Rom. 15.

Quæcunque scripta sunt, inquit Paulus, ad nostrā doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus, ideoque cū

magnus ille propheta & vir desideriorum Daniel, tantopere descripsit abominationem, quæ futura erit in desolatione & loco sancto, hic quoque dominus sollicitè nos considerare admonet, quid intelligamus in Daniele, simulque attentos nos reddit. & vtinam attenderent Neochristiani, atque diligentius paulò obseruarent illam Danielis prophetiā, obseruatam rectius intelligerent, & facillimè errores suos maximos peruiderent: sicque vltro à lacero scissoque euangelio suos animarum pernicie, desisterent. viri enim essent & conspiciantur hic seipfos velut in speculo, quomodo omnia quæ iam moliantur, viam sternant Antichristo, gloriāque Christi obscurant, animarumque impediāt salutem, sicut in sequentibus plenius videbimus. Quum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes. Chrysostr. & plerique alii hæc omnia referunt ad excidium Hierosolymitanum, quod sub Vespasiano factum est, & quod per hæc apostolos suos cæterosque Christianos dominus præmonere voluerit, vt fugerent imminete persecutione. Quoniam sic Euseb. refert ecclesiam Hierosolymis congregatam, recepisse responsum, vt fugerent trans Iordanem in ciuitatem Pellam, quæ regis erat Agrippæ, confæderati cum Romanis, vt sic postquam boni homines secessissent ex regione illa & vicinia, locus daretur vltioni cœlesti atque vindictæ de impia gèrè. Verum ego iam supra rationibus aliquot ostendi, dominum hic loqui de tribulatione futura temporibus Antichristi, quod hinc quoque satis liquet: siquidē quotquot superiora verba de Hierusalem exponunt, dicunt abominationem stantem in templo, statuā esse Adriani, quam ille post desolationē in eo reposuit: dñs autē hic illum ordinem seruat, primū ostendit quando visuri sint abominationem, deinde fugā commemorat, vt omnino nequeat hoc ad statuā Adriani referri equestrem, quam in ipso sanctorum loco vsque ad sua tempora stetit testatur Hieronymus. Nos itaque hæc, vt superiora, de temporibus Antichristi exponamus, quoniam de iis & hic dominus & ante eum Daniel sine controuersia locutus est.

2. Porro si ad Antichristi tempora respiciamus, triplicem videbimus populum qui fugiturus est. fugient enim qui in Iudæa, qui super teetum, & qui in agro fuerint. In ciuita-

Dan. 12

Mat. 24

Chrysostr.

Lib. 3. cap.

Super

Matth.

res quomodo profugerint Iudæi, satis constat ex Iosepho. sed quomodo cæteri triplicem hanc fugam huc detorquent, mihi non satis persuadet, sed ad tempora Antichristi referendo, nihil ita dubium est, quoniam Iudæa laudem seu laudis confessionem sonat, igitur hic spirituales homines ecclesiastici & prædicatores intelliguntur, qui veram fidem quam debeant cõteri, persecutionem sustinebunt Antichristi. Sed qui in te etis sunt magistratus & optimates significat. sicut enim testu altissimum est, ab iniuriis aeris defendens incolas omnes, ita qui in magistratu sunt constituti, subditos defendere & iustitiam debent tueri. Verum in quibus si verè catholici piique fuerint, non euadent sauitiam tyrannidis Antichristi, qui principes primùm statim sibi coniungat & seducet, per eos deinde dominos populosque omnes sub cælo persecuturus. semper enim bestia ista septiceps pios homines peruertit, & non desunt iam, qui id ipsum in primis votis habeant, ut (modo liceret) imperatorem ipsum profigarent, cæterosque magistratus omnes seducerent. Præterea eos quoque qui in agris fuerint, persequetur Antichristus, si nolint perfidiam suam subserbere, hoc est, agricolas, plebem simplicem etiam non tolerabit, nisi fide verè abnegata, sibi adhererint. Præmonere autem hic dominus vult Christianos omnes ecclesiasticos quidem & prædicatores, ne aspiciant Iudæam, hoc est, cœnobia, monasteria, templaque sua deserant, propter fidem. Magistratus autem, ne amore temporalium bonorum, & cæteros ex vulgo homines, ne propter quaecumque commodum adherere errandis Christianis sub Antichristo, sed quam multi sunt obscuro, qui tam fidele Christi monitum spernunt, nec amplectuntur? Quot iam prælati & monachi funditus interire sinunt omnia, dum modo ipsi non è cœnobiis expulsi, censibus careant? Quot etiam qui magistratibus præsumunt, fidem nihil curant subditorum, modo redditibus suis nihil decedat? Quot in super ex vulgo homines nihili faciunt quibus cõuersentur, à quibus quid lucentur, siue Christianis siue hæreticis? Quot hospites in suis diuersoriis blasphemias tolerant in deum, conuitia & contumelias erga bonos etiam optimos, & impia verba aduersus sacramenta, dummodo lucelli non nihil eis accedat, veriti semper, ne si impieres istiusmodi non ferret, vacuam porro haberet diuersorium? Aliter hic longè Christus, qui

docuit fugere potius debere Christianos veros, quam ut à fide deficeret: sicut nunc quoque multi, bonis suis omnibus relicti, profugit ex ciuitatibus neochristianorum, ut errores eorum euadant. Iocus autem & iustus hic merus est. instabit grauiora. arbores adhuc cadent, nunc folia tantum decidunt, cum tot superstites sunt principes catholici & integri in fide ciuitates. Acerbius adhuc succedent omnia, quando refriquet charitas multorum. Videmus fauere & ferocire iam neochristianos, si quando paululum sibi potestatis acquirant. Quid futurum putas, ubi gladium totum in manibus suis habuerint opera Antichristi? Vae miseris Christianis, qui inter istos lupos deprehensi, tantum subiacebunt persecutioni. Tunc denique illi vastabunt, diruent, perdetque omnia. Oportet adhuc magis appropinquare Antichristum, & tunc ita miserè cuncta desolabunt, ut auditum antea non est ab origine mundi. Vae vae vae miseris Christianis, super quos vasa iniusti & furiosi sectatores Antichristi potestatem, imò tyrannidem quam exercent, habebunt. De hac miseranda Christianorum fuga spiritus sanctus adhuc manifestius nos præmonuit per Ioannem, dicentem, Data sunt mulieri alæ duæ *Apo. 12.* aquilæ magnæ, ut volaret in desertum, in locum suum ubi alitur. At quænam hæc mulier est, nisi ipsa ecclesia sancta, quæ fugiet persecutionem Antichristi in desertis & nemoribus abditis? Quoniam cultu diuino & sacramentis omnibus ablati à Christianis, est quod fugiat illi deinde in deserta loca. sequitur ibidem, Et draco iratus est in mulierem, & abiit facere *Apo. 12.* prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Tunc implebitur *Mat. 5.* illud quod dixit dominus, Vos estis sal terræ, quod si sal euauerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Boni prælati & prædicatores sal fuerant antea: imminente autem Antichristi tempore, multum salis euanescent, quando multi prælatorum cadent in errores Antichristi. Mittitur ergo sal foras & conculcatur, quando contempti adeo fiunt presbyteri ut ipsos etiam suæ pigeat dignitatis, & fugient in deserta, sicut supra diximus, & paulo post de tribulatione plura commemorabimur. Sic de veteribus sanctis Paulus inquit ad *Hebr. 11.* Hæretos, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis,

& in cauernis terræ circumierūt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mūdus. Pericula tēporū illorū exactius adhuc declarat dñs, Vt prægnātibus & nutriētibus in illis diebus. In excidio Hierosolymitano malè habuisse mulieres cū liberis, omnes testātur historia, & nos quoq; iam supra in quadā homilia

Thre. 4. cōmemorauim⁹, quoniā ibi impleta est propheta Ieremias, Manus mulierū misericordiū coxerunt filios suos, facti sunt cibus earū in cōtritione filiaē populi mei. Et cū omnes Christiani immaniter tractabuntur ab Antichristo, ipsiusq; præcursoribus, tū verò maximè id eueniet prægnantibus & nutriētibus, dum relinquere cogentur domos & possessiones suas: ita Christus etiā in euangelio fore prædixit, cū ait, Ecce

Luce. 23. venient dies, in quibus dicent, Beatae steriles & ventres qui nō genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Addit hic dominus, Orate vt non fiat fuga vestra in hyeme aut sabba to. id ipsum nonnulli sic ad literam nudam exponūt, quoniā hyeme durum sit fugere ob iniurias niuium, & in desertis cōtinere, Iudæis quoque prohibitum erat ambulare in sab bato amplius quā iter sabba ti, hoc est, miliaria duo. Dices, Si dura ista Antichristi persecutio annis tribus & dimidio duratura est, vt paulo post confirmabimus ipsi, nōnne & in hyeme fugiendū erit Christianis? Ideò respondeo & dico, nō velle hic dominū per hyemē tēp⁹ designare hybernum, sed fugā & properam, & quā remōtissimam. ita enim loquimur etiā nos designaturi quippiā properū, priusquā ingruat hyems. & quia Iudæis non licebat lōgius proficisci in sab bato, orandū nobis est ne in sab bato, hoc est in loca pro-

Hierony. pinqua fugiamus. Hieronymus ad mysticū sensum hac referre volens, dicit docere nos hic dominū, vt oremus ne fiat fuga nostra in hyeme, hoc est, ne fides nostra refrigescat: neq; sab bato, puta ne operibus bonis defuiti, omni careamus virtutū ornamento: quoniā quicumque vel in oratione non deuotus, vel in operibus bonis nō fuerint laboriosi, extra numerū electorum habebuntur, quos per fugam sibi seruabit dominus. Sic Origenes ait, Nemo in tali periculo falsi dogmatis (ipse enim ad hæreses omnia refert) facillè superatur & fallitur, nisi qui nudus est ab operibus bonis.

4. Porro iam tribulationis magnitudinem declarat do-

minus dicēs, Erit tūc tribulatio magna, qualis nō fuit ab ini tio mundi vsq; modo, neq; fiet. Notāda sunt hæc verba eo diligentius, quòd superius illud propositū nostrum cōfirmāt, quo docuimus loqui hic dominū de propheta Danielis duo decimo, non nono capite. ita enim ipse ait quoq; Veniet tēpus quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsq; ad tempus illud. Vos itaq; iam dilectissimi, aperto peiore cogitate, atq; ad animū reuocate oēs tribulationes, de quibus audistis vnquā. Magna fuit ista tribulatio, qua periit Iudaismus. quando enim auditum est antea, vndecies centena milia hominum in vnica ciuitate, gladio, fame & peste peritisse, nisi Hierosolymis? deinde occupata vrbe illa, tot homines occisos, tot esse venditos: Maiora adhuc longe futura sunt pericula Christianorum sub Antichristo, & nihil conferenda ad istam persecutionem Iudæorum, siquidem tribulatio tunc futura maxima est, qualis nec fuit antea, ne que postea est secutura, de qua Ioannes etiam sic ait, In diebus illis quarent homines mortem, & non inuenient eam: desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Fiet tunc planè sicut prædixit Ieremias, Eligent magis mortem quā vitam oēs qui residui fuerint. & hoc est quod dñs dixit, quū educeretur ad crucē, Tūc dicēt mōtibus, Cadite super nos: & collibus, cooperite nos. Quid tūc angustia, mæroris & tribulationis futurū est in mūdo: neq; tamen id mirū, quoniam blasphemia tantæ, & hæreses, omniaq; quæ nūc in mundo sunt peccata, huiusmodi merebūtur supplicia: & ideo Ioannes Antichristū describit ex specie bestiaē quæ similis sit par do, cuiusq; pedes vrsi fuerint & os leonis: qua figura varietas nobis designata est persecutiōis Antichristi, quæ triplex futura tūc erat, tūc ex parte abiit, vna tyrānorū in ipso adhuc principio, altera hæreticorū seducēdo bonos, tertia ma Antichri-
lorū fratrum per proditiōē. Persequutiones illæ tres durauerūt in ecclesia cōtinuis successibus. trecētis enim & aliquot annis persecutiōē gladij sustinuit ecclesia sub tyrānis, quæ & ecclesia martyrum dicta est. Pacata deinde ecclesia sub Cōstācino, irruerunt hæretici, Arrius, Macedonius, Eutyches, Nestorius, istorūq; similes alij penè innumeri. Præterea inter Christianos quoq; deinceps fuere cōplurimi, qui præter nomē nihil habuere Christiani: quoniā sicut nō omnes qui

Dani. 12.
Ioseph.

Apo. 9.

Ierem. 8.

Luce. 23.

Apo. 13.

*Antichri-
sti figura.*

- Rom. 9.* ex circūcīfione Iſraēlis ſunt, Iſraēlitæ ſunt, ita neq; illi omnes qui nomē Chriſtiani habēt, Chriſtiani ſunt. Imò ita deficiet fides Chriſtianorum etiam bonorum, vt ad ea tempora reſpiciēs dominus, rectè dixerit, *Quādo* veniet filius hominis, putāſne quòd inueniet fidem ſuper terram? Vſque adeo pauci erunt verè fideles, vt reputarit dominus ſe quaſi fidem nullam inuenturum ſuper terram. Atq; has tres perſecutiones ſunt qui velint intelligi per beſtias iſtas tres apud Daniēlem, quæ ſurgebāt ex mari. erat enim ibi leæna, qua ſignificātur tyranni: erat vřſus, quo hæretici figurātur: erat & pardus, quæ falſos & iniquos fratres repræſentat. Et eas ipſas perſecutiones tres Ioannes tēpore Antichriſti futuras, iſdem triū animalū & figuris in vnū cōiunctibus, deſignauit. habebat enim caput pardi ob ſucatum prætextum pietatis: pedes vřſi, quoniā ſicut ille mel amat & omnia dulcia, ita hæretici falſitatem ſuā ſuco ſuauitatis velant & obtegunt. An non noſt rates etiam neochriſtiani egregiū comenti ſunt impietatis ſuæ prætextum, dum euangeliū clamant & verbum dei: quod & in ore circumferūt, & in manibus geſtant depiſtū, vt interim diabolus foueat in pectore, iuxta illud Pauli, Per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium. Poſtremò autē vbi poteſtatē omnē ſibi arrogarint, leonino ore laniant omnia, & id quidem planè animal quartū eſt Daniēlis, admirabile & horrendū, dētes & vngues eius ferrei, quibus cōminuebat & comedebat. hoc deinceps Daniēl exponit de rege potēti, qui ſermones contra excelſum loquetur, & ſanctos altiſſimi cōteret: putabitq; quòd poſſit mutare tempora & leges (Antichriſt⁹ eñ ſumet ſibi leges ſtatuerē Moſaicis meliores, meliores quoque Chriſti domini noſtri & impij Mahumeti, ſicuti nūc quoq; neochriſtiani alias ex aliis ordinationes tēxūt, atq; retēxunt vt telam Penelopes.) & tradentur in manu eius vřſq; ad tempus & tempora & dimidium temporis. Ecce beſtia pręualeſcens Antichriſtus Chriſtianiſ ſuperior dominabitur, & tamen imperium eius diuturnum nō erit, ſicut homilia ſequēti dicemus. Nūc interim dominū deprecemur, vt gratiam nobis ſuam concedat, qua in numero cōſeruemur electorum, ita vt poſt huius vitæ exilium cū omnibus angelis & ſanctis, ipſum laudemus in ſecula, Amen.

HOMILIA III.

- A** Vidiftis dilectiſſimi in Chriſto, quomodo ab hominatio Antichriſtus ſedebit in eccleſias Chriſti deſertas iā iam & deſolatas, in quib⁹ cult⁹ dei nullus ſit, nulla vigilia, veſpera aut matutina cātentur, miſſa nulla legatur. & cuiuſmodi tūc futura ſit Chriſtianorum fuga, quātaq; tribulatio, ita vt huiuſmodi picula neq; antea fuerint in mundo, nec aliquādo ſint futura adeo potenter pręualebit Antichriſt⁹ per tyrānos & ſequaces ſuos Chriſtianos malos atq; peruerſos. In iis omnib⁹ malis conſolationē adhuc piis hominibus proponit dñs, dicens, Nifi breuiati fuiffent dies illi, nō fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. vnde miſericordia ſit manifeſta dei, qui ſeruorum ſuorum non obliuiſcitur in iis periculis tantis. Et quauis Antichriſtus vt ſubitam & repentinā, ita validiſſimā habiturus eſt poteſtatē, tamē repente rurfus interibit: ideo enim properē feſtinabit diaból⁹, quoniā ſciēt poteſtatē illam & tyrannidē diu ſibi dñm nō permiſſurum. id adeo Ioannes quoq; teſtatur, inquiens, Vx terræ & mari, quia deſcēdit diabolus ad vos, habēs irā magnā, ſciēs quod modicum tēporis habeat. Ecce diabolus ſciens diu ſibi non licere poſſe vt ſeruiat in populū dei, eo magis accelerabit, pluſq; furioſus erit. Quæres, quam diu tandem duratura ſit, Antichriſti tyrannis, quæ ſi mala futura eſt, cur nō deſinat ſtatim? Reſpōdeo, quā manifeſtauit hoc dñs ex annis, menſibus atq; diebus. Ex annis quidem, quauis minus apertē, cum dicit Daniel, tradentur in manus eius vřſq; ad tēpus & tempora & dimidium temporis. quibus verbis deinceps quoq; vtitur ille, & ait iuraſſe iſtum per viuentem in æternum, quia in tempus & tempora & dimidium temporis. Ita Ioannes etiam inquit, Data ſunt mulieri alæ duæ aquila: magna, vt volaret in deſertum in locū ſuum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidiū temporis à facie ſerpentis. Ibi autem per tempus annus, per tempora biennium deſignatur, dimidium temporis annus dimidijs ſignificatur, quæ ſumma eſt annorum trium & dimidij. tanto enim tempore & Antichriſtus deſeruiet in Chriſtianos, & Chriſtus dñs prædixit. Atq; id ita eſſe ex menſibus & diebus factis conſtat, ſiquidem & Daniel illud quum non ſatis intel-

lexisset, audiuit ex angelo, A tempore quum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abhominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Si hæc porro diuidamus hebdomadam, inueniemus hebdomadas centum octoginta quatuor dies duos, quod temporis spatium cōficiet annos 3, hebdomadas 27, dies 6, si 3 65, dies pro anno cōputetur.

Apo. 12. Neque tacuit hoc etiam Ioānes, vt nō celauit eum spiritus dei dixit enim mulierē (hoc est ecclesiā) in deserto pascendā dieb⁹ 1260. Vbi nō est quod mireris Ioannem 30, dies min⁹ numerare quam supputauit Daniel. siquidam hic de principio tyrannis Antichristi, ille autē de fuga loquutus est ecclesiæ, quæ postea demū fugitura erit. Non desunt qui opinentur principem aliquē catholicum, absconditur tunc esse Papā, Cardinales, Episcopos, presbyteros & monachos in fide constanter perseveraturos, tantisper dum Antichristus à Christo occidatur, & de ea re loqui hic Ioannē. Similiter etiam quo ad menses solores, tempus hoc cōmemoratur in sacris literis, quando spiritus sanctus per Ioannem dicit,

Apo. 11. Data est ei potestas facere mēces quadraginta duos. Menses autē duodecim, annum faciunt: menses triginta sex, triennium totum, vnde supersunt adhuc menses sex annus dimidius, quæ omnia bene cōueniunt cum annis tribus & dimidio Danielis. Quodque eo tēpore persecutio ista finem sit habitura, satis manifeste testatur Daniel cū ait, Beatus qui expectat, & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque, totidem conficiūt annos tres, septimanas triginta duas, & dies tres, quando & vniuersa Antichristi & membrorum suorum omnium tyrannis desinet. Et hoc est quod dominus adeo nobis certo promisit se abbreviaturū dies illos propter electos. Quoniam quauis nunc misere pleraque succedant, & neochristiani vndique errorum suorum seminaria dispergant, multoq; maiores ijs calamitates futuræ sint tēpore Antichristi, semper tamen conseruabuntur à deo aliquid integri & synceri Christiani, sicut olim quoque factū est tempore Eliæ, cum diceret iste, Zelo zelatus sum pro domino deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuū filij Israël, altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & dilectus sum ego solus, & querunt animā meam, vt auerant eam, inter cætera respondi dominus Eliæ, De-

1. Reg. 19

relinquam mihi in Israël septem milia virorum, quorum genua nō sunt incuruata ante Baal, & omne os quod non adorauit eum. Quod si tam misericors iam olim fuit dominus, vt gratia sua sancta retinuerit aliquos, qui nō contaminaretur idolis: quanto magis in ecclesia catholica referuabit sibi, qui nō sequantur Antichristum, quorum etiam gratia regnum ipsius abbreviabitur? Porro iam diligenter præmonet nos dominus, vt caueamus à falsis prophetis, quæ verba eo diligentius attendenda nobis erunt, quod qui præcepit serio etiā id à nobis exigit: siquæ illa paulo intentius obseruauerim⁹, meli⁹ quoque istos neochristianos cognoscam⁹ sic enim ait ille, Tūc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Quæ verba absit, vt quisquam vel accipiat vel accipi velit de sacramēto corporis Christi, de quo nihil hic agit Christus. Vt interim impij abutantur illis neochristiani, dum coactissime detorquent cōtra venerabile sacramentum eucharistiæ, sed per Christum intelligi debet in fide, præmonet enim hic dominus ecclesiam suā ab incurfibus nouissimorum temporum, quando innumeræ cofurgent hereses, & sectæ, quæ singulæ dicturæ sint secū esse Christum, sicut nunc Lutherus & Zuinglius cōtendunt: cōtra quos facit illud Christi dictum, Nolite credere. Diffusio namque Christo per vniuersam ecclesiā, quid aliud obiciamus hæreticis ad se pertrahere volētibus illum, nisi hoc Paulinum, Nunquid diuisus est Christus? Quod autē hic per Christum regnum illius accipiat, satis arguūt verba sequētia quibus ostēditur exurrecturos pseudopphetas, de quibus etiam Paulus loquens, ait, Nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidij, elati, superbi, blasphemij, habentes speciē quidam pietatis virtutem autem eius abnegantes, semper discētes, & nunquam ad scientiā veritatis peruenientes, qui resistunt veritati, quemadmodum Iannes & Mambres resisterunt Moysi mali homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorē alios mittētes. Hi nimirū ipsi sunt, de quibus etiā hic dominus loquitur, qui dicunt, alij quidem hic, alij verō istic, alij alibi esse Christum, quibus nos dominus iubet nō credere. Attendite itaque & vos dilectissimi ab istiusmodi hominibus, nolite credere neq; Luthero, nec Zuinglio nec cuiquam neochristianorum, qui Christum ab ecclesia ca-

Mat. 24.

1. Cor. 1

Mat. 24.

Mar. 13.

2. Tim. 3

tholica distractum sibi cupit & nititur arrogare, detrusum in angelum & conciliabulum hæreticum. Isti sunt magistri prurientes auribus, falsi prophetae, de quibus dominus dicit, Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. de iis & Petrus ait, Fuerunt pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducet sectas perditionis. Euitate & fugite per Christum istos sectarum autores, qui Christum sciudere & in partes conantur diuidere, sicut scelerata ista mulier dissecari petebat filium alderius mulieris coram Salomone. Cauete inquam & prospicite vobis, quia vestra hic res agitur. quod si audieritis eos, seducunt vos in interitum, ne prebeatis aures dicentibus, hic est Christus. ne credatis illis quicquam, quia animicidae sunt, pseudoprophetae, seductores hominum, venatici canes diaboli.

3 Surgens, inquit dominus, pseudochristi & pseudoprophetae, & dabit signa magna & prodigia, id adeo Paulus quoque de Antichristo dicit, cum ait, Cuius aduentus est secundum operationem sathanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis. Caecos ille videre facit, surdos audire, claudos expedite ingredi, demoniis obsessos liberabit, fraudulenter tamen hæc omnia. Et bene dicitur quod secundum operationem sathanæ veniet Antichristus: quia sicut Christus de spiritu sancto natus est, iuxta illud angeli ad Mariam, Spiritus sanctus superueniet in te. & istud quoque, Quod ex ea natum est, de spiritu sancto est: ita visum veniet Antichristus a sathana secundum operationem ipsius. nam & ipse reget eum, & hic obtulerat illi in omnibus, sicut permittit dominus, dicente Ioanne, Soluetur sathanas de carcere suo, & exhibit seducens gentes. quæ etiam ratio multum facit ad augendam hominum malitiam, quoniam & diabolo permittetur homines adeo seducere in omni nequitia. Quam porro necessarium foret, quam operpretium assiduo clamare eos ad dominum, Ne nos inducas in tentationem?

2 Ait Paulus aduentum Antichristi fore in omni virtute, scilicet seculari & mundana. Sicut enim dominus in humilitate aduenit & paupertate, mansuetus (vt ait propheta) atque sedens super asinam, suamque adeo paupertatem

Christus ipse testatus est, inquit, Vulpes foueas habent & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Ita contra Antichristum veniet in maximo apparatu, fastu & pompa seculi huius, satis habiturus pecuniæ, & honorum omnium affluentia luxuriaturus, quæ lasciuie multos sibi adiungat homines. id Daniel quoque preuidit, cum dixit, Dominabitur thesororum auri & argenti, & in omnibus preciosis Aegypti. 3 Addit Paulus quod in prodigiis & signis venturus sit mendacibus, quod etiam dominus non tacuit, cum dixit pseudoprophetae istos signa & prodigia facturos: nec celauit nos id ipsum Ioannes, de bestia magna sic loquens, Fecit signa magna, ita vt etiam ignem faceret de celo descendere in terram in conspectu hominum. & seduxit habitates in terra propter signa, quæ data sunt illi facere. En hic causas vobis duas, quæ facient vt multi a deo accedant ad Antichristum homines, suisque coniungantur erroribus. Videmus enim nunc plerumque erroribus peruersis accedere tantum ob libertatem carnis, ne ieiunent, ne confiteantur, neque quid orent, & alia pietates munera exquantur. quando maior futurus est accursus omnium tunc, cum pecuniæ dispergetur, cum miracula fiant? sane tunc principes, nationes, totaque adeo regna ab ecclesie sanctæ obedientia auertentur ad Antichristum. 4 Et bene quidem apostolus signa vocat mendacia. huiusmodi enim variis posunt fieri modis. fallacia signa sunt, cum sensibus hominum imponitur, ita vt quis putet sentire se quod non sentit, & tamen quod non tangit, sicut & Simo magus hominem iam decollatum paulo post exhibebat viuum. fraus enim illa erat & dolus. Sic humanos sensus decepit Apollonio Tiansæus, cum faciebat prestigiis suis, vt arbores ire, colunt loqui videretur. Sic magi etiam nunc faciunt, dum simulant se nescio quid non vocare. vsque adeo sensum hominis potest immutare diabolus. 2 Deinde mendacia quoque sunt signa, quæ naturalibus quidem, sed tamen occultis sunt rationibus: vnde rudes, & imperiti homines sepenumero putant vltra supra que natura esse. quod naturaliter fit, quomodo simplices plerumque admirantur ipsos prestigiatores. Cumque diabolus norit singulas naturalium proprietates, sciaturque singula singulis, actiua etiam coniungere passiuas, magna in his re-

Dan. 1.

Mat. 26.

Hieron.

bus exhibet suæ potestatis argumenta. sic ille pluuia, fulgura, tonitrua, igniumque apparitiones efficere potest in aëre.

3 Præterea signa Antichristi secundum operationem finem malum tendunt, nimirum ad imposturam & fraudem hominum, cuiusmodi futura sunt omnia Antichristi signa, virtute diabolica facta. Et ex iis ferre tribus rationibus Paulus superior illo loco signa Antichristi secundum operationem sathanæ, signa & prodigia vocauit mēdacijs. Quanta porro specie boni, signa sua sit ille facturus, deinceps ostendit dominus, & ait, Dabūt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducātur, si fieri potest, etiam electi, quod si electi adeo malè succedat, qui futurum est de misera plebecula cumque in vniuersum sensus & cogitationes hominis tēdāt in malum, quantus futurus est vulgi concursus ad Antichristum! sicut & Paulus ait, Mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Qui nunc non credunt cōcilis ecclesie sanctæ, nō patribus, neque bullis papalibus fidem aliquam præbent. Cæsareæ quoque & catholice maiestatis edictis nihil, aut certe parum, tribuunt, & tamē interim hæreticis, animicidij, peruersis prædicatoribus omnia credūt, quid mirum si seducantur, nisi que pœnitentiā agant, perpetuo condemnentur: Mitto hic quomodo etiam mali possint facere miracula vere: iuxta illud quod, dicent multi in

2. Thes. 2

Mat. 24 die illo, Domine nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Nā quod mali fuerint, ex eo patet quod sequitur, Recedite à me operarij iniquitatis. Fecerunt itaque mali quidem miracula, sed nunquam infideles & qui errores docuerint, eo quod virtute diuina sunt miracula: deus autem falsitatis testis non est, sicque & Antichristus & membra illius omnia nullum facient miraculum verum. Hic autem speciem conspicimus dei misericordiam in eo quod electi non inducentur in errorem: quoniam impossibile id est, non aliunde vti que nisi ex gratia dei custodiens illos, qui in ipso manu sunt omnes, teste Moyse. Hinc & Gregorius, electi, inquit, in corde tētabuntur, nutant enim, sed non cadunt. Hoc autem non est, quod cogites tantum futurum tempore Antichristi in sanctis, sed omni tempore, si

Mat. 7.

Gregor. homil. 9. super Exech.

non esset electio & gratia dei, etiā iusti in peccata maxima caderēt, à quo lapsu sola eos præseruat gratia diuina. Possent ad longū materiā hanc de gratia dei extēdere, cui tantū adscribere quis debet omnia, illa enim si nō foret neque ipsi præseruaret, deum immortalē, quāta in scelera rueret præceptis eius autē argumēta vt fortissima, ita pene innumera peti possent ex epistolis Pauli ad Romanos, Corinthios, & Galatas, sed volens hæc omnia pertrāse. Quilibet homo ex corde & animo inuocet & imploret deū rogetque, ne sanctos suos deserat in iis quoque durissimis Antichristi prelu dijs, inter tot sectas, hæreses, & scissiones fidei. Quilibet inquam christianus extota mēte christū deprecetur, vt pijs magneque spei hominibus gratiā suā concedat: is verò maximè qui sub tyrannis & christianæ fidei persecutoribus, vt tantæ tyrānidij resistere, & tam manis insultibus sufficere valeat, vtque infide stabiles, in opere efficaces, inuēti gratiā dei non amitant, & in futurum vita non excidant æterna, Amen.

Aug. in om. cōp. l. 1. 1. 1.

HOMILLA IIII.

Vlti hæcenus audistis dilectissimi in Christo de se missima Antichristi tyrannide, quā si quis penitus introspiciat pauloque altius animo cōcipiat, quid mirum si huiusmodi quid secū cogitet? Ita ne futurū? ita ecclesiam tuā destitues domine deus? ita ne sanctos & electos tuos sub tam graui iugo deseres misere? Ita ne futurū erit nemo, qui libere fidem cōfitens cōsoletur eos? Immo hoc sciat certusque, credat quilibet Christianus, deū nunquā derelicturum suos, non min⁹ quā pater filios suos deserat, iuxta illud Salomonis, Habitabo in medio filiorū Israël, & nō derelinquā populū meum Israël. Quoniā & Iudæi in tāta tribulatione constitui, vt & amisso templo, & ciuitate sancta vastata, & tota terra promissionis profligati, reliquū nil haberent, sperauerunt adhuc in deū, qui nō desereret eos, dicente Esdra, Quauis serui sumus, tamē in seruitute nostra non derelinquit nos deus noster. Ita nos cōsolatur etiā Dauid, dicens, domini iudicium diligit, & sanctos suos nō derelinquet, in æternum conseruabuntur. Quapropter prælatis & prædicatoribus partim ab Antichristo occisis, partim profligatis,

3. Reg. 6

Esdra. 9

Excitabit adhuc dñs prædicatores duos, iuxta communem doctorum sententiã, Enoch & Eliam, qui vt in hoc seruentur officium, viui rapti sunt in paradysum, expectantes ibidem tempus Antichristi. De Enoch nanq; sic nobis scriptũ reliquit Moyses, Facti sunt omnes dies Enoch, trecenti sexaginta quinq; anni ambulauitq; cū deo, & non apparuit, quia tulit eum deus. De Elia autem sic habet historia Regum, Quum pergerent & incedentes sermocinarẽtur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrunq; & ascendit Elias per turbimẽ in cœlum. Et quod huiusmodi testes tũc futuri sint duo, satis manifeste Ioannes arguit, dicens, Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti sacco. De Elia verò apertissimè loquitur Malachias propheta cum ait, Ecce ego mitto vobis Eliam prophetam, antequã veniat dies dñi magnus & horribilis. Quis porro est qui nesciat diẽ dñi horribilem illum esse nouissimũ? adhuc igitur venturus est Elias ante eũ (& quia Hieron. auctus propter verba Christi de Ioanne, & si vultis, ipse est Elias qui venturus est: & iterũ, Elias quidem venturus est, & restituet omnia, dico autẽ vobis, quia Elias iã venit, & nõ cognouerunt eũ, sed fecerũt in eo quacũq; voluerunt) tamen q̃a angelus clarè indicat qualis sit Elias Ioannes in virtute nimirũ Elia præcedens, & Ioannes expresse negauit se Eliam, ideo credendũ communi sententiẽ, nõdũ venisse Eliam in persona, sed venturũ, licet Ioannes venerit in spiritu & virtute Elia: ideo ad hæc subiugam^o, Mens & sententia Augustini est lib. 9. sup. Gene. Enoch & Eliam nondũ quidem esse defunctos, sed in alium locum translatos, & adhuc morituros. Alibi quoq; de mirabilibus sacræ scripturę sic ait de Elia, Hacten^o ipse sicut & Enoch, in testimoniũ nouissimi temporis adhuc sine morte seruetur vt scilicet horũ in ore duorum testium nouissimi testimonij sermõ consistat, quãdo in extremo tẽpore paulo antequã damnetur sathanas, qui humanũ genus aperto bello deprimat. Quis autẽ apertõ ad eũ Marte aggressur^o est fidẽ Christianã & impugnaturus vt Antichristus? Sed penẽ exciderat properanti mihi locus ille Sapientis, qui hic primũ commemorandus erat. sic enim ait ipse de Enoch, quia placuit ille deo, & translatus est in paradysum, vt det gentibus

sapientiam. Ecce in paradysum, inq; Sapiẽs, vt det sapiẽtiã. at quando faciet hoc Enoch, nisi vbi Antichristus venerit?

2 Audire insuper aliud adhuc Augustini de Elia testimonium, dicentis per hunc Eliam magnum mirabilemq; prophetam exposita sibi lege vltimo tempore ante iudiciũ Iudæos in Christum verum, id est in Christum nostrum esse credituros, celeberrimum est in sermonibus cordibusq; fidelium. Ipse quippe ante aduentũ iudicis saluatoris non immeritõ speratur esse venturus, qui etiam nunc viuere nõ immeritõ creditur. Idem alibi de peccatorum meritis quoque commemorat multis, qui fiat quòd illi duo tanto tempore in paradiso conseruentur, nec moriãtur, id autem hic breuitati studens pertranseo: verũ illud prætermittere nõ possum, quod in quæstionibus habet Augustinus (vt omnis tollatur dubitatio Hieronymiana) futurum, inquit ille, credimus secundo aduentu domini, quo in claritate venturus est, cuius aduentus præcursor speratur Elias, sicut huius Ioannes fuit, & ideo dicitur à domino, Elias iã venit: quia in eodem spiritu & in eadem virtute, & tanquã præcedentis præconis officio, & hic (Ioannes) iam venit, & ille (Elias) venturus est.

Cũ itaq; duo isti venturi sunt ante tempora Antichristi, prædicabunt iuxta Augustini sententiã: & Iudæis quidem annũciabunt Messiam verum iam venisse, Christianis autẽ meras esse imposturas & fraudes, quicquid tunc molietur Antichristus. vnde & plurimi populi adhærebunt eis, vt non mediocrem inde dolorem cõcepturus sit Antichristus, occisurus insuper illos, iuxta hanc Ioannis prophetiã Cũ finierint testimonium suum, bestia quæ ascẽdit de abyssõ, faciet aduersum eos bellũ, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebũt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Agyptus, vbi & dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de tribub^o & populis, & liguis, & gẽtib^o corpora eorũ p tres dies & dimidiũ, et corpora eorũ nõ sinẽt poni in monumentis. quauis reuiuiscẽtes hinc ascẽdẽt in cœlũ. Et hoc est quod Augustinus ait Enoch licet longo tempore seruatus adhuc viuat, mortis tamẽ debitũ quod oĩs in Adam sumpsimus, vitare nõ poterit. Idẽ & martyr S. Methodi^o docet, & extat iter opera Au

De ciuit.
deih. 20
cap. 29.

Li. 1. ca. 3

Quæst. 83

Apo. 11.

Libi. 1. de
mor. sup.
ca. 3. Me-
thodi.

gustini libellus integer de Antichristo.

3 His itaq; consummatis omnibus, Enoch quoque & Elia ab Antichristo occisis (& secundum quosdam etiam Ioanne euangelista) tunc se omnium maximè concitabit in solentia Antichristi, qui tum demum videri se cupiet à sequacibus suis Iudæis, Christianis & gentibus. Sicut enim ex Apocaly. Ioan. satis liquet, cum Enoch & Elia occisi fuerint, resuscitabit eos dominus post dies tres & dimidium, dicetque illis angeli, Ascendite. & tunc videntibus etiam aduersariis suis, in nube eleuati ascendent in cælum. Qui tum clamor tum applausus sanctorum. Antichristum quoque consistabit ex immensa superbia sua, ut ipse quoque in cælum conabitur ascendere sequando christum. quauis contraria specie. Siquidem sicut Daniel vidit filium hominis venientem in nubibus cæli deumque; partem illi dantem potestatem & gloriam, regnum quoque tantum, ut seruiant ei populi, tribus & linguæ: ita plene diabolus Antichristo daturus est potestatem sui similem, iuxta illud Ioannis, Dedit ei draco virtutem & potestatem magnam, quæ adrogabit ille sibi etiam ascensionem in cælum, concurrentemque sequaces eius omnes ad videndum eum ascendentem in cælum. Tunc consurget ille in montem Oliueti, atque ibi iuxta consuetudinem huius seculi tentoria figet, eleuat us quoque à diabolo in aëra magna suorum admiratione, implebitur istud Pauli vaticinium, dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.

Cæterum sanctus Ambrosius in ea sententia est, ut putet Christum Antichristo appariturum, ipsumque; vocis suæ virtute deiecturum in terram, quando in potestate & imperio verbi sui diaboli finent eum per præceptum cadere in terram. Sicut qui arbitrantur Michaële, qui cum dracone pugnavit, ipsum deiecturum, & diabolos à quibus ferebatur, ab eo profugaturum, ut sic turpiter decidat. & tunc sane Iudæi, heretici & gentiles omnes videbunt se ab ipso miserè deceptos, sic que conuertentur ad christum & ecclesiam sanctam unitatem.

Est. 10. tunc quoque implebitur illud Esaiæ, quod & paulus confirmavit, Rom. 9. quoniam reliquæ Iudæorum saluæ sicut, quoque; iuxta psalmistam Psal. 118. ad vesperam conuertentur ut canes, fietque; secundum verbum Ioan. 10. domini pastor vnus & vnus ouile.

4 Cui iam in multa hic Christus de Antichristi aduen-

tu prædixisset, de desolatione, tribulatione & seductione, porro ut verba ea omnia nunc maneat infixa præcordijs hominum, subdit, Ecce prædixi vobis, sicut & ad discipulos dixit. Hoc nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Deinceps subiugit, pseudo, prophetis istis non esse credendum, si quando dicent, Ecce hic est regnum Christi, ecce in deserto est, nolite, inquit ille, exire. quomodo noctu & in syluis conciliabula sua habuerunt catabaptista. Addidit insuper, Si dixerit vobis, Ecce in penetralibus est, nolite credere, neque enim in latibus hereticorum inuenitur Christus cum regno fidei suæ. Nemo igitur se segreget ab ecclesia sancta, nemo Christum vel penes Zuinghium, vel apud Lutherum querat, sed in ipsa sancta ecclesia catholica, cui promissit ille mansurum se apud eam usque; ad consummationem seculi, nemo fugiat in desertum, sicut flagellantes Lolhardi & Catabaptista fecerunt. Quisquam vniversale & perpetuam illam catholicæ ecclesiæ consideret fidem, ea nimirum vera erit: nec aliquis septennem istam fidem quæ ex deo non est, decipere se sinat, quoniam ea à furiosis monachis & sacerdotibus apostatis ac fidefragis recens excogitata est: quorum quilibet seculum contendit esse Christum, non videns ipsissimum, ut sic loquar, diabolum cohabitare sibi, quod ex fructibus eorum satis constat, vnde dignoscere ipsos edocti sumus à Christo. Aut nonne fructus scilicet pulchri deoque; & euangelio digni sunt, tot seditiones, sectæ, factiones & dissensiones in vniverso Romano imperio, quarum tamen adhuc finis nullus apparet? Nonne fructus pulchelli sunt tot hominum neces miseradæ, tot rapinæ, tot latrocinia, tot incendia, tot direptiones, tot omnis generis locorum vastationes? Et hoc nimirum est, quod ex nouo prouenit euangelio, quod isti ex pulueribus protraxerunt. Vos autem istos fugite inimicidas, qui ex antiquissimis hæresibus nouam conantur fidem effingere. Aut nonne tacentibus etiam nobis satis præmoniti estis à Christo iam olim, ut prospiciatis vobis à pseudopropheta istiusmodi, qui Christum in deserto, penetralibus & alijs locis ostentant, nihil interim aliud monstrantes quam Antichristum & præcursores eius? Neque; verò hic tantum nos consolatur in hac re dominus, quod dies Antichristi diu non durabunt, sed ex eo, quia tam repente & subito irruent, ut fulgur exiens ab oriente, pertingit ad occidentem usque. Vique ad eo subito erit Christi aduentus in die nouissimo. & ideo omnes tunc angeli tum electi dei congregabuntur,

Ioan. 14.

Mat. vlt.

Mat. 7.

Centum milia occisa.

Mat. 24

DOMINICA XXVI.

Hieron. cum Christo, sicut ad cadauer aquilæ, sicut hic Hieronymus pulcherrime docet, & nos partim explicauimus parte prima. Deus & dominus noster, qua est pietate & misericordia, clementer dignetur gratiam nobis conferre suam sanctam, qua freti perseueremus in fide vera constantes, illam quoque cum dilectione dei & proximi, operibus bonis declaramus, quatenus post calamitosum miserandæ huius vitæ decursum, vitam illam consequi mereamur æternam, quam omnibus nobis largiri dignetur Christus Iesus in secula benedictus, Amen.

SOLI DEO GLORIA.

Sub sedis apostolicæ ac omnium bonorum correctione.

HOMILIAE SVPER E-
uangeliis de tempore, aduersus Lu-
theranos & alios aberrantes, foelici-
ter finem accepere, iuxta veterum pa-
trum, sanctorum conciliorum, & Ro-
manæ ac apostolicæ ecclesiæ expla-
nationem, Ioanne Eckio autore, &
Ioâne Mentzingero eius discipulo,
interprete.

AVDILECTOR.

Expecta parumper, & tertium totum
de Sanctis, & quartum de Sacramen-
tis, deo volente, accipies.